ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
1
MARDI
1er FÉVRIER
1983

LE NUMERO: 2.50 F.

ՀԱՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ: 180 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 400 Ֆ. - Հատը: 2,50 Ֆ.

58ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.360 | Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN | 58e ANNÉE — No 15.360

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՄԸ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ
ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ
ԵՒ
ՀԱՅ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵԻ
ՈՒԱՇԻՆԿԹՐՆԻ ՄԷՋ

———×———

Ամերիկահայ գաղութի մլացեալ ճիպերուն որպէս հետեւանք, Յունուար 12-ին, հանդիպում մը տեղի ունեցած է Միացեալ - Նահանգներու Արտաքին նախարարութեան բարձրաստիճան պաշտօնատարներու հետ: Հանդիպումը տեղի ունեցած է նախարարութեան հրաւէրով, քննելու համար Արտաքին նախարարութեան անցեալ Օգոստոսի Տեղեկատուին մէջ հրատարակուած յօդուածի մը տակ գրուած այն ծանօթութիւնը, որով «Ամերիկեան արտաքին նախարարութիւնը չէր հաստատեր այն վերագրումները, ըստ որոնց քրէական կառավարութիւնը հայ ժողովուրդին նկատմամբ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻԻՆ ԳՈՐԾԱԾ է»:

Նախարարութեան պատասխանատու խորհրդատու Էտուըրտ Տիրուինճքի վրած է Ուաշինկթընի հանդիպումը, իր կողքին ունենալով օգնական քարտուղար ձան Հիու եւ այլ պաշտօնատարներ: Հայ գաղութէն ներկայ եղած են Հրայր Յովնանեան, Արամ Գալուստեան, Սէթ Մոմճեան, Հերրի Սաչաքլեան եւ Նուպար Տորեան:

Հանդիպումի ընթացքին ամերիկացի պաշտօնատարները արդարացի դատած են հայկական գաղութի բողոքի արտայայտութիւնները հարցին կապակցութեամբ, դիտել տալով որ ուղեգիծին մէջ ոչ մէկ փոփոխութիւն եղած է եւ Տեղեկատուի Ծանօթութիւնը որակած են հանրային «յարաբերական աղէտ»:

Հայ ներկայացուցիչները պահանջած են, որ Արտաքին նախարարութիւնը յեսու կոչումով մը փարատէ այդ «աղէտ»ը, վճռացում տալու համար ամերիկահայ գաղութին:

Ամերիկացի պաշտօնատարները, Հայէրու տեսակէտները «օգտակար եւ չինչ» որակելով, խոստացած են Նախարարութեան քաղաքական ուղեգիծին մէջ հարցը նկատի առնել:

Հանդիպումէն եաք հինգ հայ ներկայացուցիչները նամակ մը ղրկած են Արտաքին նախարար Ճորճ Շուլցի:

×

ՀԱԻԱՔՈՑԹ ՄԸՆ ԱԼ ԼՈՍ ԱՆՃԼԼՐՍ

Լոս Անճըլըսի Եունիվերսըլ Շերաթըն պանդոկին մէջ, Յունուար 14-ին, տեղի ունեցած է Հայկական Համախմբումին կազմակերպած հաւաքոյթը, որուն ներկայ եղած են հայկական կազմակերպութիւններու եւ մխիթարիններու ներկայացուցիչները: Ռոզ Վարդեան զեկուցում մը տուած է Համախմբումի տարած աշխատանքներուն մասին եւ անդրադարձած Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարարութեան ղրկուելիք բողոքի նամակին, անցեալ Օգոստոսին, այդ նախարարութեան անունով եղած՝ հայկ. ցեղասպանութեան իրողութիւնը կասկածի ենթարկող յայտարարութեան առթիւ: Գոնկրէսի անդամ Զարլ Փաչայեան խօսք առնելով նշած է, թէ իր անհատական պրպտումներով եւ Արտաքին նախարարութեան պատասխանատու չրջանակնե-րու հետ չփումներ հաստատելով, եկած է այն եզրակացութեան, որ եզածը «պարզապէս պիւրոքրաթիք եւ չորրորդ կարգի պաշտօնէութեան վերաբերող սխալ մըն է» եւ համոզուած է որ չուտով պիտի սրբագրուի: Ապա վաւերացուած է խմբագրուած նամակը, որ պիտի ղրկուէր Գոնկրէսի բոլոր անդամներուն եւ Արտաքին յարաբերութեանց յանձնախումբին:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԷՅՐՈՒԹ

ՆՈՐ ԼԱՐՈՒԱԾՈՒԹԻՒՆ, ՆՈՐ ԶՈՀԵՐ

———×———

Շաբաթավերջին, Պէյրութ հին օրերու մթնոլորտը վերադարձաւ, քանի բիրտ ուժը, ահաբեկումները, հրացանաձգութիւնները վերսկան: Յարձակում իսրայէլեան պահակախումբի մը վրայ, յար-ձակում Ֆրանսական պահակախումբի մը վրայ, սպանութիւն 71 տարեկան Ֆրանսացի կրօնաւորի մը, ռմբակոծութիւն արեւելեան - Պէյրութի զանազան թաղամասերուն վրայ, որոնք նոյնիսկ ստիպած են Էյրֆֆիէյի որոշ բնակիչներ ապաստան փնտռելու: Ընդհանուր կարծիքն այն է որ Սուրիոյ մասը կայ այս ամբողջին մէջ եւ կը ձգտի (ըստ լիբանանեան Ուժերուն) խանդարելու Իսրայէլացիներու եւ Տիւրզիներու հաւանական համաձայնութեան մը ստորագրութիւնը, լեռնային չրջանին խաղաղեցման համար:

Շաբաթուան մէջ էր, որ ամէնէն ծանրակչիռը կը պատահէր երբ պայթում մը օդը կը հանէր լիբանա - պաղեստինեան կազմակերպութեան մը կեդրոնատեղին: 30 մեռեալ կար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺԸՆԵՒԻՆ Պէն Պելլա ասպարէզ կը կարդայ Ներքին նախարար Կ. Տըֆֆէռի եւ ընդհանրապէս Ֆրանսական կառավարութեան, յայտարարելով թէ անոնք չեն կրնար փաստել իրենց ամբաստանութիւնը: Ծանօթ է, որ Ֆրանսական իշխանութիւնները թղթածրարներ դատած են Պէն Պելլայի ապարանքին մէջ, որոնց համաձայն Ալժերիոյ նախկին զեկավարին մասին կայ Ձլէնի մահմետական գործաւորներու գործադուլի եաին, իբրեւ հրահրիչ:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆ վերադարձաւ Մարոքէն եւ երկու կողմերէն ալ գոհ են այս այցելութենէն:

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ մէջ Ֆրանսացի բժիշկ մը առեւանգուած է խորհրդային ուժերու կողմէ: Բժիշկը անդամ էր «Բժիշկական միջազգային օգնութեան» եւ որպէս այդ Աֆղանիստան գացած էր Սեպտեմբերին:

ՄԻԱՑԵԱԼ - ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ մէջ ոճրագործներու 100էն 40էն 60ը թմրեցուցիչի մոլիներ են: Միայն հեռոյին գործածող 492 հազար Ամերիկացի կայ:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓրԷՍ ՅՈՒՆՈՒԱՐ 21 - 24)

ԾԱՂԻԿՆԵՐՈՒ ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍ

Հայաստանի Լրագրողներու Տունը բացած է Լուիզա Կիրակոսեանի ծաղիկներու ցուցահանդէսը, ուր ներկայացուած են յիսունէ աւելի աշխատանքներ: Լրագրող Լ. Կիրակոսեան հաւաքած է բազմերանգ ծաղիկներ, զանոնք չորցուցած եւ ստեղծած է արուեստի գործեր:

×

ՆԿԱՐԻՉ Ա. ՅՈՒՆԱՆԵԱՆԻ ՑԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Մոսկուա տեղի ունեցած Հայաստանի նկարիչներու ցուցահանդէսին մեծ հետաքրքրութիւն արթնցուցած է Արտաշէս Յունանեանի «Տիեզերքի հէքեաթներ» նկարաշարքը, ուր պատկերացուած են զանազան ժողովուրդներու բանահիւսութեան հերոսները: Նկարիչը, որ նաեւ ժողովրդական հին երգերու մեկնաբան է, ներշնչուած է նոյնպէս համաշխարհային դրականութեան եւ ճարտարապետութեան, հայ երաժշտութեան նիւթերէ: Ծանօթ են իր գործերէն՝ «Հայկական ճարտարապետութիւն», «Միջնադար», «Պատարագ» նկարներու չարքը, Տանթէի «Աստուածային կատակերգութիւն» երկի նկարազարդումները եւայլն:

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԿԱԽԱՂԱՆ ՀԱՆԵՑԻՆ ԼԵՒՈՆ ԷՔՄԷՔՃԵԱՆԸ

ԷՎՐԷՆ ԱՍՊԱՐԷԶ ԿԸ ԿԱՐԴԱՑ ԵՒՐՈՊԱՑԻՆԵՐՈՒՆ

Մամուլի գործակալութեանց չոր հեռագիր մը կը հաղորդէր Շաբաթ ցերեկ, թէ նոյն առաւօտը կախաղան հանուած էր 24-ամեայ հայ երիտասարդը Լեւոն Էքմէքճեան, որ մահուան դատապարտուած էր էսէնպօղայի եղեռնափորձին վաղորդայնին: Մահավճիռը տրուած էր խեղկատակ դատավարութենէ մը եաք (Սեպտեմբեր 7), որու ընթացքին Թուրքերը իւնչ - իւնչ մեթոտներով «խոստովանութիւններ եւ ուրացումներ» կորզած էին հայ երիտասարդէն: Վերջին ամիսներուն, չաբաթ - չաբաթ, Թրքական դատապարտուած Անգարայի զինուորական ատեանին կողմէ, մահավճիռը գործադրուեցաւ Յունուար 29-ին: Ապահովութեան Ազգ. Խորհուրդը զօր. Քենանճ Էվրէնի նախագահութեամբ դումարուած յատուկ նիստ մը կը վճռէր գործադրել Լեւոն Էքմէքճեանի մահապատիժը: Այլ խօսքով Էվրէն, այս ձեւով կը պատասխաներ Եւրոպացիներուն, ասպարէզ կարդալով անոնց: Եւ իր այդ պատասխանին համար, կ'ընտրէր հայ երիտասարդը:

×

Լուրը կը տրուէր նախ ձայնասփիւռէն եւ հեռատեսիլէն Շաբաթ ցերեկ, ապա նոյն օրը «Լը Մոնտ» Ա. Ֆ. Փ.ի հետեւեալ հեռագիրը կուտար. - «Լեւոն Էքմէքճեանի, հայ Գաղտնի Բանակի զինուորեալ, միակ ողջ մնացածը Բոմանտոյէն, որ Օգոստոս 7-ին յարձակած էր Անգարայի օդակայանին վրայ, մահուան դատապարտուած Անգարայի զինուորական ատեանին կողմէ, մահավճիռը գործադրուեցաւ Յունուար 29-ին: Ապահովութեան Ազգ. Խորհուրդը զօր. Քենանճ Էվրէնի նախագահութեամբ տակ հաստատած էր, Ուրբաթ իրիկուն վերջին անգամ, յատուկ նիստի մը ընթացքին, բէկանիչ ատեանի մահավճիռին վերաբերութեան մերժումը»:

Երկուշաբթի առաւօտ, մեր տեսած օրաթերթերուն մէջ յիշենք «Լիպերասիոն», որ հետեւեալ ձեւով կուտար լուրը - «Հայ զինուորեալը, Լեւոն Էքմէքճեանի, 24 տարեկան, միակ վերապրողը ԱՍԱԼԱ-ի Բոմանտոյին, որ Անգարայի օդակայանին վրայ յարձակած էր, (տասը մեռեալ, 72 վիրաւոր) մահավճիռը գործադրուեցաւ Շաբաթ առաւօտ»:

Թուրք թերթերը, Յունուար 30-ին, կարճ ձեւով արձագանգ կ'ընէին, «Հիւրրիյէթ» քիչ մը աւելի երկար կ'անդրադառնար, ու նկարն ալ կը հրատարակէր, վերնախորագիր ընելով «վերջին խօսքերը», զոր Լեւոն Էքմէքճեան իբրեւ թէ արտասանած կ'ըլլայ...: «Միլլիյէթ» կը ճշդէ որ Լեւոն Էքմէքճեան թաղուած է Անգարայի ճեպէճի Ասրը գերեզմանատան օտարներու բաժնին մէջ:

×

«Հայ Ազգ. Շարժումը» (Մուվրմանի Նասիոնալ Առմենիէն) այս առթիւ հայ ժողովուրդին ուղղուած ֆրանսերէն կոչ մը հրապարակած է (Յունուար 30 թուակիր) ուր կ'ըսէ ի մէջ այլոց. -

«Առաջին անգամ ըլլալով 1915-ի ցեղասպանութենէն ի վեր, հայ մարտիկ մը կախաղան հանուեցաւ Թուրքիոյ իշխանութեան գլուխ գտնուող դահիճներուն կողմէ: Կախաղան հանուիլը, Շաբաթ, Յունուար 29-ին, Հայաստանի ազատագրութեան համար Հայ Գաղտնի Բանակի անդամ Լեւոն Էքմէքճեանի, հեղինակ Զօհրապ Սարգիսեանի հետ, Անգարայի կարիճ գործողութեան, Օգոստոս 7-ին, նախատին է հայ ժողովուրդի հաւաքական յիշողութեան, անոր մէկուկէս միլիոն նահատակներուն, անոր Պատմութեան եւ անոր ապագային: ... Հ. Ա. Շ.ը կը միանայ վիշտին, որ սուգի մատնած է ոչ միայն ընտանիք մը, այլեւ ամբողջ ազգ մը: Կը հաստատենք թէ մահավճիռի այս գործողութիւնը, կատարուած վեց ամսուան չարչարանքներէ եաք թուրք փաշիստ բանտերուն մէջ, փոխանակ անդամահատելու հայ ժողովուրդը, անոր ուժ եւ վճռակամութիւն կուտայ անոր»: Ու կոչը կը վերջանայ հրաւէրով մը ցոյցին, որու մանրամասնութիւնները տրուած են թերթին 4-րդ էջը:

×

Ամէն պարագայի մէջ, աւելորդ է ըսել թէ կախաղանները չեն որ կրնան հայկ. հարցը - եւ ընդհանրապէս որեւէ արդար դատ - լուծել կամ թաղել: 1915, Յունիս 15-ին Պոլսոյ Պայազիտի հրապարակին քսան հնչակեան կախաղանները բան չփոխեցին ժողովուրդի մը վճռականութեան մէջ, ոչ ալ մէկուկէս միլիոն զոհերը բաւեցին որ ազգ մը «թանդարանի» ապրանք դառնայ: Կրնայ ամէն մարդ համաձայն չըլլալ բիրտ ուժի գործածութեան, բայց այսօր բոլոր Հայերը չեն կրնար նոյն հակազդեցութիւնը չունենալ, երբ հայ երիտասարդ մը գիտակցաբար ինքզինքը կը զոհէ եւ Թուրքը կախաղան կը հանէ զայն: Նման արարքներ, ուրիշ բանի չեն կրնար ծառայել եթէ ոչ կրակը հրահրելու: Ուրիշ սպանութեան մը (տիւք տ'Անկէն) առթիւ էր, որ Թալլըրան կ'ըսէր Պոնափարթին՝ «Ոճիրէ մը աւելի է, սխալ մըն է»: Եւ այսօր Թուրք Պետութիւնը, անկասկած, ոճիրին հետ սխալ մը գործեց:

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ՓՈՐՁ ՄԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Գրեց՝ ԳԵՂԱՄ ՓԻՆԷՐՃԵԱՆ

Նահանջի հրատարակութեան մասին խօսելով Գ. Շահինեան կը գրէ թէ «Սփիւռքահայ խմբագիրները, անծանօթ իր անձին, դինք կը շփոթեն միւնոյն մականունը կրող ուրիշ անձի մը հետ»: Սակայն պատահեցաւ աւելի եաքը, վաւերաթուղթին հրատարակութեան առթիւ: Այն առեն Յուսաբերի մէջ երեւցաւ յօդուած մը որ կը սկսէր այսպէս. «Շահան Շահնուր կոչուած արվեան, որուն բուն անունն է Գեղամ Քէրէսթէճեան...»:

Այսպէս էին այն առեն 1938-ին, լրագրական բարքերը: Հիմա փոխուա՞ծ են: Չենք գիտեր: Թերեւս ընդհանուր անտարբերութիւնը, չհաղորդութեան բացակայութիւնը բարեկրթութեան դեր կը կատարեն:

«Պատահած է նոյնիսկ, կը գրէ հեղինակը, որ բանակիւռը վերածուի իսկական կռիւի. Զարդարեան եղբայրները յարձակած են Շահնուրին վրայ եւ խոշտանգած զայն...»:

Բանավէճի հետեւանք չէր այդ դէպքը: Բանավէճ չկար: Պատճառը ան էր որ Շահնուր հրատարակած էր յօդուած մը Ռուբէն Զարդարեանի ծանօթ «Գամբոռ»ին մասին եւ կը չանար ցոյց տալ որ խորհրդանշանը դոր ընտրած էր Ռ. Զարդարեան, գամբռը, այնպէս ինչպէս պատկերացուած է, չի համապատասխաներ մտահիպարին, այսինքն կուսակցական գործիչին կամ պարզապէս ֆեոդալին, զոր ան ուզած էր ներկայացնել: Ճի՞շդ էր Շահնուրի վերլուծումը, սխա՞լ էր: Ստոյգը ան է որ Շահնուրի յօդուածին մէջ չկար բառ մը որ կարենար վիրաւորել որեւէ դիւրազգածութիւն:

Հեղինակը կը չարունակէ ըսելով թէ «Տարի մը առաջ, 1935-ին, Գրողներու Ընկերակցութիւնը փորձած էր միջամտել Շահնուրի յօդուածներով ստեղծուած վէճին, կիրքերը հանդարտեցնելու ճիգով մը հաւանօրէն, որ դրական արդիւնք չէր տուած»:

Այդ միջոցէն ետք է որ Գրողներու ընկերակցութիւնը անդամական ժողով դումարեց, եւ օրակարգ ունենալով ոչ թէ կիրքերու հանդարտեցումը, այլ այն հարցը թէ կարելի՞ է խոշտանգումով պատահանել յօդուածի մը որու հետ համաձայն չենք: Քանի մը ժողովներ տեղի ունեցան: Իր գոյութեան ընթացքին Գրողներու Ընկ.ը երբեք այդքան բազմամարդ ժողով չէ դումարած: Այն առեն սոսկացանք թէ որքան մեծ է եղեր Փարիզի մէջ հայ գրողներուն թիւը: Ժողովները որեւէ եզրակացութեան չյանգեցան: Կը նշանակէ որ ծեծի կողմնակիցները չատ էին:

Բայց փոթորիկները անպակաս պիտի ըլլային Շահնուրի գլխէն: Տաղանդը պիտի չըլլար տաղանդ եթէ միշտ կարենար դիմադրութիւն համայնական հաւանութեամբ: Ինչպէս ինքն ալ գրած է, «Ան որ ստացած է չափազանցեալ գովեստ, ան պիտի ստանայ, բնական հակազդեցութեամբ, չափազանցեալ քննադատութիւն»: Այս տողերը կը վերաբերին Վահան Դաւթեանի «Բաց նամակ»ին առթիւ ստեղծուած վէճին: Աւելի նոր, «մեր օրերու» դէպք, Գր. Շահինեան զայն կը պատմէ իր զանազան փուլերուն մէջ բաւական երկարօրէն, ջանալով դուրս մնալ հարցէն:

Նամակով մը Շահնուր պատմած էր ինծի այն առեն վերհրատարակութիւնը իր Ազատ Կոմիտաս յօդուածին, ըսելով, «այդ խեղճ գրուածքը որ աւելի քան 30 տարուան հնութիւն ունի»: Չեմ դիմադրեր փորձութեանը յիշելու նոյն նամակին քանի մը տողերը, երբ խազաղ հոգւով, հանդարտ խիղճով, առանց միտքէն անցնելու թէ ի՞նչ տագնապներու պիտի մատնուէր քանի մը օր ետք այդ հին գրուածքի պատճառով, կը պատմէր թէ ինչո՞ւ վերատին ձեռք առած է զայն, կատարելու համար սրբագրութիւնները. «Աստղիկը հաւներ է յօդուածիս որ բնաւ ալ արժանի չէ այդ բանին, առնուազն իր սկզբնական version-ին մէջ, զոր փոխանցեր է Արփիկին, որ կ'ուզէ ինք եւս արտատպել զայն: Պէտք եղաւ որ կատարեմ (առնուազն) լեզուական եւ արտայայտչական փոփոխութիւն»: Կատարուած սրբագրութիւնները չատ աւելի էին քան լեզուական եւ արտայայտչական փոփոխութիւնները:

Շարունակութիւնը չատերու յիշողութեան մէջ է: Երկու չարաթ ետք Շահնուր կը գրէր դարձեալ նամակի մը մէջ. «Ամբաստակները պայթեցան եւ ոտքս խառն հեղեղը կը հոսի մեր մամուլի էջերէն, նորադոյն թափով»:

Վահագն Դաւթեանի բաց նամակին մէջ անհիմն ամբաստանութիւններու հետ կային դիտողութիւններ որոնք տեղին էին: Շահնուրի արբաղրութիւնները մեծ մասամբ կը չգացնէին դանոնք: Այլ խօսքով, վէճը արդիւնքն էր չարք մը թիւրիմացութիւններու: Բայց պատճառ եղաւ որ արժէքը - չարժեքը մէջտեղ իյնան: Առանց առիթ ամէն ժամանակ չէր ըլլար: Եւ հեղեղը դարձաւ ճախճախուտ մը ուր Շահնուրի «պաշտպան»ներուն եւ «հակառակորդ»ներուն ախմարութիւնը եւ տգիտութիւնը ոչինչ կը պիջէին իրարու: Շահնուր արտայայտեց իր վրդովումը աւելի հանդուրժող չանքերով քան ինչ որ կ'արդարացնէր միջադէպը եւ առիթ տուաւ քանի մը թերթերու որ չահագործեն պատահութիւնը: Շահնուր գրած է թէ չուզեր իյնալ հետաքրքրութեան լուսարձակին տակ, իր բառով: Բայց երբեմն չատ կը մօտենար այդ լուսարձակին: Միշտ հպածու անողարտ պահելու իր համբաւը, ինչ որ իր իրաւունքն էր, երբեմն կ'ընէր պէտք եղածէն աւելին: Առանց պատճառի չէ որ կը գրէ ինծի 1970-ին. «Անգամ մը եւս պիտի ըսես թէ ես չատ կը սիրեմ խօսեցնել տալ իմ մասիս: Եթէ դիտնաս թէ որքա՜ն կը ցանկամ հակառակին...»:

Գիրքին մէջ գլուխ մը կայ որ կը կոչուի Վերադարձ: Խօսքը կը վերաբերի մանաւանդ Շահնուրի հայ գրականութեան վերադարձին: Եթէ բառը ըսել կ'ուզէ վերադարձ հեռացումէ մը կամ նոյնիսկ խզումէ մը եառ, կը կարծեմ թէ չատ ճիշդ չըլլար: Զայն պէտք է առնել վերըսկսումի մը իմաստով, ընդհատումէ մը եառ: Շահնուր հայ գրող մըն էր եւ միշտ մնաց հայ գրող մը: Իր ամէնէն տագնապալի օրերուն կը պահանջէր հայերէն գիրք եւ թերթ: Ունեցաւ երկար «երաշտութեան չրջան» մը, ինչպէս կը գրէր նամակի մը մէջ, եւ կ'աւելցնէր. «Իմ գործս չէ ծովի ջուրը օգտագործել կարծել տալու համար թէ ակս չէ ցամքած»: Եթէ ակը ցամքած էր, պատճառը այն էր որ զայն անուացնող ջուրերը պակսած էին: Շահնուր, այսպէս ըսելու համար, «ներքնահայեաց» գրականութեան մարդը չէր, ինչպէս եղան, առաւել կամ նուազ չափով Ինտրա մը, Եղիա մը: Իր ներշնչումը եւ աչխոյժը կ'առնէր իր շրջապատէն: Իսկ հիւանդութիւնը, ցաւերէն զատ, եղաւ մեկուսացում: կարեւոր է նաեւ ինչ որ Գր. Շահինեան կը յիշէ Գ. Քէօսէեանի ուղղուած նամակէ մը ուր Շահնուր կ'ըսէ խօսելով իր մասին. «Թափը նոյնն է, ո՛չ հաւատքը»: Հաւատքը չէր կրնար չնուազիլ, բայց Շահնուր մնաց միշտ կեդրոնացած հայ դրական նութեան վրայ: կրնար մնալ այդպէս կեդրոնացած եւ անհաղորդ: Բայց Արփիկ Մխաքեանի այցելութիւնը որոշիչ դեր կատարեց, ըսենք եղաւ déclic մը եւ կարելի դարձուց որ այդ «թափ»ը անգամ մը եւս ասպարէզ գայ:

Ֆրանսերէնով տուած իր գործը չէր նչանակեր որ անցած էր մէկ լեզուէն միւսը: Ան ոչ հրաժարում մըն էր եւ ոչ լքում մը: Հակառակն ըլլալով Ֆրանսա ապաստանած մեր միւս գրողներուն, կանուխէն սուզուեցաւ ֆրանսական գրական նութեան մէջ: Երեսնական թուականներուն չուրջ այնտեղ ծայր տուած բանաստեղծական եռուզեռը, իր պայթումներով եւ մերժումներով չատ կը համապատասխաներ իր խառնուածքին: Տանդաղը ունեցաւ զտնելու ձեւը իր արտայայտութեան, դուրս բերելու համար ինչ որ այդ տարիներուն կուտակուած եւ խմորուած էր իր մէջ: Ցեսոյ լոկ այլ լարը մինչեւ իր մահը:

Հեղինակին կարծիքով Շահնուր իր կեանքին ամէնէն դժնդակ օրերը ապրած էր Պիտառի մէջ: Կ'ըսէ թէ Շահնուր տեղաւորուած էր «հասարակաց սրահի մը մէջ» եւ կ'աւելցնէ. «Պիտառի բուժարանը հաւանօրէն ամէնէն գէշն է Շահնուրի ճանչցածներէն եւ հոն անցուցած իր երեք տարիները ամէնէն ահաւորները իր կեանքին»:

Իմ տպաւորութիւնս այդպէս չեղաւ: Երբ 1941-ին յիշատակելի ճամբորդութեան մը եառ հասայ Պիտառ, որ կասքոնեի ծոցին վրայ գիւղ մըն է, Պայոնի մօտ, դտայ Շահնուրը որ կը կարդար արեւով ողողուած պատչդամին վրայ, շէզ - լոնկի մը մէջ ընկղմանած: Գացինք իր ննջարանը որ հասարակաց սրահ մը չէր, այլ չորս անկողիններոց ընդարձակ սենեակ մը: Իր ընկերները, երիտասարդներ, փոփոխականկատարութեամբ մեզի առանձին թողուցին: Այս մանրամասնութիւնները կը տրուին ըսելու համար որ դժոխային մըթնոլորտ մը չէր տիրեր այնտեղ: Ամիս մը առաջ Շահնուր դրած էր. «Մէկ մըն ալ կայ անօթութիւնը», իսկ աւելի առաջ՝ «առտուն կը նեղուիմ նաեւ անօթութենէ (այնքան որ դիչերը միշտ երազիս մէջ սեղան կը նատիմ»): Հետս տարած էի տեսակ - տեսակ ուտելիքներ, այն ժամանակ անգտանելի բաներ: «Այստեղ ամէն բան կայ» ըսաւ Շահնուր եւ մերժեց ընդունիլ: Յետոյ ըսաւ. «Միայն սիկառէթները տուր»: Ի վերջոյ հետաքրքրութեամբ մը չէ տրուած, սպասելով քննութենց արդիւնքին: Ինչ կը վերաբերի փոփոխութիւններուն, պէտք է նչել, որ մարզական եւ թէքնիքի անհրաժեշտ պատրաստութեան պակասէ հետեւանքով խումբին դուրս դրուած են Սամուէլ Պոդոսեան եւ փոխարինող կազմէն քանի մը «տարեց» խաղացողներ: Այնպէս որ «Արարատ» յառաջիկայ մրցաշարքին դարձեալ հանդէս կուգայ ծանօթ խաղացողներով, թէեւ ուաշ մարզիչին ցանկութիւնն է նոր անուններ առնել խումբին մէջ: Այս առթիւ, Անդրէասեան յոյս յայտնած է, որ «Արարատ»ի նորաբաց դպրոցը, ուր արդէն իսկ եռանդուն աչխատանք կը տարուի, մօտ ապագային կը դառնայ խումբին յուսատու մատակարարը:

Ինչպէս ծանօթ է, ոտնագնդակի խորհրդային բաժակի մրցաշարքը կը սկսի Փետր. 18-ին եւ աւարտականը տեղի կ'ունենայ Մայիս 9-ին: Մխրքերու մէջ թարմացնելու նպատակով բաժակի մրցաշարքէն ակնկալուած արդիւնքը «Արարատ»ի համար, որպէսզի հայ մարզիկները կարենան հանդէս դալ եւրոպական մարզադաշտերու վրայ, յիչեցնենք երեք կարեւորութիւնները: Այսպէս՝

1. - «Արարատ»կը մասնակցի Իէֆֆելի մրցաշարքին, եթէ խորհրդային 45-րդ ախոյենութեան դասաւորման 2-րդ, 3-րդ եւ 4-րդ տեղը գրաւող խումբերէն մէկը՝ կիեւի «Դինամօ»ն, Մոսկուայի «Սպարտակ»ը կամ Թիֆլիսի «Դինամօ»ն դասնայ բաժակակիրը:

2. - «Արարատ» կը մասնակցի Եւրոպայի բաժակակիրը ախոյեանութեան բաժակի մրցաշարքին, եթէ խորհրդային 45-րդ ախոյենութեան յաղթական խումբը (Մինակի «Դինամօ»ն) դասնայ նաեւ Խորհ. Միութեան բաժակակիրը եւ «Արարատ» անոր հետ մնայ աւարտական:

3. - «Արարատ» բնականաբար կը մասնակցի Եւրոպայի բաժակակիրը ախոյեանների մրցաշարքին, եթէ խորհրդային 45-րդ ախոյենութեան մրցաշարքին առաջին երեք տեղերը գրաւող խումբերը նուաճեն Եւրոպայի բաժակները:

«ԱՐԱՐԱՏ» ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԻ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑԱՇԱՐՔԻՆ

Անցեալ Նոյեմբերի կէսերուն, երբ վերջ կը գտնէին խորհրդային 45-րդ ախոյենութեան մրցումները, ինչպէս մասնակցող բոլոր խումբերը, «Արարատ» եւս մէկ ամսուան արձակուրդի չրջան մը կ'անցընէր: Այնուհետեւ խումբը կը սկսէր նախապատրաստական մարզում. ները, յառաջիկայ մրցաչարքին համար: Դեկտ. 24-ին սկսած են մարզումները ամէնօրեայ լուրջ յայտարարով, քանի որ «Արարատ», ինչպէս անցեալ մրցաչարքին, յառաջիկային համար ալ լաւագոյն դիրքերու վրայ պտուելու յոյսեր կը փայփայէ: Ձիչեալ մարզանքներուն եւ որոչեալ յայտարարի գործադրութեան կը մասնակցին «Արարատ»ի 40 մարզիկները:

«Արարատ»ի կազմին մէջ զոյութիւն ունեցող նորութիւններուն եւ խումբի յառաջիկայ մրցաչարքին ունեցած նպատակներուն իրագեկ դառնալու համար «Սովետական Հայաստան» օրաթերթի մարզական թղթակիցը՝ Յ. Յակոբեան, հանդիպում մը ունեցած է «Արարատ»ի աւագ մարզիչ Արկադի Անդրէասեանի հետ, որ ըսած է. «Թէեւ այս տարի մարզումները քիչ մը ուչ սկսանք, սակայն անոնք տեղի կ'ունենան մեր ծրագրին համապատասխան: Խումբին մարտունակ վիճակը պահելու համար, մինչեւ Գարնան մեկնիլը, մինչեւ վերջին հանդրուանի մարզումները, այստեղ և Ծաղկաձորի մէջ պիտի իրագործենք ընդհանուր և յատուկ նախապատրաստական աչխատանքները՝ ֆիզիքական պատրաստութիւն, արագութեան եւ ուժի յատկանիչներու բարձրացում, թէքնիք եւ թաքթիք գործօններու կատարելագործում եւայլն: Կը չանանք, որպէսզի «Արարատ» նոր չրջանին ամրապնդէ անցեալ տարուան յաջողութիւնը, դարձեալ տեղ գտնէ լաւագոյն հնգեակին մէջ եւ պայքարի մրցանակի արժանանալու համար: Ասիկա ցանկութիւն չէ, այլ յստակ ծրագիր մը»:

Այնուհետեւ Արկադի Անդրէասեան խօսելով խումբի կազմին մէջ կատարուած փոփոխութիւններուն եւ նորութիւնների մասին, նչած է, թէ կը փնտռուի բերդապահ մը: Գլխաւոր երկու բերդապահներու՝ Վասիլեւի եւ Անտոնեանի հետ, կը մարզուին նորեկներ: Առայժմ որոչում մը չէ տրուած, սպասելով քննութեանց արդիւնքին: Ինչ կը վերաբերի փոփոխութիւններուն, պէտք է նչել, որ մարզական եւ թէքնիքի անհրաժեշտ պատրաստութեան պակասէ հետեւանքով խումբէն դուրս դրուած են Սամուէլ Պոդոսեան եւ փոխարինող կազմէն քանի մը «տարեց» խաղացողներ: Այնպէս որ «Արարատ» յառաջիկայ մրցաչարքին դարձեալ հանդէս կուգայ ծանօթ խաղացողներով, թէեւ ուաշ մարզիչին ցանկութիւնն է նոր անուններ առնել խումբին մէջ: Այս առթիւ, Անդրէասեան յոյս յայտնած է, որ «Արարատ»ի նորաբաց դպրոցը, ուր արդէն իսկ եռանդուն աչխատանք կը տարուի, մօտ ապագային կը դառնայ խումբին յուսատու մատակարարը:

Ինչպէս ծանօթ է, ոտնագնդակի խորհրդային բաժակի մրցաչարքը կը սկսի Փետր. 18-ին եւ աւարտականը տեղի կ'ունենայ Մայիս 9-ին: Մխրքերու մէջ թարմացնելու նպատակով բաժակի մրցաչարքէն ակնկալուած արդիւնքը «Արարատ»ի համար, որպէսզի հայ մարզիկները կարենան հանդէս դալ եւրոպական մարզադաշտերու վրայ, յիչեցնենք երեք կարեւորութիւնները: Այսպէս՝

1. - «Արարատ »կը մասնակցի Իէֆֆելի մրցաչարքին, եթէ խորհրդային 45-րդ ախոյենութեան դասաւորման 2-րդ, 3-րդ եւ 4-րդ տեղը գրաւող խումբերէն մէկը՝ կիեւի «Դինամօ»ն, Մոսկուայի «Սպարտակ»ը կամ Թիֆլիսի «Դինամօ»ն դասնայ բաժակակիրը:

2. - «Արարատ» կը մասնակցի Եւրոպայի բաժակակիրը ախոյեանների բաժակի մրցաչարքին, եթէ խորհրդային 45-րդ ախոյենութեան յաղթական խումբը (Մինակի «Դինամօ»ն) դասնայ նաեւ Խորհ. Միութեան բաժակակիրը եւ «Արարատ» անոր հետ մնայ աւարտական:

3. - «Արարատ» բնականաբար կը մասնակցի Եւրոպայի բաժակակիրը ախոյեան

ՅԱՍՎԱԾ ԿՈՏՎԱԾՈ

= ՀԱՏՈՒԱԾ =

ՎԱՏՈՒ Վ

ԲԱՐԵԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆ

ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ

ՄԱՐՏԻԿ («Ցարց») - Պատերազմ Տիրուհու եւ Հարսանեաց Աստուածուհու՝ Հերայի տաճարի քահանայ Ստեփանոսի եւ Ասպազիայ Ներսիսեանի հարսանիքի օրը՝ Ս. Ծննդեան տօնի նախորդ գիշերը, Հերայի տաճարի գաւիթին մէջ, ուր հաւաքուած էին հարսնեւորները, հիւրերը, ինչպէս նաեւ հարսանեկան արարողութեան ներկայ գտնուելու իրաւունք ունեցող ամբողջ ժողովուրդը, յանկարծ լսուեցաւ ահռելի որոտ, որ ցնցեց ամբողջ տաճարը, ինչպէս նաեւ հարակից շրջանները։ Ամբողջ ժողովուրդը սարսափահար ցրուեցաւ տաճարի ներսը եւ դուրսը, ոմանք ալ ինկան գետին։ Ամենքն ալ կարծեցին, թէ երկրաշարժ է։ Սակայն ոչ ոք կրցաւ ոտքի ելլել, որովհետեւ ամենքն ալ ինկած էին գետին։ Ոմանք ալ կորսնցուցին իրենց գիտակցութիւնը։ Ոչ ոք կրցաւ ոտքի ելլել մինչեւ այն վայրկեանը, երբ Հերայի տաճարի քահանայապետ Ստեփանոս Ներսիսեան, որ ինքն ալ ինկած էր գետին, ձայն մը լսեց, որ կ՚ըսէր.

- Ես եմ Հերան, Տիրուհին Հարսանեաց եւ Ամուսնութեան, որուն տաճարին մէջ հաւաքուած էք դուք բոլորդ։ Ես եմ Հերան, որուն տաճարին մէջ հաւաքուած էք դուք բոլորդ։ Ես եմ Հերան, որուն տաճարին մէջ հաւաքուած էք դուք բոլորդ։

Ստեփանոս Ներսիսեան, որ ինքն ալ ինկած էր գետին, ձայնը ճանչցաւ եւ ըսաւ.

- Ես ճանչցայ Հերայի ձայնը։ Ես ճանչցայ Հերայի ձայնը։ Ես ճանչցայ Հերայի ձայնը։

Ապա ան ոտքի ելաւ եւ ըսաւ.

- Ես ոտքի կ՚ելլեմ, որպէսզի ծառայեմ Հերային, որ ինքն ալ ոտքի ելաւ։ Ես ոտքի կ՚ելլեմ, որպէսզի ծառայեմ Հերային, որ ինքն ալ ոտքի ելաւ։ Ես ոտքի կ՚ելլեմ, որպէսզի ծառայեմ Հերային, որ ինքն ալ ոտքի ելաւ։

Ապա ան դիմեց Հերային եւ ըսաւ.

- Ես ոտքի կ՚ելլեմ, Հերա, որպէսզի ծառայեմ քեզի, որ ինքն ալ ոտքի ելաւ։ Ես ոտքի կ՚ելլեմ, Հերա, որպէսզի ծառայեմ քեզի, որ ինքն ալ ոտքի ելաւ։ Ես ոտքի կ՚ելլեմ, Հերա, որպէսզի ծառայեմ քեզի, որ ինքն ալ ոտքի ելաւ։

Ապա ան ոտքի ելաւ եւ ըսաւ.

- Ես ոտքի կ՚ելլեմ, որպէսզի ծառայեմ քեզի, որ ինքն ալ ոտքի ելաւ։ Ես ոտքի կ՚ելլեմ, որպէսզի ծառայեմ քեզի, որ ինքն ալ ոտքի ելաւ։ Ես ոտքի կ՚ելլեմ, որպէսզի ծառայեմ քեզի, որ ինքն ալ ոտքի ելաւ։

Ապա ան դիմեց Հերային եւ ըսաւ.

- Ես ոտքի կ՚ելլեմ, Հերա, որպէսզի ծառայեմ քեզի, որ ինքն ալ ոտքի ելաւ։ Ես ոտքի կ՚ելլեմ, Հերա, որպէսզի ծառայեմ քեզի, որ ինքն ալ ոտքի ելաւ։ Ես ոտքի կ՚ելլեմ, Հերա, որպէսզի ծառայեմ քեզի, որ ինքն ալ ոտքի ելաւ։

Ապա ան ոտքի ելաւ եւ ըսաւ.

- Ես ոտքի կ՚ելլեմ, Հերա, որպէսզի ծառայեմ քեզի, որ ինքն ալ ոտքի ելաւ։ Ես ոտքի կ՚ելլեմ, Հերա, որպէսզի ծառայեմ քեզի, որ ինքն ալ ոտքի ելաւ։ Ես ոտքի կ՚ելլեմ, Հերա

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԻԼԻԱ. - *Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ Կիրակի, Փետր. 6-ին, Մարսէյլի Մայր Եկեղեցիին (Փրատօ) մէջ, յաւէտ բաժնուած ընկերուհիներուն. - Շնորհիկ Շահլամեան, Նարկիզ Քիւրքիճեան, Վալանդին Շահպազեան, Համասփիւռ Զաթիկեան, Սոֆի Ոսկեան, Թագուհի Գասպարեան, Գէորգ Գասպարեան, Զապէլ Պեհիկեան, Արուսեակ Տէր-Գէորգեան, Վարդուհի Մելքոնեան, Աննա Կապրիէլեան, Հայաստան Տէրոյեան, Աշխէն Պօղոսեան, Աղնիւ Յակոբեան, Սարա Մուրատեան, Նարգուհի Տօնապետեան, Մարիամ Մաղաքեան, Արաքսի Քիւրքէլեան, Կարապետ Պօլիկեան, Արփինէ Պեզիրճեան, Արմենուհի Եորգանցեան, Զապէլ Արզումանեան, Շաքէ Թապիպեան, Մարի Փափազեան, Համասփիւռ Գոճազըզեան, Արաքսի Մալաքեան եւ բոլոր մահացած հին եւ նոր ընկերուհիներուն յիշատակին:*

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Մշակութային Միութեան վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Մշակութային Տան տնօրէնուհի Յասմիկ Գեւոնեանի, իր մեծ մօր Վիքթորիա Օհաննէսեանի մահուան առթիւ, ինչպէս նաեւ Օհաննէսեան, Նաթիրեան, Մինասեան, Զապունեան, Շատեան եւ Սքիպա ընտանիքներուն:

Ողբացեալը Վիքթորիա Օհաննէսեան կ'ուզէր որ փոխան ծաղկեպսակի, նուիրատուութիւնները ըլլան միութիւններու: Հետեւաբար տեղի տալով իր փափաքին՝ Ալֆորվիլի Մշակութային Միութեան եղած են հետեւեալ նուէրները. - Տէր եւ Տիկին Աւետիս Նաթիրեան 200, Տէր եւ Տիկին Սողոմոնեան 100, Տիկին Անգինէ Սերոբեան 200, Մշակութային Միութիւնը ստացած է նաեւ 100 Ֆ. Պառաւեանէ (Տեսինէն) Մինաս Զագալեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

×

Տէսինի եկեղեցւոյ վարչութիւնը իր խոր շնորհակալութիւնները կը յայտնէ, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ՝ Նորվան Եպիսկ. Զաքարեանի, որ իր պաշտօնավարութեան սկիզբէն ի վեր, Տէսինի եկեղեցւոյ մէջ կատարած 11 զոհողան խորհրդակատարութեանց առթիւ իրեն եղած դրամական վարձատրութիւնները նուիրած է Տէսինի եկեղեցւոյ զանձին:

×

Սէն Լուի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ թաղականութիւնը ստացած է հետեւեալ նուէրները. - Եղիազար Գիզիրեանի հոգեհանդիսաւորութեան առթիւ. - Հաննէեան ընտանիք 200, Տէտէեան ընտանիք 100 Տիկնանց Միութեան, Տիգրան Ղազարեան, Յովսէփեան ընտանիք, Տիկնանց Միութիւնը 100-ական Ֆ., Առաքելեան Ստեփան, Հայկազ Զուքուրեան, Թագուհի Գույումճեան, Հայկ Սէմէրճեան 50-ական Ֆ., Տագէս Առաքելեան, Տիրուհի Առաքելեան 50-ական Ֆ., Մարօ Հորոյեան 20, փոքրիկն Տիրուհի Մարաչալեանի մկրտութեան առթիւ 250, Ալէն Տէր-Սահակեան պսակադրութեան առթիւ 200 Ֆ.:

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Ալին եւ Ժիլպէր Զիփճի 500 Ֆ. կը նուիրեն Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանին (ստանալ «Յառաջ»էն եւ 500 Ֆ. «Յառաջ»ին» Յակոբ Առաբեան եւ 500 Ֆ. «Յառաջ»ին» Յակոբ Առաբեան):

URGENT

APPEL AUX ANCIENS DU TEBROTZASSERE

En vue de renouveler le fichier d'adresses : contacter Evelyne, tous les mercredis de 9 h. à 17 h. en téléphonant au 381-01-72 ou en écrivant à :

ECOLE TEBROTZASSERE
1, bd. du Nord, 93340 Le Raincy

MANIFESTATION

pour

LEVON EKMEDJIAN

condamné à mort par les autorités turques et executé le Samedi 29 Janvier

JEUDI 3 FEVRIER à 18 h. 30
vers le Consulat de Turquie
rendez-vous : métro St. Augustin

MOUVEMENT NATIONAL ARMENIEN
COMITE DE SOUTIEN
AUX PRISONNIERS POLITIQUES ARMENIENS

MAISON ARMÉNIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE
12-14, rue Saint-Bazile .. 13001 Marseille

AU THEATRE NATIONAL DE MARSEILLE « La Criée »
30, quai de Rive Neuve

Dimanche 6 Février à 16 heures

COULEURS D'ARMÉNIE

CHANTS ET DANSES

ANGÈLE GARABÉDIAN
accompagnée au piano par JULIETTE YILMAZIAN

VICKEN
ET SES GUITARISTES

LA TROUPES DE DANSES POPULAIRES **« ANI »** de la M.A.J.C.

prix unique d'entrée : 60 F

Pour les billets s'adresser à :
STUDIO REX - 2, rue Bernard du Bois, 13001 Marseille
M.A.J.C. - 12-14, rue St. Bazile
F.N.A.C. - Centre Bourse
HILTON - place Sadi-Carnot, 13002 Marseille
BOTIPOP - 29, rue de Rome, 13006 Marseille

BIENTOT ...

Le spectacle de danse de la Compagnie BOLIKIAN au Centre Culturel de Villeurbanne dimanche 6 février à 15 h. 30. organisé par la Maison de la Culture Arménienne de Decines

chorégraphies :
ANAHIDE
NANOR
REQUIEM DE MOZART
POESIE POUR LA FEMME

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի ձեռնարկը Փետրուար 27-ին Պօմոնի մէջ:

×

Վասպուրականի Յաղթական Հերոսամարտի 68-րդ տարեդարձի տօնակատարութիւն եւ Վասպուրականի Հայր. Միութեան հիմնադրութեան 60-ամեակը՝ Մարտ 27, Կիրակի, Ժամը 13-ին ճաշով մը, Մարսէյլի Մշակոյթի Տան Վասպուրական սրահին մէջ:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Հիմնադրութեան 50-ամեակի հանդիսութիւններու կարգին՝

— ՃԱՇ —

MAISON DES CENTRAUX
8, rue Jean-Goujon, 75008 Paris

Կիրակի, Փետրուար 6,
Ժամը ճիշդ 12-ին:

Ընկերակցութեան 1982-ի Գրական Մրցանակը կը տրուի՝

ՀԻԼՏԱ ԳԱԼՖԱՑԵԱՆ - ՓԱՆՈՍԵԱՆԻ

Գեղարուեստական պատշաճ յայտատիր:

Ճաշագին՝ 100 Ֆ.:

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝ 780-82-58 եւ 985 36 53:

ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ԱՑՑ

ԻՎՐԻԻ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏԱՆ

Հայ նախկին զիմադրականներու բարեկամական Միութիւնը կը հրաւիրէ ձեղ խուռներամ մասնակցիլ Միասք Մանուշեան խումբի նահատակութեան 39-րդ տարեդարձին առթիւ՝ ազանդական այցելութիւն ոգեկոչման Իվրիի գերեզմանատուն:

Փետրուար 20, Կիրակի առաւօտ, ժամադրավայր Փորթ տը Շուազի մեթրոյի ելքին ծանօթ սրճարանի առջեւ, ուրկէ թափօրը կը մեկնի ժամը 10·30-ին:

Այս առիթով՝ ու նոյն օրը՝ կը խնդրենք ունենալ մեծաքանակ ճաշ ի յարգանս տարեց ընկերներու, մասնակցութեամբ զաւառի ընկերներու պատուիրակութեանց:

Մանրամասնութիւններ յետագային:

Կ. Ա. Մ.

Կեդրոնական Ազանդ Միութեան տարեկան պարահանդէսը՝

ՄԱՐՏ 12ԻՆ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉ
ՄԱՐՍԻԼԻԱ - ՓԱՂԱՓԻ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Մարտ 19, Շաբաթ, ժամը 22-ին առաւօտ:

Chateau des Fleurs

L'UNION GÉNÉRALE ARMÉNIENNE DE BIENFAISANCE DE MARSEILLE

organise un

dîner débat avec HENRI VERNEUIL

ACHOD MALAKIAN : un Arménien de Marseille
HENRI VERNEUIL : un homme de cinéma célèbre

avec le concours de l'Union Médicale Arménienne (U.M.A.F.)
débat animé par le Professeur ROBERT ASSADOURIAN

Vendredi 4 Février à 20heures
dans les salons du Concorde Palm-Beach

Prix : 180 F
Réservation : U.G.A.B. 33, cours Pierre-Puget, tél. 37-75-97 et 93-54-52

52-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ

Մասնակցութեամբ վոլիզեան, Ալֆորվիլի եւ Լիոնի շրջաններուն Գայլիկ, Թեւիկ, Սկաուտ, Արենոյչ եւ Երէց խումբերուն:

Կիրակի Մարտ 6, կէսօրէ վերջ ժամը 14·30-ին:

SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, rue Saint-Dominique, Paris 7e (métro Invalides)

Նուիրուած սկաուտական չարժման հիմնարկութեան 75-րդ տարեդարձի տարիին վերջաւորութեան, ներկայութեամբ Փարիզի Ֆրանսական սկաուտական միութեանց պետերուն եւ խումբերուն:

Հայկական եւ սկաուտական խնամուած յայտագիր, հայերէն ներկայացում, հայկական պարեր, զաւեշտներ, խմբային ներկայացումներ, երգախառն պատկերներ եւ սկաուտական խաղեր, եւ նուագ:

Պիւֆէ:

Մուտք 35 Ֆ.:

Երեխաներուն մուտքը ձրի է:

La MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

organise

le SAMEDI 5 FEVRIER à 20 h. 30

UN GALA DE FOLKLORE ARMENIEN

avec la participation de :

TROUPES DE DANSES
AKHTAMAR — NAIRI — NAVASART
CHORALE LOUSSAVORITCH de l'église arménienne d'Alfortville
sous la direction du Dr. L. MOMDJIAN
et **JEAN-ETIENNE AKIAN, musicien, santour**

au PALAIS DES SPORTS, RUE DE ROME, ALFORTVILLE
(près de la place de l'Europe)

Prix des places :
50 F (enfants) 30 F

Billets : M.C.A. 9, rue de Madrid
94140 Alfortville, tél. 376-55-89

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
2
MERCREDI
2 FÉVRIER
1983

LE NUMERO: 2.50 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ՝ 180 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 400 Ֆ. - Հատը՝ 2,50 Ֆ.

58ՈՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.361

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

58e ANNÉE — No 15.361

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԱՑԵԱԼ - ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ վոխ - նախագահը՝ Ճորճ Պուշ որ եւրոպական չբաղատոյա մը կ'ընէ, արեւմտեան - Պերլինի մէջ, հրապարակեց այն նամակը զոր Նախագահ Ռեյկըն Անդրոբովի ղրկած է Յունուար 28-ին: Ռեյկըն կ'առաջարկէ հանդիպում մը, ուր եւ երբ որ Անդրոբով ուզէ, խօսելու համար ամերիկեան եւ խորհրդային հիւլէական հրթիռներու արգիլման շուրջ, համաձայնութեան մը գալու համար: Ռեյկըն կը հետեւի. - «Այս առաջարկը կ'ընեմ, որովհետեւ համոզուն ենիմ, որ նման համաձայնութիւն մը մեր երկու երկիրներուն չահերուն կը ծառայէ եւ որովհետեւ այդ է զոր կը ցանկան Եւրոպայի ժողովուրդները:

Ի. Մէյի տեսակցութենէ մը ետք Նախագահ Միթերանի հետ, յայտարարած է որ խստակեցութեան երկրորդ ծրագիր մը պէտք է նկատի առնուի, տրուած ըլլալով վտանգները որ կը սպառնան զբաղեցնելու կարողութեան, ընկերային ապահովութեան դժուարութեանց ծանրացման եւ աճումին կասեցման վրայ:

ՊՐԱԶԻԼԻ Առողջապահութեան նախարարութիւնը յայտարարած է թէ աւելի քան 214 հազար երախայ, 4 տարեկանէն վար, մեռած են 1980-ին գէշ անունդի հետեւանքով:

ՈՍԿԻՆ ԵՒ ՏՈԼԱՐԸ նորէն սկսան մըրցանիւ կոտրել: Նիւ - Եորքի սակարանը տոլարը, երկուշաբթի օր 7,01 էր, իսկ ճոյլ ոսկին, Փարիզի մէջ 112·950 Ֆ· էր նոյն օրը:

ԿԱՌԲԵՐՈՒ գործատուներուն մէջ, մանաւանդ Ռընոյի Ֆլէնի գործադուլին առթիւ, մահմետական գաղթած բանուորներու խաղացած դերին մասին, կառավարութեան ամբաստանութիւնները բաւական նիւթ տուած են մամուլին: Այս առթիւ թիւեր ալ կը տրուին: Ֆլէնի գործատան մէջ 17·700 աշխատաւորի վրայ, 8000 գաղթած կայ (Մարոքցի, Փորթուկալցի, Սենեկալցի, Ալժերացի, Եուկոսլաւ): Պիյանքուռ՝ 12·400-ի վրայ 6900 գաղթած կայ: Թալպօ (Փուասի), 16·800 աշխատաւորի վրայ 7·328 գաղթող կայ (4427 Մարոքցի, 800 Ալժերացի, 376 Թուրք, ապա՝ Սենեկալցի, Սպանացի, Փորթուկալցի, Իտալացի եւայլն): Սիթրոյէնն ալ (Օլնէ) 5300 բանուորի վրայ 4070 գաղթած ունի: Այլ խօսքով 76,8% օտար, 23,2 Ֆրանսացիի դիմաց:

L'Arménie du paradis au génocide

—×—

«Մոնտ»ի Յունուար 30 - 31-ի թիւին մէջ, Բ. էջ ժաք Նոպլըքուռ, երկար յօդուած մը սորագրած էր, վերոյիշեալ խորագրով. -

Յօդուածագիրը կ'անդրադառնայ Հայոց պատմութեան, հին օրերէն սկսեալ, հասնելու համար ջարդերուն, բացատրելու հայկ. հարցը եւ այսօրուան սփիւռքեան զոյավիճակը: Նոպլըքուռ քաղաքական ոչ մէկ ելք կը տեսնէ: Իրենց դատին պաշտպանութեան մէջ, կ'ըսէ, Հայերը այսօր արեւմուտքի նոյն անորոշութիւնը կը զոնեն, ինչ որ զոած էին իրենց նախնիք: Իսկ եթէ Անգարա մօտենայ Մոսկուայի, ատիկա պիտի չըլլայ ի նպաստ Հայերուն:

ՓՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 46-ՐԴ ԱԽՈՑԵՆՈՒԹԵԱՆ
ՄՐՑԱՇԱՐՔԻՆ
«ԱՐԱՐԱՏ»Ի
ԽԱՂԵՐՈՒՆ ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՑՑԸ

—×—

Երքի մրցումներ.-

ՄԱՐՏ
26 Արարատ - Դինամօ Կիեւ
29 Արարատ - Մետալիստ

ԱՊՐԻԼ
4 Տորպեդօ (Մ·) - Արարատ
7 ԲԿՄԱ - Արարատ
16 Արարատ - Ժալգիրիս (Վիլնիւս)
19 Արարատ - Դինամօ Մինսկ
29 Շախտեոր - Արարատ

ՄԱՑԻՍ
2 Դնեպր - Արարատ
7 Արարատ - Նիստրու (Քիշնեւ)
13 Արարատ - Զերժինսկոյեց

ՅՈՒՆԻՍ
4 Սպարտակ - Արարատ
7 Դինամօ (Մ·) - Արարատ
12 Արարատ - Պախտակոր
15 Արարատ - Զէնիթ
24 Դինամօ (Թ·) - Արարատ
28 Նեֆթչի - Արարատ

ՅՈՒԼԻՍ
5 Տորպեդօ (Ռ·) - Արարատ

×

Դարձի մրցումներ

ՅՈՒԼԻՍ
10 Արարատ - Տորպեդօ (Մ·)
13 Արարատ - ԲԿՄԱ
18 Ժալգիրիս - Արարատ
21 Դինամօ Մինսկ - Արարատ

ՕԳՈՍՏ·
2 Արարատ - Շախտեոր
5 Արարատ - Դնեպր
9 Նիստրու - Արարատ
21 Զերժինսկոյեց - Արարատ
25 Արարատ - Սպարտակ
29 Արարատ - Դինամօ (Մ·)

ՍԵՊՏ·
2 Պախտակոր - Արարատ
10 Զէնիթ - Արարատ
18 Արարատ - Դինամօ (Թ·)
23 Արարատ - Նեֆթչի

ՀՈԿՏ·
15 Արարատ - Տորպեդօ (Ռ·)
28 Դինամօ Կիեւ - Արարատ

ՆՈԵ·
6 Մետալիստ - Արարատ

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՑՈՒՅՑ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՑՈՒՆՈՒԱՐ 14 - 24)

ՊԵՏՐՈՍ ԲԱՑԲՈՒՐԴՑԵԱՆԻ
ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ
ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Հայաստանի Նկարիչներու Տունը բացած է նկարիչ Պետրոս Բայդուրզեանի անհատական ցուցահանդէսը, ուր ներկայացուած են Թուսիոյ եւ Ուկրանիոյ, մերձպալթեան քաղաքներու եւ գիւղերու կեանքը պատկերացնող 200 գործեր: 73-ամեայ նկարիչին ցուցադրած գործերուն մեծ մասը նուիրուած է Հայաստանի կեանքին, անոր գործատուներուն, դաշտերուն եւ աշխատաւոր մարդոց:

Pour l'utilisation de l'arménien aux examens d'Etat

PROPOSITION DE LOI
RELATIVE AU DÉVELOPPEMENT DE LA LANGUE ET DE LA CULTURE ARMÉNIENNE

Nous présentons ci-dessous les textes relatifs au développement de la langue arménienne, que viennent de nous transmettre, par courrier du 27 janvier, Messieurs Joseph Franceschi, Maire d'Alfortville, Secrétaire d'Etat à la Sécurité Publique, et René Rouquet, Maire-Adjoint d'Alfortville, Député du Val de Marne. Cette proposition de loi a pour premier signataire le président de l'Assemblée Nationale Monsieur Louis Mermaz, en second le député du Val de Marne R. Rouquet, ainsi que des dizaines de députés de différentes tendances et les membres du groupe socialiste et apparentés. Elle a été acceptée par le Bureau de l'Assemblée Nationale. Il faut, dans un premier temps, qu'elle soit discutée en Commission des Affaires Culturelles, puis en séance à l'Assemblée Nationale. A ce sujet dans leur lettre adressée à la directrice de « Haratch », Messieurs Franceschi et Rouquet précisent. —

... « Nous veillons à présent à ce que cette proposition de loi soit discutée en Commission des Affaires Culturelles, puis en séance à l'Assemblée Nationale.

Alors, chaque jeune français d'origine arménienne pourra étudier et pratiquer, officiellement, au sein de l'Ecole Publique, la langue et la culture de ses pères : ce sera pour nous un honneur que d'avoir été les initiateurs d'une telle décision ».

EXPOSÉ DES MOTIFS

Mesdames, Messieurs,

Les efforts faits en faveur du respect des identités régionales ne doivent pas nous faire oublier qu'il existe des ethnies dont l'identité doit être également respectée et le rayonnement développé.

Tel est le cas de l'importante communauté arménienne que la France — terre d'asile — eut à cœur d'accueillir dès 1915. On se souviendra que plus de 1,5 million d'Arméniens, sur une population de 2,1 million de personnes, furent à cette époque massacrés au sein de l'Empire ottoman.

Nombre des rescapés de ce que d'aucuns ont pu considérer comme le premier génocide du XX° siècle ont alors trouvé refuge sur notre sol.

La plupart d'entre eux ainsi que leurs descendants ont acquis la nationalité française. Ils participent à la vie active de notre pays et nombreux sont parmi eux ceux qui ont su, dans les heures sombres de notre histoire, s'unir dans la résistance à l'oppresseur nazi.

Malgré le temps écoulé, le souvenir — et la reconnaissance — du génocide de 1915, demeure au premier rang des préoccupations de la communauté arménienne. Il importe d'éviter que ce génocide humain ne soit insensiblement suivi d'un génocide culturel. Dans sa très grande majorité la communauté arménienne ne se résigne pas à voir sa jeune génération risquer de délaisser sa langue maternelle, oublier sa culture.

Très attachée à sa civilisation, à commencer par son support, la langue arménienne, elle a su, durant ces soixante dernières années, faire preuve d'initiative pour sauvegarder son identité en organisant le plus souvent, à titre bénévole et privé, un enseignement en dehors des heures de scolarisation.

Malgré tant de dévouement et de compétence, une grande part des jeunes Français d'origine arménienne éprouve aujourd'hui de graves difficultés à étudier et à pratiquer la langue de leurs pères : l'arménien n'est pris en considération par l'enseignement public que dans la liste des langues à épreuve facultative.

Ce caractère facultatif ne permet pas d'impulser une véritable politique de formation d'enseignants spécialisés de même qu'une politique de la recherche culturelle et, au fil des générations, la culture arménienne risque de sombrer dans l'oubli.

Tant que l'arménien ne sera pas inscrit au programme officiel des examens d'Etat, au même titre que les autres langues vivantes donnant lieu à des épreuves écrites, tant que des cours d'arménien ne seront pas dispensés par les établissements publics dans le cadre normal des enseignements obligatoires, la culture arménienne ne fera pas l'objet d'une véritable politique de préservation et de développement. Quelles que soient leurs opinions politiques, religieuses ou philosophiques, les membres de la communauté arménienne aspirent à un tel changement.

Pour répondre à ces aspirations, la présente proposition de loi a pour objet :

— dans l'immédiat, d'offrir la possibilité de choisir la langue arménienne comme langue vivante aux épreuves tant écrites qu'orales des principaux examens publics, notamment du B.E.P.C. et du baccalauréat ;

— à long terme, d'organiser l'enseignement de la langue et le développement de la culture arménienne à tous les niveaux, du premier cycle à l'Université ;

— de créer un haut comité consultatif pour le développement de la langue et de la culture arméniennes, placé auprès du ministre de l'Education nationale et du ministre de la Culture. Cette haute instance aurait pour mission de coopérer avec les autorités administratives compétentes pour la mise en place progressive de cette nouvelle politique.

Telle sont les préoccupations, partagées par l'immense majorité de nos concitoyens d'origine arménienne, auxquelles répond la présente proposition de loi que nous vous demandons, Mesdames et Messieurs, de bien vouloir adopter.

PROPOSITION DE LOI

Article premier.

La langue arménienne figure parmi les langues vivantes obligatoires admises aux épreuves tant écrites qu'orales pour l'obtention des principaux diplômes de l'enseignement public.

Art. 2.

Il est créé un haut comité pour le développement de la langue et de la culture arménienne composé de :

— un président désigné par le ministre de l'Education nationale ;

— un secrétaire général désigné par le ministre de la Culture ;

— onze membres dont cinq représentatifs de la communauté arménienne, un député et un sénateur, ainsi que quatre personnalités qualifiées en raison de leurs activités scientifiques ou artistiques dans le domaine de la culture arménienne.

Art. 3.

Le haut comité a notamment pour mission de proposer aux autorités compétentes :

— la liste des examens auxquels les dispositions de l'article premier seront applicables ;

— la liste des académies dans le ressort desquelles sera assuré un enseignement de la langue arménienne, en raison de la forte implantation de membres de cette communauté ;

— les mesures corrélatives destinées à la formation des personnels enseignant l'arménien ;

— le contenu des programmes et la liste des livres destinés à cet enseignement ;

— les mesures permettant, d'une part de développer dans l'enseignement supérieur des activités de recherche et d'enseignement consacrées à la culture arménienne, d'autre part de populariser cette culture, à la radio et à la télévision.

ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ MUSÉE DE L'HOMMEԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱԺՆԻՆ ՇՈՒՐՋ

Նախապատմութեան, մարդաբանութեան եւ ազգագրութեան դանճարանթանգարանն է Միւզէ տը լ'Հոմը, Փարիզի մէջ (*) :

Կը բարձրանանք երկրորդ յարկը որ ազգագրութեան բաժինն է, յատկացուած՝ ասիական ժողովուրդներու պատմութեանց եւ կենցաղին: Իրարու յաջորդող լուսաւոր սրահներու լուռ եւ խաղաղ մթնոլորտին մէջ կը տեսնէք հոս ու հոն, ցուցափեղկերու մէջ, այլազան ցեղերու, ազգերու ղիմագիծերը ներկայացնող մանրքէն - պուպրիկներ իրենց ազգային զոյնզոյն տարազներով վերակենդանացած՝ որոնք կը պատմեն իրենց անցեալ դարերու կենցաղէն, առօրեայ կեանքէն: Դուք կը հաղորդուիք անոնց կրօնական հաւատալիքներուն ծէսերուն հետ, ձեր աչքերը կը թափանցեն անոնց ընտանեկան յարկերէն ներս, կը ծանօթանաք անոնց գործածած իրեղէններուն, դաշտային կամ այլ աշխատանքի գործիքներուն զանազան արհեստներու արտադրութեանց, իրենց ամէնօրեայ կեանքէն անբաժան՝ ուրախութիւն եւ տխրութիւն արտայայտող, ինքնայատուկ եւ զարմանալի երաժշտական գործիքներու:

Նիւթական եւ հոգեւոր մշակոյթի ինքնատիպ մասունքներ են ասոնք, որոնք հաւաքուած հոն՝ կ'արթնցնեն, կը զարգացնեն իւրաքանչիւր ժողովուրդի ազգային գիտակցութիւնը եւ ինքնաճանաչումը եւ կը փոխանցեն հպարտանք:

Այս բազմադարեան ժողովուրդներու խճանկարին մէջ, կովկասեան ժողովուրդներու կարգին՝ Հայաստանի ալ յատկացուած է քանի մը քառակուսի մեթր մեծութեամբ բաժին մը ապակիէ ցուցափեղկով շրջապատուած:

Բայց ի՞նչ կը տեսնենք հոն. խեղճ, չա՞տ խեղճ թափթփած մնացորդները քանի մը իրեղէններու, ոմանց հայկական ըլլալը նոյնիսկ կասկածելի: Քանի մը լուսանկարներ ժժգունած, եւ անագէ ուխտաղնացի մը սրուակը, միակ վաւերական առարկան, բայց որուն վրայի արձանագրութիւնը դժուար ընթեռնլի, անյարմար տեղ մը տրուած ըլլալուն:

Անարգանք մը մեզ Հայերուս համար, հայկական ժողովրդական արուեստներու, հայկական բաժինին այս ցուցադրութիւնը Փարիզի այս հռչակաւոր թանգարանին մէջ:

Հոս պզտիկ մէջբերում մը: Անցեալ ամառ այս թանգարանին առիթով՝ ծանօթացանք Ամերիկայէն ժամանած Տէր եւ Տիկին Օրճանեանի, որոնք 18-րդ դարու տուփէ խաչքար մը վերարտադրել տըւած էին Նիւ Եորքի մէջ եւ այդ ծանր քարակոյտը իրենց հետ բերած էին նըւիրելու համար Միւզէ տը լ'Հոմի հայկական բաժինին:

Տարիներ առաջ այցելած ըլլալով այս թանգարանին հայկական բաժինը, անոնք մեծ տխրութեամբ եւ ցաւով դիտած էին հոն ցուցադրուած անարժէք իրեղէնները եւ փափաքած էին որ հայ ժողովուրդին այս ինքնատիպ գործերէն հատ մը գոնէ, յաւէտ ցուցադրուած մնայ այս թանգարանին մէջ:

Տէր եւ Տիկին Օրճանեան Նիւ Եորքի Բնական Գիտութեան Ամերիկեան Թանգարանին մէջ, ասիական ժողովուրդներու արհեստներուն յատկացուած սրահներուն առընթեր՝ ստեղծած են հայկական ժողովրդական արուեստներու բաժին մը «Արմենիա» կոչումով: Անոնք օժանդակած են նաեւ կազմակերպելու համար հայկական ժողովրդական արուեստներու ցուցահանդէս մը որ տեղի ունեցած է 1980-ին եւ որուն մասնակցած են չատ մը Ամերիկահայեր, իւրաքանչիւրը իր ունեցած հին նաւանդ իրեղէնները ի սպաս դնելով այս ցուցահանդէսին, որպէսզի ամերիկացի ժողովուրդը ճանչնայ ժողովրդական արուեստներու այս թանկագին նմոյշները որոնք կուգան հին, չա՞տ հին հայ ժողովուրդին դարաւոր անցեալէն:

Վերադառնալով փարիզեան մեր թանգարանին, հարց կուտանք ի՞նչ պիտի բնենք, ի՞նչպէս պիտի բնենք մենք Փարիզի Հայերս, մեր անտարբերութիւնը եւ անխնամութիւնը քիչ մը թօթափելու, եւ մեր ազգայնական զգացումներն, քիչիկ մը աւելի լայն տեղ տալու համար:

Ընել ինչ որ ըրած է այս ամուլը: Այո՛, բայց մենք զժբախտաբար պիւտճէ չունինք եւ ազգագրական թանգարանը նըւէրներ կը սպասնայ միայն: Ուստի կը դիմենք մեր ժողովուրդին. բանանք մեր հին եւ նոր սնտուկները որոնց մէջ պիտի գտնենք հաւանաբար տարիներէ ի վեր մոռցուած, ժժգունած իրեղէններ, տարազներ, ձեռագործներ, զարդեղէններ, արժէքաւոր դիրքեր, առանին առարկաներ, որոնք կուգան մեր մամիկներէն, պապիկներէն անոնց հանիներէն: Փրկենք գոնէ մոռացութենէ, ցեցերէն կեր ըլլալէ: Շատեր թերեւս իրաւացիօրէն պիտի փափաքէին իրը ընտանեկան ժառանգներ պահել զանոնք փոխանցելու համար իրենց զաւակներուն, թոռներուն: Սակայն ... սակայն քանի՞ր յաջորդ սերունդներէն պիտի հետաքրքրուին անոնցմով. իրը հնաճաշ եւ անգործածելի իրեր, մի՞թէ մէկ կողմ պիտի չնետուին առանք:

Մինչդեռ Միւզէ տը լ'Հոմի ազգագրական թանգարանին մէջ որ պահպանման էր անկորնչելի գանձերու, անոնք իրենց արժանի տեղը պիտի ունենան. սերունդներ պիտի գան անցնին երթան, անոնք պիտի տեսնեն, դիտեն իրենց նախնեաց գործերը եւ հիացումով պիտի կարդան հոն յաւերժօրէն արձանագրուած ազգասէր նուիրատուներուն անունները:

Ամենաղոյժն առարկայ մը որ կուգայ անցեալէն, հոգ չէ թէ մեծարժէք չըլլայ ան, նոյնիսկ ո՛չ չատ հին, բայց ըլլայ ան սիրուն եւ ինքնատիպ ստեղծագործութիւնը հայ արհեստաւորներու, արհեստաւորուհիներու, անոնց ճկուն մատներու աշխատանքը, անոնց հոգւոյն, մրաքերուն եւ երեւակայութեան յղացումը, իրը թանկագին մասունք, ամէն Հայու ջերմ զուարդուրանքին առարկայ՝ պէտք է պահպանուի մեծ հոգածութեամբ, կրնաւտէ եւ մոռացութենէ փրկելու համար զանոնք:

Աղուոր յուշով մը պիտի ուզէինք վերջացնել մեր այս յօդուածը: 1979-ին երբ այցելեցինք Երեւանի մէջ, Սարդարապատի ճակատամարտին նուիրուած դիւցազնանշուն համալիրը, անոր մօտ բացուած դանակ Հայաստանի պետական ազգագրութեան թանգարանը:

Եթէ չենք սխալիր վերջին տարիներս բացուած էր ան: Կարմրորակ տուֆէ քարով, երկար տարածքով պատկառելի չէնք մը, արտաքինէն զուսպ, անպաճոյճ բայց ներսը զուարթ եւ չէնչող:

Ճարտարապետ Ռաֆայէլ Իսրայէլեանի մէկ գեղեցիկ յղացումը որ հարուստ երեւակայութեան վառ թռիչքով եւ արդիական ճաշակով օժտուած՝ վերակենդանացած էր դարերու խորէն եկող հինաւուրց հայկական տուներուն լուսամուտ - առաստաղները, երդիքները, առնոնց տալով խոշոր, յանդուգն բացուածքներ, բարձր աղեղնաձեւ կամարներ, որոնց մէջէն մօտակայ արարատեան դաշտին արեւը, լոյսը կը թափանցէին: Թանգարանին բազմաթիւ սրահներուն մէջ ուր մաքրութիւնը հաճելիօրէն կը փայլէր ամէն կող, ներկայացուած էին հնադոյն ժամանակներէն մինչեւ մեր օրերը հայ ժողովրդական արուեստի նմոյշներ, դանձեր, բոլորը բծախնդիր ընտրութեամբ, հնագիտական վաւերական ծանօթութիւններով եւ թուականներով:

Հեռացանք Սարդարապատի պետական ազգագրական թանգարանէն, ինքնաճանաչումի գիտակցութեամբ ալ աւելի զօրացած, արդար հպարտանքով ի տես՝ այնքան խնամքով, գուրգուրանքով հաւաքուած, պահպանուած մեր անցեալի թանկագին աւանդներուն, հազարամեայ գանձերուն:

ԱՐՇԱԼՈՒՍ Ա. ԽԱՆՏԱՆԵԱՆ

(*) Musée de l'Homme, Préhistoire, Anthropologie et Ethnologie.

Նուիրատուները աւելի մանրամասն տեղեկութիւններ ունենալու համար կրնան հեռաձայնել՝

Տիկին Ա. Խանտանեանին՝
227 75 74
Տիկին Սիլվա Գուլումեանին՝
757 57 64
Օրիորդ Էմմա Աբրահամեանին՝
566 04 31

ՀԱՅԵՐԸ ՀԱԼԷՊԻ ՄԷՋ

———×———

ԽՄԲ. - Նիգար Խալիլի արաբ գրող եւ թարգմանիչ է: Ծնած է 1925-ին Հալէպ: Նախակրթութիւնն ու երկրորդականը ստացած է իր ծննդավայրին մէջ, իսկ բարձրագոյնը՝ Պէյրութ (1943 - 1946): Որպէս արաբերէն լեզուի ուսուցիչ պաշտօնավարած է Հալէպի Զաւարեան վարժարանին մէջ: 1947-էն սկսեալ աշխատած է Հալէպի երկաթուղիի Ընկերութեան մէջ, կարեւոր պաշտօնով: Սիրած ու սորված է հայերէնը՝ հայ աշակերտներէ եւ իր պաշտօնակիցներէն: 1950-էն սկսեալ Նիգար Խալիլի իր ծառայութիւնը կը բերէ հայ գրականութեան՝ լայերէնէ արաբերէն եւ փոխադարձ թարգմանութիւններով: Յարդ առանձին գրոյկներով թարգմանած է Յովհաննէս Թումանեանի, Յովհաննէս Շիրազի, Ակոտիբ Խաճակեանի եւ Գրիգոր Զօհրապի գործերը: Աշխատակցած է հայ մամուլին: Քանի մը անգամ հրաւիրուած է Հայաստան:

Ստորեւ՝ գրութիւն մը իրմէ, Հայերու Հալէպ հաստատուելուն մասին:

Մեր այս գրութեամբ կը մտածենք լոյս մը սփռել Հայոց նորագոյն շրջանի պատմութեան վրայ, նկատի ունենալով վերի մեր խորագիրը, եւ անով ցոյց տալու թէ ի՞նչպէս եւ ի՞նչ պայմաններու եւ պատճառներու տակ Հայեր հաստատուեցան Սուրիոյ այս հին քաղաքը:

Կը սկսինք ուրեմն 1045-ական թուականներէն, երբ Բիւզանդացիք խարդախաբանքով գրաւեցին Անի մայրաքաղաքը եւ վերջ տուին Հայոց Բագրատունեաց Թագաւորութեան: Անի քաղաքը, որ Հայոց հոգեւոր եւ քաղաքական մտքի կեդրոնը կը հանդիսանար, ունէր մէկ մխիթարիչ աւելի բնակչութիւն, որ ստեղծուած կացութեան առջեւ լքեց իր բնակավայրը եւ դալթեց երկրին տարաբաղդ շրջանը եւ յետագային ստեղծեց իրեն համար նոր եւ ազատ աշխարհ մը, գրաւելով Ատանայի եւ Սիսի արգաւանդ ու բարեբեր դաշտերը, որոնք կը կազմեն Կիլիկեան Հայաստանի Հարստութիւնը, Ռուբէն Ա. իշխանի գլխաւորութեամբ:

Ռուբէն Ա.ի հիմնած իշխանութիւնը, յետագային ճանչցուեցաւ եւրոպական եւ եգիպտական թագաւորութիւններու կողմէ:

Ուշագրաւ է արաբ լրխաններու կողմէ Հայոց Ռուբէն Ա. իշխանի տրուած «թագաւոր» մակդիրը, ոչ միայն որպէս կարեւորութիւն եւ արժէք, այլեւ մանաւանդ նոյն հայերէն հնչումով ընդունած ու Ռուբէնի համար գործածած «թագաւոր» բառը, որուն փաստը մենք կը գտնենք արաբ պատմագիր Շէյխ Քամէլ Ղըզդիի «Հալէպի Պատմութիւնը» գիրքին մէջ, ուր յիշատակուած է թէ՝ այս անունը քանդակուած է Հալէպի Ֆիրտոսի մզկիթին կամարին վրայ:

Համառօտիւներու Թագաւորութեան եւ Հայկական Կիլիկիոյ սահմաններուն գրացնութիւնը՝ երկու երկիրներու առեւտրական փոխ - յարաբերութիւններու զարգացման նպաստ մը բերաւ, համեմատաբար այդ խաղաղ եւ կայուն շրջանին: Այս յարաբերութիւնը պատճառ եղաւ որ բազմաթիւ հայ վաճառականներ եւ երեւելի մարդիկ հաստատուին Հալէպ եւ իրենց ջանասիրութեամբ տիրանան բարձր պաշտօններու: Այս իրողութիւնը կը հաստատուի դարձեալ Շէյխ Քամէլ Ղըզդիի Հալէպ քաղաքի նուիրուած պատմագիրքի Գ. հատորին մէջ (էջ 115), ուր կը կարդանք հետեւեալը. «Ագիզ թագաւորին մահէն ետք, գահաժառանգը եղաւ եօթնամեայ Նասէր Եուսուֆ արքայազնդին, իսկ թագաւորութեան գործերուն խնամակալ նշանակուեցաւ Նախէտտին Լուլու էլ Արմէնի որ ծագումով Հայ էր»: Այս որոշումը քանդակուած է նոյնպէս Հալէպի Ֆիրտոսի մզկիթին կամարին վրայ:

Համառօտիւներու Թագաւորութեան եւ Հայկական Կիլիկիոյ սահմաններուն գրացնութիւնը՝ երկու երկիրներու առեւտրական փոխ - յարաբերութիւններու զարգացման նպաստ մը բերաւ, համեմատաբար այդ խաղաղ եւ կայուն շրջանին: Այս յարաբերութիւնը պատճառ եղաւ որ բազմաթիւ հայ վաճառականներ եւ երեւելի մարդիկ հաստատուին Հալէպ եւ իրենց ջանասիրութեամբ տիրանան բարձր պաշտօններու: Այս իրողութիւնը կը հաստատուի դարձեալ Շէյխ Քամէլ Ղըզդիի Հալէպ քաղաքի նուիրուած պատմագիրքի Գ. հատորին մէջ (էջ 115), ուր կը կարդանք հետեւեալը. «Ագիզ թագաւորին մահէն ետք, գահաժառանգը եղաւ եօթնամեայ Նասէր Եուսուֆ արքայազնդին, իսկ թագաւորութեան գործերուն խնամակալ նշանակուեցաւ Նախէտտին Լուլու էլ Արմէնի որ ծագումով Հայ էր»: Այս որոշումը քանդակուած է նոյնպէս Հալէպի Ֆիրտոսի մզկիթին կամարին վրայ:

Այս եւ նախորդ արձանագրութիւնը, եւ յատկապէս Նախէտտին Լուլու էլ Արմէնի Հայ պալատականին անունին յիշատակութիւնը՝ անգամ մը եւս կուգայ հաստատելու, թէ բազմաթիւ Հայեր արդէն կառավարական բարձր պաշտօններու հասած էին դեռ Հալէպի մէջ հայկական դաւթ մը կազմուելէն 7 հարիւր տարի առաջ:

Հայկական ծագումով օտարանուն Հայերու յիշատակութիւնները բնաւ պէտք չէ զարմացնեն մեզ: Այդ թուականներուն, հայազգի ընտանիքներու արաբական անուններով յիշատակութիւններու կարեւ - լի է հանդիպիլ:

Հետեւեալ փաստարկութիւնները կը հաստատեն մեր գրածները: Օրինակ՝ Մի-քայէլ վրդ. Գասպար կ'ըսէ, թէ հայ եղբայրներուն ձեռագիրներու գրադարանին մէջ կը գտնուէր թիւ 54 Աւետարանը, որուն վերջին էջէ Ցիշատակարանին մէջ գրուած է. «Գրիգոր եւ Սիմոն վարդապետները ուսեցան այս գիրքը, որ յետոյ փոխանցուեցաւ մահտեսի Սարգիսին, որպա այս վերջինին աղջկան՝ Սրդ Դրլ Պանադին, Հալէպի մէջ՝ 1358-ին»:

«Սրդ Դրլ պանադ» անունը՝ որ արաբերէն բառ է, կը նշանակէ «աղջիկներուն մայրը», արդէն Հայոց մօտ ալ տարածուած անուն էր այդ տարիներուն:

Երկրորդ՝ մագազաթեայ Աւետարան մը, որ գրուած է հռչակաւոր գրիչ Յովհաննէսի կողմէ, Հալէպ, 1355-ին: Աւետարանի Ցիշատակարանին մէջ արձանագրուած է հետեւեալը. «Այս գիրքը ուսեցաւ հալէպցի իշխան ... թագաւոր 1379 թուին: Իրմէ ետք Հալէպի Խաչատուր Սրբազանը գայն նուիրեց Երուսաղէմի Ս. Յակոբայ գրադարանին, 1529-ին եւ կը կրէ 2629 թիւը»:

Ըստ Շէյխ Քամէլ Ղըզդիի, 1875 Մայիս 1-ին, Հալէպի իշխանը եւ Եգիպտոսի սուլթան Աչրաֆ Շաապանը, իրենց բանակներով արշաւեցին Հայկական Կիլիկիոյ վրայ, զայն գրաւելու համար: Կատաղի պատերազմէ ետք, ասոնք յաջողեցան գրաւել երկիրը եւ Կիլիկիոյ Լեւոն Զ. Լուսինեան թագաւորն ու Փօլ Պետրոս Ա. Կաթողիկոսը, ինչպէս նաեւ կարգ մը իշխաններ՝ Հալէպի վրայով դերի տարին Եգիպտոս: Իսկ 240 ուրիշ երեւելիներ մնացին Հալէպ, որոնց միացան անոնց ընտանիքներն ու ծանօթները եւ բոլորան աշխատիլ զանազան արհեստներու մէջ: Ասոնք ստիպուեցան կրել արաբական մականուններ համաձայն իրենց արհեստին եւ կամ պատահական մականուններ:

Հայկական ծնունդով, բայց արաբական անունով, այդ շրջանէն մնացած անուններ են՝ Հայէֆ, Ձաննի, Աշշի, Ֆարրա, Սեֆէրի, Խուտարի, Խարրաթ, Սէֆֆէֆ, Սապպաղ, Հատտատ, Աճէմի, Ֆէրքէլ եւայլն:

Ժէ. դարու սկիզբը, Քառասուն Մանկանց Եկեղեցիին կից դպրոց մը հիմնուեցաւ, ուր կը հսկէր Սարգիս քհնյ. Մուրատ, 1593 - 1662: Այս քահանան գրած է բազմաթիւ դիրքեր՝ աստղաբաշխութեան, բնագիտութեան եւ բժշկութեան վերաբերեալ, Սմիր Տովլաթի ոճով: Մինչեւ իսկ, այս քահանան դրամահատութեան իրաւունք ստացած էր Մուրատ Գ. Սուլթանէն, Թուրքերէնապարսիկ պատճառքով տարած յաղթանակին ի յիշատակ: Այս նոյն Սարգիս քհնյ. Մուրատի բնաւանիքէն մէկը կը կոչուէր Ժան Ապտալ Հաննա Մուրատ, որ առաջին հաշուապահն եղած է Հալէպ նահանգին:

Աւելի ետք, Ժէ. դարու վերջերը պարագաստանէն Հալէպ եկած են բազմաթիւ հայ ընտանիքներ, որոնք կոչուած են Ղեմէմի, Խուկազ, Իսա, Ապրահամշահ եւայլն: Գոնուեցան նաեւ ուրիշներ, որոնք բոլորովին փոխեցին իրենց անունները եւ եղան Սայեղ, Մխմէլեի, Հալլաֆ, Հաֆէզ, Շաշաթի, Մրիաթի եւայլն:

Հայր Թոռնպէզ, պատմագրական, աշխարհագրական եւ կրօնական իր բառարանին Ջ. հատորին մէջ (էջ 330), Հայերու մասին հետեւեալը կը դրէ. «Հայ հոգեւորականներէն խումբ մը չփոխադրուեցաւ Հռոմի Պապին հետ, ընդունելով կաթողիկէութիւնը»: Ահաւասիկ այս դատանափոխ Հայերն են, որ սկսան արաբական անուններ կրել: Ա. Աչխարհամարտին եւ անկէ ետք հոս հաստատուած Հայերը կը պահեն իրենց հարազատ անուններն:

Վերջերս հաւաստի աղբիւրներէ խմացանք, թէ Հալէպ գտնուող արաբ ցեղախումբ մը, որ Պակարա կը կոչուի, շուարիդն է Հայկական Բագրատունեաց տոհմին:

ՆԻՋԱՐ ԽԱԼԻԼԻ

LIVRES REÇUS

L'Arménie soviétique depuis la mort de Staline

(thèse de doctorat de 3ème cycle - histoire)

par CLAIRE MOURADIAN

sous la direction de ROGER PORTAL

Nov. 1982.

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՑՈՑՆ-ԹՈՒՐՔ ՏԱՐԱԿԱՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

———×———

Քոմոթինի քաղաքին մէջ և շուրջը բնակող 120·000 քաղաքացիները, ձեւով մը հակասական դիրքի մէջ կը գտնուին: Ցունաստան գտնուող այս քաղաքին (*) եւ շրջակայքին բնակիչները յունահպատակներ կը մնան, սակայն ատոնց գոյացուիլակը յոյնեւթուրք տարակարծութիւններու հարց կը դառնայ:

Պատճառն այն է, որ ատոնք Մահմետականներ են եւ, տարբեր ցեղի եւ կրօնքի պատկանող փոքրամասնութիւնները վիճակը արտաքին քաղաքական դետնի վրայ վիճելի կէտեր յարուցանող հարցեր կը դառնան Քրիստոնեայ Ցունաստանի եւ Մահմետական Թուրքիոյ միջեւ, կը դրէ «Հերըլտ»:

Ցոյն պաշտօնական շրջանակները կ'ըսեն, թէ Թուրք յաջորդական կառավարութիւններուն վերջին չորսն տարիներու կիրարկած քաղաքականութիւնը՝ գիւղարութիւններու ստեղծում եւ այլազան բնոյթի ճնշումներ, պատճառ կը դառնան, որ երբեմնի 200·000-ի հասնող Թուրքիոյ յոյն դաղութը ներկայիս 7·500-ի թիւ մը ներկայացնէ:

«Հերըլտ»ի համաձայն, որ չմոռնանք ամերիկեան օրաթերթ է, եւ հետեւաբար, առարկայական փորձելով մնալ հանդէպ, Թուրքիոյ տեսակէտները կ'ընդգծէ, կը դրէ, թէ Անգարայի Ցոյները խորական ոգի ցոյց կուտան Մահմետական գիւղացիներուն հանդէպ, Արեւմտեան Թրակիոյ մէջ, որուն բնակչութիւնը շուրջ մէկ երրորդով թրքահոս է, այլ խօսքով Թուրք է:

Իւրաքանչիւր երկիր իրաւունք կուտայ ինքզինքին իր ուզած ձեւով մեկնաբանելու 1923-ի Լոզանի դաշնագիրին պայմանները: Այդ դաշնագիրին համաձայն, կ'ըսէ «Հերըլտ», կ'երաշխաւորուի փոքրամասնութեանց իրաւունքները Ցունաստանի եւ Թուրքիոյ մէջ: Այդ իրաւունքներուն կարգին կը դասուին մշակութային եւ կրթական առանձնայատուկ վիճակներուն ապահովումը եւ ատոնց զարգացումը:

Այդ դաշնագիրէն 60 տարիներ ետք, ըստ «Հերըլտ»ի Թրակիոյ Մահմետական գիւղերը յետամնաց պատկեր կը պարզեն: (Հապա՞ Թուրքիոյ գիւղերը, յատկապէս Անատոլուի մէջ):

Փոքրամասնութեանց հարցերով զբաղող յոյն Արտաքին նախարարութեան պաշտօնատար մը կ'ընդգծէ, թէ իրենք կը փորձեն լայն ատաիճանով զարգացնել տուեալ շրջանի բնակչութեան կենցաղի եւ կրթութեան մակարդակը: Սակայն, կ'աւելցնէ ան, Մահմետականները նախ կերպով կրօնամոլ: Որով դէմ կը կենան Աթէնքի արդիականացման ճիգերուն, թեքնոլոժիի փոփոխումներուն:

Թուրքերը կը հակադարձեն ըսելով, թէ Աթէնք դիտումնաւոր կերպով արդելք կը հանդիսանայ շրջադօտիին զարգացումին: Ատոնք կ'աւելցնեն, թէ Մահմետականները հազուադէպ պարագաներու մէջ արտօնութիւն կը ստանան չինելու նոր շէնքեր, կամ՝ վերանորոգելու դոյութիւն ունեցածները: Գրեթէ երբեք վարկեր չեն ստանար յունական կառավարութեան հակակշռին ենթակայ դրամատուներէն. աւելին՝ ըստ Թուրքերուն, պիւանակալական ձգձգումներու եւ յետաձգումներու կ'ենթարկուին, երբ կը փորձեն թրաք թէօր վարելու արտօնագիր ձեռք ձգել:

Ըստ «Հերըլտ»ի, տեղացի Թուրքերը նոյն դանդատները կը կատարեն:

Աթէնքի Արտաքին նախարարութեան պաշտօնատարները կը հերքեն այս ամբաստանութիւնները պնդելով, թէ նոր դիմումնագիրները, - տուներու չինութիւն, վերանորոգում, ծրագիրներու իրագործում, արտօնագիրներու ձեռք ձգում եւայլն, - ուշադիր քննութեան կ'ենթարկուին, առանց խտրականութեան:

Թուրքերու մէկ այլ առարկութիւնն ալ կը վերաբերի Աթէնքի 1938-ի օրէնքին, ըստ որուն սահմանագիծին վրայ գտնուղ բոլոր անհատական սեփականութիւնները պետական յատուկ քննութեան ենթակայ կը մնան: Համաձայն կատարուած առարկութիւններուն, Ցոյները այդ օրէնքին հիման վրայ արդելք կը հանդիսանան Մահմետականներուն տուներ եւ հողեր գնելու այդ շրջագօտիին մէջ: Ցոյն պատասխանատուները վճռական կերպով կը մերժեն ընդունիլ այս առարկութիւնները, զանոնք նկատելով հերիւրածոյ ամբաստանութիւններ:

Համաձայն ամերիկեան օրաթերթին, ոչ ոք այնուամենայնիւ խնդիր կը յարուցանէ Մահմետականներուն կրթական կեանքին մասին, Արեւմտեան Թրակիոյ մէջ: Արդարև, շրջանին մէջ գոյութիւն ունին աւելի քան 200 Թրքական տարրական դպրոցներ, ուր այլ նիւթերու կարգին կը դասաւանդուին արաբերէն եւ իսլամական կրօնքը: Սակայն կ'աւելցնէ Թերթը, հիմնուելով միչտ Թրքական աղբիւրներուն վրայ,, Թէ հոն կան միայն Թրքական երկու միջնակարգ վարժարաններ: Մահմետական աշակերտները կամ միջնակարգի ուսում չեն ստանար եւ կամ այլ այդ ուսումը կ'ապահովեն Թուրքիա մեկնելով: Ատոնք յաճախ ետ չեն վերադառնար:

Ցոյն պաշտօնատարները կը պնդեն, թէ այդ ուղղութեամբ դպրոց հիմնելու դիմում չեն ստանար Թրակիոյ Թուրքերուն կողմէ:

Բայց դոյութիւն ունի, ըստ Թերթին, տարրական դպրոցներու դասագիրքերու հարցը, քանի ատոնք ժամանակավրէպ կը նկատուին եւ չեն պատշաճիր Թուրքիոյ մէջ գործածութեան դրուածնելուն: Այս կապակցութեամբ Ցոյները կը պատասխանեն, թէ Անգարայի յանցանքն է ասիկա, որովհետեւ Թուրք իշխանութիւնները չեն հայթայթեր նոր բովանդակութեամբ դասագիրքեր: Այս վերջիններն ալ կը պնդեն, թէ իրենք նոր դասագիրքեր կը ղրկեն, բայց յունական իշխանութիւնները դիւանակալական քաշկռտուքներով հրապարակ չեն հաներ: «Հերըլտ» կ'ընդունի միաժամանակ, թէ Քոմոթինիի բոլոր Մահմետականները չեն որ կը դժգոհին իրենց ներկայ վիճակէն.

- Մենք հոս չատ լաւ պայմաններու մէջ կը գտնուինք, կ'ըսէ ատոնցմէ մէկը լրագրողին:

Թ. Ա. Թ.

———

(*) Թրքական տիրապետութեան օրով Քոմոթինի կիւմիւլճինա կամ կիւմիւրճինա կ'անուանուէր:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՏԻՊ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԻԱԿ ՍՈՒՐՃԻ ԾԱՌԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

ՁԱՅՆ ԱՂԵՑՆՈՂԸ՝ Հ. ՄԻՔԱՅԵԼԵԱՆ

Խորհ. Միութեան մէջ միակ սուրճի ծառը կ'աճի Մոսկուայի փոխադրութեան սպասարկութեան դահլիճին մէջ, որ կը գտնուի «1905 Թուական» անունը կրող փողոցին վրայ: Հարաւային այդ բոյսը աճեցուցած է հոն աշխատող Հրաչեայ Միքայէլեան: Սուրճի ծառին ճիւղերը, որոնք ծանրաբեռնուած են մուգ կարմիր եւ մուգ չագանակագոյն մանր պտուղներով, կը հասնին առաստաղին: Հրաչեայ Միքայէլեան կը հաւաքէ նուրբ բոյսեր: Անոր հաւաքածոյին մէջ կան թզենի, քինինկեան արմաւենի, մրտենի, մանկո եւ բոյսի այլ տեսակներ:

×

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿԻ ԵՐԿԵՐՈՒ ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Պարոյր Սեւակ մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէ բազմահազար ընթերցողներու շրջանակին մէջ: Այդ մասին կը վկայէ հեղինակին երկերու նոր հրատարակութեան բաւական անսովոր բաժանորդագրութիւնը: «Հայկիւրք» առեւտուրի վարչութիւնը, նկատի ունենալով Պարոյր Սեւակի երկերու հանդէպ գոյութիւն ունեցող մեծ պահանջը, որոշած է բաժանորդագրութիւնը կատարել վիճակահանութեամբ, որ, սակայն, դոհացում չէ տուած բոլոր անոնց՝ որոնք բաժանորդագրուելու յոյսեր ունեցած են: Բախտաւոր բաժանորդները արդէն ստացած են բանաստեղծին նոր հրատարակութեան առաջին գիրքը, զոր լիսուն հազար տպաքանակով լոյս ընծայած է «Սովետական Գրող» հրատարակչականը եւ ուր տեղ գտած են հեղինակին բանաստեղծութեանց շարքերը: Պարոյր Սեւակ հրատարակած է բանաստեղծութեանց հինգ հատոր ժողովածոներ՝ «Անմահները հրամայում են», «Սիրոյ ճանապարհ», «Նորից քեզ հետ», «Մարդը ափի մէջ», «Եղիցի լոյս»: Հատորին մէջ գետեղելով այդ հատորներէն ընտրուած և խմբաւորուած «Հարկ հոգեկան», «Եղիցի լոյս», «Դիմակներ», «Դարակէսի պարզեւները», «Ողջոյնի քմայքները», «Նորից չեն սիրում, սիրում են կրկին», Մարդը ափի մէջ», «Ութնեակներ», «Ակնկալ բեր ասեմ», «Ատծու քարտուղարը» շարքերը, կազմողը՝ փրոֆ. Ցարութիւն Ճէլէքեան, տեղ տուած է նաեւ տարբեր ժամանակներուն մամուլի մէջ հրատարակուած, բայց հեղինակի ողջութեան ոչ մէկ հատորի մէջ առնուած, ինչպէս նաեւ անտիպ կարգ մը բանաստեղծութիւններ: Ցառաջիկային լոյս կը տեսնեն երկրորդ եւ երրորդ հատորները, որոնք կը բովանդակեն Պարոյր Սեւակի պոէմները, հրապարակագրական, քննադատական յօդուածներն ու նամակները:

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼԸ

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒՈՂ ՌՈՒՄԱՆԱՑԻՆԵՐՈՒ ՊԱՐՏԱԻՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Նոր հաստատուած օրէնքի մը համաձայն, բոլոր այն Ռումանացիները, որոնք կը բաղձան մնայուն կայք հաստատել արտասահման, պարտին Արեւմտեան դրամներով հատուցանել իրենց ուսման ծախքերը: Վերջնական մեկնումի պարագային, ատոնց ստացուած քները, մէջէն ըլլալով բնակարաններն ու հողերը կը սեփականացուին Պետութեան կողմէ: Անոնք, որոնք վիզայով կը մեկնին երկրէն եւ կ'որոշեն ետ չվերադառնալ, կրնան կորսընդնել իրենց անձնական ստացուածքները Ռումանիա եւ արտասահման:

×

ԱՑՆՇՏԱՑՆԻ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ԻՍՐԱՅԵԼԻ

Այնչտայնի ձեռագիրները Փրինսթաուն Համալսարանէն կը փոխադրուին Երուսաղէմ, Հրէական Համալսարանը, հաղորդած է Ճերուսալէմ Փոսթը: Համաշխարհային հռչակի տէր գիտնականը, որ մեռած է 27 տարի առաջ, կտակով մը իր ձեռագիրները՝ ուսումնասիրութիւններ եւ այլն, յանձնած է Իսրայէլեան Համալսարանին: Փոխադրութեանց պաշտօնական ձեւակերպութիւնները արդէն իսկ վերջ գտած են:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱԽՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԶՈՐԲՈՐԴ

Գ Ա Ր Ո Ւ Ն Է

Խորոված վայրի աղաւնիներու լաւ ճաշէ մը յետոյ, Վարդան եւ Զէյնապ կ'անցնէին դատարանին մօտէն, ուր ժողովուրդը նորէն խռնուած էր եւ արդէն «Հորիզոն»ը նոր ելած էր խմբագրատունէն ու լրագիր ծախող փոքրիկ պատանիները գործի վրայ էին:

«Հորիզոն»ի խոշոր տառերով խորագիրն էր. -

Հեթում մահուան դատապարտուած է: Հինգ ընկերները՝ 25 - 30 տարուայ բանտարկութեան:

Ու կար Հեթումի եւ ընկերներու դատավարութեան մանրամասնութիւնները:

Վարդան, «Հորիզոն»ը ձեռքին, Զէյնապի հետ միասին մտաւ տոքթ. Նայիրեանի պաշտօնատունը, ուր Կիրոս եւ Նայիրեան տակաւին կը խօսակցէին:

- Հա՛, ուրեմն դատապարտեցին Հեթումը, - Կիրոս փոխեց խօսքը:

- Կարծեմ արդար էր վճիռը, - վրայ տուաւ Վարդանը:

- Կիրոս ինչ լաւ եղաւ, որ վինուորական առեանով չդատապարտուեցաւ, - աւելցուց Նայիրեանը:

Շատ կարճ լռութենէ մը յետոյ, Կիրոս, խօսեցաւ Զէյնապին:

- Զէյնապ, աղջիկս, դուն չդիտես, որ մի քանի օրէն Վարդաճորի մէջ շատ մեծ հանդիսաւորութեամբ եկեղեցիի մը հիմքը կը դրուի եւ այդ եկեղեցին պիտի օծուի Մարտիկի անունով:

Կիրոս նկատեց, որ այդ պահուն, Զէյնապի աչքերուն մէջ թեթեւ չարժում մը անցաւ: - Հա, տես աղջիկս, ժողովուրդն ալ հաւատացած է, որ չկայ Մարտիկը ու զայն սուրբերու կարգ անցուցած է: Էհ, պահ մը հաւատանք, որ ողջ է Մարտիկը: Եթէ ողջ է ու կ'ապրի ան պիտի երեւայ Վարդաճորի կողմերը եւ պիտի ներկայ ըլլայ այդ մեծ հանդիսաւորութեան: Երթանք, աղջիկս, վաղն իսկ ճամբայ ելլենք: Գիտեմ, որ պիտի ուզէիր Մարտիկի համար չինուած այդ եկեղեցիի հանդէսին ներկայ ըլլալ: Այդ ո՞ր օրն է, - հարցուց Կիրոս տոքթ. Նայիրեանին:

- Եթէ վաղը ճամբայ ելլէք, Կիրակի հոն կ'ըլլաք արդէն, - խօսեցաւ Նայիրեան: - Ես ալ իմացեր եմ, ուր Մարտիկը աւելի շատ Վարդաճորի կողմերը երեւցած է:

- Երթանք աղջիկս, որ հեղ մը տեսնեմ Մարտիկը ... Քեզի ըրած չարութիւնները համար ականջը պիտի քաշեմ:

- Ան չար չէ, Կիրոս աղբեր, աշխարհն է չար: Ես պիտի ուզեմ իմ չատ թանկագին մանեակը, նուիրել այդ եկեղեցիին համար:

- Այ, խելօք կը խօսիս, աղջիկս:

Զէյնապ արդէն համոզուեցաւ Կիրոսին հետ ճամբայ ելլել: Ան կը հաւատար Կիրոսին, կը հաւատար Վարդանին որոնք իր լաւութեան մասին կը մտածեն ու անոնց մէջ հօր մը չունէ գտած էր: Կ'ըզգար, որ անկեղծ էին ու կը սիրէին զինքը, կը գուրգուրային, իրենց հարազատ զաւկին պէս: Իսկ ինչքա՜ն բարի է տոքթ. Նայիրեանի ձայնը, չեշտը, ծանր ու խելացի դէմքը: Զէյնապ պիտի ուզէր անոնց մօտ մնալ, Մարտիկի բարեկամներուն մօտ ու յաճախ լսէր ու խօսէր Մարտիկին մասին: Իսկ էնտեղ, Հաճի Մուսայի հարըստութեան մէջ, փառքին մէջ, օտար կը զգար ինքզինք. կալանաւոր մը: Մանաւանդ կը զգար, որ Հաճի Մուսան թըշնամի եղած էր Մարտիկին, հետեւաբար, թշնամի իր հոգիին: Կեանքը ի՜նչ չար եղաւ ճահիլ աղջկան, մխուռնի պէս անմեղ աղջկան...

Ցաջորդ օրն էր երբ Կիրոս ու Զէյնապ նաեւ տասը ձիաւորներ կառավարական չէնքին ընդարձակ բակը մտան երբ արդէն Նայիրեան, Վարդան, ընկերներ եւ պաշտօնեաներ հոն էին, ճամբեցնելու համար:

(Շար. 746)

Տիկին Վիրժինի Գահապալեան, Տիկին Մատլէն Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Սաեփան Մուրատեան, Տէր եւ Տիկին Վարուժան Պարսամեան, զաւակները ու թոռները յաւուր կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ - մօր եւ նանիին՝

Տիկին ՌԵԲԵԿԱ ԹԷԼԱԼԵԱՆԻ
(ծնեալ՝ Պահատուրեան)

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 30-ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Չորեքշաբթի Փետրուար 2, ժամը 14-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ եկեղեցին:

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Թորգոմ Մեսրոպեան, Տէր եւ Տիկին Զաւէն Մեսրոպեան, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Գուլումճեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի կիրակի, Փետրուար 6-ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՄԻՀՐԱՆՈՑՇ ՄԵՍՐՈՊԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութիւնը իր հիմնադրման 50-ամեակին առթիւ՝ կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի կիրակի, Փետր. 6-ին, ժամը 11-ին Փարիզի Ս. Յովհ. - Մկրտիչ եկեղեցին, իր մահացած հիմնադիրներուն, վարչական անդամներուն, անդամներուն, բոլոր Ֆրանսահայ Գրողներուն, Արուեստագէտներուն եւ Մտաւորականներուն իր յիշատակին:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ կիրակի, Փետր. 6-ին, Մարսէյլի Մայր Եկեղեցիին (Փրատօ) մէջ, յաւէտ բաժնուած ընկերուհիներու. - Շնորհիկ Շահլամեան, Նարկիզ Քիւրքիճեան, Վալանդին Շահպազեան, Համասփիւռ Զաքիկեան, Սոֆի Ոսկեան, Թագուհի Գասպարեան, Գէորգ Գասպարեան, Զապէլ Պեհիկեան, Արուսեակ Տէր - Գէորգեան, Վարդուհի Մելգոնեան, Աննա Կապրիէլեան, Հայաստան Տէրոյեան, Աշխէն Պողոսեան, Աղնիւ Յակոբեան, Սարա Մուրատեան, Նարդուհի Տօնապետեան, Մարիամ Մաղաքեան, Արաքսի Քիւրքէլեան, Ս. ր փ ի ն է Պեզիրճեան, Արմենուհի Եորկանցեան, Զապէլ Արզումանեան, Շաքէ Թապլիկեան, Մարի Փափազեան, Համասփիւռ Գոճագըզեան, Արաքսի Մալաքեան եւ բոլոր մահացած հին եւ նոր ընկերուհիներուն յիշատակին:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

URGENT

APPEL AUX ANCIENS DU TEBROTZASSERE

En vue de renouveler le fichier d'adresses : contacter Evelyne, tous les mercredis de 9 h. à 17 h. en téléphonant au 381 - 01 - 72 ou en écrivant à :

ECOLE TEBROTZASSERE
1, bd. du Nord, 93340 Le Raincy

«ԾԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՓԱԼԷՋՕ - Տիկին Հայոցեան 320 Ֆ:

ՔԼԻՇԻ - Տիկին Լիւսի Փափազեան 160 Ֆ:

ՓՍՐԻՋ - Տիկին Մատիկեան 60 Ֆ:

ՎԻԼԼԷՕՒԱՆ - Տիկին Ժամկոչեան 60 Ֆ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կիրակի օր, Փետրուար 6, Վէտլիդեանց Քահանայից մերձաւոր ոտնին առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10·15-ին կը մատուցուի Հանդիսաւոր Ս. Պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ Էջմիածնէն հիւրընկալ Փարիզ գտնուող՝

ՆԵՐՍԷՍ ԵՊԻՍԿ. ՊՈՂՈՍԱՊԵԱՆ
Դիւանապետ Մայր Աթոռի

Եկմալեան Քառաձայն պատարագը պիտի երգուի Մայր Եկեղեցւոյ երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Կոմիտաս Գէորգեանի:

Ի ժամ պատարագի կը կատարուի մանաւանդ հոգեհանգիստ՝ Փարիզի եւ Շրջանի եկեղեցիներուն մէջ ծառայած վախճանեալ հոգեւորականներուն համար:

Փարիզի եւ շրջաններուն մէջ ծառայած հանգուցեալ Առաջնորդներն ու Հոգեւորականները եղած են. .

Վեհափառ Արքեպիսկ. Քիպարեան, Արտաւազդ Արքեպիսկ. Սիւրմէյեան, Գէորգ Արքեպիսկ. Իւթիւճեան, Գրիգոր Եպիսկ. Պալաքեան, Կոմիտաս Վրդ. Սողոմոնեան, Սուքիաս Վրդ. Պարոնեան, Յովհաննէս Քհնյ. Հիւնքէրպէյլեանեան, Սահակ Քհնյ. Իւթիւճեան, Կոմիտաս Քհնյ. Սկպեան, Բառնաբաս Քհնյ. Խըն - տամեան, Աբիսողոմ Քհնյ. Թորոսեան, Մեսրոպ Քհնյ. Մեսրոպեան, Վահան Քհնյ. Խոյեան, Բարթող Քհնյ. Թագըմճեան, Գէորգ Քհնյ. Դաւիթեան, Լեւոն Քհնյ. Արսլանեան, Գարեգին Քհնյ. Տէօվլէթեան, Մկրտիչ Քհնյ. Արսլանեան, Գէորգ Քհնյ. Նիզամեան, Ներսէս Քհնյ. Գանճեան, Գրիգոր Քհնյ. Ճէպէճեան, Յուսիկ Քհնյ. Ադամեան, Վարդան Քհնյ. Պաղտասարեան, Յարութիւն Քհնյ. Ճօրթումեան, Ադդէ Քհնյ. Փայլակեան, Եսայի Քհնյ. Ալթունեան, Թովմաս Քհնյ. Մինասեան, Մաշտոց Քհնյ. Թիւֆէնկճեան:

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը աղօթելու բազում տարիներ իր եկեղեցւոյն հոգեւորականներուն համար, նաեւ՝ Հայաստանեայց Առաքելական Ս. Եկեղեցւոյ բարգաւաճման համար:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի ձեռնարկը Փետրուար 27-ին Պօմոնի մէջ:

×

Վասպուրականի Յաղթական Հերոսամարտի 68-րդ տարեդարձի ոտնակատուրութիւն եւ Վասպուրականի Հայր. Միութեան հիմնադրութեան 60-ամեակը՝ Մարտ 27, Կիրակի, ժամը 13-ին ճաշով մը, Մարսէյլի Մշակոյթի Տան Վասպուրական սրահին մէջ:

×

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի հաւաքոյթ - ճաշը՝

Փետրուար 19, ժամը 20-ին, Փարիզի Մշակոյթի Տունը:

MANIFESTATION

pour

LEVON EKMEDJIAN

condamné à mort par les autorités turques
et executé le Samedi 29 Janvier

JEUDI 3 FEVRIER à 18 h. 30
vers le Consulat de Turquie
rendez-vous : métro St. Augustin

MOUVEMENT NATIONAL ARMENIEN
COMITE DE SOUTIEN
AUX PRISONNIERS POLITIQUES ARMENIENS

Spectacle de danses

Le spectacle de danse de la Compagnie BOLIKIAN au Centre Culturel de Villeurbanne dimanche 6 février à 15 h. 30. organisé par la Maison de la Culture Arménienne de Decines

chorégraphies :

ANAHIDE
NANOR
REQUIEM DE MOZART
POESIE POUR LA FEMME

ԿԱՊՈՑՑ ԽԱՉ
ՄԱՐՍԷՅԼ - ՔԱՂԱՔԻ

ՊԱԼԱՒՀԱՆԴԷՍԸ

Մարտ 19, Շաբաթ, ժամը 22-էն առաւօտ:

Chateau des Fleurs

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ
ԳԵՂԵՑԻԿ ՆՈՒԷՐ ՄԸ՝

ՀԱՅԵՐԷՆ ԳՈՒԹԱՆԻՆ,

ՎՐԶԻՆՈՎ ԵՒ ԳՐԻԶՈՎ

Զարեհ Մուքաֆեան

Շքեղ հատոր մը, 24 հայերէն յօդուածներով եւ իրենց թարգմանութիւնով. 82 նկարներ, 72-ը գունաւոր

CHANT D'ARMENIE
Z. Mutafian

200 F.

LIBRAIRIE SAMUELIAN
51, Rue Monsieur Le Prince — 75006 Paris
Librairie Palouyan 9, ruue de Trévise, Paris 9

L'ASSOCIATION CULTURELLE ET D'ENTRAIDE DES ARMENIENS DE TURQUIE

présente

NAHABED

le chef-d'œuvredu grand cinéaste HENRIG MALIAN

(version arménienne, sous-titrée en français)

LE SAMEDI 12 FEVRIER à 22 heures

CINEMA COSMOS

76, rue de Rennes, Paris 6e métro : Saint-Sulpice

Prix du billet : 25 F

RESERVATION : dans les locaux de l'ASSOCIATION
131, av. Henri-Barbusse, 92140 Clamart, tél. 736 - 54 - 91
ASSOCIATION AUDIO-VISUELLE ARMENIENNE
9, rue des Petits - Hôtels, Paris 10e, tél 523 - 51 - 50

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Հիմնադրութեան 50-ամեակի հանդիսութիւններու կարգին՝

- ՃԱՇ -

MAISON DES CENTRAUX
8, rue Jean - Goujon, 75008 Paris

Կիրակի, Փետրուար 6,
ժամը հինգ 12-ին:

Ընկերակցութեան 1982-ի Գրական Մրցանակը կը տրուի՝

ՀԻԼՏԱ ԳԱԼՖԱՑԵԱՆ - ՓԱՆՈՍԵԱՆԻ

Գեղարուեստական պատշաճ յայտագիր:

Ճաշագին՝ 100 Ֆ:

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝ 780 - 82 - 58 եւ 985 36 53:

CROIX ROUGE ARMENIENNE
section Issy - Clamart

Matinée dansante

Théâtre Municipal d'Issy les Moulineauux
Dimanche 27 Mars de 16 h. à minuit

Կ. Ս. Մ.

Կեդրոնական Սանուց Միութեան տարեկան պարահանդէսը՝

ՄԱՐՏ 12ԻՆ

DÉPART POUR L'ARMÉNIE

cérémonies du 24 avril et du 1er mai

organisé par les Anciens Combattants d'Origine Arménienne des Hauts-de-Seine

départ le 19 avril
retour le 5 mai

— EXCURSIONS — RÉCEPTIONS —

BANQUET OFFERT PAR LES ANCIENS COMBATTANTS
AUX HAUTES PERSONNALITÉS

Inscriptions : M. KEHIAYAN
124, avenue Henri-Barbusse, 92140 Clamart — tél. 642 - 73 - 10

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

LA CAPPADOCE

RESTAURANT ARMÉNIEN

OUVERT TOUS LES SOIRS DE 20 h 30 A L'AUBE

SAUF LUNDI

*

ORCHESTRE et CHANTEUR
tous les soirs

AUTOROUTE A 4 — 1ère SORTIE — PONT DE CHARENTON

BORD DE SEINE

67bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140

RESERVATION

tél. 375.05.30

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
3
JEUDI
3 FÉVRIER
1983

LE NUMERO: 2.50 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ՝ 180 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 400 Ֆ. - Հատը՝ 2,50 Ֆ.

58ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.362 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 58e ANNÉE — No 15.362

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵԱՒԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՅՈՒՆՈՒԱՐ 25 - 27)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԱՐԱՑԻ կառավարութիւնը զգուշացուցած է ֆրանսական իշխանութիւնները այն հաւանական հետեւանքներուն նկատմամբ, զորս կրնայ ունենալ Հինգշաբթի օր նախատեսուած հայկ. «ազգայնական» ցոյցը։ Արտաքին նախարարութիւնը յայտնած է թէ թրքական բողոքները կը դնուին դիւանագիտական դիրքի մը մէջ, փարիզ ըրկուած է «Ռոթ-Ֆոլիէն տը Փարի», որ Զորեքշաբթի առտու կ'արձագանգէր այս լուրին, կը յիշէր թէ «հայկ. ազդայնապաշտ շարժումները» յայտարարած էին ցոյց մը ընելու իրենց մտադրութիւնը, բողոքելու համար Լեւոն Էքմէքճեանի կախազան հանուելուն դէմ։ Ցիշենք նաեւ թէ նոյն օրուան (Փետրուար 2) «Լիբերասիոն»ը, այս լուրը տալով, կը գրէր նաեւ թէ Ֆրանսայի Արտաքին նախարարութիւնը պատասխանած է Թուրքերուն, յայտնելով թէ արտօնութիւն պիտի չտայ (?) ցոյցին համար...։

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ եւ ընկերվարական կանները շատ իրաւ անցած են Խոմոն Մէոի յայտարարութեան առթիւ, խտացկեցութեան երկրորդ ծրագրի մը առթիւ։ Ծոսփէն կը զարմանայ, որ մէկը որ ոչ իրրեւ քաղաքական պատասխանատուութիւն ունեցող ծանօթ է, ոչ ալ իրրեւ տնտեսութեան պատասխանատուութիւն ունեցող, ինքն իրեն խոհեմութիւն չպարտադրէ։ Խոմոն Մէոն կը պնդէ ըսածին վրայ եւ կը կարծուի որ ուզած է խանգարել ընկերվարականներու ընտրական հաշիւները, այն համոզումն ունենալով թէ խտացկեցութեան մասին, անոնք պիտի արտայայտուին թաղապետական ընտրութեանց վաղորդային եւ ոչ, անչուշտ՝ նախօրեակին։

ՄԻԼԱՆՈՑԻ մէջ ձերբակալուած է Մուսթաֆա Սաւաք անուն Թուրք մը, որու մօտ գտնուած թուղթերն ալ կը փաստեն թէ մահափորձ մը պիտի կատարէր Պապին դէմ, երբ ան Մայիսին Միլանօ այցելէր։ Այս առընչութեամբ, նըկատի կ'առնուի թէ Սպանիոյ մէջ ալ, Մայիսին է որ նոր փորձ մը եղաւ Յովհ. Պօղոս Բ.ը սպաննելու, ինչպէս 1981 Մայիսին էր Աղճայի կատարած առաջին մահափորձը։

ԱՆԴՐՈԲՈՎ ո՛չ ըսաւ Ռեկընի եւ մերժեց որեւէ տեսակցութեան գաղափար, որքան առեն որ Միացեալ - Նահանգներու Նախագահը կառչի «զերօ որոշում»ին։

ԱՆԹԱԼԻՈՑ (հարաւային Թուրքիա) գինուորական դատարանը 185 հոգի դատապարտած է 2 ամիսէն 15 տարուան բանտարկութեան, ապօրինի համախմբումի կամ ապահովութեան ուժերու դէմ դիմադրութեան յանցանքով։ 74 ուրիշ ամբաստանեալներ ալ, անպարտ արձակուած են։

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ նոր գեկավարը՝ եուրի Անդրոպով Մոսկուայի հասարոցի պրոֆեսորն մը այցելած է եւ բուռն կերպով քննադատած է կարգապահութեան պակասը եւ բացակայութեան ախտը աշխատանքի մէջ, ինչ որ միլիոնաւոր ժամեր կորնչցնել կուտայ Պետութեան։ Զգլկած է նաեւ այն գործելակերպը որ կը կայանայ ծրագիրը փոխելու մէջ, այսինքն նըպատեցնելու արտադրութիւնը, առանց նպատեցնելու նաեւ աշխատավարձերը։

«ԿԱՐՄԻՐ ՋՈԿԱՏ»ներու հիմնադիրներէն մէկը՝ Ասրիանօ Քառնելութթի ձերբակալուած է Միլանոյի շրջանը, չորս ընկերներու հետ։

Մ Ա Հ
ԱՐԻԳ ԱԻԱԳԵԱՆԻ

Երեւանի մէջ մեռած է գրող Արիզ Աւագեան։ Ծնած էր 1919-ին՝ Թեհրան, ուր եւ ուսած է իր կրթութիւնը։ 1946-ին ներգաղթած է Հայաստան։ Իր առաջին գիրքը՝ «Վաղը»վէ պըը, լոյս տեսած է 1951-ին։ 1959-էն 1975 աշխատած է Հայաստանի Գրողներու Միութեան վարչութեան մէջ։ Արիզ Աւագեան հեղինակն է տասնեակ մը գիրքերու՝ «Շիկացած հող» (1955), «Նազելի Դալարեան» (1959), «Պատմուածքներ» (1962), «Հարաւային տենդ» (1971) եւայլն։ 1965-ին եւ 1966-ին հրատարակած է նաեւ պատմուածքներու զոյգ հատորները։ Իր գործերը թարգմանուած են ռուսերէնի։

×

ԳԵՂԱՄԱՑ ԼԵՌՆԵՐՈՒ ԹԱՑՌԱՊԱՏԿԵՐՆԵՐԸ

Հեռաւոր նախնիներու կեանքի յեղաշրջման կարելի է հետեւիլ այն ժայռապատկերներով, որոնք յայտնաբերուած են Հայաստանի Գեղամայ լեռներուն մէջ։ Վեցհազարամեայ հնութիւն ունեցող այդ ժայռապատկերները կը ցոլացնեն ծիսական ու դիցաբանական տեսարաններ, տիեզերքի մասին հին մարդոց ունեցած պատկերացումները։ Կարեւոր տեղ կը գրաւեն գիշատիչ կենդանիներու գծանկարները։ Այս առթիւ Հայաստանի կենդանաբանութեան Հիմնարկի տնօրէն Սերգէյ Մովսիսեան նշած է, թէ գոյութեան առաջին ժամանակաշրջաններուն մարդը անզօր էր պաշտպանուելու գազաններու յարձակման դէմ։ Ժամանակի ընթացքին կատարելագործելով աշխատանքի ու որսի գործիքները, ան այնուամենայնիւ չկորնչուց վախը զօրաւոր ու ճարպիկ կենդանիներու հանդէպ, զանոնք վերածելով պաշտամունքի առարկայի։ Հնադարեան մարդոց կեանքին մէջ մեծ տեղ կը գրաւէր որսորդութիւնը։ Պատկերները կը վկայեն, որ անոնք վարպետ էին կենդանիին հասնելու եւ զայն խոցելու կերպին մէջ։ Շատ տարածուած եղած է նետ ու աղեղով որսը։ Մանդէտներու կարծիքով, նախամարդիկ լեռները կը բարձրանային խումբերով։ Հոն կը կառուցէին կրօնական յուշարձաններ, կը պաշտէին իրենց կուռքերը եւ զոհեր կը մատուցանէին անոնց, կարծելով որ անիկա երջանկութիւն կը բերէ իրենց։

×

ՆՈՐ ՕԴԱԿԱՅԱՆ ՄԸ ՋԱՆԳԵԶՈՒՐԻ ԼԵՌՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Սիսիանի մէջ սկսած է նոր օդակայանի շինարարութիւնը, որ կարելիութիւն կուտայ Ջանգեզուրի տնտեսական զօտին կապելու Երեւանի հետ։ Նոր կառոյցը կ'ունենայ զանազան սպասարկութիւններ, ինչպէս նաեւ պանդոկ, ճաշարան եւ այլ յարմարութիւններ։ Արագ թափով յառաջ կը տարուին տարածութիւնը հարթելու աշխատանքները։

×

ԱԿՍԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑԻ ԳՈՐԾԵՐԸ ՉԵԽԵՐԷՆ ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԾ

Փրակայի «Օտէոն» հրատարակչականը լոյս ընծայած է Ակսել Բակունցի հատընտիր՝ «Սեւ ցելերի սերմնացանը» խորագրով, ուր տեղ գտած են պատմուածքներ եւ «Կէօրէս» վիպակը։ Գիրքին չեխ թարգմանիչը՝ Վացսլաւ Զեման, որ գրած է նաեւ ընդարձակ յառաջաբան մը, նշած է. «Ակսել Բակունցի նուրբ ու քանդակի ամրութիւն ունեցող պատմուածքներուն մէջ, ցօղի բիւրեղեայ կաթիլներու պէս կը ցոլանայ անոր հերոսներու՝ Զանգեզուրի լեռներու եւ խուլ ձորերու մէջ ապրող հայրենակիցներու կեանքը»։

×

Ա.Ս. ՍՊԵՆԴԻԱՐԵԱՆ ՏՈՒՆ - ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ ՅՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Ալեքսանդր Սպենդիարեան տուն - թանգարանին մէջ բացուած է ցուցահանդէս մը, ուր մասնաւոր հետաքրքրութիւն արթընցուցած են հայկական ժողովրդական նուագարանները։ Ներկայացուած են թառի, քամանչայի, սանթուրի, դհոլի, ուտի 10 անգամ փոքրացուած նմոյշներ, զորս պատրաստած եւ թանգարանին նըւիրած է Մարտին Խաչատրեան։ Այցելուները հետաքրքրութեամբ դիտած են ԺԶ. - ԺԷ. դարերու ձեռագիր մատեաններու մէջ գտնուող մանրանկարներու հիման վրայ Յարութիւն Փափազեանի եւ Ռուբէն Ռուշանեանի պատրաստած քնարը եւ փողային նուագարանները։ Ցուցադրուած է նաեւ 250 տարուան հնութիւն ունեցող սպիտակ քամանչան։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿՕՇԿԱԿԱՐ, ՏԱՏԻՍ, ՏԻՐԻԹ...

———×———

Երբ կը խօսուի ճաշակներու եւ գրական նախասիրութիւններու մասին, անպայման պահ մը կը թաղուիմ անցեալի քաղցը վերյիշումներու մէջ։ Քաղցր կ'ըսեմ, հակառակ որ անոնք վերյիշումներն են այնպիսի անցուդարձերու, որոնք առեներն դառն ու ցաւոտ կը թուէին ըլլալ։ Հիմա սակայն, երբ տարիներ անցած են անոնց վրայէն, եւ երբ այդ անցնող տարիները յետադարձ նայուածքի մը տակ տարբեր նշանակութիւն մը կը շահեցնեն անոնց, սիրով քաղցր կ'որակեմ անոնց վերյիշումը։

×

Քառասունի մօտ տարիներ առաջ մեր չուրջ յայտնուած էին երիտասարդներ, որոնք ընկալուածէն տարբեր ոճ մը կը ստեղծէին բանաստեղծական յուզումներ փոխանցելու համար մեզի։ Մենք՝ իրենց տարեկիցները, կը համակրէինք այդ ոճին, կը գտնէինք որ յաջող էին այդ ոճին տուն տուող տողերը։ Իսկ ուրիշներ, ըլլայ դրասէր ընթերցող կամ երէց գրիչեղբայր, լուրջ չէին նկատեր նորերու այդ աշխատանքը, կը ծաղրէին անոնց հեղինակները, բարձրաձայն կը կարդային անոնցմէ ընտրուած քանի մը տողեր եւ վերջն ալ իրենց միջեւ ծաղրական քրքիջներ կ'արձակէին կուշտ ու կուռ դուարճանալով։

Ա՛հ որքան կը բարկանայինք երբ անոնք նորերու պարզ ու անսեթեւեթ, ինքնաբուխ եւ քիչ մը աղքատ բառամթերքով այդ տողերը կը բաղդատէին Դանիէլ Վարուժանի, Միսաք Մեծարենցի, Վահան Տէրեանի կամ Ռուբէն Զարդարեանի մը ոճին ու գրականութեան հետ։

Մենք ուղղակի անհանդիստ էինք, երբ կը տեսնէինք որ մեր մեծերը քաչքչուքով կը կարդային ժամանակակից ուրիչ հեղինակներու ալ կարդ մը գործերը։ Օրինակի համար քիչ հեղնանքի չէր արժա-

---

բադրով, ուր տեղ գտած են պատմուածքներ եւ «Կէօրէս» վիպակը։ Գիրքին չեխ թարգմանիչը՝ Վացսլաւ Զեման, որ գրած է նաեւ ընդարձակ յառաջաբան մը, նշած է. «Ակսել Բակունցի նուրբ ու քանդակի ամրութիւն ունեցող պատմուածքներուն մէջ, ցօղի բիւրեղեայ կաթիլներու պէս կը ցոլանայ անոր հերոսներու՝ Զանգեզուրի լեռներու եւ խուլ ձորերու մէջ ապրող հայրենակիցներու կեանքը»։

×

Նայած Օրհան Վէլիի համբաւաւոր տողերը.

Աշխարհի վրայ ոչ մէկ բանէ այնքան
տառապած էր,
Որքան տառապեցաւ իր կոշկոռէն.
... Մեղմ եղաւ Սիւէյմանի էֆէնտիին։

Մեր մեծերը, որոնց հանդէպ յարգանք ցուցաբերել կ'ուզէինք, ոչ իսկ պահ մը ընդունիլ յօժարեցան այդ չրջանին, որ կարպիս Ճանճիկեան մըն ալ բաներ մը ըսել կ'ուզէր, երբ խօսք ուղղելով իր ոտքերուն, կը գրէր.

Եւ օր մը վերջապէս
Չեզ հանեցին խանձարուրէն
Հագուեցուցին գուլպայ։
Առաջին տրուած բաներնիդ
Եղաւ տատիս առնել,
Ցետոյ խալել, վազել։

Կամ՝

Եօթանասունևիննգ տարի - ծառայեց
խաղաքին
Փողոցները ալեց - մեռաւ առանց
յորելեանի։

Մեր ընկերային ու ընտանեկան չրջանակներուն մէջ Զահրատ որքան կը ծաղրուէր երբ կը գրէր.

Բացօթեայ շատ պառկեցաւ
Թող ինչ մըն ալ հողին տակ պառկի։
Հանգիստ իր կօշիկներուն։

Զահրատ ունէր երկու տողեր, որոնք չատերուն բերանը ինկած էին իրրեւ հեղնանքի նիւթ.

Կիկո կամուրջին վրայ է,
Շոգենաւը տի՛ւթ կ'ընէ կ'երթայ։

Քերթողական սուրբ արուեստին դէմ սրբապղծութիւն չէ՞ր նկատուեր «կոշկոռ», «տատիս», «կօշիկ», «Տիւթ» եւ նման բառերու գործածութիւնը։ Այո՛, մեր մեծերը սրբապղծութիւն կը նկատէին զանոնք։ Ընթերցող հասարակութիւնն ալ կը ձայնակցէր, կը ծափահարէր այսպիսի սրբապղծութիւններու դէմ արձակուած նետերը։ Իսկ մենք, նորերու համակիրներս, ուրիչ ոչինչ կրնայինք ընել, եթէ ոչ մեր ճիտը ծռել ու փոխադարձել տրկար մարդու պատասխանով. «Դուք բան չէք հասկնար այս բոլորէն»։

Այդ չրջանին մենք ալ, մեր նախորդներուն նման, չէինք պատկերացներ որ ճաշակները իրարու կրնան մօտենալ մի այն տասնամեակներ տեւող երկար ժամանակաշրջանի մը ջաղացաքարին տակ ճզմուելէ վերջ։ Այդ ժամանակաշրջանը չատ բան կը տաչէ երկու կողմերու սրբրութիւններէն եւ օր մը զանոնք իրարու հետ կը հաշտեցնէ անպայման։ Բայց ի՛նչ մեղք որ երկուքն ալ այն ատեն «անցեալ» դարձած կ'ըլլան այլեւս։

Մօտ տասը տարի առաջ, օր մը, դրական երեկոյթի մը ընթացքին մեր լաւագոյն ասմունքողը բեմէն կ'արտասանէր Զահրատի վերոյիշեալ երկու տողերը։ Անկեղծ քաղցրութեամբ ու չնորհով արտասանեց չոգենաւին հանած «տի՛ւթ» բառը, որ յատակօրէն տեսայ հանդիսատեսներուն դողալը։ Ծափահարողներուն մէջ քիչ չէին անոնք որ քանի տարի առաջ կրնային ծաղրած ըլլալ այդ երկու տողերը։ Այդ իրիկուն անգամ մը եւս համոզուեցայ որ հակամարտ ճաշակներու երկու լաւագոյն հաշտարարներն են՝ լաւ արուեստագէտ մը եւ թաւալող ժամանակը։

Ռ. Հ.

«ԱՆՀԱՆԳՐՈՒԱՆ ՏԱՐԱԳԻՐՆԵՐ»ՈՒ ԱՌԹԻԻ

ՅԱՆՕԹ. - «Ծառաջ»ի. - Ատենօք, Ամերիկա բնակող այն սակաւաթիւ հայ մը - տաւորականները՝ որոնք կը շարունակէին գրել հայերէն, օրինակ, իճծի անճնապէս ծանօթներէն՝ (Համաստեղ, Ա. Հայկազ) կ'աւաղէին որ Միջին Արեւելք ու Ֆրանսա հրատարակուող հայերէն գիրքերու մէկ ստուար հատուածի մասին անտեղեակ ու անծանօթ կը մնայինք իրենք, բանի որ Սփիւռքահայ մամուլը չունէր զանոնք գրախօսելու, եւ նոյնիսկ անոնց անդրադառնալու սովորութիւնը:

Ներկայիս՝ նոյնիսկ՝ լուրջ է հարցն ու գրախօսականի պակասը: Ըստ վահէ Օշականի, տարին 35 - 40 *դրական* գործ կը հրատարակուի Սփիւռքի մէջ: Ըստ Ալէք Մանուկեանի, որ իր հանրածանօթ եւ գրասէր բարերարի հանգամանիով, եւ իբր Մանուկեան Մշակութային Ֆոնտի հիմնադիր կը ստանայ Սփիւռքի մէջ հրատարակուած գրեթէ ամէն գիրք, 1980-ին շուրջ 200 գիրք հրատարակուեցաւ Սփիւռքի մէջ, - յուշեր, ճերքուածներ, փորձագրութիւններ, վէպեր, պատմուածքներ, հայրենակցականներու կողմէ հրատարակուած տեղագրային պատմութիւններ, եւայլն:

Նոյնիսկ ձեռնհաս հայատառ մամուլը (եւ նման թերթերու թիւը, Սփիւռքի մէջ, 3-ը չանցնիր) չունի տեղը, անձնակազմն ու ժամանակը՝ այդ բոլորին գրախօսական յատկացնելու: Եւ այս փոքր ազէտ մըն է, ժողովուրդի մը մտաւոր կեանքին Դժբախտաբար միամտութիւն պիտի ըլլար յուսալ, որ Սփիւռքահայը պիտի լսէ, գտնէ ու կարդայ այս գիրքերէն շատեր, իր իսկ նախաձեռնութեամբ:

Սակայն ժողովուրդի մը արտադրած գեղարուեստական եւ ոչ - գեղարուեստական լուրջ գրութիւնները իր մտաւոր վաստակն են, ոչ միայն իր մշակութային մէկ պատկառելի հատուածը, այլ նաեւ իր մրտածումին, զգացումին, առօրեայ մտայղացումներուն հանդէսներուն եւ զբաղումներուն ամէնէն կարեւոր «հայելի»ն: Այսօր, երբ Հայութիւնը կը փոխուի ամէն օր, նաեւ կը տեղափոխուի, գիրքին ու գրախօսականը կը ստանան նոր, յաւելեալ կարեւորութիւն: Երբ իրանահայ գրող մը (օրինակ) Լոս Անճելըսի մէջ գիրք մը կը հրատարակէ, ան ունի բազմազան մտահոգութիւններ, որոնց կարգին (*Ա.*).- ինչպէ՞ս տեղեակ պահէ համայն Սփիւռքահայութիւնը, թէ լոյս տեսած է իր գիրքը: Հոս՝ նիւթական ակընկալութեան հարց չկայ այնքան, որքան մտաւորական - անձնական: (*Բ*).- Հայ գրողներու մեծամասնութիւնը կ'ուզէ որ ուրիշ Հայեր կարդան իր գործը, մանաւանդ ... հայրենակի՛ց Հայեր: Իրանահայը կը փափաքի, մարդկայնօրէն հասկընալի պատճառներով, որ իր նախկին դրացիները կարդան իր գործը. Պէյրութի Հայը՝ նոյնպէս, եւայլն: (*Գ*.).- Եւ վերջապէս, այն Սփիւռքահայ գրողը, որ այնքա՞ն յոռետես է, որ ոչ իր գիրքը ծանօթել կը յուսայ՝ ուրիշ գաղութներու մէջ, ոչ ալ կը համարձակի ակնկալել թէ ան պիտի ընթերցուի, նորէ՛ն ունի փափաք մը՝ իր գրքին մասին արձագանգներ տեսնելու... կ'ակնկալէ որ Սփիւռքահայ մամուլը ակնարկ մը ընէ, գրախօսականի միջոցաւ, իր գրքին ու պարունակութեան, եւ իրաւ՛ունք ունի: Գեղարուեստը անճնական զգացում չէ միայն, գեղում չէ միայն, այլ նաեւ մտածում եւ գաղափար սրսկող հոսանք մը, ազգի մը մտաւոր կեանքին մէջ:

Այս մտորումներով հանրութեան կը յանձնենք Թորգոմ Փոստաճեանի «Անհանգրուան Տարագիրներ» (Լոս Անճելըս, 1982) գրքին գրախօսականը, գրի առնուած ծնունդով լիբանահայ, այժմ Լոս Անճելըս հաստատուած երիտասարդ մը - տաւորականի մը՝ երուանդ Գոչունեանի կողմէ: Լոյս տեսած է նոյն բաղաբի *Նոր Հայ* թերթի մէջ, Դեկտեմբեր 31, 1982ին: Գրախօսը կը շեշտէ թէ մեզի կը պակսի նոր գործերու «հետեւողական, կանոնաւոր արժեւորումն ու գնահատումը», եւ ահա այդ պարա՛պն է, որ պէտք է լեցուի:

ՄԱՂԻԿ ԹՈՒԼՈՒԼԵԱՆ

Շնորհաւորելի է այս նոր հրապարակ դրուած գործին հանդէպ ցուցաբերուած հետաքրքրութիւնը եւ յուսանաւ՝ որ նոյն բախտին արժանանան հրատարակ - ուող ամէն գեղարուեստական երկերը: Բանալի, գաղութային մեր գոյութեան մէջ, լսափալիսեան ճշմարտութիւն է ըսել, որ մեզի պակսողը հետեւողական, կանոնաւոր արժեւորումն ու գնահատումն է ի յայտ եկող գրիչներուն եւ երեւոյթներուն:

Եւ Անհանգրուան տարագիրները ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ ամբողջապէս երեւոյթներու մասին գրուած գիրք մը: Տարբեր երեւոյթներու մասին՝ անկասկած. ազգային, գաղութային, հրապարակային, ընտանեկան: Հեղինակին իսկ խոստովանութեամբ՝ «Տարագիր մեր ներկայ սերունդներու ղեկուցանական մաքառումներն ու այլասերման ոգերեգութիւններն են, որ փորձած է պատկերացնել...»:

ՄԻՏՈՒՄՆԵՐԸ

Հատորին այս դիտումնաւոր նպատակադրումը, զոյն բազկացնող 15 կտորներուն պարտադրած է անխուսափելի յատկանիշներ:

Առաջին, եւ առաջնագոյն, էապէս հրապարակախօսական - բարոյախօսական միտում մը, որ յաճախ կը բեռնաւորէ տուեալ հատուածը, տարողնելով լիցքը եւ նօսրացնելով գնացքը (օրինակ, տես «Նանիկը (հրապուրուած հայուհին)», էջ 165):

Սփիւռքահայ գրականութեան այս աքիլեսեան կրունկը՝ մեր ժողովուրդին ընդհանրական մտահոգութիւնները գեղարուեստական տարազի բերելու ընթացքին, եզրակացնելու եւ խրատելու այս հակումը, քիչ անգամ յաջողապէս դիմադրուած է:

Այս միտումը առանցքային է սփիւռքահայ գրականութեան ընդհանուր ուղղութեան մէջ եւ փոխանակ, ինչպէս անցեալին, ժամանակի ընթացքին կորնչելու իր չեշտուածութիւնը, կարծես առաւել եւս արմատաւորուելու ճամբուն վրայ է:

«Դիտումնաւոր» նիւթերու այս նախընտրութեան պարտադրած միւս յատկանիշը, որ թէեւ սերտ ազերս ունի նըշուած առաջինին հետ եւսկայն առանձնայատուկ է Փոստաճեանի այս հատորին, ես կը կոչեմ «լրա - գրականութիւն»:

«Լրա - գրականութեան» այս յատկանիշը կը բնորոշուի քանի մը գրական, եթէ կ'ուզէք, թէքնիքներով:

1) Պատմողական ընթացքը (դէպքերը եւ անոնց իրար յաջորդելու ակնկալութիւնը) տեղի կուտայ անհրաժեշտ դադարներու առջեւ, որոնք կանդ կ'առնեն երեւոյթներու բացայայտման համար: Այսինքն, գործողութիւնը կը կասեցուի յանկարծ, որպէսզի նախապէս պատմուածը կամ պատահածը մեկնաբանուի, եզրայանգումի մը տրուի, ու ապա նորէն ճամբայ կ'ելլէ, կրկին կասեցուելու համար:

2) Այս դրելաճեւը, իր կարգին, ինքնաբերաբար կ'առաջնորդէ դէպի վերլուծումի գերակայութիւնը՝ հոգեբանական պեղումին վրայ: Ըսել կ'ուզեմ թէ փոխանակ տիպարներուն ֆիզիքական, ընկերային, մտային կամ հոգեկան կացութեանց եւ անոնց՝ իրարու, կամ ուրիշ տիպարներու զուգահեռ կացութիւններուն հետ ունեցած փոխ - յարաբերութիւններուն վրայ կեդրոնացնելու իր աշխատանքը, հեղինակը առաւելաբար կը զբաղի ընդհանրացումներով:

3) Զուտ լրագրական երեւոյթ մը՝ «վիպակ»ներուն (բառն իրն է) ընդհանրապէս կը պակսի պատմողական ընթացքին մէկ էական տարրը՝ հանգոյցը, կամ (նայած թէ ինչպէս կը դիտէք պատմողական զբրականութեան պարտականութիւնը) արդէն գոյութիւն ունեցող հանգոյցին քակուիլը: Օրինակ, կատած չկայ, Փոստաճեան ամէն ինչ կը պատմէ իր հերոսին անցեալին մասին, սակայն երբ ինք կը վերցնէ այդ հերոսին կեանքէն զինք հետաքրքրող հատուածը, նոր հոգեփոխութիւն չի կատարուիր հոն, նկարագրի մէկ նոր, նախապէս ծածուկ երեսը ի յայտ չի գար, առկախ կը մնայ դէպքերու ներքին տրամաբանութիւնը: Նոյնիսկ այն վիպակներուն մէջ ուր կայ սովորական սկիզբ - միջնարար - վերջաւորութիւն պատմելաճեւը, ունինք այն տպաւորութիւնը, որ այս չէ վերջը, որ առիկա պարզապէս դադար մըն է, ուր պէտք է մարսելին նախորդող դէպքերը, ըլլան խորհրդածութիւններ ու ապա, նոր հանդըրանին (բառախաղ չէ ըրածս) հասկացողութեան հիման վրայ, կրկին ճամբայ ելլել վերջնական կայանի մը փնտռտուքով:

4) Ի բաց առեալ մէկ մասնակի օրինակէ, որ «Փրկիչը» խորագրուած կտորին նոյնակոչ հերոսն է, Փոստաճեան չէ փորձած առեղծել կերպարներ, որոնք նոյն - ինքն իր բանաձեւած «դիւցազնական մարքառումներն ու այլասերման ոգերգութիւնները» մարմնաւորեն այնպիսի անքակտելի կերպով, որ մեր մտքերուն մէջ մէկը դառնայ միւսին խորհրդանիշը. ըսենք, ինչպէս Փանջունին է հայ ազատագրական պայքարի եւ կուսակցական գործունէութեան միամիտ յաւակնութիւններուն համար, կամ Պաղտասար Աղբարը՝ քաղքենի բարոյականութեան դէմ դերին առընչութեամբ: «Փրկիչ»ին մէջ Փոստաճեանի մտածակի յաղորդութեան պատճառն ալ, կը չեշտեմ, այն է, որ հարազատ մնացած է իր տիպարին առանձնայատկութիւններուն, կենցաղային ու հոգեբանական կառոյցին, գրեթէ լուսանկարչական արտաբերումով: Տրուած ըլլալով իր վիպակներուն բոլորովին ծանօթ մթնոլորտը, սըսփենսի (suspense) բացակայութիւնը, գործող անձերուն յայտնի հոգեխառնութիւնը, իր գրականութիւնը անչափ պիտի չհմէր այս երակին պեղումով, որուն փաստը առած է արդէն:

5) Եւ վերջին «գրական թէքնիք»ը, իրականութեան մէջ ոչ - գրական է, անոր համար, որ կը վերաբերի գրականօրէն անհամոզիչ տեսարաններու, դէպքերու գոյութեան: Ա.յսպէս, օրինակ, «Հրաւէր ամուսնութեան» կտորին մէջ, կը նկարագրուի ձեռք - խնդրումի արարողութիւն մը, աւանդական ընկերաբարոյական հասկացողութիւններու ծիրէն իրրեւ թէ դուրս գտնուող երկու չափահասներու միջեւ, որ, տրուած ըլլալով հերոսներուն հեղինակին կողմէ պարզաբանուած հոգեբանական կառոյցը, կը թուի աւելի արդիւնք ըլլալ իրենց՝ գործող անձերուն ներքին օրինաչափութիւններէն անկախ եւ վերադաս մտահոգութիւններէ եկող մղումին: Մօտաւորապէս նոյնն է կացութիւնը «Մադկափեթի տարիքով աղջիկը (վայօլէթ) կտորին մէջ: Կասկած չկայ, որ այս տեսարանները իրական կեանքի մէջ տեղի կ'ունենան, սակայն անոնց իրական զոպանակը, այս պարագային, կը մնայ տեղափոխուած, կամ թերեւս պէտք է ըսել, փոխարինուած, տարբեր մեկնակէտերու եւ նպատակակէտերու հաշուին:

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Այստեղ կ'ուզեմ երկու կողմնակի հարցերու անդրադառնալ:

Առաջին, որ հակառակ այն պնդումիս՝ թէ Փոստաճեանի հրապարակախօսային միտումէն կը վնասուին այս հատորին մէջ տեղապրուած կտորները, տակաւին՝ այդ հրապարակադրական զարտուղումները լինքնին հոգեչահ խորհրդածութիւններ եւ գրականօրէն յաջողած պատառիկներու կը վերածուին երբեմն: Օրինակ, «Հայութեան ներկան» կտորին մուտքն ու եզրակացութիւնը կրնային, առանձինն բաւարարող փորձի տիպար համարուիլ:

Երկրորդ կէտը, որուն կ'ուզեմ անդրադառնալ, հեղինակին «Ծառաջաբանի փոխարէն» բացատրութիւնն է. որովհետեւ, կարելի է առարկել, որ վերը մատնանշուած «դիտումնաւոր նպատակադրում» եղրայանգումս, յետ իր լուսաբանութեան, պէտք է նկատել ակամայ զործողութիւն մը, եւ թերեւս՝ մեղմացուցիչ դէպք յանցանաց: Սակայն կ'ուզեմ նկատառութեան յանձնել այն որ բացի համոզումէս՝ որ գրողը իր վաստակին լաւագոյն փաստաբանը կամ նոյնիսկ մեկնաբանը չէ, տակաւին այս կտորներուն ըստեղծագործութեան պահուն, հեղինակին ենթագիտակից յանձնառութիւնն իսկ կ'արգելացնէ որակումը, մանաւանդ երբ գործը դիտուի իր ամբողջութեանը մէջ:

ՍՓԻՒՌՔԱՑՈՒՄԻ ԴԷՏԸ

Թորգոմ Փոստաճեանի Անհանգրուան տարագիրները չարունակութիւնն է անշուշտ Սփիւռքահայ գրականութեան այն ճիւղին, որուն հիմնական թեման գաղութային կենցաղն է, հոգեբանութիւնը, անճնական, ընտանեկան, ընկերային թէ ազգային ապրումները, անոր բեմը՝ մեր տարասփիւռ գաղթօճախները: Այս գրականութեան գլխաւոր նպատակը, անտարակոյս, արձանագրային է. անոր համար, որ առով կը փրկուին արտերկրային մեր կեանքի զանազան դրսեւորումները մոռացումի փոշիին տակ թաղուելէ: Քննարկուող հատորին պարագային, արտացոլուղը ամերիկահայ միջավայրին առանձնայատկութիւններով զրաղած ըլլալուն հետ մէկտեղ, կարելի է նաեւ ընդհանրացնել աշխարհասփիւռ հայութեան փորձառութեան վրայ:

Թերեւս այս հատաքածոյին մէջ յատկանիշը այն է, որ առաջին անգամ ըլլալով փորձ կը կատարուի գեղարուեստականօրէն վերաբերուելու սփիւռքացումի գործընթացին նորատիպ երեւոյթի մը հետ, որն է Հայաստանի Սովետական Սոցիալիստական Հանրապետութենէն արտագաղթի հոսանքը. անոր մասնակից տիպարները, անոնց բերած հասկացողութիւնները եւ առացած տպաւորութիւնները: Ներն ու ունեցած հակազդեցութիւնները: Կ'ընդունիմ, որ այս երեւոյթին ժամանակի խմաստով, ինչպէս եւ զրացականութեամբ, մօտիկութեան պատճառաւ դժուար է հաւասարակշռուած անվիճարկելի դիրքորոշումներ ակնկալել՝ թէ՛ զոյն գրականութեան առաղձ օգտագործողներուն կողմէ, թէ ալ՝ ընկալող հանրութեան, սակայն պէտք է դնահատել Փոստաճեանի մղումը՝ ձեռք առնելու յուզականօրէն յագեցած այսպիսի հարց մը:

ՈՁ - ԼԵԶՈՒ

Հակառակ անոր որ գաղութային եւ սփիւռքի նիւթերով արտագրուած գրականութիւնը որդեգրած է արտայայտութեան զանազան ոճեր ենթարկուած տարբեր դպրոցներու ազդեցութեան, Փոստաճեանի նախընտրութիւնը կ'երթայ պարզ, ուղղակի դծով պատմելու եղանակին, հոս հոն տպաւորապաշտ եւ զգացապաշտ միտումներ ցուցաբերելով հանդերձ: Իր միտքը յայտնելու դժուարութիւն չունի Փոստաճեան:

Ցիշուած է գրաբարին առկայութիւնը որպէս թէ՛ փորձառութիւն եւ թէ ազդեցութիւն իր լեզուին մէջ: Ի հեճուկս ատոր, կարուկ է Փոստաճեանի ռիթմը, կարճ նախադասութիւններով կամ երբեմն միայն զարճուածքներով: Չի սիրեր չատ մանրամասնութիւններով զբաղիլ, թէեւ բաժին մը կուտայ պահին առնչուղ տեսարանը կամ դիմագիծը:

ՈՒՐԵՄՆ

Փոստաճեան Անհանգրուան տարագիրներով մուտք կը գործէ հայ գրականութենէն ներս իրեն հետ կը բերէ նիւթին եւ հաղորդակցութեան միջոցին դիտակցութիւն մը, որ դրական նախանշան է:

Որպէս մեր առօրեայէն վերցուած կեանքի պատառիկներ, այս կտորները կը կարդացուին մենք զմեզ աւելի լաւ ճանչնալու ակնկալութեամբ եւ ինքն ալ, իր հեղինակային միջամտութիւններով, կը թուի նոյն մտահոգութիւնը ունենալ:

Ինչ որ կ'ակնկալուի իրմէ, արդարօրէն եւ իր արդէն ցուցաբերած կարողակտութեան հիման վրայ, հասուն, աւելի ակնարկութեան քան պարզաբանումի միտող, իր հերոսներուն ինքնայայտման վրայ վստահութիւն ունեցող գրականութիւն մըն է:

Գրականութի՛ւն մը, որ պեղելով սփիւռքահայ արտայայտութեան անթեղուած, կամ եթէ կ'ուզէք, հետզհետէ պղտորող, աղօտող հնչեղութիւնը, բարձրանայ Հայերու յետ - եղեռնեան այս առաջնաքարշ տատանումներուն եւ նրատատացնող պայմաններուն մէջ պատահող դէպքերու չարայարում մը ըլլայ, կամ այդ կացութիւններուն առթիւ եղած մտալկիչ ողբասացութենէ, վերածուելու համար հայութեան «դժբախտ գանգուած»ին ապրումներուն հայելին եւ այն կտուրջը, որուն մէջ նայելով եւ ուրիշ անցնելով, ապագան կարենայ գնահատելինքզինք եւ, կը յուսամ, անճայն արցունքով խղճահարիլ մեր վրան:

Ասիկա «եղբայրական սիրով» թելադրուած մտորում մըն է եւ բաղճանք մը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ԳՈՉՈՒՆԵԱՆ

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ

ՍԵԻԱՄՈՐԹՆԵՐ ԺՈՂՈՎՐԴԱԳՐԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

———×———

Քաղաքային Լիկան (Ըրպէյն Լիկ), որ նկատուած է Սեւամորթներու ամէնէն հին կազմակերպութիւնը, իր տարեկան տեղեկագիրը հրապարակած է Յունուար 19-ին: Ըստ այդ տեղեկագիրին, Սեւամորթներուն ապրուստի մակարդակը ըղպալի կերպով անկում արձանագրած է տարիէ մը ի վեր: Աւտնց 20 տոկոսը անգործութեան մատնուած է, 1981-ի 15,5 տեղ: Առաւել քան կէսը 20-էն վար դրամնիւներուն, առանց աշխատանք գտնելու վիճակին դատապարտուած է: (Սեւամորթ բնակչութիւնը՝ 26,5 միլիոն, այլ խօսքով Միացեալ - Նահանգներու ընդհ. բնակչութեան 12 տոկոսը, Սպիտակամորթներուն բաղդատմամբ, անհամապատասխան կերպով դժուար կացութեան մէջ գտնուած է):

Համաձայն տեղեկագիրին, Սեւամորթներուն երեքէն մէկը աղքատութեան սահմանագիծէն ցած ապրիճանի վրայ դրած է անցեալ տարի: Բաղդատութիւնը ցոյց տուած է, թէ այդ համեմատութիւնը Սպիտակամորթներուն մօտ կազած է տասնէն մէկ: Սեւամորթ երախաներուն 44 առ հարիւրը իր առօրեան անցուցած է պատակատած ընտանիքներու չբրջանակին մէջ, կրկնապատիկը 1970-ի բաղդատմամբ: Սեւամորթներուն աշխատավարձը գրեթէ 50 առ հարիւրի համեմատութեամբ նուազ եղած է Սպիտակամորթներուն բաղդատմամբ: Բանակին կամաւոր արձանագրուած երիտասարդներուն 33 տոկոսը Սեւամորթներ եղած են, գլխաւորաբար անգործութեան հետեւանքով: Բանտերու «բնակչութեան» 46 տոկոսը Սեւամորթներէ կազմուած է:

1970-ին, Սեւամորթ ընտանիքներուն 37 տոկոսը, տարեկան 20·000 տոլարի իր եկամուտով, միջին դասուն պատկանելու կարելիութիւնը ունեցած է: Արդ, 1979-ին, այդ չափանիշը 32-ի իջած է, իսկ անց եալ տարի՝ 30-ի: (Սպիտակամորթներուն՝ 56 տոկոս):

Քաղաքային Լիկայի նախագահը՝ Ճոն Թաքոպ կոչ ուղղած է Քոնկրէսին, որ պէտք նոր օրէնքներու քուէարկումով մանագիտացումի ծրագիր մը մշակուի յատկապէս երիտասարդներուն համար՝ ճարտարարուեստի մարզին ներս: Մասնաւորաբար ինքնաշարժներու եւ պողպատի արտադրութեանց մէջ, ուր հինէն ի վեր մեծ թիւ ներկայացուցած են Սեւամորթները:

Թ. Ա. Թ.

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՄՈՒԼԸ

ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

———×———

Այս պարագայական խորագիրը կը գործածենք կարդալով Մ. Կօչկակարեանի յօդուածը՝ Գիրքը, գրադարանը եւ դեռ բահասը խորագիրին տակ, հրապարակուած Սով. Հայաստան օրաթերթին մէջ, տարեսկիզբին:

Հանրապետութեան վաստակաւոր գործարանավարուհին, ինչպէս կը մատնանշուի ստորագրութեան տակ, վարիչն է Ինկօ - Ապոր անուանուած պետական մանկական գրադարանին:

1981-ին, վերոյիշեալ գրադարանին մէջ կը հաստատուի գրադարանագիտութեան դիտահետազօտական բաժինը, նպատակ ունենալով ուսումնասիրել եւ ճշդել անչափահասներուն ընթերցասիրութեան հակումները՝ ընկերային - հոգեբանական դեռնի վրայ:

Առաջին առթիւ ուսումնասիրութեան նիւթ կը դառնայ գիտական բնոյթի գիրքերու ընթերցանութեան հարցը, անչափահասներուն մօտ: Կը նկատուի, որ 6-էն 9-րդ (*) կարգերու աշակերտները նախապատուութիւն կուտան գրական ստեղծագործութիւններուն եւ քիչ ուշադրութիւն կը դարձնեն գիտական - մանագիտական բնոյթ ունեցող աշխատասիրութիւններուն վրայ: Մինչդեռ աւտնք կըրնան զոհացնել աւտնց հետաքրքրութիւնները:

Այս բացայայտ իրողութիւնը ցոյց կուտայ, թէ անհրաժեշտ է աշակերտութեան տրամադրութեան տակ դնել ընդհանուրին կողմէ հասկնալի պարզաբանուած գիրքեր՝ հետաքրքրական բովանդակութեամբ: Գիտական նիւթեր չօշափող նմանօրինակ գիրքերը պէտք է ներկայացուին դիւրըմբռնելի լեզուով եւ հրապուրիչ ձեւով: Ինչ կը վերաբերի փոքր տարիք ունեցողներու սահմանուած գիրքերուն՝ աւտնք պէտք է բացատրուին արկածային պատկերներով:

Այս ուղղութեամբ պէտք է աշխատին դրպէտներ, գիտնականներ, ճարտարապետներ, արուեստագէտներ, զրականագէտներ եւ լեզուաբաններ: (Ցայսօր լոյս տեսածներուն մէջ լաւագոյն օրինակները կը նկատուին Ռ. Իշխանեանի Հայ Գիրքը եւ Լ. Հախվերդեանի Զրոյցներ լեզուի մասին հատորները):

Մ. Կօչկակարեան հին հարց մըն է, որ հրապարակ կը դնէ անուղղակի կերպով, երբ կ'ըսէ, թէ ճիշդ է, որ հանրամատչելի գիտական գիրքեր քիչ կը շարադրըրին: Բայց կ'աւելցնէ ան, այդ բացը առայժմ կը գոցուի, կամ՝ անոր խօսքով՝ կը լրացուի թարգմանութիւններով: Աշակերտութեան յատուկ գիտական - մատնագիտական ամէն բնոյթի գիրքերու եւ դասագիրքերու պակասին մասին միշտ ալ կը խօսուի եւ կը մատնանշուի պատասխանատուներու կողմէ: Բոլորն ալ կ'ընդգծեն քանի մը իրողութիւններ: Նախ այն, որ հայ մանուկները այդ կապակցութեամբ քիչ աշխատանք կը կատարեն եւ, հետեւաբար, մեծ թիւ չեն ներկայացներ հայ աշակերտին, ուսանողին մատչելի եւ պատշաճող գիրքերը: Ապա այն, որ ռուսերէնէ կատարուած թարգմանութիւնները շատ յաճախ լեզուներէն մէկն ու մէկուն անվարժ եւ, նոյնիսկ, տուեալ նիւթին ոչ մասնագէտ մարդոց կողմէ կը կատարուի: Մըննաց որ ռուսերէն գրուած գիրքերը կը սահմանուին ռուս աշակերտութեան՝ անոր միջավայրին, հոգեբանութեան, պատկերացումներուն, որոնք միշտ չէ, որ կը համապատասխանեն հայ անչափահաս ընթերցողին վերոյիշեալ կէտերուն:

Յօդուածագրուհին կ'ընդունի, թէ գիրքերու ընտրութեան մէջ մեծ դեր կը վերապահուի գրադարանապետներուն, գրադարանի աշխատողներուն. սակայն միաժամանակ կը ճշդէ, թէ այս աշխատանքին մէջ նոյնպէս շատ կարեւոր դեր կը ստանձնեն մանկավարժներն ու ծնողքները: Աւտնք, կ'եզրակացնէ ան, պէտք է հարստացնեն անչափահասներուն անձնական գրադարանները ոչ միայն գրական հատորներով, այլեւ գիտահանրամատչելի գրականութեամբ:

ՔԱՂՀԱՆ

(*) Առաջին դասարանը կը սկսի Հոքը տարեկաններով:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԼՏՄԸՆԹՐՆԻ (Քանատա) մէջ խումբ մը հայ երիտասարդներ գաղափարը ունեցած են կազմակերպելու տեղւոյն պաղուքը: Առ այդ, Դեկտ. 12-ին, Ս. Գիւլիփ արար եկեղեցւոյ սրահին մէջ տեղի ունեցած է պաղուքի անդրանիկ ընդհանուր ժողովը, որուն ներկայ եղած են 52 հոգի: Ժողովը վարած է Ք. Դերճակեան, անդրադառնալով նաեւ պաղուքի կազմակերպման անհրաժեշտութեան: Եղած են բազմաթիւ առաջարկներ, որոնք յանձնուած են նոյն օրը ընտրուած հինգ հոգիանոց վարչութեան ուշադրութեան:

×

ԵՈՒՍԹՐՆԻ Հայոց Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Դեկտ. 18-ին տօնուած է Հ. Ց. Դ. 92-րդ տարեդարձը, կազմակերպութեամբ «Սերոբ Աղբիւր» Կոմիտէի: Բացումը կատարած է ընկ. Վրոյր Ֆրանդեան: Բանախօսած է ընկ. Խան Գոսակեան (Լոս Անճըլըսէն), տալով պատմականը գաղնակցութեան եւ անդրադառնալով անոր գործունէութեան եւ իրագործումներուն: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

×

ԼՈՍ ԱՆՃԸԼԸՍԻ մէջ, Յունուար 7-ին մեռած է Ա.րմենակ Փօսթաճեան: Ծնած էր 1901-ին՝ Արաբկիրի Վանք գիւղը: Նախակրթութիւնը ստացած է իր ծննդավայրի ազգային վարժարանին մէջ: Մեծ եղեռնին, հազիւ պատանի, տարագրուած է եւ մազապուրծ ազատած ջարդէն: Զինադադարէն ետք վերադարձած է իր հայրենի գիւղը՝ Վանք, որ վերածուած էր 15 տունոց հայարնակ աւանի մը: 1929-ին անցած է Հալէպ, 1957-ին՝ Պէյրութ, հուսկ՝ 1970-ին Լոս Անճըլըս, ուր եղած է հիմնադիրներէն Կլենտէյլի Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ:

×

ՔԵՄՊՐԻՃի (Քանատա) Հայ Կեդրոնին մէջ, Դեկտ. 19-ին տօնուած է Հ. Ց. Դ. 92-րդ տարեդարձը: Բանախօսած է ընկ. Վահէ Մարտիրոսեան (Թորոնթոյէն), վեր առնելով Դաշնակցութեան դերը հայ կեանքին մէջ: Հ. Օ. Մ.-ի անունով ուղերձ մը կարդացած է Կիւլէն Փօլատեան, իսկ «Արամ Դրօ» Կոմիտէի կողմէ խօսք առած ընկ. Ս. Փանոսեան:

×

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Հայ Կեդրոնը, Դեկտ. 11-ին, նշած է Հ. Ց. Դ. 92-րդ տարեդարձը, կազմակերպութեամբ «Սողոմոն Թէհլիրեան» Կոմիտէի: Բացումը կատարած է ընկ. Մատթէոս Տէրտէրեան: Հայ մզգայինի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Էդիկ Յովսէփեանի, մեկնաբանած է հայրենասիրական երգեր: Խօսք առած է Հ. Ց. Դ. Քանատայի Երիտ. Միութեան անունով ընկ. Րաֆֆի Թիթիզեան: Բանախօսած է ընկ. Ժիրայր Լիպարիտեան (Պոսթընէն): Գործադրը ուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Ստեղծուած խանդավառ մթնոլորտի մէջ եղած նուէրներէն զոյացած է հինգ հազար տոլար, ի նպաստ Հայ Դատի աշխատանքներուն:

×

ՀՈԼԻՎՈՒՏի «Ռոզ եւ Ալէք Փելիպոս» վարժարանը օժտուած է տարրալուծարանով մը, որուն բացումը կատարուած է Յունուար 13-ին: Խօսք առնելով Ցարութիւն Պալեան դրուատած է տարրալուծարանին բարերարը՝ Շաւարշ Տէր-Միրճեան, որ 20 հազար տոլար նուիրելով իրականացուցած է շինութիւնը: Վարժարանին տնօրէնը՝ Ցակոբ Ցակոբեան, հաստատած է, թէ տարրալուծարանին իրագործումը առիթ կուտայ աշակերտութեան՝ իրենց դասաւանդուած նիւթերը աւելի լաւ ըմբռնելու: Մօտ ապագային դպրոցը կ'ունենայ գիտական երկրորդ աշխատանոց մը, շնորհիւ հայ կրթական Հիմնարկութեան:

ՍՊԻՏԱԿ ՉԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ՉՈՐՐՈՐԴ

ԳԱՐՈՒՆ Է

Այդ պահուն էր, որ Կիրոս տեսաւ Մերկերիոսը, որ իր երկար պաշտօնական վերարկուով կեցած էր մուտքի խոշոր սիւնին քով: Մերկերիոս, հաւատարմօրէն իր զինապանի պաշտօնին վրայ էր: Կարծես իր կարեւոր, շատ կարեւոր պաշտօնին դէմ սխալ մը կը գործէր երբ հեռաւոր սիւնին քովէն ու հեռուէն իր երկար կարմիր թաշկինակը կը շարժէր ապա Կիրոսին, «երթաս բարով» ըսելու:

Մերկերիոս, արդէն շատ կարճ ժամանակի մէջ ճանչցած էր չէնքին կարեւոր պաշտօնեաները ու առաջին «բարի լուս»ը ինք կ'ըսէր:

Էհ, ամէն բան լաւ է ու ապահով երբ Մերկերիոս զինապան զարձաւ, - մտածեց Կիրոս ու կը հաւատար, որ ոեւէ մէկ պետութիւն այդքան կազմուած զինապան չունի, ոչ իսկ ցարերու Ռուսաստանը: Եւ արդէն հին եւ լաւ կազմուած կառավարութեան մի կատարեալ մէկ նկարն էր Մերկերիոս:

Մերկերիոս դիտէր, որ Մեծերն հոն հաւաքուած էին Ադա Կիրոսին ու դեղեցիկ Զէյնապին «երթաք բարով» ըսելու եւ արդէն խոշոր բազմութիւն մը բակին մէջ, բակէն դուրս հաւաքուած էին տեսնելու Սպիտակ Չիաւորին «նչանածը», Զէյնապը: Հաւաքուած էին մանաւանդ կիներն ու աղջիկները:

- Այ, էն է, կարմիր ձիու վրայ հեծած:

- Նայէ Կիրոս, էն ուչը երկու չարթէն կը վերադառնաս: Խտեղ շատ զործեր կան ընելիք ... տոքթ. Նայիրեանն էր խօսողը: Չիաւորներն արդէն հեռացեր էին, մինչ զինապան Մերկերիոս, տակաւին կը շարժէր կարմիր խոշոր թաշկինակը, լայն դէմքին վրայ բարի ժպիտ մը բռնած:

×

Էն օրերուն, Մարտիկ ձիու վրայ երբ եկաւ, խալֆա Մակար Բարձրահայեաց վանքին մէջ փակուեցաւ: Էհ, շատ աշխատանքներ կային խալֆայի մը համար: Վանքին պատերը տեղ - տեղ ճեղքուած էին: Եկեղեցիին ծեփերուն ներկերը թափած: Ան նոյնիսկ վերանորոգեց վանքի եկեղեցիին ճեղքուած զմբեթը: Պարապոյ ժամերուն կը մտնէր վանքին զրադարանը ու իր տակաւ աչքերը կը մօտեցնէր դրքերուն եւ ձեռագիրներուն: Իսկ երբ պատահաբար այցելու մը մտնէր վանքը, խալֆան, կը հարցնէր Մարտիկի մասին, մինչեւ օր մը, իմացաւ Վարպաձորի կռուին մէջ Մարտիկին սպանութիւնը ու մտաւ սուգի՝ երկար ժամանակ: Խալֆան կը հաւատար, որ աշխարհը կորսնցուց նաեւ լաւ ճարտարապետ մը: Ան պիտի ըլլար մեծ ճարտարապետ եթէ իր ձեռքին տակ մնար:

Խալֆան, յաճախ վանքի ծառերուն ներքեւ ու արիչին տակ վէճի կը մտնէր վանականներու հետ, որ գինք չէին կրնար հասկնալ: Ան ըսել չէր ուզեր, որ յունական, հռոմէական, եգիպտական ճարտարապետութիւն գոյութիւն չունի: Ան կ'ուզէր ըսել, որ էդ բոլորի մայրը, հայկական ճարտարապետութիւնն էր:

Ու օր մըն ալ ուզեց վանքէն Վարդաձոր իջնել երբ արդէն ամէն ինչ անցած էր ու կռիւը շահած են ապստամբները: Էհ, ինչքա՜ն կ'ուզէր, որ ինքն ալ ճահիլ ըլլար ու իր բաժինը տանէր այդ կռուին:

Երբ վար իջաւ, արդէն տեսաւ Վարդաձորի գիւղացիները վերադարձեր էին ու մոռցած իրենց մեռելները, գիւղը չտկելու աշխատանքին սկսած են: Կային վառուած տուներ, կտրուած փեթակներ, փոր տուած պատեր, թրքաց բանակի սատկած ձիեր. խոտեր բուսած, տանիքներուն եւ փողոցներուն վրայ: Իսկ դաշտերու վայրի խոտերուն մէջ, կ'ըսես, կարւան կը կորսուէր: Շատցած էին նապաստակներու չափ խոշոր դաշտի մուկերը ու մինչեւ գիւղի տուներուն մէջ մտած:

Խալֆա Մակար կանգ առաւ եկեղեցիին առջեւ, ուր կային երկու կիսափուլ պատեր միայն: Իսկ խորանին տեղը, ինչպէս կ'երեւի ձիերու ախոռ դարձուցեր են:

(Շար. 747)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Ալիս Նուպուճիկեան եւ զաւակ - ները հոգեհանգստեան պաշտօն կատա - րել կուտան կիրակի, Փետր. 6-ին, Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԵՐՈՒԱՆԴ ՆՈՒԳՈՒՃԻԳԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի դիտումն ողբացեալ հայ նախկին ռազմիկին յիշատակը յարգողներուն:

×

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցու - թիւնը իր հիմնադրման 50-ամեակին առ - թիւ՝ կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի կիրակի, Փետր. 6-ին, ժամը 11-ին Փարիզի Ս. Յովհ. - Մկրտիչ եկեղեցին, իր մահացած հիմնա - դիրներուն, վարչական անդամներուն, անդամներուն, բոլոր Ֆրանսահայ Գրող - ներուն, Արուեստագէտներուն եւ Մտա - ւորականներուն ի յիշատակ:

Ի դիտումն ողբացեալներուն յիշա - տակը յարգողներուն:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՓԱՐԻԶ.- Տէր եւ Տիկին Սուրէն Փա - փազեան Շաւարշ Միսաքեանի անմոռաց յիշատակին 200 Ֆ.:

ԼԻՈՆ.- Տէր եւ Տիկին կիրակոս Փա - փազեան 160 Ֆ. ի յիշատակ Շաւարշ Միսաքեանի մահուան 26-րդ տարելիցին:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Կապ. Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկե - ղեցւոյ հոգաբարձութիւնը չնորհակալու - թեամբ ստացած է փոխան ծաղ - կեպսակի՝ Տէր եւ Տիկին Պերճ Մալեանէ 500 Ֆ. Տիկին Մ. Մեսրոպեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Պ. Վարդանեանէ 200 Ֆրանք Տիկին Արշալոյս Մելիտոն - եանի մահուան առթիւ, Պ. Ժիրայր Պախ - չէճեան իր հօրաքրոջ՝ Ար. Թորոսեանի յիշատակին 100 Ֆ.:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կիրակի օր, Փետրուար 6, Վերսալեսէն Քահանայից մերձաւոր տօնին առիթով, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկե - ղեցւոյ մէջ ժամը 10·15-ին կը մատուց - ուի հանդիսաւոր Ս. Պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ էջմիա - ծնէն հիւրընկալ Փարիզ գտնուող՝

ՆԵՐՍԷՍ ԵՊԻՍԿ. ՊՈՂՈՍԵԱՆ

Դիւանապետ Մայր Աթոռի

Եկմալեան Քառաճայն պատարագը պիտի երգուի Մայր Եկեղեցւոյ երգչա - խումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Կո - միտաս Գէորգեանի:

Ի ժամ պատարագի կը կատարուի մասնաւոր հոգեհանգիստ՝ Փարիզի եւ Շրջանի եկեղեցիներուն մէջ ծառայած վախճանեալ հոգեւորականներուն համար:

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը աղօ - թելու բազում տարիներ իր եկեղեցւոյն հոգեւորականներուն համար, նաեւ՝ Հա - յաստանեայց Առաքելական Ս. Եկեղեցւոյ բարգաւաճման համար:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՓԱՐԻԶ.- Տէր եւ Տիկին Սուրէն Փա - փազեան Շաւարշ Միսաքեանի անմոռաց յիշատակին 200 Ֆ.:

ԼԻՈՆ.- Տէր եւ Տիկին կիրակոս Փա - փազեան 160 Ֆ. ի յիշատակ Շաւարշ Միսաքեանի մահուան 26-րդ տարելիցին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Լուի Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ Թաղա - կանութիւնը ստացած է հետեւեալ նուէր - ները՝ Սիրանոյշ Գոլոբիկեանի մահուան առթիւ.- Ննջեցեալին կողմէ իր փափա - քին համաձայն 500, Մօրիս Գանզանս, Նապլի Տէր - Մարգարեան 100-ական Ֆ., Պօղոս Գույումճեան, Այրի Տիկին ձըն - տոյեան, Վահէ ձընտոյեան, Արա ձըն - տոյեան, Նեկտար ձերայեան, Լինէզեան ընտանիք, Անտրէ Գորգոյեան 50-ական, Գրիգոր Գալուստեան 30, Բիւզանդ Թի - րէքեան, Լիլիզ Փափազեան եւ Գոնսթան - թինի 20-ական Ֆ.:

×

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկե - ղեցւոյ հոգաբարձութիւնը չնորհակալու - թեամբ ստացած է.- Տիկին Սիրանոյշ Աւագելեանի մահուան եւ քառասունքին առթիւ փոխան ծաղկեպսակի՝ Տէր եւ Տիկին Զիլինկիրեան, Տէր եւ Տիկին Սա - նոսեան 200-ական, Այրի Տիկին Աբշ. Իշ - խանեան 100, Տէր եւ Տիկին Արա Նավոյ - եան իրենց մօր մահուան առթիւ 200, Տէր եւ Տիկին Զօհրապ Մուրատեան Տիրամօր յիշատակին 200, Այրի Տիկին Իսկուհի Գառնիկեան Տիրամօր յիշատակին 100, Տէր եւ Տիկին Քօնտոեան 100, Տիկին Նալ - պանտեան, Տիկին Շիւդուրեան 300 իրենց հանգուցեալներու, Պ. Կարապետ Պալեան իր կնոջ մահուան քառասունքին առթիւ 500 Ֆ., Տիկին Վարդուհի Մոսեան Մի - նաս Զոհոնեանի մահուան առթիւ 100 Ֆ.:

Իւղագիծ. - Այրի Տիկին Մ. Եսաեան 500, Տիկին Սրբ. Զաքարեան 100, Տիկին Զիրէիրեան Մանուշակ 400, Պ. Օհանեան Հրայրներ 200, Տիկին Սրբ., Պ. Մարտ. Բէօսէեան 500, Արթիւր Հաստատութիւն 1000 Ֆ., Այրի Տիկին Արէք. Քէպէլեան 50 Ֆ.:

×

Ալֆորվիլի Հայ Մշակութային Միու - թեան վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացաւ փոխան ծաղկեպսակի՝ Տէր եւ Տիկին Քիւրքճեանէ 100 Ֆ. Վիքթորիա Օհանկէսեանի մահուան առթիւ, ինչպէս նաեւ Պ. Յովհաննէս Պառաւեանէ 200 Ֆ. Մինաս Զագպեանի մահուան առթիւ:

Radio-Trait-d'Union

RADIO ARMENIENNE

Région Lyonnaise

Tous les Dimanches — de 10h. à midi

Sur FM. 89.50 Mghz.

PROGRAMME
DU DIMANCHE 6 FEVRIER

— **Editorial :**
l'exécution de Levon EKMEKDJIAN
— **Informations en langues française et arménienne,**
— **Informations sportives,**
— **Dossier de la semaine :**
« les Français et les Arméniens : enquête sur Decines »

—×—

Emissions arméniennes:
ARMENIE - MAGAZINE
— *Dimanche:* *de 10h. à 12h.*
ARMENIE - VARIETES
— *Lundi et Vendredi:* *de 9h. à 10h.*
ARMENIE - CULTURE
— *Jeudi:* *de 21h.30 à 23h.*

Spectacle de danses

Le spectacle de danse de la Compagnie BOLIKIAN au Centre Culturel de Villeurbanne dimanche 6 février à 15 h. 30. organisé par la Maison de la Culture Arménienne de Decines

chorégraphies :
ANAHIDE
NANOR
REQUIEM DE MOZART
POESIE POUR LA FEMME

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Հիմնադրութեան 50-ամեակի հան - դիսութիւններու կարգին՝

- ՃԱՇ -

MAISON DES CENTRAUX
8, rue Jean - Goujon, 75008 Paris

կիրակի, Փետրուար 6, ժամը ճիշդ 12-ին:

Ընկերակցութեան 1982-ի Գրական Մրցանակը կը տրուի՝

ՀԻԼՏԱ ԳԱԼՖԱՑԵԱՆ - ՓԱՆՈՍԵԱՆԻ

Գեղարուեստական պատշաճ յայ - տադիր:

Ճաշագին՝ 100 Ֆ.:

Տեղերը ապահովելու համար հեռա. ձայնել՝ 780 - 82 - 58 եւ 985 36 53:

MAISON ARMÉNIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE
12 - 14, rue Saint-Bazile .. 13001 Marseille

AU THEATRE NATIONAL DE MARSEILLE « La Criée »
30, quai de Rive Neuve

Dimanche 6 Février à 16 heures

COULEURS D'ARMÉNIE

CHANTS ET DANSES

ANGÈLE GARABÉDIAN
accompagnée au piano par JULIETTE YILMAZIAN

VICKEN
ET SES GUITARISTES

LA TROUPES DE DANSES POPULAIRES « **ANI** » de la M.A.J.C.

prix unique d'entrée : 60 F

Pour les billets s'adresser à :
STUDIO REX - 2, rue Bernard du Bois, 13001 Marseille
M. A. J. C. - 12 - 14, rue St. Bazile
F. N. A. C. - Centre Bourse
HILTON - place Sadi-Carnot, 13002 Marseille
BOTIPOP - 29, rue de Rome, 13006 Marseille

URGENT

APPEL AUX ANCIENS DU TEBROTZASSERE

En vue de renouveler le fichier d'adresses : contacter Evelyne, tous les mercredis de 9 h. à 17 h. en téléphonant au 381 - 01 - 72 ou en écrivant à :
ECOLE TEBROTZASSERE
1, bd. du Nord, 93340 Le Raincy

ԿԱՊՈՑ ՄԱՍ
ՄԱՐՍԷԼ - ՔԱՂԱՔԻ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Մարտ 19, Շաբաթ, ժամը 22-էն առաւօտ:
Chateau des Fleurs

CROIX ROUGE ARMENIENNE
section Issy - Clamart

Matinée dansante

Théâtre Municipal d'Issy les Moulineauux
Dimanche 27 Mars de 16 h. à minuit

SUPERGALA ARMÉNIEN
AU PROFIT DU TEBROTZASSERE
retenez cette date :
dimanche 8 mai 16 h30

La MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

/ organise

le SAMEDI 5 FEVRIER à 20 h. 30

UN GALA DE FOLKLORE ARMENIEN

avec la participation de :

TROUPES DE DANSES
AKHTAMAR — NAIRI — NAVASART
CHORALE LOUSSAVORITCH de l'église arménienne d'Alfortville
sous la direction du Dr. L. MOMDJIAN
et **JEAN - ETIENNE AKIAN, musicien, santour**

au PALAIS DES SPORTS, RUE DE ROME, ALFORTVILLE
(près de la place de l'Europe)

Prix des places :
50 F (enfants) 30 F

Billets : M. C. A. 9, rue de Madrid
94140 Alfortville, tél. 376 - 55 - 89



NOUVEAUX SALONS

un cadre prestigieux
pour tous les budgets

MARIAGES - RECEPTIONS - MANIFESTATIONS DIVERSES
64, ROUTE DE VERSAILLES - LOUVECIENNES - **TEL. : 969.94.53**

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի ձեռնարկը Փետրուար 27-ին Պօմոնի մէջ:

×

Վասպուրականի Ծաղիկեան Հերոսա - մարտի 68-րդ տարեդարձի տօնակատա - րութիւն եւ Վասպուրականի Հայր. Մուս - թեան հիմնադրութեան 60-ամեակը՝ Մարտ 27, Կիրակի, Ժամը 13-ին ճաշով մը, Մարսէյլի Մշակոյթի Տան վասպու - րական սրահին մէջ:

×

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի հա - ւաքոյթ - ճաշը՝
Փետրուար 19, ժամը 20-ին, Փարիզի Մշակոյթի Տունը:

×

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Պանէզո - Քաշանի մասնաճիւղի տարեկան պար - հանդէսը՝ Մարտ՝ 19-ին:

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
4
VENDREDI
4 FÉVRIER
1983

LE NUMERO: 2.50 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ՝ 180 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 400 Ֆ. - Հատը՝ 2,50 Ֆ.

58ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.363

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

58e ANNÉE — No 15.363

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԻԹՐՈՑԻՆի Օլնէլ գործատան մէջ չաս ծանր միջադէպեր պատահեցան Զատիկէն առաջ, երբ գործադուլ ընող եւ չընող բանուորներու միջեւ: Ըստ տնօրէնութեան 17 վիրաւոր կայ, Սէ - Ժէ - Թէ-ն կ'ուզէ նուազեցնել պատահածին տարողութիւնը եւ միայն 5 վիրաւորներու մասին կը խօսի, նաեւ կ'ամբաստանէ տը - նօրէնութիւնը եւ անկախ սենտիքան, որոնց դրգռութեանց հետեւանքով եղեր է ինչ որ եղեր է: Հաստատուած է սակայն թէ, բանուորներն են որ բիրերով յար - ձակած են գործադուլ չընողներուն վը - րայ, արդելք հանդիսանալով որ անոնք որ կ'ուզեն երթան աշխատին: Սէ - Ժէ - Թէ-ի պատուիրակները, ըստ տնօրէնու - թեան, յարձակած են այն աշխատաւոր - ներուն վրայ, որոնք կը մերժէին երթալ նէօյի ցոյց ընելու եւ սէժէքթիւքներ այն - պէս խոշտանգած են, որ ոմանք ծանր վիճակի մէջ հիւանդանոց փոխադրուած են: Նախարարը՝ Օռու չաս խիստ ազդա - րարութիւն մը ըրած է, անընդունելի հռչակելով կատարուած ահաբեկչական արարքները: Հինգշաբթի առաու գործա - դուլ չընողները կը մերժէին աշխատան - քը վերսկսել, քանի, հոն են նախորդ օր - ուան խռովարարները: Ֆրանսական կառ - քերու ճարտարարուեստը «հիւանդ» է եւ միայն Ցունուարին 50 հազար կառքի ար - տադրութիւնը կորսուած է:

ՊԷՑՐՈՒԹի մէջ, կացութիւնը միշտ խառնակ է եւ Ֆրանսացի երկու զինուոր - ներ վիրաւորուած են, նոր եղեռնափոր - ձի մը ընթացքին: Ամերիկացիներն ալ դժգոհ են, նոր միջադէպէ մը, որ պա - տահած է խարայելացի զինուորներուն հետ, երբ ասոնք փորձած են պատուար մը անցնիլ, ամերիկեան բազմազգային հա - կակշռի տակ: Այս միջադէպը 6 կամ 7-րդն է ամերիկացի եւ խարայելացի զին - ուորներուն միջեւ: Միւս կողմէ, Թունուզի մէջ, Լիբանանի վարչապետը տեսնը - ւած է Արաֆաթի հետ եւ այդ հանդիպում - էն ետք, յայտարարած թէ ամէնէն ա - ռաջ խարայելացիներն են, որ պէտք է մեկնին:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ Բարձրագոյն Ուսման խոր - հուրդին հրապարակած նոր չրջաբերա - կանին համաձայն, պլու - ճինը եւ փուլը արդիլուած են, ուսանողները այլեւս չեն կրնար ձգել որ մազերը երկարին, ոչ ալ մօրուք կամ կիսամօրուք եւ պարտին փողկապ կրել: Փրոֆ· Աքսէլ, Գոլոյ Սի - նան համալսարանէն, յայտարարած է թէ մօրուքը պիտի չկարէ, չեշտելով թէ դի - տութեան մարդու մը արժէքը պէտք է ուղեղովը չափուի եւ ոչ անմօրուս այտե - րով: Ամէնէն շատ մօրուսաւորները զե - զարուեսիկ վարժարանն են, եւ իրենք ի - րենց հարց կուտան թէ ի՞նչպէս փոդկա - պով, նոր փեսայի պէս դպրոց պիտի եր - թան: Ուսման խորհուրդին նախագահը՝ Տողրամաճի «մեր համալսարաններուն Ա - թաթիւրք» որակուած է Հիւրրիյէթի խմ - բագրապետին կողմէ:

«ԱՇԽԱՐհի ԲԺԻՇԿՆԵՐԸ» կազմակեր - պութեան կողմէ հարաւ - Լիբանան այցե - լած են տոքթ· Մոնիք Տօնապետեան, եւ Պեռնար Քուշնէռ եւ իրենց տեսածին մա - սին կը վկայեն «Մոնտո»ի մէջ (Փետր· 3): Էլ - Ազսարի մէջ, կրցած են խօսիլ պա - տէսականի զերիներուն հետ, առանց վը - կայի կամ թարգմանի: Բժիշկները կ'ա - նդրադառնան որ Սուրիա ալ արտօնութիւն տայ, որպէսզի կարենան խարայելացի զե - րիները տեսնել: Նման արտօնութիւններ մերժած են Ուրուկուէյ, Զատ, Աֆիա, ուր չեն կրցած բանտերը մտնել:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԹԱԼԱԹի ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՑՈՒՇԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻՒ

«ՍՈՆ ՀԱԻԱՏԻՍ» ԿՐ ԿԱՍԿԱԾԻ ԱՆՈՆՑ ՎԱՒԵՐԱԿԱՆՈՒԹԵՆԷՆ

———×———

ԽՄԲ· - Դեկտեմբերին եւ Յունուարին, պարբերաբար տուիճ Թալաթի արտա - սահմանեան յուշերէն մասեր, լոյս տե - սած «Թէրճիման»ի մէջ եւ ներկայաց - ուած ձէմալ Գուբթայի խմբագրութեամբ: Բայց «Սոն Հաւատիս»ի մէջ, թուրք ծա - նօթ ուրիշ գրող մը՝ Նէճիպ Միրմէլամօղ - լու անդրադառնալով այդ յուշերուն, ո - րոշ կասկածներ կը յայտնէ անոնց վաւե - րականութեան մասին:

———

«Ինչպէս մեր ընթերցողները պիտի յի - շեն, ասկէ առեն մը առաջ, մեր անուանի լրագրող ընկերներէն մին, շատ լուրջ տուեալներով ուզած էր հանրութեան առ - ջեւ ելլել: Այդ յօդուածաշարքին մէջ, կը ներկայացուէր Աթաթիւրքի բարոյական մէկ զաւակը, որ մինչեւ այդ օրը ոչ մէ - կուն ծանօթ էր: Կարդ մը նկատումներ - րով եւ նշումներով լեցուն այդ դրուագ - նը եւ լուսանկարները Ապտիւրրահիմ ա - նուն մէկու մը մասին կը խօսէին:

Մենք ալ մեր կարգին, բացինք մեր հաւաքածոները եւս «Սոն Հաւատիս»ի մէջ ցոյց տուինք, որ այդ անձը 1956-ին պարբերաթերթերու մէջ տեսնուած մէկն է, որ կը պնդէր թէ Աթաթիւրքի ողբացեալ քրոջ՝ Մագպուլէ Հանըմի ժառան - գորդն է եւ յայտնեցինք որ ո՛չ Ապտիւր - րահիմ Պէյը եւ ոչ ալ անոր հետ կապ - ւած դէպքերը անծանօթ խնդիրներ չեն: Այսպէսով կրցանք դադրեցնել այդ պա - տեհապաշտութիւնը:

Այսօր ալ կը սկսինք մեր ընթերցողնե - րուն տեղեկութիւններ տալ ուրիշ նիւթի մը շուրջ:

Վարպետ դրող ձէմալ Գուբթայ, որ մեր պատմութեան վերջին շրջաններուն յա - տուկ շատ հարուստ տուուեալներու տէր է եւ հարիւր յիսունի մօտ հրատարակ - ւած գործեր ունի այդ մասին, թուրք մա - մուլի մեծ եւ արժէքաւոր թերթերէն մէ - կուն մէջ ողբացեալ Թալաթ Փաշայի մա - սին հրատարակութեան մը սկսած է: Բը - նական է թէ Թալաթ Փաշայի թուրք պատմութեան մէջ ունեցած յայտնի տե - ղը եւ թէ գրողին արժէքաւոր անհատա - կանութիւնը ուշադրութեան արժանի կը դարձնէ այդ յօդուածաշարքը: Ես ալ, թէ Վարպետ Գուբթայի դրութիւններու հե - տեւող մը եւ թէ իբրեւ այդ յօդուածա - շարքին հերոս Թալաթ Փաշայի մասին հետաքրքրուող եւ այդ բոլորը գիտնալու փափաք ունեցող մէկը, մօտէն սկսայ հե - տեւիլ այդ հրատարակութեան:

Բայց կ'ուզեմ յիշեցնել որ, այդ մասին կարդ մը չփոթութիւններու տեղծած ըղ - դացումներէն չեմ կրցած ձերբազատիլ ուստի կ'ուզեմ զանոնք բաժնել իմ ըն - թերցողներուս հետ: Այսպէսով, եթէ յարգելի Գաթայի մեր մօտ անցեալի մա - սին գրի առածները, եթէ այսպէսով քիչ մը աւելի լուսաբանուած ըլլան եւ յատակ դեռնի մը վրայ դրուին մենք ալ մեր համեստ աշխատանքի բաժինը բերած ըլ - լալու գոհունակութիւնը պիտի զգանք: Ողբացեալ Թալաթ Փաշա իր գործու - նէութեամբ Թուրքերու եւ Թուրքիոյ ճա - կատագրին վրայ մեծ դեր ունեցած անձ - նաւորութիւն մըն է եւ այդ ազդեցութիւ - նը տակաւին երկար տարիներ պիտի թո - ղու իր հետքերը: Առաջին Համաշխարհա - յին պատերազմի կորուստէն յետոյ, վար - չապետութենէն քաշուած եւ հայրենիքէն հեռացած է:

Մեր, մօտ անցեալի պատմութեան, Թուրքերու եւ Թուրքիոյ ճակատագրին այսպիսի անջնջելի կնիք մը զարնող այս կարեւոր անձնաւորութեան մասին, մեզք որ պէտք եղած տեղեկութիւնները չունե - ցանք: Իսկ մեր դիտացածներն ալ այնքան ճշդրիտ եւ յատակ չեն:

Վարպետ Գուբթայ, ահա այսպիսի լոյս մը բռնելու համար է որ հրապարակ եկած կ'երեւի եւ կ'ըսէ թէ ինք «պատմական շրջանի մը լոյս պիտի բռնէ»: Ցօդուածա - դիրը իր դրութիւնները սկսած առեն կը յայտնէր որ իր դիտելիքները բոլորովին նոր բաներ պիտի ըլլան, մինչեւ այսօր ոչ մէկ տեղ հրատարակուած տեղեկու - թիւններ պիտի տայ եւ իրականութիւն - ներ մէջտեղ պիտի դրուի, քանի որ կ'ը - սէր ան, այս դրութիւնները Թալաթ Փա - շայի իր յիշատակներն են:

Արդէն, յօդուածաշարքին անունն ալ «Թալաթ Փաշայի արտասահմանեան յի - շատակները» վերտառութիւնը կը կրէ:

Ուրեմն աչք մը նետենք անոնց վրայ:

(Շար· 1)

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԱԾ ԽՕՍՔԵՐ

———×———

Խօսքերը, երբ կ'արտասանուին, քանի մը երկվայրկեան կը լսուին օդին մէջ: Քանի մը երկվայրկեան ալ կ'արձագանգեն մեր չուրջ: Ցետոյ կը կորսուին կ'երթան: Բայց կը կորսուին կ'երթա՞ն իսկապէս:

Անփորձ երիտասարդ մըն էի տակաւին, երբ օր մը հայրս, իր հետ գլուխ գլխի տալ խօսակցութեան մը ընթացքին, ը - սաւ ինծի.

- Խօսքերուդ ուշադրութիւն ըրէ, եր - բեք չես կրնար ետ առնել զանոնք, եթէ անդամ մը բերնէդ հանես:

Ո՛րքան իրաւունք տուի իրեն, հիմա չեմ յիշեր: Չեմ դիտեր նաեւ որ երիտա - սարդական այդ չրջանին հաւատարիմ մնացի՞ իր այդ յանձնարարութեան: Մարդիկ, հասունանալէ, փորձառութիւն ու իմաստութիւն ձեռք բերելէ վերջ ալ սակայն դատապարտուած են արտասա - նելու խօսքեր, որոնց համար պիտի զղջան: Որովհետեւ, ճիշդ է, այլեւս ետ չեն կրնար առնել զանոնք: Որովհետեւ ճիշդ է նաեւ որ այդ խօսքերը, ցնդելով հանդերձ օդին մէջ, չեն սրբուիր, տեղ մը կը մնան ու մեզ թերեւս կրնան հե - տապնդել մինչեւ մեր մահը:

×

Ամբողջ երկրագունտին վրայ այսօր չորս միլիառ մարդ օրը առնուազն տաս - նըհինգ ժամ կը խօսի: Կրնայի՞նք անդամ մը հաշուել, թէ միայն մէկ օրուան մէջ քանի բառեր կ'արտասանուին աշխարհի վրայ: Եթէ կարենայինք մօտաւոր հաշիւ մը ընել, անպայման պիտի զարմանա - յինք, թէ ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ ամէն օր բառերու ամպ մը չի գոյանար մեր երկ - նակամարին վրայ:

Կրնայի՞նք հաշուել նաեւ, թէ մենք մեր կեանքին մէջ քանի բառ, քանի խօսք ար - տասանած ենք մինչեւ այսօր: Եթէ կա - րենայինք հաշուել, պիտի զարմանայինք թէ մեր ձայնային դիւրաբեկ ու նուրբ լարերը ի՞նչպէս ծնունդ կրցեր են տալ այդքան խօսքի, այդքան բառի, առանց բան մը կորանցնելու իրենց աշխատասի - րութենէն:

Ի՞նչ մնացած են այդ խօսքերէն, կը խորհինք երբեմն: Եւ կը կարծենք թէ չատ քիչ բան: Սակայն յանկարծ, կը յիշենք խօսք մը, զոր արտասանած ենք, օրինակ, քանի տարի առաջ, Զորեքշաբթի իրիկուն մը, ժամը 6-ին, այսինչ վայրը, այսինչ անձին հետ խօսելու առեն: Կամ յանկարծ մեր ականջներուն մէջ կը հնչէ բարե - կամի մը, սիրելիի կամ հարազատի մը կողմէ չեմ դիտեր քանի տարի առաջ ար - տասանուած խօսք մը, որ ցաւ պատճա - ռած էր մեզի: Կենդանի են այդ խօսքե - րը, կը ծփան մեր ներաշխարհին մէջ, չեն անհետացած, որովհետեւ անոնք չէին կրնար ետ առնուիլ, անդամ մը որ արտասանուած էին:

×

Անցեալները դէպք մը ցոյց տուաւ, որ երբեմն մեր կողմէ անիրաւօրէն արտա - սանուած խօսք մը ինչ խորունկ ազդե - ցութիւններ կրնայ ունենալ ուրիշի մը վրայ:

Բարեկամներէս մէկը, որ մեր տպա - րանին մօտերը նոր պաշտօն մը ստանձ - նած էր, այցելութեան եկած էր ինծի: Զարդացած, դրոց բրոց մարդ էր: Իր նոր պաշտօնը բնաւ յարմար չէր իր այդ զար - դացումին: Ուստի դժգոհ էր, կը դան - դաւէր բախտին չար զուգադիպութիւն - ներէն:

- Քու տեղդ այդ չէ, ըսի:

Լաւ կը յիշեմ, երբ այդ խօսքը կ'ար - տասանէի, նպատակս զինքը դէպի ուրիշ ուղղութիւն մը քաշելել չէր: Այդ խօսքը ըրի պարզապէս զինքը մասամբ մխիթարելու համար: Կը խորհէի որ խօ - սակիցս բաւարարութիւն մը կը գտնէր, եթէ տեսնէր թէ դիմացինն ալ կը նկա - տէր թէ ինք իր «բուն տեղը» չէր:

Այս հանդիպումէն տարի մը վերջ յան - կարծ նամակ մը ստացայ իրմէ: Զարմանք - քով տեսայ որ արտասահմանէն կը գը - րէր: Նամակին մէջ ինծի կը յիշեցնէր խօսքը, զոր արտասանած էի այնքան մե - քենական կերպով:

«Այդ խօսքիդ վրայ շատ մտածեցի եւ անդրադարձայ որ սխալ կը գործէի, կ'ը - րէր: Հիմա հոս կը գտնուիմ ահաւա - սիկ: Հոս աւելի շատ նեղութիւն ու տա - ռապանք ունիմ հիմա, բայց գոնէ պիտեմ որ «իմ տեղս կը գտնուիմ»:

Նամակը կարդացի, կրկին կարդացի եւ սոսկացի: Սոսկացի այն արձագանգէն, զոր կրնայինք յառաջացնել մեր արտա - սանած խօսքերով: Սոսկացի այն լաւ կամ պէչ փոփոխութիւններէն, որոնց կրնա - յինք ուրիշի մը կեանքին մէջ պատճառ դառնալ մեր արտասանած խօսքերով: Եւ այս բոլորը՝ առանց դիտնալու:

Արտասանուա՛ծ խօսքեր, որոնք հեռա - ւոր տեղ մը կը քարանան ու կը մնան: Օր մը կրկին անոնց թրթռացումներուն հետ պիտի ժամադրուի՞նք արդեօք ան - ջրպետին մէջ: Մեզի կը սպասե՞ն ա - նոնք, հեռուն կամ հոս, անտեսանելի աստղերու նման մեր չուրջ դառնալով ամէն վայրկեան:

Ով դիտէ մեր արտասանած խօսքերուն մէջ ի՛նչեր կան, որոնք մեր սիրտը ուրա - խութեամբ պիտի լեցնէին, եթէ կրկին ու կրկին լսուէին հարիւրաւոր մարդոց կող - մէ: Եւ ով դիտէ ի՛նչեր ալ կան, որոնց վերյիշումը մեր մտերմութեան մէջ ամօ - թահար պիտի թողուր մեզ, կարմիրի պի - տի ներկէր մեր երեսները:

Ռ· Հ·

ՄՈՒՇԵՂ ԳԱԼՇՈՑԵԱՆԻ ՎԵՐՋԻՆ ԷՋԵՐԷՆ

ՏԱՐԵՄՈՒՏԻՆ

(ԱՆԱԻԱՐՏ ՎԷՊ)

ԽՄԲ. - «Գրական Թերք»էն հաղելով կուտանք Մուշեղ Գալշոյեանի «Տարե - մուտին» խորագրով անաւարտ վէպէն հատուած մը, որ կը հանդիսանայ տա - րաբախտ գրագէտին վերջին էջերէն:

×

*- Հարկ չկայ, աղերք, - ասաց Քարան-ձաւ Խեւօն, - Արծուիկը Յարրիկ Նորէից առաջ է անցնում, - Ագռաւու քարը դա - տարկ է, - չընջում է եւ Յարրիկ Նորէի պէս դլուխկախ ոտքոմբացնում: Արծուի-կը կարող է չարունակել, ես կարող եմ չարունակել, մենք կարող ենք Յարրիկ Նորէի փոխարէն պատմել· բերանացի ենք անցել Անդոկ սարի պատմութիւնը: Մենք դլուխ - դլխի քոմուել (հաւաքուել) ենք դրան մօտ, - դրան մօտիկ Յարրիկ Նորէի անուռկին էր, անուռկին դոյլով ջուրն էր, դոյլի կողքին ալիւմինէ բաժակը, - սընտուկի մօտ չունչ - շնչի սեղմուել ենք, բոլորս դեղեցիկ չալվարներ ունենք՝ ձմեռ է· բոլորս բրդից ու մազից միա - հիւսուած կոկորդատոր բաճկոններ ու - նենք, բրդից ու մազից միահիւսուած դուլպաներ, ձմեռ է, բոլորիս տրեխնե - րում դարման է լցուած, եւ ոչ մէկիս դլխարկը իր դլխով չէ, կարտոֆիլի սո - վոր դլխարկները կազիրոկով ու անկա - զիրոկ մեր դլխարկները անհանդիստ պըտրտւում են, իսկ Սեփօն բոլորովին դըլխարկ չունի: Սեփօն Քարանձաւ Խեւոյի որդին է: Քարանձաւ Խեւօն իմ հօրեղ - բայրն է: Որ Քարանձաւ Խեւօն իմ հօր - եղբայրն է, ես լաւ չեմ պատկերացնում· ես հօրեղբայր չեմ տեսել, իսկ Քարան - ձաւ Խեւօն ինձ համար միֆ (առասպել) է: Սեփօն Քարանձաւ Խեւոյի որդին է, բայց մենք լաւ չենք պատկերացնում՝ Քարանձաւ Խեւօն մեր հայրերից տար - բեր, մեր տեսած բոլոր, բոլոր մարդկան-ցից տարբեր, հէքեաթային մի հերոս է, իսկ Սեփօն ... Սեփօն անդլխարկ մի տը-ղայ, սաթէ մազերով եւ կապոյտ, մուխ կապոյտ ու միշտ բռնկուած աչքերով ան-դըդադ մի տղայ, այսքանը: Սեփօն մե - զանից մեծ է· մենք դեռ դպրոց չենք գնում, իսկ Սեփոյին արդէն դպրոցից հե-ռացրել են, հինդերորդում պէտք է լի - նէր, բայց հեռացրել են, եւ ծխում է: Ա-հա Դանօն ուսն ի ետ չպրտում էր ծխա-խոտը, Սեփօն ծնկով խփում է Զրդօ Հա-րէթի ծնկին եւ պահանջկոտ նայում, Զրդօն թռցնում է ծխախոտի մնացորդը, եւ Սեփօն՝ դէմքը թխկունքիս, ծխում է: Սեփօն կարող է նաեւ ազատ ծխել· ո՞վ է նկատողը, դրան մօտ թռունջուկուած, ծխով մշուշուած երեխաներին ո՞վ է նը-կատողը· բոլորը ինքնամոռաց ծխում են: Բարէ Մանուկը ծխում է, Երազհան Մլքիկը ծխում է...

Դանօն Գնել տղային ծնկների արան - քում սեղմած ծխում է, - Տէր Աստուած, - անքում է Դանօն, ինչո՞ւ էին ուզում սպաննել մեզ, եւ ինչո՞ւ սպաննեցին, ասկեարները ինչո՞ւ էին չըջապատել սարն ու բորենիների պէս աստմները դնդղնդացնում էին, սոված բորենիների պէս ինչո՞ւ էին ընկել ժողովրդի հետ - ւից: Մարաթուկ վկայ, ուղեղիս մէջ չի մտնում, Դանօն բռունցքով խփում է դլխին, սպաննէք էլ, չեմ հասկանայ, բա մարդը ... մարդը, եթէ մարդ է ծնուել, բան ու գործը թողած՝ թուր ու թվանքն առած ընկնի անմեղ մարդու հետեւից՝ կայ ու չկայ, պէտք է սպաննեմ· վեց - եօթ ամիս նստի սարի տակ, թէ էս սարի վը-րայ մարդ կայ, կին կայ, երեխայ կայ, ե՞րբ կը յաղդուի, որ արիւն թափեմ... սպաննեմ ու յօշոտեմ ... չի հասնում, ուղեղիս չի հասնում, Դանօն խփում է դլխին, սպաննէք, չեմ հասկանայ ու ... սպաննեցին էլ, էլի չհասկացայ ... եթէ մէկը լինէր, թէ մէկը լինէր, կը հաշըւէի, որ այդ մէկը մարդասպան է, մար - դասպան է ծնուել եւ արիւն թափելու մո-լուցք ունի: Իսկ հազար - հազար - հազար ասկեարն ու հազար - հազար - հազար խուժա՞նը ... բոլորը մարդասպա՞ն էին ծնուել ու բոլորը մարդասպա՞ն են, բա - լորը մէ՞կ էին, մէկ մա՞րդ, մէկ հոդի՞ եւ մարդասպա՞ն ... Մարաթուկ վկայ, բոլորը մէկ մարդ էին ու մէկ հոդի, այդ մէկը մարդասպան էր եւ այդ մէկի ա-նունը Օսման էր, անունը Օսման էր, անքում էր Դանօն, ես Օսմանի...

Թորէ Աթօն, ձեռնափայտը կողքին մե-խած, ծխում է, մչեցի Տօնէն, Սմբատ տղային ծնկերի արանքում սեղմած, ծը-խում է, Համզէն ծխում է:

Համզէն, տասնեօթամեայ Մհեր որդուն ծնկերի արանքում սեղմած, ծխում է, Համզէն Մհերին Մհերէ է ասում, եւ Մհե-րէն մեր երազն է. Մհերէն դպրոց է գը-նում, այն էլ՝ չրջկենտրոնի, եւ ամբանը հասունութեան վկայական է առանալու, Մհերէն ուժեղ է, ձորում չրազացի դրանն ընկած չրազացքարը թնդացնում է, Մհե-րէն քեռի Համզէի նման բարձրահասակ է, թիկնեղ եւ չատ է ուժեղ: Համզէն, Մհերէին ծնկների արանքում սեղմած, ծխում է: - Դանօ, Դանօ, - կանչում է Համզէն, - որ Օսմանը մարդասպան է, դիտէինք, որ մարդասպան է, յայտնի էր, Դանօ, աչխարհքին յայտնի է, Դանօ, դու ասա, Վարդովցի Պետրոս, յայտնի՞ է, դրագէտ մարդ ես, դու ասա, յայտնի՞ է ... ասա, յայտնի՞ է...

Վարդովցի Պետրոսը ծխում է, - յայտ-նի է, Համզէ, յայտնի է, - Վարդովցի Պետրոս կալից է եկել, կոլտնտեսութեան կալի դէղերի պահակն է, կալից երեք կը-տոր տարթ է բերել եւ չարուկին նստած, ծխում է, - սուրբ Կարապետ վկայ, Դա-նօ, յայտնի է, պատմութիւն կայ ... յայտնի էր, Դանօ, ինքում է Համզէն, դիտէինք, որ Օսմանը մարդասպան է, դիտէինք, ինքում է Համզէն, հէնց մեծ կոտորումին չիմացանք, հէնց Անդոկի դլխին չիմացանք, դիտէինք, Դանօ, քա-նի՞ անդամ են ձեր անտէր դիւդը վառել, քո դերդաստանը կոտորել, քո տունը վա-ռել, քանի՞ անդամ են մեր անտէր դիւդը վառել, իմ դերդաստանը կոտորել ու իմ տունը վառել, քանի՞ անդամ, Դանօ... Դի-չերը կոտորում ու այրում էին, առաւօտ-եան դերդաստանի փերթերը հաւաքում էինք, նորէն քար դնում քարի, նորէն վե-րականդնում տունը, նորէն վարուցանք էինք անում եւ ճիպոտը դլխներիս տակ դրած, Դանօ, դլխներիս տակ դրած՝ կոկորդրաց քնում էինք: Ինչո՞ւ էինք այդքան միամիտ, հաւատացեալ ու միա-միտ, ձեռքներս Աստծոյ փէչերը դցած ու միամիտ ... Օսմանի վրայ զարմանում ես, Դանօ, իսկ քո վրայ չէ՞ս զարմա - նում ու զայրանում, իսկ իմ վրայ չէ՞ս զարմանում, - ինքում է Համզէն: - Ան - դոկ բարձրանալուց մեր դերդաստանը քառասուն տղամարդ ունէր: Դերդաստա-նը քառասուն տղամարդով բարձրացաւ սար՝ կռուելու ու պաշտպանուելու: Ին - չո՞վ կռուելու ու ինչո՞վ պաշտպանուե-լու: քառասուն խոփ ունէր՝ վերցրեց, քառասուն մանդաղ ու խոփով պաշտպան-ուելու ու քարով պաշտպանուելու: Քա - ռասուն տղամարդ, Դանօ, քառա - սուն ...

Ախ, Քարանձաւ Խեւօ, Քարանձաւ Խե-ւօ, - կուսզեղցի Ագէն նեարդային ծը - խում է, - ապտակը քիչ էր, Անդոկի դըլ-խին ինձ հասցրած ապտակը ի՞նչ էր, Քարանձաւ Խեւօ, - ծխում է ու նեար - զային, իրար անցած մատներով ծխախոտ է փաթաթում, - արժէր, որ ապտակի փոխարէն մի գնդակ մեխէիր իր ճակ - տին, գնդակը թանկ էր, ափսոս էր, բայց մի գնդակ ծախսած պէտք է լինէիր կուս-զեղի Ագէի ճակտին, Քարանձաւ Խեւօ, - կուսզեղցի Ագէն ծխախոտից նոր ծխա-խոտ է վառում եւ կխտատը չպրտում մեր կողմ: - Էհաւ, մեր քոչքի մօտով կ'անց-նէր, ելայ - կտրեցի ճամբէն, ասի՝ Քա-րանձաւ Խեւօ, Աստծոյ սիրուն, թէ գէնք ազատուեց, այս անդամ, երբ մի գէնք ազատուեց, այդ գէնքը ինձ տուր: Քըմ-ծիծաղ տուեց Քարանձաւ Խեւօն, կուս - զեղցի Ագէ, ասաց, Դաւթի բերդը, Դա-ւթի աւերակ բերդը ձեր գիւղին մօտիկ է եւ քո աչքերի դիմաց է եղել, եւ Դաւթի հէքեաթը գիշեր ու ցորեկ քո ականջին եւ դու հիմա՞ հասկացար, որ գէնքը պէտք է, Անդոկի գլխէն սատկելու ժա - մանա՞կ հասկացար, Ագէ, հասկացար ու նստած ապտակում ես, որ տղերքից մէկը զարկուի, ու դու գէնքի տէ՞ր դառնաս, Ագէ ... ասաց ու ապտակեց: Ապտակը քիչ էր, քարանձաւ Խեւօ, - կուսզեղցի Ագէն հերոստ ծխում է ու իրար խառնը-ւած մատներով ծխախոտ է փաթաթում, - կուսզեղցի Ագէի ճակատին գնդակ էր պէտք...

(Մնացեալը յաջորդով)

ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ COLLOQUEի ՄԸ ՇՈՒՐՋ

Նուէր Փրոֆ. Վահագն Տատրեանի

«Թիւրիճկըն կամ Զաֆսըն կամ Էսքէր-թիաս կամ Վիէննա ստեղծեցին գերմանա-կան նուագը Պախի, Հայտընի, Պէթհովընի այլ նիշդ հակառակը Պախ, Հայտընն, Պէթհովընն եղան բուն ինքն իմաստը կամ գաղափարը գերմանական նուագին եւ բա-ւերախտաբար՝ ոչ միայն գերմանակա - նին: Ես չեմ գիտեր թէ ամերիկեան նուագ գոյութիւն ունի՞ ... Բայց ես գիտեմ թէ ամերիկեան նուագը գոյութիւն պիտի ունենայ երբ բանի մը շատ մեծ երաժիշտ-ներ Ամերիկայի մէջ պիտի ստեղծեն իս - կապէս մեծ նուագը, առանց հարցումներ ուղղելու թէ ո՞ւր է ամերիկեան ոճը»:

A. Einstein : Nationale und universale Musik ...
Essay Krieg, Musik, Nationalismus und Toleranz
Bärenreiter Verlag էջ 256

×

1982, Հոկտեմբերի վերջին չարաթը եա՝ երջանիկ էի մասնակցելու Հայկ. Երա - ժըշտութեան Միջազգային Կոլոքին», որ տեղի ունեցաւ Լիոնի մէջ: Այս գրու - թեան մէջ ես կ'ուզեմ մասնաւորաբար ծանրանալ քանի մը հարցերու վրայ: Հարցեր որոնք հինէն ի վեր դիս կը յու-զեն եւ կը մտատանջեն: Այս հարցերը երբ նոյնութեամբ Լիոնի մէջ ծեծուե - ցան, փաստեցին թէ ոչ միայն իմ այլեւ Սփիւռքի բոլոր երաժիշտներու ալ մտա-տանջումն են: Բոլոր այս հարցերուն դի-մաց ամէն մէկ արուեստագէտ պէտք է իր սեփական պատասխանը ունենայ: Միւս կողմէ ամէն անձ իրաւունք ունի իր աչխարհայեացքը պաշտպանելու, ինչու չէ՞, նոյնիսկ քարոզելու: Արդէն իմ ալ նպատակս այդ է:

Աչխարհն ուր կ'ապրինք անհաւատալի արագութեամբ կը չարժի ու կը փոխուի: Աչխարհ մը ուր հեռաւոր երկրամասեր իրարու կը մօտենան ու կ'ընդելուզուին, աչխարհ մը ուր ազգեր կը ծնին եւ կը րնաջնջուին: Մենք բոլորս Փարիզ, Նիւ - Եորք կամ Թեհրան ծնած ենք: Կը խո - սինք անհամար լեզուներ, ունինք բիւ - րաւոր ապրականներ ցրուած ամէն կողմ:

1980-ին Վահագն Տատրեանի հետ ու - նեցած մէկ խօսակցութեան մը միջոցին նոյն խնդիրն չուրջ, հետեւեալ եզրակա - գութեան յանդեցանք: «Մեր Սփիւռքի մէջ գոյատեւման սպառնացող ամենամեծ վտանգներէն մին ոչ միայն փրոֆէսիոնէլ մակդիրի տիրացած այլ համաչխարհային արժէքներու ալ տիրացած անհատներու չգոյութիւնն է եւ կամ պակասն է»:

Անվիճելի ատոդ կամ ատոդերու թիւը վրդովեցուցիչ է մեզի համար: Հակառակ այս ճչմարտութեան, ինչ որ տեսայ ու լսեցի Լիոնի մէջ զիս չատ ուրախացուց ու ինչո՞ւ չըսել՝ մեծ մասամբ ալ չուա-րեցուց մտահոգ: Ուրախ էի, որովհետեւ մենք ուժով էինք փրոֆէսիոնէլ գետնի վրայ եւ ամէն մէկ երաժիշտ ունէր իր ուրոյն դիծը: Շատ հաւանական է որ քա-նի մը տարի յետոյ ունենանք անձեր, ո-րոնց անունը կարենան գրուիլ գլխագիր «Ա.»ով: Այս անձերը ուժը ունենան մըր-ցելու օտար հոդամասերու վրայ, տանե-լով անհամար յաղթանակներ, ապացու - ցանելով իւրացումը եւ ինչու չէ՞ նուա - ճո՞ւմը օտար համարուած արժէքնե - րու:

Ուրեմն կուզանք բախիլ կենսական հարցի մը, զոր կարելի չէ անչատել հայ արուեստագէտի մը կեանքէն: Ի՞նչպէս հայ արուեստագէտը կարենայ չարունա - կել իր գոյատեւումը իբր հայ Նիւ - Եոր-քի, Փարիզի կամ Ցիւրիխի մէջ: Պէտք չէ մոռնալ որ ստեղծագործութիւնն ալ տրն-սեսական հարցի մը նման, կը կարօտի հարցումներու:

Արդեօ՞ք որքան ապագրանք կը տա - նայ հայ երաժիշտը հայ հաստատութիւն-ներէն, կարենալ համեստ կերպով ապ - րելու համար: Միւս կողմէ պէտք է ծանրանանք նոյն հարցումին թաքուն եւ միեւնոյն ատեն չատ կենսական մէկ երե-սակին վրայ:

Ի՞նչ է «Ազգային»ը արուեստին մէջ: Որ չափանիշերը կը զատորոշեն Սթոք - հաուզրնը, Պուլէզն կամ Պեռիօն: Պիտի չըլլա՞յինք ուրախ եւ հպարտ, եթէ Շէօն-պէրկ հայ ըլլար: Եւ այս պարագային ի՞նչ պիտի ըլլար իր նուագը, հրէակա՞ն, աւստրիակա՞ն, հայկակա՞ն թէ ոչ հա - մաչխարհային:

Ինչո՞ւ մեզի համար հայ արուեստի չա-փանիշը առկախ կը մնայ 19-րդ դարու վերջին տարիներու գեղագիտական, քա-ղաքական եւ յեղափոխական զարկացու - մէն: 19-րդ դարու վերջերը բերաւ մշա - կութային նոր Զարթօնքը: Այս զար - թօնքն է որ մեծ ժողովրդային զանգը - ւածներու եւ խաւերու համար մնաց իբր չափանիշ հայկականութեան: Եւ եղաւ վերջին չափանիշը եղեռնէն առաջ: Լա - ւութեամբ: Բայց ներկայիս երբ սահած են եօթանասուն տարիներ ու աչխարհ կըր-ցած է երեւան բերել չատ մը արժէքներ ստեղծելով նոր տիեզերականութիւն մը, որ իր չարժականութեամբ զեռին ստեղ - ծեց արուեստի եւ գիտութեան տարբեր հասկացողութիւններու որոնք միասին ունեցան ձգտիլ դէպի անսահման պե - տիններ:

Դժուար է ապրիլ արտասահմանի մէջ եւ յանգիլնքը նոյնացնել ու զոհունակու - թիւն զգալ 19-րդ դարու վերջի չրջանի դաղափարականութեամբ ու տեսիլքով, երբ, դուրսը արդէն իսկ վերջ դըր - նելու վրայ է 20-րդ դարը:

Մենք կ'ապրինք էմփիւրըններու (հա-մակարգիչներու) դարը: Արտայայտու - թեան միջոցները չեն կրնար ըլլալ պարզ կրկնութիւններ: Այդ դրութիւնը սխալ ըլլալէ աւելի ամլացուցիչ է: Իր օրօրոցի եւ զղայնականութիւնը չօշափող դիմակը սխալ մեկնաբանութիւններու պատճառ կը հանդիսանայ:

Ուրեմն երբ եզրակացութիւն կրնանք հարցնել թէ ինչո՞ւ չչարունակել մեր նախկին մտաւորականներու լուսաւոր ճա-նապարհը, յառաջդիմական, խուզարկող եւ յեղաչրջական ձգտումը: Եւ ինչո՞ւ, Մեսրոպի, Շնորհալիի, Սիամանթոյի կամ Կոմիտասի պէս մեր պատմական լուսապսակ ճակատներէն օրինակ չառնել մեր հոգեկան եւ մչակութային զարգա - ցումին վերելքին համար:

Այս հանճարները յառաջ նայեցան եւ այսօր մենք հպարտ ենք Զուարթնոցով, Ատուածաչունչի թարգմանութեամբ, միջնադարեան մեզեդիներով եւ մանրա - նկարչութեամբ:

×

Այս ամէնուն օրինական եւ տրամաբա-նական ելքի ճամբան է, թողուլ կէթո - յական կրկնականութեամբ եւ սահմանա-րակութեամբ օժտուած մելամաղձոտ եւ մեւոտրամաթիք (բառին թերի իմաստով) չիշողութիւնները եւ կամ չիշատակա - րանը:

Գոլոքը ուզեց ելքի ճամբայ մը փընտ-ռել եւ ցոյց տալ: Իմ կարծիքովս չկրցաւ գտնել փնտռուածը: Հաւանաբար այս ամ-բողջը դեռ ժամանակի կը կարօտի: Սոյն գոլոքին ունկնդիրները ամբողջութեամբ Հայերէ բաղկացած էին եւ անոնցմէ վե-րջիչեալ հարցումը լուծելու կարելիու - թիւնը չունէին: Օտար ունկնդիրներ կը - րաւելու համար պէտք էր ունենալ մի - ջազգային համբաւի տէր երաժիշտներ կամ դեկավարներ: Այս պատճառաւ մենք կը մնանք մեկուսացած: Իրրեւ հետե - ւանք, փօլքլօրիք ենք: Իրրեւ հետեւանք, ոչ մէկը մեզ լուրջ կերպով կ'ընդունի: Իրրեւ հետեւանք, պարտութեան մատնը-ւած ենք միջազգային բեմի վրայ:

Պէտք է օգնել Հայ որդիներու միջազ - գային բեմի վրայ բարձրանալու տեսլին: Այսպէսով մեծ մասամբ լուծած կ'ըլ - լանք նոր հայ երաժշտութեան հարցը: Մենք որ ներկայիս ցրուած ենք տիեզեր - քի զանազան հոդամասերուն վրայ եւ զա - նազան կեդրոններու մէջ յաջողած ենք կազմել յարմար միքրօ - էնֆրասթրիւք. թիւր մը որ կրնայ օգնել մեր այս վե - րելքին:

Պէտք է բազմացնել թիւը համերգնե - րու, ափոռւած համայն աչխարհի ձայ - նասփիւռներէն, միանգամայն քաջալե - րելով հայ արուեստագէտները միջազ - գային բեմերու վրայ: Միայն այսպէսով է որ պիտի ունենանք նոր Նարեկացիներ, Մեսրոպ Մաշտոցներ ու Կոմիտասներ: Եւ այսպէս պիտի լուծուի հայ մարդու իտանթիֆիքասիոնի հարցը Սփիւռքի մէջ:

Եւ երբ օր մը դայ ու մենք, ըլլայ մայր Հայաստանի, ըլլայ Սփիւռքի մէջ, միջազգային համբաւով երաժիշտ - ներ ունենանք. այն ժամանակ պիտի լուծուի նոր հայ նուագի հարցն ալ: Ու - րեմն, աչխատանքի ժամանակ է:

ՀԱՑԿ ՎԱՐԴԱՆ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

ԳԱՌԶՈՒԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՄԱՐՍԷՅԼ

———×———

Պատահանելով Փրատոյի Ս. Սահակ-Մեսրոպ եկեղեցւոյ վարչութեան հրաւէրին, հայազգի համբաւաւոր նկարիչը եւ կինը՝ Նանն Գառզու, կարճ այցելութիւն մը կատարեցին Մարսէյլ, Կիրակի, Յունուար 23-ին: Նորոգութեան աշխատանքներ կը կատարուին եկեղեցիէն ներս եւ վարչութիւնը խնդրած է Գառզուէն որ իրապործէ եկեղեցին խորհրդանշող, ներկայացնող գծագրութիւն մը: Վարպետին առարկրութիւնը կրող այս գործը ապա պիտի ծառայէ յայտարարութիւններու, յայտարի կողքերու կիրարկման, որոնք պիտի օգտագործուին եկեղեցւոյ ի նպաստ ձեռնարկներուն եւ հանդիսութիւններուն: Արդ, Գառզու եկաւ տեղւոյն վրայ ներշնչուելու:

Այս այցելութեան առթիւ «Լը Փրովանսալ» օրաթերթը տեսակցութիւն մը ունեցած է Գառզուի հետ (Յունուար 24-ի թիւ): Այս վերջինը կը խօսի յատկապէս իր պատանեկութեան եւ երիտասարդութեան դժուարին տարիներուն մասին: «Ծնած եմ Սուրիա, ուր ծնողքներս ապաստանած են 1915-ի ջարդերէն յետոյ: Երիտասարդ տարիքիս եկած եմ Ֆրանսա: Մէկ ձիրք կամ մոլութիւն ունէի՝ գծագրութիւնը: 1929-ի համաշխարհային տրուեսական ծանր տագնապը անգործութեան մատնեց զիս եւ ստիպուեցայ գծագրութիւններ ծախել թերթերուն: Կրնամ րսել թէ Հիթլերն է որ, ակամայ ան շուշտ, վճռական դեր ունեցաւ կեանքիս մէջ: Գծած էի չարաշուք Ֆիւհրերին ծաղրանկարը եւ ներկայացուցած Պուասիին, որ տնօրէնն էր «Քումէտիա» թերթին: Պուասի գմայլած, գծագրութիւնը հրատարակեց թերթի առաջին էջին վը րայ: Յետոյ, շարունակեցի ծախել այլ գծագրութիւններ եւ նուիրուիլ նկարչութեան ըստ իմ ճաշակիս եւ եղանակիս: Առաջին անգամ գործերս ցուցադրուեցան 1942-ին, Փարիզ: Այդ շրջանին մարդիկ շատ կը հետաքրքրուէին գեղարուեստով եւ յատկապէս նկարչութեամբ: Այդ ատեն, իւղաներկ կամ գծագրութիւն հազուագիւտ իրերէն էին, որ կարելի էր գըտնել առանց տոմսի (թիճէի): 1952-ին ի-րագործեցի Փարիզի Օփերային համար «Ինա կալանթի» բեմայարդարումները, ինչ որ առիթ տուաւ ծանօթ դառնալու, ազգային գեղնի վրայ»: Յետոյ, Գառզու կը խօսի իր ճամբորդութեան մասին, Հայաստան, 1966-ին: Երեւանի մէջ, կազմակերպուած էր իր գործերու ցուցադրութիւնը: Կ'ընդգծէ փառաչուք ընդունելութիւնը, զոր վերապահած է իրեն հայրենիքը եւ կ'աւելցնէ թէ ճամբորդութիւնը ըրած է չոգեկառքով, Փարիզէն մինչեւ Երեւան, որովհետեւ չատ չախորժիր

ՀԱՑԱՍՏԱՆ

«ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆԸ ՀԻՆ ԵՒ ՄԻՋՆԱԴԱՐԵԱՆ ՀԱՑԱՍՏԱՆՈՒՄ» ԳԻՐՔԸ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ Է

«Սովետական Գրող» հրատարակչակա-նէն լոյս տեսած է Նիկողոս Թահմիզեանի «Երաժշտութիւնը հին եւ միջնադարեան Հայաստանում» աշխատութիւնը, որուն մէջ հեղինակը խօսելով իր գործին մասին դիտել կուտայ, թէ Երեւանի Մատենադարանը կը գտնուի ե՛ւ ժէ՛ դարերու ընթացքին ստեղծուած եւ ժամանակի քայքայիչ ազդեցութենէն, բնութեան զանազան արհաւիրքներէն, կողոպուտներէն եւ կորուստէն փրկուած հայկական ձեռագիրներու ամէնէն հարուստ հաւաքածոն՝ չուրջ 11 հազար գրչագիր ամբողջական մատեաններ, աւելի քան երկու հազար պատառիկներ: Անոնք կ'ընդգրկեն հայ հին ու միջնադարեան գիտութեան ու մշակոյթի գրեթէ բոլոր մարզերը, այդ կարգին նաեւ երաժշտական արուեստը: Մատենադարանը գտնուող նիւթերը, որոնք կը վերաբերին երաժշտական արուեստին, այլազան են: Բացի երաժշտական խազագրուած հարիւրաւոր ձեռագիրներէն ու նաեւ աչխարհիկ երգեր ամփոփող տաղարաններէ, երաժշտութեան մասին արժէքաւոր տուեալներ կը պարունակեն պատմագրական, քերականական փիլիսոփայական եւ այլ բովանդակութեամբ մատեանները, հաւաքածոները, որոնց մէջ կը հանդիպինք երաժշտական գեղագիտութեան, տեսութեան, չարականներու հեղինակներու ճշդումին ու խազագրերու դասակարգումին նուիրուած յօդուածներու, նկարագրդուած գրչագրերու, ուր ներկայացուած են զանազան նուագարաններ ու մեկնաբանող երաժիշտներ:

Անդրադառնալով մինչմեսրոպեան շրջանին գոյութիւն ունեցած «երաժշտական կեանք»ին, հեղինակը հայկական ինքնուրոյն երգի հիմնադիր նահապետներ կը կոչէ Մեսրոպ Մաշտոցն ու Սահակ Պարթեւը, որոնց գործը շարունակած են անոնց երէց ու կրտսեր աշակերտները: Դաւիթ Քերական, Դաւիթ Անյաղթ, Ստեփանոս Սիւնեցի Ա., Յովհան Մանդակունի, Մովսէս Խորենացի եւ ուրիշներ նոր մակարդակի հասցուցած են երգը: Յետագայ դարերուն յատկանշուած են Կոմիտաս Աղցեցի, Անանիա Շիրակացի, Բարսեղ Յոն, Սահակ Զորափորեցի: Այս շրջանին հայկական ինքնուրոյն երգը այնքան կը բազմանայ, որ կը հասնի պաշտօնապէս ընդունուած նմոյշները եւ այդ կապակցութեամբ ալ Բարսեղ Յոն հաւաքածոյ մը կը կազմէ:

Անոնցմէ հետ, երբ երգարուեստի ասպարէզին մէջ արդէն երեւոյթ կը դառնան Յովհան Օձնեցի, Ստեփանոս Սիւնեցի Բ., Սահակադուխտն ու Խոսրովադուխտը (Ը.-Թ. դարեր), հրամայական պահանջ կը դառնայ հայկական խազագրերու գործածութիւնը: Ստեփանոս Սիւնեցի չրջանառութեան մէջ կը դնէ նախապէս սահմանափակ թիւով նշաններէ բաղկացած խազագրային համակարգ մը, որ կը կատարելագործուի յաջորդ հարիւրամեակներու ընթացքին: Անդրադառնալով Գրիգոր Նարեկացիի գործին, Նիկողոս Թահմիզեան կը յիշատակէ «Հաւիկ», «Ահեղ ձայնս», «Սայլն այն իջանէր», «Հաւուն հաւուն» երգերու զարմանալի երկարակեցութիւնը, նշելով որ «Նարեկացին որպէս երաժիշտ զարգացման վիթխարի մղում է առաջ բերել եւ նոր չունչ ու կեանք հաղորդել Հայոց միջնադարեան մանրադիտացուած երգարուեստին»:

Գիրքին մէջ կարեւոր տեղ յատկացուած է երաժշտութեան ծաղկումին կիլիկեան Հայաստանի մէջ (Գրիգոր Բ. Վկայասէր, Գրիգոր Գ. Պահլաւունի, Ներսէս Լամբրոնացի, Գրիգոր Սկեւռացի, Գրիգոր Խուլ, Գէորգ Սկեւռացի): Ասոնց մէջ յատկապէս պէտք է յիշել Ներսէս Շնորհալին, որուն երաժշտա-տեսական եւ ստեղծագործական ժառանգութիւնը մեծ ու նշանակալից երեւոյթ հանդիսացաւ համահայկական, աւելին՝ համաքրիստոնէական արուեստի չափանիշներով: Գիրքի յաջորդ էջերը կը վերաբերին Գրիգոր Տաթեւացիի, Թումա Մեծոփեցիի եւ յետագայ դարերու այլ դէմքերու ջանքերուն:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՈՒԱՔԸՐԹԱՒՈՒՆԻ մէջ, Դեկտ. 13-ին մեռած է ընկ. Գառնիկ Գըլըճեան: Ծնած էր 1900-ին՝ Սեբաստիոյ Տիվրիկ գաւառը: Հազիւ պատանի՝ բռնած է տապրագրութեան ճամբան: 1920-ին անցած է Միացեալ Նահանգներ եւ հաստատուած Շիքակօ: 1933-ին մտած է Հ. Ց. Դ. շարքերը, եղած է անդամ շրջանի Կոմիտէի, 1966-ին փոխադրուած է Պոսթըն, ուր եւս ծառայած է կուսակցութեան, ըլլալով համեստ բայց նուիրեալ շարքային մը:

×

ՄՈՆԹԵԳԵԼԼՈՑԻ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ, Յունուար 9-ին, կատարուած է սարկաւագի ձեռնադրութիւն եւ դպրութեան աստիճանի եւ ուրար կրելու իրաւունքի տուչութիւն: Պատարագած եւ ձեռնադրութիւնը կատարած է Թեմին առաջնորդը՝ Եփրեմ Եպիսկ. Թապագեան, որ քարոզով մըն ալ չեչտած է եկեղեցւոյ ծառայութեան անհրաժեշտութիւնը: Ցաւարտ արարողութեանց, «Բալրամեան» սրահին մէջ տրուած է ճաշ մը, որու ընթացքին հանդէս եկած է եկեղեցւոյ 40 հոգինոց դպրաց դասը, ղեկավարութեամբ Բիւզանդ Սեմերճեանի: Խօսք առած են Տիկնանց Միութեան եւ Հոգաբարձութեան ատենապետները, Նարեկ Ա. քհնյ. Շրիգեան եւ հուսկ՝ Եփրեմ Եպիսկ.:

×

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Աբեմաեան Թեմի (Կիլիկեան) առաջնորդ Եփրեմ Եպիսկ. Թապագեան, պատուիրակութեան մը ընկերակցութեամբ, Յունուար 12-ին մեկնած է Սաքրամենթօ անճամբ չնորհաւորելու համար Քալիֆորնիոյ նորընտիր նահանգապետ Ճորճ Տէօքմէճեանը: Նոյն օրը, երեկոյեան Առաջնորդը ատակցութիւն մը ունեցած է Քալիֆորնիոյ Երեսփոխանական Ժողովի Օրէնսդրական Յանձնախումբի նախագահ Վիլլի Պրաունի եւ քաղաքական այլ դէմքերու հետ: Յունուար 14-ի առաւօտեան, Առաջնորդը ազօթքով բացած է Երեսփոխանական Ժողովը: Ապա ընդունուած է Ճորճ Տէօքմէճեանի կողմէ: Շնորհաւորանքի խօսքեր՝ արտասանած են Եփրեմ Եպիսկ. և յանուն Հայ Կրթական Հիմնարկութեան Դրօ Ամիրեան: Հանդիպումի աւարտին Առաջնորդը նահանգապետին նուիրած է Սբարփի Տէր-Ներսէսեանի «Հայկական Սրուեսը» գիրքը:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻ

օգնական էն: Այս առթիւ, Նանն Գառզու պրեց գիրք մը՝ «Ճամբորդութիւն Հայաստան», վերագծելով այս յիշատակելի ճամբորդութիւնը:

Գառզու կը յուսայ յաջորդ գարնան, վերադառնալ Հայաստան ատանալու համար նկարչութեան մրցանակ մը: Վերադառնալով իր ճամբորդութեան նպատակին, Գառզու կ'ըսէ թէ պիտի գծագրէ եկեղեցին խորք ունենալով «Վիէօ-փորը» եւ «Ֆոռ Սէն Ժաներ»:

Գառզու եւ կինը, Կիրակի առաւօտ, ներկայ եղան պատարագին եւ ապա հիւրասիրուեցան եկեղեցւոյ կից մշակութային կեդրոնի սրահը: Այս առթիւ եկեղեցւոյ վարչութեան փոխ-նախագահը Արշամ Պապայեան արտասանեց ջերմ խօսքեր, ողջունելով հռչակաւոր նկարիչը, արուեստագէտը եւ մեծ Հայը Սարեաններու, Խաչատուրեաններու եւ Սարոյեաններու կարգին: Նոյնպէս, ազնիւ խօսքերով դիմաւորեց Նանն Գառզուի ներկայութիւնը, գնահատելով Հայաստանի նուիրուած իր հաւորը: Արշամ Պապայեան իր ճառը վերջացուց յիշատակելով Մարսէլ Պրիոնի Ֆրանսական կառճառի անդամ, դրութիւնը «Գառզու, փորագրիչ եւ վիպագիր» դրքի երկրորդ հատորի յառաջաբանի վերջաւորութեան՝

« Carzou marche devant nous, explorant des continents inventés, suivant lui-même la baguette de feu du magicen invisible ».

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԶՈՐՐՈՐԴ

ԳԱՐՈՒՆ Է

- Այո, այո, Վարդաձորի համար պէտք է շինել նոր եկեղեցի, էն վանքի աւերակներու մօտ, աւերակներու սրբատաշ քարերով առանց աւրելու աւերակներու պատմական զեղեցկութիւնը: Եւ արդէն արձագանգը հասած էր մինչեւ հեռուներ: Իմացեր էին, որ Սպիտակ Ձիաւորի յիշատակին եկեղեցի պիտի կառուցուի Վարդաձորին մէջ: Անոնք կուգային հեռուներէն, մօտերէն որպէս ուխտաւորներ իրենց լուման ձգելու Մարտիկի յիշատակին:

Այդ առաւօտ արեւը արդէն ծիրանի գոյն տուած էր Վարդաձորի լերան, դաշտերուն ու ճամբաներուն վրայ: Կուգային ձիաւորներ, ոտաւորներ իրենց խաս գոյնի հագուստներով: Անոնք չատ կանուխ, դիշերով ելած էին նաեւ սայլերով, ճիշդ աւետին Վարդաձոր հասնելու համար:

«Զու, չու»:

Քարուտ ճամբէ մըն էր, որ կուգային երկու ճամբորդներ, կին մը էշին վրայ հեծած, իսկ քալելով՝ վեհաշուք կերպարանքով, սպիտակ մօրուսով, տակաւին առողջ գոյնը սպիտակ երեսին, մէկն էր: Անոնք կ'անցնէին ամայի ճամբէն, ուր տեղ տեղ ազուէսներու կերպարանքներ կ'երեւային, ուր ճամբուն եղերքին ուղտի մը ճերմկած ոսկորներով կմախքը կար:

- Զու, չու: Այ, պեհին չի մտնես, Մաքօ, էշի վրայ դուն քեզ չկրցար շիտակ պահել. յարդով լեցուն, պատռած ճըվալ ես դառեր: Էդ հալով աւետնօք էրկա տէր ալ եղած ես:

- Մուրա դլխիդ, էնպէս էրիկ մը ունէք...

Քալող ծերուկը, մեր Ղուլհակ Պետոն էր, Բերդակէն, իսկ էշի վրայ նստողը, Մարտիկի հօրքուրը, Մաքօն էր: Անոնք ճամբայ ելած էին դիշերով, աւետին հասնելու Վարդաձորը, ուր պիտի կատարուէր Մարտիկի յիշատակին նուիրուած եկեղեցիի հիմնարկէքը: Բերդակի երես-փոխը, որուն ոչխարները արածեր էր Մարտիկ, արդէն ձիով եկած եւ անցած էր:

Աւելի հանդիսական եւ աւելի բազմամարդ քան Ս. Կարապետի ուխտակատարութիւնը: Ամբողջ դաշտ ու դիւղ, ճամբաներն ու նոյնիսկ կամուրջին վրայ բազմութիւնով լեցուած էր: «Աստղերուն համրանք կար, մարդոցը չկար», պիտի պատմէր Վարդաձորի ուխտակատարութեան ներկայ եղող մը: Շատուր էին նաեւ ձիաւորները: Կային Քիւրտեր, քիւրտ կիներ ու աղջիկներ: Անոնք եւս եկած էին յարգելու համար Սպիտակ Ձիաւորին յիշատակը: Այդ հանդէսը Հայաստանի անկախութեան ուխին չարունակութիւնն ըլլար կարծես:

Այդ բազմութեան մէջ մտան Կիրոս, Զէյնապն ու տատը ձիաւորները: Երկու տեղ փէհլէվաններու կապեր կապած էին, ու փէհլէվանները խաղերու մէջ էին կապերուն վրայ: Ընդարձակ տեղ մը արքած էր ձիարշաւի ու նետի մրցում: Երկու տեղ կային ըմբշամարտութեան հրապարակներ ու հրապարակներ պաղպրի, հազար ու մի քարիքներու եւ ձիերու: Կային նաեւ աղաւնիի թռցնողներ: Հրապարակ մըն ալ բռնուած էր երկու դոմէչներու կռիւներով:

Կիրոս զարմացաւ, թէ ինչպէս յանկարծ յարութիւն առնող մեռելներու նման վերակենդանացան այդ բոլորը: Հին դարերէն, հեթանոսական խաս դոյներ կային: Այդ բոլորը ինչպէ՞ս թաղնուած էր մըռայլ ու չարչարուած ժողովուրդի մը մէջ: Անոր այնպէս թուեցաւ, որ երդըկացի Կարապետի նման բոլորն ալ ապրած էին ուրիշ մէկ շրջան ու այդ դոյները իրենց հետ բերած:

Այ, էնտեղ երկու աքաղաղներու կռիւները սարքած էին եւ ինչպէ՛ս կը խըդային իրենց լինտերով, ծերացած այր ու կին:

Կիրոս 40 տարի ժողովուրդին հետ եղած էր եւ սակայն այդ պահուն տեսաւ, որ այս այն ժողովուրդը չէ: Ու բռնութիւնը շատ քիչ աւեր գործած է անոնց հոգիին մէջ: Իսկ Զէյնապ ինչքան ուրախ էր, որ եկած էր: Կարծես այս բոլորին մէջ Սպիտակ Ձիաւորը կար, կը տեսնէր, կ'զգար ... այդքան մօտիկ էր այդ ժողովուրդը իրեն:

(Շար. 748)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՍԼԻՒՄԻՆ. - Տէր եւ Տիկին Մտեփան Գոամանեան 300 ֆ. իրենց սիրելի «Ծառաջ»ին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Մկրտիչ Մեթելեան, զաւակներն ու թոռները չնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, հեռագրով, գրաւոր յաւակցութիւն յայտնեցին իրենց կնոջ, մօր եւ մեծ - մօր՝

ՈՎՍԱՆՆԱ ՄԵԹԵԼԵԱՆԻ

(ծնեալ՝ Նալպանտեան)

մահուան առթիւ :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Աբա Մկրտչեան 200 ֆ. կը նուիրեն Դպրոցասէրին փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Աբշալոյս Մելտոնեանի մահուան առթիւ. (տառնալ «Ծառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Ժեռոմի Ս. Սահակ - Մ. Մեսրոպ եկեղեցւոյ թաղականութիւնը ստացած է փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները, ղրկացեալ՝ Սիւզան Աւետեանի մահուան առթիւ. - Սահակ Աւետեան 300 եւ Դպրոցին 200, Տէր եւ Տիկին Աւետիս Քալչեան, Յովհաննէս Թուրիկեան, Ժորժ Օյնոյեան 200-ական եւ 100-ական Դպրոցին, Անկանա Աւետեան, Տէր եւ Տիկին Տօնօ Անարէ, Տէր եւ Տիկին Ակոպեան 200-ական, Այրի Տիկին Թումիկեան, Տէր եւ Տիկին Արտաշ Խժտահարեան (Լիոնէն), Տէր եւ Տիկին Ժորժ Քալչեան, Տէր եւ Տիկին Ժանօ Ղարիպեան, Տէր եւ Տիկին Յակիկ Յակիկեան, Այրի Տիկին Ովսաննա Թուրիկեան, Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Թուրիկեան, Այրի Տիկին Փարանճեմ Միքայէլեան, Տէր եւ Տիկին Փիէր Միքայէլեան, Տէր եւ Տիկին Ալէն Պոտուրեան, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Թուրիկեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Էմմաեան, Տիկին Համալեան, Մինաս Օտապաշեան, Մադիկեան Մուրատ, Տէր եւ Տիկին Ժաք Համալեան 100-ական, Այրի Տիկին Վիքթորիա Պակլոյեան, Տիկին Հարոնեան եւ աղջիկը Փարանճեմ Օյնոյեան, Կիւլեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Քէօսէեան 50-ական, Բարպէն Խժտահարեան, Տէր եւ Տիկին Դանիէլ Պակլոյեան 100-ական եւ 100-ական Դպրոցին :

×

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է. - Պ. Յակոբ Աղաճեան 500, Պ. Գարակէօղլու, Պ. Զիմճեան, Տէր եւ Տիկին Շերինեան 200-ական, Տիկին Գեղ. Մարգարեան, Հաւատացեալ Տէր եւ Տիկին մը 150-ական, Տիկին Եսիդարտաշեան, Տիկին Սիր. Սինանեան, Տիկին Սրբ. Շահպազեան, Տիկին Մառի Եորկանճեան, Տիկին Աբշ. Մտեփանեան, Տիկին Իշխանեան Յար., Հաւատացեալ Տիկին մը 100-ական, Տիկին Ալիս Մանուկեան, Տիկին Յոնարհիկ Մատոեան, Տիկին Մարիամ Մանուկեան, Տիկին Պալիկեան 50-ական ֆ. :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻ ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ԵՒ ԴԻՄԱԴՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ ՆԻՍ

Ընկերակցութեանս ընդհանուր ժողովը կիրակի, Փետր. 13-ին ժամը 15-ին Նիսի Հայոց Եկեղեցիին «Օշական» սրահը՝ 183 Պուլվար տը լա Մատըլէն :

Կը հրաւիրուին ֆրանսական բանակի հայ նախկին ռազմիկները ներկայ գտնուելու այս ժողովին :

Տեղեկութեանց համար դիմել՝

M. Arthur Guirgayan
1, rue d'Erévan, Cité Arménienne
06000 Nice tél. 47 - 79 - 05

M. Paul Haronian
61, avenue du Dr. Raymond-Picard
06150 Cannes - la - Bocca tél. 47 - 79 - 05

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի ձեռնարկը Փետրուար 27-ին Պօմոնի մէջ :

×

Վասպուրականի Ցաղթական Հերոսամարտի 68-րդ տարեդարձի տօնակատարութիւն եւ Վասպուրականի Հայր. Միութեան հիմնադրութեան 60-ամեակը՝ Մարտ 27, կիրակի, ժամը 13-ին ճաշով մը, Մարսէյլի Մշակոյթի Տան Վասպուրական սրահին մէջ :

×

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի հաւաքոյթ - ճաշը՝

Փետրուար 19, ժամը 20-ին, Փարիզի Մշակոյթի Տունը :

×

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Պանեէո - Քաչանի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը՝ Մարտ՝ 19-ին :

La MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
D'ALFORTVILLE
organise
le SAMEDI 5 FEVRIER à 20 h. 30

UN GALA DE FOLKLORE ARMENIEN

avec la participation de :
TROUPES DE DANSES
AKHTAMAR — NAIRI — NAVASART
CHORALE LOUSSAVORITCH de l'église arménienne d'Alfortville
sous la direction du Dr. L. MOMDJIAN
et JEAN-ETIENNE AKIAN, musicien, santour

au PALAIS DES SPORTS, RUE DE ROME, ALFORTVILLE
(près de la place de l'Europe)

Prix des places :
50 F (enfants) 30 F

Billets : M.C.A. 9, rue de Madrid
94140 Alfortville, tél. 376 - 55 - 89

L'ASSOCIATION CULTURELLE ET D'ENTRAIDE DES ARMENIENS DE TURQUIE
présente

NAHABED

le chef-d'œuvredu grand cinéaste HENRIG MALIAN
(version arménienne, sous-titrée en français)

LE SAMEDI 12 FEVRIER à 22 heures
CINEMA COSMOS
76, rue de Rennes, Paris 6e métro : Saint-Sulpice

Prix du billet : 25 F

RESERVATION : dans les locaux de l'ASSOCIATION
131, av. Henri-Barbusse, 92140 Clamart, tél. 736 -e54 - 91
ASSOCIATION AUDIO-VISUELLE ARMENIENNE
9, rue des Petits - Hôtels, Paris 10e, tél 523 -e51 - 50

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ
ՄԱՐՍԷՅԼ - ՔԱՂԱՔԻ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Մարտ 19, Շաբաթ, ժամը 22-էն առաւօտ :

Chateau des Fleurs

CROIX ROUGE ARMENIENNE
section Issy - Clamart

Matinée dansante

Théâtre Municipal d'Issy les Moulineauux
Dimanche 27 Mars de 16 h. à minuit

SUPERGALA ARMÉNIEN
AU PROFIT DU TEBROTZASSERE
retenez cette date :
dimanche 8 mai 16 h30

Հ Ա Յ
ԱՂՔԱՏԱՀԱՆԱՄ ՔՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԵՐ

Անտիլիի, Մոնմորանսիի
եւ Սէն – Ռաֆայէլի մէջ :

Երրորդ Տարիքի Անձերու Համար :
Հանգստաւէտ պայմաններու մէջ,
Ընտանեկան հարազատ մթնոլորտ,
Բժշկական տեւական հսկողութիւն եւ խնամք : Քաղաքներու ժխորէն եւ ապականած օդէն հեռու՝ բնութեան ծոցին մէջ, հանգիստ եւ մաքուր միջավայր :

=——✠——=

ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE

Maisons de Retraite

à Andilly, Montmorency et St. Raphaël
Pour les Personnes du Troisième-Age
Confort moderne, Ambiance familiale, Surveillance et soins médicaux permanents, Cadre paisible, dans la nature, loin de la pollution et des bruits de la ville.
S'adresser à l'A.A.A.S
77, Rue La Fayette — 75009 Paris
Tél.: 878. 02. 99 et 281. 17. 80

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ

ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մարսէյլի Մայր Եկեղեցւոյ ղբաքանութը ստացած է հանրագիտարաններու 6րդ եւ 7-րդ թիւերը : Կարելի է ապահովել 3, 4, 5-րդ թիւերը եւս սահմանափակ քանակութեամբ մնացած :

Դիմել :-

Eglise arménienne
339, av. du Prado, 13008 Marseille
tél. (91) 77 - 84 - 70

THEATRE DES CHAMPS - ÉLYSÉES
PARIS
DIMANCHE 20 MARS
à 16 heures 45

CHANTS ET DANSES D'ARMENIE

chorale SIPAN-KOMITAS
Direction G. APRIKIAN

ensemble folklorique NAVASART

120 EXECUTANTS

Location : THEATRE DES CHAMPS-ELYSEES
15, avenue Montaigne - Paris 8e

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

LA CAPPADOCE

RESTAURANT ARMÉNIEN

OUVERT TOUS LES SOIRS DE 20h30 A L'AUBE
SAUF LUNDI

*

ORCHESTRE et CHANTEUR
tous les soirs

AUTOROUTE A 4 — 1ère SORTIE — PONT DE CHARENTON
BORD DE SEINE
67bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140
RESERVATION
tél. 375.05.30

ՇԱԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
5
SAMEDI
5 FÉVRIER
1983

LE NUMERO: 2.50 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ: 180 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 400 Ֆ. - Հատը: 2,50 Ֆ.

58ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.364 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 58e ANNÉE — No 15.364

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՆԱԽԱՐԱՐԸ՝ Ժան Օռու, տեսակցութեան մը ընթացքին, զոր տուած է «Մաթէն»ի, կը կրկնէ նախապէս ըրած ամբաստանութիւնները Աչխատանքի Ընդհ. Համադաշնակցութեան (Սէ - ժէ - Թէ) դէմ Սիթրոյէնի միջադէպերուն առթիւ: Նախարարին համար Սէ - ժէ - Թէ-ն եթէ պատասխանատու չէ, կը նշանակէ թէ՝ անկարող է: Որեւէ կազմակերպութիւն, որ չարժումի մը գլուխը կ'անցնի պէտք է ի վիճակի ըլլայ զսպել հետեւանքները: Քրազուքի բնաւ համաձայն չէ եւ կը սպառնայ նոր չարժումներ ստեղծել, եթէ Սիթրոյէնի անօրէնութիւնը գործադրէ իր սպառնալիքները եւ պաշտօնանկ ընէ բախտումներու պատասխանատուները եւ խոռվարարները, ինչպէս կը պահանջեն գործադուլ չընող բանտարները, որոնք ապահովութիւն կ'ուզեն:

ՏԻԿԻՆ ՍԻՄՈՆՆ ՎԷՅԼ յայտարարեց թէ ամէն բանէ առաջ Ֆրանսացի է, ուրեմն կը մերժէ թեկնածու ըլլալ Խորհրդարանական նախագահութեան, ինչպէս առաջարկած էր աչխատաւորական երեսփոխան մը: Ներկայ նախագահը՝ Նաւոն ճղռած էր թէ այլեւս պիտի չներկայանայ:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ գործադուրկներու թիւը զգալի յաւելում մը կրած է, վերջին չրջանին եւ վարչապետ Ֆոհլ չէ ծածկած իր մտահոգութիւնը, հրաւիրելով ընկերային այս հարցերուն հետ բոլոր կապ ունեցողները, որ հանգուցին նոյն սեղանին չուրջ եւ ճար մը գտնեն: Ներկայիս 2 միլիոն 487 հազար գործազուրկ կայ, ինչ որ աչխատող բնակչութեան 10,2 առ հարիւրը կը ներկայացնէ:

Մ. ՌՈՔԱՐ, Ծրագիրի նախարարը եւ կառավարութեան ամէնէն ժողովրդական դէմքը, ըստ հանրային կարծիքի քննութիւններու, հարցազրոյցի մը մէջ, զոր հրատարակած է Էքսփանսիոն, կը հաստատէ Ֆ. Մէռի «խստակեցութեան» վերաբերեալ նախատեսութիւնները, չեչտելով - «երբ կը զգացուի դժուար պայմաններու գալուստը, հարկ է մարդոց լուր տալ»:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ Արտաքին նախարարը՝ Ի. Թիւրքմէն պաշտօնական այցելութիւն մը պիտի ընէ Պուլկարիա, Փետր. 9-էն 12, խօսելու համար երկու երկիրներու միջեւ գոյութիւն ունեցող մաքսային հարցերու մասին:

ԻՐԱՆի հիւսիս - արեւմտեան գաւառի, արեւմտեան Ազրբէյճանի կառավարիչը՝ Նէաքթահ ապաննուած է «կեղծաւորներու» կողմէ, այսինքն՝ Մուճահէտիններու, զորս Խոմէյնի կեղծաւոր մկրտած էր:

«ԼԸ ՄՈՆԴ» օրաթերթի Սահմանափակ պատասխանատուութեամբ անանուն ընկերութեան բաժնետէրերը ու (ԷՍ - Ա. - ԷՒ - Էվ) արտակարգ ընդհ. ժողովը որոշում մը քուէարկեց, որով վարիչը արտօնութիւն կը ստանայ 15 միլիոն Ֆր.ի փոխառութիւն մը կատարել, մէկ կամ քանի մը անգամէն, թերթին արդիական նպատակներու աչխատանքները վերջացնելու համար, գլխաւորաբար նկարաչարի դրութեան ամբողջական կիրարկումով:

ՓԱՐԻԶԻ ՅՈՅՅԸ

ԼԵՒՈՆ ԷՄՄԷՐՃԵԱՆԻ
ԿԱԽԱՂԱՆ ՀԱՆՈՒԵԼՈՒՆ ԱՌԹԻԻ

Հինգչաբթի, Փետրուար 3-ին, ժամը 18·30-ին, ինչպէս յայտարարուած էր, ցոյց մը կազմակերպած էին Հայ Ազգ· Շարժումը եւ Հայ Քաղաքական Բանտարկեալներու պաշտպան յանձնախումբը: 1500 հոգիէ բաղկացած թափօրը ճամբայ կ'ելլէր Սէն Թ'Օկիւթէյն հրապարակէն, ձեռամբարձ նկարներովը՝ Լեւոն Էմմէճեանի, Զօհրապ Սարդիսեանի եւ քաղաքական հայ բանտարկեալներու: Ժամը 20-ի չուրջ թափօրը կը հասնէր Թրքական հիւպատոսարանէն մօտաւորապէս 200 մեթր հեռու, ուր աւելի քան 200 ոստիկաններ եւ ապահովութեան դինեալ ուժեր պատուար կանգնած էին, ի պաչտպանութիւն Թրք· հիւպատոսարանի: Ծանօթ է որ այս ցոյցին առթիւ, Թրք· իչխանութիւնները պաշտօնական դիմում կատարած էին Ֆրանսայի Արտաքին Նախարարութեան, պահանջելով որ արգելք հանդիսանան հակաթուրք պոռթկումներու եւ հաւանական յարձակումներու Թրքական ներկայացուցչական չէնքերու վրայ: Ֆրանսական կառավարութիւնն ալ ամէն ապահովութիւն տուած էր այդ առընչութեամբ, չեչտելով թէ մտահոգուելու պէտք չկայ, արգելք կ'ըլլան նման արարքներու (ճչդենք թէ Փետրուար 3-ի մեր թիւով «Հիւրրիյէթ»էն առնուած վերոյիչեալ լուրը թարգմանական թիւրիմացութեան մը հետեւանքով, կարծել տուած էր կարդ մը ընթերցողներու թէ ցոյցը կրնայ արգիլուիլ, հակառակ մեր դրած հարցակնին...):

Կազմակերպիչ չարժումներու երկու բանբերներուն ելոյթներէն եւ խմբական յեղափոխական երգերէն ետք, ժամը 21-ի չուրջ վերջ կը գտնէր ցոյցը:

Ուրբաթ առաւօտ, մեր տեսած օրաթերթերու մէջ, միայն «Լիպերասիոն»ն էր, որ քանի մը տողով արձանագրած կը հանդիսանար, յիչելով թէ 1500 Հայեր կը ըղոքէին Լեւոն Էմմէճեանի կախազան հանուելուն դէմ:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓրԷՍ ՅՈՒՆՈՒԱՐ 28 - 31)

«ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՆՇԱՆԱԻՈՐ ԳՈՐԾԻՉՆԵՐԸ» ԳԻՐՔԸ ՌՈՒՍԵՐԷՆ ԼՈՅՏ ՏԵՍԱԾ

Երեւանի Համալսարանի հրատարակչականը, ուսումնական հաստատութեան հայագիտական հետազօտութիւններու կեդրոնի նախաձեռնութեամբ, լոյս ընծայած է «Հայ մչակոյթի նչանաւոր գործիչներ» (ե· - ԺԲ· դարեր) աչխատութեան ռուսերէն թարգմանութիւնը: Գիրքը, որ հայերէն հրատարակուած էր 1976-ին, կը բացուի Մեսրոպ Մաշտոցի նուիրուած պատմական ակնարկով, որուն հեղինակն է ակադ· Եդուարդ Ամրայեան: Նչուած դարաչրջաններու անուանի դէմքերու մասին գրած են ակադեմականներ Մկրտիչ Մկրեան, Արամ Ղանալանեան, Սէն Արեւչատեան, պատմաբաններ Ստեփան Մելիք - Բախչեան, Կոնստանտին Ծովհաննիսեան, Աչոտ Ամբրահամեան, Գէորգ Խրլոպեան, Ստեփան Մնացականեան, Թոփճեան եւ ուրիչներ: Հատորը կը բովանդակէ աւելի քան յիսուն դէմքերու նուիրուած ակնարկներ:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԹԱԼԱԹԻ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ
ՅՈՒՇԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻԻ

«ՍՈՆ ՀԱԻԱՏԻՍ» ԿԸ ԿԱՍԿԱԾԻ ԱՆՈՆՑ ՎԱԻԵՐԱԿԱՆՈՒԹԵՆԷՆ

—×—

«Ցարգելի վարպետ ձէմալ Գուրթայ, այդպէս խորագրուած յիչատակներու սկսած աուեն, հրատարակութիւնը ծանօթացնելու համար հետեւեալը կ'ըսէ.

«Թալաթ Փաչա, Իթթիհատ եւ Թէրաքքի կազմակերպութեան այնպիսի կեդրոնական արժէքն էր, որ երբ տակաւին ամենահասուն տարիքին, արուաչխարհի մէջ սպանուեցաւ, այդ պատճառաւ երբեք կարելի չէր եղած անոր չկարենալ խօսելու, գրելու եւ պատմելու ձգած պակասը լեցնել: Թալաթ Փաչա 1918-ի Նոյեմբերին բաժնուած էր հայրենիքէն, 1921-ի Մարտին Պերլինի մէջ զոհ գացած էր մահափորձի մը եւ մահացած:

Արդ երկրի մէջ անցած այս երկու տարի եւ չորս ամսուան չրջանը, Իթթիհատ եւ Թէրաքքիի դէմ կատարուած չատ ծանրը եւ անիրաւ ամբաստանութիւններու օրերն էին, քանի որ բոլոր դժբախտութիւններէն պատասխանատու նկատուող այդ անկեալ իչխանութիւնը անտէր է եւ անպաչտպան: Կարելի՞ էր խորհիլ թէ Թալաթ Փաչայի տարողութիւնը ունեցող մէկը, այդ պնդումներու դէմ, իր այս մանակցած այդ չրջանին գործունէութեան մասին բան մը պատմած չըլլայ իր ժողովուրդին ու պատմութեան համար:

«ԱՆՇՈՒՇՏ ԹԻ ԿԱՐԵԼԻ ՉԷՐ...»

«Արդարեւ երբ Պերլինի մէջ, անոր գլխածները Տոքթ· Նազըմի եղբօր զաւկին Համիտ Օրթաչին մօտ տեսայ, այս են - թազրութիւնները եւ յոյսերս իրականացան: Աւոնք հիմնումէն մինչեւ քաղաքական կեանքէ հեռացումը, Իթթիհատ եւ Թէրաքքիի պատմութիւնն էին, պատմուած անմրցակից դեկավարին կողմէ:

Այս տողերէն բացայայտօրէն կը տեսնուի, թէ վարպետը Պերլինի մէջ Տոքթ· Նազըմի եղբօր զաւկին յարգելի Համիտ Օրթաչի հետ տեսնուած եւ անոր մօտ ողբացեալ Թալաթ Փաչայի ուղղակի գրել տուած յիչատակները տեսած է: Ուրեմն, հիմա «Թալաթ Փաչայի արտասահման - եան յուչերը» ահա անճնապէս տեսած եւ անչուշտ բնագիրը կամ պատճէնները առած այդ յուչերն են:

Մօտ անցեալի պատմութեան մասին ասկէ աւելի կարեւոր նիւթ կարելի չէ ձեռք ձգել: Որովհետեւ, մինչեւ այսօր գիտէինք որ Թալաթ Փաչա «ցիշատակ» ըսուելիք բան մը չէ ձգած իր ետեւը:

Թէեւ կարգ մը բաներ գոյութիւն ունեցած են եւ որոնք երբեմն «յիչատակներ» տեղ - տեղ հրապարակուած, բայց անոնք ոչ թէ իրական յիչատակագրութիւններ այլ նոյնինքն Թալաթ Փաչայի ալ խօսքերով, յուչերու պարզ մերձեցումներ եղած են միայն: Իր իրական յուչերը օր մը աւելի յստակ եւ ծաւալուն գրելու հնարաւորութեան դժբախտաբար արգելք եղան Հայոց անարգ փամփուչտները:

Ուստի, երբ Թալաթ Փաչա ինքը եւ անոր անմիջական չրջանակները եւ ընկերները, կ'ըսեն թէ ողբացեալը յիչատակներ գրի չէ առած, բայց հիմա յարգելի Գուրթայ կ'ըսէ թէ գրել տալու ձեւով յիչատակներ թողած է եւ զանոնք է որ ինք կը սկսի հրատարակել, իրապէս կարեւոր եւ չատ կարեւոր պարագայ մը ըլլալով պէտք է ընդունիլ:

Ուրեմն կ'արժէ որ տակաւին անդրադառնանք այդ մասին:

×

Թէեւ Իթթիհատ եւ Թէրաքքի կազմակերպութեան եւ այդ չրջանի մասին չօչափելի քանակութեամբ հրատարակութիւններ լոյս տեսած են, բայց ուղղակի Թալաթ Փաչայի կեանքին, անհատականութեան եւ գործունէութեան մասին գրուած գիրքերը չատ քիչ են:

Ասոնց մէջ չահեկան կարելի է նկատել հետեւեալները·

Ողբացեալը, 1921 Թուականին Պերլինի մէջ Թէհլիրեան անունով Հայու մը կողմէ նահատակուելէ յետոյ, 22 տարի վերջ 1943-ին իր ճախիւնը Թուրքիա բերուեցաւ եւ թաղուեցաւ «Ազատութեան Բլրակ»ի նահատակներու յատուկ բաժնին մէջ: Ուհա, այս փոխադրութեան առթիւ է, որ իր ամենամօտ քաղաքական, գաղափարի եւ մտածումի ընկերներէն ողբ·՝ Հիւսէյին Ճահիտ Եալչընի «Թալաթ Փաչա» անունով գիրք մը հրատարակեց, որ լոյս տեսած է «Եոհիկիւն» հրատարակչատունէն:

Որքան ալ կարեւոր նկատուի ան, կըրկին չատ կարճ եւ անբաւարար եղող այդ գիրքին մէջ, Թալաթ Փաչայի կեանքին ու անճնաւորութեան մասին կարգ մը տեղեկութիւններ կան այնտեղ: Այս գիրքի մուտքի բաժնին մէջ, Հիւսէյին Ճահիտ, մեր այսօրուան նիւթին, այսինքն Թալաթ Փաչայի յուչագրութեան մասին տեսնենք թէ ի՞նչ կ'ըսէ·

... «Մեզք որ, Թալաթի եւ Էնվէրի նման ղեկավարներ ու Իթթիհատ եւ Թէրաքքիի չարժումին առաջին օրերէն ի վեր մասնակից եւ ամբողջ պայքարին մօտէն ծանօթ ընկերներ, հիմա մեռած են: Ասոնցմէ այլեւս որեւէ բան սորվելու հնարաւորութիւն չէ մնացած:

. . . . . .

Այս բոլորին մէջ տուեալներ ունենալու տեսակէտէ ամենացաւալին պարագան, Թալաթի մահացած ըլլալն է: Որովհետեւ անոնց մէջ, անոր չափ հիմնական եւ լայն փորձառութեան տէր եղող ուրիչ մը չկար: Անոր գիտցածները, Իթթիհատ եւ Թէրաքքիի չարժումին ամբողջ պատմութիւնն իսկ էր:

Թէեւ, Թալաթ Փաչա իր յուչագրութիւնները գրելու ձեռնարկած էր, պատերազմի ընթացքին ճակիտի խնդրանքով եւ պնդումներով այս գործը սկսող Թալաթ չէ կրցած լրացնել նման աչխատանք մը: Նոյնիսկ Գերմանիոյ մէջ հրատարակուած «ներածական»ն իսկ անծանօթ կը մնայ թուրք ընթերցողին»:

Հիւսէյին Ճահիտի ըսածներէն կարելի է հետեւցնել ուրեմն, թէ Թալաթ Փաչա, պատրաստուած «ցուչագրութիւն մը» չէ թողած, ելմտական նախարար Նազըմի պնդումներով սկսած յուչերը չէ կրցած աւարտել եւ Գերմանիոյ մէջ գրուած «ներածական» մըն ալ անծանօթ կը մնայ թուրք ընթերցողներուն:

«Թուրք ընթերցողներու անծանօթ այս «ներածական» բաժինն է, որ պէտք էր իր բուն յուչագրութիւններուն նախաբանը ըլլար, աւելի վերջ Հիւսէյին Ճահիտ Եալչընի կողմէ Թանինի օրաթերթին մէջ հրատարակուած ու ինվէր Պօլայըր անուն անձի մը կողմէ ալ գիրքի ձեւով հրատարակուած է:

(Շար· 2)

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ - ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՇԱԼՈՒՅՍ»

Վաղը, լոյս կը տեսնէ «Ցառաջ Միաք եւ Արուեստ»ի նոր (69-րդ) թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ· -

Սկիւտար — ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՃԵԱՆ

Տեսակցութիւն նկարիչ Արամ Ալէխեանի հետ — «ՅԱՌԱՋ»

Ծաղկամանը՝ աղբաման — Մ. ՊԶԱՔՃԵԱՆ

ՂԱՏԱՍՏԱՆԻ

(ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ԱՆԳԱՄ)

ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՎԱՐՉԱՏՈՒՆԵՐԻ ՆԱԽԱՐԱՐ

ՏԱՐԱԾՔԻ ՀԱՄԱՐ ՄԱՐԴԸ ՊԵՏՔ Է ԱՊՐԻ ՀՈԳԱՊԵՍ ԱՆՀԱՏԻ ԵՎ ՀԱՄԱՐՁԱԿ ՔԱՂԱՔԱՑԻ

Երբ Մուրադն իսռաէլ էր, դեռ նոր էր ինքնին գտել, Մուրադն արդեն ինքնավստահ մարդ էր, որ գիտեր, թե ինչ է ուզում, ինչ պետք է անի, ինչ ճանապարհով գնա, որ հասնի իր նպատակին։ Ինքնավստահ էր, որովհետև գիտեր, թե ինչ է ուզում։ Ինչ է ուզում, դա էլ գիտեր։ Ուզում էր ապրել։ Ապրել ոչ թե որպես ինչ-որ մեկը, այլ որպես Մուրադ։ Ապրել ոչ թե ինչ-որ մեկի պես, այլ որպես Մուրադ։ Ապրել ոչ թե ինչ-որ մեկի համար, այլ Մուրադի համար։ Ապրել ոչ թե ինչ-որ մեկի հետ, այլ Մուրադի հետ։ Ապրել ոչ թե ինչ-որ մեկի մեջ, այլ Մուրադի մեջ։ Ապրել ոչ թե ինչ-որ մեկի մասին, այլ Մուրադի մասին։ Ապրել ոչ թե ինչ-որ մեկի մասին մտածելով, այլ Մուրադի մասին մտածելով։ Ապրել ոչ թե ինչ-որ մեկի մասին հոգալով, այլ Մուրադի մասին հոգալով։ Ապրել ոչ թե ինչ-որ մեկի մասին ապրելով, այլ Մուրադի մասին ապրել

ընդհ. յարձակումին ընթացքին կը չըր - ջապատեն տուեալ քաղաքը:

Լրագրողին ըսելով, բանակը դժուար կացութեան մատնուած է այս չրջապո - տիին մէջ, որ ձեւով մը Սալվատորի Սի- պերեան կը նկատուի:

Երեք հարիւր քոմանտոներ՝ ամերիկ - եան կանաչ դղակներով, պարբերաբար քաղաքին փողոցները եւ հրապարակները կ'ողողեն բացագանչելով. - Քոմանտոնե- րը երբեք չեն մեռնիր: Այս յախուռն ար- տայայտութիւնները կատարողները, այ - սուհանդերձ, հազուադէպ պարագաներու մէջ քաղաքէն դուրս կ'ելլեն: Երբ դուրս կ'ելլեն՝ զգալի վնասներ կը կրեն արձա - կապէններուն կողմէ, որոնք տէր ու տի- րական կը մնան քաղաքամերձ չրջաննե - րուն:

Ազգ. Պահակախումբը, միչտ ըսա - րագրողին, կը նախընտրէ քաղաքին մէջ մնալ այն առարկութեամբ, թէ «խառնա - բարները կ'ուզեն քաղաքը դրաւել, սպա- սելով եւ ակնկալելով, որ մենք հոնկէ դուրս ելլենք»:

Ա.յլ քաղաք մը՝ Կուաթեմակուա, 4.000 բնակիչներով, արձակագիններուն հա - կակչռին տակ կը գտնուի: Կարմիր դրօշ մը կը ծածանի քաղաքապետարանին չէն- քին վրայ՝ զետեղուած Ժողովրդական Ցեղափոխական Բանակին կողմէ: Այս վերջինը մաս կը կազմէ Ցեղափոխական հինգ խմբակցութիւններէն մէկուն, ո- րոնցմով կը կազմուի Ազգային Ազատա - գրութեան Ճարապանտօ Մարթի ճա - կատը:

Ի՞նչ ժողովուրդը: Ջղագրգիռ կը մը- նայ, քանի երկու սուրի միջեւ կը դրա - նըվի: Կին մը լրագրողին կ'ըսէ. - Չեմ համարձակիր խօսիլ, որովհետեւ, գի - տեմ, թէ երկու կողմերն ալ իրենց «մարդիկը» ունին: Մէկ օր մէկուն, միւս օր միւսին «իշխանութեան» տակ կը մը - նամ: Երկու նախատներն ալ առաջին առ- թիւ իրենց «հաշուեյարդարները» կը կա- տարեն: «Հերըլտ»ի լրագրողը պ ա ր զ պատկերացում մըն է, որ կը կատարէ, նկարագրելով գոյավիճակ մը՝ Սալվա - տորի անկիւններուն մէջ:

Ի՞նչ պէտք է եզրակացնել: Այն թէ, լատեղեակ աղբիւրներուն համաձայն, ժողովուրդին, այլ խօսքով զինուցիկու - թեան մեծամասնութիւնը ներքնապէս վարչակարգին տապալումը կը ցանկայ: Ընչազուրկ եւ անիրաւուած՝ պարզ է, որ կը փափաքի իր ապրուստի միջոցները բարելաւել: Նաեւ կրթական մակար - դակը:

Մէկ կողմ կը գտնուի բռնատիրութիւ - նը, իր ճնշումի արտակարգ միջոցներով, միւս կողմ կը գտնուի ըմբոստ ամբոխը: Ժողովուրդին մեծամասնութեան, առնը - ւազն անոր մէկ չատ կարեւոր մասին հա- մակրութիւնն ալ կը հակի այս վերջին - ներուն կողմը:

Հարցին մօտէն հետեւող մը այս եզրա- կացութեան կրնայ յանդիլ անկասկած:

Թ. Ա. Թ.

(*) Հայաստանը, կը մէջբերուի, իբրեւ բաղդատութեան եզր:

ՀԵՐՄԻՆԷ ԵՐԻՑԵԱՆԻ
ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

———×———

Ուրբաթ, Յունուար 21-ի իրիկունը, Փարիզի «Ալեք Մանուկեան» Մշակութա - յին Կեդրոնը տեղի ունեցաւ, Փարիզի հա- սարակութեան ոչ չատ ծանօթ Հերմինէ Երիցեանի երգահանդէսը:

Յայտագիրը սկսաւ նախատեսուած ժա- մանակէն կէս ժամ ուշացումով, ինչ որ չատ «բնական» երեւոյթ մըն է հայկական ձեռնարկներու պարագային: Սրահը լե - ցուն էր ծայրէ ծայր, երաժչտասէր հա- սարակութեամբ մը:

Նախ համառօտ կերպով ծանօթացնենք երգչուհին: Հերմինէ Երիցեան ծնած է Պարսկաստան: Փոքր տարիքէն մեծ սէր եւ ընդունակութիւն ցուցաբերած է երգի ու երաժչտութեան հանդէպ: Տակաւին պարմանուհի, մասնակցած է Թեհրանի հայկական երգչախումբերուն՝ որպէս մե- ներգչուհի, իր զրաւիչ եւ հաղորդական ձայնով արժանանալով ջերմ գնահատան- քի: Այնուհետեւ մասնակցած է Թեհրանի Օփերայի երգչախումբին, որմէ ետք ան- ցած է Աւստրիա, կատարելագործելու համար երաժչտական իր ուսումը: Աւար- տելէ ետք Վիէննայի երաժչտանոցը, Հերմինէ Երիցեան երգած է Վիէննայի Օփերային մէջ, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ երգահանդէսներ տուած Եւրոպայի պա - նասան քաղաքներու մէջ, նոյն տաեն դառնալով Վիէննայի ձայնասփիւռի երգչախումբին մեներգչուհին: Քանի մը ա- միս առաջ՝ անցուցած յաջող քննութենէ ետք, Հ. Երիցեան ընդունուած է Ռատիօ- ֆրանս որպէս Սենեկային երաժչտութեան մեներգչուհի:

Փարիզի երգահանդէսի յայտագիրը կազմուած էր մեծ խնամքով ու բծա - խնդրութեամբ, համապատասխանելով բոլոր ճաշակներուն: Ընտրուած էին տոհ- միկ, ժողովրդական երգերէ նմոյշներ եւ դասական հատընտիր գործերէ գոլորիկ փունջ մը: Բացառիկ զգայնութեամբ եւ մանազիտական հմտութեամբ մեկնա - բանուեցան կարգ մը երգեր, ինչպէս՝ Ռ. Մելիքեանի «Վարդը», Ա. Մայիլեանի «Ինձ մի խնդրիր»ը, Ա. Տիգրանեանի «Ա- նոյշ» օփերայէն ««Աւում են ուռին»ը եւ այլն: Հայրենասիրական զեղում մըն էր Կոմոյեանի «Երեւան»ի մեկնաբանութիւ - նը, որ մեծ խանդավառութիւն ստեղծեց ներկաներուն մօտ: Հերմինէ Երիցեան քնարական սոփրանոյի իր ձայնով, թէք- նիկով, հաղորդականութեամբ եւ բեմա - կան ինքնավստահ ներկայութեամբ ցոյց տուաւ, որ կը տիրէ իր արուեստին:

Երգերուն դաչնակով կ'ընկերանար Ե- րեւանի Երաժչտանոցէն չրջանաւարտ Մա- ռիէթթա Մանուկեան, որ յաջող էր իր դերին մէջ, եթէ նկատի չառնենք կարգ մը երգերու պարագային եղած փոքր թերութիւնները եւ դաչնակահարուհիին աճապարող ընթացքը, որ չվրիպեցաւ ունկնդիրներու ուչադրութենէն:

Յաջող եւ գնահատելի երգահանդէսի

ԳՈՂՈՒԹԷ
ԳՈՂՈՒԹ

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ ծանօթ ազգայինե- րէն Վահէ Զընտոպեան 200 հազար տոլար նուիրած է եկեղեցւոյ կեդր. Վարչու - թեան, յատկացնելու համար կրթական նպատակներու, ի պնահատութիւն նոր սերունդի հայեցի դաստիարակութեան համար թափուղ ճիգերուն: Անցեալ Դեկտ. 16-ին, Հայ կեդրոնի ընդհանուր ժողովը որոչած է Ս. Գրիգոր Լուսաւո - րիչ հաստատութեան երկրորդական բա - ժինը կոչել նուիրատուի հօր՝ ողբացեալ Գէորգ Զընտոպեանի անունով: Գումարը Հայ կեդրոնի Վարչութեան յանձնուած է Յունուար 6-ին եւ այդ առթիւ Առաջնոր - դարանի դահլիճին մէջ տեղի ունեցած է ընդունելութիւն մը:

×

ՀԱԼԷՊԻ Հ. Բ. Ը. Մ.ի սրահին մէջ, Դեկտ. 11-ին, տեղի ունեցած է կարա - պետ Զաւրբեանի երգահանդէսը, կազ - մակերպութեամբ Համազգայինի: Լիբա - նահայ երգիչը մեկնաբանած է Շուպէռ - թէ, Շումանէ, Ռ. Մելիքեանէ, Ա. Սպենդիարեանէ, Ա. Պատմագրեանէ եւ կոմիտասէ երգեր, որոնց դաչնակով ըն - կերացած է Մարուշ Երամեան: Փակման իր խօսքին մէջ Թեմին առաջնորդը Սու - րբն Եպիսկ. Գաթարոյեան, դրուատած է երգարուեստի մարզին մէջ կարապետ Զաւրեանի ունեցած յատկութիւններն ու տաղանդը:

×

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ մէջ մեռած է Լմմէ Ռամոս Մեխիա, բուն անունով՝ Արիենիկ Շահպարոնեան: Ծնած էր Թիֆլիս եւ յա- ճախած տեղւոյն Ցովհաննեան վարժարա - նը: Արուեստի, թատրոնի եւ երաժչտու- թեան նկատմամբ իր բուռն սէրը պինք կը տանի Մոսկուա, ուր կը հետեւի պարի ու երաժչտութեան դասընթացքներու: Ապա կ'անցնի Զուիցերիա եւ Իտալիա՝ կատարելագործուելու համար: Հանդէս կուգայ Հռոմ, Փարիզ եւ եւրոպական այլ քաղաքներ: 1930-ական թուականներուն կը հրաւիրուի Պուէնոս Այրէսի Քոլոն թատրոնի կողմէ, երկու տարուան հա - մար. առիթ մը՝ վերջնապէս հաստատ - ուելու համար Պուէնոս Այրէս, ուր կ'ամուսնանայ Ֆեսերիքօ Ռամոս Մե - խիայի հետ: Երգչուհի եւ դերասան, մանագէտ պարսկական, հնդկական եւ կովկասեան դասական պարերու, արուես- տի քննադատ Տիկին Լմմէ Ռամոս Մե - խիա կը դառնայ փայլուն դէմք մը Ա- ժանթինի մէջ՝ 1930-ական եւ 1940-ական թուականներուն: Հանդէս կուգայ Զիլի, Սան Փաւլօ եւ Ռիօ տէ Ենէյրօ: Աչխա - տակցած է տեզական մամուլին:

×

ՊՈՒՐԾ ՀԱՄՈՒՏԻ Քառասնից Ման - կանց վարժարանի սրահին մէջ, Յունուար 20-ին, տեղի ունեցած է Լ. Օ. Խաչի Դաս- տիարակչական Ցանճնախումբի կազմա - կերպած դասախօսութիւնը, որուն նիւթը եղած է «Արդի երիտասարդութեան տապ- նապին դարմանը»: Տօքթ. Բարդէն Փա - փազեան կարգ մը ախտաճանաչումներ կատարելէ ետք, չեշտը դրած է քանի մը գլխաւոր դիծերու վրայ՝ իբրեւ դարման տապնապին: Անդրադառնալով տրուելիք դաստիարակութեան ձեւին ու բնոյթին՝ ան յայտնած է, թէ պէտք չէ պնդել հին օրերու ձեւով դաստիարակելու օգուտի մասին, այլ պահել չափանիչները, որով- հետեւ նոր օրերու ըմբռնումները փոխ - ուած են:

×

ՄՈՆՐԻԱԼԻ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ ե- կեղեցւոյ մէջ, Յունուար 16-ին, նչուած է Ներսէս Շնորհալիի ծննդեան 880-ամեա- կը: Բացումը կատարած է Բարթող Ա. քհնյ. Խրքաճեան: Օննիկ Սրկ. Գալուստ- եան ներկայացուցած է Շնորհալիի կեան- քը եւ ընդհանուր դիծերու մէջ՝ անոր դրական, կրթական, եկեղեցական, ի- մաստասիրական եւ ազգային գործու - նէութիւնը: Բանախօսած է տօքթ. Տիգ - րան Տիգրանեան, ներկայացնելով Շնոր- հալիի վաստակը, յատկապէս ծանրանա - լով «Վիպասանութիւն» եւ «Ողբ Եդե - սիոյ» գործերուն վրայ: Դեղարուեստա - կան յայտագիրը բաղկացած է Շնորհա - լիի գործերէն հատուածներու ընթերցու- մէն եւ արտասանութենէ, ինչպէս նաեւ անոր եկեղեցական, ժողովրդական եւ ազգային երգերու մեկնաբանութենէ:

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՕՋԱՐ ՄԱՄՈՒԼԸ
ՇՈՒԷՅԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Շուէյի երեսփոխանական վերջին ընտ- րութիւններուն, Սեպտեմբեր 19-ին, ինչ- պէս ծանօթ է չահած է Ընկերվար - Դե - մոկրատ կուսակցութիւնը եւ վերստին վարչապետ ընտրուած է Օլոֆ Փալմ: Գլխաւոր կուսակցութեանց թիւերը չար - ձանագրելով հանդերձ, գրած է Պրիւէյի Լը Սուար օրաթերթը, փոքր խմբակցու- թիւններն եւս իրենց ի նպաստ ձայներ ապահոված են: Այսպէս, Տոնալտ Տըք «կուսակցութիւնը» ապահոված է 175 ձայն, իսկ Միքի Մաուսը՝ 16: Անդին «ոչինչ կը փոխուի» խմբակցութիւնը ձեռք ձգած է 116 քուէ, իսկ Ֆանթո - մասը՝ 16:

ՍՊԻՏԱԿ ՉԻԱՒՈՐԸ
= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =
ՄԱՍ ՉՈՐՐՈՐԴ

ԳԱՐՈՒՆ Է

Մի քանի օրուայ ճամբորդութեան ըն - թացքին, Կիրոս չատ բան խօսած էր Զէյ- նապին: Թէ ինչպէ՞ս Մարտիկը չկայ եւ սակայն ան կ'ապրի բոլորին մէջ ու Զէյ- նապ այդ պահուն միայն համոզուեցաւ, որ ան կ'ապրէր բոլորին եւ իրեն համար: Ինքն ալ չգիտցաւ, թէ ինչո՞ւ այդ բաղ- մութեան մէջ Մարտիկը փնտռեց եւ ինչ- պէ՞ս ան կար, այնտեղ էր եւ սակայն չէր կրնար տեսնել: Կիրոս բաւական աչխա - տանք ըրած էր այդ բացատրելու հա - մար եւ այդ՝ Զէյնապը աւելի տխուր ը- րած էր, որ իրաւ, ալ չգիտի կրնար տես- նել Մարտիկը:

Այո, այո, իր մէջ աւելի ողջ էր Մար- տիկը իր չունչով, ականջի կապոյտ յու - լունքով եւ սակայն իրմէ դուրս կը փընտ- ռէր ու չէր կրնար գտնել:

Ու կը մտածէր այն չատ թանկագին մանեակին մասին, որ Մարտիկի յիչատա- կին համար չնուելիք եկեղեցիին պիտի նուիրէր:

Այն տեղ աւելի մեծ բազմութիւն հա - ւաքուած էր: Հիմնարկէքի ծէսը հոն է, որ կը կատարուի: Կիրոս եւ Զէյնապ այն կողմ չգնեցին իրենց ձիերը: Եւ արդէն սկած էին արարողութիւնը եպիսկոպո - սով, վարդապետներով ու գպիրներով: Աւելը կ'ըսես, եպիսկոպոսի ծանր շուր - ջառի վրայ ցաթած ըլլար:

Եպիսկոպոսի շուրջառը չատ էր ծանր: Երկու կողմերէն բռնած էին չապիկ հա- գած երկու պատանիներ: Ինտեղ է խալ- ֆա Մակարը: Դէմքին վրայ երանելի ար- տայայտութիւն մը առած է: Այդ պահուն խալֆա Մակար, երկնքէն վար հրեչտակ- ներու իջնելը կը դիտէր կարծես: Իր այդ ծանր տարիքին մէջ, կը կատարուէր իր կեանքի միայն ու մեծ բաղձանքը: Այո, այո, Վարդաձորի մէջ պիտի չինէր աչ - խարհի լաւագոյն եկեղեցին:

Վարդապետ մը չարականի կ'երգէր:

«Ցաւուրս վերջին ժամանակի, շինեաց իւր տուն զեկեղեցի, հօրն գթած երկնաւորի, իմաստութիւն բան եւ որդի···»:

Այ, էնտեղ է դայեկ Նուրխանը, - տե- սաւ Կիրոս: Նուրխան այնպէս կեցած էր, կ'ըսես չարականները, արեւի մը պէս իր խորշոմած մարմնին վրայ կ'զգար: Կի - րոս չատ կը հաւնէր դայեկ Նուրխանը ու կը հաւատար անոր: Ան իր բոլոր թերու- թիւններով մեծ հայրենասէր էր եւ այդ՝ այնքան բնական էր այդ կնոջ մէջ:

Հա, հոն է Սոսան, երախան գրկին: Ան վեր բռնած էր երախան, «երկնէր եր- կիր»էն ծնող Վահագնի պէս, ցոյց տա - լու աչխարհին եւ կամ, կ'ուզէր աւելի մօտեցնել, որ չարականներու չունչը իր երախայի վրայ իջնէ:

«Էհ, անցած բան է, եւ սակայն զուր տեղը զոհ գնաց Մարգարը», - մտածեց Կիրոս:

Այնտեղ Կիրոս չատ չատ ծանօթներ ու- նէր: Եկած էին մինչեւ Գարափունարէն ու անոնք հեռուէն ձեռքով չարժումներ կ'ընէին: Ինչքան, ինչքա՜ն կ'ուզէր մօ - տենալ բոլորին ու բաժնել անոնց ուրա - խութիւնն ու հոգեկան ապրումները եւ սակայն Կիրոս կ'ուզէ կէսօրէ յետոյ Զէյ- նապը ճամբայ հանել դէպի Գարատաղ, որ չի բռնուին դիչերի:

Եպիսկոպոսի բամբ ձայնն էր: Եր - կիւղածութեամբ լուռ էր բազմութիւ - նը. -

«Տէր Աստուած մեր, որ ըստ աւուրց գլխաւոր առաքելոյն Պետրոսի վէմ ան - ւանելոյ···»:

Այ, հոն է նաեւ Արջ Սաքօն: Կային Թորթացիներ, Հացեկցիներ, Հողդար - ցիներ: Բա, ինքզինք ինչպէս մինչեւ Վարդաձոր ձգած է նաեւ Գոդան Կի - րօն, Վարդաձորի էն ուժեղ մարդը, որ կրնար ձիու պայտ ծռել: Լերան վրայ դրեթէ նկատելի չէր անոր գոյութիւնը ու չատ էր նիհարցեր:

(Շար. 749)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Աչքի Ալֆորվիլի վարչութիւնը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Այրէ Տիկին Մարի - Ժան Պաչատուրեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Կիրակոսեանի, Տէր եւ Տիկին Սէֆէրեանի եւ Մեղրիկ Պաչատուրեանի իրենց հօր եւ մեծ - հօր՝ Մարտիրոս Պաչատուրեանի մահուան առթիւ:

Շնորհակալութեամբ ստացած է - Փոխան ծաղկեպսակի՝ Այրէ Տիկին Մարի - Ժան Պաչատուրեանէ 300 Ֆ. Մարտիրոս Պաչատուրեանի մահուան առթիւ: Նոյն առթիւ Տիկին Քօֆֆիքէ 100 Ֆ., Մարթիկէն՝ Տէր եւ Տիկին Պաչիկ Տիւզեան Արթինեանէ 400 Ֆ. իրենց ինամիին՝ Մարտիրոս Պաչատուրեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Քարասարմաեանէ 50 Ֆ. իրենց հօր՝ Արթին Պէրաֆտարեանի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Ազգ. Մխիթեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները եկեղեցւոյ - (Սէթէր) Տիւմէճեան 5000, Օր. Թամիանեան 1500, Տիկին Պոլիան 1000, Տէր եւ Տիկին Փէհլիվանեան, Պ. Ճէպրայէլ Պահատուրեան, Պ. Եդուարդ Զաքէոսեան 500-ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Մխիքեան, Այրէ Տիկին Արուսեակ Ապաճեան 250-ական, Պ. Կարապետ Գէլէքեան, Տիկին Թադուհի Ղազարեան 200-ական Ֆ.:

×

Կապոյտ Աչքի Պօմոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. - Փոխան Ծաղկեպսակի. - Տիկին Սիրուհի Շիշմանեանի մահուան առթիւ՝ Պ. Պ. Ա. Կալիեանց 50, Տիգրան եւ Երուանդ Շիշմանեան, Ժան - Քլօտ եւ Այտա, Արթիւր Ալանեան, Տիգրան եւ Հրանդ 200-ական, Տիկին Միսաքեանի Թաղման առթիւ, Տօնօ Անտռէ 100 Տիկին Խաչատուրեանի Թաղման առթիւ, Խաչատուրեան ընտանիք 50, Տիկին Ալիս Մկրտեանի Թաղման՝ Այրէ Տիկին Վ. Մկրեան 200, Տիկին Ս. Աթէչեան 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Գամպէրեանէ 30, Տիկին Ա. Սարաճեանէ ի նպաստ դպրոցին 100 Ֆ.:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՓԱՐԻԶ

Հինգշաբթի, Փետրուար 10-ին, ոօն է Սրբոց Վարդանանց Զօրավարացն Մերոց՝ Հազար երեսուն եւ վեց վկայիցն, որք կատարեցան ի մեծի պատերազմին՝ - 451 թ. - :

Նոյն օրը է նաեւ ոօնը աննուաճակոչութեան ՎԱԶԳԷՆ Ա. Սրբազնագոյն Կաթողիկոսին Ամենայն Հայոց:

Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10-ին կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ եւ կ'ոգեկոչուի Վարդանանց յիշատակը:

Կը պատարագէ՝

ՆԵՐՍԵՀ Ծ. ՎՐԴ. ԲԱՂՈՒՃԵԱՆ

Մայր Եկեղեցւոյ Երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ՝ Կոմիտաս Գէորգեանի:

Պատարագին ներկայ կ'ըլլան մեր դպրոցներուն աշակերտութիւնը:

Կը յիշեցնենք այս առթիւ թէ անցեալ տարիէն ի վեր, ըստ Պետական Տնօրինութեան, բոլոր Հայերը - դպրոցական, աշակերտ, պաշտօնեայ կամ աշխատաւոր - կրնան բացակայիլ իրենց զբաղումներէն՝ իրենց կրօնական պարտաւորութիւնները կատարելու համար:

×

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ՆԻՍ

Հինգշաբթի, Փետրուար 10-ին պատարագ եւ Հայրապետական մաղթանք Նիսի Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՏԱՐՕՆ Ծ. ՎՐԴ. ՃԷՐԻՃԵԱՆ

Ապա «Օշական» սրահին մէջ ժողովըրդային ճաշ, որուն ամէն Հայ կրնայ մասնակցիլ:

×

ՍԷՆ ՌԱՖԱԷԼ

Նոյն առթիւ, երկուշաբթի փետր. 7-ին Սէն Ռաֆայէլի Հայոց Ս. Յովհաննէս Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:

ՇԱԲԱԹ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 19, ԺԱՄԸ 20-ԻՆ
SALLE VOLTAIRE rue Voltaire, Alfortville

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ
Հովանաւորութեամբ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Հայր. Պատ. արեւմտեան Եւրոպայի Հայոց
Մասնակցութեամբ՝
Ս. Մեսրոպ Կրթարանի եւ Եկեղեցւոյ «Լուսաւորիչ» երգչախումբին:
Մուտքը ազատ է:

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

- ՄԵԾ ՃԱՇ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ -

DANS LES SALONS DE L'HOTEL MERIDIEN
81, boulevard Gouvion St. Cyr, Paris 17e
ՇԱԲԱԹ ՄԱՐՏ 12, ԺԱՄԸ 20·30-ԻՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՒԱՒՕՏ

soirée animée par :

l'orchestre ARMENIAN-SUNSHINE, dirigé par Robert PAPAZIAN
Paul TOSCANO, violoniste de chez Raspoutine et son ensemble
CELINHO BARROS et son orchestre « RYTHMES DU BRESIL »
et des surprises

Սեղանները ապահովել, հեռաձայնելով՝
Մանուկեան - 381 80 82 Ալեքսանեան - 236 96 43 Մառան - 535 85 26

52-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԻՇԵՐԿՈՅԹ

ՀԱՑ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ

Մասնակցութեամբ փարիզեան, Ալֆորվիլի եւ Լիոնի չրջաններուն Գայլիկ, Թեւիկ, Սկաուտ, Արենոյշ եւ երէց խումբերուն:

Կիրակի Մարտ 6, կէսօրէ վերջ ժամը 14·30-ին:

SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, rue Saint-Dominique, Paris 7e (métro Invalides)

Նուիրուած սկաուտական չարժման հիմնարկութեան 75-րդ տարեդարձի տարիին վերջաւորութեան, ներկայութեամբ Փարիզի Փրանսական սկաուտական միութեանց պետերուն եւ խումբերուն:

Հայկական եւ սկաուտական խնամուած յայտագիր, հայերէն ներկայացում, հայկական պարեր, զուեչտներ, խմբային ներկայացում - ներ, երգախառն պատկերներ եւ սկաուտական խաղեր, եւ նուագ:

Պիւֆէ:

Մուտք 35 Ֆ.:

Ելոյթներուն մուտքը ձրի է:

Cabinet TERZIYAN

(TOUTES ASSURANCES)
21, rue Lamartine, 75009 Paris
tél. 282 01 41

20 ANNÉES D'EXPÉRIENCE A VOTRE SERVICE
POUR TOUS VOS PROBLÈMES D'ASSURANCES
n'hésitez pas à nous consulter

ՁԵՐ ՏՈՒՆԸ, ԿԱՌՔԸ, ԳՈՐԾԱՏՈՒՆԸ, ԳՈՀԱՐԵՂԷՆՆԵՐԸ,
ՄՈՒՇՏԱԿԸ, ԿԵԱՆՔԸ ՅԱՐՄԱՐԱԳՈՑՆ
ԵՒ ԼԱԻԱԳՈՑՆ ՊԱՑՄԱՆՆԵՐՈՎ
ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԵԼ ԿՈՒՋԷՔ

ՄԻ ՎԱՐԱՆԻՔ ԴԻՄԵԼՈՒ
ԹԷՐՋԵԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԻՆ

Direction : M & Mme Bédikian

SEVAN

RESTAURANT SEVAN

SPÉCIALITÉS ORIENTALES et ARMENIENNES

TOUS LES VENDREDIS ET SAMEDIS SOIRS
ambiance avec
BEDIK

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՄԵՂ ԵՒ ՃՈԽ ՃԱՇԱՑՈՒՑԱԿ

ՊԵՏԻԿ կ'ուրախ
ՈՒՐԲԱԹ ԵՒ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆՆԵՐԸ

1, bd. Carnot — 17, quai J.-B. Clément, 94140 ALFORTVILLE
tél. 376 32 19 *Fermé le lundi*

vers l'Arménie

calendrier des départs

DEPART	RETOUR	DEPART	RETOUR
26 MARS	8 AVRIL	30 JUILLET	12 AOUT
16 AVRIL	29 AVRIL	13 AOUT	26 AOUT
21 AVRIL	29 AVRIL	3 SEPTEMBRE	16 SEPTEMBRE
5 MAI	20 MAI	17 SEPTEMBRE	30 SEPTEMBRE
15 MAI	23 MAI	22 SEPTEMBRE	30 SEPTEMBRE
4 JUIN	17 JUIN	1er OCTOBRE	14 OCTOBRE
2 JUILLET	15 JUILLET	24 DECEMBRE	6 JANVIER 84
16 JUILLET	29 JUILLET		

Du 16 JUILLET au 29, **Circuit Arménie — Géorgie — Moscou — Léningrad.**
Du 30 JUILLET au 12 AOUT, **Erévan et Sotchi.**
Du 13 AOUT au 26, **Erévan et circuit.**

Renseignements et Inscriptions:

Départ de Paris
LEVON BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
tél. 261 - 51 - 13
Mo Pyramides

Départ de Lyon
VAROUJAN SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66

Départ de Marseille
JACQUES CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 — Marseille
Té.: (91) 95. 90. 12

Org. Lic. A 1037

ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
6
DIMANCHE
6 FÉVRIER
1983

LE NUMERO: 2.50 F.

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Թիւ 69

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ցրագրատ: Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ: 180 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 400 Ֆ. - Հատը: 2,50 Ֆ.

58ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.365 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 58e ANNÉE — No 15.365

ՍԿԻՒՏԱՐ

Յուլիսի արեւու մը տակ փռուած ցորենի արտ մըն է սահմանաքարը իմ Սկիւտարին, ուր երեք քառորդ դար եղաք տակաւին, Դուրեանական առասպելին փշրանքը կը յամենար հիներու պատմածներուն մէջ։ Ան իրենց հպարտութիւնն էր. ամէնէն տգէտ մամլիկը անգամ բաներ մը ունէր պատմելիք իր մասին, բերնէ բերան իրեն հասած, ու անպայման գոց գլխէր պոնէ քանի մը տող «Տրոունջք»էն, առանց էջ մը կարդացած ըլլալու Դուրեանէն. հին ժամանակներու դիւցազներդութեան հերոսներուն նման բան մըն էր այդ ժժգոյն տղան, անսահման գուրգուրանքին առարկայ, զինք ճանչցողին ու չճանչցողին՝ հաւասարապէս։

Տարօրինակ կերպով Սկիւտարի երէկը ժամանակակից էր միշտ ,Սկիւտարցիին ներկային. հեռուէն Դուրեանը իր ցաւով, իր անսահման տրամութեամբ, աւելի մօտէն Զարիֆեանը կամ Պէրպէրեանն ու իր վարժարանը, որ հակառակ երկար տաճէ ի վեր դռները փակած ըլլալուն, ոչինչ կորնգուցած էր «անհաւասարելի կրթարան»ի իր աւանդական համբաւէն, նոյնիսկ ամէնէն անուս տիպարին համար։

Փէչերը անփութօրէն թաթխած վոսփորի կապոյտին ու նստած Ասիոյ այդ հեռաւոր ծագին, Եւրոպայի քիթին տակ, իրիկնած չոգեմակոյկի մը յոգնած չարժակին քանի մը տասնեակ կրկռոցով միայն բաժնուած անկէ, Սկիւտար արեւելք էր իր փլիւխոփայ նոճեստաններէն մինչեւ համատարած խոպան դաշտերու կակաչը, փողոցի փոշիէն մինչեւ ընդհանրապէս սեւցած տախտակներով իր հին հին փայտաշէն տուները։ Այդ տուները պարտէզներու մէջտեղ կանգնած, կամ նստած արձակ բացատաններու եզերքին, անվրդով՝ սուզուած յիշատակներու անտառին խորերը, լուռ էին յաւէտ. ո՛չ աքաղաղին կանչը, ոչ հաւնոցներու չափօսութիւնը, ոչ ալ տղոց անվերջանալի ազմուկը կրնային խանդարել անոնց լռութիւնը։ Վերջալոյսին միայն, երբ արեւուն չղերը անցեալ չքեղութեան մը պատրանքը կը գծագրէին անոնց ապակիներու տարածքին, այդ տուները ճայն չարժուն կ'ունենային յանկարծ, կը մրմնջէին ներկային ներս, կը մասնակցէին տղոց խաղերուն, մինչեւ որ խաւարը զարթնելու ամէն չարժում։

Ինչո՞ւ քէնոտած էին այդպէս Սկիւտարի մենաւոր տուները. ո՛վ գիտէ։ Թերեւս չէին հաշտուած իրենց երիտասարդութեան թատրոններով, երգով, պարով խայտացող Սկիւտարին կորուստին, երբ ներկան քիչ մը ամէն բանի անտարբեր ու անցեալին օտար, մեծ մասով աչխատաւոր զանգուածի մը բնակավայրը դարձուցեր էր զայն։

Մանկութեանս տարիներուն մեր պարտէզները մեծ կամ փոքր՝ ապրող, աղաղակող հակասութիւնն էին տուներուն։ Գրեթէ միշտ անխնամ, չատ անգամ երեքը, չորսը միացած իրարու։ Ի՞նչ հարկ փշաթելի ցանցի մը կամ ցանկապատի մը պատուարին. ամէն մարդ գիտէր թէ ուր էր սահմանը իր պարտէզին ու դրացիին. մեր խաղերուն անբաժանելի ընկերը այդ բնագաւառին մէջ հասարակաց էր ամէն բան. այս կամ այն ծառին սալորը, թուզը, կամ անկիւն մը կծկտած վարդենիին ծաղիկներէն մինչեւ հաւնոցէ մը ներս սպրտած համաճարակ մը որ իրարու եռեւ կը խլէր մեր հաւերը, աքլորները։ Հորերը միայն բարեկամ չէին մեզի. իրենց սարսափի բերաններով կը բողոքէին պարտէզներու լուռ հպատակութեան՝ մեր կամքին, ու մինչեւ խրխլած փողոցի պատերը երկարող մեր իշխանութեան դէմ։ Չէին մասնակցեր ալ մեր խաղերուն. կը մնային անմատոյց, լուռ, սակայն տարբեր էր անոնց անխօսութիւնը մեր տուներու խռոված լռութենէն. չա՛ր էին հորերը եւ մութ։

Պարտէզներէն դուրս փողոցները կային մեզ կանչող. արեւելեան գիւղաքաղաքներու անկանոն, կապտորակ կամ մոխրագոյն քարերով հիւսուած նեղ փողոցները. ամէնէն ընտանին անոնցմէ, մեզ Ձեմարան առաջնորդողն էր որ կը սկսէր Պաղլարպաչէի հրապարակէն, դէպի թեզմանատան վերի քովէն, ուրախ - ուրախ կ'եզերէր ցորենի արտը ու յետոյ կը դառնար դէպի վար, դէպի ենի - Մահալլէ, լրջացած՝ նոճեստանին զուգահեռ իր գնացքին մէջ։

Ձեմարանը՝ փտած ելակի գոյն քարերով, լայնանիստ, ճակտին նոյն գոյնով քարէ գունդովը հեղինակութեան մը պէս կանգնած էր զառիվարի վերջաւորութեան, եւ զգաստութեան չունչ մը կը ծաւալէր նոյնիսկ իր արտաքինէն դէպի մեր ազմկարար խումբը որ կը լրջանար հեռուհեռէ, ծանրախոհ այդ հսկային դիմաց։ Որքա՜ն կը նմանէր ան այդպէս մեր մանկապարտէզի տիկինին. մարմնեղ, սպիտակ մազերով բացարձակ հեղինակութիւն մը լինք ալ, տարիներու հոլովոյթով անբաժանելի մէկ մասնիկը դարձած վարժարանին, թէպէտ միշտ յարդանք ու պուտ մըն ալ վախ ազդող մեզի, սակայն նաեւ սիրոյ, գուրգուրանքի անըսպառ օճախը մեր բոլորին համար, ու բարի, բարի. ճիշդ ինչպէս մութ վարդագոյն հսկայ քարերը Ձեմարանին։

Դուրեանին տուները հոս ալ կ'ընկերանար մեզի. պատմած էին թէ Ձեմարանցի եղած էր ինքն ալ, թէեւ ո՛վ գիտէ որքան տարբեր էր իր Ձեմարանը մերինէն։ Սակայն եւ այնպէս խաղալ նոյն պարտէզին

Գրեց՝ ԱՐՓԻ ԹՈՒԹՈՅԵԱՆ

մէջ ուր խաղացեր էր Դուրեան մը, չընչէլ նոյն օդը, անցնիլ նոյն փողոցներէն, անգիտակից, միամիտ, սակայն մեր հպարտութիւնը չոյող բան մը ունէր։

Ձեմարանին տեղաւորուած ցած թաղամասը ղրացի էր մութ նոճեստանի մը ուր կը սեւեռէին յաճախ մեր նայուածքները պարզուած ուշադրութենէ, փերթած՝ յոգնեցնող քացատրութիւններու ծանրութենէն։ Միայն վերի յարկի դասարաններն էին որ ունէին նոճեստանին կամ Ս. Կարապետ Եկեղեցիի զանգակատան վրայէն, Վոսփորի կապոյտը որպէս հորիզոն՝ կամ չփացած Մարմարայի իր կղզիներով։ Սակայն հեռուին հոմանիշ - ներն էին մեզի համար այդ կապոյտները։

Ձեմարանէն քիչ անդին Ս. Կարապետն էր մեր ամենահեռու սահմանը. հոն էինք ամէն կիրակի ու ամէն ուրնական օր, չափիկ հազուելու եւ աւելի՝ պատարագէն ետք խաղալու համար պարտէզին կամ ճերմակ ու լազուարթ ձուաձեւ, ողորկ պղտիկ քարերով հարթուած մաքուր բակին մէջ։ Տունէն տրուած կարգապահութեան, լրջութեան ամէն պատուէր կը զօրէր միայն եկեղեցիէն ներս, զորշ, կանթեղներու պլպլուքով մթագնած պատկերներուն առջեւ մոմ վառելու արարողութենէն սկսած, մինչեւ մեր չափիկներու պահարանին փակուիլը. անկէ անդին մեծերէն փոխ տրուած ամէն դիմակ կը նետէինք ու կ'ըլլայինք նորէն մենք, ապրելով պարտականութիւնը կատարած մարդու գոհունակութիւնն ալ։

Ամառուան արեւը երբ կը սկսէր ճառագայթ ու փոշի տեղալ Սկիւտարի վրայ, կ'ապաստանէինք Ջամլըճայի դիւղերը. այդ կանանչ բլուրը իր պարտէզներով, պուրակներով, այգի ու աղբիւրներով քմահաճ դչխոյի մը արհամարհոտ կեցուածքն ունէր կարծես Վոսփորի ու Մարմարայի ոսկեզօծ կապոյտին դարպասին։ Համատարած դաշտերու մէկտեղէն Ջամլըճայ բարձրացող ճամբուն վրայ կը տեսնէինք մենութեան մէջ արձանացած Սիամանթոյին ծառը. հովերը լուր չէին բերեր իր մտերիմէն ու հսկայ ծառը լուռ կ'ողբար իր լքումը, մինչեւ որ փոթորիկի դիշեր մը տապալեց զայն։

Սկիւտարի սրտին վրայ էր գերեզմանատունը. տարածուած՝ ըլլալուն ու չըլլալուն խաչմերուկին վրայ, վանողական բան մը ունէր երկար առեն, հասկերու դեղինով, պուրակներու կանանչով ու փոշիին ժժգունութեամբ չրջանակուած մանկութենէն համար. սեւի լիճ մըն էր ան, սեւի սեւ մելանով լեցուած հսկայ կառամար մը, որուն չէին ուզեր նոյնիսկ ակնարկս դարձնել. թէեւ կը տեսնէի հեռուէն ճերմակ տապանաքարերը, ընդծովեաներու ջուրէն վեր բարձրացած աչքերուն պէս. մեր կեանքէն ի՞նչեր կը պատմէին արդեօք անոնք, մութի յաւերժական իրենց ձամբորդներուն։ Կը տեսնէի տակաւին ծաղկած թուփեր, ծառեր ալ, սակայն հակառակ անոնց սեւ էր ան, սեւի սեւ։ Մանկութիւնս թողած Սկիւտար, երբ հեռացայ, մեր պարտէզներու հորերուն պէս դերեզմանատունը մնաց մտերիմներու չրջանակէս դուրս, օտար, թէեւ այնքան մօտ մեր տան։

Ու տարիներ ետք միայն երբ գայի փնտռել հոն հին սէրեր, պատրանաթափութիւնը դիմաւորեց զիս ծաղրածուի ժպիտով. Վոսփորի նորաչէն կամուրջը տգեղ եւրոպականութիւնով մը ներկեր էր Սկիւտարը. ո՛չ ցորենի արտը մնացեր էր, ոչ նեղ փողոցներու անճեւ, անկանոն ողորկ քարերը, ոչ մանկութենս հերոսացած տուները եւ ոչ ալ մեր առանց փըչաթելի պարտէզները իրենց չար հորերով։ Փողոցները անդիմագիծ անցքերու վերածուեր էին միօրինակ, նման աչխարհի բոլոր միւս փողոցներուն. իսկ տուներուն, պարտէզներուն, ցորենի արտին տեղ բարձրացեր էին անճոռնի, տգճեւ բնակարաններ, խեղդելով, դուրս չպրտելով պարտէզի ամէն պատուիկ։ Նորհարուստներու չտեսութեամբ ու սրնափառ՝ կը դիտէին իրենցմով ստեղծուած նոր սակայն անճաշակ թաղամասը։ Ձեմարանը եւ Ս. Կարապետի զանգակատունը քիչ մը աւելի մխրճուեր էին վոսին մէջ կարծես։

Ու որպէս միակ անփոփոխ ծանօթ՝ չըւարուն կարօտի քայլերուս դէմ բացուեցաւ միայն հսկայ կաղամարը հին՝ Սկիւտարի գերեզմանատան։ ■

ՆԿԱՐԻՉ՝ ԱՐԱՄ ԱԼԷՍԵԱՆԻ ՀԵՏ

Նկարիչ Ա. Ալէսեանի հետ մեր ժամադրութիւնը կը ճշդենք Նոյեմբեր 23-ին, 60-է աւելի իր գործերուն ցուցահանդէսին բացման իրիկունը։ «Միտք եւ Արուեստ»ի այս շարքը յատկացուած է, ինչպէս ընթերցողները նկատեցին, երիտասարդներու կարգին դասեցինք Ա. Ալէսեանը հետեւով՝ որ իրրեւ նկարիչ իր առաջին անձնական ցուցահանդէսը տուած է 1968-ին միայն։ Որով, մեր առաջին հարցումը կ'ըլլայ թէ ե՞րբ, ի՞նչպէս, ինչո՞ւ եկած է նկարչութեան։

Ա. ԱԼԷՍԵԱՆ.- Նախ ճշդեմ որ, նկարչութեան թէ որեւէ արուեստի պարագային, տարիքի հարց չի կրնար ծագիլ։

«ՅԱՌԱՋ».- Մեր հաստատումն ու հարցումը կը թելադրուէր անով, որ իրրեւ նկարիչ երիտասարդ էք՝ ճանի ուշ եկած էք նկարչութեան, եւ անշուշտ հետաքրքական պիտի ըլլար իմանալ նկարչութիւնը ասպարէզ ընտրելու ձեր որոշումին դրդապատճառները։

Ա. ԱԼԷՍԵԱՆ.- Ինչպէս նշեցի, արուեստի մէջ երիտասարդութիւնը երբե՛ք տարիքի հետ չէ կապուած։ Աւելցնեմ անմիջապէս, թէ չատ փոքր տարիքէս սկսած եմ նկարել՝ նկարչութիւնը սիրող բոլոր մանուկներուն պէս։ Բոլոր նկարիչներն ալ այդպէս սկսած են։ Մանկութեանս լաւագոյն յիշատակները կ'երթան արդէն մեր տան՝ ուր նկարչական յատուկ մթնոլորտ մը կը տիրէր։ Ուրախութեամբ նշեմ թէ ծնողքս չատ կարեւոր կը նկատէր՝ առօրեայ մեր անունդին չափ՝ արուեստը. յատկապէս երաժշտութիւնն ու նկարչութիւնը։

«ՅԱՌԱՋ».- Այս բոլորը տեղի կ'ունենար...

Ա. ԱԼԷՍԵԱՆ.- Պոլիս. Մեծ Կղզին։

«ՅԱՌԱՋ».- Կրնայի՞ք արտայայտուիլ, այս առիթով, օրուան եւ բաղաքին մթնոլորտին մասին։

Ա. ԱԼԷՍԵԱՆ.- Անշուշտ. մանաւանդ տոհմիկ, հայկական իմաստով։ Ինքզինքս միայն ու միայն Հայ զգացած եմ՝ լեզուով թէ մթնոլորտով։ Ամբողջ մանկութիւնս անցած է Մեծ Կղզիին մէջ։ Դուրսի աչխարհէն անջատուած՝ ամառ - ձմեռ հոն կ'ապրէինք։ Ասիկա կրնայ ներկայանալ իր դրական կամ բացասական երեսներով։ Ինծի համար դրական բան մըն է անով՝ որ քիչ մը իրականութենէն անջատ, ուրիշ աչխարհի մը մէջ կ'ապրէինք. տեսակ մը զոցուած, ամփոփուած էինք մենք մեր մէջ։ Կղզին, իր բնական գեղեցկութեամբ հրաչալիք մըն էր եւ այդ չրջանին բնակուած միայն Հայերով եւ Յոյներով՝ որոնցմէ չատեր ճմեռն ալ հոն կ'անցընէին։ Միջանկեալ ըսեմ, թէ 1920-ին ծնած եմ. ուրեմն 1925 - 26-ի չրջանին մասին է խօսքս։ Տարին քանի մը անգամ միայն Պոլիս կ'երթայինք. որով, մեր ամբողջ աչխարհը այդ հրաչալի կղզին էր։

«ՅԱՌԱՋ».- Իսկ դպրո՞ցը...

Ա. ԱԼԷՍԵԱՆ.- Ամբողջ չաբթուան ընթացքին ուսուցիչներ կու գային, տունը, եւ մասնաւոր դասերով կը զբաղէին մեզմով։ Շատ լաւ կը յիշեմ, օրինակ, նուագի ուսուցիչը, Սինանեան, մանուկներուն չատ մօտ, մանկավարժ, սքանչելի մարդ մը։ Նկարչութեան ուսուցիչն էր Ալպէր Մել, Փարիզի Գեղարուեստից Վարժարանէն չրջանաւարտ եւ բարեկամ՝ ծնողքիս։ Այս ուսուցիչը երեք աչակերտներով (երկու մեծ եղբայրներս եւ քոյրս), մեր տան մէջ, Պօ գ'Արբի մանրանկարով դասարան մը հիմնեց։ Լաւ էր գաղափարը։ Երբ ուսուցիչ մը մէկ աչակերտով միայն կը ըզբաղի, այդ աչակերտը կը կարծէ թէ ինչ որ կը գծէ՝ սքանչելի է...։ Ուրեմն երեքը, խմբովին, շըվալէները կը դնէին ու կը սկսէին գծել։ Շատ փոքր ըլլալուս, ես տակաւին չէի մասնակցեր դասերուն. բայց օր մը, երբ ուսուցիչը նկատեց որ ուզելով միւսներուն նմանիլ ես եւս բաներ մը կը մրոտէի, գծագրութիւններէս մէկը իր ուշադրութիւնը դրաւեց. այդ առիթով մօրմէս խնդրեց որ ես ալ, հակառակ փոքր տարիքիս, դասերուն մասնակցիմ։ Այս մէկը մանկութեանս ամէնէն զեղեցիկ յիշատակներէն է, որովհետեւ, ի՞նչպէս ըսեմ...

«ՅԱՌԱՋ».- Առաջին քա՞յլ։

Ա. ԱԼԷՍԵԱՆ.- Բառը լաւ գտա՛ք. այո՛. ճիշդ այն քայլը՝ որ մեզ կը մղէ յառաջանալու։ Ուրեմն, ես եւս սկսայ դասերուն մասնակցիլ. սկսայ գծելը սիրել եւ նկարչութիւնը ինծի համար վերածուեցաւ տեսակ մը անունդի։

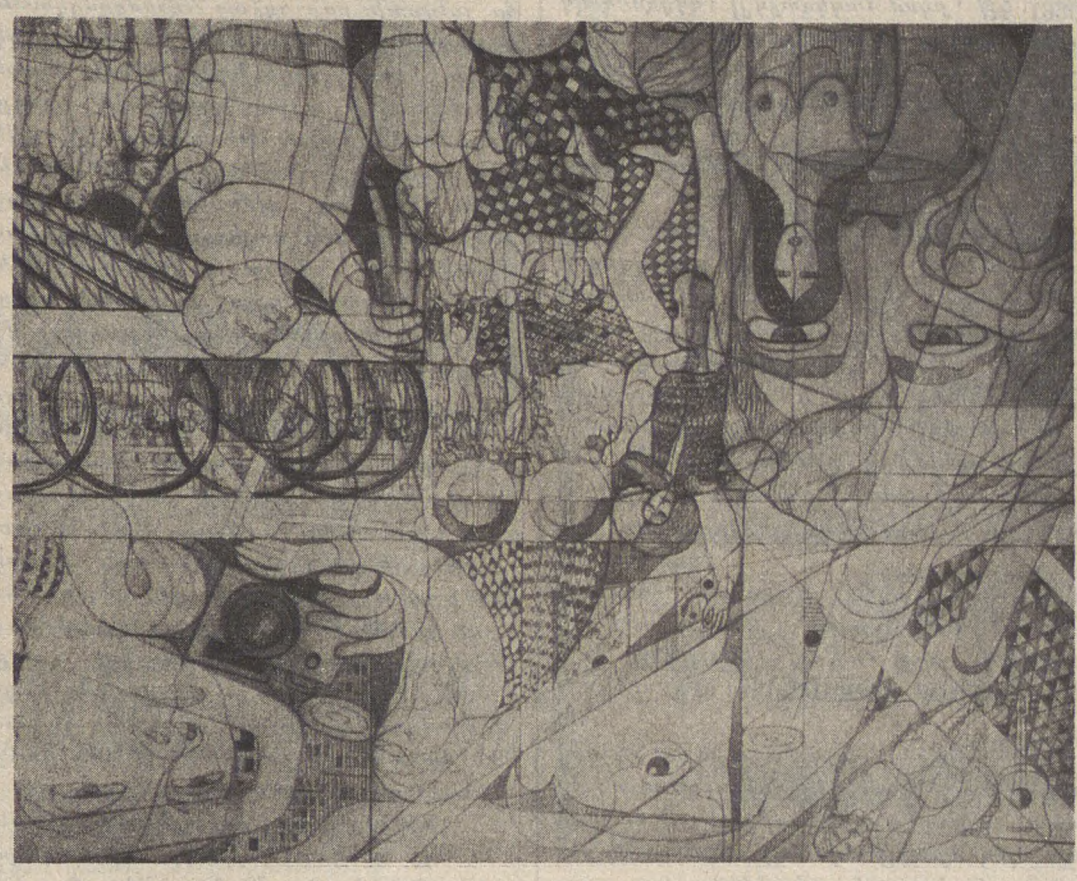
«ՅԱՌԱՋ».- Եւ որքա՞ն տեւեց Մեծ Կղզիի այդ մթնոլորտն ու դասընթացքը։

Ա. ԱԼԷՍԵԱՆ.- Մինչեւ 12 տարեկանս, երբ սկսայ Գոլէժ յաճախել։ Սոխակուեցանք ճամեռները թողուլ կղզին եւ քաղաքի տունը փոխադրուիլ։ Բայց այդ չրջանին եւս, այս անգամ ուրիշ ուսուցիչներէ, գծագրութեան մասնաւոր դասեր կ'առնէի։ Գոլէժէն չրջանաւարտ, փափաքեցայ բնմագիտութեան (սեճոկրաֆի) հետեւիլ։ Բնմագիտութեան կարենալ հետեւելու համար սակայն պայման էր, որոշ առեն մը, Պոլսոյ Գեղարուեստից Վարժարանը յաճախած ըլլալ, ուր մնացի երկու տարի։ Ինծի համար, իսկապէս, չատ կարեւոր չրջան մը։

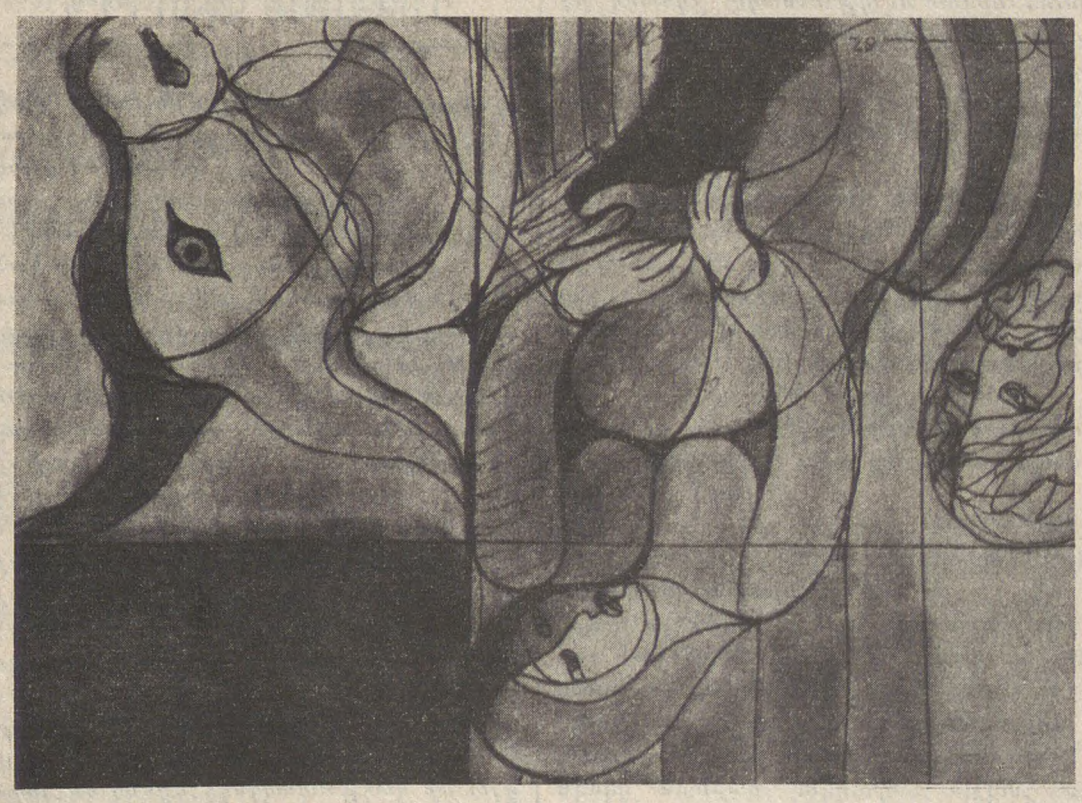
«ՅԱՌԱՋ».- Ի՞նչ իմաստով։

Ա. ԱԼԷՍԵԱՆ.- Անով որ, պարզապէս, հոն բախտը ունեցայ աչակերտելու Էօփօլտ Լէվիի՝ որ նախապէս դասաւանդած էր Փարիզի Պօ գ'Արբին մէջ։ Ինքն էր Պոլսոյ Գեղարուեստից Վարժարանին ուսուցչապետը։ Կային, անշուշտ, թուրք ուսուցիչներ եւս, բայց ես բախտը ունեցայ, աչակերտութեանս երկրորդ տարին մանաւանդ, իր խումբին մէջ ըլլալու եւ որով տարի մը չարունակ աչխատելու իր հսկողութեամբ եւ ցուցմունքներով։

●▸



ՅՎՍԾՕԹ



ՊԵՏՐՈՍԸ

Ա. ՆԱՆՈՒՇԸ - Ֆոլոսիկի տարիքն էր: Դիսիրէ մը կրնայ ըսել, բայց ատիկա բնաւ չէր նշանակեր, որ ան ալ ուրիշներու պէս ծնած չըլլար: Ան ալ ծնած էր, ինչպէս ամէն մարդ, ինչպէս ամէն կենդանի: Ինչպէս ամէն ծառ, ամէն ծաղիկ: Ինչպէս ամէն ինչ, որ կայ աշխարհի վրայ: Ան ալ ունեցած էր մայր մը, որ զինք ծնած էր ցաւերու մէջ, ինչպէս ամէն մայր: Ան ալ ունեցած էր հայր մը, որ զինք սիրած էր, ինչպէս ամէն հայր: Ան ալ ունեցած էր մանկութիւն մը, որ անցած էր խաղերու մէջ, ինչպէս ամէն մանկութիւն: Ան ալ ունեցած էր պատանութիւն մը, որ անցած էր ուրախութիւններու եւ տառապանքներու մէջ, ինչպէս ամէն պատանութիւն: Ան ալ ունեցած էր սէրեր, որոնք ծնած էին ուրախութիւններէ եւ տառապանքներէ, ինչպէս ամէն սէր: Ան ալ ունեցած էր ատելութիւններ, որոնք ծնած էին ուրախութիւններէ եւ տառապանքներէ, ինչպէս ամէն ատելութիւն: Ան ալ ունեցած էր ընկերներ, որոնք ծնած էին ուրախութիւններէ եւ տառապանքներէ, ինչպէս ամէն ընկերութիւն: Ան ալ ունեցած էր թշնամիներ, որոնք ծնած էին ուրախութիւններէ եւ տառապանքներէ, ինչպէս ամէն թշնամութիւն: Ան ալ ունեցած էր ուրախութիւններ եւ տառապանքներ, ինչպէս ամէն մարդ:

Ա. ՆԱՆՈՒՇԸ - Ֆոլոսիկի տարիքն էր: Դիսիրէ մը կրնայ ըսել, բայց ատիկա բնաւ չէր նշանակեր, որ ան ալ ուրիշներու պէս ծնած չըլլար: Ան ալ ծնած էր, ինչպէս ամէն մարդ, ինչպէս ամէն կենդանի: Ինչպէս ամէն ծառ, ամէն ծաղիկ: Ինչպէս ամէն ինչ, որ կայ աշխարհի վրայ: Ան ալ ունեցած էր մայր մը, որ զինք ծնած էր ցաւերու մէջ, ինչպէս ամէն մայր: Ան ալ ունեցած էր հայր մը, որ զինք սիրած էր, ինչպէս ամէն հայր: Ան ալ ունեցած էր մանկութիւն մը, որ անցած էր խաղերու մէջ, ինչպէս ամէն մանկութիւն: Ան ալ ունեցած էր պատանութիւն մը, որ անցած էր ուրախութիւններու եւ տառապանքներու մէջ, ինչպէս ամէն պատանութիւն: Ան ալ ունեցած էր սէրեր, որոնք ծնած էին ուրախութիւններէ եւ տառապանքներէ, ինչպէս ամէն սէր: Ան ալ ունեցած էր ատելութիւններ, որոնք ծնած էին ուրախութիւններէ եւ տառապանքներէ, ինչպէս ամէն ատելութիւն: Ան ալ ունեցած էր ընկերներ, որոնք ծնած էին ուրախութիւններէ եւ տառապանքներէ, ինչպէս ամէն ընկերութիւն: Ան ալ ունեցած էր թշնամիներ, որոնք ծնած էին ուրախութիւններէ եւ տառապանքներէ, ինչպէս ամէն թշնամութիւն: Ան ալ ունեցած էր ուրախութիւններ եւ տառապանքներ, ինչպէս ամէն մարդ:

Ա. ՆԱՆՈՒՇԸ - Ո՛չ: Ան չէր ունեցած հայր մը: Ան չէր ունեցած մայր մը: Ան չէր ունեցած ընկերներ: Ան չէր ունեցած թշնամիներ: Ան չէր ունեցած ուրախութիւններ եւ տառապանքներ: Ան չէր ունեցած ոչ մէկ բան: Ան ծնած էր, ինչպէս ամէն մարդ, ինչպէս ամէն կենդանի: Ինչպէս ամէն ծառ, ամէն ծաղիկ: Ինչպէս ամէն ինչ, որ կայ աշխարհի վրայ: Ան ալ ունեցած էր մայր մը, որ զինք ծնած էր ցաւերու մէջ, ինչպէս ամէն մայր: Ան ալ ունեցած էր հայր մը, որ զինք սիրած էր, ինչպէս ամէն հայր: Ան ալ ունեցած էր մանկութիւն մը, որ անցած էր խաղերու մէջ, ինչպէս ամէն մանկութիւն: Ան ալ ունեցած էր պատանութիւն մը, որ անցած էր ուրախութիւններու եւ տառապանքներու մէջ, ինչպէս ամէն պատանութիւն: Ան ալ ունեցած էր սէրեր, որոնք ծնած էին ուրախութիւններէ եւ տառապանքներէ, ինչպէս ամէն սէր: Ան ալ ունեցած էր ատելութիւններ, որոնք ծնած էին ուրախութիւններէ եւ տառապանքներէ, ինչպէս ամէն ատելութիւն: Ան ալ ունեցած էր ընկերներ, որոնք ծնած էին ուրախութիւններէ եւ տառապանքներէ, ինչպէս ամէն ընկերութիւն: Ան ալ ունեցած էր թշնամիներ, որոնք ծնած էին ուրախութիւններէ եւ տառապանքներէ, ինչպէս ամէն թշնամութիւն: Ան ալ ունեցած էր ուրախութիւններ եւ տառապանքներ, ինչպէս ամէն մարդ:

Ա. ՆԱՆՈՒՇԸ - Ֆոլոսիկի տարիքն էր: Դիսիրէ մը կրնայ ըսել, բայց ատիկա բնաւ չէր նշանակեր, որ ան ալ ուրիշներու պէս ծնած չըլլար: Ան ալ

ԾԱՂԿԱՄԱՆԸ՝ ԱՂԲԱՄԱՆ

Մի՞շտ այսպէս եղած էր, թէ առաջին անգամ կը նկատէր։ Իւրաքանչիւր ցեղակիցի կանդ կ՚առնէր Ուիսքի, արագ արդուզարդի նման սիրաբանութիւն մը կը սկսէր, դժգոհ՝ կը շարժէր գլուխը, ապա պոչը, կը նայէր ետ - ետ, մինչեւ որ նոր հանդիպում մը իրականանար։

Փակ էին վաճառատուները։ Միայն հացադործը, մսավաճառն ու պանդոկները չէին կրնար փակել իրենց ծառայութիւնները։ Մանաւանդ պանդոկները։ Մարդիկ կրնային ապրիլ առանց հացի, կրնային գոյատեւել առանց միսի, առանց պանդոկի՝ երբեք։ Իսկ Պեռնար պանդոկապետ էր, ինչպէս ուրիշներ կայարանապետ կրնային ըլլալ։ Կամ ալ գնդապետ։ Պետերը միշտ ալ հասարակաց բան մը կ՚ունենային։

- Ուիսքի, հոս եկուր։ Եկո՛ւր, ըսի։

Նոյն թաղին մէջ ուրիշ պանդոկներ ալ կային, միայն իրն է որ ճիշդ եկեղեցիին դիմացն էր, անոր պէս յատիւենական։ Անկէ առաջ յատիւենական։ Պեռնա՞ր անտառ մը կը գտնուէր, թէ արեւադարձային պուրակ մը յանկարծ բուսած էր ուղեղին մէջ։ Հոսիւտի չրջուած վերարկու մը կար մէջտեղ, դառնութեամբ յորդուն բաժակ մը ու յիշողութիւնը կորսընցուցած փիղ։ Առաւօտեան առաջին պատոյն էր չան, մինչ Պեռնար արդէն կարղացած էր օրուան միակ լրագիրը ուլուր մը, լերի մէկ դրուագը ալքոլի նման ուղղակի բարձրացած էր վեր, բարձրացած աւելի, մինչեւ որ հասած էր բուրդին կատարը ու տիրապետած առանձին, իշխանավարի, բռնակալ։ Փողոցին մէջ մարդ չկար, շատ մարդ չկար, բայց իր պանդոկը տակաւ կը լեցուէր, մինչեւ որ վերջնաթեր սենեակին հետ այլեւս ոչ առաջարկող, ոչ ալ փնտռող պիտի գըտնուէր։ Այդատեն է միայն, որ լեցուելու կարգը եկեղեցիին կուգար։

- Թաղի բոլոր չուներուն հետ պիտի չկենաս, հասկցա՞ր։

Երբ պանդոկ մտաւ Պեռնար, Ուիսքի անհետացաւ, քալեց դէպի ներքին սենեակը ու պահարանէ մը ալպոմ մը վերցուց։ Խոշոր նկար մըն էր, էջին ամբողջ տարածութեան ախորժակով։ Ինք էր, թեւերուն մէջ նարնջագոյն կին մը, մօրթի ու զգեստի փոխադարձ ցոլացումով։ Նայեցաւ, թանձրացուց ակնարկը, բայց աչքերը մնացին դատարկ։ Սպիտակ վերնաշապիկի ու սեւագոյն փողկապի մը վերեւ չերեւցող աչքերն են որ քաշեցին զինք, չարչրկեցին, մինչեւ որ հանդարտեցաւ։ Պէտք է պոկէր նկարը թուականը զիտնալու համար, իսկ սրածայր քիթի մը տակ ընդլայնող կնոջական բերանը զղուշութիւն կը թելադրէր։ Նոր միայն կը նկատէր, թէ այդ դէմքին վրայ ճշդում մերժող աչքեր կը թեւածէին ու ինք կը նմանէր չահուելիք հեշտ դատ մը կորսընցնող փաստաբանի։

Փակեց ալպոմը, բայց նարնջագոյնը փակած մնաց նայուածքին, զառածեցաւ ու լեցուց ամբողջ տեսողութիւնը։ Լուրին խորագիրը տպաւորիչ չէր, բայց պատմութիւնը կը չարունակէր թաւալիլ տպագրական արագընթաց մեքենայի մը պէս։ Պեռնար արկածահար կը զգար ինքզինք, երբ ջարդուած ոչ մէկ կող ունէր։ Միայն իր պանդոկի սենեակներն են որ ծագործած ատենս է որ ինքզինքս կ՚ըլլամ։

«Ց»։- Իսկ նկարչական ձեր նախընտրութիւններո՞ւն մասին։

Ա. Ալէքսեան։- Անմիջապէս ըսեմ թէ որեւէ զարդի մասին նախընտրութիւն չունիմ։ Նկարչութեան մէջ կարեւորը նորութիւնը, նոր զգացողութիւնը յայտնաբերելն է։ Այս ուղղութեամբ կը հիանամ Մաթիսին որ խոր ծերութեան իր ամէնէն յանդուգն, եթէ կ՚ուզէք՝ երիտասարդ գործերը տուաւ։ Շատեր խոսք մը ունին. Փիքասօն, օրինակ, ինծի համար խոսք մըն է, մանաւանդ այն պատճառով որ, ըստ իս, ազատութեան խորհրդանիշն է։- միշտ բաց, միշտ փոխուած, միշտ տարածուած։

«Ց»։- «Ազատութեան խորհրդանիշ» ը - սիր։ Ի՞նչ կը հասկնաս ատով։

Ա. Ալէքսեան։- Ազատութիւն կը նշանակէ, ինծի համար, նախ եւ առաջ իր անձին մէջ չկաշկանդուիլ։ Հոգեբանական հարց է։ Երբ ճարտարապետութիւն կ՚ընէի, օրինակ, յատակագիծի մը վրայ ութ ժամ չարունակ աշխատիլը հոգեկան պրկում մը կու տար ինծի։ Ցաջորդ առաւօտ կանուխ, սակայն, աշխատանոցիս մէջ ինքզինքս կը զգայի բացարձակապէս ազատ, տեսակ մը, եթէ կ՚ուզէք, անիշխանական։ Ճարտարապետութիւնը ձգելէս ետք կ՚ապրիմ խաղաղ, ազատ, եւ ինչպէս նկարչակերպիս մասին ըսի՝ նաեւ թափանցիկ հոգեվիճակ մը։

«Ց»։- Ի՞նչ կը խորհիս «Ցառաջ - Միտք եւ Արուեստ»ի այս շարքի մասին։

Ա. Ալէքսեան։- Սքանչելի գաղափար մը՝ որ կ՚իրագործուի. մանաւանդ որ նկարիչին հետ անմիջական չփման մէջ էք եւ ինքն է որ կ՚արտայայտուի՝ զինք մտահոգող հարցերու մասին։ Ընթերցողն ալ, այս ձեւով, լաւագոյնս կը ճանչնայ ենթական. ճանաչողութիւն մը՝ որ անհրաժեշտ է գործին եւս ըմբռնման համար։ Աւելիէն պիտի օգտուիմ, սակայն, ուրախութեամբ նշելու թէ բազմաթիւ հայ նկարիչներ կան, յատկապէս Փարիզ։ Մէկ բան ինծի ցաւ կը պատճառէ, այն՝ թէ որքան ատեն որ նկարիչ մը առանձին է՝ մեծ դժուարութիւն ունի արտայայտելու, բացուելու։ Շատ պիտի փափաքէի որ մեր հայ նկարիչները համախմբուին, իրարմով աւելի հետաքրքրուին, մտահոգուին, ջանան ըմբռնել, հասկնալ զիրար։ Լրացնե՛ն զիրար։ Այս խօսքս մտահոգութեամբ, զրեթէ տարիէ մը ի վեր, քանի մը հայ նկարիչ բարեկամներ միշտ կը հաւաքուինք։ Կը յուսանք մեր կազմած այս կորիզը ընդլայնի եւ զօրանայ։

Պիտի ուզեիմ իմանալ, սակայն, թէ իրրեւ նկարիչ ինչպէ՞ս կը գծէիմ, ինչի՞ կը մղուիմ։

Ա. Ալէքսեան։- Զգուած եմ միշտ արուեստագէտներուն պէս արտայայտուելու։ Ժամանակի ընթացքին, սակայն, թեթեւնալ կը վերնան կամաց կամաց, ամէն ինչ կը մոռցուի եւ օրուան տպաւորութեան, ազդեցութեան տակ է որ նկարը մարմին կը ստանայ։ Այսօր, եթէ հարցնէք ինծի, պիտի ըսեմ թէ գործս որոշ չափով միքրոֆոզմ արուեստ է։ աւելցնեմ, թէ ես իսկ նոր անդրադարձայ ատոր։ Իրապէս որ մեր աշխարհը այլեւս ֆոզմիք է։ Սահմանները այնքան լայն են այսօր, որ խտացումը թափանցկութեան մէջ միայն կրնանք տեսնել։

«Ց»։- Ինչ որ կը նշանակէ, ձեւով մը, սահմանները, տարածութիւնները բան - դել։

Ա. Ալէքսեան։- Ընդհակառակն, սահման իսկ չկայ այլեւս՝ որ քանդենք։ Այո՛, ա՛յս է օրուան հոգեբանութիւնս։

«Ց»։- Բայց ի՞նչ իմաստ կը ստանայ հոս թափանցիկը։

Ա. Ալէքսեան։- Թափանցկութիւնն է՞ որ լաւագոյնս կրնայ արտայայտել fոզմիք աշխարհը. ապակիին օրինակով՝ որուն ընդմէջէն պարզ է ամէն ինչ, տեսանելի, ուր եւ կը ցոլայ այն ամէնը՝ որուն կռնակ դարձուցած ենք։ Մէկ խօսքով, եթէ ըսեմ կ՚երեւակայեմ, կը նշանակէ՝ կը տեսնեմ։ Ի վերջոյ պատկերը, գոյնը տեսողութեամբ է որ կ՚ըմբռնուի։ Այո՛, տեսնել միշտ հեռուն, երթալ հեռուն՝ իրրեւ փախուստ եւ յայտնաբերում։

«Ց»։- Բայց նկարչութիւնը առաւելապար գոյն է եւս. գոյնին մէջ ո՞ւր է թափանցկութիւնը։

Ա. Ալէքսեան։- Ճիշդ ատոր է որ կը ձգտիմ։ Գոյնը պէտք չէ պատ ըլլայ. գոյնը կրնայ, եւ պէտք է, թափանցիկ ըլլայ, օդին պէս, ջուրին պէս՝ ուր նըրբերանգները միշտ կը փոխուին՝ խայտաբղէտ ու թափանցիկ։ Այս մէկը նոյնիսկ դիմանկարներու պարագային՝ որոնցմէ անդին պէտք է տեսնել։ Այս բոլորը, անշուշտ, նկարչութեան կապակցաբար իմ հաւատքս, իմ «երես»ս է, մինչդեռ նկարչութիւնը, ինչպէս բոլոր արուեստները, բազմերես է։

«Ց»։- Մեր խօսակցութիւնը ընթացաւ նկարչութեան մասին տեսութիւններով, եւ հիւսելով, միաժամանակ, ձեր կենսագրութիւնը։ Ըսիք թէ Փարիզ գալով ճարտարապետութեամբ զբաղեցաք։ Մօտս - տրապէս ի՞նչ։

Ա. Ալէքսեան։- 22 տարի։ Միշտ չարունակելով սակայն գծել։ Թէեւ առաջին առանձին ցուցահանդէսս չատ ուշ տուի, Փարիզ հաստատուած երկրորդ տարիէս, 1957-էն սկսեալ միշտ ալ մասնակցած եմ սակայն հաւաքական ցուցահանդէսներու։

«Ց»։- Իսկ ճարտարապետութեան կողքին գծելու համար անհրաժեշտ ժամանա՞կը...

Ա. Ալէքսեան։- Կ՚աշխատէի մանաւանդ առտուները. ամէն օր, ժամը 5 - 5։30-ին, տանս ներքնայարկը՝ զոր աշխատանոցի եմ վերածած։ Կ՚աշխատէի էրոֆիներու վրայ. յետոյ, արձակուրդներուն տ՚ափիրէ նաթիւր կ՚աշխատէի։

«Ց»։- Կարեւո՞ր է բնութեան դէմ առ դէմ աշխատիլը։

Ա. Ալէքսեան։- Ինծի համար՝ անպայման։ Մեր յօրինումներուն մէջ որոշ չափով պէտք ունինք ուսումնասիրելու բնութիւնը՝ որ ամէնէն մեծ ուսուցիչն է։ Ցաճախ վայրկեանի մը մէջ չատ առիթներ կը փախցնենք՝ եթէ նայիլ, տեսնել չենք գիտեր, եթէ այդ հետաքրքրութիւնը չունինք։ Գրպանս միշտ էրոֆիի տետրակ մը ունիմ. առաջին տպաւորութիւնը կը ջանամ արձանագրել՝ երբեմն 2 - 3 գիծով։ Աւիկա յիշեցնող, թելադրող բան մըն է. յետոյ՝ անմիջական է, առանց ճիգի ապրուած պահը, ժամանակը պահելու տեսակ մը միջոց։

«Ց»։- Բայց այդ մէկը ձե՞ւ է՝ թէ ձեւին մէջ պահուած հոգեվիճակ։

Ա. Ալէքսեան։- Հոգեվիճա՛կ։ Ձեւը կայ անշուշտ, բայց հոգեվիճակի՛ն ընտրած, տուած ձեւը, այն՝ որ յետոյ պիտի ծառայէ զարգացնելու, լրացնելու պահուն մէջ ապրուած ամբողջութիւնը։ Աշխատութեան միակ եղանակը սա չէ անշուշտ։ Կ՚ապրինք դարու մը մէջ ուր, ինչպէս նկատեցիք այս վերջին ցուցահանդէսին, կարգ մը էական նիւթեր կան, օրինակ ցոյցերը՝ զոր զարգացուցած եմ զանազան պատահաններու մէջ։ Ցոյցը փողոցէն անցք չէ միայն, այլեւ հաւաքական պոռթկում մը, հաւաքական ձայն մը, բողոք մը՝ որ խորապէս ազդած է վրաս։

«Ց»։- Ինչ առաջ ըսիք թէ ձեր մեծագոյն հաճոյքը, այսօր, կարեւնալ նկարելն է։

Ա. Ալէքսեան։- Ինքզինքս կրկնելու գըռնով չեշտեմ. այո՛, հաճոյքէն աւելի՛ բան մըն է, տեսակ մը ներքին յուզականութիւն՝ որուն պէտք ունիմ։ Գծած, ստեղծած թուղթերը փոխել տամ, մտածեմ Պեռնար յանկարծ, բայց լրագրի արծիւը անգամ մըն ալ խառնուեցաւ մտածումին ու ամէն ինչ ծածկեց տակ։ Հազուագիւտ, արքայական արծիւ մըն էր, սպանուած պայքարի մը մէջ։

- Ի՞նչ է պատահած, Պիպի։

- Ոչինչ։

- Բայց կիրակի է այսօր։

- Այդ մասին վերջը։

- Եկեղեցիին զանգակները...

- Գիտես, որ Պօղոս զարթի եկաւ Դամասկոսի ճամբուն վրայ ու Աւետարանը քարոզեց։

- Իսկապէ՞ս...

Իսկապէ՛ս, նմանապէ՛ս, վերջապէ՛ս, յիմար բառեր, անպէ՛տք, մակբայներու պէս։ Առաջին հանդիպումին պէս։ Բայց, բայց ե՞րբ էր այդ։ Ծովերու երկայնքին միշտ ալ ալիքներ պիտի ըլլային, իսկ աշտարակները միշտ ալ ուղղութիւն պիտի տային զբօսաշրջիկներուն։ Ի՞նչ կը կոչուէր այդ որսորդը, որ սպաննած էր արծիւը։ Պեռնա՞ր։

- Բարի լոյս, պարոն։

Միշտ կիներն էին առաջին մտնողները ու վերջին հեռացողները։ Ձէ, ամէն տեսակէն ալ ճանչցած էր Պեռնար։ Եթէ ծնող սէրերուն՝ մանկամասուր ու մեռնող կիրքերուն՝ անհատական փոսեր անհը - բաժեչտ ըլլային...։ Իսկ ո՞ւր թաղուած էին իրենները։ Սկզբնական աճապարանքին պէտք է անպայման յաջորդէր տըն - տընացում մը, յետադարձ հայեացք մը, դղրդում մը։ Ու պէտք է վերադառնային։ Հով չկար, բայց ալպոմը ինքզինք բացած էր նախընտրուած էջին վրայ։ Ծառեր կային հոն, լուսանկարչական մեքենայ ու առաջին ու վերջին քունի մտած մանուկ մը։ Թիւերուն մէջ զերոն է որ կը սիրէր Պեռնար այդ օրերուն, վարագոյրները պէտք է խոպոպ ունենային խմաւորուելու համար, իսկ հոգին դիծ էր դէմքերու վրայ, դիծ հորիզոնական, դիծ ուղղահայեաց։ Մոռնա՞լ, ... նման բան կը մոռցո՞ւի։ Կրնա՞ս երկինքի ճամբան կորսընցնել անապատին մէջ։

- Թիւ չորս սենեակին մէջ ալ բաղնիք կայ։

- Եկա՞ծ էիր ասկէ առաջ, - մտահոգուած էր մօրուսաւոր մը։

- Ցիմար բաներ կը խօսիս։

Եկած էր կինը, եկած էին բոլորը, բայց մարդուն հարցումը իսկապէս յիմար էր։ Պատահաններէն միայն մէկը ծախուած էր, մնացեալները, ժամանակին հետ, նմանած էին իրարու։ Պատերու վրայ կախուած, խաչուած, վերածուած էին վկաներու։ Պեռնար գիտէր, շատ բան գիտէր, ամէն բան գիտէր։ Հմբոյրի փոխարէն աւետարան դրած էր, ճամբաներու փոխարէն՝ աչքեր, արժանապատուութեան փոխարէն՝ շրթունքի ներկ։ Ոչ ոք ոչինչ հասկցած էր, բացի Մաթիլտէն, որ գնած էր անոնցմէ մէկը։ Պանդոկը պատսպարած էր տաղանդը, սենեակ տրուած անոր, սակայն կինը այլեւս ոչ մէկ տեղ էր, ենթակայ ոչ մէկ գիծի։

- Կարելի՞ է մնայուն սենեակ մը ունենալ։

- Բեմադրիչ էք երեւի։

- Այո, ինչէ՞ն գիտցաք...

Պէտք է ըսէր սա մարդուն, թէ կային կիներ, որոնք աւելի կենդանի կրնային դարձնել արական դերերը, թէ ի՛նչ աւելի անպէտք էր սա պեղը չատերու դէմքին վրայ, թէ օդերեւութաբանութիւնը հիմնուած էր մթնոլորտային ճնշումներու վրայ, թէ վկայել կը նշանակէր ճանչնալ յայտնել, թէ անմարսելի, նոյնիսկ թունաւոր սունկերը կային, թէ կոկիլաններու վտանգաւոր կը դառնային, եթէ յարձակումի ենթարկուէին, թէ...։ Պեռնա՞ր կը կոչուէր այդ որսորդն ալ։ Սիրասնող արծիւներէն փախուստ տուողը արուն եղած էր, չէ՞։ Ինչե՛ր ունէր Պեռնար ըսելիք աշխարհի բոլոր պանդոկապետներուն։ Բայց ի՞նչպէս պետք եղած էր նման պանդոկի։ Ի՞նչպէս խեղաթիւրած էր գաղափարին էութիւնը։ Ինչո՞ւ որսորդ մըն ալ անակնկալի չէր բերեր թէ տասնըհօթը սենեակի յաճախորդներէն։ Պեռնար գիտէր, շատ լաւ գիտէր, թէ լաւագոյն ճաշարաններուն խոհարարները միշտ ալ այրեր պէտք է ըլլային, մինչ կնոջ տապկած հաւկիթները...

- Մուտքի դուռը մէկ է, ելքի դռներն են որ...

- Ի՞նչ ըսել ուզեցիք, պարոն։

Պարկեշտութի՞ւնը, ո՞ր պարկեշտութիւնը։ Հէքեաթ ստեղծելու ատե՞ն էր։ Օր մը թերեւս անգամ մըն ալ թրջուէին վրձինները, գնուէին նոր գոյներ ու...։ Դէպի խոհանոց կը դարձնէր Պեռնար գըլուխը ու կինը կը գտնէր հոն, երկար մազեր, ոտնակոխ սրունքներ, լուսաւոր իրան մը, իսկ ո՞րքան ժամանակ հարկաւոր էր քանի մը հաւկիթ տապկելու։ Վե՛ց հաւկիթ տապկելու։ Ո՞րքան ժամանակ պէտք էր նոյնիսկ աշխարհի բոլոր հաւ -

●▶

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris Commission Paritaire: No 55935

Ես ինչ եմ ասում, որ ինձ ուզում են ծեծել, ինչ-որ մեկը ինձ ծեծել է ուզում, ես ինչ եմ ասում, որ ինձ ծեծել են, ես ինչ եմ ասում, որ ինձ ծեծելու են, ես ինչ եմ ասում, որ ինձ ծեծելու են, ես ինչ եմ ասում, որ ինձ ծեծելու

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
8
MARDI
8 FÉVRIER
1983

LE NUMERO: 2.50 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ՝ 180 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 400 Ֆ. - Հատը՝ 2,50 Ֆ.

58ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.366 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 58e ANNÉE — No 15.366

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻՈՆԻ «ՄՍԱԳՈՐԾԸ»

ՔԼԱՈՒՍ ՊԱՌՊԻ ԼԻՈՆԻ ԲԱՆՏՆ Է

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԳՈՀՈՒՆԱԿՈՒԹԻՒՆ
ԲԱՑԱ ՄՏԱՀՈԳՆԵՐ ԱԼ ԿԱՆ ...

———×———

Լիոնի «մսագործը», նացի դահիճը՝ Քլաուս Պառպի, որ տասնեակներէ ի վեր կ'ապրէր Պոլիվիոյ մէջ, այլ անունի տակ եւ տեղական հպատակութեամբ, երկրէն արտաքսուեցաւ եւ ի վերջոյ հասաւ Ֆրանսա, Շաբաթ գիշեր։ Տարիներէ ի վեր է, որ կը փնտռուէր Լիոնի կեսթափոյին տեղեկատուութեանց սպասարկութեան պետը, որ չարչարանքներով հարցաքննութիւններու մասնագէտ մըն էր, պատասխանատու հազարաւոր Հրեաներու եւ դիմադրականներու մահուան, աւելի ճիշդ՝ սպանութեան, սարսափազդու պայմաններու մէջ։ Պառպիի անունը սակայն կապուած կը մնայ Ֆրանսական դիմադրութեան մեծ դէմքին՝ Ժան Մուլէնի, որու մարդասպանը կը նկատուի։ Պառպիի Ֆրանսա գալը, ի վերջոյ, հետեւանքն եղաւ ութ տարի առաջուան ղեկծարարութեան հարցի մը, որու համար բանտարկուեցաւ վերջերս։ Իր փաստաբանները վճարեցին թէեւ այն 10 հազար տոլարը, զոր Պառպի իւրացուցած էր եւ դատական 27 հազար տոլարի ծախքերը ու Պառպի «ազատ» կ'արձակուէր Ուրբաթ, ժամը 19·17 (Ֆրանսական ժամով՝ առաւօտեան եօթն է), բայց Պառպի օդակայան կը տարուի եւ Շաբաթ առտու, օդանաւը կ'իջնէ Ֆրանսական Կիւյանն, Քայէնն, ուր եւ կը ձերբակալուի Ֆրանսական իշխանութեանց կողմէ։ Իրաւաբանական դեռնի վրայ, Պոլիվիա, յանձնումի համաձայնութիւն չունի Ֆրանսայի հետ եւ սկզբունքով չէ «յանձնած», այլ Ներքին նախարարը բացատրած է, որ Պառպի արտաքսուած է ու միայն Ֆրանսան է, որ գինքը ընդունած է։ Քայէնէն Պառպի կը փոխադրուէր Օրանժ, ուրկէ թռանով՝ Լիոն, հուսկ Մոնլիւքի գինուորական ամբոցը, ճիշդ հոն, ուր 7000 բանտարկեալներ բնաջնջուած են, իր իսկ կարգադրութեամբ։

Այս ամբողջը մեծ գոհունակութիւն պատճառած է անշուշտ դիմադրական եւ հրէական շրջանակներուն։ Ո մ ա ն ք, ինչպէս Ժան Մուլէնի այրին վրեժ կը պոռնան, ու ի չգոյութիւն մահապատիժ, կը յուսան որ սպանուի, ուրիշներ կ'ուզեն պարզապէս որ արդարութիւն ըլլայ եւ «վճարէ»։ Երկուշաբթի օրուան Ֆրանսական մամուլը էջեր ու էջեր կը տրամադրէր այս հարցին, մինչ «Իւմանիթէ» էջը վարաներ Զախի յաղթանակ մը նկատելու, ինչ որ նախատեսել կուտայ արդէն այն օգտագործումները, որոնք պիտի ըլլան թաղապետական ընտրութեանց համար։

Այս ամբողջը սակայն միայն վարդագոյն չէ, քանի եթէ շատ են ուրախացողները, անդին կան ալ մարդիկ, որոնք 48 ժամէ չեն քնանար։ «Մաթէն» կը խորագրէր արդէն «Անոնք, որոնք կը դողան»։ Ար - դարեւ, պարզ է որ եթէ Պառպի խօսի, եւ պատճառ չունի չխօսելու, քանի որ այլեւս կորսնցնելիք բան չունի, մեղսակից Ֆրանսացիներու բաւական անուններ կրնայ չարել...։ Ուրեմն արդէն իսկ անախորժ մթնոլորտ մը կը տիրէ եւ ատով կը բացատրուի նաեւ ապահովութեան այն բացառիկ միջոցները, որոնք առնուեցան իր փոխադրութեան ընթացքին։ Եթէ Պառպին սպաննել ուզողներ կան, միայն անոնք չեն, որոնք հին հաշիւներ ունին մաքրելիք, այլեւ անոնք որոնք չեն ուզեր որ Պառպի խօսի...։ Կը բաւէ որ մէկ անուն տայ, որպէսզի շատ մը հարցեր ծագին, այսինքն անունը այն Ֆրանսացիին որ մատնած էր Ժան Մուլէնը, ուրկէ պիտի ծագի ուրիշ հարց մըն ալ՝ ինչո՞ւ։ Ցնծողները կը յիշեն թէ մուլէնի մահն է որ միանակութիւն մը ստեղծեց, վէճերէ ետք։

Պառպիի դատավարութիւնը, հաւանաբար, դալ տարի միայն տեղի կունենայ, քանի հարցաքննութեան ընթացքը շատ երկար պիտի տեւէ եւ թղթածրարը բաւական հաստ պիտի ըլլայ։ Մանրամասնութիւնները պիտի ուզուին, մանաւանդ, 1943 Յունիս 21, այդ նշանաւոր օրուան մասին, երբ Լիոնի արուարձաններէն՝ Քալիւիրի բժիշկի մը տունը կը խուժէին կեսթափոյի մարդիկը ու կը ձերբակալէին Ժան Մուլէնն եւ ընկերները։ Ո՞վ մատնած էր։ Կան որ կը սպասեն Պառպիի յայտնութիւններուն, ուրիշներ կ'ակնկալեն որ հիւանդկախ, եօթանասունամեայ այս դահիճը առիթը չունենայ խօսելու...։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

———×———

ԸՄԲՇԱՄԱՐՏ

Պաքու տեղի ունեցած ըմբշամարտի խորհրդային ախոյենութեան մրցաշարքին առաջին հանդիսացած են Գէորգ Միրզախանեան (48 քլգ.) եւ Աշոտ Ոսկանեան (ծանր դասակարգ)։ 3-րդ եւ 4-րդ հանդիսացած են Արեստակ Ղազարեան եւ Մկրտիչ Սմոյեան։ Մրցաշարքին կը մասնակցէին Խորհ. Միութեան մարզական դիւերօթիկ դպրոցներէ 150 ըմբիշներ։ Ոմբային դասաւորման մէջ առաջին տեղը գրաւած է Մինսկ, իսկ երկրորդ տեղը՝ Երեւան։

ԹԵԹԵՒ ՄԱՐՄՆԱՄԱՐԶ

Պաթումի թեթեւ մարմնամարզի մըցումներուն յաջող արդիւնքներ արձանագրած են երկու հայ մարզիկներ։ Անդրանիկ Խաչատրեան յաղթած է 14 քլգ. մեթր վազքի մէջ, իսկ Խորեր Պետրոսեան 3-րդ հանդիսացած է 6 քլգ. մեթր վազքի մէջ։

ԿՈՓԱՄԱՐՏ

Սամարղանդի մէջ տեղի ունեցած են կոփամարտի համամիութենական ախոյենութեան մրցումները, նախ քան Խորհ. Միութեան 7-րդ սպարտակիադը։ Մասնակցող 14 խումբերուն մէջ առաջին հանդիսացած է Հայաստանի խումբը։ Ան - հատական խաղերուն յաղթական հանդիսացած են Գ. Թեւոսեան եւ Ա. Մկրտչեան (Երեւանէն)։

ԸՄԲՇԱՄԱՐՏ

Մինսկ տեղի ունեցած «Աչխատանքային ռեզերվներ» մարզական ընկերութեան կազմակերպած ըմբշամարտի մրցաշարքին Հայաստանը ներկայացուցած են լենինականցի մարզիկները։ Բուռն պայքարի մը մէջ տեղի ունեցած են 1967 - 1968 թուականներուն ծնած պատանիներու զօտեմարտերը։ Ինչպէս անցեալ տարի, ախոյեան հանդիսացած է Վազգէն Գրիգորեան։ Երկրորդ մրցանակները չահած են Խաչիկ Վահանեան եւ Սուրիկ Վարդանեան, իսկ Անդրանիկ Աւետիսեան երրորդ հանդիսացած է։

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԹԱԼԱԹԻ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ
ՅՈՒՇԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻԻ

«ՍՈՆ ՀԱԻԱՏԻՍ» ԿԸ ԿԱՍԿԱԾԻ ԱՆՈՆՑ ՎԱԻԵՐԱԿԱՆՈՒԹԵՆԷՆ

———×———

Ողբացեալ Հիւսէյին Ճահիտ Եալչընը, 1945 Ապրիլ 3-ին հրատարակել սկսած Թալաթ Փաշայի մասին այդ գրութեան առթիւ հետեւեալ նախաբանը գրած է։

... Թալաթ Փաշա, այս գրութիւնը իրրեւ ներածական մը պատրաստած եւ անոր համար է որ յուշագրութենէ աւելի, կարելի է Բացատրական մը կամ Մուտք մը նկատել զայն։

Իթթիհատ եւ Թէրաքքի տապալած, կարգ մը ղեկավար դէմքերը Եւրոպա խոյս տուած եւ երկիրը գրաւման տակ մնացած էր։ Թէ այդ ղեկավարները եւ թէ թրքական իշխանութիւնը թշնամի երկիրներու մէջ անբացատրելի վայրագութիւններով կ'ամբաստանուէին։ Ամէն մարդ սկսած էր մեղի դէմ արտայայտուիլ եւ մարդ բերանը չէր բանար այդ չըրջաններուն։ Ահա, այդպիսի առեն մըն է, որ Թալաթ Փաշա թէ իր անձը եւ թէ երկիրը պաշտպանելու համար խօսելու ստիպողութիւնը անհրաժեշտ տեսած էր։

«Թալաթ Փաշա, իր այս «պաշտպանողական»ը նախ թրքերէն գրի առած ու յետոյ դերմաներէնի թարգմանել տուած էր։ Քիչ թիւով դերմաներէն տպագրուած այդ գրութեան թրբերէն պատճէնը գտնելու չունի»։

Մեր հրատարակածը, դերմաներէնէ թարգմանուած է։

«Թանին»ի այս գրութիւնները աւելի վերջ 1946-ին գրքոյկի մըձեւով հրատարակուած են, որուն մէջ Հիւսէյին Ճահիտ իր յառաջաբանին մէջ կը կրկնէ թէ այդ յուշերը Թալաթ Փաշայէն ծանօթ միակ գրութիւնն է։ Իսկ գրքոյկին ներքին կողքին վրայ կայ հետեւեալ գրութիւնը։

«Պատմութեան մինչեւ այսօր մութ մնացած կարգ մը կէտերը լուսաբանող Թալաթ Փաշայի ցարդ անտիպ անձնական նօթերը»։

Իսկ այդ գրքոյկին հրատարակիչն ալ՝ Էնվէր Պօլայըր, հետեւեալ նախաբանը գրած է։

«Ողբացեալ վարչապետ Թալաթ Փաշայի զինադադարէն յետոյ Գերմանիոյ մէջ հայկական փամփուշտի մը զոհ գացած ըլլալը ծանօթ է բոլորիս։ Այս անուանի Օսմանեան եպարգոսը, Իթթիհատ եւ Թէրաքքի կուսակցութեան, ինչպէս նաեւ Համաշխարհային Պատերազմի օրերուն Թուրք ժողովուրդին դէմ կատարուած անիրաւ յարձակումները, իրրեւ ամենապատասխանատու եւ լիազօր անձնաւորութիւն որոշեց մերժել։ Այս պատճառաւ է որ իր մահէն կարճ ժամանակ մը առաջ սկսաւ յիշատակները գրի առնել։ Ահա այս գրքոյկը, Իթթիհատ եւ Թէրաքքին ու Թուրք ժողովուրդին, Թալաթ Փաշայի կողմէ պատրաստուած «Պաշտպանողականն» է։

Գիրքը մուտքի բաժինէն յետոյ ունի, «Սահմանադրութեան հռչակումը»։ «Գերմանիա եւ Զինակցութիւն», «Իթթիհատ եւ Թէրաքքի կուսակցութեան կազմակերպութիւնը» խորագիրներով տուած կարճ - կարճ տեղեկութիւններէն յետոյ մասնաւորաբար երկարօրէն կը կենայ «Հայկական Հարց»ին վրայ։ Այս մասին վրայ կարեւորութեամբ կեցած ըլլալու պարագան ցոյց կուտայ թէ Փաշան այդ գրութիւնը պատրաստած է Հայկական Հարցը լուսաբանելու եւ այդ հարցին մէջ իր անձն ու կուսակցութիւնը պաշտպանելու համար։

Այդ գիրքին վերջին մասին մէջ ալ, կուսակցութեան ցրւումէն յետոյ, երբ ղեկավարները արտասահման ելան այդ առթիւ կազմուած «Բարձրագոյն Ատեան»ին առջեւ Պատերազմի եւ Հայոց Ազգի պատասխանատուներու մասին տրուած վճիռներու տեղեկագրութիւնները եւ քննադատուած է։

(Շար. 3)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԷՅՐՈՒԹի արեւմտեան մասը (մահմետական) բուռն պայթումի մը ենթ, պատճառելով կեդրոնին մօտ, 20 մեռեալ եւ հարիւր վիրաւոր կար։ Մթնոլորտը չատ լարուած է կրկին։ Պաղեստինցիք Իսրայէլը կը մեղադրեն, թէեւ արարքին տէր եղած է Օտարներէ Լիբանանը ազատագրելու ճակատը։ Բուռն կռիւներ ալ կան լեռը, Ճումպլաթի մահմետականներուն եւ լիբանանեան Ուժերու միջեւ։ Վալիտ Ճումպլաթի կուսակցութեան համաձայն, իրենց ուժերը գրաւած են Ալէյը։

ՄԱՐՈՒԲԻՆ արտաքսուեցաւ «Մոնտ»ի թղթակիցը՝ Ռոլան Տէլքուռ, որ նախորդ շաբթու, յօդուածով մը, կասկածներ կը յայտնէր զօր. Տլիմիի «աւտօվթար»ին չուրջ։ Տէլքուռ վերադարձին յայտնեց թէ ֆիզիքական եւ բարոյական ճնշումներով, հարցաքննիչ ոստիկանները փորձած են իրմէ կորզել տուած լուրին աղբիւրները, բայց չէ խօսած։

ԹՈՒՐԻՈՅ պաշտօնական աղբիւրներու համաձայն, 1982 Դեկտեմբեր 31-ին, երկրին բանտերուն մէջ 15·205 հոգի կար, որոնց 1433ը՝ ծայրայեղ աջեր են, 8646ը՝ ծայրայեղ ձախ, 4318-ը՝ անջատողական (այլ խօսքով՝ Քիւրտ)։ Ցարդ 116 հոգի մահուան դատապարտուած են, 16 մահապատիժ գործադրուած է։ Միւս կողմէ, կ'ըսուի թէ Արզարութեան նախարարը՝ ձէվտէթ Մէնթէշ հրաժարականը տուած է, բայց մերժած է պատճառներն ալ տալ։

Գերապայծառ Գրիգոր Եպիսկ. Կապրոյեան ցաւով կը գուժէ՝

ԳԵՐԱՊԱՏԻՒ ՏԷՐ
ԿՈՄԻՏԱՍ ՁԱՐՔՃԵԱՆի

ժողովրդապետ

ՍԷՆ - ՇԱՄՈՆի եւ Շրջակայից

անակնկալ մահը, որ պատահեցաւ Ուրբաթ, Յունուար 28-ին։ Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Յունուար 31-ին, Սէն - Փիէռ Եկեղեցւոյ մէջ, ի ներկայութեան Ֆրանսայի Հայ Կաթողիկէ կղերին, Սէն - Շամոնի Լատին եկեղեցականներու, մինչ հայ եւ Ֆրանսացի հաւատացեալներ փութացած էին իրենց վերջին յարգանքը մատուցանելու հանգուցեալ վարդապետին, որ 12 տարիներ ծառայած էր Ֆրանսայի մէջ։

×

«ՅԱՌԱՋ»։ - Մեր ցաւակցութիւնները Ֆրանսայի Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցի՝ Գրիգոր Եպիսկ. Կապրոյեանի։

ԶՐՈՑՑՆԵՐ ՀԱՑ ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

ՀԱՅԵՐԸ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԸՍՏ ՀՆԱԴԱՐԵԱՆ ՎԱՒԵՐԱԳՐԵՐԻ

Ա.

Հին արեւելեան տեղափիր ու դաղափարապիր չատ արձանագրութիւններ են պահուած՝ տարբեր լեզուներով: Նրանցում հարիւրաւոր անուններով ցեղեր, ժողովուրդներ, երկրներ են յիշատակուում: Գիտութիւնը պարզել է դրանց մի մասի նշանակութիւնը: Բայց մեծ մասի ինչ լինելը մնում է անյայտ, չատ անունների վերաբերեալ էլ վէճեր կան: Թէ այդ ցեղանուններից, տեղանուններից որոնք են վերաբերում Հայերին կամ հայկական այս կամ այն ցեղին, ուսումնասիրողների պարզելու գործն է. երբեմն դա հնարաւոր է լինում ստոյգ որոշել, յաճախ էլ՝ անհնար: Օրինակ, արձանագրութիւններում յիշուող Մանա, Կումմէ, Մուծրա, Կամանա, Բուշտու, Ուլուանի, Լուխա եւ այսպիսի այլ անուններ նշում են Փոքր Ասիայի, Հայկական լեռնաշխարհի, նրա մօտակայքի հնադոյն ցեղեր ու երկիրներ, բայց այդ անունները այսօր մեզ ոչինչ չեն ասում այն մասին, թէ ինչ լեզուով են խօսել այդ ցեղերը կամ այդ երկրների բնակիչները: Դրանց մէջ անպայման կան հայկական ցեղերի ու նրանց զբաղեցրած երկրամասերի անուններ, բայց որոնք են, դժուար է պարզել: Հնադարեան արձանագրութիւններում եղած ցեղանունների ու տեղանունների մէջ կան եւ այնպիսիք, որոնք անվիճելիօրէն են Հայերին ու Հայաստանին վերաբերում:

Միշտ պէտք է նկատի ունենալ, որ մի ժողովուրդ կարող է երկու, երեք եւ աւելի անուններ ունենալ. օրինակ, տոյչ, գերմաներ, ալըմաներ, նեմեց, - սրանք մի եւնոյն Գերմանացիների տարբեր անուններ են: Հնում նոյն ժողովուրդը կամ նրա տարբեր հատուածները աւելի չատ անուններ են ունեցել: Հայերի ու Հայաստանի ամենատարածուած անունները, որոնք հասել են մինչեւ մեր օրերը (եւ այսօր էլ գործածւում են), հետեւեալներն են. Հայ, երկիրը՝ Հայք, Հայաստան, Արմէն (ու սրա տարբերակները՝ Արման, Արմին, Էրման եւայլն), երկիրը՝ Արմենիա (նաեւ Արմանի, Արմինիա, Արմանստան եւայլն). այս անունով Հայերն ու Հայաստանը ամէնից չատ են կոչուել, ապա Սոմեխի, երկիրը՝ Սոմխեթի, այս անուններն էլ Վրացիներն են գործածել եւ գործածում են այժմ:

Հին արձանագրութիւններում Հայերի եւ Հայաստանի յիշատակութիւնները ըստուգապէս են որոշւում արմէն ու հայ անուանումների, դրանց տարբերակների (արման, արմին, խայ եւայլն) ու դրանցից կազմուած տեղանունների առկայութեամբ: Ստոյգ են նաեւ այն անունները, որոնք ըստ հին արձանագրութիւնների վկայութեան նոյնարժէք են (նոյնանիշ են) հայ եւ արմէն (արմին, արման) անուանումներին:

Երբ քննում ենք հնադարեան արձանագրութիւնները, պարզւում է, որ Հայաստանի ամենահին յիշատակութիւնը Արմանի ձեռով վերաբերում է մեր թուականութիւնից առաջ 3-րդ հազարամեակի երկրորդ կէսին, մեզնից չուրջ 5300 տարի առաջ: Այդ ժամանակ Միջագետքում գտնուող Աքքադ պետութեան հզօր թագաւոր Նարամ - Սուէնը իր տեղափիր արձանագրութիւններում մի քանի անգամ յիշատակում է Միջագետքից հիւսիս գտնուող Արմանի երկիրը՝ Հայաստանը: Նա վկայում է, որ իր պապ Սարգոնը արշաւել է Հայաստանի՝ Արմանիի վրայ, եւ որ ինքն էլ է այդ երկրի վրայ արշաւել: Օրինակ, մի տեղ փորագրուած է. «Աստուածածային Նարամ - Սուէնը՝ հզօր արքան չորս կողմերի՝ նուաճողը Հայաստանի (Արմենիի) եւ Իբլայի»: Մի այլ տեղ թուարկուած են Աքքադի նուաճած երկրներն ու թագաւորները. 11-րդ տեղում յիշուում է Հայաստանն ու նրա թագաւորը (հաւանաբար, ցեղային միաւորման պետ):

Նարամ - Սուէնը թագաւորել է մեր թուականութիւնից առաջ 2200 թուականից առաջ աւելի վաղ, ոմանք նրա գահակալութեան շրջանը գնում են մ. թ. ա. 2290 - 2254 թուականներին: Ուրեմն, այդ ժամանակներին են վերաբերում Հայաստանի առայժմ յայտնի ամենավաղ յիշատակութիւնները:

Հայաստանի յայտնի յիշատակութիւնը մեզ ծանօթ միւս՝ հայ անունով դտնում ենք խեթական պետութեան արձանագրութիւններում: Այդ պետութիւնը գլուխ է գալիս Փոքր Ասիայում, եւ ահա մ. թ. ա. 15 - 13-րդ դարերում գրուած մի շարք արձանագրութիւնների մէջ Խեթական պետութիւնից դէպի արեւելք ընկած Եփրատի վերին հոսանքում, ինչպէս եւ Արաքսի շրջակայքում գտնուող երկիրը կոչւում է Հայասա: Դա Խեթերէն նշանակել է Հայեր կամ Հայերի երկիր, քանի որ - ասա մասնիկը յոգնակիի եւ տեղ ցոյց տուող ածանցի նշանակութիւն է ունեցել, ինչպէս հին հայերէնում Ք-ն (օրինակ, Վիրք՝ նշանակել է Վրացիներ եւ Վրացիների երկիր, Հայք՝ Հայեր եւ Հայերի երկիր): Այդպիսով՝ Հայասա Խեթերէն նշանակել է Հայք:

Հայասա - Հայքի մասին այսօր մեզ պատմում են խեթական մի քանի թագաւորների, յատկապէս Թուդհալիա Գ.ի (թագաւորել է մ. թ. ա 1410 - 1380 թթ.), Սուպիլուլիումաս Ա.ի (մինչեւ մ. թ. ա. 1340-ական թթ.), Մուրսիլիս Բ.ի (մինչեւ մ. թ. ա. 1320-ական թթ.), Թուդհալիաս Դ.ի (մ. թ. ա. 1240-ական թթ.) արձանագրութիւնները:

Դրանցում յիշուում են Հայքի արեւմտեան չրջանների մի շարք քաղաքներ, որոնց հետ չփում են ունեցել խեթերը, ինչպէս՝ Կումմախա (Կեմախն է), Աննիակա (Անի - Դարանաղեաց գաւառի) Թորհիպամա (Հայոց Թորգոման է կամ Թորգոմը), Ինգալաւա (հայկական Նիպալն է, որ գտնուել է Ճորոխ գետի ներքին հոսանքի չրջակայքում), Ուրա (Ուրէնը Բայրուրտի մօտ), Խախա (Խախը Երզնկայի մօտ), Արցէյա (Հայոց հին Արծն քաղաքն է), Ախուրեանի (Ախուրեան) եւայլն:

Յիշուում են Հայքի մի քանի թագաւորներ կամ ցեղապետներ, ինչպէս, օրի - նակ, Լաննիս, Խականնասէ, Կարաննի, Աննիաս: Խեթագէտ Վ. Խաչատրեանը վերջերս ցոյց տուեց, որ վերոյիշեալ տեղանունները եւ անձնանունները մեծ մասամբ բնիկ հայերէն բառերից են բազկացած:

Լուվիացիները, որ ցեղակից էին Խեթերին, իրենց արձանագրութիւններում գործածում են հայ բառը. նրանք Հայ են կոչում իրենցից արեւելք բնակուողներին՝ Հայք - Հայասայի բնակիչներին: Այդպիսով, խեթա - լուվիացիները մեզ կոչել են մեր ինքնանուանումով՝ Հայ:

Ասորեստանի Աղաղներար Բ. թագաւորը (մ. թ. ա. 911 - 890 թթ.) Միջագետքից հիւսիս ընկած երկիրը սկսում է անուանել Ուրարտու: Ապա Ասորեստանի թագաւորների արձանագրութիւններում յաճախ են գործածում Ուրարտու եւ Ուրարտայա անուանումները. առաջինը երկրի անուն է, երկրորդը՝ լեզուացեղային անուանում (Ուրարտացի):

Այս անուանումները որոշ փոփոխութեան մէջ են դրել: Այդ ի՞նչ Ուրարտու է, ի՞նչ Ուրարտացիներ են: Հանելուկը բարդացել է նրանով, որ Հայաստանում գտնուեցին սեպագիր արձանագրութիւններ, որոնք գրուած են այն ժամանակաշրջանում, երբ Ասորեստանցիները գործածում էին Ուրարտու եւ Ուրարտացի անուանումները: Այդ արձանագրութիւնների մի մասը աքքադերէն է, այսինքն ասուրաբաբելերէն, որ Ասորեստանցիների լեզուն էր: Բայց միւս մասի լեզուն անծանօթ էր: Եւ ահա գիտնականները ենթադրեցին, թէ դա «Ուրարտացիների» լեզուն է:

Այդ լեզուով արձանագրութիւններ գըտել են չուրջ 270 տարի: Միեւնոյն ժամանակուայ ընթացքում «Ուրարտու» կոչուած երկիրը գտնուել է Մեծ Հայքի սահմաններում: Պատմաբանները (Գ. Տիրացեան եւ ուրիշներ) ցոյց են տուել, որ Ասորեստանցիների կողմից «Ուրարտու» անուանուած երկրի եւ Մեծ Հայքի սահմանները նոյնն են եղել:

Այսպէս առաջացաւ հանելուկը. իրօք, այդ ի՞նչ Ուրարտու է, որ մօտ 300 տարով ընդմիջում է Հայոց պատմութիւնը, որի մասին Մովսէս Խորենացին կամ մի ուրիշ հայ, յոյն, ասորի, լատին պատմիչ որեւէ յիշատակութիւն չի թողել:

Պարզուեց, որ հանելուկը այնքան էլ դժուար չէր լուծւում: Վերջին ժամանակներս լեզուաբանները ցոյց տուեցին, որ Հայաստանում գտնուած արձանագրութիւնների անծանօթ լեզուն խուռիերէնն է: Խուռիները կամ Հուռիները (կոչւում են նաեւ Խուրրիներ, Խուրիտներ) հին Արեւելքի ժողովուրդներից են: Նրանք բնակուել են Միջագետքում, Պաղեստինում, Ասորիքում, Փոքր Ասիայում, նաեւ Հայքի ամենահարաւային տարածքում՝ միչտ տարբեր ժողովուրդների մէջ: Մ. թ. ա. 14-րդ դարում Միջագետքում Խուռիները ունէին հզօր Պետութիւն Միտաննի (կամ՝ Նախարինա) անունով: Այդ ժամանակ Խուռիները իրենց լեզուով սեպագիր արձանագրութիւններ էին փորագրում:

Ինչպէս ասուեց, Մեծ Հայքի տարածքում սկսած մ. թ. ա. 9-րդ դարից գըտնուած արձանագրութիւնների մի մասը աքքադերէն է, իսկ միւս մասն, ահա, խուռիերէն կամ դրա տարբերակը: Քանի որ դա աւելի նոր չրջանի խուռիերէն է, ուստի այն կոչում են Նորխուռիերէն:

Այստեղ կարեւոր է յիշել, որ Հայաստանի տարածքում մինչեւ ե. դարը (մինչեւ Մաշտոց) գտնուել են մի ամբողջ շարք լեզուներով արձանագրութիւններ, այդ թւում՝ լուվիերէն, աքքադերէն, Նորխուռիերէն, արամէերէն, յունարէն, լատիներէն եւայլն: Գտնուել են նաեւ արձանագրութիւններ, որոնք մինչեւ օրս ընթերցուած չեն, եւ նրանց լեզուն անյայտ է:

Կարեւոր է յիշել նաեւ, որ հին Միջին ու Մերձաւոր Արեւելքում մի ժողովուրդ յաճախ գրաւոր գործածում էր մի այլ ժողովրդի գիրն ու լեզուն: Օրինակ, Պարսիկները որպէս պետական լեզու գործածել են էլամերէնը, իսկ արամէերէնը Հայերից բացի գործածում էին նաեւ հին Արեւելքի ուրիշ չատ ժողովուրդներ: Շումերները որպէս ժողովուրդ վերացել են մ. թ. ա. 2-րդ հազարամեակի սկզբներին, բայց՝ նրանց լեզուով մինչեւ մ. թ. ա. 2-րդ դարը գրում էին Արեւելքի մի քանի ժողովուրդներ:

Ժամանակակից անուանի արեւելագէտ Լէօ Օփըհայմ իր «Հին Միջագետքը» ծանօթ աշխատութեան մէջ փաստերով ցոյց է տուել («Գործող անձինք» գլխում), որ հին Արեւելքի երկրներում դտնուած գրաւոր յուշարձանների լեզուն չատ բազմազան է եղել նոյն ժամանակաշրջանում այդ վայրերում բնակուող ժողովրդի լեզուից: Նա ուսումնասիրողներին զգուշացնում է, որ հին արեւելեան «Գրաւոր յուշարձանները վըստահելի վկայութիւն չեն տալիս այն բանի, թէ ինչ լեզուով է խօսել այն հասարակութիւնը, որի մէջ ստեղծուել են այդ փաստաթղթերը»: Նա նշում է, որ չատ գրաւոր խօսքում փորագրիչ դպիրների գործածած լեզուն «տարբեր էր այն լեզուից, որով նրանք եւ նրանց ժամանակակիցները խօսում էին առօրեայ կեանքում»:

Այսպիսով, մինչեւ Մաշտոց Հայերը գրել են տարբեր լեզուներով, թէեւ Մեծ Հայքում վաղուց ի վեր որպէս խօսակցական լեզու իշխել է հայերէնը (հնարաւոր է, գրել են նաեւ հայերէն, բայց մինչեւ օրս նախամեսրոպեան չրջանի հայերէն գրուած որեւէ նախադասութիւն չի յայտնաբերուել):

Հետաքրքրական է նաեւ, որ Հայքում դտնուած Նորխուռիերէն արձանագրութիւնների լեզուն եւ հայերէնը ունեն ընդհանուր չատ բառեր: Ահա միեւնոյն իմաստն ունեցող բառերի Նորխուռիերէն եւ հայերէն տարբերակներ. Նորխուռիերէն՝ հուրի, հայերէն՝ հուիտ, շուրի - սուր, ծառի - ծառ, աբիլի - սուելի, էբանի - աւաւ, ծուէ - ծով, պիլի - պեղ, ուլտու - ուղտ, հալուլի - խաղող, ուլի - ուղի, հուլի - հող, ինի - այն, իէշէ - ես եւայլն:

ՌԱՖԱԷԼ ԻՇԽԱՆԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԱՅԼ ԿՂԶԻԻ ՄԸ ՊԱՐԱԳԱՆ

—×—

Անգլիական կառավարութեան կողմէ նչանակուած քննիչ կոմիտէն՝ գլխաւորութեամբ Լորտ Ֆրանքսի, վերջերս իր քննութեան եզրակացութիւնները կը հրապարակէ Ֆոքլէնտ կղզեխումբին, Մալուինները, - պատերազմին դրդապատճառներուն մասին: Զբաղեցնելով հանդերձ ներկայ վարչապետուհիին պատասխանատուութիւնը, կոմիտէն ուղղակի եւ անուղղակի կը մատնանչէ իրենցայսչորդ կառավարութիւններուն պատասխանատուութիւնները՝ ասոնց անտարբեր եւ անփոյթ դիրքորոշումին հետեւանքով: Այս ձեւով կը հասկցնէ, թէ Արժանթինէն ոչ չատ հեռու գտնուող վիրայիչեալ կղզիները կրնային օր մը օրանց, - եւ այդպէս ալ կ'ըլլան, - կռուխնճոյր դառնալ հակամարտութեանց՝ դուռ բանալով պատերազմի:

Այս յիշեցումը կատարելէ ետք, լրագրող Ճոնաթան Փաուըր, Լոնտոնէն հեռաձայնի մէջ կ'արձարծէ այլ կղզիի մը հարցը: Տուեալ կղզին՝ Տիէկօ - Կարսիա, Հնդկանց Ովկիանոսին մէջ, Բրիտանիա - կան կայսրութեան ենթակայ, «վարձու» կը տրուի Միացեալ - Նահանգներուն, որպէսզի այս վերջինը զայն վերածէ զինուորական կայանի:

Համաձայն Լոնտոնի Փոքրամասնութեան Իրաւունքներու Պաշտպանութեան խմբակցութեան, կղզիին բնակիչները, իրենց մտերմութիւն Մալուինարնակներուն, այլ վերաբերումի կ'ենթարկուին: Մինչ Լոնտոն բուռն կերպով կը պաշտպանէ եւ կը պահպանէ Մալուինները այն առարկութեամբ, թէ տեղւոյն բնակչութիւնը անպատասխանատու է, անդին Տիէկօ - Կարսիայի մէջ այդ վճռակամութիւնը ցոյց չի տար: Այլ խօսքով, կղզին կը յանձնէ Միացեալ - Նահանգներուն, առանց կըղեր նակ ժողովուրդին կարծիքը նկատի առնելու:

1965 Ապրիլին, Բրիտանական Գաղթականին նախարարը՝ Անթընի Կրոսլանտ, կը յայտարարէ, թէ Մօրիս կղզեխումբը կրնայ իր անկախութիւնը ձեռք ձգել, եթէ յօժարի հրաժարիլ քանի մը կղզեակներէ, որոնց չարքին Տիէկօ - Կարսիան:

Արդ, կղզիին երկու հազար բնակիչները իրենց ապրուստը կ'ապահովէին գլխաւորաբար ձկնորսութեամբ: Փենթագոն, յատակ կը հասկնայ, թէ չէր ուզեր բնակչութեամբ ապահովուած կղզի մը, քանի անոր նպատակը կը մնար զայն վերածել «ցամաքային օդակայանի» մը Հնդկաց Ովկիանոսին մէջ: 1965-էն 1973 Բրիտանական կառավարութիւնը հետեւողական կերպով եւ ծրագիրով կը պարպէ տեղւոյն բնակչութիւնը: Զանոնք ձեւով մը կ'արտաքսէ Մօրիսի այլ կղզիները, առանց նախապէս ապահովելու անոնց ապրուստի միջոցները: Այս վերջինները, Լոնտոնի անտարբեր աչքերուն առջեւ չքաւոր վիճակի կը մատնուին: Լոնտոն փոքր հատուցումներ կը յատկացնէ ասոնց մէկ պայմանով՝ այն է, որ բաժարիլ իրենց իրաւունքներէն, փոխանակ վերադառնալ:

Տարիներ կը տեւեն այս «պայմանին պարտադրութեան» իրականացումները՝ հատուցման դիմի որոշ յաւելումներով:

Համաձայն լրագրողին, այսուհանդերձ, հարցը լուծուած չէ, քանի անցեալ Յունիսին, Մօրիսի Ներհրդարանը միաձայնութեամբ կ'որոչէ, թէ Տիէկօ - Կարսիան իր հողամասին մաս կը կազմէ: Տեղացիները, ըստ երեւոյթին, կը փափաքին ետ վերադառնալ: Ոչ - ուղեկից Պետութիւններն ալ ՄԱԿ-ի ինքնորոշման ոգիին տրամադրութիւնները կը մատնանչեն: Կը յիշեցնեն, թէ Անգլիա այս հարցին մէջ եւս պէտք է հետեւի իր հրապարակ դրած տեսակէտին՝ Մալուինները կապակցութեամբ, այն է ճանչնալ եւ պաշտպանել տեղւոյն ժողովուրդին ինքնորոշման իրաւունքները:

Ըստ լրագրողին, Մալուինները հարցը ցոյց կուտայ, թէ մեծ սխալ մըն է կարծել, թէ կարելի է հեռաւոր հողամաս

ԺԵ. ԴԱՐՈՒ ՁԵՌԱԳՐԻ ՄԸ ԷՋՄԻԱԾԻՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ

———×———

Պրացեալ - Նահանգներու արեւմտեան շրջանի կիլիկեան Թեմի առաջնորդ Եփրեմ Եպիսկ. Թապագեան, պատուիրակութեամբ մը գլուխն անցած՝ Փարիզի ճամբով, կը մեկնէր Անթիլիաս, մասնակցելու համար Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Ազգային ընդհ. ժողովին, որ կը բացուէր Յունուար 26-ին: Առիթէն օգտուելով հանդիպում մը ունեցանք Առաջնորդին հետ տեղեկանալու համար իր հովուած Թեմին ներս արձանագրուած նորութիւնները՝ կրօնական, կրթական, մշակութային եւ այլ մարզերու մէջ: Եփրեմ Եպիսկ. դիտել տալէ ետք, թէ Քալիֆորնիոյ շրջանին մէջ ազգային - մշակութային կեանքը կը շարունակէ իր աշխուժութիւնը եւ թէ Ազգ. Իշխանութիւններն ու զանազան կազմակերպութիւններ ու միութիւններ, ամէն օր քիչ մը աւելի, իրենք զիրենք յաւելեալ ճիգերու պարտաւորութեանց տակ կը զտնեն յառաջացող կարիքներու եւ պահանջներու դիմաց, նչեց կարեւոր երեւոյթ մը, այն է, որ Ժե. դարու պատկառնող ձեռագիր մը, յատուկ պատուիրակութեամբ, պիտի յանձնուէր Էջմիածնի Մատենադարանին՝ Վազգէն Ա.-ի ձեռամբ: Հետաքրքրուեցանք ձեռագրով ու խնդրեցինք Առաջնորդէն ցոյց տալ մեզի:

Յատուկ շղարշի մը մէջ փաթթուած ձեռագիրը չօշափելինք, ո՛չ առանց յուզումի: Մեր նախնիքներէն մնացած մասունք մը, որ 544 տարի թափառելէ ետք երկրէ երկիր, վերջապէս կը վերադառնար հայրենիք՝ իր նոր կեանքը ապրելու, դառնալով հայագիտութեան ուսումնասիրութեան առարկայ: Ձեռագիրը 1878-ին սկսեալ սեփականութիւնը եղած է Կանիմեան գերդաստանի, որուն շառաւիղներէն վերջինը՝ Մարի Կանիմեան, իր հարազատներու յիշատակը յաւերժացնելու նպատակով զայն նուիրած է Էջմիածնի Մատենադարանին: Եփրեմ Եպիսկ., իբրեւ նախանձախնդիր եկեղեցական՝ իմացական զանձերու պահպանման, անձամբ յանձն առած է ձեռագրի տունդարձը իրականացնելու գործը:

Գրիգոր Տաթեւացիի «Սահմանադրութիւն դաստիարակութեան» երկը ամփոփող դրչագրի կազմը տախտակէ կաշեզարդ է, որ աչքի կը զարնէ իբրեւ հայկական մինիատիւրեան կազմարարութեան դեղեցիկ նմոյշ: Ձեռագիրը բաղկացած է 131 թերթերէ: Գրիգոր Տաթեւացիի (1346 - 1409) մանկավարժական - եկեղեցականը - ծիսական մէկ երկն է՝ «Սահմանադրութիւն դաստիարակութեան նորածնելոց մանկանց, որք հրաւիրելոց իցեն յաստիճան քահանայութեան. խրատք հարկաւորք եւ պիտանիք արարեալ մեծ վարժապետին Գրիգորի հեռաւորին»: Գրչագրի չքեղութեան համար օգտագործած է նաեւ մանրանկարչութիւն՝ խորանազարդեր եւ լուսանցազարդեր, ինչպէս նաեւ թռչնագրեր:

Գրիչը Յակոբ արք. Տրապիզոնցին է, պատուիրատու - ստացողը՝ Կ. Պոլսոյ «Արհիեպիսկոպոս Տէր Յովակիմ»ը: Գրչութեան թուականն է 1438 (ՊՁԻ):

Գրչագրի ճակատագրին մասին հետեւեալը կարելի է ըսել: Անիկա կ'անցնի Մահտեսի Մարիամի ձեռքը, որ իր ծնողաց յիշատակը յաւերժացնելու համար ի պահ կուտայ Աստուածատուր Վարդապետին, երբ այս վերջինը կը բարձրանայ Կ. Պոլսոյ Պատրիարքութեան գահը: Դժբախտաբար, յիշատակագրութեան մէջ կը պակսի յանձնումի թուականը: Յաջորդ յիշատակագրութիւնը, որ կը պատկանի Աստուածատուր Պատրիարքի դրիչին, կը կրէ 1543 Ապրիլ 21 թուականը եւ ուր կը կարդանք. «Արդ աղաչեմ զձեզ, ո՛վ հանդիպողք սուրբ տառիս, կարդալով կամ աւրինակելով՝ յիշեսջիք ի մաքրափայլ յաղաւթս ձեր զմահդասի Մարիամս եւ զայրն իմ բարեսէր զՅովճայ Յովասափն եւ զորդիքն իմ զՅովճայ Պալաս, - կղզիներ, - կառավարել այլ մայրաքաղաքներէ:

Հնդկաստանի դլխաւորութեամբ, որ մօտերս կը սանձնէ ոչ - ուղեկից երկիրներու Համագործակցին նախագահութիւնը, երրորդ Աշխարհը մեծամասնութեամբ կը ցանկայ Հնդկաց Ովկիանոսը դարձնել ապագինուած գօտի մը:

Ասիկա նորութիւն մը չէ: 1977-ին, օրինակ, նախագահ Քարթըր Մոսկուայի կ'առաջարկէ Ովկիանոսը դարձնել ապագինուած չրջագօտի մը: Սակայն, ամերիկեան զինուորական մարմինները դէմ կը կենան այս առաջարկին, առարկելով, թէ տուեալ գօտին ռազմական կարեւոր չրջան մը կը ներկայացնէ խորհրդային ծաւալողական քաղաքականութեան դէմ: Նախագահը կը հարկադրուի տեղի տալ, երբ խորհրդային ուժերն ու Քուպացի - ները կ'ապահովեն Եթովպիոյ կայաններ եւ կը սպառնան Սոմալիի, անոր Պերպերա նաւահանգիստին:

Այսուհանդերձ, այժմ, ռազմական կացութիւնը այլ դիմագիծ կը ներկայացնէ: Ամերիկեան նաւատորմը Հնդկաց Ովկիանոսին մէջ դերակշիռ դիրք կը գրաւէ: Խորհ. Միութիւնը կը կարօտի կայանի մը այդ ծովին մէջ: Համաձայնութիւն մը, ըստ լրագրողին, պատճառ պիտի դառնայ, որպէսզի Մոսկուա հրաժարի «ոտք» մը ապահովելու իր ծրագիրէն:

Ուշադրութեան մերժումը բանակցելու Մոսկուայի հետ, այս մարզին մէջ, իրաւունք կուտայ Երրորդ Աշխարհի երկիրներուն պնդելու եւ հաստատելու, թէ Մ. Նահանգները ամէն գնով կ'ուզեն իրենց պերակշռութիւնը հաստատել, - այդ ճամբով նաեւ պատերազմին վտանգը, - տալով չրջագօտիին մէջ: Այս է եզրակացութիւնը «Հերըլտ»ի լրագրողին:

Թ. Ա. Թ.

Expolangues ի ՀԱՅԿ. ԲԱԺԻՆԸ

———×———

Գնահատելի աշխատանք տարած էին խումբ մը հայ երիտասարդներ Էքսփոլանգի բերած իրենց մասնակցութեամբ, Յունուար 28-էն Փետր. 1, Փարիզի Կռան Փալէին մէջ:

Հետաքրքրական էր, մանաւանդ ակնատես ըլլալ այն իրողութեան, որ Յունուար 28-ին, բացման իրիկունը, միայն Հայկ. սթանտին չուրջ էր, որ եռուզեռ կար: Հայկ. Սիխուքի հետաքրքրութեանց կեդրոնն էր, որ Ասթրիտ հրատարակչականին, Ուրարտու Մխիթեան, Հայկ. պարախումբերու գործակցութեամբ իրագործած էր Հայկ. այս բաժինը: Տիափոզիթիվներու յօրդորական ցուցադրութիւնն ալ, Ֆրանսերէն մեկնարանութեամբ, որոշ դաղափար մը կրնար տալ անցորդին, Հայկ. մշակոյթի տարրեր երեսներուն մասին՝ լեզու, եկեղեցի, պատմութիւն, ճարտարապետութիւն, երաժշտութիւն, մշակութային կեդրոններ, Հայաստան եւ Սփիւռք, մասնաւոր եւայլն, եւայլն:

Ահաւասիկ տղաք ու աղջիկներ, որոնք անաղմուկ լաւ դործ մը տեսած են, առիթ ստեղծելով որ դուրս ելլենք մեր փղոսկրէ աշտարակէն, ծանօթացնենք մեր մշակոյթը օտար չրջանակներու, որպէսզի չյիշենք միայն իբրեւ ժողովուրդ մը ջարդուած է:

Ա. Մ.

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼԸ

ՄԻԱՑԵԱԼ - ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ ԲՆԱԿՉՈՒԹԵԱՆ ԹԻՒԻ ՆՈՒԱԶՈՒՄ

Միացեալ - Նահանգներու բնակչութեան թիւը հաւանաբար 309 միլիոնի բարձրանայ 2050-ին, իսկ այդ թուական - ին եռք, նոյնպէս, հաւանաբար, նուազում արձանագրէ:

Այս եւ այլ տուեալներ տեղ կը գտնեն «Հերըլտ»ի հրապարակած Ամերիկեան Վիճակագրութեան Գրասենեակին տեղեկագրին մէջ:

Այսպէս, 2050-ին, բնակչութեան չուրջ 22 տոկոսը 65-էն վեր տարիք պիտի պարզէ, այժմու 11,5-ի փոխարէն: Սեւամորթները, իրենց ներկայի չուրջ 12 տոկոսէն պիտի հասնին գրեթէ 17-ի:

Ըստ Վիճակագրութեան Գրասենեակին նախատեսութիւններուն, կիներուն միջին տեւողութիւնը կեանքին մէջ մօտաւորապէս 84-էն վեր պիտի ըլլայ, այսօրուան 78-ին փոխարէն: Գալով այրերունը՝ 71-էն բարձրանալով պիտի ներկայացնէ առաւել քան 78:

Բնակչութեան թիւին նուազումը նկատի կ'առնէ կիներուն այժմու բեղնաւորութեան միջինը, որ 2 տոկոս է: Համաձայն Գրասենեակին նախատեսութիւններուն, այս պարագային աճը նուազում պիտի արձանագրէ, եթէ, անշուշտ, Ամերիկա գաղթողներուն թիւը նախատեսածէն, այսինքն՝ տարեկան 450·000-էն պակաս ըլլայ:

Աշխատանքի մարզին մէջ կիները առաւել չատ տեղեր պիտի գրաւեն:

×

ՁԻՆՈՒՈՐԻՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐԸ

Դաշնակցային Գերմանիոյ բանակին զինուորները, անկասկած, իրենց իրաւունքները պաշտպանելու առաւելագոյն կարելիութիւններն ունին: Կը թուի սակայն, թէ այդ իրաւունքները կը տարածուին նախկին զինուորականներուն վրայ եւս:

Փարիզիրո Քուրիէր, Ֆրանսերէն - պերմաներէն լոյս տեսնող ամսաթերթին հաղորդած մէկ լուրին համաձայն, գերման բանակի 1914-ի վեթերաններէն մէկը, այժմ 93 տարեկան, Պոննի Դաշնակցային կառավարութեան Պաշտպանութեան նախարարին յղած է բողոքագիր մը, ամբաստանելով իր երբեմնի վաշտապետը՝ անբարեացակամ վերաբերումի մը կապակցութեամբ: Համաշխարհային Ա. պատերազմի առաջին ամիսներուն երեք օր ու կիչեր, առանց ուտելու եւ խմելու կարելիութիւնն ունենալու, պահակ կեցած է դիրքի մը մէջ, իր վաշտապետին հրամանով: Նախարարութեան պաշտօնեաները, կարդալով այս բողոքագիրը, վայրկեան մը իսկ չեն տատամսած եւ, անմիջապէս, ենթակային հասցէին ղրկած էին քանի մը չիշ գինի եւ ուտես-տեղէն...

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ՋՈՐՐՈՐԴ

ԳԱՐՈՒՆ Է

Եպիսկոպոս այս անգամ «Անդաստան» էր որ կը կատարեր.

«Օրհնեսցի եւ սրբեսցի եւ
նախախնամեալ պահեսցի:
Արեւելեան կողմ աշխարհի,
Հայրապետութիւն եւ հանրապետութիւն Հայոց,
Այս նշանաւս եւ խաչիս եւ
աւետարանաւս,
Անուամբ հօր եւ որդւոյ եւ հոգւոյն
սրբոյ,
Այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս
յաւիտենից. ամէն»:

Զայն ձգեցին դպիրներն ու վարդապետները: Անոնց հետ ձայն առաւ բազմութիւնը:

Ամէն ալելուիա, ալելուիա
Ալելուիա ...
Հարաւային կողմ աշխարհի
. . . . . .
Երկիր անդաստանս եւ պտղաբերութիւն տարւոյ,
Այս նշանաւս ...
. . . . . .
Հիւսիսային կողմ աշխարհի
վաճառ, անապատ, խաղաղ եւ գիւղ
Եւ բնակեալ ժողովուրդս սոսա
Այս նշանաւս ...
. . . . . .
Արեւմտեան կողմ աշխարհի,
Եւ թագաւորութիւնդ քրիստոնէից
Այս նշանաւս ...

Կիրոս, նոյնպէս երկիւղածութեամբ հետեւեցաւ «Անդաստան»ին:

- Ա՛յ, էս է մեր ժողովուրդը, իր խորքին մէջ այնքան համամարդկային, որ կ'օրհնէ աշխարհի չորս կողմը: Կ'օրհնէ հողը, պաղաբերութիւնը, գիւղը, քաղաքը, անապատը, վանքը ու բոլոր ժողովուրդները աշխարհի:

Կիրոս կը հաւատար, որ այդ ոգին պիտի ըլլայ հիմնականը Հայաստանի նոր պետութեան մէջ: Այդ մտածումներուն մէջ էր, երբ նկատեց, որ ժողովուրդի հետաքրքրութիւնը կը չատնար Զէյնապին չուրջ ու բազմութիւնը հետզհետէ իրենց չուրջ կը խտանար:

- Իջնենք, ձիերէն վար իջնենք, աղջիկս, - խօսեցաւ Կիրոս: Անոնք ձիերը յանձնեցին Զէյնապի ձիաւորներուն ու մտան բազմութեան մէջ:

Անոնք հազիւ հեռացեր էին հետզհետէ խտացող բազմութիւնէն, երբ Զէյնապի դէմ ելաւ, յուզուած ու բարի ժպիտով Զրաւոնցի Ուստա Ուսէփը: Զէյնապը, Յատճէին հետ անոնց դուռը թակած էր դիշերով: Զէյնապ անոնց տունէն ճամբայ ելած էր, Ջորեպան Թաթոսին հետ վարդաճորի լեռը բարձրանալու:

Ցուզուեցաւ նաեւ Զէյնապը երբ տեսաւ չատ բարի Ուստան:

- Ո՞ւր է Յատճէն, Ուստա, ո՞ւր է Նիգարը:

- Նիգարին գլուխը կը ցաւէր. ան, ճակտին քացախ կապեց ու պառկեցաւ, իսկ Յատճէն, այստեղ է: Ան ուզեց բազմութեան մէջ պահել ինքզինքը վախնալով, որ քեզի հետ է նաեւ Հաճի Մուսան:

- Մուսան էստեղ չէ, հեռու տեղ է: Եւ արդէն Յատճէն մօտեցաւ երբ վստահ եղաւ որ անոնց հետ չէր Մուսան:

- Յատճէ...

- Զէյնապ...

Յատճէն՝ Զէյնապին համար մայր եղած էր ու միասին անցած էին փախուստի ճամբաներէն, հազար ու մի վտանգներէն:

- Ախ, Յատճէ, ինչքա՜ն կ'ուզէի, որ միասին ըլլայինք: Դուն գիս լաւ կը հասկընաս, - խօսեցաւ Զէյնապ արցունքոտ աչքերով:

(Շար. 750)

ԼԻՈՆ - Տէր եւ Տիկին Ցովհ. Պէրպէրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ալպէր եւ Տորիս Մատթէոսեան եւ զաւակը (Լոս - Անճըլըս), Այրի Տիկին Նուարդ Ցովսէփեան եւ զաւակները (Պազտատ), Օր. Մարի Ազատեան եւ Կայծ Ցովսէփեան ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր, եղբօր, մօրեղբօր, մեծ - հօր՝

ՅԱԿՈԲ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ
(Տիգրանակերտցի)

մահը, որ պատահեցաւ Փետր. 6-ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս երեքշաբթի, Փետր. 8, ժամը 14·30ին Լիոնի Ս. Ցակոբ եկեղեցին, եւ մարմինը կը փոխադրուի Կիւօթիէռի նոր գերեզմանատունը։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Լուի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ թաղականութիւնը ստացած է հետեւեալ նուէրները Շաբէ Թապիպեանի (Ծննեալ Փիլիկեան) Հոգեհանգստեան առթիւ. - Այրի Տիկին Վ. Փիլիկեան եւ զաւակները Սոնիա եւ Բաֆֆի 300, Կարօ Թապիպեան, Հրայր Փիլիկեան 200ական, Վրէժ Ելքումեան, Մարէն - Թապիպեան, Գրիգոր Ելքումեան, Կարապետ Ճանիկեան 100-ական Ֆ., Վարդանոյշ Զուքուրեան, Լուսին Գուլումեան, Աւետիս Սեմերճեան, Ցովհաննէս Ցուսիկեան, Կարօ Ցովսէփեան 50-ական Ֆ., Վերոն Քէչքէվեան, Արշալոյս Ցովհաննէսեան 30-ական, Մարի Ժամկոչեան 20 Ֆ.։

×

Սէն Մօրիսէն, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Խաթուն Օհաննէսեան, Լիոնէն՝ Տէր եւ Տիկին Եղիա Գասապեան, Ս. Ցակոբ եկեղեցւոյ Հայկազեան միօրեայ աշակերտութիւնը պատուեցին ճաշով մը։

×

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է. - Ծնունդի իւղագին՝ Տիկին Ազատ կեղնէ 500, Տիկին Ճոռիխեան 400, Տէր եւ Տիկին Տէրմէնճեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Քալիքեան, Այրի Տիկին Արշալոյս Գէորգեան, Այրի Տիկին Նօտարեան Շնորհ. 200-ական, Տիկին Շնորհ. Ցակոբեան, Տիկին Ցարութիւնեան Արաքսի, Տէր եւ Տիկին Ցակոբ Աչըքեան, Տիկին Լուսով. Պօղոսեան, Այրի Տիկին Մառի Աւետուրեան 100-ական, Տիկին Սանդր. Ռաֆայէլեան, Տիկին Սօֆի Քալոբեան, Տիկին Մովսէսեան Ծնունդ, Տիկին եղեկելեան Շուշան, Տէր եւ Տիկին Աբգարեան Կարապետ, Այրի Տիկին Փէքմէզեան, Այրի Տիկին Մար. Փաշաեան, Տիկին Պօղոսեան Լէնա 50-ական Ֆ.։

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉ
ՄԱՐՍԷՅԼ - ՔԱՂԱՔԻ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Մարտ 19, Շաբաթ, ժամը 22-էն առաւօտ։

Chateau des Fleurs

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի հաւաքոյթ - ճաշը՝

Փետրուար 19, ժամը 20-ին, Փարիզի Մշակոյթի Տունը։

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ

Ս. ՑՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՓԱՐԻԶ

Հինգշաբթի, Փետրուար 10-ին, ոտն է Սրբոց Վարդանանց Զօրավարացն Մերոց՝ Հազար երեսուն եւ վեց վկայիցն, որք կատարեցան ի մեծի պատերազմին՝ - 451 թ. - ։

Նոյն օրը է նաեւ ոտնը անուանակոչութեան ՎԱՉԳԷՆ Ա. Սրբազնագոյն Կաթողիկոսին Ամենայն Հայոց։

Այս առթիւ Փարիզի Ս. Ցովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10-ին կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ եւ կ'ոգեկոչուի Վարդանանց յիշատակը։

Կը պատարագէ՝
ՆԵՐՍԵՀ Ծ. ՎՐԴ. ԲԱՂՈՒՃԵԱՆ

Մայր եկեղեցւոյ երգչախումբին կողմէ, զոհավարութեամբ՝ Կոմիտաս Գէորգեանի։

Պատարագին ներկայ կ'ըլլան մեր դպրոցներուն աշակերտութիւնը։

Կը յիշեցնենք այս առթիւ թէ անցեալ տարիէն է վեր, ըստ Պետական Տնօրինութեան, բոլոր Հայերը - դպրոցական, աշակերտ, պաշտօնեայ կամ աշխատաւոր - կրնան բացակայիլ իրենց զբաղումներէն՝ իրենց կրօնական պարտաւորութիւնները կատարելու համար։

×

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ՆԻՍ

Հինգշաբթի, Փետրուար 10-ին պատարագ եւ Հայրապետական մաղթանք Նիսի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՏԱՐՕՆ Ծ. ՎՐԴ. ՃԷՐԻՃԵԱՆ

Ապա «Օշական» սրահին մէջ ժողովըդային ճաշ, որուն ամէն Հայ կրնայ մասնակցիլ։

×

ՍԷՆ ՌԱՖԱՑԷԼ

Նոյն առթիւ, երկուշաբթի Փետր. 7-ին Սէն Ռաֆայէլի Հայոց Ս. Ցովհաննէս Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻ
ՀԱՑ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ
Ե Ւ
ԴԻՄԱԴՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ
ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ
Ն Ի Ս

Ընկերակցութեանս ընդհանուր ժողովը կ'ըրակի, Փետր. 13-ին ժամը 15-ին Նիսի Հայոց Եկեղեցիին «Օշական» սրահը՝ 183 Պուլվար տը լա Մատըլէն ։

Կը հրաւիրուին Ֆրանսական բանակի Հայ նախկին Ռազմիկները ներկայ գըտնուելու այս ժողովին։

Տեղեկութեանց համար դիմել՝

M. Arthur Guirgayan
1, rue d'Erévan, Cité Arménienne
06000 Nice tél. 47 - 79 - 05

M. Paul Haronian
61, avenue du Dr. Raymond-Picard
06150 Cannes - la - Bocca tél. 47 - 79 - 05

L'ASSOCIATION CULTURELLE ET D'ENTRAIDE DES ARMENIENS DE TURQUIE

présente

NAHABED

le chef-d'œuvredu grand cinéaste HENRIG MALIAN
(version arménienne, sous-titrée en français)

LE SAMEDI 12 FEVRIER à 22 heures
CINEMA COSMOS
76, rue de Rennes, Paris 6e métro : Saint-Sulpice

Prix du billet : 25 F

RESERVATION : dans les locaux de l'ASSOCIATION
131, av. Henri-Barbusse, 92140 Clamart, tél. 736 -54 - 91

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՇԱԲԱԹ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 19, ԺԱՄԸ 20-ԻՆ
SALLE VOLTAIRE rue Voltaire, Alfortville

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ
Հովանաւորութեամբ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Հայր. Պատ. արեւմտեան Եւրոպայի Հայոց
Մասնակցութեամբ՝

Ս. Մեսրոպ Կրթարանի եւ Եկեղեցւոյ «Լուսաւորիչ» երգչախումբին։
Մուտքը ազատ է։

Fête des Scouts arméniens de Lyon

Կիրակի, Փետր. 13, ժամը 15-ին՝
SALLE MOLIERE
18, quai de Bondy, Lyon 5e
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ
Ճոխ յայտագիր ։

6 STAGES
de littérature arménienne

Conférencier : Krikor BELEDIAN
Horaire : Samedi de 15 h. à 17 h.
Dimanche de 9 h. à 11 h.

Renseignements et inscriptions à la:
Maison de la Culture Arménienne de Décines
15, Rue de 24 Avril 1915 — 69150 Décines
Tél.: (7) 849. 42. 97
tous les jours sauf le lundi, de 14 à 19 h.
Prix forfaitaire pour les 6 stages : 150 F

PROGRAMME 1983

12 - 13 février — HAGOP BARONIAN
La vision satirique
« Des Mendiants Honorables »

12 - 13 mars — KRIKOR ZOHRAB
Aperçu sur le réalisme arménien
« La Prostituée »

30 avril - 1er mai — ZABEL YESSAYAN
De la réalité à l'exil
« Mon âme exilée »

28 - 29 mai — VAHE OCHAGAN
Aperçu sur la littérature de la Diaspora
« Alarme »

11 - 12 juin — HAROUTIOUN KURKDJIAN
De l'exil à l'écriture
« Essai sur l'exil ». Intimité

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ
ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
Գրական եւ Գեղարուեստական Ցերեկոյթ
նուիրուած՝
ՊԱՐՈՑՐ ՍԵՒԱԿԻ
Կիրակի, Փետրուար 27, ժամը 16-ին։
Մանրամասնութիւնները յետագային։

SUPERGALA ARMÉNIEN
AU PROFIT DU TEBROTZASSERE
retenez cette date :
dimanche 8 mai 16 h30

Հ Ա Ց
ԱՂՔԱՏԱՀՈՆԱՄ ՔՆՆԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԵՐ
Անտիյիի, Մոնմորանսիի
եւ Սէն - Ռաֆայէլի մէջ։
Երրորդ Տարիքի Անձերու Համար։
Հանգստաւէտ պայմաններու մէջ,
Ընտանեկան հարազատ մթնոլորտ,
Բժշկական տեւական հսկողութիւն եւ խնամք։ Գաղափարներու ժխորէն եւ ապականած օդէն հեռու՝ բնութեան ծոցին մէջ, հանգիստ եւ մաքուր միջավայր։

ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE
Maisons de Retraite
à Andilly, Montmorency et St. Raphaël
Pour les Personnes du Troisième-Age
Confort moderne, Ambiance familiale, Surveillance et soins médicaux permanents, Cadre paisible, dans la nature, loin de la pollution et des bruits de la ville.
S'adresser à l'A.A.A.S
77, Rue La Fayette — 75009 Paris
Tél.: 878. 02. 99 et 281. 17. 80

OPTIMA Tours

Printemps en Arménie

— PAQUES du 26 Mars au 6 Avril
— Cérémonies du 24 AVRIL en ARMENIE du 20 au 30 Avril
accompagné par Sonia COUMRYANTZ
— Du 20 Avril au 4 Mai
— Du 8 au 15 Mai
— Du 11 au 23 Mai
— Du 11 au 23 Juin

demandez nos programmes détaillés.
Possibilités de départ de LYON et de MARSEILLE.

Renseignements et Inscriptions:
SONIA COUMRYANTZ
OPTIMA Tours
12, RUE VIGNON - 75009 PARIS
TÉL.: 742. 10. 35

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
9
MERCREDI
9 FÉVRIER
1983

LE NUMERO: 2.50 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ: 180 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 400 Ֆ. - Հատը: 2,50 Ֆ.

58ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.367 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 58e ANNÉE — No 15.367

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԼԱՈՒՍ ՊԱՌՊԻ

«ԱՂՏՈՏ ԼԱԹԵՐՈՒ ԼՈՒԱՑՔԸ» ՍԿՍԱՒ...

———×———

Երէկ կը գրէինք արդէն, Պառպիի ժամանումը Ֆրանսա այնքան ալ պոհունա - կութիւն չի պատճառեր բոլորին: Հին էջեր պիտի քրքրուին, թաղուած անցեալ մը, ուր բոլոր Ֆրանսացիները ոչ դի - մադրական էին, ոչ ալ հերոս, կրկին մէջտեղ պիտի ելլէ եւ դեռ ինչե՛ր: Մինչ չատեր կը վախնան մարդուն ըռելիքնե - րէն, ոմանք կը փորձեն Պառպիի «յայտնութիւնները» ճշմարտութիւնը կանխաւ կասկածի տակ առնել, ի՞նչ կ'ըլլայ - ի՞նչ չըլլար...: Ամէն պարագայի մէջ, չատ տգեղ պատկեր մըն է, որ կը պարզուի եւ առայժմ, մարդը չհօսած, Ֆրանսացիք սկսած են արդէն իրենք հօսիլ...:

Նախ մէջտեղ ելաւ, որ կիրակի օր հեռատեսիլէն «յուշեր» պատմող՝ Ժան Մուլէնի «այրին», միայն մէկ տարի անոր կինը եղած է, 1927-ին եւ ամուսնալուծած է 1928-ին իսկ...: 1962-ին ալ նկարիչի մը հետ ամուսնացեր է, որովհետեւ «Ժան Մուլէն իրեն սիրցնել տուեր է նրկարչութիւնը...»: Ուրեմն Երկուշաբթի օր, Տիկին Սթորք - Սեւիւթի մամուլի ասուլիս մը կուտար, կազմակերպուած «Մարդուն ընկերվարական իրաւունքնե - րու» ակումբին կողմէ: Երեքշաբթի առտու բոլոր թերթերը համաձայն էին հաստատելու համար թէ ընկերվարական Փօլ Ֆիլիօ (Շիրաքի դէմ թեկնածուն) չատ լաւ ըրած է վերջին պահուն «ուրիշ տեղ զբաղած ըլլալու» պատրուակով, ներկայ չըլլալ: 75-ամեայ այս նախկին երդչուհին կ'ուզէ համոզել, որ հակառակ ապահարզանին չատ մօտ մնացած է Ժան Մուլէնի հետ ու կը յայտարարէ՝ «զինքը միշտ տեսած եմ բաժանումէն յետոյ, եւ յաճախ, պատերազմին առեն: 20 անգամ, ի՞նչ կ'ըսեմ, յիսուն անգամ, միասին կը ճաշէինք ու դիչերներն ալ միասին կ'անցընէինք: Մեր ծնողքին ճնշումին տակ ամուսնալուծուեցանք, միշտ կը սիրէր զիս» (ո՞վ պիտի սուռէ...): Տիկինը դիրք մըն ալ հրատարակած է «Ժան Մուլէնի կինը եղած եմ»: Ամէն պարագայի այս ամբողջը, մեծ դիմադրականին «իւ - բացումի» եւ չահագործումի այս ջանքերը ցոյց կուտան, եթէ հարկ էր, մարդ արարածին հոգիին ամէնէն ցած երես - ները:

Դիմադրականներու կողմէ մերժուած այս սուտ «այրի»էն զատ, կուգայ կասթոն Տէֆէռի խնդիրը: Ներքին նախարարը առջի օր յայտարարած էր թէ Ժան Մուլէնի հանդիպած էր, անոր ձերբակալութենէն քանի մը ժամ առաջ (Ցունիս 21, 1943, Քալիւիո) եւ թելադրած էր որ չերթայ այդ ժողովին: Արդ, այն բժիչկը որու տունը կը գումարուէր այդ ժողովը եւ որ այսօր տեղւոյն քաղաքապետն է (Իւ - Տէ - էֆ) կ'ըսէ. - Կասթոն Տէֆէռ կամ չատ ըսաւ կամ՝ քիչ: Ոչ ոք կը ճանչնար Ժան Մուլէնը, որ միայն Մաքս Ծածկանունը կը գործածէր եւ մանաւանդ ոչ ոք լուր ունէր այդ ժողովէն, եւ բնաւ երբեք՝ վայրէն: Քանի որ Կասթոն Տէֆէռ հանդիպած է, չեմ կասկածիր: Բայց եթէ իրեն թելադրած է Քալիւիո չերթալ պէտք է իր պատճառներն ունենար, զորս կ'ուզէինք գիտնալ»: Կասթոն Տէֆէռ ըսաւ միայն թէ այս բանավէճը չահեկանութիւն չունի: Գիտէը թէ ո՞վ է Մաքս եւ զայն զգուշացուցած էր վտանգի մը դէմ, զոր կը զգար:

*Նմանօրինակ բաներ դեռ չատ պիտի լսենք: «Ֆիկարօ»ի հետ հարցազրոյցի մը մէջ Ժան Մուլէն կ'ըսէ. - «Ես ոչ մէկ ատեն ֆրանսական հետախուզութեան համար աշխատած եմ, ոչ ալ ամերիկեան»: Ուրեմն ինչ որ ըսած է Ֆրանսուա Միթերան Ամերիկեան Սենատի առջեւ, թէ Ժան Մուլէն ամերիկեան լրտես մըն է, սուտ է: Ուրեմն ինչ որ ըսած է Ժան Մուլէն, ճիշդ է: Ուրեմն Ֆրանսուա Միթերան ստախօս է: Ուրեմն Ժան Մուլէն ճիշդ է: Ուրեմն Ժան Մուլէն ֆրանսական հետախուզութեան համար աշխատած է: Ուրեմն Ժան Մուլէն ամերիկեան լրտես մըն է: Ուրեմն Ժան Մուլէն ֆրանսական հետախուզութեան համար աշխատած է եւ

ԶՐՈՑՑՆԵՐ ՀԱՑ ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

ՀԱՅԵՐԸ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԸՍՏ ՀՆԱԴԱՐԵԱՆ ՎԱՒԵՐԱԳԻՐԵՐԻ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Առհասարակ, Նորխուռիերէնն այժմ կարդում են յաճախ հայերէնի օգնութեան դիմելով. արձանագրութիւններում եղած շատ բառերի իմաստներ հնարաւոր է վերականգնել միայն հայերէնին դիմելով: Ինչո՞վ բացատրել այսպիսի զուգադիպութիւնը: Ամէնից առաջ նրանով, որ Հայերն ու Խուռիները զարեր, դուցէ հազարամեակներ չարունակ շփուել են միմեանց հետ եւ հայերէնից նորխուռիերէնի ու սրանցից էլ հայերէնին բազմաթիւ բառեր են անցել:

Այսպիսով, Հայքում գտնուած նորխուռիերէն արձանագրութիւնների լեզուն մեզ միայն մի բան է ասում, որ Խուռիները եւ Հայերը հարեւաններ են եղել, բայց թէ ի՞նչ է աքքադերէնում գործածուած «Ուրարտու»ն, ովքե՞ր են «Ուրարտացիները», դրանով դեռեւս չի պարզուում:

Հանելուկը լուծելու այլ եւ շատ աւելի բանալիներ կան: Դրանից մէկը գտնում ենք Հին կտակարանում՝ Թագաւորների Դ. գրքում (19, 37) եւ Երեմիայի մարգարէութեան մէջ (51, 27): Այդ գրքերը գրուել են եբրայերէն (Հրէերէն), այն ժամանակաշրջանում, երբ Ասորեստանցիները Մեծ Հայքի տարածքը կոչում էին «Ուրարտու»: Եւ ահա Հին կտակարանում այդ նոյն երկիրը կոչւում է Արարատ, Արարատի թագաւորութիւն: Յիշենք, որ Խորենացին հին Հայաստանը կոչում է Արարատի երկիր, այսինքն՝ Արարատը Հայքի անուններից մէկն է եղել: Եբրայական ուրիշ հին գրքերում Հայաստանը կոչւում է Ուրարատ, Արարտ եւայլն: Սա ցոյց է տալիս, որ միմեանց ցեղակից 2 լեզուներով՝ աքքադերէն և եբրայերէն, նոյն երկիրը կոչուել է Արարատ անուան տարբերակներով, եւ որ Ուրարտուն կամ Ուրաշտուն էլ Արարատի տարբերակներն են: Իսկ Արարատը, որի հին ձեւն է Այբարատ, հնագոյնը, հաւանաբար՝ Այրարատ, բաղկացած է բնիկ հայերէն այր բառի կրկնութիւնից եւ ատ մասնակից:

Հետաքրքրական է նաեւ, որ Ասորեստանի Ասուրհադդոն Ը. թագաւորի մ. թ. ա. 7-րդ դարում գրուած մի արձանագրութեան մէջ պատմւում է, թէ ինչպէս Ասորեստանի նախորդ թագաւոր Սենեքերիմին սպանում են նրա երկու որդիները եւ փախչում «Ուրարտու»ի հարաւում գտնուող մի դաւառ, իսկ Հին կտակարանում միեւնոյն դէպքի մասին ըսուած է, որ հայրասպան եղբայրները փախչում են Արարատի երկիրը (Թագ. Ջ., 19, 37), Խորենացին այդ դէպքի մասին գրելով, հաւաստում է, որ հայրասպան եղբայրները «փախան եկան մեզ մօտ», այսինքն՝ Հայք (Գիրք 1, գլ. 23): Իսկ «Սասնայ ծռեր» դիւցազնավէպում թագաւորին սպանողը եղբայրները դալիս են Հայաստանի հարաւային Սասուն գաւառը: Սա եւս ցոյց է տալիս, որ Արարատ, Ուրարտու, Հայք նոյն երկրի տարբեր անուններն են:

Նոյնքան ուշագրաւ են Պարսից Աքեմենեան թագաւորների եռալեզուեան արձանագրութիւնների տուեալները: Աքեմենեան թագաւորների արձանագրութիւնները գրուել են մ. թ. ա. 6-րդ դարից մինչեւ 4-րդ դարը, երեք լեզուներով՝ հին պարսկերէն, աքքադերէն, էլամերէն: Ամէն մի նախադասութիւն գրուած է այդ երեք լեզուներով: Այս արձանագրութիւններում շատ անգամ է յիշւում Հայաստանը: Անխտիր բոլոր արձանագրութիւնների պարսկական մասերում այն կոչւում Արմինա (Արմինիա), իսկ աքքադական մասում՝ Ուրարտու (Ուրաշտու): Օրինակ, Պարսից Դարեհ Ա. թագաւորը գրում է՝ «Մի Պարսիկի, անունը Վաւմիսա, իմ ծառային ուղարկեցի Հայաստանը» այս նախադասութեան պարսկերէն մասում գրուած է՝ «ուղարկեցի Արմինա», աքքադական մասում՝ «ուղարկեցի Ուրարտու»:

Դարեհ թագաւորի Բեհիսթունեան մեծ արձանագրութեան մէջ Հայը հին պարսկերէն կոչւում է Արմինիյա, իսկ աքքադերէն մասում՝ Ուրարտայա, այն է՝ Ուրարտեան մէջ՝ գրուած մ. թ. ա. 522 - 519 թթ.): Միջագետքից եկածները իրենց հետ բերել են նաեւ այնտեղի մշակութային եւ գրային աւանդները:

Հայկ - Հալդի գերակայութեամբ Հայաստանում հիմնուել է նոր պետականութիւն, ապա, աւելի ուշ, այդ առաջնորդը աստուածացուել է:

Խորենացու յիշատակած յետագայ հայ գերակայներից Արարատի՝ վերը թուարկուած թագաւորների հետ աղերսում են մի քանիսը. օրինակ, Խորենացին մեծ կարեւորութիւն է տալիս Արամ նահապետին, իսկ աքքադական արձանագրութիւններում Արարատի թագաւորներից առաջինը յիշւում է Արամը: Ապա՝ Խորենացին յիշում է Արա անունով երկու թագաւորներ, իսկ արձանագրութիւններից գիտենք, որ Արարատի երկրում եղել են Արգիշտի անունով գործեալ երկու թագաւորներ (եթէ այս անունից գիշտ+ի մասնիկները հանենենք, մնում է Ար արմատը, որը եւ Արա անուան արմատն է):

Սակայն աքքադական ու նորխուռիական արձանագրութիւնների եւ Խորենացու հաղորդումների միջեւ ժամանակագրական անհամապատասխանութիւններ կան, գահակալների տարբեր հերթականութիւններ: Առհասարակ, նշուած եւ այլ կարգի աղերսները լուրջ եւ մանրամասն քննութեան նիւթ պէտք է լինեն:

Ուշագրաւ է եւ այն, որ թէ ըստ Խորենացու եւ թէ ըստ աքքադա-նորխուռիական արձանագրութիւնների, Հայասատանի վարչական կենտրոնը երկար ժամանակ եղել է Վանայ լճի արեւելեան ափերին: Փաստօրէն մայրաքաղաք է եղել Վանը, որի անունով նաեւ կոչուել է Արարատի Պետութիւնը, նորխուռիերէն արտասանութեամբ՝ Բիայնա: Քաղաքը կոչուել է Տուշպա, հայերէն յետագայ արտասանութեամբ դա Տոսպն է՝ Վանն իր շրջակայքով: Թէ՛ ըստ արձանագրութիւնների եւ թէ ըստ Խորենացու Հալդ-Հայկի սերնդի տիրակալները հիմնական Հայաստանի հարաւից աստիճանաբար չարժուել են դէպի հիւսիս, ապա արեւմուտք ու արեւելք՝ կենտրոնացուած Պետութեան մէջ միաւորելով Հայոց մի շարք իշխանութիւններ: Դա եղել է հայկական առանձին, կենտրոնախոյս իշխանութիւնների, ցեղերի միաւորումը Վանի հայկական տէրութեան գերիշխանութեան ներքոյ: Օրինակ, ըստ արձանագրութիւնների Մենուան Արարատի տէրութեան մէջ է միաւորել Մեծ Հայքի մի շարք երկրամասեր, այդ թւում՝ Կարսի շրջանը, հասել է մինչեւ Տայք (Դիաուխի), Արաքսի ափին նա կառուցել է իր անունը կրող քաղաք - ամրոց, ապա արեւմուտքից եւ հարաւից Արարատի Պետութեանն է միացրել նաեւ Մոփքը (Մուսպանի), Ազձնիքը (Ալզի), հասել է մինչեւ Փոքր Հայք՝ Մալաթիա (Մելիտեա):

Իսկ Արգիշտի Ա.ի օրօք արդէն Մեծ Հայքն ամբողջութեամբ է կազմել Արարատի Պետութեան տարածքը:

Երկրի մաւրմանը զուգընթաց Վանի տիրակալները միաւորած երկրամասերում բազմաթիւ կառուցումներ են կատարել: Օրինակ, Արգիշտի Ա.ը մ. թ. ա. 782 թ. կառուցել է Էրեբունի քաղաք-ամրոցը, որ հայերէն հնչում էր Էրեւան ձեւով, այժմ Երեւան (այս անուան հիմքում է Էրեբ կամ երեբ բնիկ հայկական արմատը, որ ունի ծագել, գտնուել, երեւալ իմաստը):

Արարատի Պետութիւնը տարբեր ժամանակներում մերթ պատերազմի, մերթ խաղաղ դրացիական յարաբերութիւնների մէջ է եղել իր հարաւային հզօր հարեւանի՝ Ասորեստանի հետ:

Մեծ դիւանագէտ էր Ռուշա Բ. թագաւորը, որը կարողացաւ երկարատեւ խաղաղութիւն, նոյնիսկ բարեկամութիւն հաստատել Հայաստանի եւ Ասորեստանի միջեւ, որը եւ օգնեց նրան ամբողջ երկրում չինարարական հսկայական գործունէութիւն ծաւալելու:

Այնուհետեւ, Արարատի թագաւորութեան ներսում պահակալական կռիւներ են սկսուել եւ ընդդիմադիր կողմը, դաշնակցելով հարեւան մարերի հետ, մ. թ. ա. 585 (կամ 590) թուականին տապալելով Արամ - Սեդուրեան գահակալական տունը, իր իշխանութիւնն է հաստատել: Մայրաքաղաքը մնացել է Վանը, երկրի սահմանները պահպանուել են ամբողջ Մեծ Հայքի տարածքում: Այդպէս Հայաստանում սկսուել է Երուանդունիների իշխանութիւնը, որի նոր, հզօր հարեւանն էր դառնում Աքեմենեան Պարսկաստանը:

ՌԱՖԱԷԼ ԻՇԽԱՆԵԱՆ

ՏՊԱԻՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԽՈՐՀՐԴԱԽԱՂԷ ՄԸ

———×———

Յունուար 25-ի երկու ներկայացումները վերջիններն էին չարքի մը որ սկսած էր Յունուար 14-ին ռիւ տիւ Թառնիլ, սրահի մը մէջ:

Խումբ մը սիրողներու՝ քովէ - քով եկած գանազան ծագերէ, Պարսկաստան, Լիբանան, Թուրքիա, Ամերիկա, որոնք սակայն կը կրեն միեւնոյն կնիքը իրենց դոյութեան գրքին Ա. էջին վրան. Սփիւռքի Հայեր են, բոլորն ալ: Մէկը աշակերտ, միւսը ուսուցիչ, մէկը մանկավարժ, ուրիշ մը ճարտարապետի վկայականը մուծած անկիւն մը, ո՛վ գիտէ որ հովուի կանչով դարձած քանոնահար: Ու այս ամէնքը խմբուած բեմադիրի մը չուրջ որ կ'աշխատի խումբին հետ, մէկ անդամն է անոր. սա պարզադոյն տարազը կը սահմանէ իր տեղն ու դերը խմբակին ներս, «կ'աշխատիմ պաշտօնապէս որպէս բեմադիր, որովհետեւ այս իմ գործս, ասպարէզս է, սակայն ապրին, ինչ որ կ'ընեմ հայերէնով, այս խմբակին հետ, ինծի համար տարբեր պոհմնակութեան մը, ապրումի մը ապրիւրն է»: Քիչ չատ միւս անդամներուն համար ալ այս դիծը կ'ըլլայ հասարակաց յայտարար մը որ կը միացնէ այնքան տարբեր հետաքրքրութիւններու տէր անձեր:

Սիրողներէ կազմուած խումբի մը համար բաւական երկար չրջան է աշխատանքի երկու տարին: Ի՞նչ կ'ընեն այսքան ժամանակ այս տղաքը տրամադրելով ամէն արձակուրդ, ամէն ազատ ժամ:

Հոս ոչ մէկ գործունէութիւն սահմանուած է որոշ անհատի մը, իւրաքանչիւրը ունի իր առաջարկը, հարցադրութիւնը, որմնումը, բեմայարդարումէն տարազ, լոյսէն մինչեւ բեմադրութիւն՝ այն ամէն միաւորի մասին, որոնց ամբողջութիւնը կը կոչուի «թատրոն»:

Սիներով, կամարակապ ձեղունով սրբատ մը, խաչքարի բեկորներ, խաղողի եւ նուռի քանդակներով զարդարուն աղբիւր մը անկիւնը, մեր կոչնակները, արծիւի ցցաքանդակ մը պատին վրայ. այս էր այն ամենապարզ, սակայն ամենատպաւորիչ «բեմը», գեղինը այն խորհրդախաղին որ համագրութիւն մըն էր երեք տարբեր հեղինակներու գործերէն:

Ի՞նչ խորագիր. «Թէ ինչպէս մօրս սեղնագործ դղնոցը կը սիրուի կեանքիս մէջ...» ուրկէ՞ ուր Վասպուրականի արեւուն խրած մեր արմատներէն մինչեւ Ամերիկա ինկած Սրբուհի Կորքիի մէկ պատառին անունը Թեւ կ'առնէ, կը թռչի մինչեւ Փարիզ, ու կը թառի խորհրդախաղի մը գլխուն որպէս խորագիրը:

Անունէն իսկ զարտուղութիւն մը, լուսանցքէ դուրս ինկածութիւն մը գլուխը կը վերցնէ, կարծես հետաքրքիր աչքերով դիտելու չուրջբոլորը: Տեսնելու թէ ո՞ր հասած են, ինչեր կը դիտեն Արտաւազդի Թոռնորդիները. անոնք որոնք ամէն անգամ թատրոնի պատմութեան, անցեալին մասին խօսք բացուելուն հպարտութեամբ անպայման կը յիշեն իրենց հեռաւոր թագաւորը որ յունարէն թատերգութիւններ կը գրէր ու ներկայացումներ կը սարքէր իր արքունիքին մէջ:

Արտաւազդէն անջրպետ մը հեռաւորութեան վրայ այսօրուան Հայը որուն ծնունդավայրը Սփիւռքն է, ի՞նչ կուտայ որպէս ստեղծագործութիւն, ան որ կրցեր է պահել իր հարազատ ինքնութիւնը ամուր երկու չակերտի միջեւ հազարամեակ մը հովերու խառնարանին մէջ. ան որ հետեւեալ ամենապարզ պատկերով կը պարզէ, կը խտացնէ իր մեկնակէտը. ... «ամէն ծառ եթէ կ'ուզէ կենսունակ վեր բարձրանալ, պիտի անուի մութ հողի մէջ արձակած իր թաքուն արմատներէն, բայց միեւնոյն պահուն, բնականէն դէպ դրուած իր ճիւղերը կը մեկնին ամէն կողմ...»: Ու Շանթի, Շուշանեանի, Արշիլ Կորքիի գրական ստեղծագործութիւնները ստացած կը հայթայթեն Սրբի Յովհաննէսեանի որ Սփիւռքի Հայութեան բումներով կը շաղախէ բոլորը, հիւսելու համար խորհրդախաղը:

Ցիչելու հրաւէրով կը սկսի խաղը. «յիշե՛ք, յիշելը մեր միակ ապաւէնն է»... ու խորհուրդներու այս խաղին ամէն մէկ հանգրուանին հետ «դղնոց»ի պատկերը կ'ընդլայնի հետզհետէ, կը դառնայ խորհրդանիշ, խորհուրդ այն ամէն բանին որ կուգայ հինէն. պատուհներու փոխա-

ԱՅՍՕՐՎԱ ՀԱՑԱԿԱՆ

= ՀԱՐՑԱԶՐՈՒՅՑ =

ՎԱՅԱՅԱՊԱՐԳ

ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ

Ասաս Մուսի պատմեց, որ Թաղտն այն օրվանից ի վեր, երբոր հետց նոր էր ամուսնացել, ամեն տարի գալիս էր Ալաշկերտ՝ հանդիպելու իր հարազատներին։

- Ես այդ տարի մեզանում գտնվելու էի, մանավանդ որ Թաղտն ինձ հետ էր բերել իր ծանր հիվանդ կնոջը՝ Ալիսին։ Ալիսին ինչ-որ ներքին ախտով էր տառապում, և բժիշկները հրամայել էին, որ նրան Ալաշկերտ տանեն։

Ես ներկա էի նրանց ժամանմանը։ Ալիսին մահամերձ էր, ոսկրացել էր, մաշվել, ոտքերը չէին կարողանում նրան տանել։ Թաղտն նրան գրկած էր բերում։

Ես հարցրի Ասաս Մուսուն, թե ինչ հիվանդություն էր Ալիսինը։

- Ոչ ոք չգիտեր, ասաց նա։ Ամեն մարդ մի բան էր ասում։ Ոմանք կարծում էին, թե նրան աչքի է դիպել, ուրիշներ էլ ասում էին, թե նրան ինչ-որ չար ոգի է տարել։ Ես ինքս էլ չգիտեմ, թե ինչ էր նրա հիվանդությունը։ Ես միայն գիտեմ, որ Ալիսինը ամուսնանալուց հետո ամեն տարի հիվանդանում էր, և Թաղտն ստիպված էր լինում նրան Ալաշկերտ տանել։ Ալիսինը Ալաշկերտում ապրում էր մոտավորապես երեք ամիս, և այդ ժամանակ նրա հիվանդությունը սկսում էր անհետանալ։ Ալիսինը ինքն էլ ասում էր, որ Ալաշկերտի օդը իրեն շատ լավ է ազդում։

Ասաս Մուսուն ասաց, որ Թաղտն ամեն տարի Ալաշկերտ գալիս էր ոչ միայն Ալիսինի հիվանդության պատճառով, այլև նրա համար, որ Ալաշկերտում էր ապրում Թաղտնի հարազատ քույրը՝ Ալիսի անունով։ Ալիսի ամուսինը՝ Ալեքսանդր Ալեքսանդրյանը, Ալաշկերտի ամենահարուստ մարդկանցից մեկն էր։ Նա ուներ մեծ առևտրական գործ, և նրա ապրանքները Ալաշկերտից ուղարկվում էին Ռուսաստան։

Ասաս Մուսուն ասաց, որ Ալեքսանդր Ալեքսանդրյանը Ալաշկերտում ամենահարգված մարդն էր։ Նա ուներ մեծ տուն, և նրա տունը միշտ լիքն էր հյուրերով։ Ալեքսանդրյանը ուներ երեք որդի և երեք դուստր։ Որդիները ամենքն էլ ուսում էին ստացել Ռուսաստանում, և նրանցից երկուսը՝ Ալեքսանդրը և Ալեքսին, ծառայության էին մտել Ռուսաստանում, իսկ կրտսեր որդին՝ Ալեքսանդրը, Ալաշկերտում էր ապրում հոր հետ։ Ալեքսանդրյանի դուստրերից երկուսը՝ Ալիսը և Ալիսեն, ամուսնացած էին, իսկ կրտսեր դուստրը՝ Ալիսինը, դեռ չէր ամուսնացել։

Ասաս Մուսուն ասաց, որ Ալիսինը շատ գեղեցիկ աղջիկ էր։ Նա ուներ ոսկեգույն մազեր, կապույտ աչքեր և շատ նրբագեղ դեմք։ Նա ուներ նաև շատ գեղեցիկ ձայն։ Նա սիրում էր երգել, և նրա երգը շատ հմայիչ էր։ Ասաս Մուսուն ասաց, որ Ալիսինը ինքն էլ գիտեր իր գեղեցկության մասին, և դա նրան շատ էր ուրախացնում։ Նա սիրում էր զարդարվել, և նրա զգեստները միշտ շատ նրբագեղ էին։

Ասաս Մուսուն ասաց, որ Ալիսինը ամեն տարի Ալաշկերտ գալիս էր ոչ միայն հիվանդության պատճառով, այլև նրա համար, որ Ալաշկերտում էր ապրում Թաղտնի հարազատ քույրը՝ Ալիսի անունով։ Ալիսի ամուսինը՝ Ալեքսանդր Ալեքսանդրյանը, Ալաշկերտի ամենահարուստ մարդկանցից մեկ

կը խնդրուի ծանուցանել՝
ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԿՐԻԹ - ԱՂՈՒԻԹԱ
ՊԷԿԹԷՄՈՒՐԵԱՆԻ
մահը, որ պատահեցաւ Փետրուար 7-ին, Թրնոն հիւանդանոցը, 76 տարեկանին:

Ցուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Փետր. 10, ժամը 15·30-ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Որեւէ մահագդ դրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՓԱՐԻԶ

ԲՈՒՆ ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆ
Ե Ւ
ՏԵԱՌՆԶՆԴԱՌԱՋ

Կիրակի, Փետրուար 13, քուն Բարեկենդան է: Սկիզբ Մեծ Պահքի: Այս կիրակին սկսեալ Խորանին վարագոյրը փակ կը մնայ՝ ի նշան Ադամի եւ Եւայի Դրախտէն արտաքսման:

Ժամը 10·30-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի՝ փակ խորանով:

Նոյն օր, կէսօրէ ետք ժամը 16·30-ին, երեկոյեան ժամերգութիւն պիտի կատարուի, որու ընթացքին Խորանին վարագոյրը կը բացուի եւ Տեառնընդառաջի Նախատօնակ, Անդաստան եւ Մոմավառութիւն տեղի կ'ունենայ: Տարւան առաջին «Անդաստան»ն է այս:

×

Երկուշաբթի, Փետրուար 14, Ա. օր Մեծի Պահոց: Տեառնընդառաջ է: Տօն Քառասնօրեայ Գալստեանն Քրիստոսի Ի Տաճարն:

Ժամը 10-ին, Ս. Պատարագ կը մատուցուի, որու աւարտին՝ Խորանին վարագոյրը կը փակուի:

ՍԷՆԹ՝ ԱՆԹՈՒԱՆ Ս. ԹԱԴԷՈՍ ՄԱՐՍԷԼ

Կիրակի, Փետրուար 13, Ս. Թադէոս Եկեղեցւոյ մէջ կը կատարուի Տեառնընդառաջի Նախատօնակ, Անդաստան, Մոմավառութիւն, իսկ եկեղեցւոյ բակը հրավառութիւն, ապա հաւատացեալնե - րուն պիտի բաժնուի աւանդական խաչած հատիկ չամիչով:

Արդ՝ կը հրաւիրուի թաղի ու չրջա - կայից բարեպաշտ ժողովուրդը որ իր ներկայութեամբ վերապրեցնէ հայկական աւանդութիւնները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հայ Ուսանողաց Օգնութիւնը չնորհա - կալութեամբ ստացաւ.- Օր. Էլմոնէ Ձի - վէլէկեանէ 100 Ֆ. Տիկին Արշալոյս Մելի-տոնեանի մահուան առթիւ, եւ հետեւեալ նուէրները 1982 - 83 տարեշրջանին հա - մար. - Օր. Աննիկ Էքպէրեան 400, Տի - կին Շաքէ Պետրոսեան 200, Տէր եւ Տիկին Մ. Բեչոխմալճեան 200, Տիկին Վերժին Համեան (Տրակինեան) 100 Ֆ.:

Week-end Jeunes

le 12 Février
TOURNOI DE PING-PONG
14 h. inscriptions

le 13 Février
MATINEE DISCO
à 14 h. participation : 20 F
BUFFET ARMENIEN

M.C.A. 17, rue Bleue, 75009 Paris

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻ
ՀԱՑ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ
Ե Ւ
ԴԻՄԱԴՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ
ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ
Ն Ի Ս

Ընկերակցութեանս ընդհանուր ժողովը կիրակի, Փետր. 13-ին ժամը 15-ին Նիսի Հայոց Եկեղեցիին «Օշական» սրահը՝ 183 Պուլվար տը լա Մատըլէն:

Կը հրաւիրուին Ֆրանսական բանակի հայ նախկին Ռազմիկները ներկայ գըտնուելու այս ժողովին:

Տեղեկութեանց համար դիմել՝

M. Arthur Guirgayan
1, rue d'Erévan, Cité Arménienne
06000 Nice tél. 47 - 79 - 05

M. Paul Haronian
61, avenue du Dr. Raymond-Picard
06150 Cannes - la - Bocca tél. 47 - 79 - 05

L'ASSOCIATION CULTURELLE ET D'ENTRAIDE DES ARMENIENS DE TURQUIE

présente

NAHABED

le chef-d'œuvredu grand cinéaste HENRIG MALIAN
(version arménienne, sous-titrée en français)

LE SAMEDI 12 FEVRIER à 22 heures
CINEMA COSMOS
76, rue de Rennes, Paris 6e métro : Saint-Sulpice

Prix du billet : 25 F

RESERVATION : dans les locaux de l'ASSOCIATION
131, av. Henri-Barbusse, 92140 Clamart, tél. 736 -54 - 91

52-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՑ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ

Մասնակցութեամբ փարիզեան, Ալֆորվիլի եւ Լիոնի չրջաններուն Գայլիկ, Թեւիկ, Սկաուտ, Արենոյչ եւ Երէց խումբերուն:

Կիրակի Մարտ 6, կէսօրէ վերջ ժամը 14·30-ին:

SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, rue Saint-Dominique, Paris 7e (métro Invalides)

Նուիրուած սկաուտական չարժման հիմնարկութեան 75-րդ տարեդարձի տարիին վերջաւորութեան, ներկայութեամբ Փարիզի Ֆրանսական սկաուտական միութեանց պետերուն եւ խումբերուն:

Հայկական եւ սկաուտական խնամուած յայտագիր, հայերէն ներկայացում, հայկական պարեր, զաւեշտներ, խմբային ներկայացում - ներ, երգախառն պատկերներ եւ սկաուտական խաղեր, եւ նուագ:

Պուֆէ:

Մուտք 35 Ֆ.:

Երախաներուն մուտքը ձրի է:

ՇԱԲԱԹ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 19, ԺԱՄԸ 20-ԻՆ
SALLE VOLTAIRE rue Voltaire, Alfortville

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ
Հովանաւորութեամբ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Հայր. Պատ. արեւմտեան Եւրոպայի Հայոց
Մասնակցութեամբ՝
Ս. Մեսրոպ Կրթարանի եւ Եկեղեցւոյ «Վուսաւորիչ» Երգչախումբին:
Մուտքը ազատ է:

ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ԱՒԱՑ

ԻՎՐԻՒ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏԱՆ

Հայ նախկին զիմադրականներու բա - րեկամական Միութիւնը կը հրաւիրէ ձեզ խուռներամ մասնակցիլ Միսաք Մանուչ - եան խումբի նահատակութեան 39-րդ տա - րեդարձին առթիւ՝ աւանդական այցելու - թիւն ոգեկոչման Իվրիի գերեզմանատուն:

Փետրուար 20, Կիրակի առաւօտ, ժա - մադրավայր Փորթ տը Շուազի մեթրոյի ելքին ծանօթ սրճարանի առջեւ, ուրկէ թափօրը կը մեկնի ժամը 10·30-ին:

Մասնակցութեամբ

Հայրենի ներկայացուցիչներ՝
ԱՇՈՏ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Ե Ւ
ԼԵՒՈՆ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ
ինչպէս նաեւ բանաստեղծ՝
ՌՈՒԲԷՆ ՄԵԼԻՔԻ
Հովանաւորութեամբ ու ներկայութեամբ
ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ
Պատուոյ նախագահ Բարեկամական Միութեանս ու Հայ Ռազմիկներու Ֆեստե-բասիոնին:
Նախագահութեամբ՝
ԳԷՈՐԳ ՊԱԳԸՐՃԵԱՆԻ
Պատուոյ նախագահ Բարեկամական Միութեանս ու նախագահ Հայ Ռազմիկ. Ֆեստերբասիոնին:
Պատուիրակութիւնները կ'առաջնորդէ
ՍԱՐԳԻՍ ԱԼԲՈՒՆԵԱՆ
Պատուոյ նախագահ Բարեկամական Միութեանս ու նախագահ Մարսէյլի Հայ նախկին Ռազմիկներու եւ Դիմադրական-ներու Բարեկամական Միութեան:

Այս առիթով՝ ու նոյն օրը՝ կը խնդրե - ւի նկատի ունենալ մեծարանքի ճաշ ի յար-գանս տարեց ընկերներու, մասնակցու - թեամբ գաւառի ընկերներու պատուիրա - կութեանց:

Ալէք Մանուկեան կեդրոն, 118, փողոց Գուռնել, ժամը 13-ին, գերեզմանատան արարողութեանց աւարտին:

Ներկայացում մեծարուող ընկերներու, ու գեղարուեստական պատշաճ բաժին:

Մախքերու մասնակցութիւն՝ 130 Ֆ.:

Սեղանները վերապահելու համար հե - ռաձայնել՝ 770 07 25 եւ 241 57 77:

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

Fête des Scouts arméniens de Lyon

Կիրակի, Փետր. 13, ժամը 15-ին՝
SALLE MOLIERE
18, quai de Bondy, Lyon 5e
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ
ձոխ յայտագիր:

Radio-Trait-d'Union

RADIO ARMENIENNE
Région Lyonnaise
Tous les Dimanches — de 10h. à midi
Sur FM. 89.50 Mghz.

PROGRAMME

— Editorial :
— Informations en langues française et arménienne,
— Informations sportives,
— Dossier de la semaine :

———×———

Emissions arméniennes:
ARMENIE - MAGAZINE
— *Dimanche:* de 10h. à 12h.
ARMENIE - VARIETES
— *Lundi et Vendredi:* de 9h. à 10h.
ARMENIE - CULTURE
— Jeudi : de 20 h. 30 à 22 h. 30
le jeudi 10 février : VARTANANK

URGENT

APPEL AUX ANCIENS DU TEBROTZASSERE

En vue de renouveler le fichier d'adresses : contacter Evelyne, tous les mercredis de 9 h. à 17 h. en téléphonant au 381 - 01 - 72 ou en écrivant à :
ECOLE TEBROTZASSERE
1, bd. du Nord, 93340 Le Raincy

LA CAPPADOCE
RESTAURANT ARMÉNIEN

OUVERT TOUS LES SOIRS DE 20h30 A L'AUBE
SAUF LUNDI

*

ORCHESTRE et CHANTEUR
tous les soirs

AUTOROUTE A 4 — 1ère SORTIE — PONT DE CHARENTON
BORD DE SEINE
67bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140
RESERVATION
tél. 375.05.30

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
10
JEUDI
10 FÉVRIER
1983

LE NUMERO: 2.50 F.

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ: 180 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 400 Ֆ. - Հատը: 2,50 Ֆ.

58ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.368 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 58e ANNÉE — No 15.368

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԾԱՌԱՅՈՒՄ՝ ԿԱՑՍՐՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԴԷՄ

———×———

Այս խորագիրին տակ, անկասկած, պիտի ըլլայ Աւարայրի պատմական հակատամարտին եւ անոր յաղորդած անհաւասար մարտերուն նշանախօսքը. - վասն պաշտպանութեան հաւատոյ եւ հայրենեաց:

Քրիստոնէութեան մուտքով Հայաստան եւ, մանաւանդ, Գիրերու գիւտով ու թարգմանչական եւ ինքնուրոյն ստեղծագործութեանց թափով, հայ ժողովուրդը արդէն ե. դարուն իր չքեղ եւ փայլուն Ոսկեդարն էր կերտած: Հայ միտքը արդէն թօթափած էր յոյն - ասորական լեզուներուն եւ մշակոյթներուն տիրապետութիւնը: Մեր հոգեւոր եւ մշակութային կեդրոնները ազգային նկարագիր ստացած էին: Մէկ խօսքով՝ Հայութիւնը իր փայլատակող Լոյսն էր ստեղծած: Եւ որոշած էր զայն պահպանել. նաեւ, ի հարկին, պաշտպանել բոլոր սպառնալիքներուն դէմ՝ զրչով եւ սուրով:

Հետեւաբար, ծառացումը ճակատներու դէմ, անխուսափելի կը դառնար: Որովհետեւ, բնաւորէր Կայսրութիւն մըն էր, որ կ'ուզէր զրադաշտական կրօնքին պարտադրութեամբ մեր ժողովուրդին ազգային դիմագիծը ազճատել՝ զայն թափծու վիճակին մատնելով տարրալուծել իր համայնակուլ ճուլարանին մէջ:

Այսպէս է, որ մեր բովանդակ պատմութեան մէկ շատ կարեւոր եւ բախտորոշ դրուագը կ'արձանագրուէր այդ օրերուն: Աւարայրի ճակատամարտը՝ Տղմուտի ափին, 451-ին, ամէնէն առաջ ազգային գոյատեւումի պահպանումին ձգտող ծառացում մը եղաւ:

Ճակատամարտը կորսնցուցինք, հակառակ Հայոց բանակին խիզախ դիմադրութեան՝ Վարդան Մամիկոնեանի գլխաւորութեամբ: Բայց, ի վերջոյ շահեցանք «պատերազմը»: Պատմութեան փաստն է ասիկա: Մարտերը շարունակուեցան յետագային, այս անգամ Վարդանի եղբօրորդիին Վահան Մամիկոնեանի եւ անոր զինակիցներուն միջոցով: Ընդհանրապէս՝ յաղթական:

Արեաց արքունիքը վերջապէս ըմբռնեց, թէ կարելի չէր զինու զօրութեամբ ոտնահարել ազգի մը իրաւունքները: Սանձել անոր ազատ եւ անկաշկանդ ապրելու կամքը՝ պետական, մշակոյթի եւ հոգեւոր առանձնայատուկ երեսներով:

Նուարսակի դաշնագիրով, - 484, - մեծամոլ եւ տիրակալ կայսրութիւն մը ծալեց իր յոխորտացող դրօշը եւ ընդունեցաւ Հայոց պահանջները: Ազգի մը ինքնորոշման իրաւունքները:

Աւարայրի ոգին ընդմիշտ նուիրագործած մնաց մեր պատմութեան էջերուն մէջ: Նոյնիսկ՝ սրբագործուեցաւ:

Այդ ոգին անխորտակ վահանի վերածելով է, որ մեր ժողովուրդը տասնամեակներ եւ դարեր շարունակ յամառ կերպով պայքարեցաւ իր Մեծապանչով եւ Սուրով՝ ընդդէմ բոլոր դոյնի, դաւանանքի եւ դասի Ցաղկերտներուն:

Վկա՛յ՝ մեր անցեալը: Վկա՛յ Մայիսեան ծառացումով կերտուած մեր այսօրուան չղացող եւ լուսաւոր Հայրենիքը:

Արդ ,այդ նո՛յն ոգին միշտ պաշտպանելով է, որ մենք ազգովին, անպայման, պիտի իրականացնենք նաեւ Ամբողջական Հայաստանի եւ միասնական Հայութեան մեր դարաւոր ձգտումը:

Ծ. Մ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՇԱԹԻԼԱ - ՍԱՊՐԱ

ԱՄԲԱՍՏԱՆԵԱԼՆԵՐԸ՝ ՊԵԿԻՆ, ՇԱՐՈՆ

———×———

Զորս ամիս ետք, Սապրայի եւ Շաթիլայի ջարդերու քննիչ յանձնախումբը հրապարակեց իր տեղեկագիրը, ուր երկու դէմքեր ամբաստանեալներն են՝ Պեկին եւ Շարոն: Առաջինը որու «անձնական պատասխանատուութիւնը» խընդրոյ առարկայ է ամբողջ խնդրին մէջ իր ցուցաբերած անտարբերութեան համար: Շարոն, Պաշտպանութեան նախարարը չատ աւելի ծանր ամբաստանութեան տակ է, վասնզի «բացայայտ է որ նկատի չէ առած փոխ - վրէժի եւ արիւնահոսութեան արարքներու վտանգները, երբ քաթայէպները պաղեստինեան կայանները կը մտնէին»: Շարոն կը հրաւիրուի իր հրաժարականը տալու (ինչ որ մերժեց):

Ամբողջ տեղեկագիրը 120 էջնոց գրքոյկ մըն է, որու միայն տասը էջերը դաղտնի կը պահուին եւ որու ընդհանուր եզրակացութիւնն այն է, թէ Իսրայէլի Պետութիւնը անուղղակի պատասխանատու է: Քահան յանձնախումբի «երեք իմաստունները» ինք հոգի կ'ամբաստանեն, Պեկինէն մինչեւ դաղտնի սպառազինութեանց պետը եւ սպայակոյտի զօրավարները:

Եթէ մէկ կողմէ, այս յանձնախումբին աշխատանքն ու եզրակացութիւնը կը փաստեն թէ Իսրայէլ իսկապէս ժողովրդավարական Պետութիւն մըն է, միւս կողմէ սակայն, երկրին մէջ կը ծագի տագնապ մը, որ չատ ծանր բնոյթ ունի: Պեկին եւ Շարոն ձեռք ձեռքի են այս խնդրին մէջ եւ նախարարապետը Պաշտպանութեան նախարարին չի կրնար վճարել տալ հաշուեցոյցը: Ուրեմն, անկարելի չի նկատուիր որ կանխահաս ընտրութիւնները որոշէ, որպէսզի ժողովուրդը ինք վճռէ:

× Արաֆաթ յայտարարած է, Ամմանի մէջ, թէ այս տեղեկագիրը կարեւոր է, բայց անկատար, քանի որ վճռական դատապարտումը չկայ Պեկինի: ՊԱԿ-ի պետը կ'ուզէ որ միջազգային դատարան մը տեսակ մը Նիւրէնպերկ - չարունակէ քննութիւնը:

× Միացեալ - Նահանգներու Նախագահն ալ, այս տեղեկագրին հրապարակման նախօրեակին, կ'ամբաստանէր Իսրայէլ, որ «աւելորդ կերպով» կ'ուշացնէ «օտար ուժերու Լիբանանէն հեռացումը»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՕՂՈՎ

ՌԸՆԷ ՀԱՌՏԻ ժան Մուլէնի դիմագրական ցանցին միակը, որ ազատած է 1943 Յունիս 21-ի, կեանքափոյի հաւաքական ձերբակալութենէն, չուզեր խօսիլ այդ մասին: Այսօր 72 տարեկան, քանսերէ վարակուած, Ռընէ Հառտի երկու անգամ դատուած է արդէն (1947 եւ 1950), եւ անպարտ հռչակուած է թէեւ ցայսօր ժան Մուլէնի մատնիչը կը նկատուի: Շրջան մը գրականութեամբ ալ զբաղած է, բայց այսօր ամէն բանի վրայ կը թքնէ եւ կը պոռայ «փութէ մուա լա փէ», ըստ երեւոյթին խաղաղութիւն մը կայ, զոր չի դոներ:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

———×———

ԼՈՂ

Ալմա Աթա տեղի ունեցած լողի խըմբապային - անհատական մրցումներուն մեծ յաջողութիւն ձեռք ձգած են Հայաստանի մարզիկները: Մասնակցող 11 խումբերուն մէջ երկրորդ տեղը գրաւած է Հայաստան: Համաձայն մրցումներու կանոնադրութեան, առաջին երկու տեղերը զբաղող խումբերը իրաւունք կ'ունենան մասնակցելու «Պիոներսկայա Պրավդա» թերթի մրցանակներու համար տեղի ունենալիք համամիութենական մրցաշարքին: Անհատական արդիւնքներով բացարձակ ախոյեան հանդիսացած է Անոյշ Մանուկեան, նուաճելով 200,400 եւ 100 մեթր լողի առաջնութիւնը: Հայաստանի մարզիկները չհասած են 7 ոսկէ, 4 արծաթէ եւ չորս պրոնզէ մետալներ:

×

ԾԱՆՐԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

Գրոզնի (Հիւսիսային Կովկաս) տեղի ունեցած պատանի ծանրաբարձներու ախոյենութեան մրցումներուն, Հայաստանի մարզիկները նուաճած են 3 ոսկէ եւ 3 պրոնզէ մետալներ: Մրցումները կազմակերպած է «Դինամօ» ընկերութեան կեդրոնական խորհուրդը: Մասնակցած են աւելի քան 100 ծանրաբարձներ: Ոսկէ մետալներու արժանացած են Ա. Մալխասեան, Ա. Եղիկեան եւ Ա. Տօնոյեան: Խմբային դասաւորման մէջ Հայաստան 4-րդ հանդիսացած է:

×

ՄԱՏԹԷՈՍ ՄԿՐՏՉԵԱՆ ՏԱՍԸ ԼԱՒԱԳՈՑՆ ԻՐԱՒԱԲԱՐՆԵՐՈՒ ԿԱՐԳԻՆ

Ոտնագնդակի համամիութենական դաշնակցութիւնը հրապարակած է անցեալ մրցաշարքի տասը լաւագոյն իրաւարարներու ցանկը, որուն մաս կը կազմէ Մատթէոս Մկրտչեան (Երեւանէն): 48-ամեայ իրաւարարը 15 տարիէ ի վեր կը վարէ խորհրդային ախոյենութեան խաղերը: Ասկէ առաջ ալ՝ 1975, 1977, 1981 եւ 1982 թուականներուն, իր անունը մաս կազմած է տասը լաւագոյններու ցանկին: Մատթէոս Մկրտչեան պաշտօնավարած է նաեւ Երեւանի թիւ 10 դիւերթիկ ըմպրոցը, ուր հասցուցած է մարզիկները, որոնք հանդէս եկած են կարեւոր խումբերու մէջ, ինչպէս՝ «Արարատ»ի նախկին քերդապահ Ալեոշա Աբրահամեան, ներկայիս «Արարատ»ի մարզիկներէն Սերգէյ Հայրապետեան եւ այլն:

ՎԱՐԴԱՆԱԿԱՆ

Վարդանանք մարդիկ էին տեսիլքի.
- Թուի՛չ ունէին
Ու թե՛ւ մրրիկի:

Տեսիլքի համար՝
Անմեռ վարդանանք մեռնի՛լ գիտէին.
- Մեռա՛ւ՝ յաղթեցի՛ւ,
Չի մահը չունէր խայթ՝ իրենց հոգւոյն.
Կամքի զրահո՛վ պաշտպանուած էին՝
Տղմուտ ափերուն
Ոսկեդար թուին:

Վարդանանք մարդիկ էին հաւատքի.
- Երկի՛նք ունէին
Եւ ա՛ստղ՝ երկնքին:

Երկնքի համար
Անյաղթ վարդանանք մեռա՛ւ՝ յաղթեցի՛ւ,
Աստղն իրենց սրտին,
Ինչպէս կը յաղթէ լոյսը խաւարին
Ու բարին՝ չարին:

Ե՞րբ է պարտուեր խաչը կրակէն,
Քաջը՝ նիզակէն,
Որ ընկրկէին սուրի մետտղէն,
Որ ընկճուէին սուր դաւի խաղէն՝
Տղաբն այս լոյսի,
Շաւարշան դաշտին վրայ հերոսէն:

Վարդանանք տանուտէր էին հայ հողի.
- Ունէին նախա՛նձ
Ու սէ՛ր հայրենի:

Այս սէրով ջահուած,
Սուրբ հողի համար մի՛այն մահացա՛ւ
Զմեռա՛ւ երբեք,
Արե՛ւ ատրաշէկ՝
Մա՛րդ մտաւ միայն:

Ե՞րբ են Գաղափար ու Ոգի մեռեր,
Որ նուաճուէին վարդանանք մահէն՝
Թէեւ զարնուած զէնք ու զրահէն,
Աւարայրն ի վեր:

Այսպէս, վարդանանք,
Մարդիկ հասարակ՝ բայց կա՛մք
բացառիկ,
Տեսի՛լք աննուիկ,
Հաւատքով կառչած կողին ցիսուսի,
Հայ սէրով կառչած հողի՛ն Մասիսի
Եւ ուխտով՝ շողի՛ն Լուսաւորիչի,
Անմահ վարդանանք
Ինկան՝ հիւսեցին
Մայր Հայաստանի ճակատին պսա՛կ
Ու հէքեաթի փա՛ռք՝
Վարդ ու ոսկիով իրենց արիւնին,
Ինկան՝ կանգնեցին դրօ՛շ յաղթութեան,
Հայոց Պատմութեան գագաթին
ներմակ ...

ԹԱԳ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ՇԻՐԱՔ կանխաւ հակայարձակման անցաւ Քանաա - Անչէնէի դէմ, որ միայն Զորեքշաբթի պիտի հրատարակէր Փարիզի յարկաբաժիններու վրայ տեղեկադիր մը, ուր Փարիզի քաղաքապետը կ'ամբաստանուէր որ աժան վարձքերով իր բարեկամներն ու կողմնակիցները կը տեղաւորէ պերճաշուք յարկաբաժիններու մէջ: Թերթը լոյս չտեսած, Շիրաք կը բողոքէր եւ կ'ամբաստանէր...: Կ'ըսէր թէ Փարիզի այդ յարկաբաժինները կը բնակին նախարարներ եւ թերթերու պատասխանատուներ, որոնք իրեն կողմնակից չեն: Մէկ քայլ աւելի առաջ երթալով, հոս - հոն անուններ կը տրուէին՝ ժաք Ռալիթ, (համայնավար նախարար), Սերժ Ժիւլի (Լիպերասիոնի խմբագրապետ) եւլն., եւլն.: Եւ հիմա «ամբաստանեալները» իրենց տունին հասցէն կուտան եւ լրագրողներն ալ այցելութեան կը հրաւիրեն: Ցանցաւոր կը զգան այլեւս անոնք որ լաւ յարկաբաժիններ կը բնակին եւ թաղապետական ընտրութեանց նախօրեակին, հպարտութիւն կը դառնայ կարենալ ըսել թէ 4 հոգի մէկ սենեակ կը բնակին, բաղնիք ալ չունին եւ արտաքնոցն ալ դուրսն է...: Ընտրութենէն եռք կարելի է, անշուշտ, տեղափոխուիլ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼի քաղաքապետին՝ ժողէֆ Ֆրանչեսքիի դէմ ընդդիմադիր ցանկ մը ելած է, թաղապետական ընտրութիւններու համար, գլխաւորութեամբ հայ փաստաբանի մը՝ Տոմինիք Աթճեան: Շուրջը ունենալով մէկ Հ. Հ. Հ. եւ մէկ ԻԻ - ՏԻ - ԷՖ, Աթճեան (առանց քաղաքական պիտակի) յայտարարած է թէ ով որ Ֆրանչեսքիին տեսակէտը չունէր քիչ մը անճնաւուր եղած էր եւ ձեռնպահութեան տոկոսը 30%-էն աւելի էր: Իր կարծիքով Ալֆորվիլ լաւ մատակարարուած քաղաք մը չէ, կը բաւէ, կ'ըսէ, փողոցները պարտիլ:

ԶՐՈՑՑՆԵՐ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

ՄԱՀ ԻՄԱՑԵԱԼ ԱՆՄԱՀՈՒԹԻՒՆ Է

(ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Հայ ժողովուրդի դարաւոր պատմութիւնը ազգային ու պետական անկախութեան համար մղուած ազատամարտերու անվերջանալի շղթայ մըն է, որ չընդհատուեցաւ նոյնիսկ այն ժամանակ, երբ Հայաստան ունէր իր ինքնուրոյն թագաւորութիւնը, որուն կարեւորութիւն կու տային դրացի մեծ ու փոքր բռնակալութիւնները: Հին աշխարհի երկու հզօր Պետութիւնները՝ Պարսկաստան եւ Հռոմ, ապա վերջինս փոխարինած Բիւզանդիոնը, կարծէք անվերջ կը սուզէին Հայաստանի դիմադրական ուժը, իր ազգային ու քաղաքական կերպարանքը պահելու եւ պաշտպանելու անոր աննկուն կամքը: Նոյնիսկ իրենց նախասիրած, իրենց ազգակից եւ տոհմակից անձը կը նստեցնէին Հայոց գահին վրայ: Սակայն այդ պարագային իսկ չէին յաջողեր խաթարել Հայոց ազգային ինքնուրոյնութեան հիմերը: Ա. դարուն, երբ երկու ճակատներու վրայ անվերջ բախելով ու արիւն տալով սպառած էր Հայաստանի Արտաշէսեան թագաւորական հարստութիւնը, պարսիկ արքան յաջողեցաւ իր եղբայրը թագաւոր կարդել Հայաստանի մէջ: Պէտք չէ կարծել, որ ասով Պարսից արքայի նպատակն էր միայն թագով պսակել իր եղբօր գլուխը: Երբե՛ք: Անիկա երկար ժամանակէ ի վեր ծրագրուած միջոց մըն էր, որու իրականացումով պարսկական արքունիքը Հայաստանը կը տեսնէր իբրեւ Պարսկաստանի սովորական մէկ մարզը, իսկ անոր բնակչութիւնն ալ՝ իր ազգային դիմագիծը կորնչուցած ու պարսկացած հանրութիւն մը:

Սակայն Հայոց աշխարհը ունէր իր կարգն ու վարքը, իր ներքին անխախտ օրինականութիւնը. Պարթեւներէ սերած թագաւորական տոհմը, որ պիտի կոչուէր Արշակունի, սկիզբէն իսկ այնպէս հայացաւ, այնպէս շաղախուեցաւ հայ ժողովուրդի կեանքին ու ճակատագրին հետ, որ անոր ինքնուրոյնութիւնը օտարներէ, յատկապէս պարսիկ բռնակալներէ պաշտպանելու համար հայ ժողովուրդը տարաբերիսաոնէացման, ապա հովանաւորեց անոր ազգային դիրքի, գրականութեան ու մշակոյթի ստեղծումը՝ քայլ դիտակցելով, որ անո՛նք են Հայը Հայ պահելու ամէնէն զօրաւոր միջոցները:

Սակայն քնացած չէին Հայաստանի թշնամիները՝ Պարսկաստան ու Բիւզանդիոն: Անոնց խարդաւանքներով Ե. դարու սկիզբը՝ 428-ին կործանեցաւ հայ Արշակունիներու թագաւորութիւնը: Հոս, անկասկած, նուազ դեր չէր խաղացած նաեւ ներքին երկպառակութիւնը: Կատարուածը ողբերգական վերջաբանն էր Հայոց նախարարական տուներու կեդրոնախոյս արամադրութիւններու եւ այն մթնոլորտին, զոր Հայաստանի մէջ ըստեղծած էին բռնակալ դրացիները՝ Պարսկաստան ու Բիւզանդիոն: Այն օրերու հայ մտաւորականներէն մէկը՝ Ղազար Փարպեցի, դրած է, թէ Հայոց աշխարհը հինցած ձորձի նման պատռուեցաւ, բաժնուեցաւ երկու ծուէններու. արեւելեանը՝ մեծագոյն մասը, անցաւ Պարսկաստանի, իսկ արեւմտեան՝ երկրի դրեթէ մէկ հինգերորդ մասին տէր դարձաւ Բիւզանդիոնը: Ճիշդ է, որ Ե. դարու մեր պատմիչներու վկայութիւններուն համաձայն՝ անով ժողովուրդին վիճակը շատ աւ չփոխուեցաւ, քանի որ վերցուած էր միայն սեփական թագաւորութիւնը եւ ժողովուրդը կը շարունակէր հարկ ու տուրք տալ: Իսկ նախարարութիւնները, եթէ առաջ հարկատու էին հայրենի երկրի թագաւորութեան, այժմ նոյն հարկը կը մուծէին պարսկական եւ բիւզանդական արքունիքներու գանձարանները: Բայց, ամէնէն կարեւորը, ունէին բանակ պահելու իրաւունք ու ներքին ինքնուրոյնութիւն: Եւ զարմանալի չէ, որ Եղիշէ պարսկահպատակ Հայաստանի այս առաջին շրջանի վիճակը այնքան աւ անտանելի չէր համարեր, որովհետեւ, ինչպէս պատմիչը կը գրէ, «թէպէտ հարկը Պարսից արքունիքը կ'երթար, սակայն Հայոց հեծելազօրը կ'առաջնորդէին նախարարները՝ պատերազմի ժամանակ»:

Այս վիճակը երկար չտեւեց հայրենի թագաւորութիւնը կորնչուցած եւ արքունիքէն նշանակուած պարսիկ կամ հայ մարզպանի կողմէ կառավարուող Հայաստանի մէջ: 438-ին դահ բարձրացած պարսիկ արքայ Ցազկերտ Բ. Հայաստանի դէմ սկսաւ կիրարկել ժաժան քաղաքականութիւն մը, որուն նպատակն էր ի սպառ ջնջել Հայոց քաղաքական - վարչական ինքնուրոյնութեան մնացորդները եւ ժողովուրդը դարձնել Պարսից կրօնքին՝ կրակապաշտութեան: Այս քաղաքականութեան սկիզբը դրուեցաւ հարկերու աննախընթաց բարձրացումով:

Ծանր տուրքի տակ դրուած էր նաեւ Հայոց Եկեղեցին, որ նախապէս ազատ էր նման պարտաւորութենէ: Պարսից արքունիքի քաղաքականութիւնը ուղղուած էր Հայ ժողովուրդի բոլոր խաւերուն դէմ, այդ կարգին նաեւ վաճառականներու եւ նախարարական դասու դէմ: Պարսից գործակալները եւ յատկապէս անոնց պարագլուխը՝ Հազարապետ Դենշապուհ, կաշառքով բամբասանքով եւ քսու դրամներով իբարու դէմ կը լարէին հայ նախարարները, կը ստեղծէին անվստահութեան, փոխադարձ ատելութեան եւ խռովիկ մթնոլորտ մը:

Այս բոլորէն եւ հասկնալի կը դառնայ, թէ ինչո՛ւ, երբ Ցազկերտ հրովարտակ մը ղրկեց Հայաստան՝ կրօնափոխութեան առաջարկով, ոտքի ելաւ ամբողջ Հայ ժողովուրդը, այդ առաջարկի տակին տեսնելով նաեւ Պարսից արքունիքի հայկուլ քաղաքականութեան բոլոր հետեւանքները:

Հրովարտակը քննարկելու եւ Ցազկերտի պատասխան տալու համար Արտաշատ մայրաքաղաքին մէջ գումարուեցաւ համաժողով մը, որուն կը մասնակցէին դրեթէ բոլոր նախարարներն ու եկեղեցականներուն դէմքերը: Անոնք պատասխան - նամակին մէջ, հպատակութիւն յայտնելով հանդերձ, մերժեցին արքունիքի պահանջը՝ վճռաբար յայտարարելով, որ պիրենք ո՛չ ոք եւ ոչի՛նչ կրնայ չեղեցնել իրենց հաւատքէն. ո՛չ հրեշտակները, ո՛չ մարդիկ, ո՛չ սուրը, ո՛չ ջուրը եւ ո՛չ ալ ամէնէն դառն հարուածները:

Այս պատասխանը սաստիկ զայրացուց Ցազկերտը, որ նոր հրովարտակ մը ղրկեց Հայաստան՝ պահանջելով, որ երկրի աւագանին, բոլոր նախարարները ներկայանան Տիզբոն՝ արքայից արքայի նըստավայրը:

Հայաստանի աւագանին Տիզբոն ժամանեց 449-ի գարնան: Ցազկերտ զիրենք ընդունեցաւ պաղ ու դաժան եւ յանդուգն պատասխանի համար սպառնաց անոնց հայրենիքը քարուքանդ ընել, ժողովուրդը քշել գերութեան ու տաժանակրութեան: Դարձեալ մէկ յոտեղ դրուեցաւ հաւատափոխութեան պահանջը: Հայ նախարարները, ուրիշ ելք չգտնելով, որոշեցին յանձն առնել կեղծ ուրացում մը, որպէսզի անվնաս հայրենիք վերադառնան եւ որոշեն յետագային իրենց ընելիքը:

Ըստ երեւոյթին, Ցազկերտ նախատեսած էր ամէն բան. ուրացած հայ նախարարները Հայաստան կը ղրկէր 700 պարսիկ մոգերու հետ, որոնք պէտք է կրակապաշտ դարձնէին հայ ժողովուրդը: Արքունիքի մէջ ալ պատանդ կը պահէր հայ անուանի նախարարական տուներու ժառանգորդները, ինչպէս նաեւ Հայոց մարզպան Վասակ Սիւնեցիի երկու զաւակները:

Մինչեւ ուրացած հայ նախարարներու հասնիլը, Հայաստանի մէջ մեծ յուզում յառաջացած էր:

Պարսիկ մոգերու կանգնեցուցած ատրուշանները քանդուեցան Անդեղ գիւղին մէջ, Զարեհաւան եւ այլուր: Հոս ու հոն ապստամբած հայ հաւատացեալները կը քարկոծէին մոգերը, որոնցմէ չատեր զոհ դարձան ժողովրդական ատելութեան:

Հայաստան կը պատրաստուէր ընդհանուր ապստամբութեան: Նախարարներու մեծ մասը, սպարապետ Վարդան Մամիկոնեանի գլխաւորութեամբ, վճռած էր զէնքով ընդդիմանալ պարսկական բռնակալութեան՝ պաշտպանելու համար իր ազգային դիմագիծը եւ հաւատքը: Այս վճիռին սկիզբը կողմնակից էր նոյնիսկ մարզպան Վասակ Սիւնեցի, հակառակ իր զաւակներուն պատանդ մնալուն եւ պարսկական արքունիքի՝ Հայաստանի պաշտօնական ներկայացուցիչը ըլլալուն:

Ճիշդ է, որ ապստամբութիւնը զգալի կը պատրաստուէր, սակայն անոր կազմակերպիչները արդէն ապահոված էին դրացի Վրացիներու, Հոներու, աղուանց ցեղախումբերու զեկավարներու եւ նոյնիսկ բիւզանդական արքունիքի ռազմական օգնութեան խոստումները:

Դժբախտաբար չուտով պարզուեցաւ, որ մեռած է օգնութիւն խոստացած բիւզանդական կայսր Թէոդոս, իսկ զինք փոխարինած Մարկիանոս կայսրը ոչ միայն հրաժարեցաւ օգնելէ, այլեւ նախապատրաստուող հայկական ապստամբութեան մասին անյապաղ տեղեկութիւն ղրկեց պարսկական արքունիք:

Հայ ապստամբներուն կը մնար յոյսը դնել սեփական ուժերու վրայ եւ պատրաստուիլ ահեղ գոյամարտին:

Զեռքերը ծալած չէր նաեւ պարսկական արքունիքը: Հաւանաբար, ապստամբներու մէջ խլրտում յառաջացնելու նպատակով, Ցազկերտ նոր դիր մը ղրկեց Հայաստան՝ յայտնելով, որ ինք կը հրաժարի իր նախկին պահանջէն. Հայերը կրնան առանց արդելքի հաւատալ իրենց աստուածոյն: Մինչդեռ այս դիրը ղրկելէ անմիջապէս ետք Մուշկան Նիւսալաւուրա զօրավարի հրամանատարութեամբ հսկայ բանակ մը ճամբու դրաւ՝ ապստամբներու հետ հաշուեյարդար ընելու համար: Պարսկական բազմաթիւ բանակը, սահմանը անցնելով, կ'ասպատակէր Հէր եւ Զարեւանդ գաւառները: Ամբողջ Պարսկահայք նահանգը աւերելով՝ այդ բանակը հասատատուեցաւ Արաքսէն հարաւ, Տզմուտ գետի ափին, Աւարայրի դաշտը:

Վարդան Մամիկոնեան անմիջապէս կը հաւաքէ հայկական ապստամբ ուժերը եւ իր բանակով կը հասնի Աւարայրի դաշտը:

Դժուար էր հայ ապստամբներու դործը: Պարսից փորձառու եւ սպառազէն, նաեւ անհամեմատ ստուար զօրքին դէմ անոնք պիտի կռուէին առաւելաբար կամաւորական զունդերով, որոնք ոչ ռազմական փայլուն պատրաստութիւն ունէին, ոչ ալ արքայական բանակի բազմատեսակ ու ընտիր զէնքերը: Ապստամբութենէ քաշուած էր նաեւ Հայ նախարարներու կարեւոր մէկ մասը՝ մարզպան Վասակ Սիւնեցիի գլխաւորութեամբ:

Սակայն ապստամբները անյողդողդ էին: Անոնք՝ Վարդան Մամիկոնեանի, Հայոց Ցովսէփ Վայոցձորեցի կաթողիկոսի, Ղեւոնդ Երէցի եւ այլ հայրենասէրներու կրքոտ ճառերով ոգեւորուած, վճռած էին անհաւասար կռուի մէջ յաղթել թշնամիի, հակառակ պարագային նահատակներու փառքով պսակել իրենք-զիրենք, որովհետեւ լաւ է մեռնիլ ոտքի վրայ, քան ապրիլ ծնրադիր, քանի որ «Մահ ոչ իմացեալ մահ է, մահ իմացեալ՝ անմահութիւն»: Եւ, վերջապէս, թող պարսիկ բռնակալները գիտնան, որ հայ ժողովուրդը իր ինքնուրոյնութիւնն ու լեզուն, իր սեփական գիրն ու կրօնքը պաշտպանելու համար պատրաստ է ամէն տեսակ զոհաբերութեան: Թող գիտնան եւ այլեւս երբե՛ք չփորձեն ձեռք բարձրացնել այդ սրբութիւններուն վրայ:

Ճակատամարտը տեղի ունեցաւ 451 թուականի Մայիս 26-ին:

Պարսից բանակը կռուի պատրաստ, տեղաւորուած էր Տզմուտ գետի ալ ափը: Հայկական զօրագունդերը միւս ափը չորս մասի բաժնուելով՝ կ'անցնին Տզմուտը, ու կը յարձակին: Եղիշէ պատմիչ, որ այդ ճակատամարտին մասնակցող էր ու զայն անմահացնողը, Հայոց արդար մարտի ցնծացող պատկերը ներկայացուցած է իր երկին մէջ: Ան երկու բանակներու գօտեմարտը ներկայացուցած է իբրեւ փոթորիկ մը, որ թունդ հանած էր երկիրը:

Ճակատամարտը սկիզբէն իսկ յաջողութիւն կը խոստանար Հայերուն: Անոնք մխրճուած էին Պարսից բանակի չարքերուն մէջ ու կը կոտորէին անխնայ: Սակայն յետոյ թշնամին, բոլոր ուժերը հաւաքելով, կը չրջապատէ Հայոց զօրքը: Պատերազմի դաշտին վրայ կ'իյնայ սպարապետ Վարդան Մամիկոնեան. կռուող Հայերը կը թողուն դաշտը եւ կ'ապաստանին երկրի անմատչելի բերդամրոցները՝ սկսելով թշնամին հիւծող չարժումը:

Ի՞նչպէս վերջացաւ Աւարայրի ճակատամարտը: Եղիշէ շատ լաւ կը գնահատէ այդ պատերազմին ելքը. ըստ իրեն երկու բանակներէն ոչ մէկը պարտուեցաւ, հակառակ անոր որ Պարսիկները գոհ տուած էին 3500 զինուոր՝ Հայերու 1036-ի դէմ: Կարեւորը այն է՝ որ Հայ ժողովուրդը իր թշնամին եւ դալիք թշնամիները ցոյց տուաւ կռուելու եւ պայքարելու իր աննկուն կամքը, անոնց հասկցուց, որ իր ազգային ինքնութիւնն ու հաւատքը չի պիջիր, երբե՛ք եւ ո՛չ մէկ գնով:

Եղիշէի ու Ղազար Փարպեցիի գրած անմահ երկերով փառաւորուեցան Աւարայրի քաջ նահատակները, սուրբերու շարքը անցան, ժողովուրդին համար դարձան հայրենիքին ծառայելու պայծառ օրինակներ: Մեր այդ երկու պատմիչներու երկերու, յատկապէս Եղիշէի «Վասն Վարդանայ եւ Հայոց պատերազմին» հրաշալի պատմութեան հերոսները դարեր շարունակ հայ ժողովուրդին պիտի սորվեցնէին ամէն տեսակ թշնամիներու դէմ կռուիլ մինչեւ վերջին չունչը, միշտ բարձրաբերձ պիտի պահէին այրող ատելութիւնը հայրենիքի սոսինձներու եւ անարդար հարստահարիչներու հանդէպ:

Ե. դարուն պարսկական բռնատիրութեան դէմ Հայոց պայքարը Աւարայրով չվերջացաւ: Պարսկական արքունիքը ըմբոստացած եղաւ մարզպանական Հայաստանէն եւս կանչել իր զօրքը, հրաժարեցաւ հաւատափոխութեան միջոցով Հայերը ձուլելու ծրագրէն եւ ճանչցաւ անոնց ներքին ինքնավարութիւնը: Եւ, թէպէտ Ցազկերտի արքունիքը ստիպուած եղաւ անընկճելի Հայերուն դիմել դարձեալ նենգ կատարել՝ կանխելու համար յետագայ ընդվզումները, Հայոց երկրին մէջ արդէն պլուխ բարձրացուցին անհնազանդ նոր ուժեր, որոնք վճռած էին բարձր պահել Աւարայրի նահատակներու գրօշն ու ազատասիրական բազձանքները:

Ի հարկէ, Հայերու քաղաքական ու ազգային ինքնուրոյնութիւնը ջնջելու իր քաղաքականութենէն չէր հրաժարած Պարսկաստան: Նոյն դարու 60-ական թուականներուն դարձեալ արծարծուեցաւ կրօնափոխութեան հարցը: Հայերը պատրաստուեցան աննահանջ դիմադրութեան: Այս անգամ ազատագրական չարժման գլուխը անցած էր Մամիկոնեան տոհմի ուրիշ ներկայացուցիչ մը՝ Վարդանի եղբօրորդին՝ Վահան: Ան կրցաւ դաշնակցութիւն ստեղծել կրօնափոխութեան ըմպառնալիքի տակ գտնուող դրացի երկրի՝ Վրաստանի հետ, եւ երկու ժողովուրդները պատրաստուեցան դիմադրելու Պարսից արքունիքի ճնշարար քաղաքականութիւնը: Այս ժամանակ է, որ Հայերը քանի՛ - քանի՛ անգամներ պատժեցին իրենց ոստաններուն մէջ բոյն դրած պարսկական զօրախումբերը՝ անոնց դործած ապօրինութիւններուն համար: Հարցը հոն հասած էր, որ երկիրն վտնտած էին պարսիկ մարզպանը եւ կոտորած օտար զօրքերը: Ներքին ուժերը Հայաստանի կառավարիչ - մարզպան դարձուցին Սահակ Բագրատունին, դլխաւոր հրամանատար՝ Վահան Մամիկոնեանը, որոնք երկրի մայրաքաղաքը դարձուցած էին Դուինը եւ կը պատրաստուէին հակապարսկական վճռական ճակատամարտի:

Պարսկական արքունիքը չէր կրնար հանդուրժել այս ըմբոստութեան: Ընդվզումը ճնշելու համար մեծ բանակ մը կը ղրկուի Հայաստան: Հայ ապստամբները զայն կը դիմաւորեն Արաքսի ափին, Վարազկերտ դիւղին մօտ: Ապա, թիւով գերազանց թշնամիին հետ բաց դաշտի մէջ կռուի չբռնուելու համար, մանր ճակատամարտներով կը քաշեն Մասեաց լանջերը, ուր հմաօրէն դասաւորուած ուժերով կը յարձակին պարսիկներու վրայ եւ կը ջախջախեն զանոնք:

Այս դէպքը կը պատահէր 480 - 81 թուականներուն: Հայոց զօրքը հեռհեռուկ կը ստուարանար՝ ձեռք ձգելով նաեւ ռազմական փորձառութիւն եւ հմտութիւն: Աւոր արդիւնքն էր այն՝ որ, երբ արքունիքը Հայոց ըմբոստ աւագանին զսպելու համար նոր բանակ մը ղրկած էր Հայաստան, Աւարայրէն ոչ այնքան հեռու Արտազ գաւառի Ներսեհապատ դիւղին մօտ հայկական բանակը կազմ ու պատրաստ դիմաւորեց զայն: Աւարայրի դասերը հայ զինուորութեան սորվեցուցած էին ոչ միայն կռուիլ մինչեւ վերջ, այլեւ յաղթել, ջախջախել թշնամին: Վահան Մամիկոնեանի, Սմբատ Բագրատունիի եւ միւս քաջ նախարարներու դլխաւորած բանակը կը յաղթէ Պարսիկներուն:

484 թուականի դէպքերը Պարսկաստանի եւ Հայաստանի փոխյարաբերութիւններուն տուին միանգամայն ուրիշ ընթացք մը: Մայտառակ պարտութիւն կրելով հիւսիս - արեւելեան դրացի Հեփթաղներէն, Պարսկաստան ստիպուած եղաւ իր ուժերը քաշել Հայքէն ու Վրաս-

ՄՇՈՑ ԱՇԽԱՐՀ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ՎԱՆՔԸ

———×———

Ա.

1914 Օգոստոսին, Աստուածածնայ տօնին, հօրեղբօրս Եղիշէի ընկերակցութեամբ, մայրս եւ ես, հայրենի Եէյպեան գիւղէն ճամբայ ելանք դէպի Ս. Յովհաննու վանքը: Մայրս նստած էր դորշ ձիու մը վրայ, իսկ ես հօրեղբօրս սպիտակ ձիուն քամակին: Քիչ վերջ երեւցաւ Աբրածանին որ արծաթի նման կը փեղկաւոր արեւու ճառագայթներուն տակ:

Կամուրջ չկար մօտակաները, ուստի, կամաց - կամաց ուղղուեցանք դէպի գետափ: Աւազներուն վրայ նստած էին քանի մը գիւղացի հետիոտն ճամբորդներ, այրեր եւ կիներ, որոնք բապկիկած, քրչած իրենց անթաթիներն ու շալվարները, ճամպրուկը իրենց ուսերուն, կը պատրաստուէին մանել ջրի մէջ, երբ յանկարծ, գետեզրի մօտակայ բլրակէն ամպուկով եւ արագ վար իջաւ երկու եզներով լծուած սայլ մը, որուն վրայ զբրուած հորսելիին ու փոցխին քով, կը չորար գերանդի մը՝ արեւու ցոլքերուն տակ:

Սայլապանը, մեր ազգականներէն Եէյպանցի «քելլեքճի» Մարտօն էր, որ մեզ տեսնելով բարեւեց ու խնդաց:

Այս առթիւ յիշեմ թէ, «քելլեքճի»ու - թիւնը, սերունդէ - սերունդ, Մարտոյին ժառանգ մնացած էր իր պապերէն: «Քելլէք»ը խոշոր, վրան բաց, առանց առագաստի ու կայմի, նախնական, լաստի նմանող փայտաշէն նաւ մըն էր, խոշոր թի մը միայն զայն շարժման մէջ կը դնէր: Ձմրան բուք բորանին, կամ գարնան, երբ առատ անձրեւներէն վերջ գետը կը յորդէր, Մարտօն, գարճած նաւապետ, իր քելլէքը նետած Աբրածանիի ջրերուն, ճամբորդները կ'անցընէր մէկ ափէն միւսը:

Գիւղացիները ուրախութեան կանչերով ողջունեցին զինք: «Տօ՛, Մարտօ, դու բարով ու խերով էկար, Ս. Կարապե՞տ ճամբից գքեզի, դուրպան, կեցի՛, կեցի՛»:

Մարտօ սայլը կեցուց: Ճամբորդները հաւաքեցին իրենց տրեխները, ճապաղեցին բարձրանալ սայլին վրայ եւ հանաքներով ու զուարթ, բոլորս միասին յառաջացանք ու մտանք Աբրածանիի ջրերուն մէջ:

Գետն երթալով կը խորոնկար, ջուրը բարձրացած ու ծածկած էր Մարտոյի սայլին անիւները եւ հասած մեր ոտքերուն, եզներն ու ձիերը կիսովին թաղած ջրի մէջ, կը հեւային ու մաքառէին գետին յորձանքներուն եւ իրենց երեսին անընդհատ հրըխացող ջրի ապտակներուն դէմ:

Երբ կարեցինք Աբրածանիին կէսը եւ հեզհեզէ մօտեցանք դիմացի ափին, Մարտօն եւ չէն ու զուարթ գիւղացիները սկսան երգել.

Նա՛յ, նա՛յ, նարինա՛յ նինինայ
նինինայ է ...
Համբարձմա՛ն երկուշաբթին,
Առա՛յ, գիտցիս ու գերանդին,
Ընկա՛յ, հըտ գետի ափի՛ն,
Ձորեցի, ձորքըփեցի՛,
Ձանձեղ հօտաղ էրեցի՛
Եարով պագ մը տուեցի ... նա՛յ:

Այսպէս, խմբովին երգելով, վերջին անգամ անցանք պատմական Աբրածանիին, հայրենի Մուրատ գետէն, որուն երեսը երբեք պիտի չտեսնէինք այլեւս...:

Հասնելով դիմացի ափին, մնաք բարով ըսինք Մարտոյին ու Տարօնցի չինական - ներուն եւ չարունակեցինք մեր ճանապարհը բաց դաշտին մէջէն, առանց կանգ առնելու մօտակայ գիւղերը:

Իրիկուան, արեւը մարը չմտած, հասանք Կուրտիկ լերան ստորոտը գտնուած Գոմեր գիւղը եւ իջանք լուսահոգի մեծ մայրիկիս, իրիցկին Սալվարի պապենական Գոմերու Տէր Ղազարի տունը:

Վերջալոյսի արեգակով օծուած էին գիւղին փողոցները, տանիքները եւ մօտակայ արտերը: Գիւղին տուներուն առջեւ եւ բակերուն մէջ, իրարու վրայ չարուած, բուրգերու նման կանգնած էին նոր ու կարմիր հողէ ամաններ, որոնք ինքնաեռիպ նախշ մը կուտային Գոմեր գիւղին եւ կը զարդարէին բակերը:

Երկու օր մնացինք Գոմեր, Սալվար մամիկիս հօրեղբօրական Տէր - Ղազարի տունը:

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԴԵՒՈՆԵԱՆ
(Մնացեալը յաջորդով)

ԶԵԿՈՅՑ

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ
ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

1983 - 1984 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ
ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ԿՐԹԱԹՈՇԱԿՆԵՐ

———×———

1- Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը 1983 - 84 ուսումնական տարեշրջանին համար, վերանորոգելի կրթաթոշակներէն զատ, պիտի յատկացնէ նաեւ որոշ թիւով նոր կրթաթոշակներ արժանաւոր ուսանողներու:

2- Հիմնարկութեան ներկայ ծրագիրը կը վերաբերի միմիայն այն ուսանողներուն՝ որոնք համալսարանական լրիւ մակարդակ ունեցող ուսումնական հաստատութեան մը մէջ կը փափաքին կանոնաւորաբար հետեւիլ մասնագիտութեան մը: Գիշերային, մասնակի կամ ոչ - ակադեմական դասընթացքներ մաս չեն կազմեր ներկայ ծրագրին:

3- Կրթաթոշակներու յատկացումը կը կատարուի ընտրութեամբ, հայկական ծագում ունեցող ուսանողներու՝ որոնք բարձրագոյն ուսման հետեւելու համար զուրկ են նիւթական անհրաժեշտ միջոցներէն: Սկզբունքով Հիմնարկութիւնը չի քաջալերեր ուսանողներ որոնք իրենց ուսման կ'ուզեն հետեւիլ իրենց բնակավայրէն դուրս գտնուող համալսարաններու մէջ:

4- Թեկնածուներ պարտին ունենալ ուսումնական բարձր մակարդակ, լրացնել անհրաժեշտ բոլոր պայմանները եւ ընդունուած ըլլալ նուազագոյն «Սոֆիսմոր» դասարանը ամերիկեան համալսարաններու մէջ՝ կամ համապատասխան դասարան մը այլ համալսարաններու պարագային:

5- Ներկայացող թեկնածուներէն կ'ընտրուին Հիմնարկութեան դատողութեամբ արժանաւորագոյն նկատուածները միայն: Միեւնոյն ընտանիքին պատկանող երկու անդամներ միաժամանակ չեն կրնար օգտուիլ Հիմնարկութեան ներկայ ծրագրէն: Նախընտրութիւնը կը տրուի արժանաւոր այն ուսանողներուն որոնց ընտանեկան անմիջական պարագաներուն մէջ օգտուող չէ եղած անցեալին Հիմնարկութեան համալսարանական կրթաթոշակներէն:

6- Բոլոր թեկնածուները, ուր ալ բնակին անոնք, իրենց ձեռագիր դիմում - նագիրը պէտք է ներկայացուցած ըլլան ստորեւ նշանակուած հասցէին ամէնէն ուշ մինչեւ Մայիս 31, 1983: (Հարաւային Ամերիկայի երկիրներուն՝ ինչպէս նաեւ Աւստրալիոյ համար այս թուականը պիտի ըլլայ Դեկտեմբեր 15, 1983):

Calouste Gulbenkian Foundation
Department of Armenian Affairs
Avenida de Berna 45 - A
1093 - Lison Codex / PORTUGAL

Ի պատասխան՝ թեկնածուներուն կը ղրկուին հարկ եղած տեղեկութիւններն ու հարցաթերթիկները:

7- Այն ուսումներու պարագային որոնց ընթացքը կ'ընդգրկէ հինգէն աւելի տարիներ, ուսանող մը Հիմնարկութեան կրթաթոշակներէն կրնայ օգտուիլ առաւելագոյն հինգ տարի մասին:

8- Շեփոթութիւններ կանխելու համար, դիմողները պարտին իրենց անունն ու մականունը թղթակցութեանց եւ հարցաթերթիկներուն մէջ գրել նոյնօրինակ ձեւով, այնպէս՝ ինչպէս կ'երեւին անոնք ենթակային ինքնութեան թուղթին կամ անցագրին մէջ:

9- Հիմնարկութիւնը չատ սահմանափակ թիւով կրթաթոշակներու համար նկատի պիտի ունենայ նաեւ դիմումներ թեկնածուներէ՝ որոնք արդէն տիրացած են համալսարանական վկայականի մը եւ կը փափաքին կատարելագործել իրենց ուսումը իրենց բնական երկրին կամ արտասահմանի ուսումնական բարձրագոյն հաստատութիւններէն մէկուն մէջ: Դիմումները պէտք է կատարուին վերոյիշեալ ձեւով գարճեալ, նկատի ունենալով նոյն պայմաններն ու ժամերը: Այս ծրագրէն չեն կրնար օգտուիլ ուսանողներ՝ որոնք Հիմնարկութեան կրթաթոշակներէն արդէն նպաստաւորուած են երկու կամ աւելի ուսումնական տարիներ: Հետախուզական աշխատանքներու (research) համար կրթաթոշակ չի յատկացուիր:

10- Ներկայացուած բոլոր թղթածարները ի վերջոյ կը կեդրոնացուին Լիզպոն՝ ուր արժանաւոր թեկնածուներուն ընտրութիւնը կը կատարուի Օգոստոս ամսուան ընթացքին (Հարաւային Ամերիկայի երկիրներուն եւ Աւստրալիոյ պարագային Փետրուարի վերջը): Որոշումները թեկնածուներուն կը հաղորդուին ուղղակի Լիզպոնի կեդրոնէն:

11- Ներկայ ուսումնական տարեշրջանին Հիմնարկութենէն համալսարանական կրթաթոշակ ստացող ուսանողներ իրենց կրթաթոշակները 1983 - 1984 տարեշրջանին վերանորոգել տալու համար պարտին իրենց դիմումները յղել ուղղակի Հիմնարկութեան կեդրոնին՝ Մարտ 1-էն մինչեւ Մայիս 31, 1983 (Հարաւային Ամերիկայի երկիրներուն ինչպէս նաեւ Աւստրալիոյ համար՝ Սեպտեմբեր 15-էն մինչեւ Դեկտեմբեր 15, 1983), ստանալու համար հարկ եղած հարցաթերթիկները: Նշանակուած պայմանաժամերը չյարգող ուսանողներու դիմումները ցկատի չեն առնուիր:

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ
ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Լիզպոն, Փետրուար 1, 1983

———

կովկասի միւս մարզերէն: Աւելին, պարտուած բանակներով նոր անախորժութիւններու առջեւ չդտնուելու նպատակով՝ արքունիքը եւ նոր պահակալ Վարշ որոշեցին սիրաշահիլ Հայերը. առաջարկեցին մեծ դիւրումներ: Ն մ ա ն յանձնարարութեամբ արքունիքէն մեծ պատգամաւորութիւն մը եկաւ Հայաստան եւ Հէր դաւառի Նաբարակ գիւղին մէջ հանդիպելով Վահան Մամիկոնեանի՝ կնքեց դաշնագիր մը, որով վերջ կը տրուէր կրօնափոխութեան հարկադրանքին, ամբողջական անկախութիւն կը ստանար Հայոց եկեղեցին, պարսկական արքունիքը կը սոխպուէր այլեւս չմիջամտել հայ նախարարներու ներքին գործերուն եւ անկախութեան:

Այսպէսով, Ե. դարու ազատագրական չարժումները թչնամիին ստիպեցին յարգել Հայոց ազգային ինքնուրոյնութիւնը: Ճիշդ է, որ երկիրը չվերկուեցաւ պարսկական տիրապետութենէն, չվերահաստատուեցաւ Հայոց Թագաւորութիւնը, սակայն բռնակալը այլեւս չէր կրնար չընդունիլ, որ հայ ժողովուրդը միշտ ու յաւիտենական անխախտ պիտի պահէ իր ազգային, մշակութային ու կրօնական ինքնուրոյնութիւնը եւ նախարարական կեանքի ներքին անկախութիւնը:

ԲԱԳՐԱՏ ՈՒԼՈՒԲԱԲԵԱՆ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ՁՈՐՐՈՐԴ

ԳԱՐՈՒՆ Է

- Զգոյշ, Սաքօ: Էդ տեսակ բաներ չը - սես: Ին չատ մխամիտ է: Եւ սէր ըսածը ո՛չ քու եւ ո՛չ ալ իմ խելքին կը պատ - կի ... Սատոյին բան չէր խօսիր: Ինպէս ձեւացուր, որ հին բարեկամի մը այցելութեան գացած ես: Կ'ըսեն, որ անոր աչքերը չատ են տկարացեր: Հա, ես այլեւս ձիու պէտք չունիմ: Իմ ձին կ'առնես ու կէսօրէ յետոյ ճամբայ կ'իյնաս:

- Ես իմ ձին ունիմ, Կիրոս:

- Դէ լաւ, աւելի ձի մը ոեւէ առեն կրնաք գործածել: Ես ձիով պատերազմելու չատ վարժ չեմ, Սաքօ:

Սաքօն չանդրադարձաւ, թէ ի՞նչ կար Կիրոսի այդ վերջին խօսքերուն մէջ:

- Հա, քիչ առաջ բազմութեան մէջ ըրածդ պատեան Նաւօն տեսայ, - խօսեցաւ Սաքօն:

- Ո՞ւր տեսար, Սաքօ:

- Այ, քիչ առաջ հանդիպեցայ, հոն է, հա, փէհլեվաններու մօտ: Երկուփոք - րիկներու ձեռքէն բռնած: Ան պիտի պատմէ քեզի:

- Բազմութիւնը Սաքօ, իր այս նոր խանդավառութեան մէջ կարծես աւելի չատցաւ: Երկրորդ անգամ դժուար թէ դտնենք զիրար: Երկու ժամ յետոյ՝ այ, էն վանքի աւերակներուն մօտ կը հանդիպինք քեզի: Զէյնապը կ'ուզեմ պատգրնել այն տեղերը ուրկէ Մարտիկն է անցեր:

Զէյնապ, այս անգամ, Կիրոսը աւելի փոխուած տեսաւ: Վարդաճորի լերան վրայ, ան վառուած, չոփ - չոր ծառի մը կը նմանէր: Զէյնապ չէր կրնար երեւակայել, որ Կիրոս եւս ունէր չատ մարդկային ու հոգեկան կակուղութիւններ: Զէյնապ աւելի մտերիմ կ'զդար Կիրոսը, որովհետեւ սկսած էր զինք աւելի հասկընալ: Այդ էր պատճառը, որ Կիրոսի խօսքերուն սկսաւ աւելի մտիկ ընել ու աւելի իմաստ գտնել: Կիրոսի խօսքերու մէջ այս անգամ ցաւակցութիւն մը կար եւ այդ՝ Զէյնապի համար աւելի մխիթարական էին: Կիրոսի այդ անկեղծ խօսքերը համոզեցին զինք, որ ողջ չէր Մարտիկը:

Կիրոս ինքն ալ չատ էր ուրախ իր անկեղծութեան համար եւ այս անգամ աւելի կ'ըմբռնէր Զէյնապի աչքերուն մէջ տարածուած այդ հէքեաթային աշխարհը, ամէն անգամ, որ Մարտիկին մասին կը խօսէր: Կիրոս կ'ուզէր, որ Զէյնապը անցնէր այն տեղերէն ուրկէ անցած էր Մարտիկը: Կիրոս ինքն ալ չգիտէր, որ նման աշխարհ մը գոյութիւն ունէր իր մէջ: Անտարակոյս, Հայաստանի նոր արեւի ջերմութիւնով կանանչցած նոր դաշտ մըն է Կիրոսին համար:

Կիրոս, Զէյնապին հետ, Արջ Սաքօյին ցոյց տուած ուղղութեամբ քալեց Նաւօն գտնելու համար: Հա, էն է, երկու փաքրիկներու ձեռքէն բռնած, փէհլեվաններուն կը նայի:

- Ես գո՞ւն, Կիրոս ... էս էլ մեր Զէյնապը, - խօսեցաւ Նաւօն, առանց ձգելու երկու փոքրիկներուն ձեռքերը: Անոր արտայայտութեան մէջ դանդաղութիւն մը կար: Նոյնքան բարի ու դանդաղ էր անոր ժպիտը, խուլի մը ժպտին պէս: - Էս ի՛նչ լաւ բաներ եղան, Կիրոս, կը կարծէի, որ արդէն կարինի մէջ ես: Հայաստան ... Հանրապետութիւն ...

- Իսոնք որո՞ւ զաւակներն են, Նաւօ, - հարցուց Կիրոս:

- Իսոնք, Կիրոս, էն քրտու զաւակներն են, որոնց հայրը ես սպաննեցի Վարդաձորի լերան, հովիտի կռուի ժամանակ: Էն օրէն՝ պլխս մէջ կ'ըսես ամէն օր խաչելութիւն կար: Երբ լեռնէն վար իջայ, ուղղակի էն քիւրտու գիւղը, Քիւրէ գացի ու գտայ գինուորին տուն ու ընտանիքը: Էնոր կինը արդէն ամուսնացեր էր ուրիշ գեղ եւ զաւակները փողոց ձգած: Երկուքն ալ ինծի հետ բերի, որ ես մեծ - ցընեմ ու Ջրաղացքին Ժառանգորդները դարձնեմ: Արդէն չաբաթ մըն է, որ բացուեր է Վարդաձորի դպրոցը: Մէյ - մէկ նոր քերական ձեռքերուն, հոն կ'երթան:

(Շար. 752)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Քրիստափոր Հարբուէ-եան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Փիէր Մասարաճեան, Տէր եւ Տիկին Լորիս Մատթէոսեան եւ զաւակը, ինչպէս նաեւ Ստեփան Պիլէզիքճեան (Ամերիկա), Պօ-յաճեան, Մասարաճեան, Թահան, Նա-զարէթ եւ Խրլաքեան ընտանիքները (Սուրիա եւ Պրազիլիա) կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կա-տարուի այս կիրակի, փետր· 13, Փարիզի Ս· Ցովհ· Մկրտիչ Եկեղեցին, իրենց մօր, մեծ - մօր, քրոջ, հօրաքրոջ եւ ազգա-կանին՝

ԱՑՐԻ ՏԻԿԻՆ
ԼՈՒՄՆԹԱԳ ՄԱՍՍԱՐԱՃԵԱՆԻ
(ծնեալ՝ Պիլէզիքճեան)

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

×

Կապ· Խաչի Էսխին մասնաճիւղի վար-չութիւնը կը ծանուցանէ թէ հոգեհան-գստեան պաշտօն կը կատարուի, կիրա-կի, փետրուար 13-ին, տեղւոյն Ս· Աստ-ուածածին Եկեղեցին, մասնաճիւղիս ոգ-բացեալ բոլոր ընկերուհիներուն յիշա-տակին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տիկին Վիրժինի Գահապալեան, Տիկին Մատլէն Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Մուրատեան, Տէր եւ Տիկին Վարուժան Պարսամեան, զաւակներն ու թոռները շնորհակալութիւններ կը յայտ-նեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղի-կով, գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր, մեծ - մօր եւ նանիին՝

ՏԻԿԻՆ ՌԵԲԵԿԱ ԹԼԱԼԵԱՆԻ
(ծնեալ՝ Պահատուրեան)

մահուան առթիւ։

ՆՈՒԷՐ

Նազար Գաբիկեանի *մահուան առթիւ Տիկին Շողիկ Թորգոմեան նուիրած է 100 Ֆ· Ս· Մեսրոպ կրթարանին։*

Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՓԱՐԻԶ

ԲՈՒՆ ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆ
Ե Ւ
ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ

Կիրակի, փետրուար 13, բուն Բարե-կենդան է։ Սկիզբ Մեծ Պահքի։ Այս կի-րակիէն սկսեալ Խորանին վարագոյրը փակ կը մնայ՝ ի նշան Ադամի եւ Եւայի Դրախտէն արտաքսման։

Ժամը 10·30-ին Փարիզի Ս· Ցովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ պատա-րագ կը մատուցուի՝ փակ խորանով։

Նոյն օր, կէսօրէ ետք ժամը 16·30-ին, երեկոյեան ժամերգութիւն պիտի կատար-ուի, որու ընթացքին Խորանին վարագոյ-րը կը բացուի եւ Տեառնընդառաջի նա-խատօնակ, Անդաստան եւ Մոմավառու-թիւն տեղի կ'ունենայ։ Տարուան առաջին «Անդաստան»ն է այս։

×

Երկուշաբթի, փետրուար 14, Ա· օր Մեծի Պահոց։ Տեառնընդառաջ է։ Տօն Քառասնօրեայ Գալստեանն Քրիստոսի Ի Տաճարն։

Ժամը 10-ին, Ս· Պատարագ կը մա-տուցուի, որու աւարտին՝ Խորանին վա-րագոյրը կը փակուի։

ՍԷՆԹ' ԱՆԹՈՒԱՆ Ս· ԹԱԴԷՈՍ ՄԱՐՏԷՑԼ

Կիրակի, փետրուար 13, Ս· Թադէոս եկեղեցւոյ մէջ կը կատարուի Տեառ-նընդառաջի նախատօնակ, Անդաստան, Մոմավառութիւն, իսկ եկեղեցւոյ բակը հրավառութիւն, ապա հաւատացեալնե-րուն պիտի բաժնուի աւանդական խաչած հատիկ չամիչով։

Արդ՝ կը հրաւիրուի Թաղի ու չրջա-կայից բարեպաշտ ժողովուրդը որ իր ներկայութեամբ վերապրեցնէ հայկական աւանդութիւնները։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Մեքանիսիէններ եւ ֆինիսիոններու համար գործաւորներ եւ գործաւորու-հիներ։ Ապահով գործ եւ լաւագոյն պայմաններ։

Դիմել։ -

Ets. CALDIRAC
(M. Mihran)
65, rue Meslay, Paris 3e
métro : Strasbourg St. Denis

MANIFESTATION

A LYON

Vendredi 11 Février à 18 h. 30
devant le consulat de Turquie
(angle rue Duquesne, rue Boileau)

pour

LEVON EKMEKDJIAN

executé par les autorités turques le 29 janvier

M.N.A.
C.S.P.P.A.

Fête des Scouts arméniens de Lyon

Կիրակի, փետր· 13, ժամը 15-ին՝
SALLE MOLIERE
18, quai de Bondy, Lyon 5e

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

Ճոխ յայտագիր ։

L'ASSOCIATION CULTURELLE ET D'ENTRAIDE DES ARMENIENS DE TURQUIE

présente

NAHABED

le chef-d'œuvredu grand cinéaste HENRIG MALIAN
(version arménienne, sous-titrée en français)

LE SAMEDI 12 FEVRIER à 22 heures
CINEMA COSMOS
76, rue de Rennes, Paris 6e métro : Saint-Sulpice

Prix du billet : 25 F

RESERVATION : dans les locaux de l'ASSOCIATION
131, av. Henri-Barbusse, 92140 Clamart, tél. 736-54-91

Week-end Jeunes

le 12 Février
TOURNOI DE PING-PONG
14 h. inscriptions

le 13 Février
MATINEE DISCO
à 14 h. participation : 20 F
BUFFET ARMENIEN

M.C.A. 17, rue Bleue, 75009 Paris

DÉPART POUR L'ARMÉNIE

cérémonies du 24 avril et du Ier mai

organisé par les Anciens Combattants d'Origine Arménienne des Hauts-de-Seine

départ le 19 avril
retour le 5 mai

— EXCURSIONS — RÉCEPTIONS —

BANQUET OFFERT PAR LES ANCIENS COMBATTANTS
EN PRÉSENCE DE HAUTES PERSONNALITÉS ARMÉNIENNES D'EREVAN

Inscriptions : M. KEHIAYAN
124, avenue Henri-Barbusse, 92140 Clamart — tél. 642-73-10

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

– ՄԵԾ ՃԱՇ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ –

DANS LES SALONS DE L'HOTEL MERIDIEN
81, boulevard Gouvion St. Cyr, Paris 17e
ՇԱԲԱԹ ՄԱՐՏ 12, ԺԱՄԸ 20·30-ԻՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՌԱՒՕՏ

soirée animée par :

l'orchestre ARMENIAN-SUNSHINE, dirigé par Robert PAPAZIAN
Paul TOSCANO, violoniste de chez Raspoutine et son ensemble
CELINHO BARROS et son orchestre « RYTHMES DU BRESIL »
et des surprises

Սեղանները ապահովել, հեռաձայնելով՝
Մանուկեան - 381 80 82 *Ալեքսանեան* - 236 96 43 *Մառան* - 535 85 26

Direction : **M & Mme Bédikian**

RESTAURANT SEVAN

SPÉCIALITÉS ORIENTALES et ARMENIENNES

TOUS LES VENDREDIS ET SAMEDIS SOIRS
ambiance avec
BEDIK

ԱՐԵԻԼԵԱՆ ԵՒ ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՀԱՄԵՂ ԵՒ ՃՈԽ ՃԱՇԱՑՈՒԾԱԿ

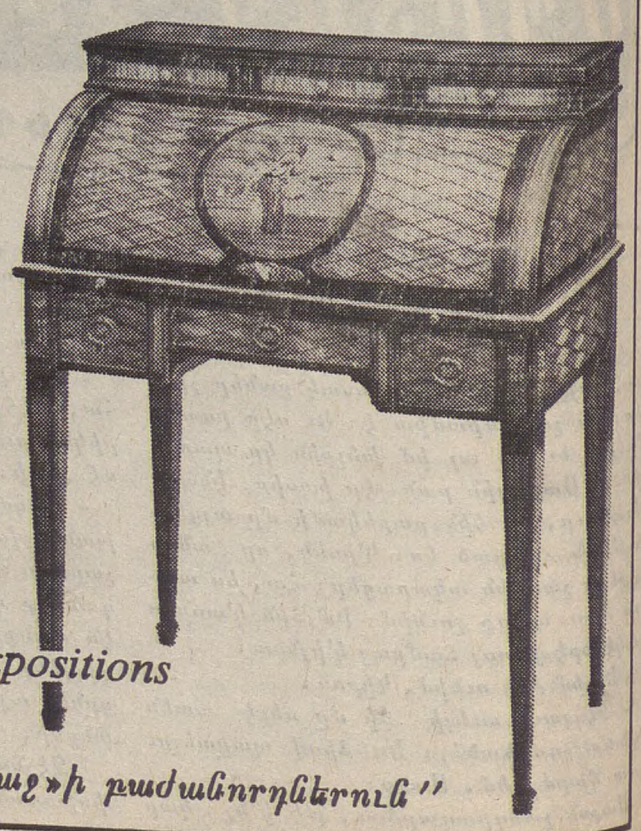
ՊԵՏԻԿ Կ'ԵՐԳԷ
ՈՒՐԲԱԹ ԵՒ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆՆԵՐԸ

1, bd. Carnot — 17, quai J.-B. Clément, 94140 ALFORTVILLE
tél. 376 32 19 *Fermé le lundi*

Meubles Ghazarian

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Z. I. Vitrolles
à 20km de Marseille
tél. (42) 89.27.47
ouvert le dimanche après-midi



visitez
une des plus belles expositions de France

"Բացառիկ գեղ «Ցառաջ»ի բաժանորդներուն"

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
11
VENDREDI
11 FÉVRIER
1983

LE NUMERO: 2.50 F.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ: 180 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 400 Ֆ. - Հատը: 2,50 Ֆ.

58ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.369 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 58e ANNÉE — No 15.369

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1/7)

ԼԵՀ ԹԵՐԹԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

«Լեհաստան - Խորհ. Միութիւն» Ընկերութեան պաշտօնաթերթը՝ «Պչիյազ» («Բարեկամութիւն»), իր վերջին թիւին մէջ յօդուածներ հրատարակած է Հայաստանի եւ Վրաստանի մասին, տեղ տալով նաեւ լուսանկարներու: Այսպէս, Անջէյ Զիկովսկի՝ «Մատենադարանի Գանձը» խորագրին տակ, խօսելով հայ ժողովուրդի մշակոյթին մասին, մասնաւորաբար չեշտած է այն հանդամանքը, թէ հակառակ հազարամեակներու ընթացքին Հայերու կրած տառապանքներուն, անոնք կրցած են ոչ միայն ստեղծել իմացական գանձեր, այլեւ գանձք պահպանած ու բազմապատկած են եւ փոխանցած սերունդներուն: Ասոր ապացոյցն է Մաշտոց Մատենադարանը: Ֆլորիան Նեբուվաժնի ներկայացուցած է Պարոյր Սեւակի կեանքն ու գործը, իսկ Մարիուչ Զինովեց խօսած է հայկական նըկարչական դպրոցի վարպետներու մասին:

×

ՅԱԿՈԲ ԿՈՋՈՅԵԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԳԻՐՔ ՄԸ

Մոսկուայի «կերպարուեստ» հրատարակչականը լոյս ընծայած է Յակոբ Կոջոյեանի նուիրուած գիրք մը, ուր տեղ գտած են նկարիչին գործերէն վերարտադրութիւններ: Յակոբ Կոջոյեան՝ Ալեքսանդր Թամանեանի, Եղիշէ Զարենցի, Ալեքսանդր Սպենդիարեանի եւ Մարտիրոս Սարեանի հետ, կը պատկանի ժամանակակից հայ մշակոյթի անուանի դէմքերու առաջին սերունդին, որ մեծ նպաստ բերաւ անոր զարգացման:

×

Մ Ա Հ
ԴԵՐԱՍԱՆ ԴՈՐԻ ԱՄԻՐԲԷԿԵԱՆԻ

Թիֆլիսի մէջ մեռած է դերասան Դորի (Արտաշէս) Ամիրբէկեան, 78 տարեկան: Ծնած էր Թիֆլիս, աւարտած է Ներսիսեան վարժարանը: Քանի մը տարի ուսուցչական պաշտօն վարած է Աբխազիոյ հայաբնակ գիւղերու մէջ: Թատրոնի հանդէպ սէրը ցուցաբերած է փոքր տարիքէն: Շնորհիւ իր ընդունակութեան մտած է Թիֆլիսի հայկական դրամատիկ թատրոնը եւ դարձած լաւագոյն դերասաններէն մէկը: Աւելի քան կէս դար ծառայած է թատրոնին, մարմնաւորելով 250 կերպարներ: Գլխաւոր դերեր ստանձնած է նաեւ ռուս, վրացական եւ եւրոպական դասական թատերգութիւններու մէջ:

×

ՀԱՑ ՄԱՆԿԱԳԻՐԻՆ ԳԻՐՔԸ ՎՐԱՑԵՐԷՆ ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԾ

Վրաստանի «Նակադուլի» («Առուակ») մանկական հրատարակչականը վրացերէն լոյս ընծայած է Սուրէն Մուրադեանի «Փոստատարի երգը» բանաստեղծութիւններու հաւաքածոն: Գիրքին մէջ (թարգմանիչ Տարիէլ Խաւթասի) տեղ գտած են «Ամպինէն Մոսկուայում», «Փոստատարի երգը», «Ինչո՞ւ երկու, ինչո՞ւ մէկ», «Իմ գիւղը», «Մկնիկ հարսնացուն», «Թաղուհին մեր տանը» եւ այլ բանաստեղծութիւններ ու հէքեաթներ: Անցեալ տարի Լիթուանիոյ մէջ լոյս տեսած նաեւ Սուրէն Մուրադեանի «Զորս արեւ», իսկ Պաքուի մէջ «Բարեւ, արագիլ» գիրքերը: Մանկագիրը Սուրէն Մուրադեան հեղինակն է 33 հաւաքածոներու: Իր գործերը լոյս տեսած են ռուսերէն, ուկրաներէն, բելոռուսերէն, տաճիկերէն եւ այլ լեզուներով:

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱԿԱԴԵՄԱԿԱՆ ԵՐԳՉԱԽՕՒՄԲԻՆ ՀԱՄԵՐԳՆԵՐԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Հայաստանի Ակադեմական երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Յովհ. Չէքիճեանի, երեք համերգներ տուած է Մոսկուայի Երաժշտանոցի մեծ սրահին մէջ: Յայտագիրը կազմուած է եւրոպացի երաժիշտներու գործերէն, որոնցմէ մի քանին առաջին անգամ կը մեկնաբանուէին Մոսկուայի մէջ: Երգչախումբին ընկերացած է Մոսկուայի Փիլհարմոնիայի սիմֆոնիկ նուագախումբը: Մեներգներով հանդէս եկած է Լուսինէ Զաքարեան:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՄՈՎ

ԱՄՍԹԵՐՏԱՄԻ Ֆրանսական հիւպատոսարանին դէմ եղեռնափորձ մը կատարուած է առջի գիշեր: Նիւթական մեծ վնասներ կան, բայց ոչ մարդկային զոհ: Նման արարք մըն ալ եղած էր, քանի մը օր առաջ, Պրիւսէլի Ֆրանսական դեսպանատան դէմ, հոն ալ նիւթական վնասներ պատճառելով եւ ոչ ոք տէր չէր եղած:

ԻՐԱՆի կառավարութիւնը որոշեց մեղմացնել երկրէն դուրս ելլելու պայմանները: 1980 Սեպտեմբեր 23-էն ի վեր շատ խիստ կանոններ կային, որոնց կարգին տարադրամ տանալու պարտաւորութիւնը: Այժմ այս վերջին արգելքը վերցած է:

ԹԵՀՐԱՆԷՆ հասած լուրերու համաձայն համայնավար Թուտէհ. կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը եւ կեդր. կոմիտէի բազմաթիւ անդամներ ձերբակալուած են, որպէս ՔԱ - կէ - Պէ-ի լրտես-ներ: Միւս կողմէ, հաւաստի աղբիւրի համաձայն բանտարկեալներուն մէջէն են Պեհազին եւ Թապարի: Այս վերջինը քաղաքական Բիւրոյի անդամ, ծանօթ «Համայնագիտարան» անունով: Փիլիսոփայ, պատմաբան եւ բանաստեղծ, կուսակցութեան գաղափարախօսը կը նկատուի:

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ իր հերթական նիստին մէջ, զբաղած է նաեւ զործի պատուիրակ - նախարար՝ Լը Կառէքի առաջարկութեամբ, ինչ կը վերաբերի տարեկան ոչ վճարովի արձակուրդի մը իրաւունքին, որ սապաթիճ կը կոչուի (չաբաթական) եւ ցարդ շատ բանուկ էր ուսման ճիւղին մէջ, անպլեւսաքսոն երկիրները: Ասկէ եառ, fատերը պիտի կարենան մէկ տարուան արձակուրդ ուղել գործատիրոջմէն եւ տարի մը վերջ դիմեն կրկին վերստանձնելու համար նոյն աշխատանքը: Նուազագոյն պայման է որ եօթը տարի աշխատած ըլլան նոյն տեղը և դիմումը կատարեն տարի մը առաջ: Բոլոր ձեւակերպութիւնները դեռ չեն ճըշդուած:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ - ԳԵՐՄԱՆԻԱ, չորս տարիէ առաջին անգամ ըլլալով 3,08 միլիառ մարք յաւելում արձանագրած է 1982-ի առեւտրական հաշուեկշիռին վրայ, ըստ Պունտըսպանքի պաշտօնական յայտարարութեան:

Ֆ. ՄԻԹԵՐԱՆ յատուկ յայտարարութիւն մը ըրած է աշխատաւորներու 60 տարեկանին հանգստեան կոչուելու իրաւունքին մասին, չեշտելով. - «Ըստ յանձնառութիւններուս, աշխատաւորները իրաւունք ունին հիմա 60 տարեկանին հանգըստեան կոչուելու, եթէ 37 տարիէն աւելի աշխատած են: Ընկերային մեծ նուաճում մըն է»:

ՇԵՒՐԿԸ աշխարհի ամէնէն նշանաւոր ձին նկատուած, իրլանտական, զողցուած է: Առեւանգողները, որպէս փրկագին 2 միլիոն անգլիական ոսկի կ'ուզեն: Ձիուն տէրն է՝ Ակա Խան մեծ մասամբ, այսինքն բաժնեթուղթերուն մեծամասնութիւնը ունի տակաւին, թէեւ վերջերս քանի մը բաժնեթուղթ ծախած էր:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

«ՀԻՒՐՐԻՑԷԹ», ՔԱՐՏԷՍ ՄԸ ԵՒ ՄԵԼԻՆԱ ՄԵՐՔՈՒՐԻ...

×

Փետր. 8-ի «Հիւրրիյէթ»ի առաջին էջին վրայ փռուած է քարտէս մը, որ մեծ վրդովում պատճառած է Թուրքերուն: Հեղինա՞կը, Մելինա Մերքուրի, Յունաստանի Մշակոյթի նախարարը, որ Թուրքիոյ այդ քարտէսին վրայ կայսեր տուած է ինչ որ կայսեր կը պատկանի, այսինքն՝ Թուրքիոյ գրաւած հողամասերուն վրայ դրած է անոնց բուն տէրերուն անունները...:

Ահա թէ ի՞նչ կը գրէ «Հիւրրիյէթ», որ Ցոյներ ալ գտեր է իր դատը պաշտպանող ...

×

- ՅՈՒՆԱԿԱՆ ՆՈՐ ԱՄԲԱՍՏԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԵՒՍ -

- Գունաւոր քարտէսին մէջ զոր պատրաստել տուած է Մշակոյթի նախարար Մ. Մերքուրի, «Իրենց հայրենիքը ազատագրողներու, համաշխարհային կոմունէն», «Պատերազմ թրքական ճնշումին դէմ», «Հայրենիքը ազատագրէ»ի նման ամօթալի արտայայտութիւններ կան: -

Յունաստան պատրաստեց ու սկսաւ ցրուել քարտէս մը, ուր թրքական հողերը կը ներկայացուին բաժնուած հինգ տարբեր երկիրներու միջեւ: Ստուգուած է որ Յունաստանի Մշակոյթի նախարար Մ. Մերքուրիի կողմէ 300 հազար օրինակներով հրատարակուած այս գունաւոր քարտէսը ղրկուած է եւրոպական բոլոր մամլոյ հաստատութիւններուն եւ զօրակցութիւններուն:

Յունաստանի Մշակութային նախարարութիւնը այսպէսով օրինակը կը հանդիսանայ ամբարտաւանութեան մը, երբ բովանդակ Եւրոպայի մէջ կը ցրուէ քարտէս մը, ուր կ'անտեսուին բնական սահմաններ, որոնք ճշդուած են դաշինքներով՝ ընդունուած ամբողջ աշխարհին կողմէ:

Այս քարտէսը որ առանց դոյզն մտահոգութեան, կը խեղաթիւրէ ճշմարտութիւններ ու հանրային կարծիքին կը հրամցնէ անիրականալի երազներ, եգէական չրջանը Պոլսոյ արեւմտեան մասը, Թրակիան, կը ներկայացնէ որպէս յունական հողեր: Քարտէսը՝ Անատոլուի հարաւ - արեւելեան մասէն բաժին մը կը հանէ նաեւ Սուրիոյ, Լիբանանի Հարաւ - արեւելեան չրջանին մէջ ալ տեղ կուտայ երկու անկախ պետութիւններու, Հայաստան ու Քիւրտիստան:

Իսկ որպէս թրքական հող կը ներկայացուի միայն Անգարայի չրջանը հողամաս մը, որ հազիւ մէկ երրորդն է Անատոլուի:

Տակաւին քարտէսին մէջ ուր կիպրոսի մասին կը տրուի որպէս Յունաստանի պատկանող հողաշերտ՝ կան 1922-1982 թուականները եւ հետեւեալ վերտառութիւնը: «60 տարուան թրքական լուծը, 60 տարուան ճնշում եւ զուլում»...:

Հետեւեալ արտայայտութիւնները - «Հայրենիքները Ազատագրելու Համաշխարհային Կոմիտէն» եւ մեծ պայքար թրքական ճնշումին դէմ, հայրենիքը փրկէ», - ցոյց կուտան թէ Յունաստան կը հրահրէ հակաթուրք պայքարը:

Յունաստան որ միշտ կը յայտնէ թէ խաղաղասէր է ու պատրաստ՝ հարթելու բոլոր այն կնճռոտ հարցերը, որոնք դոյութիւն ունին իր եւ Թուրքիոյ միջեւ, իր ծայրայեղ ձախակողմեան նախարարուհի Մ. Մերքուրիի իրականութիւններու հակասող քարտէսով եւ վրէժխնդիր կեցուածքով պատճառ եղած է լայն հակազդեցութիւններու...

×

«ՄԵԼԻՆԱՅԻ ՍՏԵՂԾԱԾ ՔԱՐՏԷՍԸ ԱՅՍՕՐ ԿՐՆԱՑ ԸԼԼԱԼ»

Յոյն հաւաքականութեան յայտնի դէմքերէն, անոնք որոնք Պոլիս կը գտնուին, լրագրող Ալպի Իփէքճիի անունով կազմակերպուած Խաղաղութեան եւ Բարեկամութեան մրցանակի հանդիսութիւններուն առիթով, բուռն հակազդեցութիւն ներով դիմաւորած են Մշակոյթի յոյն նախարար նախկին դերասանուհի Մելինա Մերքուրիի պատրաստել տուած քարտէսը ուր Թուրքիա ներկայացուած է եւ բաժնուած հինգ երկիրներու միջեւ:

Հարալամպիտիս Եորկոս, ծանօթ յոյն արուեստագէտը որ երկրորդ անգամ կը չահի Ալպի Իփէքճի մրցանակը, ըսած է. «ասանկ բան չըլլար, ահա այս ուղղութեամբ միայն կը գործէ Մելինայի ուղեղը»:

Իր թարգմանին միջոցով ան աւելցուցած է տակաւին.

«Թուրք եւ յոյն ժողովուրդները տարիներով ապրած են բարեկամաբար. մեր ժողովուրդները միշտ գիրար կը հասկըցան. սակայն կան կարգ մը երեւելիներ, որոնք չեն կրնար հանդուրժել ասոր, եթէ չըլլայ ասոնց միջամտութիւնը, ոչինչ կը խանգարէ թուրք եւ յոյն ժողովուրդներու բարեկամութիւնը: Այս քարտէսը գարմացուց զիս. ըստ իս անկարելի բան է այս: «Մելինայի մտային գործունէութեան կերպը ա՛յս է ահա: Սակայն, այս ձեւով չի մտածեր, չի զգար ժողովուրդը: Ես ծագումով կիմիւլճինեցի ըլլալով, շատ լաւ գիտեմ ժողովուրդին զգացումը:

×

«ԱՅՍ ՔԱՐՏԷՍԸ ՏԵՍԱԾ ԶԸԼԼԱՄ»

Ծանօթ յոյն քննադատ Սթելիոս Կերանիս, ըսած է. «Ոչ ոք իրաւունք ունի թշնամացնելու բարեկամ ժողովուրդներ, որոնք կ'ապրին նոյն արեւուն տակ»:

Ու կը չարունակէ. «Պալքաններու մէջ կատարած ժողովի մը աւիթով չվճում ունեցայ Թուրքերու հետ եւ կը չարունակեմ յարաբերութիւններս: Լաւ բարեկամութիւն մը ունինք, ինչպէս մեր ժողովուրդները, կը ջանամ աւելի եւս բարելաւել զայն: Եթէ երբեմն այս բարեկամութեան վրայ ստուեր կ'իյնայ, ատոր պատասխանատուները քաղաքական դէմքերն են: Այս քարտէսը բոլորովին անիմաստ է ինծի համար, նաեւ յոյն ժողովուրդին մեծամասնութեան: Անկարելի բան է այս: Երբ մենք հոս կը ջանանք մեր բարեկամութիւնն ու եղբայրութիւնը ամրապնդել, անհաւատալի է, չեմ ուզեր հաւատալ թէ յոյն պետութիւնը կը հրատարակէ նման վաւերաթուղթ մը: Մենք որ կը մտածենք մեր սրտով, կը խօսինք սրտին լեզուով, բացարձակապէս չենք կրնար ընդունիլ նման բան մը: Նոյնիսկ չեմ տեսած այս քարտէսը. տեսած չըլլամ զայն»:

ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ԹՇՆԱՄԻ ԹՈՒՐՔԸ

Թարգ.՝ Ա. ՊԷՅԼԷՐԵԱՆ

Անցեալ չաբաթ վերոյիշեալ խորագիրով խիստ չահեկան դրուագիւն մը կարդացինք արեւմտեան - Գերմանիա հրատարակուող թրքերէն «Թէրճիւման» օրաթերթին մէջ: (1)

Լրագրող Թահիր Չաճիքատիրօղլու հետեւեալ կերպով «Թէրճիւման»ի մէջ կ'արտատպէ Թուրքիոյ ուսուցիչներու սենոիքայի նախկին նախագահ եւ «Տէմոքրաթ» թերթի լրագրող Տուրսուն Ագէմի վերմաններէն եւ թրքերէն լեզուներով հրատարակած «Թուրքերը ի՞նչպէս կը տեսնեն Գերմանները» անունով, գրքին մէջ լոյս տեսած յօդուած մը: Յօդուածին հեղինակն է Գերմանիա բնակող թուրք բժիշկ Լ. Թունալըպօյ: Իսկ յօդուածին խորագիրն է՝ «Կ'ամչնամ Թուրք ըլլալուս համար»: Տոքթ. Թունալըպօյ Գերմանիոյ թուրք գործաւորներուն ապրելակերպը կը նկարագրէ:

Կը թուի թէ Տոքթ. Թունալըպօյի դրուագիւնը խոր յուզում եւ հիասթափութիւն յառաջ բերած է Գերմանիա բնակող թուրք գանգուածին մօտ: Թուրք բանուորներու ստուար գանգուածը, որոնց թիւը ըստ պաշտօնական վիճակագրութիւններու երկու միլիոնի չուրջ է, իսկ ըստ անպաշտօն աղբիւրներու երեք միլիոնը կ'անցնի, (2) ցարդ օտար լեզուով լոյս տեսած գրականութեան կամ լուրերուն անծանօթ ըլլալով, կը բաւականանար եւ վարժուած էր միմիայն իր առաջնորդներուն եւ լրագրողներուն ըսած կամ գրած ուռուցիկ չոգոքորթ եւ գովասանական գրուագիւնները կարդալով եւ կամ լսելով ինքզինքը «եւրոպականացած» եւ «արեւմտեան քաղաքակրթութեան» լրացուցիչ եւ անհրաժեշտ մէկ մասնիկը նկատել: Առաջին անգամ ըլլալով (մեր կարծիքով) թուրք բանուորներու, գործաւորներու եւ գիւղացիներու հարազատ պատկերը թուրք ժողովուրդին մատչելի կերպով եւ լեզուով՝ վերոյիշեալ գրքին մէջ կը ներկայացուի, եւ ան ալ՝ Թուրքի մը կողմէ:

Ծանօթ է թէ թուրք գործաւոր դասակարգը զերման իշխանութիւններու անհետաքրքրաշարժ քաղաքականութեան պատճառու այսօր զերման ժողովուրդին մեծամասնութեան մոտաւորութիւնը եղած է եւ մերթ ընդ մերթ ալ իր գոնուած հիւրընկալ երկրին բարքերուն եւ սովորութիւններուն ալ վարժուելու եւ յարմարելու անհատակ ըլլալուն պատճառաւ յարուցած խնդիրներու հետեւանքով լուրջ դժգոհութիւններու տեղի կուտայ:

Նախ կ'ուզենք այս գրութիւնը թարգմանաբար ներկայացնել, ապա մեր համոզումն ու մեկնաբանութիւնը կատարել:

×

«Թէրճիւման» կը գրէ՝-

Թուրք մշակոյթն ու անատոլուցի մարդը իր յօդուածին մէջ ամէնէն ստորնացուցիչ կերպով ներկայացնող եւ վարկաբեկող ու Գերմանիոյ մէջ օտարատեացութիւն հկայ պնդող թուրք բժիշկ Լ. Թունալըպօյի խօսքերը յուզումով եւ դղրունքով դիմաւորուեցան: Գերմանացիներուն մօտ իսկ խիստ անախորժ տպաւորութիւն գործող «Թուրք ըլլալուս համար կ'ամչնամ» խորագիրը կրող այս գրութեան մէջ համառօտ կերպով սա պէս կ'ըսուի.

... «Մեծայարգ Պարոն, (3), մի՛ հաւատաք Գերմանիոյ մէջ օտարատեացութիւն կայ կոչող փրոփականտին: Այս երկիրը օտարներու արշաւանքին ենթարկըւած է: Կողոպտիչ տարրեր զերման ապրին կեանքի մակարդակը տակնուվրայ րած են: Այսպէս ըլլալով հանդերձ, անոնք ամենամեծ բարեացակամութեամբ անոնց գործ տուած, հաց տուած, մարդ ընելու ջանացած են ... ի՞նչ ըսենք որ փորը կշտացող, կռնակը չապիկ տեսնող աւարառուները դիրենք կշտացնող այս մարդիկը թշնամիի աչքով կը դիտեն:

. . . . . .

Ծուլութիւնը, թմրածութիւնը մեր արեան մէջ խմորուած է:

Վերջապէս վաչկատուն ազգ մը մարդ չըլլար: Վերջի տարիներս, չուանը փրցնողը արեւմտեան - Գերմանիա եկաւ: Նորէն կը քնանան: Ձեն տեսներ, չեն իմանար, օրինակ չեն առներ: Մարդը Ֆաէբին մէջ հազարամեայ եալէլին (4) զետեղած է, ինքզինքը անով կը մխիթարէ: Դարուս յեղաշրջող եւ ոգեւորիչ երաժշտութիւնը եթէ իմանայ, ազմուկ է ըսելով ականջները կը խփէ: Արեւմտեան դասական երաժշտութիւնը սայլի անիւներու ճաթռտուքի կը նմանցնէ: Այս մարդոց հետ մինչեւ ո՞ւր կրնաք երթալ, մեծայարդ Պարոն: Պիտի ուտեն, պիտի խմեն, դրամ պիտի հաւաքեն, մէկ կողմէն ալ պիտի քանդեն, բայց մէկ բառ պիտի չսորվին եւ իրենց հետ ապրող հաւաքականութեան երբեք պիտի չյարմարին: Մարդիկ մինչեւ ե՞րբ կրնան այս բարբարոսութեան հանդուրժել: Այլեւս կը բաւէ ըսին: Այսօր վիզայի արգելքը դրին (5), վաղը բոլորը դուրս կը վտարեն: Անոնք նորէն ալ չեն հասկնար՝

×

ԵԶԻ ԵՒ ԱԽՈՒՒՒ ՄՇԱԿՈՅԹԸ

Արեւմտեան - Գերմանիոյ թուրք գործաւորը առանց մշակոյթի, անխելք եւ տգէտ անուանող թուրք բժիշկ Լ. Թունալըպօյ, թրքական ճաշերն ալ կը քննադատէ: «Թրքական խոհանոցը, թրքական ճաշերը այս խեղճերուն համար հպարտութեան աղբիւր մը եղած է: Աստուած վկայ՝ այդ ճաշերը չեմ կրնար ուտել: Բոլորն ալ չրոտ եւ անհամ բաներ են ... անունդի արժէքէ զուրկ՝ լոտամոքսի աւելորդ բեռնակրութիւն է: Ոչ շիշ քէպապը եւ ոչ ալ տէօները համ ունի: Ես երբեք չեմ սիրած»:

Անատոլուէն եկող թուրքերուն եղի եւ ախոռի մշակոյթով սնած եւ մեծցած ըլլալը տեղ կերպով նկարագրող Թունալըպօյ այս առթիւ հետեւեալը կը գրէ՝-

«Դաս առնել, օրինակ առնել՝ քիչ մը զարգացումի, քիչ մըն ալ խելքի չնորհիւ կրնայ ըլլալ: Անատոլուի վրանաբնակ եւ անմշակ մարդոցմէն կարելի՞ է այս բոպասել: Եղի եւ ախոռի մշակոյթով այս ճարտարարուեստի եւ քաղաքակիրթ երկիրը եկած են ... խաւարամիտ գիւղացի, կատարեալ տգէտ ... մեծամասնութիւնը ոչ գործ ունի, ոչ ալ արհեստ: Բոլոր օրը ճարպոտ սպագրու նման տուներնին կը սպասեն: Զբաղում մըն ալ չեն գտներ: Երբ որ ձանձրանան կամ սրտերնին նեղուի՝ կ'ուտեն: Քանի կ'ուտեն կ'ուռին, փորերնին թմբուկի պէս ուռած, կըս - կլոր, արտակարգ արարածի մը նման ման կուգան ... հաղնիլ ալ չեն պիտեր: Գունաւոր շալվար մը կը կրեն, առնր վրայէն հագուստ մը, հագուստին վրայէն կարճ վերարկու մը, կարծես մարմինը պիտի պայթի ... էշարփ (միջակապ) մըն ալ դրի՞ն ... եալլահ փողնները ... բարեբախտաբար պոըտելու ալ չատ վարժ չըլլալով չատ չեն կըրնար չրջիլ եւ Գերմանուհիներուն գեղեցիկ տեսքը չեն կրնար ամէն ժամանակ մեր աչքերուն առջեւ խանգարել: Մեծայարգ Պարոն, եկուր, այս երկրին դեռատիպերի եւ եղնիկի նման կիներուն մի՛ բսքանչանար»:

Օտար թշնամիի մը անգամ իր գրութեան մէջ չկարենալիք խօսքերը իր գրութեան մէջ գրող այս թուրք բժիշկը մահմետականութեան մասին ալ սասկ՛ս կը գրէ՝-

«Մահմետականները եւ մահմետական երկիրները կը տեսնենք ... նին լուալ անգամ չեն գիտեր: Բոլորն ալ մէկը միւսէն թշուառ են», ու կը շարունակէ՝

«Քանի որ կը սիրէիր (6), ինչո՞ւ անոնց մօտ չգացիր, ինչո՞ւ այս (կեավուր) ազգին մէջ եկար: Մեծայարգ Պարոն, առնք մէյ - մէկ մակարդակներ են: Իրենց երկրին մէջ աշխատելով հոգինին կ'ելլէր, հիմա զերմանական հացով իրենց ոջիլներն ալ յղփացան: Միսը չեն հաւնիր, օրհնուած չէ եղեր, խոզի միս է եղեր եւայլն, եւայլն ... ձեւի համար իրենց բնակարաններուն մէջ փախստական ոչխար կը մորթեն ... Ցեղով բողոքներ, ոստիկանատուն, դատարան, եւ չարք մը խայտառակութիւններ: Ամօթ կը զղամ, ամօ՛թ ... Անուններ ըսելու կ'ամչնամ այս քաղաքակիրթ երկրին մէջ: Իրականութեան մէջ ասոնք թրքուհիներ հետ որեւէ կապակցութիւն չունին: Քրիստոսէ առաջուան անապատի վաչկատուներն են ասոնք ... կրօնք է եղեր, հաւատք է եղեր, ծօ՛ (7) դուն կրօնք ունիս, այս մարդիկը կրօնք չունի՞ն ... Այս անհաւատարը զրուագիւնը հակնալու համար, կ'արժէ իմամ մը եւ եկեղեցական մը քով - քովի բերել:

Թուրք գործաւորները որեւէ գործի մէջ անատակ մարդու տեղ նկատող տոքթ. Թունալըպօյ սպէս կը շարունակէ. «ինչ ըսենք որ այս մարդիկը աշխարհի չորս ծագերուն տարածուեցան: Թուրքիոյ վարկը զերոյի իջաւ: Աստնցմէ գանոզնեը, ասոնք աստղները Թուրքիան ալ ատել սկսան»:

Ի մէջ այլոց, այս յօդուածին հանդէպ ընդվզող Ինկրիտ Սէքճնալիզ (8) անուանով Գերմանուհի մը ըսաւ, թէ «իր երկրին մարդիկը այսպիսի լեզուով վարկաբեկող անձ մը աննկարագիր է ... նամանաւանդ երբ այսպէս արտայայտուող մէկը բժիշկ է՝ ան անհանդուրժելի է եւ անհրաժեշտ է որ Գերմանիայէն իւնք վտարուի»:

×

«Թէրճիւման» այսքանը թարգմանած է եւ մենք ալ դեռ առիթը չունեցանք վերոյիշեալ գիրքը ունենալու եւ թղթատելու: Բայց անոնք որոնք թրքերէն թերթերուն հետեւելու կարելիութիւնը ունին եւ նաեւ առիթը ունեցած են Գերմանիա կամ այլուր, տարիներէ ի վեր հաստատուած թուրք գործաւորներու կեանքը տեսնել, վստահաբար վերի նկարագրութիւնները իրենց արտառոց պիտի չթուին: Թուրք գաղութը այսօր եւրոպական երկիրներու մէջ զգալի թիւ մը կը ներկայացնէ եւ հակառակ վերջին երկու տարիներու վիզայի սեղմումներուն՝ միշտ ալ հակամէտ է աւելնալու: Թուրք կառավարութիւնը, որ չի կրնար որեւէ կերպով երկրին տնտեսական վիճակը բարւոքել, միշտ կը քաջալերէ արտագաղթը՝ որպէսզի տրվիզի աղբիւրը չցամքի: Այս ուղղութեամբ է որ կը ծրագրուի երեք տարին անգամ մը արտաստհման ելքի արտօնութիւնը ջնջել եւ մօտերս իւրաքանչիւր թուրք անհատ պիտի կարենայ տարին քանի մը անգամ ճամբորդել արտաստհման: Քանի որ եւրոպական երկիրները վիզայի դրութիւնը կիրարկեցին, թուրք կառավարութիւնն ալ այս արգելքը չէզոքացնելու համար իւրաքանչիւր ճամբորդի 1000 մարկ ճամբորդութեան տրվիզ յատկացնել կը խորհի: Հետեւաբար 1000 մարկ տրվիզի արտօնութիւն ունեցող ոեւէ թուրք հայրենակից մը իբր թուրիսթ պիտի կարենայ արտաստհման մեկնիլ, ու բնականաբար պիտի չանայ անմիջապէս որեւէ երկիր մը մնալ:*

Թուրքիա վերջի մօտ քառորդ դարու այլամերժ քաղաքականութեամբ (9) ստիպեց որ փոքրամասնութիւնները հետզհետէ արտաստհման մեկնին: Բայց չկարենալով առեւտրական եւ վաճառականական գետնի մէջ թուրք տարրերով անոնց տեղը լեցնել, թուրք ժողովուրդը շատ ծանր կերպով վճարեց եւ դեռ կը վճարէ այս անհեռատես քաղաքականութեան հետեւանքը: Թուրք գիւղացին այսօր իսկական թափառական մը եղած է, թրքերէն թերթերը ամէն օր կը մատնանշեն այն բոլոր դժուարութիւնները՝ որոնց կը հանդիպի այդ անուս, անատակ, խաւարամիտ եւ տգէտ դասակարգը: Չհասկցանք թէ «Թէրճիւման» ինչո՞ւ կ'ընդվզի Տոքթ. Թունալըպօյի գրածնեըրուն դէմ: Թուրք գործաւորը կ ա մ դիւղացին ո՞ւր երթալու պատրաստ չէ արդեօք՝ հացին դրամը շահելու համար: Երէկուան Օսմանեան կայսրութեան գաղթավայրերուն մէջ, որոնց մասին դեռ մինչեւ երկու տասնեակ տարիներ առաջ թուրք ժողովուրդը արհամարհանքով կ'արտայայտուէր, թուրք գործաւորները այսօր կը վխտան: Պահրէյն, Քուէյթ, Արաբիա, Լիպիա եւ Ալժերիա գտնուող թուրք գործաւորներուն թիւը 50.000-ը կ'անցնի:

Մեզի քիչ մը զարմանալի թուեցաւ որ «Թէրճիւման» խոտիւ կը դատապարտէ Տոքթ. Թունալըպօյը՝ իրականութիւնն -

ՄՇՈՅ ԱՇԽԱՐՀ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ՎԱՆՔԸ

———×———

(Բ. եւ վերջին մաս)

Կիրակի առաւօտ մը, հեծած մեր ձիերը մնաք բարով ըսինք Գոմեր գիւղին եւ ճամբայ ելան դէպի Ս. Յովհաննու վանք: Այդ շրջանին մէջ կը գտնուէին նաեւ Քարճոր եւ Փեթար գիւղերը:

Վերջին անգամ կ'անցնէինք հայրենի սարերու ոլոր - մոլոր ճամբաներէն, կը մաղթէինք Սասնոյ լեռներէն: Զորս կողմէն անհամար ջրվէժներ կը խուժէին դէպի դաշտ, առուզելով ստորոտը գտնուող բնադարձակ արօտավայրերը:

Տարօնի Աչխարհը հռչակաւոր էր իր հնադարեան վանքերով եւ պատմական յիշատակարաններով:

Համբաւաւոր Մշոյ Սուլթան Սուրբ Կարապետէն զատ, կային Առաքելոց կամ Թարգմանչաց, Սուրբ Աղբերկայ, Սուրբ Յովհաննու, Սահակ Հայրապետի, Մաշտոցավանքի, Անդանիոյ եւ Սասնոյ շրջանի մէջ գտնուող անհամար սրբավայրերը:

Իւրաքանչիւր վանք ունէր իր հրաշապատում աւանդութիւնները:

Ս. Կարապետը յայտնի էր իր կաղնեփ առասպելով. Ս. Աղբերիկ վանքը անուա-

---

(1) - Տե՛ս թուանշանի այս նկատելի տարբերութիւնը «Թէրճիւման»ի փետրուար 4, 1983, թիւը:

(2) - Փախստական միջոցներով Գերմանիա մտնող եւ առանց արտօնութեան հոն ապրող Թուրքերը վերջերս Գերմանիայէն եկող ամէն մէկ հաւաստիացուց քէ ասոնց թիւը կարծուածէն շատ աւելի է:

(3) - Պէյֆֆէնահ բառն է որ այսպէս թարգմանեցինք:

(4) - Թրքական երաժշտութեան կ'ակնարկէ:

(5) - Գերմանիա թրքահպատակներուն վիզայի դրութիւնը հաստատեց 1980-ի ամրան, Ֆրանսա՝ 1980-ի Հոկտեմբերի սկիզբին: Արեւմտեան Եւրոպայի միւս երկիրները հետզհետէ նոյն դրութիւնը իրագուցին:

(6) - Մահմետականութեան կ'ակնարկէ:

(7) - Ուլան բառն է որ «ծօ» թարգմանեցինք:

(8) - Ինչպէս մականունէն կարելի է կռահել այս Գերմանուհին Թուրքի մը հետ ամուսնացած ըլլալու է:

(9) - Մէնտէրէսի կառավարութեան ատենով (1960) սկսաւ Թուրքիոյ յետադիմական բաղաքականութեան նոր շրջանը:

ՅԱՍՄԱՆԱԿ ԶԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ

= ՀԱՅԱՍՏԱՆ =

ՍԱՍՆ ՁԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ
Գ ԴԱՍՈՒՅՑ

- Ջրասենյակ իմ հյուր, ողջո՛ւյն քեզ:
- Ողջո՛ւյն եւ դու, տանտիրո՛ջ իմ:
Ջրասենյակը ժպտում էր: Ամեն ինչ ասես ուրախ էր հյուրի գալստյան առթիվ: Ինքն էլ ուրախ էր, որ հյուրը ճանաչում էր իրեն: Ինչպես ասում են, ինքն էլ էր հյուրի սիրելի տեղը: Ամեն անգամ, երբ հյուրը գալիս էր, ինքն էլ ավելի էր գեղեցկանում: Ամեն անգամ, երբ հյուրը գալիս էր, ինքն էլ ավելի էր գեղեցկանում: Ամեն անգամ, երբ հյուրը գալիս էր, ինքն էլ ավելի էր գեղեցկանում:

Ս. Ծովհաննես վանահայրը ջրասենյակում էր: Նա նստել էր իր սիրելի բազկաթոռին, ոտքերը դրել էր փափուկ բազկաթոռին, ձեռքերը դրել էր փափուկ բազկաթոռին, գլուխը դրել էր փափուկ բազկաթոռին

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կապ. Խաչի Տէսիլի մասնաճիւղի վար - չութիւնը կը ծանուցանէ թէ հոգեհան - դիստեան պաշտօն կը կատարուի, կիրա - կի, փետրուար 13-ին, տեղւոյն Ս. Աստ - ուածածին Եկեղեցին, մասնաճիւղիս ոդ - բացեալ բոլոր ընկերուհիներուն յիշա - տակին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս Եկե - ղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալու - թեամբ ստացած է. - Պ. Կ. Պալեան, Տէր եւ Տիկին Ս. Մաճալեան 300-ական Ֆ., եւ Տիկին Ս. Մաճալեան 300-ական Ֆ., Պ. Արսէն Գազօղլու, Տէր եւ Տիկին Մուրատ Մուրատեան 200-ական, Այրի Տիկին Մուրատեան, Այրի Տիկին Սիրանոյշ Անդրէասեան, Տէր եւ Տիկին Խաչատուրեան, Տիկին Գայեանէ Ֆաքիրեան, Այրի Տիկին Ճիվանեան, Այրի Տիկին Գառնիկեան, Այրի Տիկին Զարքաչեան, Պ. Ղ. Մինասեան, Տէր եւ Տիկին Տէր - Յակոբեան 100-ական, Տիկին Գուլումճեան, Օր. Սեդա Քէչիչեան, Տիկին Եորկան - եան 100-ական, Տիկին Գուլումճեան, Օր. Սեդա Քէչիչեան, Տիկին Եորկան - եան Մարք., Տիկին Ղազարոսեան, Տիկին Թորոսեան, Տիկին Պապիկեան, Տիկին Զ. Մարտիրոսեան, Օր. Խէհեան Սոնիա 50-ական Ֆ.:

×

ԿԱՊՈՑՑ ԽԱՉԻ Պուլվար Օտտոյի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Խաչօ Սարգիսեանի մահուան առթիւ՝ Այրի Տիկին Ազնիւ Տէրտէրեանէ 50 Ֆ., (Նիսէն) Տէր եւ Տիկին Կիրակոս Յակոբեան 50, Պ. Հայկազ Սարգիսեան եւ զաւակները 100, Օր. Ազատի Խոզիկեան իր եղբօր եւ Յնողքին հոգեհանգստեան առթիւ 25, Ապահեան ընտանիք 25, Այրի Տիկին Կոնոյեան 20, Տէր եւ Տիկին Կոթիյէ 20, Տէր եւ Տիկին Կարօ Կոնոյեան 25, Պ. Սեպուհ Գաբիկեան իր հօրը յիշատակին 50, Քալէմտէրեանի թաղման առթիւ Տիկին Ապահեան 25, Զորպահեան Աւետիս 50, Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Մանուկեան 30 Ֆ.:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՓԱՐԻԶ

ԲՈՒՆ ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆ
Ե Ի
ՏԵԱՌՆԶԵՆԴԱՌԱՋ

Կիրակի, Փետրուար 13, բուն Բարեկենդան է: Սկիզբ Մեծ Պահքի: Այս կիրակիէն սկսեալ Խորանին վարագոյրը փակ կը մնայ՝ ի նշան Ադամի եւ Եւայի Դրախտէն արտաքսման:

Ժամը 10·30-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի՝ փակ խորանով:

Նոյն օր, կէսօրէ ետք ժամը 16·30-ին, երեկոյեան ժամերգութիւն պիտի կատարուի, որու ընթացքին Խորանին վարագոյրը կը բացուի եւ Տեառնընդառաջի նախատօնակ, Անդաստան եւ Մոմավառութիւն տեղի կ'ունենայ: Տարուան առաջին «Անդաստան»ն է այս:

×

Երկուշաբթի, Փետրուար 14, Ա. օր Մեծի Պահոց: Տեառնընդառաջ է: Տօն Քառասնօրեայ Գալստեանն Քրիստոսի Ի Տաճարն:

Ժամը 10-ին, Ս. Պատարագ կը մատուցուի, որու աւարտին՝ Խորանին վարագոյրը կը փակուի:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ԿՈՒԱՆԺ - ԼԷ - ՎԱԼԱՆՍ - Տէր եւ Տիկին Լեւոն Տէր - Սարգիսեան 100 Ֆ.:

ՄԱՐՍԷՅԼ - Պ. Հայկազ Մարտիրոսեան 60 Ֆ.:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ - Օր. Օհանեան 60 Ֆ.:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՆԻՍ - Տիկին Սիրանոյշ Զէյլէկեան իր յիշատակ իր ամուսնոյն Խաչիկ Զէյլէկեանի մահուան 5-րդ (9 - 2 - 78) տարելիցին 500 Ֆ. կը նուիրէ «Ցառաջ»ին:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Սելթէքեան ընտանիքը փոխան ծաղիկի 100 Ֆ. կը նուիրէ «Ցառաջ»ին Տիկին Հայկանոյշ Վարդանեանի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է եկեղեցւոյ պայծառութեան համար. - Տէր եւ Տիկին Կէռնիկէն իրենց քրոջ մահուան առթիւ 10·000 Ֆ., իւզափին Ս. Ծնունդի առթիւ՝ Տիկին Ինաէթեան 500, Այրի Տիկին Գազանճեան 0., Պ. Նորհատեան, Պ. Ատմեան Ժան, Պ. Աւետիքօղլու 200-ական, Տէր եւ Տիկին Ներսէս Սիմոնեան, Պ. Խ. Թօսուն 150-ական, Տիկին Ս. Տօնիկեան, Տէր եւ Տիկին Մանուկեան Ժորժ, Տէր եւ Տիկին Ա. Քիրէճեան, Պ. Վ. Կակօեան, Տիկին Գուրումեան, Տիկին Էլ. Պետիկեան, Տէր եւ Տիկին Աւետիսեան Ռօլան 100-ական, Պ. Գր. Քիւրքճեան, Տիկին Էլիզ Խաչիկեան, Պ. Եդվարթ Ալթունթաս, Այրի Տիկին Փերուզ Ստեփանեան, Տիկին Օհանեան, Տիկին Հ. Մալճեան, Տիկին Գաբրիէլեան, Տիկին Թաչճեան 50-ական:

ՀԱՅ Ա
ԱՂՔԱՏԱՀՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԵՐ

Անտիյիի, Մոնմորանսիի
եւ Սէն – Ռաֆայէլի մէջ:

Երրորդ Տարիքի Անձերու Համար:
Հանգստաւէտ պայմաններու մէջ,
Ընտանեկան հարազատ մթնոլորտ,
Բժշկական տեւական հսկողութիւն եւ խնամք: Քաղաքներու ժխորէն եւ ապականած օդէն հեռու՝ բնութեան ծոցին մէջ, հանգիստ եւ մաքուր միջավայր:

=——✠——=

ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE

Maisons de Retraite

à Andilly, Montmorency et St. Raphaël

Pour les Personnes du Troisième-Age

Confort moderne, Ambiance familiale, Surveillance et soins médicaux permanents, Cadre paisible, dans la nature, loin de la pollution et des bruits de la ville.

S'adresser à l'A.A.A.S
77, Rue La Fayette — 75009 Paris
Tél.: 878. 02. 99 et 281. 17. 80

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Իսիլ մասնաճիւղին հանգուցեալ տուները այցելութեան առթիւ եղած են հետեւեալ նուէրները. - Տէրտէրեան 300, Պաղտասարեան, Շահինեան, Ազթիկեան 100-ական, Գալայճեան 200, Քարամանուկեան 60, Քէօչկէրեան, Գարագեան 50-ական, Խերոյեան 100 Ֆ., Պ. Թօփալեան իր զաւկին մահուան քառասունքին առթիւ 200 Ֆ.:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՑ ԽԱՉԻ Պանեէօ - Քաշանի մասնաճիւղին ընդհանուր ժողովը Զորեքշաբթի, փետրուար 16-ին, ժամը 20·30-ին Տիկին Փափազեանի բնակարանը:

Կը խնդրուի ընկերուհիներէ ճշդապահ ըլլալ: Կարեւոր օրակարգ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Մեքանիսիէններ եւ ֆինիսիոններու համար գործատուներ եւ գործատուհիներ: Ապահով գործ եւ լաւագոյն պայմաններ:

Դիմել. -

Ets. CALDIRAC
(M. Mihran)
65, rue Meslay, Paris 3e
métro : Strasbourg St. Denis

EXPOSITION

MINIATURES et KHATCHKAR

du 11 février au 7 mars
au Palais Saint - Jean
4, avenue Adolphe - Max
69005 LYON

une exposition d'art arménien **«Miniatures et Khatchkar»** ; sous la présidence d'honneur de M. Francisque COLLOMB, Sénateur et Maire de Lyon, et de M. NAHOUM, Directeur de l'Ecole Nationale des Beaux-Arts de Lyon.

Pendant l'exposition, conférence le samedi 5 mars à 20 h. 30, Salle des conférences, 9, place Lazare - Goujon à VILLEURBANNE: **« Les Khatchkars »** par M. Alberto PENSA, professeur à la Faculté d'Archéologie de l'Ecole Polytechnique de Milan.

Week-end Jeunes

le 12 Février

TOURNOI DE PING-PONG
14 h. inscriptions

le 13 Février

MATINEE DISCO
à 14 h. participation : 20 F
BUFFET ARMENIEN

M.C.A. 17, rue Bleue, 75009 Paris

L'ASSOCIATION CULTURELLE ET D'ENTRAIDE DES ARMENIENS DE TURQUIE

présente

NAHABED

le chef-d'œuvredu grand cinéaste HENRIG MALIAN
(version arménienne, sous-titrée en français)

LE SAMEDI 12 FEVRIER à 22 heures
CINEMA COSMOS
76, rue de Rennes, Paris 6e métro : Saint-Sulpice

Prix du billet : 25 F

RESERVATION : dans les locaux de l'ASSOCIATION
131, av. Henri-Barbusse, 92140 Clamart, tél. 736 - 54 - 91

ՄԻՒՌՈՆՕՐՀՆԷՔԻ ԱՒԹԻՒ

ԲԱՑԱՌԻԿ ՁԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԷՋՄԻԱԾԻՆ

voyages spéciaux à

ETCHMIADZINE

SEPTEMBRE 83

du 16 au 29 **du 17 au 30** **du 22 au 30**

Possibilités de départ de Lyon et de Marseille

Renseignements et Inscriptions:

Départ de Paris
LEVON BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
tél. 261 - 51 - 13
Mo Pyramides

Départ de Lyon
VAROUJAN SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66

Départ de Marseille
JACQUES CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 — Marseille
Té.: (91) 95. 90. 12

Org. Lic. A 1037

THEATRE DES CHAMPS - ÉLYSÉES
PARIS

DIMANCHE 20 MARS
à 16 heures 45

CHANTS ET DANSES D'ARMENIE

chorale SIPAN-KOMITAS
Direction G. APRIKIAN

ensemble folklorique NAVASART

120 EXECUTANTS

Location : THEATRE DES CHAMPS-ELYSEES
15, avenue Montaigne - Paris 8e

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
12-13
SAMEDI-DIMANCHE
12-13 FÉVRIER
1983

LE NUMERO: 2.50 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ: 180 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 400 Ֆ. - Հատը: 2,50 Ֆ.

58ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.370 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 58e ANNÉE — No 15.370

ՅՕՒՇԱՏԵՏՐ

Գլխացաւ, զբաղումի եւ այլ բաներ...

Ամբագրատունէն ներս վոխթորիկի պէս մաու, բոլոր ընկերները բարեւեց գլխու չարժումով ու ժպտուն աչքերով, յետոյ մօտեցաւ ինծի, ձեռքս սեղմեց եւ խըն - դալով նայեցաւ աչքերուս մէջ:

- Ի՞նչպէս ես, հարցուց:

Չար բախտէն, չատ լաւ չէի այդ վայր - կեանին: Գլխու անախորժ ցաւ մը երկու ժամէ ի վեր կը տանջէր զիս, ու հակա - ռակ ատոր չէի կրցած հանդչիլ, որով - հետեւ հասցնելիք ահադին գործ ունէի:

- Է՛հ, պատասխանեցի, քիչ մը անոր - բամպիր եմ: Գլուխս կը ցաւի...

- Դուն գլխու ցաւը ինծի հարցուր, ը - սաւ խօսքս ընդհատելով: Բնաւ լաւ չեմ: Շաբաթ մըն է չկրցայ գլուխս վեր առ - նել: Ծոծրակէս կը սկսի, մինչեւ ճակ - տիս առջեւի մասը կը յառաջանայ ու անցնիլ չի գիտեր: Չմնաց դեղ մը, զոր չդործածեմ, բոլորն ալ պարապ բաներ են եղեր: Վաղը անպայման բժիշկի մը պիտի երթայ...:

- Անցեալ ըլլայ, ըսի:

- Շնորհակալ եմ, պատասխանեց:

Ցետոյ խնդալով կրկին նայեցաւ աչքե - րուս մէջ:

- Գործերը ի՞նչպէս են:

Հիացայ բարեկամիս, որ հակառակ այդ անտանելի ցաւերուն, միշտ ժպիտ մը ու - նէր աչքերուն մէջ:

- Մի հարցներ, ըսի, չատ խճողուած եմ: Ի՞նչպէս պիտի հասնիմ չեմ պիտեր:

- Այդ ինչ է որ, ընդմիջեց, դուն մի - այն այս թերթով կը զբաղիս: Անպամ մըն ալ ինծի հարցուր: Առաւօտուն աշ - խատանոց պիտի երթամ, երեսուն աչխա - տաւորներու գործ պիտի տամ, կէսօրին խանութ պիտի իջնեմ, հաշիւները պիտի քննեմ, իսկ իրիկունն ալ տոմարները պի - տի գրեմ: Մարդ եղիր ու դիմացիր: Չեմ գիտեր թէ կ'արժէ՞ այսքան տաղտուկ, այսքան յոգնութիւն: Որո՞ւ համար այս - քան կը տքնինք:

Նստաւ բազկաթոռին մէջ եւ խնդրեց որ սուրճ մը ապսպրեմ իրեն: Ես ալ դի - մացը նստայ, մինչ հիանալով իր վրայ, որ հակառակ այդ բազմազբաղ վիճակին եւ գլխացաւին, այնքան հանգիստ կը նըս - տէր գիմացս եւ սուրճ ալ կը խնդրէր:

Երբ սուրճին առաջին ումպը կուլ տը - ւաւ, ըսաւ.

- Թէեւ բնաւ ժամանակ չունիմ, բայց կանոնաւոր կը հետեւիմ թերթին: Դիտեմ որ չատ տաղտուկ ունիք: Թերթը ինքզինք կը փրկէ՞ գոնէ:

- Է՛հ, ըսի, փառք Աստուծոյ: Ձիշդ է որ երբեմն դժուար օրեր ունինք, բայց...

- Դուն փառք տուր, ըսաւ խօսքը ընդ - միջելով: Եթէ մեզի պէս երեսուն զոր - ծաւոր ունենայիր գլխուդ վրայ, ի՞նչպէս կ'ելլէիր տակէն: Ամէն առտու, ամէն ի - րիկուն մէկ մտածումի միայն ունիմ: Ո՞րկէ դրամ պիտի գտնեմ: Դրամատու - ները առաջուան պէս վարկ չեն բանար, նոյնիսկ եթէ բանան, ամէնէն նեղ վայրկ - եանիդ դրամը ետ կ'ուզեն: Նոյնիսկ եթէ չուզեն, տոկոսներուն չես հասնիր: Դուն փառք տուր վիճակիդ:

Ես իսկապէս կը պատրաստուէի փառք տալու վիճակիս, երբ բարեկամս սուրճէն երկրորդ ումպ մըն ալ քաշեց եւ ըսաւ.

- Կը չնորհաւորեմ, լաւ բաներ կը գը - րես: Հակառակ բազմազբաղ վիճակիս, միշտ կը կարդամ:

- Շնորհակալ եմ, բաներ մը ընել կը ջանամ եւ ...

- Ես ալ պատմուածք մը գրեցի, ըսաւ գրպանէն տրցակ մը թուղթ հանելով: Կը կարծեմ որ չատ պիտի հաւնիս: Ձիշդ ամիս մը աշխատեցայ այս պատմուած - քին վրայ: Պատմուածք գրելը ամէնօր - եայ յօդուած գրելու չի նմանիր, գիտես: Դէպքերն ալ իրական կեանքէ առնուած չեն, բոլորովին երեւակայական են, ինչ որ բնական կը դժուարացնէ գործը: Կարդա՞մ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇԱՐՈՆ, Պաշտպանութեան նախարա - րը, իր հրաժարականը կառավարութեան տրամադրութեան տակ դրաւ, Ուրբաթ առաւօտ: Ծանօթ է, որ Շարոն գլխաւոր պատասխանատուն նկատուած էր Սապ - րայի եւ Շաթիլայի ջարդիականներու ջարդին եւ նախորդ օրը, կառավարու - թիւնը 1-ի դէմ (իր ձայնը) 16 ձայնով քուէարկած էր իր հեռացումը: Քահան յանձնախումբի գլխաւոր մեղադրանքն էր. - «Որպէս քաղաքական պատասխա - նատու Պաշտպանութեան հարցերու, նա - խարարը պարտէր նախատեսել ջարդի մը կարելիութիւնը եւ մարդկային ու քաղա - քական պարտաւորութիւնը զայն կան - խելու»: Մինչ կառավարութիւնը նիստ ունէր, եղեռնախորձ մը տեղի կ'ունե - նար Պեկֆէի զրասենեակին առջեւ, որու հետեւանքով մէկ մեռեալ կար եւ ինը վիրաւոր:

ՎԱՏԻԿԱՆԻ մէջ, ղրամական նոր դայ - թակղութիւն մը մէջտեղ եկած է: Այս ան - գամ, «Կրօնքի բարեսիրական գործերու Հիմնարկ»ն է, որ վարկաբեկուած է: Քար - տուղարը՝ Գերպ. Տօնաթօ ատ Պոնիա եւ ուրիշ չորս կրօնաւորներ խնդրոյ առար - կայ են տուրքի զեղծարարութեան մը համար (1980):

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ, ոստիկանութիւնը երե - ւան հանած է իր ոճրային պատմութեան ամէնէն ծանր գործերէն մէկը, Առջի օր է, որ բանուոր մը դիակոյտ մը գտած է: Նախ երեք - չորս դիակ, ապա ուրիչներ: Առաջին առթիւ կասկածելի մը բռնուած է, որ նախկին ոստիկան մըն է:

ՊԱԿ-ի դեկավարները ժողով դումարած են Ալժէ, ուր հաստած է Արաֆաթ: Պա - ղեստինի Ազգ. Խորհուրդի 16-րդ նստա - շրջանը պատրաստող վերջին ժողովն էր, որու կը մասնակցէր Արաֆաթ:

Ֆ. ՖՐԱՆՋԵՄՔի այցելութիւն մը տը - ւած է Կոլոընպերկ ճաշարանը, (որու դէմ կատարուեցաւ եղեռնախորձ մը), զօրավիգ կենալու համար իր կուսակիից թեկնածուներուն, ապահովելով հրեայ համայնքին օժանդակութիւնը:

ՁՈՒՄ ՀՈՒՐԻՑԻՒՆ դեռ լոյս տեսնելու արտօնութիւն չէ ստացած եւ կը թուի որ իշխանութիւնները այս անգամ վճռած են ծանր հարուած մը տալ թուրք ազգ. ա - մէնէն հին օրաթերթին, ծանօթ, որպէս միակ ազատական օրաթերթը: Միակն է նաեւ որ սեւ - ճերմակ լոյս կը տեսնէ եւ իր 90 հազար տպաքանակով, բաց է ամէն գաղափարներու:

- Հիմա՞, հարցուցի զարհուրած:

- Այո, կ'ուզեմ կարծիքդ ունենալ:

Նայեցայ թուղթէ տրցակին, որ բաղ - կացած էր առնուազն տասը էջերէ:

- Կը ներես, ըսի, սարսափելի բազ - մազբաղ եմ, աշխատաւորները ինծի կը սպասեն, պէտք է որ թերթը հասցնեմ, աւելի ըլլալով գլուխս կը ցաւի, չեմ կըր - նար ուշադրութիւնս կեդրոնացնել, դուն հոս ձգէ պատմուածքը եւ ես...:

Բարեկամս պաղարիւն ժպիտով մը մէկ ոտքը միւսին վրայ նետեց:

- Ես բնաւ չեմ ամասպարեր, պատաս - խանեց, ժամանակ ունիմ, դուն գնա, գործդ վերջացուր, հրահանգներդ տուր, յետոյ եկուր հանդիստ մը նստէ դիմացս: Քիչ մը դաղարի պէտք ունիս արդէն, եւ վստահ եմ չատ ալ պիտի հաւնիս պատմուածքս: Պայման է որ ե՛ս կարդամ զայն քեզի, որովհետեւ կը վախնամ որ դուն լաւ չես կրնար կարդալ...:

Զկրցայ առարկել:

- Շատ լաւ, ըսի, քանի որ կը պնդես, ուրեմն սպասէ: Կը ջանամ գործս չուտ վերջացնել:

Ու գինքը թողուցի իր բազկաթոռին մէջ, միշտ հիանալով այն մարդոց վը - րայ, որոնք այսքան գլխացաւ գործ, տաղտուկ ու զբաղում ունենալով հան - դերձ, պատմուածք գրելու եւ զայն ու - րիշներու կարդալու ժամանակ ալ կը գտնեն...:

Ռ. Հ.

ՀԱՆԳԻՍՏ

ԽՈՐԷՆ Ա.Ի

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

ՎԵՐՋԻՆ ՕԾՈՒՄԸ՝ ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ

Որ ցաւով իմացանք որ Զորեքշաբթի օր, Փետրուար 9-ին, Անթիլիասի Կաթո - ղիկոսարանի իր առանձնասենեակին մէջ, ժամը 13-ին սրտի տագնապի մը զոհ գա - ցած է Խորէն Ա., Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ:

Վերջին օծումը կը կատարուի Երեք - շաբթի, Փետրուար 15, ժամը 11-ին, Ան - թիլիասի Մայր տաճարին մէջ: Ինչ ան - դին կուտանք արդէն Կիլիկիոյ Կաթողի - կոսութեան դիւանի պաշտօնական մա - հազդը:

×

Աւազանի անունով Մեսրոպ (Բարոյ - եան), երջանկայիշատակ Կաթողիկոսը ծնած էր Նիկոսիա (Կիպրոս) 1914-ին: Իր նախնական կրթութիւնը ստացած էր Ազգ. Մեսրոպեան վարժարանին մէջ: 1931 Հոկտեմբերին, կը մտնէր Անթիլիա - սի դպրեվանքը, որու ընթացքը կ'աւար - տէր 1936-ին:

1937 Մայիս 16-ին արեղայ կը ձեռ - նադրուի: Վարդապետական գաւազանի իշխանութիւն կը ստանայ 1938 Հոկտեմ - բեր 8-ին: 1936 - 40-ին կը վարէ Կաթո - ղիկոսի քարտուղարի եւ դաւազանակիրի պաշտօնները: 1940 - 41, կը վարէ Դպրե - վանքի փոխ - տեսչութիւնը:

1942 Փետրուար 2-ին, ձեղիրէի առաջ - նորդ կ'ընտրուի, մեծապէս դնահատուե - լով սուրբական իշխանութեանց եւ հայ ժողովուրդին կողմէ:

1946 Մայիս 16-ին, Եպիսկոպոս կ'օծուի ձեռամբ Գարեգին Կաթողիկոսի: 1947-ին կը ստանձնէ Կաթողիկոսարանի լուսա - բարապետի եւ Դրան եպիսկոպոսի պաշ - տօնը, զոր կը վարէ չորս տարի:

1951 Դեկտեմբեր 25ին Լիբանանի Թեմի առաջնորդ կ'ընտրուի: 1955-ին կ'արժա - նանայ Լիբանանի Մայրիներու արժան - եաց հրամանատարի չքանշանին: 1955 Հոկտեմբեր 23-ին կ'ընտրուի Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան տեղապահ, պաշտօն զոր կը վարէ մինչեւ 1956 Փետ - րուար 20, Զարեհ Ա.ի ընտրութեան օրը: 1963, Փետրուար 25-ին, երկրորդ անգամ ըլլալով տեղապահ կ'ընտրուի, Զարեհ Կաթողիկոսի վախճանման (Փետր. 18, 1963) վաղորդայնին:

Կիլիկիոյ Կաթողիկոս կ'ընտրուէր 1963 Մայիս 5-ին եւ օծումը կը կատարուէր Մայիս 12-ին:

×

Երջանկայիշատակ Կաթողիկոսը քանի մը տարիէ արդէն կը տառապէր սրտէն եւ իր վատթարացած առողջութիւնը պատ - ճառ եղած էր, որ Գարեգին Արք. Սարգիս - եան աթոռակից ընտրուի:

×

Խորէն Ա., որու անուանակոչութեան օրն էր յաջորդ օրը՝ Վարդանանցին, վախճանման լուրը որոշ յապաղումով հասաւ արտասահման, որուան ըլլալով, որ նոյն օրը, Փետրուար 9-ին, Ս. Մարոն էր եւ Լիբանանի թղթատարը ու հեռա - գրական սպասարկութիւնները չէին բա - ներ:

Փետրուար 10-ին Լ'Օրիան - ը ծուա - լայն տեղ կուտար Խորէն Ա.ի վախճան - ման, կենսագրականէն զատ, չեչտելով թէ «Լիբանան՝ Խորէն Ա.ով կը կորնչնէ աղգ. հաւասարաչխութեան եւ հոգեկան բարձր արժէքներու ջերմ պաշտպան մը»: Թերթը իր ցաւակցութիւնները կը ներ - կայացնէ Լիբանահայ գաղութին:

Վախճանման լուրին հրապարակումէն անմիջապէս ետք, ցաւակցական առաջին այցելութիւնը տուած է Հանրապետու - թեան Նախագահը՝ Ամին Ճեմայէլ, Զո - րեքշաբթի օր իսկ:

Հինգշաբթի օր, ցաւակցական այցելու - թիւններ կը կատարէին քոյր յարանուա - նութեանց հոգեւոր պետերը եւ բարձրաս - տիճան եկեղեցականներ:

Խորէն Ա.ի վախճանումով, Հայաստան - եայց Եկեղեցին կը կորնչնէ իր կորովի եւ արժանաւոր զաւակներէն մին:

«Յառաջ», հետեւեալ ցաւակցական հե - ռագիրը ղրկեց այս առթիւ.-

«Խորապէս ազդուած, մեր խոր ցա - ւակցութիւնները կը յայտնենք Գարեգին Բ.ի եւ միաբանութեան»:

Գարեգին Բ. Աբոռակից - Կաթողիկոս Մեծ Տանն Կիլիկիոյ,

Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Միաբա - նութիւնը

Ազգային կեդրոնական վարչութիւնը,

Կիլիկիոյ թեմական սրբազան առաջ - նորդները,

Ազգ. իշխանութիւնները

Կսկծալի վշտով եւ սրտի ծանր ճմլու - մով կը գուժեն վախճանումը Մեծի Տանն Կիլիկիոյ հսաւ տարիներու նուիրեալ եւ շինարար գահակալ եւ բոլորին շատ սի - րելի՝

ԽՈՐԷՆ Ա.

վեհափառ Հայրապետին, որ ի տէր հանգեաւ, Զորեքշաբթի, Փետրուար 9, 1983, ժամը 13-ին վեհարանի իր առանձ - նասենեակին մէջ, սրտի կաթուածի հե - տեւանքով:

Այս խորապէս եւ համազգայնօրէն տը - խուր լուրին առթիւ կը յայտարարենք հաւասուն օրուան սուգի շրջան մը կի - լիկիոյ մեր բոլոր թեմերուն եւ մեր ժո - ղովուրդին:

Երանաշնորհ հայրապետին վերջին օծ - ման արարողութիւնը կը կատարուի Ե - րեքշաբթի, Փետրուար 15-ին, ժամը 11-ին Անթիլիասի Մայր տաճարին մէջ յըն - թացս Ս. Ա. անման պատարագի: Արարո - ղութենէն անմիջապէս ետք, կը կատար - ւի թաղման կարգը:

Ցաւակցական պաշտօնական այցելու - թիւններ կ'ընդունուին, Ուրբաթ, Փետր. 11-էն Հինգշաբթի Փետր. 17, ժամը 10-էն 12, եւ 15-էն 18:

Լոյս մշտնջենի իր բարի եւ արի հո - գիին: Անթառամ պսակ իր անմոռանալի յիշատակին եւ խնկաճուէր աղօթք իր յա - րիտենական հանգիստին աստուածային երանութեան մէջ:

ԴԻՒԱՆ
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ
ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

ՁԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ՆՈԹԵՐ

ՀԱՄՇԷՆՑԻՆԵՐԸ՝ ԾԱՆՕԹ ԵՒ ԱՆԾԱՆՕԹ

ԽՄԲ. - Հարիւր Ֆաո տարի առաջ էր, որ թրքական նաւերու հետապնդումէն ազատելով՝ Սեւ Ծովու հիւսիսային ափերուն կը մօտենար Համշէնցիներու առաջին առագաստանաւը: Եկուորները օթեւան չփնտռեցին ափի մօտիկ վայրերը, այլ հեռացան ծովափէն, բնակութիւն հաստատելով Շապսուկա: Այսպէս, տասնամեակներ շարունակ բազմաթիւ առագաստանաւեր փրկութեան ափը բերին Համշենցիները, որոնք իրենց նոր բոյնը շինեցին եւ արմատներ նետեցին: Կրասնոդարի մէջ բացուեցան հայկական բազմաթիւ դպրոցներ, համալսարան եւ թատրոն, հրատարակուեցան հայերէն թերթեր: Բ. Աշխարհամարտին, Կրասնոդարի Համշէնցիները կռուեցան խորհրդային բանակի կողքին. շատեր ինկան պատերազմի դաշտին վրայ, ուրիշներ վերադարձան շքեղնշաններով եւ մետալներով:

«Գարուն» ամսաթերթի ապրիլ-Նոյեմբերի թիւին մէջ Սերգէյ Վարդանեան լոյս ընծայած է Կրասնոդար կատարած իր ճամբորդական նօթերը, որոնց մէջ կը ցոլանան Համշէնի Հայութեան անցեալն ու ներկան: Կուտանք ընդարձակ յօդուածը, արեւմտահայերէն, փոքր յապաւումներով:

Ա.

Ադլէրի օդակայանին մէջ դիս դիմաւորեց Անդրանիկ Զէյթունեան: Միասին պէտք է չրջինք Կրասնոդարի հայկական բնակավայրերը, 15 օրուան ընթացքին պէտք է ծանօթանայինք Հայաստանէն չուրջ երեք անդամ մեծ երկրի մը մէջ սփռուած Հայութեան: Ճամբան երկար է. ծովեզերեայ խճուղիով պէտք է հասնինք մինչեւ Տուապսէ, ապա պէտք է խարանանք դէպի երկրի սիրտը եւ հայկական գիւղերով դուրս ելլենք Մայկոպ:

Սեպտեմբերեան արեւով ու լոյսով ողողուած օրեր են: Տակաւին չեն սկսած անձրեւային «չաբաթները», իսկ արօտավայրերու մէջ բացուած է վարդջ ծաղիկը: Քնքուշ, բայց մանիշակագոյն, ղողոնջուն թերթիկներով այս եթերային ծաղիկը կ'աղդարարէ աշնան գալուստը եւ լեռներէն իջնելու ժամանակը. հոսկէ ալ անունը՝ վարդջ:

Համշէնցիներու երգի ու պարի արուեստին ծանօթանալու համար կ'երթանք Գանթիադի: Հոս, հայկական դպրոցի սրահին մէջ է, որ փորձեր կ'ընեն «Հըմշէնիկ» երգի - պարի ազգագրական համոյթի անդամները: Մինչ անոնք կը հաւաքուին, ես կը չրջիմ բակը: Փիչ մը հեռու կը գտնուի մանկապարտէզը, ուր կը խաղան քանի մը տասնեակ երախաներ: Ամէն անգամ, երբ կը լսեմ, թէ ինչպէս այդ երախաները կը խօսին բարբառով, զարմանքի ու ժպիտի խառն զգացում մը կ'ապրիմ, սակայն ուրի՞շ է այս մէկը՝ մանկապարտէզ Համշենի բարբառով:

Զարմացնց կենսունակ է այս բարբառը, որ կը հնչէ մեր ժողովուրդի կազմաւորման սկիզբէն իսկ: Ակադ. Աբրահամեանի վկայութեամբ, Աբրահիրի, Ակնի, Սեբաստիոյ եւ Շապին Գարահիսարի բարբառներու հետ հնդեւրոպական սկզբնական ձեւին մօտ բարբառներէն է ան: Այդ բարբառը կը խօսի Սեւ Ծովու արեւելեան ափերու, Աբխազիոյ եւ Կրասնոդարի ամբողջ Հայութիւնը:

Դպրոցի սրահէն երաժշտութեան ձայն կը լսուի, ուրեմն արդէն հաւաքուած են «Հըմշենիկ» պարախումբի անդամները: Կրասնոդարի Ադլէրի եւ Աբխազիոյ Գաղթական չրջաններէն եկած 40 տղաք ու աղջիկներ չուրջպար բռնած են: Սահակ Քոչքոնեան հազիւ կ'երեւայ Համշենի մեծ գիւղի եռեւէն, Անդրանիկ Զարունեան եւ Արտաւազդ Մաչարեան կը նուագեն քանմանչաները:

Այնպէս բարձր կը թնդայ երաժշտութիւնը, որ կարծէք հարուածներէն պիտի պատռուի Սահակին գիւղը. երեւի այդպէս թշնամի նաւերու վրայ Տօրք Անգեղի Սեւ ծով նետած քարաբեկորներու ձայնն է որ արձանագրած է լեռներու և խոր կիրճերու մէջ: Համշէնցիներու պարը տեսնելով նկը կը հասկնաս, թէ արտաքնապէս մեղմաբարոյ այս մարդիկը ի՜նչ կրակոտ սիրտ ունին:

Իրարու կը յաջորդեն հարսանեկան ու ռազմական պարերը. Հարսնեւորի, Հարսի պարերը, Թիկոն, Ծափիկը, Թրթռուկը, Մաղիկը, Թուխալ պարը եւ Չուխա սուսանամը, կրունկ պարը եւ սրապարը: ... Կը զարմացնէ երկու տարի առաջ հիմնուած համոյթի վարպետութիւնը: Մէկ բացատրութիւն կայ. տակաւին մանկութենէն՝ Համշենին ոչ միայն քալ ծանօթ է իր երգ ու պարին, այլեւ անսահմանօրէն կը սիրէ՝ դիտելով զանոնք որպէս ինքնարտայայտութեան եւ ինքնապահպանման լաւագոյն միջոց: Ասոր հաստատումն էր նաեւ աշակերտական խումբի յանպատրաստից համերգը: Երկու խումբերն ալ կը պարեն ազգային տարազներով, որոնք ձեռք ձգուած են Գանթիադի կոլտնտեսութեան միջոցներով եւ նախագահ Սուրէն Գարանեանի եռանդուն ջանքերով: Համոյթը արդէն լայն ճանաչում գտած է, հանդէս եկած է ոչ միայն դրացի չրջաններու մէջ, այլեւ վերին Լոոյի խումբին հետ՝ Սոչիի եւ Հայաստանի հեռատեսիլէն: Վերին Լոոյի ազգագրական խումբը եւս, հակառակ իր կարճ կեանքին, արդէն իսկ առաջին կարգի վկայականներու արժանացած է Կրասնոդարի սիրող համոյթներու մրցումին եւ Սոչիի փառատօնին:

Ափսոս, որ այս պարերը ծանօթ չեն Հայաստանի սիրող, ազգագրական եւ պետական պարախումբերուն:

Աւանդութիւնը կ'ըսէ. երբ Համշենին երաշտ տարին Քաչքարի գլխուն դհոլ նուագէր՝ կ'անձրեւէր, երբ անձրեւային տարին զուռնա փչէր՝ արեւը կը ծագէր...

Լաւ կ'ըլլայ, եթէ Հայաստանէն խումբ մը այցելէ այս կողմերը եւ մեզի վերադարձնէ պատմական երկրի զարմանալի կերպով անաղարտ պահպանուած երգն ու պարը:

Համշենցիներու նուագարաններն ալ յատուկ են. երեք չափի զուռնաներ կան՝ 75 սանթիմեթրնոց բուրա, միջին զուռնա եւ փոքրը՝ չուրա, ապա՝ զուալը, մեծ դհոլը, քեմոնան եւ քամանչան: Վերջինս կը նմանի քեմանիի, բայց աւելի նեղ է եւ ունի երեք լար: Համշենցիները այս նուագարանները պատրաստող սքանչելի վարպետներ ալ ունին:

... Անդրանիկ Զէյթունեան 36 տարի ուսուցիչ եղած է Աբխազիոյ եւ Կրասնոդարի հայկական վարժարաններու մէջ: 8 զաւակներու, 9 թոռներու եւ 2 ծոռներու տէր այս անձը ամբողջովին լծուած է հանրային աշխատանքի: Ան ոչ միայն «Զայն Համշենական» գրական արուեստանոցի, Վ. Լոոյի եւ Գանթիադին պարախումբերու հիմնադիրներէն է, այլեւ չրջելով Կրասնոդարի եւ Աբխազիոյ հայկական 350 բնակավայրերը՝ կազմած է անոնց քարտէսները, հաւաքելով նոյն ատեն մեծ քանակութեամբ բանահիւսութեան նիւթեր:

... Ի՞նչպէս են Համշէնի ժողովրդական տուները:

«Համշենցիներու տուները գրեթէ կլոր փայտէ չինուած են, բայց կան տախտակէն եւ կաղնիի ճիւղերէ հիւսուած տուներ եւս. վերջին տեսակները «չիթ» կը կոչուին: Քարաչէն տուներ գրեթէ չկան. սովորութիւն չեն ունեցած: Անոնց եկեղեցիներն ալ թէ՛ հայրենիքի մէջ եւ թէ հոս, փայտէ չինուած են» («Ազգագրական Հանդէս», 1898): Ընդհանրապէս, Սեւ ծովու հարաւ - արեւելեան ափերու Համշենցիներու տուները, դպրոցներն ու եկեղեցիները փայտաչէն էին: Այսպէս, մօտաւոր հաշիւներով դարուս սկիզբը Տըբասիզոն նահանգի միայն Զարշամպայի, Թերմէի, Ունիէի, Ֆաթսայի եւ Օրդուի գաւառներուն մէջ կային 77 փայտաչէն եւ ընդամէնը 7 քարաչէն եկեղեցիներ, 86 փայտաչէն եւ 6 քարաչէն դպրոցներ: Ժ.Թ. դարու երկրորդ կէսէն եռք եւ մեր դարու սկիզբը, դաղթելով Սեւ ծովու արեւելեան եւ հիւսիսային ափերը, խորհելով մինչեւ Կուբան գետի լեռնահովիտները, Համշենցիները կը կառուցանեն փայտաչէն տուներ ու եկեղեցիներ: Մխայն Կրասնոդարի եւ Աբխազիոյ մէջ անոնք ունէին 32 փայտաչէն եկեղեցիներ: Ճիշդ է, որ Համշէնցիները հայրենիքի մէջ կառուցած էին թէ՛ քարակոփ ու անառիկ բերդեր, թէ՛ սքանչելի համադրոյթներ, այսուհանդերձ, փայտաչէն կառոյցները անհամեմատ շատ էին եւ ասիկա իր պատճառները ունի: Նախ՝ կլիմայական պայմանները: Խոնաւ ու անտառածածկ էին Համշէնցիներու բնակատեղիները:

... Մեր յաջորդ հանգրուանը Ներքին Շելովկա հայկական գիւղն էր: Մեծ ու հարուստ գիւղ է Շելովկա. երկկարկանի քարաչէն տուները, լեռնային վայրերը եւ լեռն ի վեր երկարող ճանապարհը Հայաստանը կը յիշեցնեն: Դպրոցը կը ղեկավարի թեք սարալանջի ստորոտը: Բակին մէջ հարիւրաւոր սեւաչեայ երախաներ կը վազվզեն: Դպրոցը երկու հերթով է. առաւօտները կը յաճախեն ռուս 600 աշակերտները, կէսօրէ եռք՝ հայ աշակերտները: Աշակերտներ կուգան նաեւ դրացի գիւղերէ:

... Ներքին Շելովկա հարուստ տուն - դութիւններ ունեցող գիւղ մըն է, կան ազգային նուագարաններու հիանալի վարպետներ եւ մեկնաբաններ: Համշէնցիներու չրջանին մէջ հինէն սովորութիւն էր՝ տուն չինելու, ցանքի, հունձքի, ոռոգիչներուն՝ լազուտ, քաղհանի եւ մաքրելու առեն դրացիներով իրարու օգնելը: Չմեռը երկար գիշերները կարճցնելու համար ալ յաճախ կը հաւաքուէին անոնք դրացիներէն մէկուն տունը եւ կը նստէին թէյ կրակին չուրջ: Տանտէրը, նման պարագաներու, լաւ պատրաստութիւն կը տեսնէր: Կը հրաւիրուէին քամանչայ, դուդուկ, զուռնա՝ սրինգ նուագողներ: Եւ անպակաս էր հէքեաթասացը:

... Չրջանի մեծ, բարեչէն գիւղերէն է Մոլդովկա, որուն բնակչութեան մեծ մասը Հայեր են: Դպրոցը ունի 69 աշակերտ:

Դասերը սկսած են եւ դպրոցը ընկղմած է լռութեան մէջ: Լռութիւնը կը խանգարէ Աղլերի օդակայանը, որ կը գտնուի գիւղին մօտ:

Կը ծանօթանանք ուսողապետութեան եւ բնագիտութեան ուսուցչուհիին՝ Անոյշ Աւոյեանի: Անոյշ Արթիկցի է: Երեւանի համալսարանը աւարտելէ ետք ուսողապետութիւն դասաւանդելու նպատակով եկած է Մոլդովկայի դպրոցի հայկական բաժինը: Զրօսանքին ուսուցչանոց կուգան նաեւ միւս ուսուցիչները՝ Էլզա Թօփչբեան, Քնար Զէյթունեան, Նադիա Քուլեան: Բարեկամս՝ Շելովկայի հայկական վարժարանի ուսումնապետ Գէորգ Մարգարեան, կը չանայ համոզել ուսուցիչները, որ չաբաթը գոնէ քանի մը ժամ ալ դասաւանդեն Ներքին Շերովկայի դպրոցը, խոստանալով անձամբ կառքով տանիլ - բերել զիրենք: Անոնք ամէն ինչ կը հասկնան, սակայն իրենք ալ ուսուցիչի պէտք ունին ... Գէորգ Մարգարեան չի յուսահատիր, կը նստի իր «Ժիգուլի»ն եւ հրաժեշտի պահուն վճռական կ'ըսէ.

- Երթամ Աբխազիայէն ուսուցիչ բերեմ ...

Եւ կառքը կը քշէ ուղիղ դէպի Աբխազիա :

... Մոլդովկայի մէջ հանդիպում մըն ալ ունեցայ քամանչայ նուագող Յակոբ Գուգուլեանի հետ: Սքանչելի կերպով կը նուագէ Տրապիզոնցիներու պարեղանակները եւ կ'երգէ մանիներ: Գուգուլեան անակնկալ մը կ'ընէ. կ'երգէ Համշէնի «Կռունկ»ը, որ հանրածանօթ երգի թէ՛ մեղեդիական եւ թէ՛ բնագրի մէկ սքանչելի տարբերակն է.

Թռի գըռունգ, թռի,
Էս լայն աշխարհում
Գըռունգ, միր աշխարհէն
Խաբրիկ մը չունի՞ս:
Կանչի գըռունգ, կանչի,
Զայնդ պարագ է,
Լեզուդ մեզի համար,
Մեղր ու կարագ է:
Գըռունգ, ինչա դեղդ
Զայիր չի պուսնիլ,
Աշխըրհս արեւը,
Ինձի խաւար է:

Ճիշդ տասը տարի առաջ Մարգարեան Բրուտեանի խումբը Ադլէրի չրջանը ճայնագրած, կորուստ է փրկած է 299 երգ ու մեղեդի, բայց, անկասկած, Համշէնցիներու երգարուեստը անով չի սպառիր:

ՍԵՐԳԷՅ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

(Շար. 1)

ՇԱՀՆՈՒՐԵԱՆ ՇԱԲԱԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ԲԱՑՈՒՄ
ԵՒ ԻՒ
ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

———×———

ԽՄԲ. - Յունուար 30-էն Փետրուար 5 Թէքէեան Մշակութային Միութիւնը Շահնուրի ծննդեան 80-ամեակին առթիւ գրական - գեղարուեստական շաբաթ մը կազմակերպած է Թէքէեան կեդրոնին մէջ: Կիրակի, Յունուար 30-ին բացումը կատարուած է Շահնուրեան գրադարանին: Այս առընչութեամբ, «Զարթօնք», Յունուար 25-ի իր թիւին մէջ, հրատարակելով ժամանակագոյց - յայտագիրը կը գրէ. «Շահնուր իր անձնական գրադարանը կտակեր էր Պէյրութի Թէքէեան Մշակութային Միութեան», ինչ որ բացարձակապէս սխալ է: Պատմութեան համար, իսկ է նշդել թէ նման կտակ չկայ, այլ Շահնուրի կտակատարն է (Արփիկ Մխսոեան) որ յարմար դատած էր այդ գրադարանը նուիրել Թէքէեան Մշակութային Միութեան եւ այդ մասին թղթակցութիւն մը գոյութիւն ունի ողջացեալ Գերսամ Ահարոնեանի եւ կտակարարին միջեւ:

Ստորեւ «Զարթօնք»ի փետրուար մէջի թիւէն կ'արտատպենք բացման հանդիսութեան նկարագրութիւնը:

×

Կիրակի Յունուար 30, երեկոյեան ժամը 5-էն սկսեալ, հանդիսաւոր պայմաններու տակ, Թէքէեան կեդրոնին մէջ բացումը կատարուեցաւ Շահնուրեան Գրադարանին եւ մեծատաղանդ գրողին ծննդեան 80-ամեակին նուիրուած դասախօսական - գեղարուեստական Շաբաթին:

Նուրջ եօթը տարիներէ ի վեր, հաւաքելու եւ ժբախտ պայմաններու բերումով, Թէքէեան Մշակութային Միութիւնը հնարաւորութիւն չէր ունեցած բացումը կատարելու եւ մեր գրասէր հանրութեան ներկայացնելու Շահան Շահնուրի անձնական գրադարանը՝ չուրջ 700 կտոր գիրք, մեծ մասամբ ֆրանսերէն լեզուով գեղարուեստական, գրականագիտական ու փիլիսոփայական երկեր ու պարբերականներ, որոնք Փարիզի «Յառաջ» օրաթերթի խմբագրապետութեան եւ Շ. Շահնուրի թոռնոյն կտակատար Տիկին Արփիկ Մխսոեանի ջանքերով ու գործակցութեամբը՝ արուեստագէտ ներկայիս «Պայքար» շաբաթաթերթի խմբագիր Գրիգոր Քէօսէեանի, մեկնելու էին Թէքէեան Կեդրոնին՝ յատկապէս այդ նպատակով կահաւորուած առանձին սենեակի մը մէջ, որ այնուհետեւ պիտի կոչուէր Շահնուրեան Գրադարան:

Ժամը 5·30-ին, Կեդրոնի սրահին մէջ հաւաքուած եւ լիբանանահայ գրական ու մտաւորական բոլոր չրջանակները ինչպէս նաեւ մայր հայրենիքը ներկայացնող 200-է աւելի հրաւիրեալներու առջեւ խօսք առնելով, Թէքէեան Մշակութային Միութեան ատենապետ եւ վաստակաւոր կրթական գործիչ Յովհաննէս Թապագեանը բացատրեց օրուան իմաստը, Շահնուրի ու Շահնուրեան իմացական ժառանգութեամբ մեզի աւանդուած պատգամը՝ անդուլ եւ անդադար պայքար մղել ճարմանդի եւ օտարացման վտանգին դէմ, որ ահաւելի քան վաթսուն տարիներէ ի վեր կը սպառնայ տարաւփիւռ հայութեան ազգային գոյութեան: Անոր խօսքերէն պարզուեցաւ, որ Թէքէեան Մշակութային Միութիւնը, միշտ հաւատարիմ հայապահպանական իր սրբազան առաքելութեան, երբեք միտք չունի ինքնանպատակ վայրի մը վերածելու Շահնուրեան Գրադարանը, այլ, նաեւ այս պարագային, դուրս գալով սոսկական աւանդապահի դերէն, կը ծրագրէ Շահնուրագիտական կեդրոնի մը վերածել այս գրադարանը, հոն մէկտեղելով Շահնուրի գրականութեան ու կեանքին հետ առընչուող բոլոր նիւթերը՝ յօդուածներ, թարգմանութիւններ, նամակներ, թերթերու կտրօններ, յուշեր, անձնական իրեր եւայլն: Այս կապակցութեամբ ան կոչ ըրաւ բոլորին՝ Շահնուրեան Գրադարանին նուիրելու իրենց տրամադրութեան տակ գտնուող

ՅԱՍՎԱԾ ԿՈՏՎԱԾՈ

= ՀԱՄԱՌՈՏ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ =

ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՎՈՒ ՀԱՄԱՐ

Վ Ա Վ Ո Տ Ի Ն

Վերադառնալ կեսդարյա հեռուն ժամանակներ, որոնք մեզ համար դարձել են անդունդ, որի խորքում մնացել են մարդիկ, ովքեր ապրել են մեզանից առաջ, ինչպես մենք ենք ապրում այսօր, ինչպես մեր զավակները կապրեն վաղը... Ահա թե ինչ է ստիպում ինձ ձեռքս տանել գրչին, թղթի վրա հանել մի քանի տող, որոնք, գուցե, ոչ ոքի հետաքրքրություն չեն առաջացնի, բայց ինձ համար շատ թանկ են...

Ես ոչ մի տեղից չեմ, ծնվել եմ Ղարաբաղում, Շուշիում, ապրել եմ այնտեղ մինչև 1937 թվականը, երբ ինձ ուղարկեցին Ռուսաստան՝ ուսումս շարունակելու։ Ես ունեի մի ընկեր, որի հետ միասին ապրում էինք մի սենյակում, նրա անունը Վավո էր։ Ինչպես ես, այնպես էլ նա ուսանող էր։ Ես սովորում էի Ռոստովի համալսարանի ֆիզիկամաթեմատիկական ֆակուլտետում, նա՝ Ռոստովի գյուղատնտեսական ինստիտուտում։ Ես ու Վավոն շատ լավ ընկերներ էինք, ամեն ինչ միասին էինք անում, ամեն ինչ կիսում էինք միմյանց հետ։ Ես ու Վավոն ապրում էինք ուսանողական հանրակացարանում, ուր մեզ տրամադրել էին մի սենյակ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Սապոնճեան և աղջիկները՝ Աստղիկ և Քաթրին, Տէր և Տիկին Ալպէր Սապոնճեան շնորհակալ - լութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, անձամբ կամ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր եւ մեծ - մօր՝

ԱՑՐԻ ՏԻԿԻՆ ՆՈՒԱՐԴ ՍԱՊՈՆՃԵԱՆԻ

մահուան (Փետրուար 4) առթիւ եւ որու թաղումը կատարուեցաւ Փետր. 9-ին, Քրեմլէն - Պիսէթրի գերեզմանատունը, ընտանեկան դամբարանին մէջ, ընտանե - կան մտերիմ շրջանակի մէջ։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Արմենուհի Միսաքեանի յիշատակին Տիկին Արմենուհի Գեւոնեան 100 Ֆ. կը նուիրէ Սամուէլ - Մուրատեան վարժա - րանին (ստանալ «Ցառաջ»էն)։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Առաք. Եկեղեցւոյ Ազգ. Մխիթեան վարչութիւնը շնորհակալու - թեամբ ստացած է հետեւեալ գումարնե - րը.- Հրանդ Թադէոսեանի մահուան տա - րելիցին առթիւ Այրի Տիկին Թադէոսեան 400 Եկեղեցւոյ 400 Սրահին եւ 200 Դպր - րոցին, Այրի Տիկին Զալուքճեան, Այրի Տի - կին Տ. Յակոբեան Մարգրիտ, Պ. Թորոս - եան, Շահէն 100 Եկեղեցւոյ, Այրի Տիկին Յակոբեան Մարգրիտ 100 Ֆ. Դպրոցին, Նիւ Եորքէն Տ.Տ. Փետրոսեան - Արթինեան Հրանդ Թադէոսեանի մահ - ւան տարելիցին առթիւ 200 Եկեղեցւոյ,

×

Գառնիկ Դաւիթեանի մահուան առթիւ՝ վոխան Ծաղկեպսակի Եկեղեցւոյ, Պ. Ու - զունեան 300, Տէր եւ Տիկին Ճէպրայէլ Պահատուրեան 250 Ֆ. Դպրոցին։

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Լիոն.- Մխաք Միրզէ «Ցառաջ»ի բար - գաւաճման կը նուիրէ 200 Ֆ. իր կնոջ՝ Արտեմիսի մահուան 3-րդ տարելիցին առ - թիւ, 200 Ֆ. իր անմոռանալի ուսուցի - չին՝ Շաւարշ Միսաքեանի մահուան 26-րդ տարելիցին եւ 100 Ֆ. իր սիրելի ընկերոջ Փիրայր Փալամուտեանի յիշատակին։

Ս. ՑՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՓԱՐԻԶ

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

Մեծ Պահքի ամբողջ շրջանին Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Զորեքշաբթի իրիկուններըը, ժամը ճիշդ 6-ին, կը կատարուին Հսկումի Ննջեցեա - կան եւ Հանդստեան ժամերգութիւնները, եւ կը տրուի աւուր պատշաճի քարոզ, ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցի եւ կարգի. -

Զորեքշաբթի, Փետրուար 16,
Քարոզիչ՝
ՆԵՐՍԵՀ Ծ. ՎՐԴ. ԲԱՊՈՒՃԵԱՆ

Զորեքշաբթի, Փետրուար 23,
Քարոզիչ՝
ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆՑ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Զորեքշաբթի, Մարտ 2,
Քարոզիչ՝
ՂԵՒՈՆԴ ՔՀՆՑ. ՍԱՊՈՒՆՃԵԱՆ

Զորեքշաբթի, Մարտ 9,
Քարոզիչ՝
ԺԻՐԱՅՐ ՎՐԴ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Զորեքշաբթի, Մարտ 16,
Քարոզիչ՝
ՄԻՒՌՈՆ ՎՐԴ. ԳՐՎԸԳԵԱՆ

Զորեքշաբթի, Մարտ 23,
Քարոզիչ՝
ՑՈՎՍԷՓ ՍՐԿ. ՊԱԼԸԳԵԱՆ

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Պանեէօ - Քաչանի մաս - նաճիւղին ընդհանուր ժողովը Զորեքշաբ - թի, Փետրուար 16-ին, ժամը 20·30-ին Տիկին Փափազեանի բնակարանը։

Կը խնդրուի ընկերուհիներէ ճշդապահ ըլլալ։ Կարեւոր օրակարգ։

Նոր լոյս տեսաւ՝

ԿԱՄ

Հանդէսին երկրորդ թիւը։ Պարու - կութիւնը հետեւեալն է.

ԿԱՄ	*Իբրեւ յառաջաբան*
Վ. ՕՇԱԿԱՆ	*Կեանքէն մահ*
Զ. ՈՐԲՈՒՆԻ Զի	*քո է կարողութիւն*
Ն. ՍԱՐԱՖԵԱՆ	*Վէնահէնի անտառը* (1)
Վ. ՊԵՆԻԱՄԻՆ	*Ի նպաստ բրտու - թեան քննադատութեան (գերմաներէ - նէ թարգմանուած)*
* *	*Վերջարան թարգմանիչին կողմէ։*

Այս թիւը կը կազմէ մօտաւորապէս 170 էջնոց հատոր մը։

Գինը՝ 75 Ֆ., 12 տոլար։

Պէտք է աւելցուի որ ԿԱՄ-ը մին - չեւ հիմա ամբողջովին անձնական ծախքով լոյս տեսած է, ու պարզա - պէս՝ ձեր աջակցութեան կը կարօտի, տպագրական սակաւութեան պատճա - ռով, իր գոյութիւնը ապահովելու համար։

Ներկայ թիւը ստանալու համար, դիմել միչտ նոյն հասցէին՝

Revue GAM
3, rue Philippe Hecht, 75019 Paris

Վճարումները նախընտրաբար՝ չէ - քով, Մ. Նշանեան, Ռըվիւ ԿԱՄ ա - նունին։

EXPOSITION
MINIATURES et KHATCHKAR

du 11 février au 7 mars
au Palais Saint-Jean
4, avenue Adolphe-Max
69005 LYON

une exposition d'art arménien **«Miniatures et Khatchkar»** ; sous la présidence d'honneur de M. Francisque COLLOMB, Sénateur et Maire de Lyon, et de M. NAHOUM, Directeur de l'Ecole Nationale des Beaux-Arts de Lyon.

Pendant l'exposition, conférence le samedi 5 mars à 20 h. 30, Salle des conférences, 9, place Lazare-Goujon à VILLEURBANNE: **« Les Khatchkars »** par M. Alberto PENSA, professeur à la Faculté d'Archéologie de l'Ecole Polytechnique de Milan.

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Մեքանիսիէններ եւ փինիսիոններու համար գործատուրներ եւ գործատուրու - հիններ։ Ապահով գործ եւ լաւագոյն պայմաններ։

Դիմել. -

Ets. CALDIRAC
(M. Mihran)
65, rue Meslay, Paris 3e
métro : Strasbourg St. Denis

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Վասպուրականի Ցաղթական Հերոս. մարտի 68-րդ տարեդարձի տօնակատա. - րութիւն եւ Վասպուրականի Հայր. Մխի - թեան Հիմնադրութեան 60-ամեակը՝ Ապրիլ 17, կիրակի, ժամը 13-ին ճաշով մը, Մարսէյլի Մշակոյթի Տան Վասպու - րական սրահին մէջ։

Cabinet TERZIYAN
(TOUTES ASSURANCES)
21, rue Lamartine, 75009 Paris
tél. 282 01 41
20 ANNÉES D'EXPÉRIENCE A VOTRE SERVICE
POUR TOUS VOS PROBLÈMES D'ASSURANCES
n'hésitez pas à nous consulter
ՁԵՐ ՏՈՒՆԸ, ԿԱՌՔԸ, ԳՈՐԾԱՏՈՒՆԸ, ԳՈՀԱՐԵՂԷՆՆԵՐԸ,
ՄՈՒՇՏԱԿԸ, ԿԵԱՆՔԸ ՑԱՐՄԱՐԱԳՈՑՆ
ԵՒ ԼԱՒԱԳՈՑՆ ՊԱՑՄԱՆՆԵՐՈՎ
ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԵԼ Կ'ՈՒԶԷՔ
ՄԻ ՎԱՐԱՆԻՔ ԴԻՄԵԼՈՒ
ԹԷՐՋԵԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԻՆ

LA CAPPADOCE
RESTAURANT ARMÉNIEN
OUVERT TOUS LES SOIRS DE 20h30 A L'AUBE
SAUF LUNDI
*
ORCHESTRE et CHANTEUR
tous les soirs
AUTOROUTE A 4 — 1ère SORTIE — PONT DE CHARENTON
BORD DE SEINE
67bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140
RESERVATION
tél. 375.05.30

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
– ՄԵԾ ՃԱՇ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ –
DANS LES SALONS DE L'HOTEL MERIDIEN
81, boulevard Gouvion St. Cyr, Paris 17e
ՇԱԲԱԹ ՄԱՐՏ 12, ԺԱՄԸ 20·30-ԻՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՌԱՒՕՏ
soirée animée par :
l'orchestre ARMENIAN-SUNSHINE, dirigé par Robert PAPAZIAN
Paul TOSCANO, violoniste de chez Raspoutine et son ensemble
CELINHO BARROS et son orchestre « RYTHMES DU BRESIL »
et des surprises
Սեղանները ապահովել, հեռաձայնելով՝
Մանուկեան - 381 80 82 *Ալեքսանեան* - 236 96 43 *Մուսան* - 535 85 26

OPTIMA Tours
Printemps en Arménie
— **PAQUES du 26 Mars au 6 Avril**
— **Cérémonies du 24 AVRIL en ARMENIE du 20 au 30 Avril**
accompagné par Sonia COUMRYANTZ
— **Du 20 Avril au 4 Mai**
— **Du 8 au 15 Mai**
— **Du 11 au 23 Mai**
— **Du 11 au 23 Juin**
demandez nos programmes détaillés.
Possibilités de départ de LYON et de MARSEILLE.
Renseignements et Inscriptions:
SONIA COUMRYANTZ
OPTIMA Tours
12, RUE VIGNON - 75009 PARIS
TÉL.: 742. 10. 35

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
15
MARDI
15 FÉVRIER
1983

LE NUMERO: 2.50 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ: 180 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 400 Ֆ. - Հատը: 2,50 Ֆ.

58ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.371 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 58e ANNÉE No 15.371

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱԽՕՍ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1/7)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՀԱՅ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՍԻՊԵՐԻԱ - ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱ ԿԱԶԱՄՈՒՊԻ ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ

Հայաստանի մասնագէտները, որոնք կ'աշխատին Սիպերիա - Արեւմտեան Եւրոպա կազմուղի շինարարութեան մէջ, ընդհանուր հաշուով կառուցած են 300 քիլոմեթր խողովակաշարք: Զանազան մասնագիտութիւններու բանուորներէ բաղկացած խումբերը կ'աշխատին այդ կազմուղի տարբեր հատուածներու մէջ՝ Սիպերիա, Կեդր. Ռուսիա եւ Անդրկարպատեան: Անոնք մասնաւորաբար աչքի կը զարնեն լեռնային վայրերու մէջ իրենց վարպետութեամբ: Հայաստանի մասնակցութիւնը այդ կառոյցին ատով չի սահմանափակուիր: Օրինակ, խողովակներու ազատման ժամանակ կ'օգտագործուին Հայաստանի մէջ պատրաստուած «Արբանեակ» եւ «Ուղեծիր» կաղապարումի սարքերը, որոնք զգալի կերպով կը կրճատեն աշխատանքներու ժամկէտները: Հայաստան յիշեալ կազմուղի շինարարութեան կը հայթայթէ նաեւ չարժական ելեկտրակայաններ, ժեներաթէօր - ներ, եւ այլ սարքաւորումներ:

×

«ԳՈՐԾՔ ԱՌԱՔԵԼՈՑ»Ի ՆՈՐ ՕՐԻՆԱԿ ՄԸ ՅԱՑՏՆԱԲԵՐՈՒԱԾ

Վոլոգդայի մարզի Ռիսաիւժնա քաղաքի (Դաշնակցային Ռուսիա) երկրագիտական Թանգարանին մէջ գտնուած է առաջին տպագիր գիրքի՝ «Գործք Առաքելոց»ի, ցայժմ անծանօթ օրինակ մը: Զայն յայտնաբերած են Լենինկրատի գրադարանի աշխատակիցները, որոնք մաս կը կազմեն Վոլոգդայի մարզի Թանգարաններու ցուցանմոյշներու ցանկը պատրաստող յատուկ Յանձնախումբին: Ցայժմ կը կարծուէր թէ պահպանուած են «Գործք Առաքելոց»ի ընդամէնը 47 օրինակներ, որոնցմէ 34-ը կը գտնուին Մոսկուայի եւ Լենինկրատի Թանգարաններն ու գրադարանները, 11-ն ալ Խորհ. Միութեան զանազան կեդրոնները, իսկ երկուքը՝ արտասահման, մէկը Տըպլինի հանրային գրադարանը, միւսը՝ Քեմպըրիճի Քոլէճը: Յայտնաբերուած 48-րդ օրինակը հրատարակուած է Իվան Ֆեոդորովի կողմէ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄՈՒԹԻՆ ՄԷՋ ԳՈՐԾՈՂՆԵՐ

×

Երբեմն կ'արժէ որ մտածենք մութին մէջ գործողներուն մասին եւ զարմանանք անոնց վրայ: Մեր լեզուն ժխտական իմաստ մը բեռցուցած է մութին մէջ գործելու բացատրութեան: Ես ասկայն այդ ժխտական իմաստին չէ որ կ'ակնարկեմ սա պահուն: Ընդհակառակն, ես կ'ակնարկեմ սքանչելի յատկութեան մը, որու չնորհիւ խաւարի մէջ թաղուած անբախտ մարդիկ կը չարունակեն գործել, կարծես թէ լուսաւոր աշխարհի մը մէջ ապրէին:

×

Անցեալ օր, երբ առիթով մը մեր չէնքին գետնայարկը իջայ ու, առանց կարենալ գտնելու, երկար փնտռեցի ելեկտրական կոճակը, լսեցի կեդրոնական ջեռուցման հնոցին առջեւ աշխատող մեքենաներուն հռնդիւնը: Բացարձակ խաւար մը կը տիրէր այդտեղ, սակայն մեքենան կ'աշխատէր կանոնաւոր կշռոյթով: Աւելի առաջ չէի մտածած, ուստի միամտօրէն հիացայ մեքենաներու վրայ, որոնք եթէ վառելանիւթ ունին, եւ եթէ խանգարուած ալ չեն, բնաւ լոյսի պէտք չունին աշխատելու համար: Աշխարհի բոլոր մեքենաները, չարժակները մութին մէջ կրնան աշխատիլ: Փխրթոնները, պուժիները, զսպանակները մութին մէջ իրենց երթալ - գալու ճամբան կը գտնեն առանց լոյսի: Ժամացոյցի մը մանրանկար ատամները, զսպանակները եւ պտուտակները իրենց փոքրիկ տուփին մթութեան մէջ կ'աշխատին զարմանահրաչ կատարելութեամբ: Մեքենան լոյսի պէտք չունի, մարդն է որ անդամալոյծ կը դառնայ, երբ աշխատանքի ընթացքին յանկարծ լոյսը կը խզուի իրմէ: Մարդը պէտք է տեսնէ:

×

Մարդը իսկապէս պէտք է տեսնէ՞ ոտկայն:

Մեր տպարանին անկիւնը, ամէն առաւօտ ժամը ութէն ալ առաջ, կոյր լրագրավաճառ մը կանգնած է: Ցաճախ թերթ մը կը գնեմ անկէ: Աղջեւի փոքրիկ սեղանին վրայ քով - քովի չարուած թերթերուն մէջէն, մատներու վարպետ խարխափումով մը կը զատէ ուզած թերթը ու կուտայ: Երբեք չըսեր· «Դուն զատէ՛ քու թերթդ, ա՛ռ»: Ինք կը զատէ: Չպատահեցաւ երբեք որ սխալ թերթ մը տայ: Չպատահեցաւ նաեւ որ չճանչնայ իրեն տրուած թղթադրամը: Ո՞ւրկէ, ի՞նչէն կը հասկնայ տրուած թղթադրամին քանինոց ըլլալը, չեմ գիտեր: Զայն կը տեղաւորէ գրպաններէն մէկուն մէջ, յետոյ դանազան գրպաններէն կը հանէ տասնոց մը, քսաննոց մը ու կը վերադարձնէ դրամին վրադիրքը:

Սկզբնական չրջաններուն կը դժուարանայի այդ դժբախտ մարդէն թերթ գնելու: Կը դժուարանայի մանաւանդ երբ դրպանիս մէջ չունէի թերթին ճիշդ փոխարժէքը ու կը ստիպուէի յիսուննոց մը, հարիւրնոց մը տալ: Նախընտրելի չէ՞ր երկու քայլ անդին նոյն գործը տեսնող կրպակէ մը գնել օրուան թերթս: Զրբի այդ բանը: Արդէն պէտք չկար: Աչազուրկ լրագրավաճառը մեծ դիւրութեամբ կը կատարէր լրագրավաճառի իր դերը: Ան լոյսի պէտք չունէր, մեքենայի մը նման կը գործէր կատարեալ խաւարին մէջ:

×

Անոնք որ ամէն օր արեւածագը կարենալ տեսնելու երջանկութիւնը ունին, դժուար կը պատկերացնեն որ մարդուս տեսողական ամբողջ ուժը միայն աչքերու մէջ կեդրոնացած կրնայ չըլլալ: Աչազուրկը մութին մէջ ալ կը գոյատեւէ ու կը գործէ, աչքի տեղ գործածելով իր ականջները, իր ձեռքերը, իր ոտքերը կամ պարզապէս իր սիրտը:

Հելէն Գէլլէր, կոյր ու խուլ նշանաւոր Ամերիկուհին, որ ամբողջ աշխարհի ցոյց տուաւ որ կոյր ու խուլ մարդն ալ կրնար գրել, կարդալ, չորս - հինգ լեզու սորվիլ եւ ուրիշներու օգնել, հարց կուտար թէ քանդակի մը նկատմամբ արդեօք ձեռքը աւելի զգայուն չէ՞ր, քան թէ աչքը: Ան իր գրասեղանին քով կախած էր մեծայլ մը, որու վրայ քանդակուած էր Հոմերոսի դէմքը: Ցաճախ կը չոյէր կոյր բանաստեղծին դէմքը, մանաւանդ աչքերը, եւ կարծես ականջներուն մէջ կը լսէր ուրիշ կոյր բանաստեղծի մը, Միլթոնի սա տողերը·

Օ՛ խաւար, խաւար, ցերեկուան
բոցավառ լոյսին մէջ,
Խաւար անփարատելի մութ,
յաւիտենական,
Որուն երբեք պիտի չյաջորդէ որեւէ
արեւածագ:

Եւ Հելէն Գէլլէր, ողբալով հանդերձ բախտակից երկու կոյր բանաստեղծներուն մեծ տառապանքը, չէր հասկնար թէ մարդուս աչքը իր ինչպէս կրնար տեսնել քանդակի մը դիծերուն ու կորութիւններուն այն նուրբ կատարելութիւնները, զոր ինք կը տեսնէր իր մատներուն ծայրերով:

×

Հոյակապ անհամար պատգամներ հասած են մեզի մութերու մէջէն: Օրուան լոյսէն զրկուած արտակարգ միտքեր, դիրքով ու երաժշտութեամբ, խօսքով ու ձայնով անհամար նպատակներ բերած են համամարդկային մշակոյթին: Այնքան լուսաւոր են այդ պատգամները, որ մարդիկ այսօր լուր անդամ չունին թէ անոնք ծնունդ առած են մութերէն:

Ի՞նչ հակապատկեր այն միւսներուն հետ, որոնք «մութին մէջ կը գործեն» ժխտական իմաստով: Ի՞նչ հակապատկեր այն իրական թշուառներուն հետ, որոնք լոյս ունին իրենց աչքերուն մէջ, բայց խաւար՝ իրենց միտքերուն խորը:

Ռ. Հ.

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

փԱՐԻԶի Սոռպոնի պատկառելի մթութեան մէջ է, որ Շաբաթ եւ Կիրակի հաւաքուած էին հարիւրաւոր մտաւորականներ եւ արուեստագէտներ, եկած աշխարհի չորս ծագերէն, Ֆրանսական կառավարութեան ծախքերով: Հրաւէրը ելած էր Մշակոյթի Նախարարին՝ Ժաք Լանկի կողմէ եւ նիւթն էր՝ «Ստեղծագործութիւն եւ բարգաւաճում», բայց ոչ ոք լաւ հասկցած էր այս formուլին նպատակն ու իմաստը: Նախագահ Միթերան ճառ մըն ալ խօսեցաւ այս առթիւ, եւ չեչտեց· - «Ֆրանսա միջազգային կոչում մը ունի: Իսկական մշակոյթ մը կը բեղնաւորուի արտաքին աւանդով: Նոյնիսկ եթէ ձեր ժողովը անմիջական դործադրելի եզրակացութիւններու չյանգի, հաւատացէ՛ք հանդրուան մըն է: Ուրիշ հանդիպումնե՛ր կը յաջորդեն: ... Իլի Վիեզել առաջարկեց ինծի, այս քաղաքին մէջ չուտով կազմակերպել հակահրէութեան դէմ համագումար մը, հաճոյքով կ'ընդունիմ իրեն չնորհել Ֆրանսայի հովանաւորութիւնը»: Ներկաներուն ամէնէն զարգացածը կը նկատուէր Լէոփոլտ Սեդար Սենկոր, բայց ներկայ էին նաեւ Մելինա Մերքուրի, Սոֆիա Լորէն, Ռոժէ Հանէն (Նախագահին աներձագը) եւայլն, եւայլն·:

ԹՈՐԻՆՈՑի մէջ (Իտալիա) չատ ծանր աղէտ մը պատահած է Կիրակի օր, սինեմայի մը մէջ, Սթաթուէօ, ուր կը ցուցադրուէր Ֆրանսական «Այծը» ժապաւէնը: Ժամը 17·30-ին է որ յանկարծ հրդեհ մը ծագած է, ահաւոր խուճապ մը ստեղծելով: Երկուշաբթի առտու մեռելներու թիւը 64 էր, մեծ մասը չնչահեղձութեամբ, եւ տասնեակներով վիրաւոր: պատճառը ծանօթ չէ, բայց հաստատուած է որ ապահովութեան միջոցները բաւարար չէին: Նոյն օրը, ուրիշ աղէտ մըն ալ տեղի կ'ունենար Իտալիան: Ալպեաններու մէջ թելեֆաիճի արկած մը, 10 մեռելով կը պատճառէր:

ԱՁՆԹԱՊԻՆ Ուրֆա գացող կառուղիի մը վրայ հանրակառքի արկած մը պատահած է առջի օր: 18 մեռեալ կայ եւ 6 վիրաւոր:

ՊԱՌՊի Լիոնի «մսագործը» հարցաղրոյց մը ունեցած է, զինքը կիւյան տանող օդանաւին մէջ, պոլիվցի լրագրող - ներու հետ: Կը խոստովանի թէ չի զղջար եւ թէ գլխաւոր յանցանքը՝ պարտուիլն է (վաէ վիքթիս, վա՛յ պարտուողին: Ն. Ք. 300-ին է, որ Պրէննիւս այս խօսքը ըսաւ Հռովմէացիներուն, երբ սուրը կը նետէր այն կշիռքին մէջ, ուր կը կշռուէր կալիացիներու մեկնումը գնող ոսկին: Կը յիշուի ցոյց տալու համար թէ պարտուողը յաղթողին կերին է): Պառպի կ'ըսէ թէ իր պարտականութիւնը ըրած է, պետն էր Ֆրանսայի հակակեռիլա խումբին եւ պատերազմ էր: Նոյն դահիճը անցեալ տարի կորնգուցած է իր կինն ու զաւակը եւ այլեւս իրեն համար կեանքը իմաստ չունի: Միւս կողմէ, Ռընէ Հառուի, որու մասին միչտ կասկածներ կան որպէս Ժան Մուլէնի մատնիչը, կ'ըսէ թէ ամբողջ ծրարներ ունի փաստաթուղթերու եւ չատերու քունը կրնայ փախիլ: Այս հին էջերը քրքրելով, ուրիչ հարցեր ալ կը ծագին, մանաւանդ Ժան Մուլէնի մասին, որու համար «համայնավար կուսակցութեան սուգանաւ» որակումն ալ կը տրուի: Ամէն պարագայի մէջ, եթէ քիչ մը մոռցուած էր տարիներուն հետ, կրկին մէջտեղ կ'ելլէ Ֆրանսական դիմադրութեան ներքին պառակտումները, համայնավար եւ ազգայնական հակամարտութիւնները, որոնք մասնակիցներու առաջնորդեցին: Ներկայիս, Պառպի «չեմ զղջար» կ'ըսէ, բայց կարեւոր է որ Ֆըրան ալ չզղջայ զինքը, ի վերջոյ, բերած ըլլալուն համար:

ՖԱՆՖԱՆԻ, Իտալիոյ նախարարապետը Փարիզ եկաւ, տեսակցութիւններ ունենալու համար Նախագահ Միթերանի եւ քաղաքական այլ պատասխանատուներու հետ, աւելի սերտացնելու նպատակով Հռոմ - Փարիզ կապերը:

ԻՐԱՆի Մուճահետոհիններու համաձայն, Յունուարին, մէկ չաբթուան ընթացքին 1800 հոգի զնդակահարուած են Էվինի բանտին մէջ:

ՇԱՐՈՆ միչտ անդամ է Իսրայէլի կառավարութեան պետական նախարարի հանգամանքով միայն, հեռացուելէ ետք Պաշտպանութեան նախարարի իր պաշտօնէն:

ՍԱՎՈՒԱՑի մէջ, հիւսքի հետեւանքով դահուկ ընող վեց հոգի մեռած են:

ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼԸ ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՄԱՍԻՆ

×

Իտալիոյ ընկերվարական պաշտօնաթերթ Ավանթիի (Յառաջ») մէջ (Յունուար 10) էմօ Էկոլի չահեկան յօդուած մը ստորագրած է «Հայերու Սփիւռքը» խորագրուած:

Յօդուածագիրը նպաստաւոր ակնոցով կը մօտենայ հայ դատին, հակիրճ ակնարկ մը նետելով ներկայ սփիւռքեան դոյավիճակին եւ անցեալի պատմութեան:

ժողուար կը պատկերացնեն որ մարդուս տեսողական ամբողջ ուժը միայն աչքերու մէջ կեդրոնացած կրնայ չըլլալ: Աչազուրկը մութին մէջ ալ կը գոյատեւէ ու կը գործէ, աչքի տեղ գործածելով իր ականջները, իր ձեռքերը, իր ոտքերը կամ պարզապէս իր սիրտը:

Հելէն Գէլլէր, կոյր ու խուլ նշանաւոր Ամերիկուհին, որ ամբողջ աշխարհի ցոյց տուաւ որ կոյր ու խուլ մարդն ալ կրնար գրել, կարդալ, չորս - հինգ լեզու սորվիլ եւ ուրիշներու օգնել, հարց կուտար թէ քանդակի մը նկատմամբ արդեօք ձեռքը աւելի զգայուն չէ՞ր, քան թէ աչքը: Ան իր գրասեղանին քով կախած էր մեծայլ մը, որու վրայ քանդակուած էր Հոմերոսի դէմքը: Ցաճախ կը չոյէր կոյր բանաստեղծին դէմքը, մանաւանդ աչքերը, եւ կարծես ականջներուն մէջ կը լսէր ուրիշ կոյր բանաստեղծի մը, Միլթոնի սա տողերը ·

Օ՛ խաւար, խաւար, ցերեկուան
բոցավառ լոյսին մէջ,
Խաւար անփարատելի մութ,
յաւիտենական,
Որուն երբեք պիտի չյաջորդէ որեւէ
արեւածագ :

Եւ Հելէն Գէլլէր, ողբալով հանդերձ բախտակից երկու կոյր բանաստեղծներուն մեծ տառապանքը, չէր հասկնար թէ մարդուս աչքը իր ինչպէս կրնար տեսնել քանդակի մը դիծերուն ու կորութիւններուն այն նուրբ կատարելութիւնները, զոր ինք կը տեսնէր իր մատներուն ծայրերով :

×

Հոյակապ անհամար պատգամներ հասած են մեզի մութերու մէջէն: Օրուան լոյսէն զրկուած արտակարգ միտքեր, դիրքով ու երաժշտութեամբ, խօսքով ու ձայնով անհամար նպատակներ բերած են համամարդկային մշակոյթին: Այնքան լուսաւոր են այդ պատգամները, որ մարդիկ այսօր լուր անդամ չունին թէ անոնք ծնունդ առած են մութերէն:

Ի՞նչ հակապատկեր այն միւսներուն հետ, որոնք «մութին մէջ կը գործեն» ժխտական իմաստով: Ի՞նչ հակապատկեր այն իրական թշուառներուն հետ, որոնք լոյս ունին իրենց աչքերուն մէջ, բայց խաւար՝ իրենց միտքերուն խորը:

Ռ. Հ.

ՎԱՂԸ՝

կը վերջանայ
ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

Հինգշաբթի՝

ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕԹԸ

ՁԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ՆՈԹԵՐ

ՀԱՄՇԷՆՑԻՆԵՐԸ՝ ԾԱՆՕԹ ԵՒ ԱՆԾԱՆՕԹ

Բ.

Մոլդովկայէն կ'ելլենք ուղղուելու հա-մար դէպի Սոչի, ուրկէ կ'անցնինք Ուչ - Դերէկ: Լեռնային գիւղը թաղուած է կա - նաչութեան մէջ:

Կը յիշատակուի, որ Սեւ Ծովու հարա-ւային ափերը եզերող շրջաններու մէջ Հայերը կը բնակէին մեր ժողովուրդի կազմաւորման հին ժամանակներէն: Ա-նոնց հոսանքը դէպի այս վայրերը յայն ծաւալ ստացաւ, երբ սերտացան պոնտա-կան հզօր թագաւորութեան եւ Հայաս - տանի կապերը: Ցետագային Համշէն կոչ-ուած տարածութիւնը Հայկական Սպերի եւ Տայքի հիւսիսային գրացին էր: Մով-սէս Խորենացի կը վկայէ, որ Պարխարեան լեռնաշխարհին մէջ բնակած են Հայեր: Պատմելով Հայոց Վաղարշակ թագաւորի մասին, ան կ'ըսէ, թէ Վաղարշակ այդ կողմերը ամբարանոցներ կառուցած է: Ցետագային այդ վայրը հաստատուած են բազմաթիւ Հայեր: Ինչպէս Ղ. դարու պատմիչ Ղեւոնդ կը յայտնէ, Արաբներու անվերջանալի կողոպուտներէն եւ սոսկա-լի հարկերէն պզտուած, հայր ու որդի Շա-պուհ եւ Համամ Ամատունի իշխաններու եւ այլ երեւելիներու առաջնորդութեամբ, 789 - 790 թուականներուն, չուրջ 12 հա-զար հոգի, թողլով իրենց հայրենի վայ - րերը, հաստատուած են այդ լեռնաշխար-հը: Դիւրին չէր հեռացողներու ուղին: Զիրենք կը հետապնդէն Արաբները, բայց հիւսիս - արեւմտեան կողմ դատուին մէջ տեղի ունեցած ճակատամարտին մէջ կը չախչախուին ու կը փախին: Գաղթական-ները բնակութիւն կը հաստատեն Բիւ - զանդիոնի տէրապետութեան տակ գտնը - ւող հայկական հողերուն վրայ՝ Խաղտիք: Կոստանդին Զ. կայսրը «լուր առնալով կանչեց զիրենք, պատիւներ տուաւ նա - խարարներուն եւ անոնց հետեւորդներուն, իսկ հասարակ ժողովուրդին բնակեցուց դեղեցիկ եւ արգաւանդ երկրի մը մէջ:

Համամ Ամատունի կը հաստատուի Խաղտիքի Տամբուր քաղաքը, բայց հոս ալ հանգիստ չունենար: Արաբներէն զօրք ստանալով, Վաչէական անունով վայրագ իշխան մը կ'աւերէ Տամբուրը: Համամ Վաչէականի քեռորդին էր, բայց դատ - ճանը կը ձերբակալէ Համամ իշխանը եւ ձեռքին ու ոտքին ծայրերը կը կտրէ: Համամ իշխանը նորէն կը կառուցանէ քանդուած քաղաքը եւ իր անունով կը կոչէ Համամշէն:

Երկրի դժուար անցանելի ու անշահելի բլուրը, ըստ երեւոյթին, իր դերը խա -ղացած է, որպէսզի պահպանուի անոր անկախ կամ կիսանկախ գոյութիւնը: Ամատունիներու հիմնած Համշէնի իշխա-նութիւնը կը դոյատեւէ չուրջ հօթը դար: Սակաւաթիւ պատմական տուեալները պահպանած են միայն Ժե. դարու քանի մը իշխանաց իշխաններու անուններ՝ Ա-ռաքել, Դաւիթ, Վարդ, Վեքէ, Դաւիթ Բ.: Համշէնի իշխանութեան վերջ կը տրուի 1489-ին: Ցիշենք, որ տակաւին 1453-ին Թուրքերը գրաւած էին Կ. Պո - լիսը:

Իսկ մինչ այդ, ԺԳ. դարուն հիմնուած Տրապիզոնի կայսրութեան մէջ համախըմ-բուած էին Հայերով, Յոյներով եւ Վրա-ցիներով բնակեցուած շրջանները, եւ Համշէնը կայսրութեան կազմին մէջ ալ կը պահէր իր կիսանկախ գոյութիւնը: Համշէնցիներու քաջութեան վկայութիւնն է այն՝ որ անոնց իշխանութիւնը դիմա - դրաւեց օսմանեան կայսրութեան եւ պա - հեց իր կիսանկախ գոյութիւնը երեք տասնամեակներէ աւելի, քան Տրապիզո-նի յունական կայսրութիւնը:

Ժէ. դարուն զուտ հայաբնակ այս գա-ւառը ունէր տասը հազար տուն: Եթէ նը-կատի առնենք, որ այն ժամանակուան տունը առնուազն 7-էն 10 հոգիէ բաղկա-ցած բազմանդամ ընտանիք էր, վստահո-րէն կարելի է ըսել, որ այդ շրջանին Համշէնի մէջ 70-էն 100 հազար Հայու - թիւն կար:

Ժե. դարու վերջերը եւ յատկապէս Ժէ. դարու սկիզբները կը սկսի Համշէնցիներու նոր, աւելի ոչբերդական ոգիով կռիւ - նը: Թուրքերը մահուան սպառնալիքով կը փորձեն գտնտիոխոս ընել ժողովուրդը: Հաւատքի համար կռիւը կը խլէ բազմա-թիւ զոհեր, իսկ արնաքամ բեկորները կը սփռուին Պաֆրայէն մինչեւ Տրապիզոն, հոնկէ ալ մինչեւ Օրդու, Ունիէ, Թերմէ, Սամսոն ու Նիկոմիդիա, հարիւրաւոր քի-լոմեթրներով հեռանալով հայրենի տու - նէն, կը հաստատուին Սեւ Ծովու հարաւ - արեւելեան ափերը: Անոնք Համշէնի, Կարա - Դերէկի շրջանը եւ Ճորոխի հո - վիտը միայն մասամբ կ'ընդունին մահ - մետականութիւնը, այն ալ յամառ ու ա-րիւնահեղ պայքարէ հետք:

... 1910-ի ամառը Տրապիզոնի շրջա - կայ գիւղերը այցելելով, Հրաչեայ Ա.ճառ-եան գրած է. «Համշէնը այսօր ունի 70-ից աւելի գիւղ եւ 6000 տուն բնակիչ, որոնք սոյն մահմետական Հայերն են: Սրանք մինչեւ այսօր Հայերէն են խօսում, մա - նաւանդ կանայք, որոնց շատը տակնկելէն չի հասկանում»: Հինգ տարիետք կը ըս-կսի Մեծ Եղեռնը, որուն արեան յոր - ձանքներուն մէջ կը ընկղմին նաեւ Համ - շէնցիներու բազմաթիւ գիւղեր ու բնակա-վայրեր: Ներկայիս դժուար, թերեւս նաեւ անկարելի է ճշդելիս թիւը տալ բոլոր անոնց՝ որոնք զոհ գարձան այդ արհա -ւիրքին: Ծանօթ է, որ Թուրքիա կատարե-ւած մարդահամարի արդիւնքները միշտ հակառական եղած են: Ոչ միայն պաշ - տօնական ցանկերու մէջ Հայերու և միւս քրիստոնեաներու թիւը պակաս կ'արձա - նագրուէր, այլեւ իրենք՝ Հայերն ու միւս քրիստոնեաները կը թաքցնէին իրենց ճիշդ քանակը, բազմաթիւ հարկերէ խու-սափելու համար: Այսպէս, 1900-ի մար - դահամարի տուեալներով Տրապիզոնի նա-հանգին մէջ, կ'ապրէին 60 հազար կրօ - նափոխ, նոյնքան ալ քրիստոնեայ Հա - յեր: Համշէնահայերու հետ խառն կային նաեւ ինքզինք խալդ կոչող ժողովուրդի դիւղեր՝ 30 հազար բնակչութեամբ: Հա-ւանաբար ասիկա իր բնօրրանին մէջ ապ-րող Հայոց Խաղտիք գաւառի բնիկ ժողո-վուրդն էր:

Ինչպէս տեսանք, գարուս սկիզբը Տր - բապիզոնի նահանգին մէջ պաշտօնական տուեալներով կ'ապրէին 120 հազար քր - իստոնեայ եւ կրօնափոխ Հայեր: Մէկու-կէս տասնամեակ յետոյ, աւելի ճշդուած եւ անկողմնակալ հաշիւներով նոյն նա - հանգի Հայերուն թիւը կ'անցնէր 200 հա-զարը՝ 106 հազար քրիստոնեայ եւ նոյն - քան կամ աւելի կրօնափոխ Հայեր:

Համազգային ողբերգութեան սեւ գի - շերը չատ երկար տեւեց Համշէնցիներու համար՝ մինչեւ 1924: Ու հիմա, եկած - հասած եմ այս կանաչ ու խաղաղ կէսօր-ւան մէջ ննջող Ուչ - Դերէկ գիւղը եւ կ'ուզեմ գրի առնել վերապրողներու կեան-քի ողիսականը:

... Ծովեզերեայ այս Հայերու պատ - մութիւնը կը նմանի Մուսալեռցիներու պայքարի պատմութեան: Արդեօք կարե - լի պիտի ըլլա՞յ չափով մը ուսումնասի - րել Սեւ Ծովու հարաւային ափերու Հա - յութեան չուրջ ինը տարի տեւած ոդիսա-կանը: Ինը տարի տեւած գիշեր, մաքա - ռում ու հերոսացում: Եւ մանկութիւն չտեսած, մահուան ու սարսափի մէջ ծը-նած, լեռնային կիրճերու եւ մութ թա - քստոցներու մէջ լոյս տարեկան դարձած երախաներու պատմութիւնը պիտի դըր - ւի՞ արդեօք: Պիտի դրուի՞ արդեօք, թէ ինչպէս 1924-ին Համշէնցիներու վերջին առաղաստանաւերը բաժնուեցան հայրե-նի ափերէն ու լողացին նոր հողմերուն ընդառաջ:

Զարմանալի ժողովուրդ մը, որ իր կենսունակութիւնը հաստատող բազմա - թիւ փաստեր կուտայ:

Դպրոմիս աւանն ենք: Կը ծանօթա - նանք Սերգէյ Պոլէ դիւղի հայկական վարժարանին: Տնօրէնը՝ Խաչիկ Մելքոն - եան, գիտել կուտայ, թէ վարժարանը բաղկացած է երկու բաժիններէ՝ միջնա - կարգ հայկական եւ ութամեայ ռուսա - կան: Հայկական բաժնի աշակերտները կուգան զանազան գիւղերէ, նաեւ Սոչիէ: Տնօրէնի գրասեղանին վրայ կան տուեալ-ներ այդ գիւղերու բնակչութեան թիւի մասին: Վեց գիւղերու մէջ՝ Սերգէյ - Պոլէ, Բարանովկա, Օրդինկա, Վասիլեւ-կա, Ռոզդիսի Կոտիոլ եւ Վարվարովկա, կ'ապրին 2727 Հայեր: Գիւղերու փոքրու-թեան պատճառով է, որ քանի մը բնա - կավայրի միայն մէկ դպրոց կը սպա - սարկէ:

Մեր զրոյցին կը մասնակցին ուսում - նապետ Վանիկ Մարզարեան եւ աշխար - հագրութեան ու պատմութեան ուսուցիչ Վլադիմիր Կիրակոսեան: Մարզարեան Ղարաբաղցի է, իսկ Կիրակոսեան՝ Ախալ-քալաքցի: Կ'ըսեն թէ դպրոցը յառաջ - դիմութեամբ եւ կարգապահութեամբ աչ-քի կը զարնէ ամբողջ շրջանին մէջ: Վեր-ջին երեք տարիներուն ընդամէնը 2 շրջա-նառարաններ լրենց ուսումը շարունակած են Հայաստանի մէջ: Ասիկա, ի հարկէ, շատ փոքր թիւ մըն է: Ցաւալի է ուսու-ցիչներու հարցը: Նախակրթարանի ու - սուցիչ չունին: Ընդհանրապէս ուսուցչի շատ կարիք ունին նաեւ այն դպրոցները, որոնց մէջ նախատեսուած է հայերէնի արտա - դասարանային ուսուցումը: Ա.յս-պէսով, հայերէնի տարրական գրաճանա-չութիւն ունենալու կարելիութենէն կը գրկուին հազարաւոր հայ երախաներ: Բայց ստեղծուած վիճակի պատճառները պարզելու համար պէտք է անդրադառնալ գործի նախապատմութեան:

1920 Դեկտեմբերէն մինչեւ 1921-ի Մար-տը, այսինքն չորս ամսուան ընթացքին Կրասնոդարի մէջ բացուեցան հայկական 51 վարժարաններ: Դժուար էր մէկ ան - դամէն լուծել կրթութեան հարցը: Զկա-յին յարմար չէնքեր, գրենական պիտոյք-ներ, կահաւորում եւայլն: Զկային նաեւ ո՛չ դասագիրքեր, ո՛չ ալ բաւարար թէ - ւով ուսուցիչներ: 1921-ի Յունուարին կազմակերպուեցաւ 20 օրեայ դասընթացք մը ուսուցիչներու համար: «Կարմիր Աստղ» թերթը լայն գործունէութիւն ու-նեցաւ մայրենի լեզուով դասագիրքերու պատրաստութեան եւ լոյս ընծայման նը-պատակով: Թերթին առաջարկով հայե - րէնի ուսուցիչները կազմեցին նոր այր - բենարան մը: 1921-ի սկիզբը կը բանէին քսան դպրոցներ: Ահա, նման թափով ըս-կըսաւ Կրասնոդարի Հայերու կրթական գործը եւ անոր արդիւնքն էր, որ յետա-դային, հոն հիմնուեցան հայկական միջ-նակարգ, ութամեայ եւ նախակրթարանի մակարդակներով 140 վարժարաններ: 1921 Մարտ 13ին, Կրասնոդարի մէջ բաց-ուեցաւ նաեւ «Ստեփան Շահումեան» հայ-կական ժողովրդական համալսարանը, ուր կը դասաւանդուէին մարզարանութիւն, բնագիտութիւն, աշխարհագրութիւն, աստղագիտութիւն, գրականութիւն, խոր-հրդային շինարարութեան հարցեր, քա - ղաքատնտեսութիւն եւ հայ ժողովուրդի պատմութիւն:

Դժբախտաբար, գանազան պատճառնե - րով, լաւ սկսած գործը կիսատ մնաց: Այսօր Կրասնոդարի մէջ կան հայկական չորս վարժարաններ: Որո՞նք են պատ - ճառները: Նախ՝ որ չկային ուսուցիչներ հայերէնի եւ գրականութեան, ինչպէս նաեւ այլ առարկաներու ... Շատ զոհեր խլեց Բ. Աշխարհամարտը: Զիրենք փո - խարինեցին Ռոստովի հայկական ման - կավարժական դպրոցի շրջանաւարտնե - րը, Հայաստանէն եւ գրացի Հանրապե - տութիւններէ եկած սակաւաթիւ ուսու - ցիչներ: Սակայն, տարիներու ընթացքին կը մեծնար պահանջը:

Ո՞ւր է ելքը: Պէտք է Հայաստանի ման-կավարժական հիմնարկներու մէջ ամէն տարի քանի մը տեղ յատկացուի այլ Հան-րապետութիւններու հայկական վարժա - րաններու շրջանաւարտներուն, որոնց մեծ մասը, աւարտելէ ետք սիրով կը վերա - դառնայ հայրենի գիւղ կամ քաղաք:

... Կը հանդիպինք Բերանդայի դպրո-ցի տնօրէն, «Զարի Համշէնական» գրա - կան խմբակի ղեկավար, բանաստեղծ Ա-շոտ Քոչքոնեանի: Ան կը գրէ Համշէնի բարբառով: ... Փոքր գիւղ մըն է Բե - րանդա, ընդամէնը 75 տունով: Փոքր է նաեւ գիւղի ութամեայ դպրոցը: Հրա - ժեշտ տալով Բերանդա գիւղին, Աշոտ Քոչքոնեանի հետ կը վերադառնանք Լոռ, ուր տեղի պիտի ունենար «Զարի Համշէ - նական» գրական խմբակի հերթական հանդիպումը:

Խմբակը կազմուած է 1966-ին: Հայ գի-րի ու գրականութեան սիրահար անոր քան անդամները զանազան մասնագի - տութիւններու տէր մարդիկ են, որոնք ամիսը անգամ մը, երբեմն 100 - 200 քի-լոմեթր հեռաւորութենէ գալով հանդի - պում կ'ունենան իրենց գրչեղբայրներուն հետ: Եւ այսօր, դարձեալ հաւաքուած են անոնք Լոռի ակումբներէն մէկուն մէջ ու կը կարդան իրենց գործերը, դի - տողութիւններ կ'ընեն: Քննարկումը կ'եր-կարի, որովհետեւ անհրաժեշտ է քնա - րել այն դրութիւնները, որոնք պիտի ներկայացուէին «Զարի Համշէնական»ի Գ. հաւաքածոյին համար (նախորդները տպագրուած են 1971-ին եւ 1978-ին): Առաջինի «կնքահայր»ն ու կազմողն է Սերօ Խանզադեան, երկրորդինը՝ Աշղ - րանիկ Զէյթունեան: Գրական խմբակը միաձայնութեամբ կ'որոշէ, որ երրորդն ալ ինք կազմէ:

ՍԵՐԳԷՅ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

(Շար. 2)

ՀԱՅՈՒՆԻՔ

Հարսնիքը ամուսնութիւնը վաւերացնող ծիսակատարութիւնն է: Հասարակութեան զարգացման հին՝ մայրիշխանութեան շըր-ջանին, կատարուած է պարզ արարողու-թիւններով: Որպէս ամուսնութեան սովո-րութեան ձեւակերպում՝ հարսնիքը գա-գաթած է յատկապէս հայրիշխանութեան ընթացքին, երբ հաստատուած է մենա-մուսնութիւնը եւ կնոջ բնակութիւնը ա-մուսնոյն տունը: Բոլոր ժողովուրդնե-րուն մէջ ամուսնական արարողութիւննե-րու չարքի գլխաւոր յատկանիշն է ծնողք-ներու տունէն հարսը՝ ամուսնոյն տունը փոխադրելու թատերական արտայայտու-թիւնը: Հարսնիքին, որպէս կանոն, կ'ին-կերանան խնջոյքները, նուէրներու փո-խանակութիւնը, երդն ու պարը եւ այլ զուարճութիւններ: Հարսնիքին կը մաս-նակցին փեսայի ու հարսի ազգականնե-րը, մերձաւորները եւ ծէսի համար սահ-մանուած յատուկ անձեր՝ խնամախօսներ, խնամիներ, կնքահայր, հարսնեղբայր, խաչեղբայրներ, քահանայ եւայլն: Յա-ճախ թատերականօրէն կը ներկայացուին ամուսնոյն եւ անոր ընկերներու - թարե-կամներու կողմէ հարսի առեւանգումը, հարսնցուն եւ անոր հարազատներու դի-մադրութեան եւ այլ տեսարաններ: Հարս-նիքը բոլոր ժողովուրդներուն մօտ կ'ար-տայայտուի ազգային սովորութիւններու յատկանիշներով:

Հայաստանի ազգագրական իւրաքան-չիւր շրջան ունեցած է իրեն յատուկ հար-սանեկան ծիսակարգ, որուն մէջ առանձ-նացած են գրեթէ բոլոր շրջաններու հա-մար ընդհանուր կարգ մը արարողու-թիւններ: Ազգագրական բոլոր շրջաննե-րուն մէջ հարսնիքէն առաջ որոշուած է հրաւիրուղ հիւրերու թիւը, թէ որոնք պէտք է մասնակցէին ճաշին, թէեւ գիւղի կամ թաղի բոլոր բնակիչները առանց ին-րաւէրի կրնային երթալ հարսանիքի տու-նը՝ պարելու: Հարսնիքները կատարուած են առաւելաբար աշնան՝ դիւղատնտեսա-կան աշխատանքներէ ետք: Տեւած են 3 - 7 օր: Գերադասուած է սկիզբ Ուրբաթ կամ Հինգշաբթի եւ աւարտել կիրակի օրը: Հարսանեկան բուն պատրաստու-թիւնները սկսած են հարսը լոգցնելով, որ կարգ մը շրջաններու մէջ կատար-ւած է երդի ու պարի ընկերակցու-թեամբ: Փեսան լոգցուած են առանց հանդիսաւորութեան, բայց սափրելու եւ մա-զերը կտրելու արարողութիւնը, որուն մասնակցած են անոր ազգականներն ու շքախումբի անդամները, նոյնպէս կա-տարուած են մեծ հանդիսաւորութեամբ: Փե-սայի տունը, տարեց ազգականներու նե-կայութեամբ, տեղի ունեցած է պիտի կարասները բանալու եւ ամանները մէջ լեցնելու արարողութիւնը: Նոյն ժամա-նակ տղուն հայրը, քահանայի ընկերակ-ցութեամբ, օրհնել տուած է իր նախնի-ներու եւ հանգուցեալ հարազատներու դերեզմանները, իսկ փեսան այցելած է իր եւ հարսնցուն ազգականներուն՝ այդ տարուան ընթացքին մեռած անձերու բա-նիքներէն հարսնիքը սկսելու արտօ-նութիւն առանալու համար: Նոյն օրը թէ հարսին եւ թէ՛ փեսային տունը պատ-րաստուած է հարսին նստելու տեղը, որ հարսի տան մէջ վարագուրուած է խոր-հրդաւոր նախշակարերով, աչքի ու-նքներով, թալիսմաններով զարդար-ուած՝ հմայական պահպանակի նշանակու-թիւն ունեցող վարագոյրներով:

Իրիկունը տեղի ունեցած է «հինգպէկ»ը: Երդի ու պարի ընկերակցութեամբ հարս ու հարսանեկան զոյգ թխելուն մասնակցած են կիներ ու աղջիկներ:

Առաւօտուն, փեսայի տան կատարի զուռնայի հնչիւններով սկսած է հարս-նիքը: Հիւրերու հաւաքուելէն ետք կնքա-հայրն ու փեսան մակարներով (փե-սայի ամուրի ընկերները) շրջապատած նուագի առընթեր սկսած են մասցուի հա-մար եզ մորթելու արարողութիւնը: կնքա-հայրը, որ մեծ ու պատուոյ դեր ու-նեցած է հարսնիքի մէջ, մասը թաթխե-լով մորթուած կենդանիի արեան մէջ, փեսայի ճակատին խաչ քաշած է, փո-կանք բանալիով մը կղպած արեան մէջ, ապա թել մը թաթխած է արիւնին մէջ ու հանդոյց ըրած, հուսկ՝ արեան մէջ թաթ-խած դանակը դրած է պատեանը (իբրեւ թէ կապելու համար չար ոգիները, որոնք կրնան «վնասել» փեսային): Այնուհետեւ հանդիսաւորութեամբ հագցուցած են փեսա-յին հագուստները եւ կապած գաշտին

Շատ մը չրջաններու մէջ կնքահայրը ձերմակ, կանաչ թաշկինակներով ուսը կապ («ուսպանա») կապած է փեսային։ Գլխարկին վրայ ամրացուցած են թաշկինակներ կամ ժապաւէններ, առջեւի մասը՝ աքաղաղի երկու փետուրներ եւ կանաչ - կարմիր բուրդէ թելերով նախշուած վայտիկ մը։

Կէսօրին կամ իրիկունը զոգած են հարսին մօտ։ Մակարներէն մէկը մատուցանուած է հարսին հագուստները։ Ցաջորդ առաւօտեան, հարսը հագնելու առեն, կնքահայրը վերցնելով զօտին ու զոգնոցը՝ երեք անգամ զարճած է հարսին չուրջը, ապա կապած է եւ կրկնակին զարնելով մաղթած է տղայ ունենալ։ Կնքամայրը ծածկած է հարսը մեծ ծածկոցով մը, իսկ երախաներ ունեցող ու բախտաւոր նկատուող զոյգ մը բռնած է հարսին ձեռքը եւ կանդնեցուցած փեսային կողքին։ Ճամբայ ելլելէ առաջ, նռրապակները՝ ի նշան օճախի հանդէպ յարգանքի, համբուրած են թոնիրի չուրթը, հրաժեշտ տուած ծնողքներուն, ղրկրացիներուն եւ բարեկամներուն։ Ապա հարսնեւորները երգելով, պարելով, ծափերով, աղմուկով, կրակելով ու բացականչութիւններով զոգած են եկեղեցի, ուր մակարները հսկած են, որ չար մարդիկ չխանգարեն պսակադրութիւնը։

Պսակէն ետք պսակադիրը դունաւոր թելերէ նարօտ մը կապած է հարսի ու փեսայի վզին եւ մոմով ամրացուցած։ Այնուհետեւ ուրիշ ճամբով զոգած են փեսայի հօրենական տունը։ Զանգեզուրի եւ Ղարաբաղի մէջ վերադարձած են աղջկան հօր տունը եւ հարսը կրկին նստեցուցած վարագոյրին ետեւը։

Հարսնիքը ղեկավարած է մանուկցոյներու կոչմէ ընտրուած թամատան, որուն օժանդակած է օղնականը (կենացներ ծաղկեցնողը)։ Սովորաբար հարսնիքներու ընթացքին, իրարու հետ կըռւած մարդիկ հաշտուած են։ Տղան մայրը հարսի ուսին հաց փռելով համբուրած է երկուքին ճակատը եւ քաղցրաւենիքի լեցուցած գլուխներուն։ Հարսնեւորները ծոխած են կեսուրն ու կեսրայրը կոխի բռնուիլ։ Ձեւականօրէն կը յաղթէր կինը (այս ծէսը կը խորհրդանշէր մայրիշխանութեան երբեմնի գոյութիւնը)։ Մուտքին կնքահայրը թուրը պահած է հարսու փեսայի գլխուն վերեւ, իսկ անոնք կոտրելով ոտքերուն տակ նախապէս դըրուած ափսէները, իրրեւ թէ իրենք պիտի ապահոված են չարքերէն։ Մինչ տեղի ունեցած են հարսը ընդունելու արարողութիւններ, հարսին տունէն բերուած վարագոյրը կապած են հարսին յատկացուած անկիւնը եւ հարսը տարած վարագոյրին ետեւ, ուր ան հաւաքուած երախաներուն մէկական նուէր տալէ ետք պրկած է ամէնէն փոքր տղան, որպէսզի տղայ առջինեկ ունենայ։ Նորապսակները համբուրած են նոր օճախի թոնիրին չուրթը։

Հարսնիքի ընթացքին խմած են 3 - 7 պարտադիր կենացներ (նախնիներու յիշատակ, ծնողքներու, զոյգերու, ապա կնքահօր ու մնացեալ հարազատներու)։

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ 2ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

—×—

ՄԱՐՍԻԼԻ. - Մեր զաղութային կեանքէն ներս երգչախումբի մը գոյութիւնը եւ դերը յոյժ կարեւոր է որպէս հայ մըշակոյթի, հայ երաժշտութեան եւ գեղարուեստի արտայայտութիւն, բայց եւ նաեւ որպէս հայապահպանումի ազդակ։ Ահաւասիկ, կրկնակ պատճառներ քաջալերելու համար այս ուղղութեամբ կատարուած ամէն նախաձեռնութիւն, ամէն ճիգ։

Անկասկած, այս դիտակցութեամբ է որ, Կիրակի, Յունուար 30-ին, հոծ բազմութիւն մը, ներկայ եղաւ Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ երգչախումբի 2-րդ տարեդարձի տօնախմբութեանց։

Օրը սկսաւ եկեղեցական արարողութեամբ։ Յակոբ Եպիսկ. Վարդանեան մատոյց պատարագը, զոր ներդաշնակութեամբ մեկնարանեց քառաձայն երգչախումբը Ժիւլիէթ Ելմազեանի ղեկավարութեամբ։ Հանդիսութիւնը չարունակուեցաւ եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ հայկական ժամերգութենէն ետք քահանան հանած է նարօտը, կտրած թելը, բացած փականքը, դանակը հանած պատեանէն, եւ զոյգին առաջնոտ մտնելու իրաւունք տրուած է։ Ուրախ հարսնիքը համարուած է ուրախ կեանքի մը սկիզբը։ Հարսնիքին ընկերացող կարգ մը արարողութիւններ չարունակուած են դէրեթէ տարի մը, մինչեւ առաջին երախայի ծնունդը։

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱԳԻՏԱՐԱՆ»

ԳՈՂՈՒԹԷ ԳՈՂՈՒԹ

ՊՈՒՍՈՑ աւստրիական հիւպատոսարանի մշակութային կեդրոնին մէջ, Յունուար 26-ի իրիկունը, տեղի ունեցած է Արփի Պիւլպիւլի երգահանդէսը։ Երիտասարդ երգչուհին աւարտելէ ետք Պոլսոյ Երաժշտանոցը, իր արուեստը կատարելագործած է Կրացի եւ Վիէննայի երաժշտական ուսումնարաններուն մէջ։ Ցայտագիրը բաղկացած է Շումանի, Ալպան Պէրկի, Պրամսի գործերէն։ Առանձին բաժինով երգչուհին մեկնարանած է Կոմիտասի «Հով արէք»ն ու «Կռունկ»ը, ինչպէս նաեւ Ռոմանոս Մելիքեանի «Վարդը»։ Ցայտագիրը վերջ գտած է Շերթ - բառատի երեք երգերով։

պարեան Անոյշ Օփերայէն՝ «Աղջի Անաստուած», եւս Արթինեան «Անոյշ Գարուն», Նշան Կիւզել «Քո աչերն են մեղաւոր», իսկ քոյր եւ եղբայր Վարդուհի եւ Անդրանիկ Մինասեան մեկնաբանեցին երկու զուգերգ «Ով սիրուն սիրուն» եւ «Աբի եար»։ Գրիգոր Լուսաւորիչ երգչախումբէն չորս անդամուհիներ ներկայացուցին հայկական պարեր։ Սեւան Խմէր արտասանեց Ֆրանսերէն իր գրած բանաստեղծութիւններէն մին, նուիրուած մօր։ Ցետոյ, միշտ Յաչիկ Ելմազեանի անսպառ չունչով տեղի ունեցաւ հանդիսութիւն։ Պէտք է ըսել որ երգչախումբը կ'ապահովէ իր տարեկան պիւտճէն, միայն իր կազմակերպած ձեռնարկներէն եկած հասոյթներով. տարեդարձի հանգէսերոյթը ըլլալով ամէնէն կարեւորը։ Հանդանակութենէն յետոյ չարունակուեցաւ գեղարուեստական բաժինը եւ ժողովուրդը դժուարաւ բաժնուեցաւ սրահէն, քանի մշնոլորտը միշտ մնաց ջերմ եւ ընտանեկան։

×

Բազմամարդ եւ յաջող ձեռնարկ մը որ արդիւնքն է լուրջ եւ ծրագրուած աշխատանքի։ Ձեռնարկ մը որ սակայն մեղի կը տանի կարգ մը խորհրդածութիւններու, որոնք նիւթ պիտի դարձնենք յատուկ յօդուածի մը։

Գրիգոր Լուսաւորիչ երգչախումբի չուրջ կայ հետաքրքրութիւն։ Կը մաղթենք որ նոյն թափով եւ խանդավառու - թեամբ չարունակէ եւ յառաջդիմէ։

Երգչախումբ մը կազմելը եւ զեկավարելը խանդավառիչ եւ սպառիչ գործ մըն է։ Ժիւլիէթ Ելմազեան իր արուեստով եւ արհեստով, բայց նաեւ հայ հասարակութեան ծառայելու իր սուր դիտակցութեամբ լծուած է աշխատանքի։ Կը մաղթենք իրեն գոհունակութիւններ եւ յաջողութիւններ։

ԿԱՐՕ ՑՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱԽՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ՁՈՐՐՈՐԴ

ԳԱՐՈՒՆ Է

Զէյնապ յուզուեցաւ երբ տեսաւ խալֆան։ Արցունքները լեցուեցան աչքերուն մէջ երբ յիշեց, որ կը ճանչնար նաեւ խալֆային հետ խօսող այն պատկառելի ծերունին։ Զէյնապ այլեւս չկրցաւ զսպել իր արցունքները։ Խալֆային հետ խօսողը Ջուլհակ Պեհոն էր, որուն չատ կապուած էր Մարտիկը։ Զէյնապ տեսած էր Ջուլհակ Պեհոն երբ Մարտիկ Խաչիշլուի լեռներուն մէջ վար ինկաւ ձիով ու ինք վարդաձոր վազեց օգնութիւն հասցնելու։

Կիրոս ինքն ալ յուզուեցաւ, երբ առաջին անգամ ըլլալով տեսաւ Ջուլհակ Պեհոն, որուն առաղջ չունէին տակ հասակ առած էր Մարտիկը եւ որ Մարտիկ միշտ ալ կապուած էր Ջուլհակ Պեհոն։ Կիրոսին ալ այնպէս թուեցաւ, որ Ջուլհակ Պեհոն իսկապէս ուրիչ աշխարհէ մը կուգար։ Եւ իր՛նչ կայտառ էր անոր դէմքը, դիւցազներգութեան մը մէկ հերոսն ըլլար կարծես։

- Զէյնապը, Մաքօ, Զէյնապը, -- Ջուլհակ Պեհոն էր, որ դուրսէն բանքով մը, Զէյնապի երկու ձեռքերէն բռնած, ձայն կուտար Մարտիկի հօրաքոյրին։

Էհ, Մաքօն ըսելիք չատ բաներ ունէր «էդ քրտու աղջկան» եւ սակայն Ջուլհակ Պեհոյէն քաշուեցաւ։ Կ'ուզէր ըսել, որ էդ աղջկայ սէգ պարով թէլէֆ եղաւ Մարտիկը։ Թէ չէ, Մարտիկը կը մնար Բերդակ, Ջուլհակութիւն կը սորվէր ու իր պապենական երդիքէն ծուխ կը հանէր։

Իսկ խալֆան չատ էր ծերացեր։ Դլուխը արդէն թեթեւ մը կը չարժէր։

- Հոգ մի ըներ, աղջիկս, -- խօսեցաւ խալֆան։ Ինձ կը թուի, թէ առանց Մարտիկին էս լաւ բաները չէին պատահիր մեզի։ Հայատան... Անկախութիւն... Ֆիւրախտան...

- Եւ լաւ բաները միշտ ալ պահերով կ'ըլլան, -- աւելցուց Ջուլհակ Պեհոն։

Մինչ Զէյնապ աչքերը սրբեց ու աւելի մօտեցաւ հօրքոյրին ու «հօրքուր» կանչելու կարօտ մը ղղաց։

- Հօրքուր, պիտի գամ Բերդակ, քեղի տեսնելու համար։

Մաքօն բերանը չէր կրնար բանար մանաւանդ, որ չատ չպիտակր քրտէվարի։ Ինչ ալ ըլլար, Մաքոյին համար Զէյնապը միշտ ալ պիտի մնար,

«էն քրտու աղջիկը»։

Ջուլհակ Պեհոն եւ Կիրոս երբեք տեսած չէին իրար, եւ կարծես տեղ մը, ուրիշ աշխարհ մը, հանդիպած էին իրարու հետ եւ իրար վազուց կը ճանչնային ...

Կէսօրը անց էր, Կիրոս կ'ուճապարէր Մաքոյին հանդիպելու։

- Հա խալֆա, քանի չեմ մոռցեր։ Պէքիրի խոնախին հայկական հին ձեռագործ դուռը հոն է եւ ցեխի մէջ ինկած։ Մարդ ղրկել տուր, որ Վարդաձոր բերեն։

- Տահա ժամանակ ունեցած չեմ վեր եկելու։ Անշուչա, անշուչա այդ կարեւոր դուռ է եւ պէտք է փրկել։ Այսօր խակ մարդ կը ղրկեմ, - խօսեցաւ խալֆա Մակար։

Խալֆան դիտէր ղրան պատմութիւնը եւ արդէն զրի առած էր Թուականներն ու արձանագրութիւնները։

Զէյնապ ինչպէ՞ս բաժնուէր այդ բոլորէն ու մտնէր Գարաիսունարին մէջ։

- Ջուլհակ աղբեր, կ'ուզէի էսօր քիչ մը զրոյց ընել քեզի հետ, - խօսեցաւ Կիրոս։

- Լաւ կ'ըլլար, միայն թէ մենք ալ այն խումբին պիտի միանանք Վարդաձորի լեռը բարձրանալու, ուր ժողովուրդ մը իր հերոսական կռիւն է տարեր, - խօսեցաւ Ջուլհակ Պեհոն։ Այ էնտեղ նայէ, ինչքան չատ է բազմութիւնը։ Էդ բոլորը կ'ուզեն լեռ բարձրանալ։ Օր մը Բերդակ եկուր Կիրոս աղբերս, միասին լաւ օրեր կ'ունենանք։

- Այ, էդ լաւ ըսիր, - խօսեցաւ Կիրոս։ Դէ՛, երթանք աղջիկս, Մաքօն մեղի կ'սպասէ։

Զիաւորները արդէն մօտեցած էին, երբ հեծան ձիերու վրայ ու հեռացան։

- Զէյնապ աղջիկս, քեզի այս անգամ, Մաքօն պիտի ընկերանայ մինչեւ Գարատաղ։

(Շար. 755)

Ժամկոչեան, Ռէյմօ, Լոքանթաճեան, Ինժէլման, Պառչէ, Պուրթէյէ, Գորուճու, Թուրչուճու, Զորեան, Պետրոսեան, Ա-զղանեան, Թազուրեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն՝

ՏԻԿԻՆ ՆԵՒՐՈՒԶ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆԻ
(ծնեալ Ադմահեան)

մահը, որ պատահած է Սէն - Թ'Էկիւփէրի, Փետրուար 4-ին, 86 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է, երկուշաբթի, Փետրուար 7, ժամը 15-ին Սէն - Ռաֆայէլի հանդստեան տան Ս. Յովհ. Մատրան մէջէ:

«ԾԱՌԱՋ». - Մեր ցաւակցութիւնները ողբացեալին զաւակներուն:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Արմենուհի Միսաքեանի յիշատակին Տէր եւ Տիկին Ներսէս Խաչիկեան (Վա-լանս) 50 Ֆ. կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութեան (առանձ «Ծառա-ջ»էն):

×

Տէր եւ Տիկին Կարօ Յովսէփեան կը նուիրեն 200 Ֆ. «Ծառաջ»ի բարգաւաճ-ման՝ Արմենուհի Միսաքեանի մահուան առթիւ:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՓԱՐԻԶ

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

Մեծ Պահքի ամբողջ շրջանին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ Զորեքշաբթի իրիկունները, ժամը ճիշդ 6-ին, կը կատարուին Հսկումի Խաղաղա-կան եւ Հանդստեան ժամերգութիւնները, եւ կը տրուի աւուր պատշաճի քարոզ, ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցի եւ կարգի. -

Զորեքշաբթի, Փետրուար 23,
Քարոզիչ՝
ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆԾ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ
Զորեքշաբթի, Մարտ 2,
Քարոզիչ՝
ՂԵՒՈՆԴ ՔՀՆԾ. ՍՈՄՈՒՆՃԵԱՆ
Զորեքշաբթի, Մարտ 9,
Քարոզիչ՝
ԺԻՐԱՅՐ ՎՐԴ. ԹԱՇՃԵԱՆ
Զորեքշաբթի, Մարտ 16,
Քարոզիչ՝
ՄԻՒՌՈՆ ՎՐԴ. ԳԼՎԼԳԵԱՆ
Զորեքշաբթի, Մարտ 23,
Քարոզիչ՝
ՅՈՎՍԷՓ ՍՐԿ. ՊԱԼԼԳԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՎԵՐՍԱՅԼ. - Զաւէն Յովհաննէսեան 100 Ֆ. կը նուիրէ ի յիշատակ Շաւարշ Միսաքեանի:

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Վ. Ունանեան 100 Ֆ.:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Մի չին տարիքի հայ կին մը, ընկե-րութիւն ընելու համար տարեց այր մարդու մը, ամէն օր ժամը 9-էն 17, ցերեկին ճաշը մէջը: Աշխատավայրն է Փարիզի 19-րդ թաղամասը:

Դիմել՝ Տիկին Նազարէթեանի:
Հեռաձայն. - 383 - 55 - 22

UGAB - Jeunes

CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN
118, Rue de Courcelles — 75017 Paris

Bal costumé

SAMEDI 19 FEVRIER
à partir de 22 h.
DEGUISEMENT EXIGE

Participation aux frais :
membre 35 F — non membre 50 F

ՔԱՐԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ Մանկապարտէզի առաջին քա-րին օրհնութեան արարողութիւնը՝ Փետրուար 27-ին, ժամը 12·30-ին:

22-24-26, rue de l'Egalité, Issy-les-Moulineaux

Բարձր հովանաւորութեամբ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Եւ Իսիի քաղաքապետ Անտրէ Սանթա-նիի ներկայութեամբ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ - Քաշանի մաս-նաճիւղին ընդհանուր ժողովը Զորեքշաբ-թի, Փետրուար 16-ին, ժամը 20·30-ին Տիկին Փափազեանի բնակարանը:

Կը խնդրուի ընկերուհիներէ ճշդապահ ըլլալ: Կարեւոր օրակարգ:

×

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը, ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները եւ համակիրները, Փետ-րուար 18, Ուրբաթ, ժամը 20·30-ին Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ: Ներկայ կ'ըլ-լան չրջանային վարչութեան ընկերուհի-ները: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ Ա.ՅՑ

ԻՎՐԻՒ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏԱՆ

Հայ նախկին դիմադրականներու Բա-րեկամական Միութիւնը կը հրաւիրէ ձեզ խուռներամ մասնակցիլ Միասք Մանուչ-եան խումբի նահատակութեան 39-րդ տա-րեդարձին առթիւ՝ աւանդական այցելու-թիւն ոդեկոչման Իվրիի գերեզմանատուն:

Փետրուար 20, Կիրակի առաւօտ, ժա-մադրավայր Փորթ տը Շուազի մետրոյի ելքին ծանօթ սրճարանի առջեւ, ուրկէ թափօրը կը մեկնի ժամը 10·30-ին:

Մասնակցութեամբ
Հայրենի ներկայացուցիչներ՝
ԱՇՈՏ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Ե Ւ
ԼԵՒՈՆ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ
ինչպէս նաեւ բանաստեղծ՝
ՌՈՒԲԻՆ ՄԵԼԻՔԻ
Հովանաւորութեամբ ու ներկայութեամբ
ՆՈՒՐՀԱՆ ՓՐԻՆԿԵԱՆԻ
Պատուոյ նախագահ Բարեկամական Միութեանս ու Հայ Ռազմիկներու Ֆետե-րասիոնին:
Նախագահութեամբ՝
ԳԻՈՐԳ ՊԱԳԸՐՃԵԱՆԻ
Պատուոյ նախագահ Բարեկամական Միութեանս ու նախագահ Հայ Ռազմիկ-Ֆետերասիոնին:
Պատուիրակութիւնները կ'առաջնորդէ
ՍԱՐԳԻՍ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ
Պատուոյ նախագահ Բարեկամական Միութեանս ու նախագահ Մարսէյլի Հայ նախկին Ռազմիկներու եւ Դիմադրական-ներու Բարեկամական Միութեան:

Այս առիթով՝ ու նոյն օրը՝ կը խնդրը-ւի նկատի ունենալ մեծարանքի ճաշ ի յար-գանս տարեց ընկերներու, մասնակցու-թեամբ գաւառի ընկերներու պատուիրա-կութեանց:

Ալեք Մանուկեան կեդրոն, 118, փողոց Քուրսել, ժամը 13-ին, գերեզմանատան արարողութեանց աւարտին:

Ներկայացում մեծարուող ընկերներու, ու գեղարուեստական պատշաճ բաժին:

Մուտքերու մասնակցութիւն՝ 130 Ֆ.:

Սեղանները վերապահելու համար հե-ռաձայնել՝ 770 07 25 եւ 241 57 77:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Մեքանիսիէններ եւ ֆինիսիոններու համար գործաւորներ եւ գործաւորու-հիներ: Ապահով գործ եւ լաւագոյն պայմաններ:

Դիմել. -

Ets. CALDIRAC
(M. Mihran)
65, rue Meslay, Paris 3e
métro : Strasbourg St. Denis

EXPOSITION

MINIATURES et KHATCHKAR

organisée par

le Club UNESCO des Arméniens
et le Centre d'Etudes, de Documentations
et d'Informations Arméniennes

du 11 février au 7 mars
au Palais Saint - Jean
4, avenue Adolphe - Max
69005 LYON

une exposition d'art arménien **«Miniatures et Khatchkar»** ; sous la présidence d'honneur de M. Francisque COLLOMB, Sénateur et Maire de Lyon, et de M. NAHOUM, Directeur de l'Ecole Nationale des Beaux-Arts de Lyon.

Pendant l'exposition, conférence le samedi 5 mars à 20 h. 30, Salle des conférences, 9, place Lazare - Goujon à VILLEURBANNE: **« Les Khatchkars »** par M. Alberto PENSA, professeur à la Faculté d'Archéologie de l'Ecole Polytechnique de Milan.

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՇԱԲԱԹ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 19, ԺԱՄԸ 20-ԻՆ
SALLE VOLTAIRE rue Voltaire, Alfortville

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ
Հովանաւորութեամբ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Հայր. Պատ. արեւմտեան Եւրոպայի Հայոց
Մասնակցութեամբ՝
Ս. Մեսրոպ կրթարանի եւ եկեղեցւոյ «Լուսաւորիչ» երգչախումբին:
Մուտքը ազատ է:

LES ATELIERS DU CENTRE CULTUREL N. FRINGHIAN

Eveiller à la culture et développer les dons d'expression que chacun possède. Prendre conscience de ses racines, de leur originalité par rapport au monde qui nous entoure et les mettre en valeur avec les mots de notre temps.

Tels sont les buts des ateliers du centre culturel
Trois ateliers vont fonctionner à partir du 18 février :

1 — **Atelier de dessin et d'expression plastique**
pour les adultes, nombre de palces limité à 12
animateur Raffy SARKISSIAN
tous les jeudis de 20 h. 30 à 22 h.30

2 — **Atelier de contes arméniens**
pour les enfants de 10 à 13 ans, nombre de places limité à 9
animatrice Nadège KEVORKIAN
tous les samedis de 14 h. à 16 h.

3 — **Atelier de musique traditionelle**
pour tous les âges, jours et heures à fixer avec les participants

Les animateurs ont été choisis pour leur compétence dans leur domaine respectif, et leur qualité pédagogique confirmée.
La participation aux frais est fixé à 15 F par séance et par personne

Inscriptions et renseignements :
au secrétariat de l'église d'Issy - les - Moulineaux
6, avenue Bourgain tél. 644 - 28 - 52

ՅՈՒՆԱԿԱՆ ԶԱՏԻԿԸ ԱԹԷՆՔԻ ՄԷՋ

ԱՊՐԻԼ 29Է Ն 8 ՄԱՅԻՍ

Fêtes Pascales grecques à Athènes

DU 29 AVRIL AU 8 MAI

VOYAGE ORGANISE PAR LA CROIX BLEUE, SECTION LYON

Aller retour par avion — Séjouur de 9 jours dont 6 en demi-pension
Visites guidées des iles et monuments — 3 soirées folkloriques typiques
PRIX : 3100 F

Pour renseignements et inscriptions, téléphoner :
dans la journée : 888 - 92 - 51 — 233 - 72 - 45
après 20 heurs 30 : 854 - 22 - 93

vers l'Arménie

calendrier des départs

DEPART	RETOUR	DEPART	RETOUR
26 MARS	8 AVRIL	30 JUILLET	12 AOUT
16 AVRIL	29 AVRIL	13 AOUT	26 AOUT
21 AVRIL	29 AVRIL	3 SEPTEMBRE	16 SEPTEMBRE
5 MAI	20 MAI	17 SEPTEMBRE	30 SEPTEMBRE
15 MAI	23 MAI	22 SEPTEMBRE	30 SEPTEMBRE
4 JUIN	17 JUIN	1er OCTOBRE	14 OCTOBRE
2 JUILLET	15 JUILLET	24 DECEMBRE	6 JANVIER 84
16 JUILLET	29 JUILLET		

Du 16 JUILLET au 29, **Circuit Arménie — Géorgie — Moscou — Léningrad.**
Du 30 JUILLET au 12 AOUT, **Erévan et Sotchi.**
Du 13 AOUT au 26, **Erévan et circuit.**

Renseignements et Inscriptions:

Départ de Paris
LEVON BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
tél. 261 - 51 - 13
M° Pyramides

Départ de Lyon
VAROUJAN SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66

Départ de Marseille
JACQUES CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 — Marseille
Té.: (91) 95. 90. 12

Org. Lic. A 1037

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
16
MERCREDI
16 FÉVRIER
1983

LE NUMERO: 2.50 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ: 180 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 400 Ֆ. - Հատը: 2,50 Ֆ.

58ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.372 | Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN | 58e ANNÉE — No 15.372

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԵՓԻՐՈՍ ԿԻՊՐԻԱՆՈՒ կիպրոսի նախագահ վերընտրուեցաւ, կիրակի օր, ինչպէս կը նախատեսուէր, չատ լայն մեծամասնութեամբ: Ձայներու 56,54 առ հարիւրը ապահովեց ընդդէմ Քլեռիտէսի (աջ) որ 33,93 առ հարիւր ձեռք ձգեց եւ Լիսարիտէսի (ընկերվարական կուսակցութեան նախագահ՝ 9,53%): Շնորհակալութեան իր խօսքին մէջ, Կիպրիանու չէշտած է թէ իր յաղթանակը ամբողջ կիպրոսի յաղթանակն է: Ապահովութիւն ալ տուած է թէ ի մօտոյ Աթէնք պիտի երթայ, որուած ըլլալով որ կը մեզադրուէր թէ Յունաստանի հետ յարաբերութիւնները լաւ չէն: Անգարայի համար, այս ընտրութիւնը յոյն - կիպրական համայնքին մէկ ներքին հարցն է եւ կիպրիանու չի կրնար ամբողջ կղզիին նախագահը նկատուիլ:

Ալժիր մէջ, ուր նիստ դումարած է Պաղեստինցիներու «Ժողովրդարանը», Ափաթ Ջանք կը թափէ չափաւոր հոսանքին յաղթանակը ապահովել: ՊԱԿ-ի ղեկավարը կ'ուզէ համոզել ծայրայեղները, որ պէտք չէ դուռը փակել բանակցութեան եւ Ռեկըն ծրագրին: Տարի մըն է, երեք ծրագիր կայ պաղեստինեան հարցին համար. - Ֆահտ, Ֆէս եւ Ռեկըն: Ֆէսի ծրագիրը չատ ներշնչուած է Ֆահտի ծրագրէն: Ռեկընի համար, տարբերութիւն մը կայ, քանի պաղեստինեան Պետութեան մասին չի խօսիր այլ՝ էութեան եւ լաւագոյն լուծումը կը նկատէ Յորդանանի հետ ընկերակցութիւն մը: Այս բոլոր առաջարկները հասարակաց մէկ կէտ ունին, ոակայն, բոլորն ալ մերժուած են Իսրայէլի կողմէ:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ Արտաքին նախարարը Շէսսոն Պաղտատ եւ Դամասկոս այցելեց: Իրաքի նախագահը երկու ժամ տեսնուած է Շէսսոնի հետ եւ յայտարարած թէ խօսքերէն կը գնահատէ Ֆրանսայի դիրքը՝ «արաբական դատերու եւ Իրանի կողմէ Իրաքի պարտադրուած պատերազմին նկատմամբ»:

ՄԱՐՍԷՑԼԻ քաղաքապետը պատասխանեց Շիրաքի, որ Շաբաթ իրիկուն գացած էր Տէֆըռի քաղաքը եւ ճաղկած Ներքին նախարարին մատակարարութիւնը: Տէֆռո կ'ըսէ թէ Շիրաք գինքը կը մտահոգէ, որովհետեւ անոր արտայայտութիւններուն մէջ ցեղապաշտութիւն, օտարատեացութիւն կը տեսնէ:

ԼԻԲԱՆԱՆի կառավարութիւնը յատուկ հրովարտակով մը ապահովութեան բացառիկ պարտաւորութիւններ յանձնեց բանակին:

ԻՍՐԱՑԷԼԻ Պաշտպանութեան նոր նախարարն է Ուաչինկթընի դեսպանը Մոչէ Առէնս: Նշանակումը կատարեց Նախարարաց Խորհուրդը եւ Քնեսէթն (Խորհրդարան) ալ վաւերացուց:

ՀՌՈՄի մէջ ձերբակալուած է օդանաւի խորհրդային ընկերութեան - Այէրոֆլոթի - տնօրէնը, լրտեսութեան համար: Վեց ամիս է որ կը պաշտօնավարէր Ֆիումիչինօ եւ բռնուած է, երբ մանրածապաւէններ կը փոխանակէր Իտալացիի մը հետ:

ՄԻԱՑԵԱԼ - ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ որոշած են յետաձգել չորս ու կէս թոն մոռֆինի դերնումը Թուրքիայէն, որպէսզի այն տպաւորութիւնը չթողուն որ հիւլէական պատերազմի մը կը պատրաստուին: Այս լուրը կուտայ Նիւ - Եորք Թայմզ, յայտնելով թէ որոշումը տուած է Նախագահ Ռեակընի խորհրդատուն ապահովութեան հարցերու մասին: Արտաքին նախարարութեան որոշ պատասխանատուներ կ'ընդդիմանան, սակայն, այս յետաձգման, այն առարկութեամբ թէ կրնայ վնասել Թուրք - ամերիկեան յարաբերութեանց եւ հասարակաց ծրագրի մը՝ արգելք հանդիսանալու թմրեցուցիչի մաքսանենգութեան:

ՑԻՒՐԻԽի մէջ ձերբակալուած է Թուրք նաւատէր մը՝ Մեհմէտ Քանաս, որ կը փնտռուէր հիւսիսային Իտալիա, զէնքի եւ թմրեցուցիչի մաքսանենգութեան համար: Կը կարծուի որ ծովային ընկերութեան մը տէրն է որմէ Պէյքիր Զելենք (Սոֆիա, հսկողութեան տակ առնուած Թուրքը) երկու նաւ գնած է:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՓԵՏ. 1/11)

ԱՐԵՒԵԼԱՀԱՅ ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ԱՄՍԱԹԵՐԹԻ 100-ԱՄԵԱԿԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Երեւանի Ալ. Միասնիկեան Գրադարանին մէջ բացուած է ցուցահանդէս մը, արեւելահայ մանկական առաջին ամսաթերթ «Աղբիւր»ի հարիւրամեակին նուիրուած: Հայկական մանկական մամուլի պատմութիւնը սկսած է ԺԹ. դարու 80-ական թուականներուն: 1883-ին հրապարակագիր եւ մանկագիր Տիգրան Նազարեան, խումբ մը մտաւորականներու հետ, կը հիմնէ ու կը հրապարակէ «Աղբիւր» մանկական ամսաթերթը, որ իր տեսակին մէջ առաջինն էր ոչ միայն Արեւելեան Հայաստանի, այլեւ Անդրկովկասի մէջ: Գրադարանին մէջ ցուցադրուած է պատկերազարդ Հանդէսի անդրանիկ թիւը, որ ունի երկու բաժիններ: Առաջինին մէջ տպագրուած են պատմուածքներ, բանաստեղծութիւններ, առակներ, գիտութեան եւ արուեստի զանազան ճիւղերու վերաբերող հետաքրքրական տեղեկութիւններ, մանկական խաղեր, խաչբառեր: Երկրորդ բաժնի նիւթերը կը վերաբերին ուսուցիչներու եւ ծնողքներու: Արեւելահայ մանկական առաջին ամսաթերթը մեծ հեղինակութիւն վայելած է հասարակութեան մէջ: Ան իր չուրջը հաւաքած էր ժամանակի գրողները եւ մտաւորական ուժերը, որոնք գարձած էին անոր մնայուն աշխատակիցները: Ցուցահանդէսին ներկայացուած են թերթէն չատ մը թիւեր, ուր լոյս տեսած են Րաֆֆիի, Շիրվանզադէի, Պօչեանի, Իսահակեանի, Թումանեանի, Վրթանէս Փափազեանի գործերը, Գէորգ Բաշինջաղեանի եւ Վարդգէս Սուրէնեանցի նկարները: Թերթը հրատարակած է նաեւ անգլիական, ճապոնական, գերմանական, արաբական հէքեաթներ, զրոյցներ եւ մանկական պատմուածքներ:

×

ՕՇԱԿԱՆ ԳԻՒՂԻ ԲԼՈՒՐԻՆ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Օշական գիւղի մօտ գտնուող բլուրի շերտերուն տակ հնախոյզները յայտնաբերած են միջնադարեան մը, որ գոյութիւն ունեցած է Ն. Ք. 7էն մինչեւ 5րդ դարը: Քիչ մը աւելի վարը կը գտնուէին պալատական շինութիւններ: Հոսկէ յարմար էր Արարատեան դաշտը գտնուող միւս ամրոցներուն ազդանշաններ տալ վտանգի մասին: Շէնքերու պատերուն մէջ յայտնաբերուած են գանազան կուռքերու արձանիկներ: Գիտական արշաւի մասնակցողներու կարծիքով, շինութիւններու

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԵԶՈՒԻՆ, ՈՐ ԵԹԷ ՉԸԼԼԱՑ

—×—

Ա.

Նախակրթարանի երկրորդ դասարանի աշակերտը դիտութեան դասը կը սերտէր ու զայն բարձրաձայն կ'արտասանէր, որպէսզի հասկնայինք թէ սորվա՞ծ էր, թէ ոչ: Մեր Մայրենին այնքան դժուար կուգար իրեն, որ ան ինքզինք կը տան - ջէր ո՛չ թէ իր ըսելիքը դտնելու, այլ իր ըսելիքը մեր լեզուին թարգմանելու համար: Մէկ բառէն դէպի միւսը անվերջանալի «ըըըը»ներ ընելով կը մտածէր, ու կը կորսուէր իր չորս բառերէ բաղկացեալ նախադասութիւններուն անհունին մէջ:

Դասը երթեւեկի կանոններու յատկացեալ դաս մըն էր կ'երեւի, ու աղեկը, աչքերը գոցելով աչ ու ձախ օրօրուելով, կը սկսէր արտասանել.

- Ամէն առտու ես, եղբօրս, քոյրս, եւ ընկերներս դպրոց կ'երթանք:

Անմիջապէս կ'ուղղէինք զինքը:

- Եղբօրս չէ, եղբայրս:

Ան կը սրբագրէր, «եղբայրս» կ'ըսէր, բայց երկու վայրկեան վերջ երբ կրկին կը սկսէր, նոյն յանկերգը կը լսուէր իր բերնէն.

- Ամէն առտու ես, եղբօրս, քոյրս եւ...

Շատ աշխատեցանք, բայց չեմ կրնար պնդել որ յաջողեցանք սորվեցնել թէ հոն պէտք էր գործածուէր «եղբայրս» բառը, ոչ թէ «եղբօրս»:

Մայրենիքը այլեւս մեր նախակրթարանի իրաքանչիւր վերակառուցման ժամանակ հին ընտանեկան կուռքերը կ'ոչնչացուէին եւ կը փոխարինուէին նորերով: Այդ յայտնաբերումը մտորումներու տեղի կուտայ հայկական լեռնաշխարհի հին բնակիչներու հաւատալիքներու մէջ կատարուած փոփոխութիւններու մասին: Աւելի եաք, բլուրը դերեզմանատուն գարձած է: Հոն յայտնաբերուած են շիրիմներ, որոնց մէջ գտնուած են զէնք, տնային գործածութեան գանազան առարկաներ: Ուշադրութիւն գրաւած են նախշազարդ ջրամանը, որուն վրայ պատկերացուած է յովազի հետ կռուող մարդու կերպարանք մը, յունական սեւ խեցեզէնի փոքր կտորը, որ ըստ դիտնականներու, Ծունաստանէն բերուած անօթի բեկոր մըն է: Հայաստանի մէջ նման խեցեզէն չէ պատրաստուած: Օշականի մէջ այդ առարկայի յայտնաբերումը վկայութիւն մըն է հեռաւոր ժամանակներուն Հայաստանի եւ Ծունաստանի միջեւ գոյութիւն ունեցող կապերուն մասին:

×

ՀԱՅ ԵՐԱԺՇՏԱԳԻՏՈՒՀԻ ՄԸ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Երաժշտագէտներու համամիութենական մրցումի դափնեկիրը հանդիսացած է Հայաստանի Ակադեմիայի Արուեստի Հիմնարկի աշխատակից Մարզարիտ Ռուխկեան՝ «Հայկական Սիմֆոնիա» մեներգութեան համար: Իր աշխատութեան մէջ հեղինակը տուած է հայկական հանճարեղի զարգացման ամբողջական պատկերը եւ վերլուծած Արամ Խաչատուրեանի, Զիվան Տէր - Թադեւոսեանի, Էդգար Յովհաննիսեանի, Ալեք Տէրտէրեանի եւ այլոց համանուագները:

բաններու տղոց համար օտար լեզու մը դարձած էր...:

×

Դեռ քանի մը օր առաջ, հաւաքոյթի մը ընթացքին, սիրելի դրչեղբայր մը գիս կը շնորհաւորէր իմ պարզ ու հակնալի լեզուիս համար:

- Կնճռոտ ու անհասկնալի բառեր չես գործածեր, նախադասութիւններդ իւղի պէս կը սահին, ընթերցողը դիւրին կը հասկնայ քեզ, կ'ըսէր:

Ճիշդ է որ դրչեղբօրս գնահատանքը հաճոյք կը պատճառէր ինծի, բայց միաժամանակ կը յիշէի թէ քանի - քանի անգամներ դտնուած էին ըսողներ, որ անծանօթ չատ բառերու կը հանդիպէին յօդուածներուս մէջ եւ երբեմն չէին հասկնար գիս: Ակնկալել ի՞նչ ըսել է, աչազուրկ ի՞նչ ըսել է, հեւքոտ կամ կաթսայընել ի՞նչ ըսել է...:

×

Քառորդ մը վերջ նիւթը փոխուեցաւ: Այլեւս կը խօսէինք բանաստեղծութեան, մանաւանդ նոր բանաստեղծութեան մասին: Նոյն դրչեղբայրս մատը դրաւ մեր Մայրենիին հոյակապ դեղեցկութեան վրայ եւ ցանկաց, որ մեր նոր բանաստեղծները լրիւ օգտուէին անոր բառամթերքին չքեղ ճոխութենէն, աղքատ չթողէին իրենց լեզուն: Զայնակցեցայ իրեն, առանց թերեւս նկատի առնելու որ քիչ առաջ ալ ընդհակառակն կ'ընդգծէինք պարզ ու հակնալի դրականութիւն մը մշակելու անհրաժեշտութիւնը: Զայնակցեցայ, ու մէկ կողմէ ալ կը խորհէի. այո՛, մեր դրականութեան երիտասարդը պէտք է զարդարել Մեծասքանչին երփներանգ լուսաւառութիւններով, անշուշտ, բայց որո՞ւ համար, քանի՞ հոգիի համար: Չէ՞ որ այսօր իսկ, ընթերցողներէն չատեր, պատճէն մը կարդալուատեն իւրաքանչիւր տասը բառին հինգը չեն հասկնար...:

×

Ա՛հ, լեզուն ամէն բան է մարդուն համար: Զինքը արտաքին աշխարհին հետ հաղորդ պահող բոլոր զգայարաններուն մէկ համադրութիւնն է թերեւս: Լեզուն աչք է, ականջ է, ձայնային լար է, մտածում է: Երկու մարդոց միջեւ կամուրջ է, ճեռքի հպում: Լեզուն ընթերցում է, մտածում է: Եթէ չըլլայ լեզուն, այսինքն մարդուն ինքզինք բացատրելու կամ խօսակիցը հասկնալու դործիքը, կը սիրէ կատարեալ լռութիւն...: Ե ւ կատարեալ ոչնչութիւն...:

×

Ի՞նչ պիտի ըլլար տառապանքը հսկայ Պէթհովէնին, եթէ հրաչքով ականջները յանկարծ բացուէին, սակայն աւոր փոխարէն տեսնէր որ ամբողջ աշխարհ խըլացած էր մէկ վայրկեանի մէջ: Եթէ օր մը անդրադառնար, որ երմէ ուրիշ ոեւէ մահկանացու այլեւս պիտի չկարենար լսել իր ստեղծագործութիւններէն մէկուն ո՛չ առաջին, ոչ ալ վերջին հընչիւնը:

Ի՞նչ պիտի զգար արդեօք նկարիչ մը, որ առանձինն պիտի ստեղծագործէր կոյրերու աշխարհի մը մէջ:

Ռ. Հ.

ՎԱՂԸ՝

ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

ԵՐՈՒԽԱՆԻ՝

ԱՄԻՐԱՑԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ՆՈԹԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐՆԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՄԷՋ [*]

Վենետիկի Քազաքապետարանին հովանաւորութեամբ, եւ գործակցութեամբ՝ Վենետիկի Պետական Համալսարանին, Իտալիոյ Հայերու Մշակութային Միութեան, Մուրատ - Ռափայէլեան վարժարանի, Միլանի Հայ Մշակոյթի Ուսում - նասիրութեան եւ Վաւերագրումի կեդրոնին եւ Իտալիոյ ու Մորհ. Միութեան Մշակութային կապերու կոմիտէին, Վենետիկի չքեղ շարժանկարի դահլիճներէն՝ «Աքքատեմիա»ի մէջ, Յունուար 19 - 22 թուականներուն, տեղի ունեցաւ հայկական շարժանկարներու ցուցահանդէս մը :

Այս եզական նախաձեռնութեան նպատակն էր ճանչցնել ճոխ ընտրացանկով մը, Հայաստանի շարժանկարային արտադրութիւնը: Կարիք չկայ երկարօրէն բացատրելու թէ ինչո՛ւ այս ցուցահանդէսը սկսած է Վենետիկէն. արդարեւ, ան դարերու ընթացքին եղած է եւ կը շարունակէ ըլլալ այսօր ալ, չնորհիւ Ս. Ղազարի Հանրածանօթ գործունէութեան, հիմնական բեւեռներէն մէկը հայ մշակոյթին, իր հայկական եկեղեցիներով, յուշարձաններով եւ փոխադարձ բարեկամութեան եւ աշխատակցութեան հաստատ անցեալով: Այս տեսակէտով, ցուցահանդէսը զոր կանխեց բանախօսութիւններու շարք մը, հայ դարաւոր արուեստին ու մշակոյթին վերաբերեալ, ծանօթացնելու որպէս խթան խորացնելու պատմական պիտակցութիւնը՝ Վենետիկի մէջ հայ ներկայութեան, անոր ազդեցութիւններուն եւ գեղարուեստական արտայայտութիւններուն՝ որոնցմով յատկապէս հարուստ է Ս. Ղազարու վանքը, ուր, Յունուար 23-ին, տեղի ունեցան, հոծ բազմութեան մը ներկայութեամբ, կարգ մը առաջնորդուած այցելութիւններ, փակելու համար ցուցահանդէսը:

Ցայտադիրը կը պարունակէր 16 կարճ եւ երկարաչափ ժապաւէններ, որոնց նիւթերը կ'ընդգրկէին հէքեաթէն մինչեւ շարժական գծագրութիւններ եւ մինչեւ վաւերագրայինը տարածուող ծիր մը: Այս վերջին արտադրութեան շարքին մէջ մասնաւորապէս կարեւոր էր ներկայութիւնը բեմավար Փելեշեանի (սկիզբ, քնակիչներ, Տարուան եղանակներ), որ խորհրդային վաւերագրային շարժանկարի ամէնէն հասուն եւ ինքնատիպ վարպետներէն մէկը նկատուած է:

Ցուցադրուած գործերէն չատեր, անցեալ եղանակին մեծ յաջողութիւն դառեր էին Լոնտոնի «Նէշընըլ Ֆիլմ Թիաթրը»ին մէջ, եւ մեծամասնութեամբ կը պատկանին վաթսունական տարիներու արտադրութեան, որ բեղուն շրջան մը եղաւ Հայաստանի շարժանկարին համար: Կային սակայն քանական եւ երեսնական թուականներու երկու դասականներ ալ՝ «Շոր եւ Շոր - Շոր» (1926) եւ «Պեպօ» (1935), դեկավարուած Համօ Բէկնազարեանի կողմէ: Բնանկարային եւ ոճային համապատկերը բաւականաչափ բազմազբեալ էր. ան կը տարածուէր Ռէյ Պրեատպըրիի երեւակայափլիսոփայութենէն (Բարայեանի Ս. բարման ութերորդ օրը) (1979), մինչեւ բարքերու կատակերգութեան (Քէօսէյեան Տղամարդիկը 1972), երաժշտական հոգեբանական յանձնառութեան եւ ներ. հայեցողութեան շարժանկարը (Տավթեանի Ապրեցէք երկարը, 1979), (Երեւան Օրերի Խրոնիկան 1971), եւ մինչեւ աւելի չհետակիօրէն հեղինակային դրոյթներ, ինչպէս Յովհաննէսեանի Աշնան Ա. րեւը (1977), եւ Մի Կտոր Երկինք (1980):

Գրեթէ բոլոր ժապաւէնները ցուցադրուեցան իրենց բնիկ, հայերէն լեզուով եւ անպլերէն կամ իտալերէն ենթախորագրերով, որոնց ընկերացաւ միաժամանակ թարգմանութիւն մը իտալերէն լեզուով: Իսկ ժապաւէններուն մեծ մասը վենետիկը հանդիսին Լոնտոնէն, միջնորդութեամբ Յովհաննէս Փիլիկեանի: Ցուցահանդէսը, որու հանդիպումներուն եւ ցուցադրութիւններուն յայտագիրը կուտանք ստորեւ, ունեցաւ նաեւ Յովհաննէս Փիլիկեանի, Յովաննի Պուլթաֆիւլ, Յանրոպաերթ Սքարչիայի, Հ. Պօղոս Լեւոն Զէքիեանի եւ ուրիշներու ստորագրութիւնները կրող քննական եւ բացատրական դրութիւններու ընդարձակ ցուցակ մը:

×

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բանախօսութիւնները տեղի ունեցան իտալերէն լեզուով, Մուրատ - Ռափայէլեան վարժարանի աւագ դահլիճին մէջ: Առաջին բանախօսութիւնը կատարուեցաւ Հինգշաբթի Յունուար 13-ի իրիկունը, Մուրատ - Ռափայէլեան վարժարանի սեռուչ՝ Հ. Լեւոն Զէքիեան, տալով հայ դրականութեան համապատկեր մը՝ ըստ կիզբէն մինչեւ մեր օրերը: Բանախօսութեան կ'ընկերակցէին հայ մինչնադարեան եւ արդի բանաստեղծութենէն ընտիրցուածներ՝ զոր կատարեցին վարժարանի ուսուցիչներէն Ճերմանօ Մելոն եւ Տիկին Շիլլա Սվազեան: Բանախօսութեան ներկայ էին՝ Մխիթարեան Միաբանութեան ընդհանուր Արբահայր Հ. Յովհաննէս Վրդ. Դերձակեան եւ Վենետիկի Քազաքապետարանի շարժանկարի բաժնի վարիչ Պ. Ռոպերթօ Էլլերօ: Յաջորդ բանախօսը էր, Ուրբաթ, Յունուար 14-ի իրիկուան, Վենետիկի Պետական Համալսարանի իրանագիտութեան եւ կովկասագիտութեան բաժնի վարիչ՝ Փրոֆ. Ճանրոպերթոյ Սքարչիա, որ խօսեցաւ Հայերու դիրքին եւ դերին նաեւ ընդմէջ Արեւելքի եւ Արեւմուտքի: Շաբաթ, Յունուար 15, երեկոյեան բեմախօսն էր Փրոֆ. Աւրիանօ Ալիպէզ - Նոմելլօ, դասախօս Միլանի Փոլիթէքնիքին եւ վարիչ Միջնորդութեան Հայ Մշակոյթի Ուսումնասիրութեան եւ Վաւերագրումի Կեդրոնին, որ դրաւ ունկնդիրները խաչբարերու մասին պատրաստուած իր բանախօսութեամբ, նկատելով խաչքարերը իրր ամէնէն չատ նշանական երեւոյթներէն մէկը հայ արուեստին եւ նոյնինքն հայ ժողովուրդի ինքնութեան: Բանախօսութեան կ'ընկերակցէր լուսապատկերներու ճոխ շարք մը: Երկուշաբթի, Յունուար 17-ի երեկոյեան՝ վերջին բանախօսութիւնը կատարեց իտալացի չարժանկարի հանրածանօթ քննադատ Յովաննի Պուլթաֆիւլա, որ հմուտ եւ մատչելի լեզուով մը պարզեց հայ չարժանկարի պատմութեան համապատկերը:

Ցուցահանդէսը գտաւ լայն արձագանգ մը իտալական մամուլին մէջ: Իտալիոյ ամէնէն չատ կարդացուած օրաթերթերէն «Լա Ռեփուպլիքա», զայն կը դասէ Յունուար ամսուն ամենահետաքրքրական երեւոյթներու կարգին՝ համաշխարհային մակարդակի վրայ: Բազմաթիւ անգամներ

ՍԵՐԳԻՕ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Կրասնոդարի մէջ նախապէս գոյութիւն ունեցած է պրոլետար գրողներու հայկական բաժին մը, որ 1926-ին հրատարակած է Մ. Թահմազեանի եւ Ա. Ախոյեանի բանաստեղծութիւններու միացեալ հատորը: Տպագրուած են նաեւ հայերէն 8 թերթեր:

Կը թողունք Լոռն: Տուապսէէն ձախ թեքուելով, հրաժեշտ կուտանք Ծովուն: Կը խորանանք անտառախիտ ձորերով կարուող ճամբով եւ, վերջապէս, իրիկնադէմին կը հասնինք Շահումեան: Գիւղին արտաքինէն դատելով, բնաւ կարելի չէ ըսել, որ հայկական է: Կապոյտ ներկուած փայտաշէն տուներ, փայտէ ցանկապատեր, ջրհորներ: Գիւղը հռչակաւոր է անով, որ 1924-էն մինչեւ 1950-ական թուականներու կէսերը եղած է Հայկական (Արմեանսկի) շրջանի կեդրոնը: Այս շրջանին մէջ, կը մտնէին Սպռովոյէի, Շահումեանի, Գոյտխի, Գունայկայի, Կուբան - Հայկականի (Պաղ Ձոր), Զեռնիգովի, Կուչինկայի, Տուրիի գիւղական խորհուրդներու մաս կազմող տասնեակ հայկական գիւղեր ու հոզամասեր: Ժամանակին անոնք ունէին իրենց հայկական վարժարանները, ակումբներն ու գրադարանները, իսկ շրջանի կեդրոնին մէջ կը հրատարակուէր «Կոմունար» հայերէն թերթը:

1942-ի ամառուան վերջաւորութեան Գերմանացիները գրաւեցին Հայկական շրջանը: Մինչ այդ, Օպոտոսին, կը կազմուի պարտիզանական չոկատ մը, որուն գեկավարն էր շրջանի քազաքապետը՝ Անդրանիկ Մալխասեան: Գիւանական փաստաթուղթերը կը վկայեն, որ շրջանի բնակչութիւնը ոչ միայն պարտիզանական պայքար մղած է բռնագրաւողներու դէմ, վրկած, կերակրած ու բուժած է խորհրդային վիրաւոր ռազմիկները, այլեւ օգնած է խորհրդային զօրաբաժիններուն: Գիւղը տասներկու անգամ ձեռքէ - ձեռք անցած էր եւ միայն մոխրակոյտ մնացած: Շահումեանի մէջ ներկայիս յուշարձան մը բարձրացած է գիւղի ազատագրութեան համար զոհուած 700 մարտիկներու յիշատակին:

Գերմանացիները հոն աւերեցին բազմաթիւ հայկական գիւղեր: Միայն Ախտալայի մօտ գտնուող Հայկաձոր գիւղին մէջ անոնք զնդակահարեցին 45 հոգի, իսկ կարմիր Երզնկայէն 170 հոգի Գերմանիա ղրկեցին:

Բարձրադիր վայր մը կը գտնուի Ըմպրուտ գիւղը, ընդամէնը 40 տունով: Կը փնտռենք ու կը գտնենք ամէնէն տարեց մարդը՝ 85-ամեայ Ներսէս Մուչեան, որուն ծնողքները գաղթած են Մուչէն, ուրկէ՝ անոր մականունին արմատը: Բնաւ չէի կարծեր, որ Մշեցիներու ալ կը հանդիպիմ այս կողմերը: Զեռքս կայ «Գարուն»ի մէկ թիւը, որուն կը նայի՝ մեծ հետաքրքրութեամբ՝ Ներսէսի թոռը. կը փորձէ կարդալ մեծ տառերով գրուած վերնագիրը մը. օգնութեան կը հասնի մայրը՝ Թագուհին: Ան կը պատմէ, որ մեծ տղան՝ Անդրանիկ, կը ծանայէ բանակին: Հայ ընկերներէն հայերէն գրել - կարդալ սորված է եւ հայերէն նամակ մը ղրկած է, որ պապը կարդայ:

Ըմպրուտէն գառիվար ճամբով կը վերադառնանք Ծոյտա, անկէ կ'երթանք Թէրզեան գիւղ: Բլուրին վրայ աչքի կը զարնէ գիւղի հիմնադրութեան հարիւրամեակին նուիրուած յուշարձանը: Հոսկէ բնակավայրը կարծես ափիդ մէջ է. հատ - հատ կ'երեւան փայտաշէն, միայարկանի տուները: Կը զարնենք գուռ մը: Տանտէրը՝ Մկրտիչ Գրբաչեան, իմանալով որտեղացի ըլլալս, անմիջապէս ներս կը վազէ ու գիրք մը ձեռքին կը վերադառնայ. 50-ական թուականներուն Հայաստան հրատարակուած երկարան մըն է, ուրիշ գիրք չունին: Ո՞ւրկէ ունենան:

Կը պարզուի, որ Գրբաչեան երգի սիրահար է, ինչպէս Համշէնցիներէն շատեր, կը պատրաստէ զուռնայ եւ քամանչայ, ի՛նք ալ կը նուագէ:

Առաջ գիւղին մէջ խաչ՝ այսինքն եկեղեցի կար, կը պատմէ ան, բայց միայ տաչէն էր ու պատերազմի ժամանակ այրեցաւ - քանդուեցաւ: Տանտէրը ծիծաղը հազիւ զսպելով կը պատմէ, որ մօտակայ ձորին մէջ կիրակոս անունով մէկը ջրաղաց ունէր: Կիրակոսն ալ չկայ, ջրաչացն ալ, բայց քարտէններու վրայ այդ վայրը կը գրուի Կիրակոսովա Շչել: Ցետոյ ան մեզ կը տանի Կազարմա հայկական դիւղի տեղը ցոյց տալու: Գիւղէն արեւելք, բացատի մը մէջ մեր կառքը կանգ կ'առնէ: Ահա հոն գտնուած է Կազարման: Ջարմացած մեր շուրջը կը նայինք: Ոչ մէկ հետք: Փարթամ խոտով ածած տարածութիւն մը՝ ամէն կողմէ թաւ անտառներով շրջապատուած:

Ոչ մէկ հնախոյզ կրնայ հաւատալ, որ դիւղին վերջին բնակիչը միայն տասը տարի առաջ հեռացած է: Ամէնակուլ հոգն ու ժամանակը ամէն բան ծածկած են մոռացումով ու խոտով: Ինծի անբացատրելի վախ մը կը պատճառէ այս վայրը, որ ոչ մէկ յիշատակ կը պահէ եւ ծաղիկներով զարդարուած բացատը, չեմ գիտեր ինչու, թարմ գերեզմանատիւմ մը կը թուի ինծի: Մենք հազարամեայ գիւղերու ժողովուրդ ենք, մենք դամբարանադաշտերու, գինիի ու ցորենի, հալած մետաղի ժողովուրդ ենք, մենք խաչ ու խաչքարի, բերդ ու կամուրջի ժողովուրդ ենք, ու այստեղ, մինչեւ ծունկերը հասնող խոտի մէջ կանգնած, ինծի այնպէս կը թուի, որ այս խոտը պիտի ածի ու դիս ալ ծածկէ իր մէջ, ամէն բան պիտի խեղդէ իր կանաչ բերանով:

... Թէրզեանէն քարուքանդ ճամբով կ'երթանք Զորրորդ Ցունայկա գիւղը: Երրորդը քանդուած է Բ. Աչխարհամարտի տարիներուն: Ասիկա իրարու մօտ գտնուող նոյնանուն գիւղերէն միծագոյնն է՝ չուրջ 120 տունով մինչ երկուքին մէջ կան 10 - 15 տուներ: Ինչպէս անունէն կ'երեւայ, նախապէս յունական գիւղ մը եղած է, բայց Ցոյներու գաղթէն ետք, 1920-ական թուականներուն եկած են Համշէնահայերը:

... Դարձեալ կը վերադառնանք գլխաւոր մայրուղի եւ կը շարունակենք մեր ճամբան դէպի հիւսիս: Կ'անցնինք Խաղիժենակը եւ կը հասնինք Ապշերոնակ՝ նոյնանուն շրջանի կեդրոնը: Ապա չեղելով մայրուղիէն, կը շարժինք դէպի Տուրի հեռաւոր գիւղը՝ կեդրոնէն 80 քիլոմեթր հեռու: Կ'անցնինք Զեռնիգովէ, Ցիւրանէ ... Ճամբու վրայ չկան այլեւս տուն ու գիւղ, շուրջը անտառապատ լեռներ կան, անդնդախոր ձորեր ու կիրճեր: Բազմաթիւ անգամներ կտրելէ եւս փչեխա դեռը, վերջապէս կը հասնինք Շալոլորէզ, ուր կան քանի մը տասնեակ տուներ: Քանի մը քիլոմեթր անդին կը գտնուի Տուրի գիւղը, ուր կը հիւրընկալուինք անտառապահ Սարգիս Թահմազեանի բնակարանը: Կը ծանօթանանք Զօհրապ Վարեվլեանի, որ աւելի քան երեսուն տարի հայերէն դասաւանդած է Տուրիի դպրոցը, որ հինգ տարի առաջ միացած է Շալոլորէզի դպրոցին եւ Վարեվլեան հանդրստեան կոչուած է:

Առաւօտուն տան պատշգամէն կ'ունսումնասիրեմ խոնաւ ու առանձին գիւղը: Միջին Տուրի ունի 218 հայ բնակիչ: Անոր մօտ է գիւղը՝ Վերին Տուրի, աւելի փոքր՝ 172 Հայերով: Փչեխայի միւս ափը գտնուած է գիւղ մըն ալ՝ Ինձորուտ, որ պատերազմէն ետք կամաց - կամաց պարպուած է:

Անձրեւը կը դադրի, ու մենք դուրս կ'ելլենք գիւղը շրջելու: Կ'այցելենք Սբ. Բարսղի Զեյտունեան տունը: Տանտիրուհին ինծի սփռոցի տակէն կը հանէ գինուոր տարիքի վերջին նամակը, զոր կուտայ ինծի, որպէսզի կարդամ բարձրաձայն: Բոլորը՝ գործը ձգած, լինելի կը հետեւէին: Ես կը փորձէի կարելի եղածին չափ պարզ ու յստակ կարդալ, բայց ոչինչ կը հասկցուէր. Համշէնի բարբառով էր: Կը յիշեմ համշէնեան գրոյց մը: Օր մը մէկը նամակ կը ստանայ: Կը հաւաքուին եւ ընտանեօք կ'երթան քահանային մօտ, որ կարդայ: Քահանան կ'առնէ նամակը եւ կը սկսի բարձրաձայն, երգելով կարդալ: Երբ կը վերջանայ, հաւաքուածներն են մէկը կ'ըսէ.

- Տէր հայր, քու այդ կարդացած նամակիդ ոչինչ հասկցանք:

Քահանան չափ կը բարկանայ ու կ'ըսէ.

- Օրհնած, սկիզբէն ըսէիք, որ նամակ է, որպէսզի նամակի պէս կարդայի:

... Կարգ մը մեղեդիներ ձայնագրելէ ետք կը վերադառնանք Սարգիս Թահմազեանի տունը, հրաժեշտ տալու համար:

Ճամբայ կ'ելլենք եւ երկու ժամէն կը հասնինք Զեռնիգով: Այս կողմերու համար բաւական մեծ գիւղ է, շուրջ երեք հազար բնակչութեամբ, որուն կէսը Հայեր են: Մինչեւ 60-ական թուականները Հայաստանէն երգի - պարի, թատերական խումբեր եկած են հոս եւ մեծ խանդավառութիւն ստեղծած: Նոյնիսկ լարախաղացներ եկած են գիւղ: Իսկ ներկայիս բոլորովին մոռցուած են:

Վերադառնալով Ապշերոնակ, կ'ուղղենք դէպի հիւսիս՝ Մայկոպ: Բոլորեւիններէն ոչ հեռու կը փնտռենք ժէ. դարու (կարգ մը տուներով ԺԲ. դարու) հայկական եկեղեցւոյ աւերակները, ապա Մայկոպ եւ հայկական այլ գիւղեր այցելելէ ետք կը բռնենք վերադարձի ճամբան:

ՍԵՐԳԻՕ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

կ'անդրադառնար ցուցահանդէսի մասին վենետիկի նահանգային «Իլ Կազեթթինօ»ն, «Ունիթա»ն, «Ճոռնալէ Տելլօ Սփեթթաքոլօ»ն եւ ուրիշ թերթեր: Ցուցահանդէսին արձագանգ կուտային նաեւ Իտալիոյ հեռատեսիլի ազգային երկրորդ դիծը, եւ տեզական բազմաթիւ կայաններ ու ձայնասփիւռներ: Իսկ Յունուար 19, Ջորեքշաբթի իրիկունը, հեռատեսիլի ազգային երրորդ դիծը վենետիկի նահանգային լուրերու բաժնին մէջ, հարցազրոյց մը կը վարէր Հ. Լեւոն Զէքիեանի հետ՝ հայ չարժանկարի պատմութեան, ցուցադրուող ժապաւէններու եւ հայ-իտալական մշակութային կապերու մասին:

Մօտիկ կուտանք ցուցադրութիւններու յայտագիրը որ գործադրուեցաւ բծախնդիր հետեւողութեամբ:

×

19 - 1 - 1983, *ժամը 17· -*

Թբեճի (1979) Գ. Մելքոնեան. *հայերէն, անգլերէն ենթախորագրերով:*

- երեւանեան Օրերի խրոնիկա (1971) Ֆ. Տովմասեան. *հայերէն, անգլերէն ենթախորագրերով:*

ժամը 21· -

Տղամարդիկ (1972) Լ. Քէօսէյեան. *հայերէն, անգլերէն ենթախորագրերով:*

- Ապրեցէք երկար (1979) Ֆ. Տովմասեան. *հայերէն, անգլերէն ենթախորագրերով:*

20 - 1 - 1983, *ժամը 17· -*

Քաջ Նազար (1980), Օ. Գրիգորեան. *հայերէն, անգլերէն ենթախորագրերով:*

- կարինէ (1967) Ա. Մանարեան. *հայերէն:*

ժամը 21· -

Շունն ու կատուն, Զ. Մխրաքեան. *ռուսերէն:*

- Աշնան Արեւ (1977), Պ. Ցովհաննէս եան. *հայերէն, իտալերէն ենթախորագրերով:*

21 - 1 - 1983, *ժամը 17· -*

Սկիզբ, Բնակիչներ, Տարուայ եղանակներ, *Փելեչեան:*

- Արարման Ութերորդ Օրը (1979), Ս. Բաբայեան. *հայերէն:*

ժամը 21· -

Մի կտոր երկինք (1980) Հ. Մալեան. *ռուսերէն:*

22 - 1 - 1983, *ժամը 17· -*

Նահապետ (1977) Հ. Մալեան. *հայերէն:*

- Նոր եւ Նոր - Նոր (1926) Հ. Բէկնազարեան. *հայերէն:*

ժամը 21· -

Պէպօ (1935) Հ. Բէկնազարեան. *ռուսերէն, իտալերէն ենթախորագրերով:*

×

Ցայտագրէն դուրս տեղի ունեցան երկու ցուցադրութիւններ. առաջինը՝ Մուրատ - Ռափայէլեան վարժարանի դահլիճին մէջ, յետ Տօքթ. Ճ. Պուրթաֆատայի բանախօսութեան, ուր ցուցադրուեցաւ Մանարեանի «Դժվժիկ»ը, քաղուած Ա. տրըպետի պատմուածքէն: Իսկ Յունուար 21, Ուրբաթ իրիկուն, յետ «Մի կտոր երկինք»ի կարելի եղաւ տեսնել Ֆ. Տովլաթեանի կողմէ Ս. Ղազարի մէջ դրաճուած յաջող վաւերագրայինը Մխիթարեան Մայրավանքի մասին: Այս երկու ժապաւէններն ալ կը պահուին Ս. Ղազարի դիւանին մէջ:

Ուրախութեամբ կը նշենք որ այս ցուցադրութիւնը կրկնուեցաւ Միլանի մէջ Փետրուար 9 - 11 թուականներուն եւ ապա հաւանօրէն անցնի նաեւ Հռոմ: Մեր սրտանց չնորհաւորութիւնները բոլոր կազմակերպիչներուն եւ մանաւանդ սրբատաղին չնորհակալութիւն մը վենետիկի Քաղաքապետարանին, յատկապէս Մշակոյթի Տեղապահին եւ չարժանկարի բաժնի պատասխանատուներուն, ինչպէս նաեւ Մուրատ - Ռափայէլեան վարժարանի տեսչութեան եւ Պ. Ցովհաննէս Փիլիկեանին, որոնք առիթն ընծայեցին վենետիկի եւ իտալահայ գեղարուեստասէր հասարակութեան՝ ըմբռչխնելու հայ գեղարուեստի այս վայելքը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

(*) Տես յայտագիրը՝ «Ցառաջ», Յունուար 15/16-ի թիւ:

ԳՐԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԿԻՍԱԴԱՐԵԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

———×———

Կիրակի, Փետրուար 6-ին, տեղի ունեցաւ Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան յինանուէր հանդիսութեանց առաջին ձեռնարկը: Նախ առաւօտեան պատարագին նախատահեց եւ քարոզեց՝ կաթողիկոսական պատուիրակ՝ Սերովբէ Արք. Մանուկեան, որ իր քարոզին մէջ յայտարարեց թէ Փետրուար 8, Երեքշաբթի Սրբոց Ղեւոնդեանց քահանայից ոճն էր եւ հետեւաբար այդ օր Փարիզի Ս. Ցովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ ծառայող եպիսկոպոսաց, վարդապետաց ու քահանայից հոգիներուն ի հանդիստ, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուէր. ապա անդրադառնալով Ֆրանսահայ գրողներու ընկերակցութեան կիսադարեան չրջանի գործունէութեան յայտարեց թէ նոյն օրը հոգեհանգստեան պաշտօն մը եւս կը կատարուի վերոյիշեալ ընկերակցութեան նախկին անդամներուն, գրողներուն, մտաւորականներուն, ինչպէս նաեւ արուեստագէտներուն հոգիներուն ի հանդիստ: Ապա ան իր խօսքերուն մէջ աւելցուց որ, երբ հոգեւորականները կուգան կերտել մարդոց հոգիները, գրողները կը կերտեն անոնց մշակոյթը ու միտքը. իրարմէ անբաժան այս երկու մասերը միշտ կ'ամբողջացնեն զիրար:

Պատարագը մատոյց հիւրաբար քաղաքս դտնուող Մայր Աթոռ Էջմիածնի դիւանապետ՝ Ներսէս Եպիսկ. Պոզապալեան:

Եկեղեցական արարողութենէ ետք Ֆրանսահայ գրողներու ընկերակցութիւնը իր համակիրներուն հետ հաւաքուեցան մերձաւոր սրահի մը մէջ, ուր մօտաւորապէս չորս ժամ գրողներու ընկերակցութեան անուան ու գիրքին վայել հանդիսութիւնը չարունակուեցաւ:

Ընկերակցութեան նախագահ Ս. Մբ - խիթարեանի բացման խօսքէն վերջ, բացած հոչակուեցաւ Մխիթեան յինանուէր գործունէութեան առաջին հաւաքոյթը, ու այս առթիւ ըստ սովորութեան պարգեւատրուեցաւ բանաստեղծուհի Հիլտա Գալֆաեան - Փանոսեան. եղան արտասանութիւններ, բանաստեղծուհիին քերթուածներէն, ընկերակցութեան անդամներէն Վ. Նալաւարդեանի, ինչպէս նաեւ Տիկին Զաքրեանի կողմէ:

Տեղի ունեցան բանաստեղծուհիին գերկատիքը ընող ու զայն ծանօթացնող արտայայտութիւններ, Տիգրան Պալեանի, նաեւ Փրոֆ. Ֆէյտիի կողմէ, որուն ակերտը եղած էր մրցանակաւորուհին:

Ներկայ էին նաեւ Հայրենիքի երկու երիտասարդ ներկայացուցիչներ, որոնք ելոյթ ունեցան այս առթիւ:

ՆԵՐԿԱՑ ՄԸ

ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

———×———

Աւստրիոյ Գիտութեան եւ Հետազօտութեան նախարարին՝ Տօքթ. Հերթա Ֆիոնպերկի հովանաւորութեան ներքեւ, Փետրուար 15-էն Յունիս 20, Վիէննայի մէջ տեղի կ'ունենայ Հայաստանի Կրօնական Արուեստի նուիրուած ցուցահանդէս մը:

Ներկայացուած առարկաները տրամադրուած են Վիէննայի Մխիթարեան վանքին կողմէ եւ կը յատնաբերէն հասկ. կրօնական արուեստին:

Ցուցահանդէսը տեղի կ'ունենայ Վիէննայի Էթնոլոժիի Թանգարանը: Քաթալոկը եւ ցուցահանդէսը պատրաստած է Տիկին Էլիզապէթ Պաուըր:

LIVRES REÇUS

L'ETONNANTE HISTOIRE DE L'OPEP
par Pierre TERZIAN
Editions Jeune Afrique, Paris 1983

ՍՏԱՑԱՆՔ

Կ Ա Մ

Հանդէս վերլուծական
Թիւ 2, Դեկտեմբեր 1982
քարտուղար - պատասխանատու՝
Մարք Նշանեան, - Փարիզ:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ՁՈՐՐՈՐԴ

Գ Ա Ր Ո Ւ Ն Է

- Բայց ես ապահով եմ ձիաւորներով:

- Չէ աղջիկս, դուն այնքան մերն ես, որ շատ մեծ պիտի ըլլանք, եթէ քեզի փոքրիկ բան մը պատահի: Ցետոյ ի՛նչ պիտի տանք Հաճի Մուսային:

Չէյնապ մտածեց, որ իր թանկագին մանեակը Սաքոյին հետ կը ճամբէր վարդաձորի եկեղեցիին համար:

- Կիրոս աղբեր, դիտե՞ս թէ երբ պիտի գայ Հաճի Մուսան:

- Կ'ենթադրեմ չուտով կուգայ ու դուն այլեւս վար կ'իջնես Գարատաղէն:

- Ես պիտի ուզէի, որ մեր տունը ըլլար էրզրումի մէջ, որ յաճախ հանդիպէինք իմ բոլոր խաս աղբերներուս:

- Ի հարկէ, աղջիկս, ես պիտի հանդիպիմ յաճախ, ուր ալ ըլլայ ձեր տունը: Հաճի Մուսային հետ շատ խաս բարեկամներ ենք: Շատ լաւ մէկն է ան: Ան, որ քեզ այդքան կը սիրէ, երբեք պէշ մարդ չի կրնար ըլլալ եւ այդ մեծ առաքինութիւն է անոր համար: Միայն թէ, նայէ, մէկ տարի վերջ երբ գամ ձեր տունը, դրկիր մէջ, զաւակ մը տեսնեմ ու դուն աւելի երջանիկ պիտի ըլլաս: Այդ մէկը չի մոռնաս...

Չէյնապ այնքան հաւնեցաւ Կիրոսի թեւադրութիւնը, որ լուռ չիկնեցաւ:

Կիրոս իր ձին յանձնեց Սաքոյին. երբ տեսաւ Սաքոյի դէմքին վրայ մռայլութիւն մը լիլած էր: Կիրոսն հասկցաւ անմիջապէս, նոյն մռայլութիւնը կ'առնէ Սաքոն ամէն անգամ, որ կարոյին խօսքը ըլլայ: Կ'երեւի խօսեր է մէկին հետ:

- Խօր ծանօթ մը խօսեցաւ կարոյի մասին: Ան ալ քիւրտ պինուորէ մը իմացեր էր: Որպէս թէ, Սէլիմ պինպաշին, լեռնէն վար իջած ճահիլ ֆէտայի մը վարդաձորի ախոռի մը մէջ բանտարկած, բաւական չարչարանքներ տուած է: Որպէս թէ, Զարէն ազատէր է կարոյին: Զղիտեմ, չդիտեմ: Ահ, եթէ միայն գիտնայի թէ ի՞նչ պատահեցաւ էդ տղուն...

- Դէ՛հ, երթաք բարով, Չէյնապ, ալ չիկս, - խօսեցաւ Կիրոս, փոխելու համար Սաքոյին մռայլ դէմքը:

- Կիրոս, եթէ էրզրում պիտի երթաս, էս ձին պէտք է քեզի:

- Չէ Սաքօ, այստեղէն ուղիղ Մալիսաին հովիտը պիտի երթամ:

- Ինտեղ, ուր միայն արջերը գիտեն տեղը: Էրզրում հիմա զործ կայ, Կիրոս: Քու հոն ըլլալը կարեւոր է:

- Օր մը գուցէ մեր Արջ Սաքօն արջերուն հետ գայ գիս փնտռելու: Նայէ, Սաքօ, եթէ ինձ պէտք ունենան, Գարափունար, զինագործ Դաւիթի անունով թող զիս զրկեն կամ հեռագիր: Գարափունարը միայն հինգ ժամուայ հեռու է: Մալխասի հետ գլխարկնիս ծռած՝ գուցէ երբեմն հանդիպինք Գարափունար: Իմացայ, որ բաւական թուրքեր գաղթեր են: Գարափունարի տէրը, կարծեմ, մեր տղաքներէն, Ցուսիկն է: Դէհ, բարի ճանապարհ:

Չէյնապ, Սաքօն եւ ձիաւորները արդէն ճամբայ ինկան փոշի հանելով իրենց ետեւ ու Կիրոս մինակ մնաց ու մինակ վերադարձաւ հոն, ուր տակաւին կը չարունակուէին չուրջ պարերը ու փէհլեվանները կապերու վրայ էին: Դհոլի ու զուռնի ձեները միջոցն էր բռներ:

Կիրոս կ'անցնէր, բռնելու էն բարեկամբան, երբ մէկը իր անունը տուաւ:

- Կիրոս աղբեր, Կիրոս աղբեր:

Կիրոս ետեւ նայեցաւ: Անծանօթ մէկն էր, որ կը վազէր յողնած ու ուսին ունէր անտուկ մը:

- Կիրոս աղբեր, Կիրոս աղբեր:

Մարդը քրտնած էր արդէն ու չնչահատ կը խօսէր:

- Էս ո՞ր տեղէն ա՛յ մարդ: Հրաշք, հէ: Էս իմ անտուկն է, իմ չէրչու անտուկը. այ, կապոյտ գծերը վրան: Կիրոսի աչքին մէջ ուրախութիւն մը կը խաղտար:

- Ըսի, էստեղ կ'ըլլաս: Մինչեւ կարմըրեկէն բերած եմ: Քուկդ է, քուկդ: Շէյխ Ձէլալի եւ Սպիտակ Ձիաւորի կըռւի տաճն մոռցաք էնտեղ: Երկար տաճն պահեցի իմ տան մէջ, որ օր մը քեզի յանձնեմ:

- Դուն ո՞ւր զտար էս անտուկը:

- Էն Մանասենց փլած ախոռին մէջ:

Կիրոս այդ պահուն աւելի որոշ յիշեց, որ կռուի ընթացքին, անտուկը ուզած էր ապահով տեղ մը պահել եւ յետոյ մոռցած էր ո՛ւր պահած ըլլալը:

Օհ, ինչքա՜ն ուրախ էր Կիրոս: Կարծես շատ հին կորսուած լաւ բարեկամ մը զըտած էր, որ կը խօսէր իրեն հետ:

Չէ, այլեւս մինակ չէր: Ան անցուկ անտուկը ուսին, հին ունակութիւնով զբրաւ կռնակին ու քալեց բազմութեան, յաղթանակով վերացած ժողովուրդին մէջէն ու մտաւ բարակ ճամբայ մը: Ինչպէ՛ս կ'ուզէր, որ չուտ հասնէր հովիտը կանանչ, ու ճամբաներուն վրայ ձգէր քառասուն տարուայ յոգնութիւնը: Սբ - զդէն կը զգար բանջարներու թարմ հոտը ու անոնց աճումի չարժումները. այնպէս կ'զգար, կ'ըմբռնէր Չէյնապին ապրումները: Աչքէն կը տեսնէր, կ'զգար, սեխերուն հոտերը, որոնք արեւի համն ունին: Ու կը լսէր ոսկեջրուած մեղուներու ձայները լռութեան մէջ: Օհ դիշերները ... մթութիւնը ... Հայաստանի արեւը, որ իրեն համար նոր իմաստ ունէր: Ու ծառերը, որ մարմնի պէս կը պակին: Եւ, խաղաղութիւնը, խաղաղութիւնը...

Ամբողջ քառասուն տարի պայքար եղած էր իր կեանքը, ջիղերով եւ ուղեղով. եղած էր ողբերգութիւն ու ճամբաներ, ճամբաներ ... Ապատամբութեան կըռւէն յետոյ նոյն արդասաւոր խաղաղութիւնն է, որ պիտի ըլլայ հայ ժողովուրդին, հայ հողին վրայ ինչպէս իր հոգիին մէջ:

Կիրոս անտուկը կռնակին, հեզհեզիկ փոքրիկ կէտ մը դարձաւ ու կորսուեցաւ հորիզոնի յաւիտենականութեան մէջ, երկնքին պէս իմաստուն ու արեւին պէս բարի ...

(Շար. 756 եւ վերջ)

Մեզմէ կը խնդրուի ծանուցանեն՝
ՏԻԿԻՆ ԼՈՒԻԶ (ԽՈՍՐՈՎՈՒՀԻ)
ԳՈՒՑՈՒՄՃԵԱՆԻ
մահը, որ պատահած է փետրուար 9-ին, Մոնմորանսիի Հանգստեան Տունը:
Թաղումը կատարուած է փետր. 14, երկուշաբթի առաւօտ, կրոլէ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՎՕ ԱՆ ՎԸԼԷՆ - Տէր եւ Տիկին Վարդան Մրմեան եւ զաւակները ու թոռները հոգեհանգստեան արարողութիւն կատարել կուտան փետրուար 20, կիրակի, ժամը 16-ին Սէն - Սիւ ո Մոն մ'Օռի Նարեկեան վարժարանի հայ կաթողիկէ մատրան մէջ իրենց նորոգ ողբացեալ քրոջ եւ հօրաքրոջ Զմմարու վանքի (Լիբանան) Աննա բան Ցղուքեան քոյրերէն՝
ՔՈՑՐ ԷՄԻԼԻ ԽՐԻՄԵԱՆԻ
հոգւոյն հանգստեան համար եւ այս առթիւ 500 Ֆ. կը նուիրեն «Ցառաջ»ի բարգաւաճման:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիկին Վ. Տէրտէրեան կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Պօղոս Թորոսեան, Տիվրիկցի, մօր անունը՝ Սառա, հօր անունը՝ Պօղոս: 1917-ին մօրը հետ աշխատած է Ղանղալ Աղաաթի մօտ, իբրեւ խոհարար: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի գրել՝
Mme V. DERDERIAN
35, rue de la Résistance
42000 St. ETIENNE

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի
ՀԱՑ ԵՐԵԿՈՅԹ

Շաբաթ, փետր. 19-ին, ժամը 20-ին
Մշակոյթի Տան մէջ:
17 ռիւ Պլէօ, Փարիզ, 9-րդ:
Գեղարուեստական յայտագիր
Հայկական նուագ:
Ճաշադին՝ 120 Ֆ.:
Սեղանները ապահովելու համար՝
Հեռաձայնել՝
206 - 42 - 50 - 231 - 41 - 74

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

ՆԻՍ. - Տիկին Մ. Զօտեան 100 Ֆ. կը նուիրէ «Ցառաջ»ին Արմենուհի Միսաք - եանի յիշատակին:

ՔԱՐԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻԻՆ

Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ Մանկապարտէզի առաջին քարին օրհնութեան արարողութիւնը՝ փետրուար 27-ին, ժամը 12·30-ին:
22-24-26, rue de l'Egalité, Issy-les-Moulineaux
Բարձր հովանաւորութեամբ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Եւ Իսիի քաղաքապետ Անտրէ Սանթինիի ներկայութեամբ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Մեքանիսիէններ եւ ֆրինիսիոններու համար գործաւորներ եւ գործաւորուհիներ: Ապահով գործ եւ լաւագոյն պայմաններ:
Դիմել. -
Ets. CALDIRAC
(M. Mihran)
65, rue Meslay, Paris 3e
métro : Strasbourg St. Denis

UGAB - Jeunes

CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN
118, Rue de Courcelles — 75017 Paris
Bal costumé
SAMEDI 19 FEVRIER
à partir de 22 h.
DEGUISEMENT EXIGE
Participation aux frais :
membre 35 F — non membre 50 F

ՇԱԲԱԹ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 19, ԺԱՄԸ 20-ԻՆ
SALLE VOLTAIRE rue Voltaire, Alfortville
ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻԻՆ,
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ
Հովանաւորութեամբ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Հայր. Պատ. արեւմտեան Եւրոպայի Հայոց
Մասնակցութեամբ՝
Ս. Մեսրոպ Կրթարանի եւ Եկեղեցւոյ «Վուսաւորիչ» երգչախումբին:
Մուտքը ազատ է:

ԱՊՐԻԼ 24
24 AVRIL
en Arménie

DU 16 AU 29 AVRIL
14 JOURS
DU 21 AU 29 AVRIL
8 JOURS
accompagné par Varoujan Sarkissian

Renseignements et Inscriptions:

Départ de Paris
LEVON BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
tél. 261 - 51 - 13
Mo Pyramides

Départ de Lyon
VAROUJAN SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66

Départ de Marseille
JACQUES CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 — Marseille
Té.: (91) 95. 90. 12

Org. Lic. A 1037

Offre d'emploi

Recherche secrétaire - dactylo, expérimentée tourisme, anglais nécessaire, notions de comptabilité et arménien souhaitable
s'adresser :
Jacques Chelelekian
Wasteels
87, La Canebière, 13001 Marseille
tél. (91) 95 - 90 - 12

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ
ՀԱՑԱՍՏԱՆԵԱՑ
ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ՄԻՋ

Մեծ Պահքի ամբողջ շրջանին Փարիզեան Շրջանի մեր եկեղեցիներուն մէջ, Ուրբաթ իրիկունները, ժամը ճիշդ 7-ին, կը կատարուին Հսկումի Աղաղակական եւ Հանգստեան ժամերգութիւնները եւ կը տրուի աւուր պատշաճի քարոզ, ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցի՝

Ուրբաթ, փետրուար 18
Առնուվիլ Լէ Կոնէսի
Վարագայ Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ մէջ
Ուրբաթ, փետրուար 25
Ալֆորվիլի
Ս. Պօղոս - Պետրոս Եկեղեցւոյ մէջ
Ուրբաթ, Մարտ 4
Իսի Լէ Մուլինոյի
Սուրբ Մարիամ Աստուածածին
Եկեղեցւոյ մէջ
Ուրբաթ, Մարտ 11
Շատիլի
Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանէէօ - Քաշանի մասնաճիւղին ընդհանուր ժողովը Զորեքշաբթի, փետրուար 16-ին, ժամը 20·30-ին Տիկին Փափազեանի բնակարանը:
Կը խնդրուի ընկերուհիներէ ճշդապահ ըլլալ: Կարեւոր օրակարգ:

×

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը, ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները եւ համակիրները, փետրուար 18, Ուրբաթ, ժամը 20·30-ին Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ: Ներկայ կ'ըլլան չրջանային վարչութեան ընկերուհիները: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

FR 3
Dimanche soir (20 février) 21 h. 30
LIBAN : la force d'une identité
par Jean-Marie Carzou

ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ԱՑՑ

ԻՎՐԻԻ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏԱՆ

Հայ նախկին զիմադրականներու բարեկամական Միութիւնը կը հրաւիրէ ձեղ խուռներամ մասնակցիլ Միսաք Մանուչեան խումբի նահատակութեան 39-րդ տարեդարձին առթիւ՝ աւանդական այցելութիւն ոգեկոչման Իվրիի դերեզմանատուն:
Փետրուար 20, Կիրակի առաւօտ, ժամադրավայր Փորթ սը Շուազի մետրոյի ելքին ծանօթ սրճարանի առջեւ, ուրկից թափօրը կը մեկնի ժամը 10·30-ին:
Մասնակցութեամբ
Հայրենի ներկայացուցիչներ՝
ԱՇՈՏ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
ԵՒ
ԼԵՒՈՆ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ
ինչպէս նաեւ բանաստեղծ՝
ՌՈՒԲԻՆ ՄԵԼԻՔԻ
Հովանաւորութեամբ ու ներկայութեամբ
ՆՈՒՐՀԱՆ ՖԻՐԻՆԿԵԱՆԻ
Պատուոյ նախագահ Բարեկամական Միութեանս ու Հայ Ռազմիկներու Ֆեդերասիոնին:
Նախագահութեամբ՝
ԳԻՈՐԳ ՊԱԳԸՐՃԵԱՆԻ
Պատուոյ նախագահ Բարեկամական Միութեանս ու նախագահ Հայ Ռազմիկ. Ֆեդերասիոնին:
Պատուիրակութիւնները կ'առաջնորդէ
ՍԱՐԳԻՍ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ
Պատուոյ նախագահ Բարեկամական Միութեանս ու նախագահ Մարսէյլի Հայ նախկին Ռազմիկներու եւ Դիմադրականներու Բարեկամական Միութեան:
Այս առիթով՝ ու նոյն օրը՝ կը խնդրուի նկատի ունենալ մեծարանքի ճաշ ի յարգանս տարեց ընկերներու, մասնակցութեամբ պատուիրակութեանց:
Ալեք Մանուկեան կեդրոն, 118, փողոց Գուռնել, ժամը 13-ին, գերեզմանատան արարողութեանց աւարտին:
Ներկայացում մեծարուող ընկերներու, ու զեղարուեստական պատշաճ բաժին:
Ծախքերու մասնակցութիւն՝ 130 Ֆ.:
Սեղանները վերապահելու համար հեռաձայնել՝ 770 07 25 եւ 241 57 77:

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻԻՆ

- ՄԵԾ ՃԱՇ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ -

DANS LES SALONS DE L'HOTEL MERIDIEN
81, boulevard Gouvion St. Cyr, Paris 17e
ՇԱԲԱԹ ՄԱՐՏ 12, ԺԱՄԸ 20·30-ԻՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՌԱՒՕՏ
soirée animée par :
l'orchestre ARMENIAN-SUNSHINE, dirigé par Robert PAPAZIAN
Paul TOSCANO, violoniste de chez Raspoutine et son ensemble
CELINHO BARROS et son orchestre « RYTHMES DU BRESIL »
et des surprises
Սեղանները ապահովել, հեռաձայնելով՝
Մանուկեան - 381 80 82 Ալեքսանեան - 236 96 43 Մառան - 535 85 26

LA CAPPADOCE
RESTAURANT ARMÉNIEN

OUVERT TOUS LES SOIRS DE 20h30 A L'AUBE
SAUF LUNDI
*
ORCHESTRE et CHANTEUR
tous les soirs

AUTOROUTE A 4 — 1ère SORTIE — PONT DE CHARENTON
BORD DE SEINE
67bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140
RESERVATION
tél. 375.05.30

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
17
JEUDI
17 FÉVRIER
1983

LE NUMERO: 2.50 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ: 180 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 400 Ֆ. - Հատը: 2,50 Ֆ.

58ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.373 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 58e ANNÉE No 15.373

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱԽՕՍ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՓԵՏ. 1/11)

ՆՈՐ ՓԱՍՏԱՆԿԱՐ ՄԸ

Երեւանի մէջ պատրաստուած է նոր չարժանկար մը՝ «Թող լոյս լինի», ուր կը խօսուի արդի ճարտարապետութեան, երաժշտութեան, թատրոնի եւ կերպարուեստի մէջ դարաւոր աւանդութիւններու օգտագործման մասին: Փաստանկարին բեմադիրն է Ռուբէն Երզնկեան, որուն օգնած է իր հայրը՝ Եուրի Երզնկեան:

×

ԲԵՄԱԴԻՐ
ԲԱԳՐԱՏ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆԻ
ՆՈՐ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ

Բեմադիր Բագրատ Յովհաննիսեան, Խորհ. Միութեան Պետական Շարժանկարի պատուէրով ձեռնարկած է Հրանտ Մաթեւոսեանի «Տէրը» պատմուածքը շարժանկարի վերածելու աշխատանքին: Բեմադիրին նախորդ՝ «Աչնան արեւ» ժապաւէնն ալ գործն էր Հրանտ Մաթեւոսեանի: Բագրատ Յովհաննիսեան եւ Հրանտ Մաթեւոսեան տարիներ միասին աշխատած են «Հայֆիլմ» արուեստանոցը, ուր անոնք գրած են սենարիօներ, մասնակցած են իրենց բազմաթիւ գործակիցներու ժապաւէններու պատրաստութեան:

×

ՖՐԱՆՔԵԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ
ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ
ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Տարրալուծութեան հարցերով զբաղող խորհրդային եւ ֆրանսացի պիտնական ներու ժողովը վերջ գտած է Երեւանի մէջ, ուր ստորագրուած են քիմիական արտադրութեան նոր թէքնոլոժիի եւ նոր տեսակներու թէքնիք մշակումներու վերաբերող համաձայնագրեր: Ֆրանքեխորհրդային համագործակցութեան իր մասնակցութիւնը կը ցուցաբերէ Հայաստան: Վերջին տարիները Երեւանի մէջ տեղի ունեցած են խորհրդային եւ ֆրանսացի ուսուցագէտներու, մեքենագէտներու, բնագէտներու եւ պատմաբաններու հանդիպումներ: Մասնաւորաբար սերտ կապեր հաստատուած են Բիւրականի աստղադիտարանի եւ Ֆրանսայի աստղարնագէտներու միջեւ: Ուսուցագէտ Լիւդվիգ Միրզոյեան ոչ մնայուն աստղերու հետազօտութիւններ կատարած է Օթ Փրովանսի մէջ, ինչպէս նաեւ դասախօսութիւններ տուած Փարիզ, Մարսէյլ եւ Սէն Միշէլ, ակադ. Վիկտոր Համբարձումեանի գլխաւորութեամբ հայ գիտնականներու կատարած յայտնաբերումներուն մասին: Հետաքրքրական է նշել, որ Երեւանի մէջ տեղի ունեցած է խորհրդային եւ Ֆրանսայի գիտնականներու առաջին այն հանդիպումը, ուր հիմը դրուած է տիեզերքի ուսումնասիրութեան, օգտակար եւ խաղաղ նպատակներով արբանեակներու միջոցով արձակման մարզին մէջ երկու երկիրներու համագործակցութեան:

ՎԱԼՏԷՔ ՌՈՇԷԻ ՄԱՀԸ

*Կը պատահի որ մահուան լուր մը, միաժամանակ յայտնէ մարդու մը ողջ ըլլալը: Արդարեւ այս եղաւ Վալտէք Ռոշէի պարագային, քանի 10 տարիէ արդէն մեռած էր, զոհ ուղեղային կաթուածի մը, բուսական կեանք կը վարէր այլեւս, եւ ոչ ոք կը յիշէր իր անունը: Այդ իսկ պատճառով, յատկանշական են թերթերու խորագրերը՝ «Վալտէք Ռոշէի վերջին մահը» (Լիպերասիոն), կամ՝ «Վալտէք Ռոշէի երկրորդ մահը» (Ֆիկարօ): Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան ամէնէն մեծ դէմքերէն մէկը, Վալտէք Ռոշէ ծնած էր 1905-ին Պուէնոսների չրջանը եւ բառին լաւագոյն իմաստով ժողովուրդին զաւակն էր: Համայնական կուսակցութեան անդամակցած է 1924-ին, կեդր. կոմիտէի անդամ ընտրուած 1936-ին, երեսփոխան ընտրուած ժողովրդային ճակատի օրէնքուն: Ազատագրումէն ետք քաղաքական բիւրոյի անդամ կ'ընտրուի, քարտուղարի կոչուած է 1961-ին, ապա՝ ընդհ. քարտուղար՝ 1964-էն սկսեալ: 1969, Յունիսին սակայն հիւանդ է եւ պիտի ձգէ իր պատասխանատուութիւնները: Վալտէք Ռոշէի համար կի Մոլէ կ'ըսէր, 1968-ին երբ ան ցոյց կուտար արդէն հիւանդութեան առաջին նշանները «Վալտէք Ռոշէ Զեխոսլովաքիայէն մեռնելու վրայ է, մտային կերպով մեռնիլ»: Արդարեւ, Թուռնու կը պատմէ այդ շրջանի ընկերվարական եւ համայնավար պարագլուխներու խօսակցութիւնները, Փրակայի դէպքերուն առթիւ, երբ Վալտէք Ռոշէ կ'ըսէ կի Մոլէին. - «Եթէ վատթարագոյնը պէտք է պատահի, անմիջապէս կը դատապարտեմ մի քանի ամսուան լռութիւնը, դեռ քու ձայն բարձրացընելէդ ալ առաջ: Բայց անկարելի է, խորհրդային մեր ընկերները երբեք թոյլ չեն տար»: Քանի մը օր յետոյ, Վալտէք Ռոշէ Մոսկուա կ'երթայ, ապա՝ Փրակա, «նոյն մարդը չէր» կ'ըսէ Մոլէ: Խորհրդային հրապարակներու մուտքէն ետք, զոր «ահաւոր սխալ» որակեց, ինքն իր վրայ կը քաշուի եւ քանի մը ամիս ետք, ուղեղային ծանր հիւանդութիւնը զինքը ընդմիշտ կ'անջատէ ողջերու աշխարհէն: Իրեն համար, ըսուած է թէ «Ֆրանսական Խրուշեւի» մը դերը խաղացած է, ինչ որ բոլորովին ճիշդ չէ նկատուիր, բայց եւ այնպէս գիւղացիի խառնուածքով այս համակրելի կուսակցապետը չատ կարեւոր դեր խաղացած է: Հաստատելով կրեմլինի անկարողութիւնը քոյր կուսակցութեանց գործերուն մէջ, յայտնած էր 1965-ին համայնավարները ի նպաստ Միթերանի քուէարկել տալ, ինչ որ 1970-ական տարիներուն պիտի տանէր մինչեւ հասարակաց ծրագիր:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ ԲԱՆԱԿԸ արեւելեան (քրիստոնեայ) գօտին մտաւ, ուր ցարդ միայն քրիստոնեայ քաղաքագօրքերը կը գործէին: Ինչպէս գրած էինք երէկ, բանակը այլեւս արտակարգ միջոցներ կը վայելէ կարգն ու կանոնը ապահովելու համար:

ՊՈԼՍՈՑ պինուորական դատարանը, եօթն ու կէս տարի բանտարկութեան դատապարտած է համալսարանի փոքրիկչէօր մը, իր մէկ գրած գիրքին համար, քանի մը տարի առաջ եւ որու խորագիրն է՝ «Դէպի նոր Հանրապետութիւն մը»: Կը մեղադրուի նաեւ, այլեւս արգիլուած, «Ձումհուրիյէթ»ի մէջ հրատարակած «համայնավար բնոյթ ունեցող» քանի մը յօդուածներու համար:

ԿԻՊՐԻԱՆՈՒ կրկին դիմած է Ուաշինկթընի, որ ճնշում բանեցնէ Թուրքիոյ վրայ, որպէսզի զօրքը քաշէ Կիպրոսի հիւսիսային չրջանէն:

ՎԵՐՋԻՆ ՕԾՈՒՄ ԵՒ ԹԱՂՈՒՄ ԽՈՐԷՆ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

ՅԻՍՈՒՆ ՀԱԶԱՐ ՀԱՅՈՒԹԵԱՄԲ ՊԱՏԿԱՌԵԼԻ ԹԱՓՕՐ ՄԸ Ս. ՆՇԱՆԷՆ ԱՆԹԻԼԻԱՍ

«ԽՈՐԷՆ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ» ՁՕՆՏ

ՊԷՅՐՈՒԹԷ, հեռաձայնով, հետեւեալ մանրամասնութիւնները առիթ.-

Փետրուար 14 եւ 15, երկուշաբթի եւ երեքշաբթի, Պէյրութի Հայութիւնը բացառիկ երկիւղածութեամբ, իր վերջին յարգանքը բերած է Երանաչնորհ Խորէն Ա. Կաթողիկոսի:

Նախ երկուշաբթի առաւօտ, Խորէն Ա.ի դագաղը, ամերիկեան հիւանդանոցէն բերուած է Ս. Նշան Եկեղեցին, ուր զայն ընդունած է Գարեգին Բ. Կաթողիկոս: Ժամ մը տեւած է արարողութիւնը, որու ընթացքին արեւմտեան Պէյրութի հայութիւնը առիթ ունեցած է իր յարգանքը մատուցանելու:

Ապա, կազմուած է թափօրը, որ ինքնաշարժերով հասած է մինչեւ Մար Մըխայել, երկաթէ կամուրջը, ապա էշրէֆիէ, ուր լիբանանեան ուժերը զինուորական պատիւներ կատարած են եւ նը ւագախումբը Շուիֆնի Մահերգը նուագած է: Հուսկ՝ առաջնորդութեամբ Գարեգին Բ.ի, եօթը քիլոմեթրի վրայ, երիտասարդներ ուսամբարձ տարած են երանաչնորհ Կաթողիկոսին դագաղը: Ցիսուն հազարի հասնող բազմութիւն մըն է, որ խոր տպաւորիչ թափօր մը կազմելով, անցած է Համընէն, Խալիլ Պետեւիէն Պուրճ-Համուտէն, մինչեւ Տորա, ուրկէ՝ կառուղին, յատկապէս վերապահուած թափօրին, մինչեւ Անթիլիաս, ուր տեղի ունեցած է աղօտմրոյը:

Երեքշաբթի, փետրուար 15-ին էր, որ կը կատարուէր վերջին օծումը, Անթիլիասի Մայր տաճարին մէջ, ժամը 11-ին:

Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի կողմէ ներկայ էր Երուսաղէմէն ժամանած պատուիրակութիւն մը, որ կը ներկայացնէր նաեւ Երուսաղէմի Ս. Յակոբայ վանքը, գլխաւորութեամբ պատրիարքական փոխանորդ Կիւրեղ Արք. Գաբրիէլեանի, որու կ'ընկերանային երկու վարդապետներ: Կիւրեղ Արք. կարդացած է Էջմիածնայ ցաւակցականը եւ եղիչէ Պատրիարքի նամակը:

Աւարտողութեան ներկայ եղած են բազմաթիւ պետական, կրօնական, ազգային եւ այլ անձնաւորութիւններ, որոնց կարգին յիշենք առաջին առթիւ, Լիբանանի Հանրապետութեան նախագահին, Խորհրդարանի նախագահին եւ վարչապետին ներկայացուցիչները, պապին՝ որպէս անձնական ներկայացուցիչը պապական նուիրակը, Լիբանանի նախկին երեք նախագահները՝ Հելու, Շամուն եւ Սարգիս, Փիէր Ճեմայէլ, Ֆրանսայի, Պելժիոյ, Մեծն Բրիտանիոյ դեսպանները նաեւ այլ երկիրներու դիւանագիտական ներկայացուցիչները, Աւարտութեան եւ Տեղեկատուութեան նախարարը, Խորէյլ կարդինալ - Պատրիարքին եւ Ցուցանց Պատրիարքին ներկայացուցիչները, 3 Պատրիարք՝ Հայ Կաթողիկէ Պատրիարքը՝ Յովհ. Պետրոս ԺԲ., Ցունաց Պատրիարք՝ Հաքիմ Ե. եւ Ասորիներու Պատրիարք՝ Խորէյք, Մարոնի վանական պետը, Վենետիկի եւ Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութեան Հայրերը, Հայ Աւետարանական Եկեղեցին կը ներկայացնէին վերապատուելիները՝ Ահարոնեան, Գարճեան, Ճինպաշեան, Սաղըրեան, Ազգ. երեք կուսակցութեանց ներկայացուցիչներ, Միացեալ - Նահանգներէն, Փուէյթէն, Հալէպէն, Կիպրոսէն եւ Ցունաստանէն Թեմական ներկայացուցիչներ, նաեւ Կիպրոսի խորհրդարանի Պետական երեսփոխան՝ Արամ Գալայճեան, Թեմական Խորհուրդի առենապետ Գէորգ Մահտեսեան եւայլն, եւայլն:

Անթիլիասի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ մայր տաճարին մէջ, ժամը 10·30-ին կը սկսէր պատարագը, ապա 11-ին, տեղի կ'ունենար օծման կարգը տասնեւերկու եպիսկոպոսներով:

Գարեգին Բ. քառորդ ժամ տեւող ֆրանսերէն դամբանական մը կը կարդար՝ բնաբան ունենալով՝

Khoren Ier, serviteur de Dieu, de l'Arménie et du Liban

որմէ զլխաւոր մասեր կը հրատարակէին Ցորեքշաբթի օրուան լ'Օրիան - Լը Ժուռի եւ Լը Ռեվէյլի մէջ: Հայերէն, իր դամբանականին մէջ, Գարեգին Բ. ոգեկոչելով Խորէն Ա.ի այն խօսքը թէ՝ Կաթողիկոսները կուգան ու կ'անցնին, ինչ որ կը մնայ հայրապետական աթոռն է, Հայաստանեայց Եկեղեցին եւ հայ ժողովուրդը, չեշտած է թէ մենք պիտի չթողունք որ անցնին, քանի անոնք հետքեր կը թողուն եւ այդ յաւիտենական արժէքներուն կը բերեն իրենց ազգ. վկայութիւնները:

Յայտարարուեցաւ այս առթիւ թէ Յանուարիի մէջ բարձրացած ժողովրդային բնակարաններու չէնքը կը կոչուի Խորէն Ա.ի:

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը հաստատած է «Խորէն Ա. Կաթողիկոս Ցունտ» մը, որու եկամուտները պիտի յատկացուին կրօնական եւ հայեցի դաստիարակութեան յատուկ ծրագիրներու եւ նպատակներու իրագործման, ինչ որ արդէն Ազգ. Ընդհ. Ժողովը ծրագրած էր: Այս Ցունտին պէտք է ըլլան Խորէն Ա.ի վախճանման առթիւ փոխանցուած ծաղկեպսակի նուէրները, երանաչնորհ Կաթողիկոսին յիշատակին: (Կարելի է ընել՝ «Յառաջ»ի միջոցաւ):

×

Յիշենք նաեւ թէ հայկ. զպրոցները փակ մնացած են երկուշաբթի եւ երեքշաբթի:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս կիրակի, փետրուար 20, Ս. Պատարագի ընթացքին Փարիզի Ս. Յովհ.-Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ եւ արուարձաններու միւս եկեղեցիներուն մէջ մասնաւոր հոգեհանգիստ կը կատարուի, նորոգ վախճանեալ՝

ԽՈՐԻՆ Ա.

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Երանաչնորհ Կաթողիկոսի հոգւոյն համար:

Թող Տէրը լուսաւորէ հոգին հանգուցեալ Հայրապետին եւ անսասան պահէ Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցին:

ԴԻՒԱՆ

Հոգեհանգստեան նման պաշտօն մը կը կատարուի նաեւ Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ:

ՄՈՀԱՄԷՏ՝
ԻՍԼԱՄՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐԳԱՐԷՆ

Ա.

Քսաներորդ դարու քրիստոնեայ մեծագոյն իսլամագէտներէն անկիլիքան քահանայ Մոնթկոմըրի Ուաք, իր տեղեկութիւնները քաղելով Մոհամէտի պլխաւոր կենսագիրէ՝ Իպն Իսհաֆէն, հետեւեալ դրուագով կը սկսի իր «Մոհամէտ՝ մարգարէ եւ պետական մարդ» գիրքը. - Ամրան կիզիչ օր մը, Սուրիոյ մէջ, 600-ական թուականներուն եւ կամ անկէ քիչ մը առաջ, Յ. Ք. արար վաճառականներու կարաւան մը, բեռցուած ուղտերով, դանդաղօրէն դէպի հարաւ կը յառաջանար: Մեքքէցի վաճառականներ էին, որոնք Դամասկոսի մէջ իրենց առուծախը վերջացուցած տուն կը վերադառնային: Պասրա քաղաքին մօտերը կ'ապրէր քրիստոնեայ ճգնաւոր մը՝ Պահիրա անունով: Կարաւանները յաճախ աննկատ կ'անցնէին ճգնաւորին բնակավայրին մօտէն. այդ օր, ճգնաւորը անցնող կարաւանը ճաշի հրաւիրեց. անցորդները հրաւէրը ընդունեցան: Իրենց ընկերացող փոքրիկ տղուն յանձնելով ուղտերու պահակութիւնը, մտան ճգնաւորին խուցը: Սակայն ճգնաւորը պնդեց, որ կարաւանին բոլոր անդամները, ներառեալ փոքրիկ տղան, ներս գան եւ իր սեղանին հիւրը ըլլան, որովհետեւ հեռուէն կարաւանը դիտած ատեն նկատած էր ամպեր, որոնք ամպհովանի կազմած կը պաշտպանէին փոքրիկը կիզիչ արեւէն: Ճգնաւորի ըսածին վրայ ներս կանչեցին տղան, ուրուն ինքնութեան մասին մանրամասնութիւն հարցուփորձ ըրաւ ճգնաւորը, ապա քնեց մարմինը եւ իր ուշին վրայ հետաքրքրական նշան մը նկատեց: Ըստ ճգնաւորին՝ մարգարէութեան նշան էր այլ: Ճաշէն ետք, ճամբու դնելէ առաջ իր հիւրերը, հիւրընկալ ճգնաւորը մօտեցաւ տղուն հօրեղբօրը եւ ըսաւ. «Տուն դարձիր լաւ հակէ զարմիկիդ, որովհետեւ եթէ Հրեաները դիտնան ա՛յն՝ ինչ որ ես այսօր դիտցայ իր մասին, անպայման պիտի փորձեն վնասել իրեն, որովհետեւ այս տղան շատ մեծ մարդ մը պիտի ըլլայ ապագային»: Այդ տղան նոյնինքն Մոհամէտն էր:

Նախնական, աւելի ճիշդ՝ հէքեաթանման այս դրուագը յետագային քրիստոնէական գրականութեան մէջ այնքան աղաւաղուած ու խեղաթիւրուած է, որ իւրաքանչիւր քրիստոնեայ համայնք իրեն ազգակից Յանացած է ցոյց տալ վերոյիշեալ ճգնաւորը եւ պէս-պէս պատմութիւններ հիւսած՝ իր եւ Մոհամէտի իրարու հետ ունեցած յարաբերութեանց շուրջ: Իսլամական բարեպաշտութեան մէջ այս դրուագը վերոյիշեալ ձեւով տեղ գտած է, որովհետեւ իսլամները կը հաւատան, որ Մոհամէտ կանխագուշակուած մարգարէն էր:

Ինչ ալ ըլլան պարագաներն ու մարդոց մեկնաբանութիւնները Մոհամէտի եւ իր «վերահաստատած» իսլամական կրօնքին մասին, իրողութիւնը այն է, որ 630-էն սկսեալ, իսլամութիւնը հրաշքի համազօր արագութեամբ տարածուեցաւ արաբական թերակղզիէն դուրս եւ, համեմատաբար կարճ ժամանակաշրջանին մէջ, իսլամ խալիֆաները - յաջորդները Մոհամէտի - իրենց իշխանութեան տակ առին ընդարձակածաւալ երկիրները՝ իրենց բազմացեղ եւ բազմազգ բնակիչներով:

Կրօններու պատմութեան զասագրքերու եւ կենսագրական բառարաններու մէջ, Մոհամէտ սովորաբար ներկայացուած է իբրեւ հիմնադիրը իսլամութեան եւ ոմանք՝ իսլամութեան մահմետականութիւն անունը: Իսլամները բացարձակապէս կը մերժեն ընդունիլ Մոհամէտը իրբեւ հիմնադիրը իսլամութեան, որովհետեւ իսլամութիւնը նոյնինքն Աստուծոյ կրօնքն է, ինչպէս Գուրանը կ'ըսէ. «Այսօր ձեզի կատարելագործեցի ձեր կրօնքը եւ ամբողջացուցի ձեր վրայ իմ շնորհքը եւ իսլամութիւնը իբրեւ կրօնք ընտրեցի ձեզի համար» (5 : 4). Ուրիշ Այայի - հատուածի մէջ կ'ըսուի. «Իրական կրօնքը Աստուծոյ մօտ իսլամութիւնն է» (3 : 19): Իսլամ բառը կուգայ Սըլըմ արմատէն, որ կը նշանակէ խաղաղութիւն, իսկ Ասլամա բառը կը նշանակէ անձնատուր ըլլալ, ենթարկուիլ. որով իսլամութիւնը կը նշանակէ ամբողջական ենթակայութիւն Աստուծոյ կամքին: Այլ կատարեալ ենթակայութեամբ եւ հնազանդութեամբ է, որ մարդ, իսլամը կը գտնէ իրական խաղաղութիւնը: Արդարեւ, Մոհամէտ ո՛չ թէ հիմնադիրն էր իսլամութեան, այլ՝ վերահաստատիչը Աբրահամի կրօնքին, որ նոյնինքն իսլամութիւնն է. Աբրահամին համար Գուրանը կ'ըսէ. «Աբրահամը ո՛չ Հրեայ էր եւ ոչ ալ Քրիստոնեայ. Ան անկեղծ հաւատքի տէր էր, Մուսլիմ մըն էր, - Աստուծոյ կամքին ենթակայ մը» (3 : 67):

Գուրանի համաձայն Աստուած դարերու ընթացքին եւ տարբեր ժամանակներուն մարգարէներ եւ առաքեալներ ղրկած է բոլոր ժողովուրդներուն եւ հիմա Մոհամէտը կը ղրկէր՝ ոչ միայն իրրեւ մարգարէ եւ առաքեալ, այլեւ՝ յուշարար, ազդարարող եւ աւետող: Արդէն իր առաքելութեան հիմնական նպատակը ժողովուրդին յիշեցնել էր Աբրահամի կրօնքը եւ ազդարարել միաժամանակ վերջին դատաստանի եւ յաւիտենական կեանքին իրենց սպասելիք՝ պատիժը, եթէ չհնազանդին Աստուծոյ կամքին: Իրրեւ այդպիսին՝ Մոհամէտ կոչ կ'ընէ իր հետեւորդներուն ձգելու բազմաստուածութիւնը եւ հետեւելու միակ Աստուծոյ - Ալլահի - պաշտամունքին:

Արդարեւ, իրրեւ վերահաստատիչ Աստուծոյ կրօնքին՝ իսլամութեան, Մոհամէտ անկեղծ սիրոյ եւ ամենախոր յարգանքի արժանացած է իսլամութեան մէջ: Իր կեանքի գլխաւոր հանդրուանները՝ ծնունդը, գաղթը - հիճրան - դէպի Մեքքէ, վերջին ուխտագնացութիւնը եւ այլ դէպքեր, հանդիսաւոր չուքով կը յիշատակուին եւ կ'ոգեկոչուին իսլամ համայնքին կողմէ: Այսօրեայ սակայն պէտք է յիշել, որ Գուրանը կը զգուշացնէ Մոհամէտը, որ չըլլայ թէ իր հետեւորդնեբուն զինք պաշտելու առիթ տայ, որովհետեւ ինքն ալ այլ արարածներու եւ զինք նախորդող մարգարէներուն պէս մահկանացու մարդ է. «Ըսէ, ես լոկ մարդ եմ ձեզի պէս, ինծի յայտնուեցաւ, որ ձեր Աստուածը մէկ Աստուած է» (41 : 6), եւ կամ «Մոհամէտը պարզապէս առաքեալ մըն է. շատեր, որոնք առաքեալներ էին, իրմէ առաջ մեռան. արդ՝ երբ ինք եւս մեռնի կամ սպանուի. արդեօ՞ք պիտի վերադառնաք ձեր կրունկներուն վրայ» (3 : 144):

Բայց նախ ո՞վ է Մոհամէտ: Մոհամէտ կը պատկանի Քուրէյշի Հաշէմ ցեղին, որ 6-րդ դարուն Մեքքէի մէջ յարգուած ցեղի մը համբաւը կը վայելէր: Մոհամէտ ծնած է 570-ին, այս տարին արաբական պատմութեան մէջ ծանօթ է իրրեւ «փիղերու տարի», որովհետեւ այդ տարուան կը զուգադիպէր Եթովպիացիներու փիղերով յարձակումը Մեքքէի վրայ: Մոհամէտի հայրը՝ Ապտալլահ, կը մեռնի իր ծնունդէն առաջ, վեց տարեկանին կը կորսնցնէ իր մայրը՝ Ամինան: Համաձայն տեղական սովորութիւններուն, մայրը մէկ - երկու տարի զինք կը դրկէ անապատ, ուր կ'ըսուի թէ պետուի կին մը խնամեց զինք. հօրը մահով Մոհամէտի խնամատարութիւնը կը յանձնուի իր մեծ հօր Ապտըլ Մութթալէբին:

Մեքքէն, ուր ծնաւ Մոհամէտ եւ իր կեանքի մեծագոյն մասը անցուց, Արաբական Թերակղզիի ամենավաճառաշահ կեդրոններէն մէկն էր. Թերակղզիի զանազան կողմերէն վաճառականներ հոն կը փութային. այնտեղ էր նաեւ Քա՛աբան, որ ըստ իսլամական աւանդութեան՝ կառուցուած էր Աբրահամ Նահապետի եւ իր որդւոյն՝ Իսմայիլի կողմէ: Թերակղզիի ժողովուրդը կռապաշտ էր. ունէին զբօսաւոր աստուածներ, որոնց տօներուն առիթով Մեքքէն կը վերածուէր բազմամեայ ժողովուրդներու հաւաքավայրի մը. կ'ըսուի նաեւ, որ վերոյիշեալ Աստուծոյ մը զաղափարը ընտանի էր Թերա -

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՇՈՏ ՄԱԼԱՔԵԱՆ ԵՒ ԱՆՐԻ ՎԵՐՆԷՕՅ

———×———

ՄԱՐՍԷԼ. - Հայ Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղը, փետրուար 4-ին, կազմակերպեց հացկերոյթ - զրոյց մը, Քոնքորտ Փալմ - Պիչ պանդոկի սրահներուն մէջ, մասնակցութեամբ Անրի Վերնէօյի, «Աշոտ Մալաքեան՝ Մարսէյլի Հայ մը ու Անրի Վերնէօյ շարժանկարի աւուանի մարդ մը» նիւթին չուրջ: Նախագահ. փետրուար 3-ին, Հ. Բ. Ը. Մ.եան վարչութիւնը, իր կեդրոնատեղիին մէջ, ձեռնարկեց մամլոյ ասուլիսի մը, հանդիպումի մը օրուան հիւրին եւ տեզական փրանսական մամուլի թղթակիցներու միջեւ: Հրաւիրուած էր նաեւ, այս առիթով, «Ցառաջ»:

Ռ. Սիսակեան, Հ. Բ. Ը. Մ.եան Մարսէյլի մասնաճիւղի նախագահը հակիրճ խօսքերով ներկայացուց Անրի Վերնէօյը, որպէս շարժանկարի աշխարհի մեծերէն մին, որ այս առթիւ կը վերադառնայ իր ակերան, իր երիտասարդութեան տարի - ներուն, Աշոտ Մալաքեան անունին տակ:

- «1924-ին, չորս տարեկան էի, ծնունդ կամբջակին վրայ, հայրս ձեռքէս բռնած րաա՛ - տղա՛ս ահաւասիկ Ֆրանսա, ըսաւ: Մանուկի երեւակայութեանս մէջ Ֆրանսան կը տեսնէի որպէս սպիտակ, անթիծ երկիր մը եւ ֆանի մը անուններ կը տողանցէին մտքիս մէջ՝ վիքթոր Հիւկօ, Լամարթին: Հօրս ըսի՝ - հայրիկ պ. վ. Հիւկօն մեզ պիտի դիմաւորէ՞ - ո՛չ պատասխանեց, այսօր բացակայ է Մարսէյլէն: Եւ ոտք դրինք ժոլիէթի ֆարափը ու մեր դիմացը, Վիքթոր Հիւկոյի փոխարէն, կանգնեցաւ թուխ զգեստով մահմետական պաշտօնեայ մը ու ...» : Այո, Աշոտ Մալաքեան իր ամբողջ մանկութիւնն ու պատանեկութիւնը անցուցած է Մարսէյլ: Իր առաջին դպրոցը հիմնադրած է «Մելիզան» հաստատութիւնը, ապա աւարտած է Էքս - Ան - Փրովանսի «Արուեստի եւ Արհեստի» դպրոցը ստանալով ճարտարարուեստի վկայականը 1944-ին: Իր մէջ անջնջելի հետքեր ձգած է ընտանեկան հայեցի դաստիարակութիւնը. «Առօրեայ կեանքիս մէջ երբէք բերբէէ վերնէօյը՝ կը գտնէի Մալաքեանը, խորապէս կապուած կը մնան արմատներու, երկու մշակոյթներու յարադրութիւնը, տեւական ներքին պայքար մղելէ ինծի համար: Կը կռուիմ ինքնութիւնս եւ մշակոյթս պահելու համար. ուզած եմ յաջողիլ առանց ինքզինքս ուրանալու. ամէն ոք իր հայկականութիւնը կ'ապրի իր ձեւով»:

*Ազատագրութենէն յետոյ, Աշոտ Մալաքեան կը նետուի լրագրական ասպարէզ, «Լա Մարսէյէզ» օրաթերթին աշխատակցելով: Կը գրէ յօդուածաշարք մը Հայերու եւ Հայաստանի մասին եւ կը սաորագրէ՝ Աշոտ Մալաքեան: Մեծ կը ըլայ իր զարմանքը տեսնելով թէ իր գրուածքը տակ դրուած է Անրի Վերնէօյ: Բացատրութիւններ կ'ուզէ խմբագրէն որ կը պատասխանէ՝ «փորձերը կատարուած ժամանակ, մտածեցի որ գրածդ աւելի մեծ արձագանգ կրնայ գտնել, եթէ ստորագրութիւնը ըլլայ պարզ ֆրանսական անուն մը: Նայուածքս գնաց յայտարարութեան մը վրայ որ կը գովէր Նորմանդիի վերնէօյ գիւղաքաղաքին հմայքները եւ որոշեցի ձեզ մկրտել Անրի Վերնէօյ»: Այս առընչութեամբ, Վերնէօյ պատմական մանրագէպ մը: Վերջերս Վերնէօյի քաղաքապետարանը հրաւիրած է զինքը եւ ի պատիւ իրեն կազմակերպած է իր ժպալաւէններու յետահայեաց մը. «չհամարձակեցայ ըսել թէ իմ կամքէս անկախ պատճառներով կը կրեմ Վերնէօյ կեղծանունը եւ թէ իրենց գիւղաքաղաքին անունն անգամ չէի լսած», աւելցուց Վերնէօյ: Լրագրութիւնը եղաւ իրեն համակարեւոր հանդրուան մը, քանի առիթ ունեցաւ ծանօթանալու հռչակաւոր ֆերնանտելին. «կարճ ժպալաւէնի մը նիւթը գրած էի Մարսէյլ ֆաղաքի վրայ *Escale au soleil*, ֆերնանտել ազնութիւնը ունեցաւ մասնակցելու եւ յետոյ սկսայ գործակցիլ մադրի աշակերտութիւնս իրագործելու այլ բազմաթիւ կարճ ժպալաւէններ, մինչեւ այն օրը երբ ֆերնանտելին ներկայացուցի *La Table aux Crevés*ի սեռարիօն ալ գտաւ բացատրիկ եւ առաջարկեց որ նիւթը բեմադրեմ: Ինծի համար եղաւ չյուսացուած, անակնկալ առիթ մը, բայց մը շարունակութիւնը գիտէք: ֆերնանտել երբեմն կ'այցելէր հօրս շապկագործի խանութը, *Պուլվ. Թէտոր Թիւնէր*: Հայրս անմիջապէս կը պատրաստէր հայկական սուրճը, զոր երբեմ միասին, խանութին առջեւ սօսիին շուքին տակ, կը համտեսէինք»:*

Յետոյ, թղթակիցի մը հարցումին պատասխանելով հայկական նիւթի մը քննադրութեան կապակցութեամբ, Անրի Վերնէօյ՝ ըսաւ որ ան միշտ իր մտածումներուն առարկան եղած է ու կը շարունակ կէ ըլլալ: Քանի մը անգամ նախաքայլերու եւ աշխատանքներու ալ ձեռնարկուած է (Մուսա Տաղի քառասուն օրերը), որոնք մնացած են սակայն անհետեւանք: Անրի Վերնէօյի համար, հայկական հարցի վերջին ժպալաւէնի մը արտադրութիւնը պէտք է գտնէ կատարեալ յաջողութիւն. Այս յաղթանակը ապահովելու համար, որպէսզի ամէն ազգի, ամէն գոյնի մարդիկ հետաքրքրուին ժպալաւէնով եւ անոր միջոցաւ մեր հարցով, անհրաժեշտ նիւթ մը որ, ինչպէս ինք կ'ըսէ, «ներկայացնէ» միլիոնաւոր մարդիկ որ հակազծաւալ հատորով մը առած է իր կեանքը՝ «Սիրաթ ալ - Բասուլ» անունով: Ինչպէս սովոր է բոլոր կրօններու մէջ, իսլամութեան մէջ եւս, Մոհամէտի կեանքը դունատորուած է զանազան աւանդութիւններով եւ նախախնամական տնօրինութիւններով: սակայն ատոնք յետագայ դարերու գործերն են. իսլամութեան առաջին շրջանին, Մոհամէտի կեանքը աւելի պարզ ձեւով ներկայացուած էր. այս երեւոյթը ընդհանրապէս կը բացատրուի քրիստոնէութեան ազդեցութիւնը Մոհամէտի կենսագիրներուն վրայ: Երիտասարդ տղրիքին կ'աշխատի Խատիճա անունով մեծահարուստ այրիի մը մօտ. Խատիճան տեսնելով իր անկեղծ և հաւատարիմ վարբերմունքը գործին հանդէպ՝ կ'ամուսնանայ Մոհամէտի հետ, հակառակ տարիքի տարբերութեան. այս ամուսնութիւնը Մոհամէտին կ'ապահովէ իր պատեուքիւնը: Առաքինի, հաւատարիմ, պարկեշտ եւ վստահելի իր նկարագրի համար, փոքր տարիքէն Մոհամէտ կոչուած էր Ալ Ամին, վստահելին:

ՍԵՊՈՒՀ ՎՐԴ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ
ԵՐԵՎԱՆԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ՍՈՎԵՏԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՅԿԱՆ ՍՍՀ ԱՆԿԱԽ ՀՈՂԵՐԻ ՊԱՀՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹՅՈՒՆ

ՔԱՂԱՔԱՑԻ ՆԱԶԱՐԵԹ ՀԱԿՈԲԻ ՍԱՀԱԿՅԱՆԻՆ

Ձեր 1964 թ. հունվարի 15-ի դիմումի առթիվ Ձեզ է հայտնում, որ Ձեր կողմից ներկայացված տեղեկությունների համաձայն, Ձեր ամուսին Ռուբեն Ալեքսանդրի Սահակյանը 1941 թ. հունվարին զորակոչվել է Կարմիր բանակ և անհայտ կորած է համարվում 1942 թ. հունվարից:

Ռուբեն Սահակյանի անհայտ կորած լինելու մասին տեղեկությունները ստացվել են նրա զորամասի հրամանատարությունից:

Ռուբեն Սահակյանի անհայտ կորած լինելու մասին տեղեկությունները ստուգվել են նաև Կենտրոնական արխիվում պահվող զորամասերի ցուցակների միջոցով:

Ռուբեն Սահակյանի անհայտ կորած լինելու մասին տեղեկությունները ստուգվել են նաև Հայկական ՍՍՀ Ներքին գործերի նախարարության կենտրոնական հասցեների բյուրոյի միջոցով:

Ռուբեն Սահակյանի անհայտ կորած լինելու մասին տեղեկությունները ստուգվել են նաև Հայկական ՍՍՀ Ներքին գործերի նախարարության Երևանի քաղաքային բաժնի միջոցով:

Ռուբեն Սահակյանի անհայտ կորած լինելու մասին տեղեկությունները ստուգվել են նաև Հայկական ՍՍՀ Ներքին գործերի նախարարության

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Վ Օ Ս Ն Վ Ր Լ Ի Ն ։ - Տէր եւ Տիկին Վարդան Մրմրեան եւ զաւակները ու թոռները հոգեհանգստեան արարողութիւն կատարել կուտան Փետրուար 20, Կիրակի, ժամը 16-ին Սէն - Միւ օ Մոն մ'Օռի Նարեկեան վարժարանի հայ կաթողիկէ մատրան մէջ իրենց նորոգ ողբացեալ քրոջ եւ հօրաքրոջ Զմմառու վանքի (Լիբանան) Անաբատ Ճղութեան քոյրերէն՝

ՔՈՋՐ ԷՄԻԼԻ ԽՐԻՄԵԱՆԻ

հոգւոյն հանգստեան համար եւ այս սրբազան առթիւ 500 Ֆ. կը նուիրեն «Ճառագայթ»ի բարգաւաճման։

ՊԱՏԱՐԱԳ

Մ Ո Ն Մ Ո Ր Ա Ն Ս Ի Ի Հ Ա Ն Գ Ս Տ Ե Ա Ն Տ Ա Ն Մ Ա Տ Ո Ւ Ռ Ի Ն Մ Է Ջ

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան մատուռին մէջ պատարագ կը մատուցուի՝ Շաբաթ, Փետրուար 19, ժամը՝ 10·30ին։ Կը պատարագէ՝

Մ Ե Ս Ր Ո Պ Ք Հ Ն Ց. Ժ Ա Մ Կ Ո Ջ Ե Ա Ն

Կը հրաւիրուին Հանգստեան Տան բնակիչներուն ընտանեկան պարագաները ու բարեպաշտ հաւատացեալները։

ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ԱՆՑՔ

Իվրիի Գերեզմանատան

Հայ նախկին զիմադրականներու Բարեկամական Միութիւնը կը հրաւիրէ ձեղ խուռներամ մասնակցիլ Միասք Մանուչեան խումբի նահատակութեան 39-րդ տարեդարձին առթիւ՝ ազանդական այցելութիւն ոգեկոչման Իվրիի գերեզմանատուն։

Փետրուար 20, Կիրակի առաւօտ, ժամադրավայր Փորթ տը Շուազի մեթրոյի ելքին ծանօթ սրճարանի առջեւ, ուրկէ թափօրը կը մեկնի ժամը 10·30-ին։

FR3
Dimanche soir (20 février) 21 h. 30
LIBAN : la force d'une identité
par Jean-Marie Carzou

ԼՐԱՏՈՒ - ԱՐՈՒԵՍՏԻ

THEATRE ANDRE MALRAUX
7, rue Noblet, Rueil-Malmaison
LA TONNELLE ORANGE
de
JEAN - JACQUES VAROUJAN
les 18, 19, 22, 23, 24, 25, et 26 février à 21 h.
dimanche 20 février à 15 h.

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՏԷՍԻՆ։ - Տէր եւ Տիկին Ղազար Ղազարեան իրենց սիրելի սանամօր՝ Արտեմիս - Միքրգէ Ղազարեանի մահուան 3-րդ տարելիցին առթիւ 100 Ֆ. կը նուիրեն «Ճառագայթ»ին։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Կապոյտ Ծաչի Իսիի մասնաճիւղը, ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները եւ համակիրները, Փետրուար 18, Ուրբաթ, ժամը 20·30-ին Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ։ Ներկայ կ'ըլլան շրջանային վարչութեան ընկերուհիները։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

×

Կ Ա Պ. Խ Ա Զ Ի Ա Նիւէռ - Պուա - Քօլոմպի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկեր - ընկերուհիները, Փետրուար 21-ին, ժամը 20·30։

CENTRE CULTUREL
rue Robert Lavergne, 92600 Asnières

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ

Բացումը կը կատարուի Ուրբաթ, Փետրուար 18, ժամը 17·30-ին, ի ներկայութեան Ազգ. Ժողովի նախագահ, Իզէոի ընդհ. խորհուրդի նախագահ՝

Լ Ո Ւ Ի Մ Ե Ր Մ Ա Զ Ի

եւ Կրընոպլի երեսփոխան - քաղաքապետ՝

Ի Ւ Պ Ե Ր Տ Ի Ե Ր Ի

15, cours de la Libération, Grenoble

UGAB - Jeunes

CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN
118, Rue de Courcelles — 75017 Paris

Bal costumé

SAMEDI 19 FEVRIER
à partir de 22 h.
DEGUISEMENT EXIGE

Participation aux frais :
membre 35 F — non membre 50 F

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ

Սէն Ժերմէն (Մարսէյլ)

մասնաճիւղին

ԵՐԵԿՈՅԹ

կը ներկայացուի հայկ. ժապաւէն մը՝
«ԿՏՈՐ ՄԸ ԵՐԿԻՆՔ»
Շաբաթ, Փետրուար 19, ժամը 20·30-ին եկեղեցւոյ վերի սրահը։

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Կը փնտռուի հայ երիտասարդ մը, Ֆրանսա հաստատուած եւ աշխատանքի իրաւունք ունեցող, որ (նախընտրաբար) աշխատած ըլլայ հայկ. սըպարանի մէջ եւ չարել ու տպել գիտնայ։ Հայերէնն գիտնալը՝ պարտաւորիչ է, Ֆրանսերէնը՝ փափաքելի։

Անձամբ ներկայանալ «Ճառագայթ»ին, ամէն օր, կէսօրէ յետոյ ժամը 14-էն 17·30։

Կ Ա Պ Ո Յ Տ Խ Ա Չ Ի Փարիզի մասնաճիւղի

ՀԱՅ ԵՐԵԿՈՅԹ

Շաբաթ, Փետր. 19-ին, ժամը 20-ին Մշակոյթի Տան մէջ։
17 ռիւ Պլէօ, Փարիզ, 9-րդ։
Գեղարուեստական յայտագիր
Հայկական նուագ։
Ճաշազին՝ 120 Ֆ։
Սեղանները ապահովելու համար՝
Հեռաձայնել՝
206 - 42 - 50 - 231 - 41 - 74

KAMP DE JEUNES

Ամառնային ճամբար մը պիտի կազմակերպուի Ֆրանսայի հարաւը, Ուրիաժ քաղաքին մօտ, 7 - 14 տարեկան տղոց եւ աղջիկներու համար։

Ճամբարը պիտի տեւէ 15 օր։ Ծրագրի մէջ մտնելու են մարզանքներ, զբօսանքներ, ճամբորդութիւններ, հանգիստ, ինչպէս նաեւ հայկական դաստիարակութիւն։

Ճամբարը պիտի կազմակերպուի Ֆրանսայի Հայ Երիտասարդաց Միութեան կողմէ։

Ծնողք, որոնք կ'ուզեն իրենց զաւակները ճամբարին մասնակից ընել, կրնան դիմել Միութեան Կեդրոնական Վարչութեան։

Offre d'emploi

Recherche secrétaire - dactylo, expérimentée tourisme, anglais nécessaire, notions de comptabilité et arménien souhaitable
s'adresser :
Jacques Chelelekian
Wasteels
87, La Canebière, 13001 Marseille
tél. (91) 95 - 90 - 12

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Մեքանիսիէններ եւ ֆինիսիոններու համար գործաւորներ եւ գործաւորուհիներ։ Ապահով գործ եւ լաւագոյն պայմաններ։

Դիմել։ -

Ets. CALDIRAC
(M. Mihran)
65, rue Meslay, Paris 3e
métro : Strasbourg St. Denis

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԻ

Պոլսէն եկած, աշխատանքի իրաւունք ունեցող հայ երիտասարդ մը գործ կը փնտռէ, որեւէ ճիւղի մէջ։

Հեռաձայնել իրիկունները 20-էն 22։
410 - 15 - 50 (Մերոն)։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Վասպուրականի Ճաղթական Հերոսամարտի 68-րդ տարեդարձի տօնակատարութիւն եւ Վասպուրականի Հայր. Միութեան հիմնադրութեան 60-ամեակը՝ Ապրիլ 17, Կիրակի, ժամը 13-ին ճաշով մը, Մարսէյլի Մշակոյթի Տան Վասպուրական սրահին մէջ։

Direction : **M & Mme Bédikian**

SEVAN

RESTAURANT SEVAN

SPÉCIALITÉS ORIENTALES et ARMENIENNES

TOUS LES VENDREDIS ET SAMEDIS SOIRS
ambiance avec

BEDIK

Ա Ր Ե Ւ Ե Լ Ե Ա Ն Եւ Հ Ա Յ Կ Ա Կ Ա Ն Հ Ա Մ Ե Ղ Եւ Ճ Ո Խ Ճ Ա Շ Ա Ց Ո Ւ Ց Ա Կ

Պետիկ կ'ուրգէ

Ո Ւ Ր Բ Ա Թ Եւ Շ Ա Բ Ա Թ Ի Ր Ի Կ Ո Ւ Ն Ն Ե Ր Ը Ը

1, bd. Carnot — 17, quai J.-B. Clément, 94140 ALFORTVILLE
tél. 376 32 19 *Fermé le lundi*

ՄԻԽԻՈՆՕՐՀՆԷՔԻ ԱՌԹԻՒ

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԷՋՄԻԱԾԻՆ

voyages spéciaux à

ETCHMIADZINE

SEPTEMBRE 83

du 16 au 29 **du 17 au 30** **du 22 au 30**

Possibilités de départ de Lyon et de Marseille

Renseignements et Inscriptions:

Départ de Paris
LEVON BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
tél. 261 - 51 - 13
Mo Pyramides

Départ de Lyon
VAROUJAN SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66

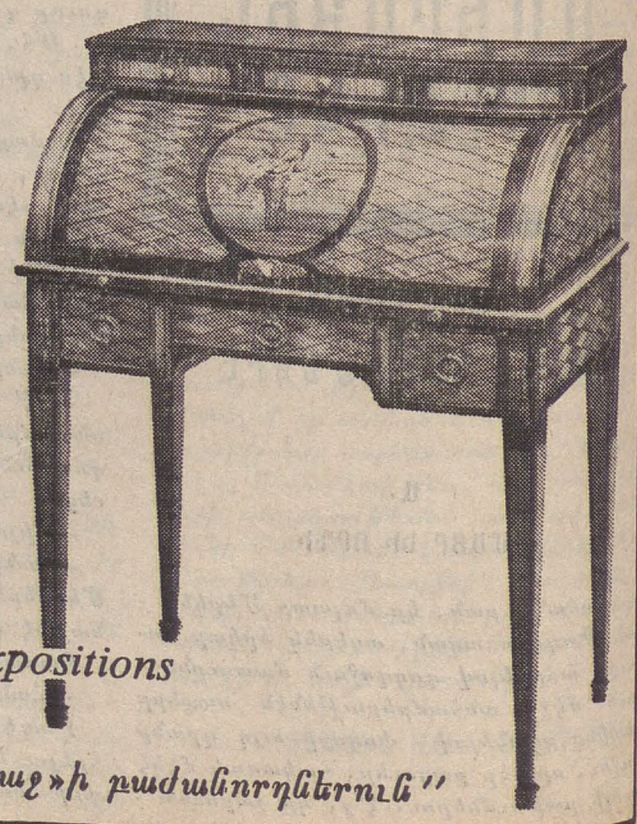
Départ de Marseille
JACQUES CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 — Marseille
Té.: (91) 95. 90. 12

Org. Lic. A 1037

Meubles Ghazarian

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Z.I. Vitrolles
à 20km de Marseille
tél. (42) 89.27.47
ouvert le dimanche après-midi



visitez
une des plus belles expositions
de France

"Բացառիկ գեղ «Ճառագ»ի բաժանորդներուն"

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
18
VENDREDI
18 FÉVRIER
1983

LE NUMERO: 2.50 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ՝ 180 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 400 Ֆ. - Հատը՝ 2,50 Ֆ.

58ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.374 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 58e ANNÉE — No 15.374

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԵՋՈՒԻՆ, ՈՐ ԵԹԷ ՉԸԼԼԱՅ

—×—

Բ.

Թուրք յառաջապահ զրադատ Նուրուլլահ Աթաճ անգամ մը բանակէճի բռնած էր ուրիշ զրադատի մը հետ, պըն-դած ըլլալով որ սխալ է «ժողովուրդին համար արուեստ» պահանջել: Արուեստը բոլորին համար է, կ'ըսէր ան: Արուեստագէտը բան մը կը ստեղծէ, կը հաւատայ անոր գեղեցկութեան, մէջտեղ կը դնէ զայն, եւ վերջն ալ կ'ուզէ որ ամէն մարդ հասկնայ զայն: Ո՛չ մէկ արուեստագէտ գործ մը կը ստեղծէ որպէսզի մարդ զինքը չհասկնայ, ոչ մէկ արուեստագէտ նաեւ իր ճամբան կը փոխէ որպէսզի ամէն մարդու կողմէ հասկնալի ըլլայ: Նուրուլլահ Աթաճ այդ գաղափարը պաշտպանելէ վերջ կը յիշէր Մալարմէն եւ կը պատմէր թէ Փրանսացի այդ բանաստեղծը չատ կը տառապէր, երբ կը տեսնէր որ իր բնակարանին տակի սրճարանին մէջ հաւաքուղ աշխատաւորներ եւ չքաւորներ չէին հասկնար իր բանաստեղծութիւնները:

Նուրուլլահ Աթաճի ընդդիմախօսն ալ կը հեգնէր վերի տողերը եւ իբր օրինակ ընտրելով Մալարմէի «Պրիզ մատին» բանաստեղծութիւնը, կ'ըսէր որ այսպիսի տողերու հեղինակ մը պէտք չէ սպասէ որ ամէն մարդ հասկնայ զինքը: Հակառակին հաւատալու համար մարդ կա՛մ պէտք է միամիտ ըլլայ, կամ Տոն Քիշոթ:

Ինծի համար անմոռանալի կը մնայ Աթաճի պատասխանը.

- Անշուշտ որ վարի սրճարանի աշխատաւորներն ու աղքատ մարդիկը չէին կրնար հասկնալ Մալարմէն, ինչպէս որ չէին կրնար հասկնալ Շէյքսփիրը, Տանթէն, Կէօթէն: Ինչո՞ւ չէին կրնար հասկնալ: Որովհետեւ անոնք պատրաստած, կրթուած չէին այսպիսի բաներ հասկնալու համար: Մարդուս այս անհաւասարութիւնն է որ ցաւ կը պատճառէր Մալարմէի:

×

Դանիէլ Վարուժան կրնա՞ր յոյսն ունեցած ըլլալ որ սրճարանի մը մէջ հաւաքուած բանուորներ երեք-չորս տողէ անդին մեծ բան մը պիտի կարենային հասկնալ, եթէ անոնց դիմաց կարդալ սկսէր իր համբաւաւոր «Բանուորուհին» քերթուածը.

Պատուհանիս տակէն ամէն առաւօտ,
Ուրուականի պէս կ'անցնիս.
Եւ կուսագեղ գլուխիդ վրայ
կ'արտասուէ
Ցերեւաթափ վարդենիս:

Իր չրջանին անգամ, երբ մեր Մայրենիքը այսքան նահանջած չէր մեր ցեղակիցներուն չրթներուն վրայ, Դանիէլ Վարուժանը չրջապատող մարդոց քանի՞ տոկոսը արդեօք ի վիճակի էր հասկնալու նախ այն ճոխ բառամթերքը, որ անկրնաւոր առաղձը կը կազմէ Վարուժանեան իւրաքանչիւր քերթուածի, եւ յետոյ թափանցելու այդ բառամթերքէն յայտնուղ կուռ իմաստին: Դանիէլ Վարուժան եւ իր նմանները հիմնաւոր պատճառներ չունէի՞ն արդեօք Մալարմէէն քիչ մը աւելի տառապելու, եւ ո՞ւր հասած կ'ըլլար իրենց տառապանքը, եթէ անոնք այսօր պահ մը իրենց դլուխը վերցնէին եւ պտոյտ մը ընէին մեր իրականութեան մէջ:

×

Այսօր մեր բոլոր նախակրթարանները լեցնող աշակերտներուն մէջէն, այո՛, այդ հազարաւոր տղոց մէջէն վազը երկու հոգի պիտի ելլէ՞ «Բանուորուհին» կարդալու եւ հասկնալու կարող: Կը կասկածիմ: Այդ աշակերտներուն քանի՞ տոկոսը վազը պիտի կարենայ կարդալ ու հասկընալ ոչ միայն վարդենի, տերեւաթափ, արտասուել, կուսագեղ, ուրուական բառերը, այլև մինչև իսկ առաւօտը, պատուհանը:

Մալարմէի տառապանքը բնականաբար կուգար ցեղակիցներու, այսինքն նոյն լեզուն ու մշակոյթը բաժնող մարդերու կողմէ չհասկցուելու ցաւէն: Ան չէր սպասեր որ սրճարանը լեցնող Անգլիացիներ, Արաբներ, Վիէթնամցիներ հասկնային իր Ֆրանսերէն լեզուով գրուած բանաստեղծութիւնները: Բայց ան գիտէր որ քաջ Ֆրանսերէն պիտնալն ալ չէր բաւեր Ֆրանսերէն լաւ քերթուած մը ըմբռնելնել, հասկնալ կարենալու համար: Լաւ Ֆրանսերէնին հետ պէտք է գիտնալ լաւ «բանաստեղծերէն»: Այդ ալ ուրոյն լեզու մըն է եւ մարդիկ պէտք է սորվին զայն տակաւին դպրոցական նստարաններէն:

Իսկ Դանիէլ Վարուժան ի՞նչ պիտի ըսպասէր իր ընթերցողներէն, երբ պիտի տեսնէր որ անոնք ո՛չ միայն բանաստեղծերէն, այլեւ իրենց լեզուն չեն գիտեր:

«Ա՛խ լեզուն, լեզուն որ չըլլի, մարդ ի՞նչի նման կ'ըլլի» պիտի ըսէր տարաբախտ Աբովեան:

Ռ. Հ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՕՌՈՒՄ. գոհացուցիչ պտաւ ընդհ. վիճակը, հեռատեսիլի Բ. կայանէն, Զո-րեքշաբթի իրիկուն: Հարցերը այլեւս մեր եաին են, բաւ նախարարապետը, որ ապահովութիւն տուաւ նաև թէ դնելու կարողութիւնը պիտի չիջնէ 1983-ին:

ԴՈՐԹԱԶԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ թեթեւօրէն լոյս է Ճունուարին, Ֆրանսայի մէջ: Աշխատանքի դիմում ընողներու թիւն էր Ճունուարի վերջ՝ 2·019·300 :

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ (Պէյրութի հիւսիսը) մէջ թակարդուած կառք մը պայթած է առջի օր և մէկ հոգի մեռած է: Հեռաձայնային մեր խօսակցութեան ընթացքին, Հինգշաբթի առաւօտ, հաստատեցինք թէ եղեռնափորձին վայրը բաւական հեռու էր Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսարանէն:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆի նախարարապետը երեք օրուան պաշտօնական այցելութիւն մը կը կատարէ Աւստրիա:

ՓԱՐԻԶԻ վարձակառքերու (թաքսի) սակերը ութ առ հարիւր յաւելում պիտի կրեն Ուրբաթ, Փետրուար 18-էն սկսեալ: Այսպէս Փարիզէն ներս, ժամը 6·30-էն 22, քիլոմեթրը պիտի արժէ 2,09, փոխանակ 1,85-ի (Ա. սակ): Բ. սակը (օրւան մէջ մերձաւոր արուարձան եւ Փարիզէն ներս գիշերը) 3,27 փոխանակ՝ 2,85-ի: Գ. սակ (գիշերը՝ արուարձան) 4,40 փոխանակ 3,90-ի: Սպասման ժամը 53 Ֆ. է, փոխանակ 48-ի և կայարաններէն առնուած կառքերուն յաւելեալը՝ 3,50 փոխանակ 3·30-ի:

ՏԻՄԲԻԼԻՆՆ անուն դեղ մը, որ կը տրուէր դժուար յղութիւն ունեցող կիներուն, վտանգաւոր նկատուիլ սկսած է քանի տարի գործածուելէ ետք, 1977-ին: Միացեալ - Նահանգներու մէջ, արդէն արգիլուած էր 1971-ին իսկ: Տարիներու ընթացքին եղած քննութիւնները ցոյց տըւած են, որ այդ դարմանումին ենթակայ եղած կիներու զաւակները ծննդական դործարաններու կազմութեան թերութիւններ կ'ունենան, յաճախ նաեւ քանսէռ:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՀԵՌԱԳՐԵՐԸ ԽՈՐԷՆ Ա.ի ՎԱԽՃԱՆՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ.ի ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին վախճանման առթիւ, Ամենայն Հայոց Վազգէն Ա. Կաթողիկոսը հեռեւեալ երկու հեռագրերը ղրկած է Գարեգին Բ. Կաթողիկոսին.-

«Վշտալի սրտով մասնակցում ենք Ձեր սուգին եւ աղօթում որ բարին Աստուած խաղցրութեամբ ընդունի յոգնաբեկ հոգին Ն· Ս· Օ· Խորէն Ա· Կաթողիկոսի եւ արժանացնի նրան երկնային արքայութեան: Խորհուրդ մարմնոյ մահ է եւ խորհուրդ հոգւոյն կեանք եւ խաղաղութիւն:

«Լոյս եւ խունկ ի Տէր հանգուցեալ Խորէն Հայրապետի յիշատակին: Երկնաւոր Հայրը մեր բարեգութ թող մխիթարէ Ձեզ եւ Աթոռիդ Միաբանութիւնը Ս· հոգւով եւ անսասան պահպանէ պատմական Տունը Հայոց Կիլիկիոյ:

«Կիրակի հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ Էջմիածնայ Մայր տաճարին մէջ մեր նախագահութեամբ:

«Այս տխուր առիթով ընդունեցէք մեր եղբայրական սիրոյ հաւաստին:

Վ.Ա.ԶԳԷՆ Ա·
Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց
Փետրուար 11

×

«Հաստատում ենք մեր երէկուան ցաւակցական հեռագիրը: Ի Տէր հանգուցեալ Խորէն Վեհափառի թաղման խնդրած ենք Եղիշէ Ամենապատիւ Պատրիարքին մասնակցիլ իրրեւ մեր Աթոռին ներկայացուցիչ»:
Փետրուար 12, Էջմիածին

×

«Ամենայն Հայոց Հայրապետի բարձր նախագահութեամբ Մայր Տաճարում խունկերամ բազմութեամբ Ս· պատարագ մատուցուեց եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեց հոգւոյ հանգստեան եւ լուսաւորութեան համար նորոգ ի Տէր հանգուցեալ Տ· Տ· Խորէն Ա· Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին:

«Վեհափառ Վազգէն Ա., յուզիչ խօսքով ոգեկոչեց յիշատակը հանգուցեալ Հայրապետին եւ աղօթեց որ Տէրը անխախտ եւ ծաղկեալ պահէ Կիլիկեան Հայոց Աթոռը:

«Բոլորս հայցում ենք Ձեր Սրբութեան եւ Աթոռիդ Միաբանութեան Ս· Հոգւոյ մխիթարութիւն:

Լուսարարապետ
ՅՈՒՍԻԿ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ
ԷՋՄԻԱԾԻՆ, Փետրուար 15

×

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Գարեգին Բ. Կաթողիկոսը հեռեւեալ հեռագիրը ղրկած է Ամենայն Հայոց Վազգէն Ա. Կաթողիկոսին:

Ն· Ս· Օ· ՎԱԶԳԷՆ Ա·
Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց

«Խորապէս ազդուած ենք Ձեր վշտակցական ջերմ զգացումներուն համար երանաշնորհ Խորէն Ա· Կաթողիկոսի վախճանման եւ թաղման տխուր առիթով: Ձեր աղօթքը եւ խօսքը Ս· Էջմիածնի Մայր Տաճարին մէջ հոգեկան մխիթարութեան աղբիւր եղան մեզի, մեր Միաբանութեան, Ազգ· կեդր· վարչութեան եւ մեր համայն հաւատացեալ հայ ժողովուրդին համար: Երուսաղէմի Միաբանութեան պատրիարքական փոխանորդ Կիւրեղ Եպիսկ·ի մասնակցութիւնը օծման եւ թաղման արարողութեանց եւ իր խօսքը յանուն Ս· Էջմիածնի Մայր Աթոռին եւ Երուսաղէմի Պատրիարքութեան ջերմօրէն գնահատեցան մեր բոլորի կողմէ: Կ'աղօթենք որ Աստուած հարցն մերոց Ձերդ սրբութեան պարգեւէ երկար կեանք, կատարեալ առողջութեամբ եւ երջանիկ գահակալութեամբ ի բարգաւաճումն Ս· Էջմիածնի եւ համայն հայ եկեղեցւոյ: Թող բարին Աստուած երկնային խաղաղութեան մէջ հանգչեցնէ սիրելի Խորէն Վեհափառի հոգին եւ անսասան ու ծաղեալ պահէ հայ եկեղեցին ի Սիփւռս աշխարհի:

Եղբայրական սիրով ի Քրիստոս

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ.
Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ
Անթիլիաս, Փետրուար 16

×

Ձորեքշաբթի, Փետրուար 16-ի Օրհան-ւը ժուռը լայն տեղ կուտար Խորէն Ա.ի թաղման արարողութեանց, առաջին եւ 7-րդ էջերուն վրայ, չորս նկարներ ալ հրատարակելով: Ցիշելէ ետք ներկայ անձնաւորութիւնները, հատուած մը կը հրատարակէր Գարեգին Բ. Կաթողիկոսի (Ֆրանսերէն) դամբանականէն, ուր ան ի մէջ այլոց, կը չեշտէր Խորէն Ա.ի նպաստը Լիբանանի, ուր Խորէն Ա. անցուցած է իր 69 տարիներուն՝ 52 տարիները: «Անոր կեանքն ու գործը, կ'ըսէր Գարեգին Բ., հետեւեցան Լիբանանեան կեանքին կշռոյթին, բերելով ամբողջ եռանդն ու սէրը զոր Խորէն Կաթողիկոս կը կրէր իր սրտին մէջ Լիբանանի հանդէպ: Իր ունկնդրութիւններուն, իր հանդիպումներուն, իր այցելութիւններուն, իր խօսակցութիւններուն եւ պատգամներուն, ինչպէս նաեւ իր բոլոր գործունէութեանց մէջ, կը քարոզէր Լիբանանի դատը, զոր անբաժանելի կերպով՝ մէկ կը նկատէր, անառարկելի կերպով՝ դերիշխան եւ անվիճելի կերպով՝ անկախ: Ամէն անգամ որ Լիբանանի մասին խօսէր իր և իր ժողովուրդին մասին է որ կը խօսէր: Այսօր՝ միայն հայ ժողովուրդը չէ, միայն Հայաստանեայց եկեղեցին չէ, միայն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Մեծ Տունը չէ, որոնք զաւակ մը, Աստուծոյ ծառայ մը, քրիստոնեայ համայնքի մը պետ մը, այլեւ ամբողջ Լիբանանն է, որ կը կորնչնէ իր ամէնէն պայծառատես եւ ամէնէն նուիրեալ անձնաւորութիւններէն մէկը»:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՓԱՐԻԶ - ՄԱՐՍԷՅԼ - ԼԻՈՆ

Այս կիրակի, Փետրուար 20, Ս· Պատարագի ընթացքին Փարիզի Ս· Յովհ·-Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ եւ արուարձաններու միւս եկեղեցիներուն մէջ մասնաւոր հոգեհանգիստ կը կատարուի, նորոգ վախճանեալ՝

ԽՈՐԷՆ Ա.

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Երանաշնորհ Կաթողիկոսի հոգւոյն համար:

Թող Տէրը լուսաւորէ հոգին հանգուցեալ Հայրապետին եւ անսասան պահէ Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցին:

ԴԻՒԱՆ

ՄՈՀԱՄԷՏ՝ ԻՍԼԱՄՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐԳԱՐԷՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Մոհամէտ փոքր տարիքէն կը սիրէր առանձնական կեանքն ու խոկումը. յաճախ կ'առանձնանար Մեքքէի մօտ գտնուղ Հիրա կոչուած քարայրը, ուր ինքնամփոփումի եւ ներհայեցողական պահեր կ'ապրէր. ահա այդ պահերէն մէկուն միջոցին է, որ Գաբրիէլ հրեշտակը կը յայտնէ իրեն իր մարգարէական կոչումը եւ կը թելադրէ իրեն երթալ եւ քարոզել միակ Աստուածը: Առաջին հերթին, Մոհամէտ կը սրդոզի ու կը տագնապի, բայց երբ քանիցս կը կրկնուի ասիկա, տուն կու գայ եւ իր կնոջ՝ Խատիճայի կը յայտնէ իրեն պատահածը: Խատիճան կը քաջալերէ զինք եւ կը տանի իր մէկ հօրեղբօրորդիին՝ Ուարաքայի մօտ, որ կ'ըսէ Մոհամէտի. «Դուն Աստուծմէ զրկուած մարգարէն ես. պէտք է սկսիս քարոզել»: Այնուհետեւ, Մոհամէտ կը սկսի քարոզել նախ՝ գաղտնի կերպով, ապա՝ յայտնօրէն: Մոհամէտ քառասուն տարեկան էր, երբ ունեցաւ իր առաջին տեսիլքը: Հետաքրքրական է, երբ առաջին անգամ Գաբրիէլ հրեշտակը կուգայ եւ կ'ըսէ Մոհամէտի- «Կարդա՛», Մոհամէտ կը հարցնէ. «Ի՞նչ պէտք է կարդամ»: Երեք անգամ կրկնուելէ ետք այս հրահանգ - հարցում երկախօսութիւնը, ի վերջոյ, հրեշտակը կ'ըսէ. «Կարդա՛ Քու Տիրոջ անունովդ, որ ստեղծեց մարդը թանձր արիւնէն, կարդա՛ եւ Քու Տէր Աստուածդ ամենավեհն է, որ սորվեցուց գրիչը - գործածութիւնը գրչի. սորվեցուց մարդոց ա՛յն՝ ինչ որ չէին գիտեր» (96 : 1 - 5):

Մոհամէտ կը սկսի իր քարոզները, առաջին հետեւորդը կ'ըլլայ իր կինը՝ Խատիճան, որմէ ետք Ալին՝ իր հօրեղբօրորդին, Աբու Պաքր՝ ապագայի իր ա - ներհայրերէն մէկը եւ յաջորդը, Զայէտ Պըն Հարիթա եւ ուրիշներ: Առաջին չորս - ջանին իր քարոզները աննկատ կը մնան Մեքքեցիներէն, սակայն երբ կամաց - կամաց իր հետեւորդներուն թիւը կ'աճի, բայց մա՛նաւանդ իր ուսուցումներով ըսպառնալիք կը դառնայ Մեքքէի տնտեսական կեանքի քայքայումին, կը սկսին հալածանքները, այնքան որ Մոհամէտ կը թելադրէ իր կարգ մը հետեւորդներուն, որ Եթովպիա - Ապիսինա երթան՝ տեղւոյն քրիստոնեայ պետութեան մօտ ապաստան գտնելու: Իսկ Իսհաք կուտայ անուանացանկը այն առաջին Իսլամներուն, որոնք Եթովպիա կ'երթան եւ կ'աւելցնէ՝ «Մոհամէտ կ'ըսէ իր հետեւորդներուն, որ Եթովպիա երթան, որովհետեւ տեղւոյն թագաւորը բիւստոնեայ է ու թոյլ պիտի չտայ անարդարութիւն, մանաւանդ որ Եթովպիան բարեկամ երկիր մըն է»: Առաջին հալածական իսլամները իրենց ապաստանարանը կը փնտռեն քրիստոնեայ թագաւորի մը մօտ: Հետզհետէ հալածանքները կը սաստկանան. Քուրէյշ ցեղախումբի երեւելիները մխիթարհոգը կը ծրագրեն սպաննել Մոհամէտը. հակառակ ամէն տեսակ հալածանքներուն, օրըստօրէ իր հետեւորդներուն թիւը կ'աւելնայ: Մեքքեցիները Մոհամէտը կը զրկեն տնտեսական եւ ընկերային բոլոր այն առանձնաշնորհումնե - րէն, որոնցմէ կ'օգտուէին իր հայրենակիցները: Կը սկսի տագնապալի շրջանը իր կեանքին: Այս միջոցին, Մեքքէն - Թերակղզիին երկրորդ մեծ քաղաքը, որ յետոյ կոչուեցաւ մարգարէին քաղաք - ուխտաւորները Մեքքէ եկած էին, կը տեսնէին Մոհամէտին եւ զինք կը հրաւիրեն իրենց քաղաքը իրենց ղեկավարութիւնը ստանձնելու համար: Երկու տարբեր առիթներով Մեքքէի ներկայացուցիչները կը կրկնեն իրենց հրաւէրը. նոյն շրջանին կը զուգադիպի իր կնոջ՝ Խատիճայի մահը, որ ծանրօրէն կը ճնշէ Մոհամէտին վրայ: Տագնապալի այս օրերուն, Մոհամէտ նախ աչքերը կը զարձնէ դէպի Թայֆ (Մեքքէէն ոչ շատ հեռու քաղաք մը): Սակայն այդտեղէն ալ կը մերժուի. հասած էր վճռական պահը՝ լքելու իր ծննդավայրը, հայրենակիցները եւ երթալու Մեքինէ: Մեքքէէն դէպի Մեքինէ այս ճամբորդութիւնը նկարագրուած է իբրեւ գաղթ (Հիճրա), որ մարգարէին կեանքի ամէնէն ճակատագրական եւ բախտորոշ անկիւնադարձը կը հանդիսանայ: Մեքինէի մէջ Մոհամէտ կամաց - կամաց կը հիմնէ իր համայնքը Ումման: Երեք տարբեր առիթներով կը ջարդէ տեղւոյն Հրեաները եւ մէկ մասն ալ կ'արտաքսէ Մեքինէէն, իբրեւց անհատաստարմութեան պատճառով: Մեքինէի մէջ, է որ Մոհամէտ կը կազմէ իսլամութեան առաջին մարտիկները, որոնք իր գլխաւորութեամբ կը մղեն յաջորդական քանի մը ճակատամարտներ, 624 - 629-ի միջեւ երկարող շրջանին, որուն կը յաջորդէ իր յաղթական մուտքը Մեքքէ, 630-ին: Սկզբնական շրջանին Մոհամէտի մղած ճակատամարտները, խորքին մէջ, դէպի Մեքքէ եկող եւ անկէ գացող, կարաւաններու վրայ կատարուած արշաւանքներ էին, իր նոր հայրենակիցներուն՝ Մեքինեցիներուն ուտեստեղէն եւ նիւթական հարստութիւն ապահովելու հեռանկարով:

Մեքքէի նուաճումէն ետք, Մոհամէտի համբաւը կը տարածուի չրջակայ ցեղախումբերու մէջ, որոնք կը փութան իրենց հաւատարմութիւնն ու հնազանդութիւնը յայտնելու եւ կնքելու բարեկամական դաշնագրեր. կարճ ժամանակաշրջանին, Թերակղզիի գրեթէ բոլոր ցեղախումբերը, մէջը ըլլալով նաեւ քրիստոնեաները, յատուկ դաշնագրեր կը կնքեն Մոհամէտի հետ: Մոհամէտ այլեւս թերակղզիին տէր ն է: Աւանդական պատմութիւնը կ'ըսէ, թէ Մոհամէտ պատգամատուրներ զրկեց նաեւ Բիւզանդիոնի կայսեր եւ Պարսկաստանի արքայից - արքային՝ հրաւիրելու զիրենք ընդունելու համար իսլամութիւնը: Սակայն, Մեքքէի յաղթանակէն ետք, երկար չապրեր Մոհամէտ: Մարգարէին կենսագիրը կ'ըսէ, որ իր վերջին «ողջերթի ուխտագնացութենէն» («հաճէ») ետք, ան անակնկալօրէն կը հիւանդանայ եւ կը մեռնի Յունիս 8, 632-ին, Երկուշաբթի օր մը, իր սրտեցեալ կնոջ՝ Այիշայի գրկին մէջ, համեմատաբար երիտասարդ տարիքին:

Կենսագրական այս չատ հակիրճ ներկայացումէն ետք, հարկ է ամփոփ կերպով տալ նաեւ Մոհամէտի քարոզները իրենց հիմնական կէտերուն մէջ: Այս առիթով պէտք է նախ ըսել, որ Մոհամէտ ինք իր գովէն ոչ մէկ բան ուսուցանեց եւ քարոզեց, ինչ որ ըսաւ եւ տուաւ՝ իրեն տրուած էր Գաբրիէլ հրեշտակի կոզմէ, ինք միայն միջնորդ մըն էր, գործիք մը՝ Աստուծոյ կամքը մարդկութեան փոխանցող. այս իրողութիւնը չեշտելու մտահոգութեամբ է, որ իսլամական պատմութիւնը Մոհամէտը կը ներկայացնէ իրեւ անգրագէտ (Ումմի), գրել - կարդալ չգիտցող մարգարէ մը, թէեւ արդի բանասիրութիւնը շատ հաւանական չի նը կատեր այս պարագան: Ցետագայ թիւրիմացութիւններու առաջքը առնելու համար, Գուրանը կը զգուշացնէ նոյնիսկ Մոհամէտը, որ ժողովուրդը զինք պաշտելու ուղղութեամբ փորձ մը չընէ, սրովհետեւ ինք մահկանացու մարդ է:

Հիմնական գաղափարը իսլամութեան բացարձակ Միաստուածութիւնն է. «Լա Իլլահա իլլա Ալլահ», չկայ Աստուած՝ բացի միակ Աստուածէ եւ Մոհամէտ Անոր Առաքեալն է: Ահա հիմնաքարը Մոհամէտի քարոզութեան: Մեքքէի սկզբնական շրջանի իր ուսուցումներու առանցքը կը կազմեն, բացարձակ միաստուածութիւնը, վերջին դատաստանն ու յաւիտենական կեանքը: Մեհինէ գաղթելէն ետք է, որ վերոյիշեալ ուսուցումներուն վրայ կ'աւելնան՝ ընկերային, ընտանեկան, տնտեսական եւ մարդկային կեանքի զանազան երեւոյթները չօշափող յորդորներն ու օրէնքները:

Իբրեւ առաքեալ ու մարգարէ՝ Մոհամէտ նկատուած է վերջինը - խաթըմ - մարգարէներուն. իրմով մարգարէութեան դուռը կը փակուէր, որովհետեւ Աստուած իր միջոցաւ յայտնած էր Իր կամքը՝ Իր Գիրքով՝ Գուրանով: Այս իսկ պատճառով, Գուրանը կը թելադրէ հետեւիլ Իր Առաքեալին՝ Մոհամէտին

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՄՈՒԼԸ

ԿԱՐՄԻՐ ԲԼՈՒՐ՝ ՄՌԱՅԼ ՊԱՏԿԵՐ

Այս խորագիրը կը գործածենք, իբրեւ նուազագոյն հատատում, կարգալով Յակոբ Իշխանեանի Իսկ աՙյս հնավայրը խորագրուած յօդուածը, Գրական Թերթ չաբաթաթերթին մէջ:

Սրտցաւ յօդուածագիրը, որ չատ յաճախ իր գրուածքներով կ'արծարծէ ընդհանրապէս պատմագիտական եւ լեզուական հարցեր, այս անգամ կ'արտայայտուի կարմիր բլուրին պարզած այժմու մասյլ վիճակին մասին: Կը զրէ, թէ Ուրին բերդի (Էրեբունի) ժամանակակից եւ Երեւանի հարաւը գտնուղ Կարմիր բլուրը՝ Թէյչերայի բերդը եւ աւանը, (*) այսօր աւերուած վիճակում է ու մոռացութեան մատնուած:

Այս առիթով կը մատնանչէ, թէ թէեւ չատ կը գրուի Հայաստանի պատմական - հարատարապետական յուշարձաններուն մասին, միւս կողմէ, սակայն, քիչ անդամ խօսք կ'ըլլայ Ք. Ա. 9. - 6-րդ դարաշրջաններու յուշարձաններուն ուղղութեամբ, այլ խօսասով՝ Հայոց Արարատեան Թագաւորութեան ժամանակաշրջանի մշակոյթի մասին: Դիտել կուտայ, իրեւ օրինակ, թէ մամուլին մէջ գտնագան առիթներով խօսք է բացուել Արին բերդի (Էրեբունի) պահպանութեան հարցերի շուրջը, գրուել է այնտեղ կատարուած անհիշդ պեղումների եւ վերականգնումների մասին:

Այս մատնանչումը կը համապատասխանէ իրականութեան: Նոյն Գրական Թերթին մէջ էր, որ օրինակ, հնագէտ եւ ուրարտագէտ Մարգո Իսրայէլեան, 1977ին, կարծիքներու փոխանակութեան մը ընթացքին, անդրադառնալով Էրեբունիի պեղումներուն, նկատել կուտար, թէ մինչեւ վերջ տուեալ յուշարձանը կը նկատուէր միայն ուրարտական ամրոց, մինչդեռ անիկա բազմաթիւ մշակոյթներ պարփակող վայր մը եղած էր: Այսպէս, վայրին վերին շերտը, որ կը պատկերացնէր հին հայկական (ագեմենեան) մշակոյթը, բոլորովին կ'անտեսուի: Մասնագիտական բնոյթի կարգ մը մատնանչումներէ ետք, ան կ'աւելցնէր, թէ վերոյիշեալ տեսակէտին հետեւանքով եւ, հետեւաբար, այդ հիման վրայ կատարուած պեղումներու ձեւին պատճառով, բազմաթիւ որմնանկարներ եւ այլ հնադիտական իրեր ընդմիշտ կը կորսուին, կը փճանան: Կ'ըսէր յատակ, - Արին բերդը պեղուում էր շտապողականութեամբ ու անկազմակերպ, եւ արդիւնքը եղաւ այն, որ տուժեց յուշարձանի գիտական ամբողջականութիւնը, յատկապէս հնագիտական առումով: Կ'աւելցնէր, թէ գործածուեցան հողը փորող մեքենաներ, բան մը, որ անթոյլատրելի էր: Միւս կողմէ բլուրը վարից վեր բետոնապատուեց, բետոնի ծանրութեան տակ արագօրէն ճաքռտում են պատերը եւայլն: (**)

Ռ. Իշխանեան, որ իրրեւ համեստ մասնակից, - այդպէս կը զրէ ան, - կը հետեւի Կարմիր բլուրի 1950- 60-ական թուականներու պեղումներուն, ի տես յայտնաբերուող պատմական իրերուն՝ մեծ կարասներ, անագապղինձէ եւ երկաթէ տէգեր, վահաններ, սաղաւարտներ, թասեր եւայլն, մտովին կը պատկերացնէ Հայոց Արարատեան Պետութեան թագաւորներէն Հռոշա (Ռուշա) Բ.ին (***) չինարարական աշխատանքները 684 - 645-ին, անչուշտ Ք. Ա.: Գտնուած իրերուն մէկ մասը յար եւ նման կը նկատէ հայկական համապատասխան իրերուն, իսկ մէկ մասն ալ Միջագետքի մշակոյթին ազդեցութիւնը կը կրէ՝ սեպագրութիւններ քարերու եւ կաւէ սալիկներու վրայ, թէեւ ժողովուրդին խօսակցական լեզուն կը մնայ այդ ժամանակուան հայերէնը: (Սեպագրութիւնները նոր խուզուած են):

Իերդը հրդեհի կ'ենթարկուի մօտաւորապէս 2·500 տարիներ առաջ: Պատճառը կարելի չէ ճշդել, թէեւ կրնայ արդիւնք ըլլալ պատերազմի: (****) Յամենայն դէպս, լայն ծաւալի հրդեհը կ'այրէ նաեւ կաւէ սալիւններով չարուած պատերը: Ակնհայտ նաեւ Կարմիր բլուրը անուանումը ժողովուրդին կողմէ:

Ի՞նչ պատկեր կը ներկայացնէ ներկայիս Կարմիր բլուրը: Նկարագրութիւնը յօդուածագիրին է.- Այժմ ամբողջութեամբ ուսումնասիրուած է, մի մասը նորից թաղուած, գտած ծոցերը տարուել են տարբեր վայրեր, եւ Կարմիր Բլուրը նման է լքուած ու լքուած գանձավայրի: Մի 2 տասնամեակի ընթացքում բարուքանդ եղաւ, գրեթէ ջրի ջրեց աւելի քան 2·500 տարի հողի տակ թաղուած անգուգական յուշարձանները:

Յօդուածագիրին մատնանչումով, պեղումներու եռանդն օրերուն, հնագէտները տարօրինակ կերպով չեն հետաքրքրուիր բերդաքաղաքին պահպանութեան հարցով: Հիմա արդէն կը զղջան:

Աւելցնենք մեր կողմէ, թէ Հայաստանի ճարտարապետներու Միութեան 1979 ցնծութեան ամառուան լիակատար նիստին, փրոֆ. Ց. Մարտիրոսեան կը վկայէր, թէ վերջնական կերպով աւերուեցան ուրարտական թէյչերայինի քաղաքին հարաւը գտնուղ պալատները, ուրարտական Արդիշթիխինիլին ... եւայլն:

Ռ. Իշխանեանի տեսակէտով, կորսուածը այլեւս կարելի չէ փրկել: Հայց ժամանակն է մտածելու, թէ արդեօք կարելի չէ՞ փրկել առնուազն գտնուած եւ երեւան հանուած պատմական իրերը: ... Գուցէ թանգարաններ տարուած որոշ կարասներ ու այլ իրեր վերադարձնել հնավայր, գուցէ հնարաւոր լինի որոշ սրահներ, պատեր կրկին ազատել հողաշերտերից ու վերականգնել ...:

ՔԱՂՀԱՆ

(*) Կը գործածուի նաեւ Թէյչերայինի անունը:

(**) Արին բերդը այսուհանդերձ, վերանորոգուած եւ թանգարանի վերածուած է:

(***) Պատմագրութեան մէջ առաջին ծանօթ կը մնայ Ռուսա անունը:

(****) Ըստ Հայկական Սովետական Հանրագիտարանին, Թէյչերայինին կոչուած է Սկիւթացիներու եւ բնիկ ցեղերու կողմէ, Ք. Ա. 585-ին: Այլ եղանակութեամբ մը կրնայ կործանած ըլլալ Ռուսա Գ.ի իշխանութենէն առաջ:

Գուրանը միշտ կը կրկնէ իր ազդարարութիւնը Մոհամէտի, որ չըլլայ թէ այդ թակղեցնէ մարդիկ, զանոնք առաջնորդելով իր պաշտամունքին: Հետաքրքրական է դիտել տալ նաեւ, որ Գուրանը յատակ կերպով կը յայտնէ, թէ Աստուած հրաշքներ գործելու կարողութիւնը միա՛յն Ցիսուսի (Իսա իպն Մարիամի) վերապահած է, թէեւ այլ մարգարէներ եւս հրաշագործ եղած են, սակայն Գուրանը չի յիշատակեր անոնց անունները, իսկ Մոհամէտի վերագրուած միակ հրաշքը Գուրանը ինքն է, այդ ալ ինք միջնորդաբար փոխանցեց մարդկութեան, առանց իրմէ բան մը աւելցնելու անոր էջերուն վրայ:

ՍԵՊՈՒՀ ՎՐԴ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐ՝ ԱՇՈՏ ՄԱԼԱՔԵԱՆԻ ՀԵՏ

———×———

ՄԱՐՍԷԼ.- Հ. Բ. Ը. Մութեան Մարսէյլի Մասնաճիւղի վարչութիւնը, համագործակցութեամբ Տիկնանց Օժանդակ Մարմինի ութիններուն եւ Մարսէյլի Հայ Բժիշկներու Միութեան, զովելի պաղատիրը ունեցած էր Մարսէյլ հրաւիրել նախկին Մարսէյլցի Աշոտ Մալաքեանը (Անրի Վերնէօյ), որ հանրածանօթ դէմք մըն է այսօր, չարժանկարի արուեստին մէջ, որպէս բեմադիր: Վատահօրէն կրնանք ըսել, որ իր ներկայութիւնը խոր հետաքրքրութիւն մը ստեղծեց Մարսէյլի մէջ: Նախ՝ Փետրուար 3-ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Ալէք Մանուկեան կեդրոնատեղիին մէջ տեղի ունեցաւ մամուլի ասուլիս մը, որուն մասին «Յառաջ»ի աշխատակիցը Կարօ Յովսկիեան, գրած է արդէն այս սիւնակներուն մէջ: Ֆրանսական թերթերը, իրենց կարգին, լայն սիւնակներ ընծայած են Աշոտ Մալաքեանի կապակցութեամբ: Ուրեմն, մենք ալ մեր կարգին խօսինք այն հանդիպումին մասին, զոր ունեցաւ Աշոտ Մալաքեան հայ գաղութին հետ:

Այսպէս, Քոնքորտ հիւրանոցի ընդարձակ ճաշասրահին մէջ, հոծ սեղանակիցներու ներկայութեան, յետ ճաշի, լուսարձակուեցաւ Անրի Վերնէօյի քանի մը չարաթ առաջ Անթէն 2-էն ունեցած իր ելոյթը, որ յուզիչ էր, և որ կրնար նկատուիլ պատմութիւնը բոլոր անոնց, որոնք 1924-էն սկսեալ, իրենց ոտքերը կոխեցին ֆրանսական հողին վրայ, ի մասնաւորի Մարսէյլ, դժուարին պայմաններու տակ: Ցիշելէ ետք Հայկական Ցեղասպանութիւնը, Աշոտ Մալաքեան յուզումով արտայայտուեցաւ իր ծնողքին եւ հարազատներուն մասին: Այդքանը արդէն բաւարար էր, գրաւելու համար սեղանակիցներուն զգացական աշխարհը: Ապա, մանաւոր բեմի մը վրայ, Աշոտ Մալաքեան չրջապատուեցաւ Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի նախագահ Տօքթ. Ռոպէր Սիսակեանէ, բժշկապետ Ռոպէր Աատուրեանէ, որ նախագահն է Ֆրանսահայ Բժիշկներու Միութեան, Տօքթ. Սերժ Էթմէքճեանէ՝ նախագահ Մարսէյլի Հայ Բժիշկներու Միութեան, եւ փրոֆ. Ժէրար Բէթանէճեանէ՝ նախագահ Բարեգործականի Երիտասարդաց Միութեան:

Տօքթ. Ռոպէր Սիսակեան, իր բացման խօսքին մէջ ողջունելով հայ ժողովուրդի մէկ արժանաւոր զաւկին՝ Աշոտ Մալաքեանի ներկայութիւնը, չեշտեց թէ, հակառակ պատմութեան սխուր դասատրուժներուն, Հայը կայ ու կը մնայ որպէս ազգային ամբողջութիւն, Հայաստանէն ներս եւ Սփիւռքի տարածութեան վրայ, սպասելով արդարութեան յաղթանակին: Եւ բեմավար բժշկապետ Ռոպէր Աատուրեանի յարգանքի խօսքերէն ետքը, խօսքը տրուեցաւ Աշոտ Մալաքեանի, որ ակնոցներու տակին իր որոնող աչքերով, հարազատ կերպարն էր հանդուցեալ իր հօր՝ Յակոբ Մալաքեանի, որուն մահուան առիթով, Շ. Նարդունին իր յօդուածը խորագրած էր.- Մարդ մը պակսեցաւ...: Քառասուն վայրկեան արտայայտուեցաւ Ֆրանսերէնէն, յաճախ իր խօսքերը համեմելով հայերէն նախադասութիւններով, եւ հայերէն եկեղեցական թէ աշխարհիկ երգերով: Արդարեւ, փառաւոր ճարտասան մըն էր, եւ որքան զգացական, նոյնքան եւ տրամաբանող անձ մըն էր: Իր միտքերը պայծառ էին եւ իր հայկականութիւնն ալ չատ ցցուն: Կ'ապրէր հայկականութիւնով, քանի որ իր կեանքին առաջին մասին 25 տարին ապրած էր հայկականութեան մէջ, իր ծնողքին չունչին տակ, եւ Հայոց եկեղեցւոյ կամարներուն ներքեւ:

Եւ հարցումներուն ծայրը սկսաւ: Հարցումներ՝ զանազան ու բազմազան: Կ'արժէ յիշել այդ հարցումներէն մի քանին.-

- Որպէս Մուսատաղցի կը հարցնեմ.- ինչո՞ւ համար Մուսա Տաղի 40 օրերը վէպը չարժանկարի չվերածուեցաւ:

- Ինչո՞ւ համար հայկական եղեռնի մասին ժապաւէն մը չպատրաստեցիք:

- Ինչո՞ւ համար Հրեաները ամէն տեղ են, կ'լսեն ու կ'ընեն, եւ մենք չենք ըներ:

- Երբ Շանսէլ, իր յայտագրին մէջ ձեզի հարցուց թէ հպա՞րտ էք հայ ըլլալուդ համար, եւ դուք ըսիք.- հպարտ չեմ, սակայն երջանիկ եմ հայ ըլլալուս համար:

Անրի Վէրնէօյ կը յորդի, կը տարածուի իր պատասխաններուն մէջ..

- Մուսա Տաղի 40 օրերը վէպը, իր ժամանակին, այսինքն 1933 Թուականին, յաջող վէպ մըն էր: Ներկայիս, այդ վէպը հինցած է, ժամանակավրէպ է, ժապաւէնի չի կրնար վերածուիլ: Անրի Թրուայան եւ ես, եօթը ամիս աշխատեցանք ժապաւէնի վերածելու համար վէպը, ամերիկեան մեծ ընկերութեան մը հաշուոյն: Ի վերջոյ՝ հրաժարեցայ այդ մտքէն, որովհետեւ ձախող դործ մը պիտի ըլլար: Փաստերը ցոյց տուին վերջերս, որ չեմ սխալած:

- Ցաւա՛լի է հաստատել թէ, աշխարհ չի հետաքրքրուիր ցեղասպանութիւններով: Այսպէ՞ս է, վա՛յ է եկեր սպաննողին: Մեր օրերուն, տակաւին, կը շարունակուին ցեղասպանութիւնները: Ի՞նչ կ'ընեն, ի՞նչ կ'ընենք: Ոչի՛նչ ... բացի համատարած անտարբերութենէ:

- Ճի՛շդ է ... Հրեան ամէն տեղ է, եւ ամէն ինչ կ'ընէ: Սակայն, մենք՝ ամէն տեղ չենք, եւ ամէն ինչ չենք ըներ: Երբ Հրեան ժապաւէն մը պատրաստել կ'ուզէ, չորս միլիառ դոլարը արդէն տեղնին վրայ է: Իսկ մենք ի՞նչ կ'ընենք, բացի խօսքի վաճառականութենէ:

- Շանսէլի յայտագրին մէջ, այո՛, ըսի, երջանիկ եմ Հայ ըլլալուս համար: Սակայն չըսի «հպարտ» եմ: Հպարտութիւնը լա՛ւ բան մը չէ, լա՛ւ ածական մը չէ: Երջանկութիւնը անհունօրէն մեծ է եւ հոյակապ:

Ու, Ա. Մալաքեան, հայկական երջանկութեան օրինակ մը յիշեց.-

Երբ Էմմիածնի տաճարէն ներս մտայ, Հայոց Հայրապետը դիս իր քովիկը նստեցուց: Մասի եւ Նշխարհի օրհնութենէն ետքը, Հայոց Հայրապետը Նշխարհ մը տալով ինծի, ըսաւ.- Տղա՛ս, Աշոտ, այս Նշխարհը մայրիկիդ տար: Եւ այդ նշխարհը բերի եւ յանձնեցի մայրիկիս: Այնքա՜ն գոհ էր եւ ուրախ: Տասը օր ետքը, մայրս կը մեռնի, Նշխարհը ափին մէջ սեղմած: Զորցած Նշխարհը, մօրս մահուընէն առաջ, կոտրտուքի ձայներ հանեցին: Այդ վայրկեանին, այդ ձայներուն հետ, կուրծքիս տակ աշխարհ մը փլաւ: Մայրս մեռա՜ւ, սակայն ա լա սրմէնիէն, իր տան մէջ: Գեղեցիկ չէ՞ մեռիլ այս: Ես կը կոչուիմ Աշոտ Մալաքեան: Եթէ Անրի Վերնէօյ կոչուեցայ յետագային, պատճառը այն էր, որ 1945 Թուականին, Դեկտեմբեր 15 - 16 - 17, Մեծ Եղեռնի մասին յօդուածաշարք մը սուրբգրեցի Լա Մարսէյեզ թերթին մէջ: Թերթին խմբագրութիւնը, առանց իմ հաւանութեանս, հայկական անունս վերածած էր, պարզապէս Անրի Վերնէօյի, որպէսզի աւելի ազդու ըլլայ տպաւորութիւնը, Ֆրանսացի ընթերցողներուն վրայ:

Առտուան ժամը երկուքն էր, եւ, Աշոտ Մալաքեան կը շարունակէր խօսիլ ընդհանուր գոհունակութեան մը մթնոլորտին մէջ: Հ. Բ. Ը. Միութեան Տիկնանց Օժանդակ Մարմինի նախագահուհի Տիկին Էլիզ Զրբաչեան, սրտագեղուն խօսքերով իր շնորհակալութիւնները յայտնեց Աշոտ Մալաքեանի, ինչպէս նաեւ բժշկապետ՝ Ռոպէր Աատուրեանի եւ Տօքթ. Ս. Էթմէքճեանի, որոնք իրենց թանկագին ժամերը տրամադրած էին Բարեգործականի կազմակերպած սոյն հաւաքոյթին: Եւ առ ի յիշատակ, Բարեգործականի անունով ոսկեայ մեռալ մը յանձնեց Աշոտ Մալաքեանին:

Յաջորդ օրը, երեկոյեան, Բարեգործականի յարկին տակ, յարգանքի ընդունելութիւն մը տեղի ունեցաւ: Նոյն պատականի մարդն էր, Հայը, սակայն աւելի պարզ ու մտերիմ: Շնորհակալութեան խօսք ունինք ի մասնաւորի, երբեմնի մարսիլիացի, այժմ վարիզցի Պ. Սուրէն Գործունեանի, որ մեծ դեր խաղաց եւ դիւրացուց Աշոտ Մալաքեանի այցելութիւնը Մարսէյլ:

Իր ամբողջութեանը մէջ յաջող ձեռնարկ մըն էր, որուն մասին տեղական ֆրանսական մամուլի օրհանները սիւնակներ տրամադրեցին, ինչպէս նաեւ նկարներ:

ԼՐԱՏՈՒ

ԳՈՂՈՒԹԷ ԳՈՂՈՒԹ

ԼՈՍ ԱՆՃԼԷՍԻ հայ կաթողիկէ համայնքի կազմութեան 30-ամեակին առթիւ, Յունուար 30-ին, կրօնա-երաժշտական հանդիսութիւն մը տեղի ունեցած է Հոլիվուտի մէկ եկեղեցւոյ մէջ: Մեկնաբանուած է Այտընեանի պատարագը: Երգչախումբն ու նուագախումբը ղեկավարած է Եդուարդ Հօշարեան: Պատարագիչը՝ Հիւսիս. Ամերիկայի եւ Քանատայի կաթողիկէ Հայոց առաջնորդ Ներսէս Եպիսկ. Սէթեան, անդրադառնալով համայնքի հիմնադրութեան երեսնամեակին, նշած է. «1952-ին, կարդինալ Ազաճանեանի ջանքերով հիմնուած հայ կաթողիկէ համայնքը այսօր զգալի կերպով կը բարգաւաճի ու իր նպաստը կը բերէ Լոս Անճլըսի հայկական դաղութի եկեղեցական, ազգային ու մշակութային գործունէութեան», աւելցնելով թէ «կրօնադիտութիւնը պէտք է տեղ գտնէ հայկական վարժարաններուն մէջ եւ բարոյախօսական յօդուածներ պէտք է լոյս տեսնեն հայ թերթերուն մէջ, որովհետեւ մեր բարոյական անդաստանին մաս կը կազմեն հայ դպրոցը, եկեղեցին, թերթը, մշակոյթը եւ մեր ազգային ժառանգութիւնները»:

×

ՀՈԼԻՎՈՒՏԻ «Ռոզ եւ Ալէք Փիլիպոս» վարժարանէն 38 աշակերտներ, Յունուար 20 - 21-ին այցելած են Սաքրամէնթօ՝ Քալիֆորնիոյ մայրաքաղաքը, եւ հանդիսում ունեցած կառավարիչ Ճորճ Տէօքմէճեանի եւ Քալիֆորնիոյ Օրէնսդիր Մարմնի հետ: Ճորճ Տէօքմէճեանի հետ հանդիպումի ընթացքին, պատասխանելով աշակերտի մը ուղղած այն հարցումին, թէ ի՞նչ կը մտածէ Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարարութեան այն յայտարարութեան մասին, ուր մերժուած էր ընդունիլ 1915-ի Թուրք կառավարութեան գործադրած մէկ ու կէս միլիոն Հայերու ջարդը, կառավարիչը ըսած է. «Այդ ուղղութեամբ արդէն իսկ աշխատանք տարուած է եւ կը յուսանք որ կրնանք իրենց անդրադարձնել, թէ սխալ մը, չատ ծանր սխալ մը գործած են»: Նոյն օրը աշակերտներէն ոմանք ներկայ եղած են Նահանգի Ներկայացուցիչներու Տան նիստին: Երկօրեայ այցելութեան ընթացքին տրուած են նաեւ երեք դասախօսութիւններ, Օրէնսդիր Մարմնի գործունէութեան, եւ դերին մասին:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

———

ԵՐՈՒԽԱՆ

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Ա.

ՄԱՅՐ ԵՒ ՈՐԴԻ

Մերկերեան, ինքնաչարժօրէն, ոտքի ելաւ, ուժգնութեամբ քալեց մինչեւ դուռը՝ ապահովապէս ապատակելու հայրը այդ յանդուգնը որ իր էն անճկալին րոպէներէն մէկը վրդովել կուգար այդպէս. բայց քայլ մը մնացած՝ հիասթափ, կեցաւ.

- Գնա բա՛նդ, ծօ, քեզ կանչող չեղաւ, խմպել պոռաց:

Մարդը, ահաբեկ, ետ քաշուեցաւ եւ դուռը գոցեց.

Առանձին, Թադէոս ազա սկսաւ վերվար ճեմել խորհրդարանին մէջ, թիկնաթոռի մը, սեղանին զարնուելով մերթ, ու երբեմն մէկէն կանգ առնելով ու ակնապիշ ձեղունը դիտելով, ուր կապոյտ թեւիկներով ճերմակ հրեշտակիկներ ձիւնաթոյր ամպի չեղջերու վրայ կը սաւառնէին:

Մէկէն ի մէկ, սակայն, խուցին մէջ տեղը կեցաւ զանճապահը. աչքերուն մէջ չէկ լոյսով մը: Դէմքին աւրուած դիծերուն վրայ ժպիտ մը կը կարկամէր հի մամակ:

- Տղա՞յ եմ ի՛նչ եմ որ կը բարկանամ, մրմռաց. ճար մը փնտռենք գոնանք...

Նորէն նստաւ թիկնաթոռին մէջ. կանանչ չուխայով ծածկուած երկար սեղանին առջեւ, մօրուքը չոյելով, ա՛լ գրեթէ հանդարտած:

- Ամէնը մէկդի, կը չարունակէր մըրթմըրթալ պատուարժան զանճապահը, ծօ ես ան քառասուն տարուան դինին ո՞ւր կրնամ գտնել, ան պատուական, ան մեռոնի պէս գինին...

Ու լեզուն չազեցուց ժօռաա բերնին մէջ:

Եւ նորէն յիշող մը արձակեց:

- Խե՛նթ, ցաւագար դուն ալ, մռնչեց մոլեգնօրէն նայելով դէպի այն ուղղութեամբ ուր հաւանօրէն կը գտնուէր տունը, ուսկից վռնտուած էր:

- Բայց, աւելցուց, վարպետութեամբ վարուինք, խենթերուն հետ անանկով պէտք կ'ելլայ...

Նամակի թուղթ մը քաշեց առջին, գրիչը առաւ, հազաց, կոկորդը մաքրեց, երերաց, տատղտուեցաւ ու սկսաւ գրել.

«Հանըմ,

«Ապահով եմ թէ բնաւ տեղեկութիւն չունիք որ այսօր ձեզ այցելեցի ու ձեր պառաւ խոհարարուհին որուն ինչ ցնորած ըլլալը դիտենք - ըսաւ թէ հանըմը հիւանդ է: Երբեք չեմ ուզեր հաւատալ որ դուք ձեր տան տանն եւ հինգ տարեան բարեկամը պատուիրած ըլլաք ճամբել, երբ ան ներկայանայ ձեր ասպենջականի դուռը: Գիտեմ որ սրտերնիդ սուզի մէջ է, բայց կա՞յ աշխարհի վրայ ինչ զատ մէկը որ կարող ըլլայ ձեր այդ անսահման սուգը ամոքել ու մխիթարել ձեզ: Ես որ ձեր երջանիկ մանկութեան օրերը տեսած եմ, կարելի բան է որ ձեր այս դժբախտութեան ու կսկիծի օրերուն անտարբեր հանդիսատես մը մնամ: Ինդրեմ, ուրեմն, տիկին, թոյլ տուէք ինծի՝ ձեր տան ամէնէն հաւատարիմ, ամէնէն անկեղծ բարեկամին դալ երբեմն իր սիրտցաւ բարեկամի պարտականութիւնը կատարել՝ թեթեւցնելով ձեր սրտին անհուն ցաւը եւ սրտապնդել ձեզ՝ մինակութեան ու դառնութեան այդ տըխուր վիճակին մէջ:

«Ձեր ցաւին որքան ցաւակից, ձեր սուդին որքան սգակից ըլլալս դիտնալովնիդ պիտի փութաք անշուշտ երկտողով մը զոհացում տալ սրտիս այս յոյժ բնական փափաքին, եւ թոյլատրել դիս որ բարեկամական պարտականութիւնս կատարեմ դժբախտութեան այս օրերուն մէջ ալ»:

«Մնամ ձեր անկեղծ բարեկամը

«ԹԱԴԷՈՍ ՄԵՐԿԵՐԵԱՆ

×

Պատուարժան զանճապահը անգամ մը ուշի ուշով աչքէ անցուց նամակը, նորէն կարդաց եւ վերջապէս իր նպատակին յաջողութեանը յարմար դատելով զայն, պահարանի մը մէջ դրաւ, հասցէն գրեց: Ոտքի ելաւ, նամակը ձեռքը, մը տատձկոտ:

- Եթէ աս ալ չյաջողի՛, մրմռաց: Ի՛հ, խերն եմ անիծեր, մեռնելու չե՛մ ես:

(Շար. 2)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տիկին Արփիկ Մխոքեան իր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարք՝ Շնորհք Արք. Դալուստեանի, «Մարմարա» եւ «Փամա - նակ» օրաթերթերու խմբագրութեանց եւ բոլոր անոնց որոնք՝ Պոլիս թէ Ֆրանսա, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, հեռաձայնով թէ դրաւոր յաւակցութիւն յայտնեցին իր հօրաքրոջ՝

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

մահուան առթիւ (Պոլիս, Փետրուար 4, 1983) :

Ս· ԾՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՓԱՐԻԶ

ԱՐԵՒԱԴԱԼ

Մեծ Պահք-ի հետեւեալ կիրակի օրերուն, պատարագէն առաջ, ժամը 10-ին, Փարիզի Ս· Ծովհ· - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ Արեւադալի ժամերգութիւն տեղի կ'ունենայ· -

- *Կիրակի, Փետրուար 20-ին :*
- *Կիրակի, Փետրուար 27-ին :*
- *Կիրակի, Մարտ 6-ին :*
- *Կիրակի, Մարտ 13-ին :*
- *Կիրակի, Մարտ 20-ին :*

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ· ԽԱՉԻ Անդէոն - Պուա - Ֆօլօմպի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերը - ընկերուհիները, Փետրուար 21-ին, ժամը 20·30 :

CENTRE CULTUREL
rue Robert Lavergne, 92600 Asnières

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ամանորի Մոմավառութեան հանդէսին Յունուար 9, նոր կեսարիոյ մէջ կառուցուելիք Աղբիւր - Յուշարձանին ի նպաստ բազմաթիւ նուիրատուութիւններ - րու կարգին չնորհակալութեամբ հետեւեալ գումարները եւս ստացուած են· - դրագիտուհի Անայիսի - Եւիմիճ Ալեսխանի աղջիկէն 5000, օրուան նախագահուհի՝ Տիկին Արշալոյս Մխիթէվէլեանէ 2000, Եղիա Շերինեան 300, Տիկին Ֆիմի Պարթեւեանէ իր ամուսնոյն մահուան տարելիցին առթիւ 500 Ֆրանք, Պ· Ռ· Թռէսարիէօ 320 Ֆրանք, Օրիորդ Արշալոյս Գրիգորեանի մահուան առթիւ 500, բանաստեղծուհի՝ Մառի Աթմաճեանէ 30 հատոր գիրք, ի յիշատակ իր ամուսնոյն, տպարանատէր Կարպիս Մարաֆեանէ 200, Օննիկ Պենէքեանէ 100 Ֆ· :

×

Լիոնի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Ազգ· Մխիթեան վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, Ս· Յակոբայ տօնի մատաղօրհնութեան առթիւ Եկեղեցւոյ· - Տէր եւ Տիկին Արման Պահատուրեան, Տէր եւ Տիկին Սերժ Պահատուրեան 500-ական, Տէր եւ Տիկին Ժան Փիէր Եազուպեան 250 Դալրոցին եւ 250, Այրի Տիկին Եազուպեան 200, Նշանեան ընտանիք, Հայրենիք Մէյմարեան, Պ· Թորոսեան, Շահէն, Այրի Տիկին Գրիգորոֆ, Այրի Տիկին Ազապալեան, Տէր եւ Տիկին Խժտահարեան Արտաշէս 100-ական, Տիկին Յովակիմեան, Տէր եւ Տիկին Մակէսեան, Այրի Տիկին Նազարեան, Տէր եւ Տիկին Կիրակոս Փափազեան, Այրի Տիկին Զալըքեան, Այրի Տիկին Մելինէ Թազեոր - եան, Այրի Տիկին Շնորհիկ Օհաննէսեան, Տէր եւ Տիկին Թուֆեան 50-ական Ֆ· , Ոմն 40, Տիկին Մատէսեան, Տիկին Մանուշակ Կարապետեան 20-ական Ֆ· :

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Ռոզիկ Քէօսէեանի կսկծալի մահուան առթիւ, Տիկիններ՝ Մարկրիթ Ինճէեան եւ Արշալոյս Պապեան 100-ական Ֆ· կը նուիրեն Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին, (առանձ. «Յառաջ»էն) :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ· - Տէր եւ Տիկին Երուանդ Մխիթարեան 400 Ֆ· :

ՍԷՆ ԹՒԹԻԷՆ· - Տիկին Վ· Տէրտէրեան 150 Ֆ· :

ԼԻՈՆ· - Տիկին Տեսթանեան 100 Ֆ· :

ՍԷՆ - ՄՕՐԻՍ· - Ցովհ· Գրիգորեան 200 Ֆ· :

ՊԱՏԱՐԱԳ

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ՄԱՏՈՒՌԻՆ ՄԷՋ

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան մատուռին մէջ պատարագ կը մատուցուի՝ Շաբաթ, Փետրուար 19, ժամը՝ 10·30ին :

Կը պատարագէ՝

ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆԳ· ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Կը հրաւիրուին Հանգստեան Տան բնակիչներուն ընտանեկան պարագաները ու բարեպաշտ հաւատացեալները :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՑՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Ալֆորվիլի եկեղեցւոյ «Լուսաւորիչ» երգչախումբը Միրէյլ Մաթիէօյի հետ՝ Ուրբաթ, Փետրուար 18, ժամը 22·30-ին :

TF1

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄԻ (ՄԱՐՍԷՅԼ)

մասնաճիւղին

ԵՐԵԿՈՅԹ

Կը ներկայացուի հայկ· ժապաւէն մը՝
«ԿՏՈՐ ՄԸ ԵՐԿԻՆՔ»

Շաբաթ, Փետրուար 19, ժամը 20·30-ին եկեղեցւոյ կից սրահը :

ՀԱՅ
ԱՂՔԱՏԱՀՆԱՄ ՔՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԵՐ

Անտիլիի, Մոնմորանսիի
եւ Սէն – Ռաֆայէլի մէջ :

Երրորդ Տարիքի Անձերու Համար :
Հանգստաւէտ պայմաններու մէջ,
Ընտանեկան հարազատ մթնոլորտ,
Բժշկական տեւական հսկողութիւն եւ խնամք : Քաղաքներու ժխորէն եւ ապականած օդէն հեռու՝ բնութեան ծոցին մէջ, հանգիստ եւ մաքուր միջավայր :

=——┼——=

ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE

Maisons de Retraite

à Andilly, Montmorency et St. Raphaël

Pour les Personnes du Troisième-Age

Confort moderne, Ambiance familiale, Surveillance et soins médicaux permanents, Cadre paisible, dans la nature, loin de la pollution et des bruits de la ville.

S'adresser à l'A.A.A.S
77, Rue La Fayette — 75009 Paris
Tél.: 878. 02. 99 et 281. 17. 80

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

Offre d'emploi

Recherche secrétaire - dactylo, expérimentée tourisme, anglais nécessaire, notions de comptabilité et arménien souhaitable
s'adresser :
Jacques Chelelekian
Wasteels
87, La Canebière, 13001 Marseille
tél. (91) 95 - 90 - 12

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի

ՀԱՒ ԵՐԵԿՈՅԹ

Շաբաթ, Փետր· 19-ին, ժամը 20-ին
Մչակոյթի Տան մէջ :
17 ռիւ Պլէօ, Փարիզ, 9-րդ :
Գեղարուեստական յայտագիր
Հայկական նուագ :
Ճաշադին՝ 120 Ֆ· :
Սեղանները ապահովելու համար՝
Հեռաձայնել՝
206 - 42 - 50 - 231 - 41 - 74

UGAB - Jeunes

CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN
118, Rue de Courcelles — 75017 Paris

Bal costumé

SAMEDI 19 FEVRIER
à partir de 22 h.
DEGUISEMENT EXIGE

Participation aux frais :
membre 35 F — non membre 50 F

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ

ԿՈՒՋՈՒԻ

Կը փնտռուի հայ երիտասարդ մը, Ֆրանսա հաստատուած եւ աշխատանքի իրաւունք ունեցող, որ (նախընտրաբար) աշխատած ըլլայ հայկ· տպարանի մէջ եւ չարել ու տպել գիտնայ : Հայերէն գիտնալը՝ պարտաւորիչ է, ֆրանսերէնը՝ փափաքելի :

Անձամբ ներկայանալ «Յառաջ»ին, ամէն օր, կէսօրէ յետոյ ժամը 14-էն 17·30 :

Radio-Trait-d'Union

RADIO ARMENIENNE
Région Lyonnaise
Tous les Dimanches — de 10h. à midi
Sur FM. 89.50 Mghz.

PROGRAMME
du Dimanche 20 Février

— Editorial : La succession de Khoren I^er
— Informations en langues française et arménienne,
— Informations sportives,

———×———

Emissions arméniennes:
ARMENIE - MAGAZINE
— *Dimanche:* *de 10h. à 12h.*
ARMENIE - VARIETES
— *Lundi et Vendredi: de 9h. à 10h.*
ARMENIE - CULTURE
— Jeudi : de 20 h. 30 à 22 h. 30

Շաբաթ, Փետրուար 19, ժամը 20-ին
SALLE VOLTAIRE rue Voltaire, Alfortville

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ալֆորվիլի մէջ
Հովանաւորութեամբ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ· ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Հայր· Պատ· արեւմտեան Եւրոպայի Հայոց
Մասնակցութեամբ՝
Ս· Մեսրոպ Կրթարանի եւ Եկեղեցւոյ «Լուսաւորիչ» երգչախումբին :
Մուտքը ազատ է :

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

– ՄԵԾ ՃԱՇ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ –

DANS LES SALONS DE L'HOTEL MERIDIEN
81, boulevard Gouvion St. Cyr, Paris 17^e
ՇԱԲԱԹ ՄԱՐՏ 12, ԺԱՄԸ 20·30-ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՌԱՒՕՏ

soirée animée par :

l'orchestre ARMENIAN-SUNSHINE, dirigé par Robert PAPAZIAN

Paul TOSCANO, violoniste de chez Raspoutine et son ensemble

CELINHO BARROS et son orchestre « RYTHMES DU BRESIL »
et des surprises

Սեղանները ապահովել, հեռաձայնելով՝
Մանուկեան - 381 80 82 *Ալեքսանեան* - 236 96 43 *Մառան* - 535 85 26

THEATRE DES CHAMPS - ÉLYSÉES
PARIS

DIMANCHE 20 MARS
à 16 heures 45

CHANTS ET DANSES D'ARMENIE

chorale
SIPAN-KOMITAS
Direction G. APRIKIAN

ensemble folklorique
NAVASART

120 EXECUTANTS

Location : THEATRE DES CHAMPS-ELYSEES
15, avenue Montaigne - Paris 8^e

LA CAPPADOCE

RESTAURANT ARMÉNIEN

OUVERT TOUS LES SOIRS DE 20h30 A L'AUBE

SAUF LUNDI

*

ORCHESTRE et CHANTEUR
tous les soirs

AUTOROUTE A 4 — 1ère SORTIE — PONT DE CHARENTON

BORD DE SEINE

67bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140

RESERVATION
tél. 375.05.30

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
19-20
SAMEDI-DIMANCHE
19-20 FÉVRIER
1983

LE NUMERO: 2.50 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ՝ 180 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 400 Ֆ. - Հատը՝ 2,50 Ֆ.

58ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.375

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

58e ANNÉE — No 15.375

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԻ քաղաքապետարանին յանձնախումբերու սրահին անկիւնը պայթուցիկ մեքենայ մը դտնուած է, չատ նախնական եւ տակաւ, որ չէ պայթած, բայց «պայթեցուցած» է Կասթոն Տէֆէռը, որ ընդդիմութիւնը կը մեղադրէ: Թղթատարի պաշտօնեայ մըն է, որ դտած է ռումբը, երբ հեռաձայնային դիծ մը կը հաստատէր: Ներքին նախարարը զեկոյց մը հրապարակած է այս առթիւ, ուր կ'ըսէ.- «Եթէ պայթած ըլլար յանձնախումբին մէկ նիստին առեն, կամ երբ սրահը մարդ կար, վիրաւորներ կ'ըլլային եւ թերեւս՝ մեռեալներ: ՍԱՔ-ի մեթոտներուն վերադաթ մըն է, թէ ոչ աւելի հասարակ կերպով, անցեալ շաբթու Սալ Վալիէ, Շիրաք, Քոմիթիի, Սանթոնիի և Կօտէնի արուածանած զրգռիչ խօսքերուն ազդեցութիւնը անպատասխանատուներու վրայ»: Շիրաք, ի մէջ այլոց, ըսած էր.- «Ի՞նչպէս կարելի է վստահիլ քաղաքապետի մը, որ իր քաղաքը անապահովութեան մէջ մխրճեց ... եւ որու պաշտօնատարներէն 40ը՝ Պոմէթթ են, այսօր»: Կասէն, որ Տէֆէռի դէմ թեկնածու է թաղապետական ընտրութիւններուն, անանարկութեան դատ բացաւ Մարսէյլի քաղաքապետին դէմ, վարկաբեկիչ զրպարտելով անոր յայտարարութիւնը:

ՊԱՂԵՍՏԻՆԵԱՆ «Խորհրդարանին» նիստին խօսք առնելով, Ժորժ Հապաշ, որ չարժումին ծայրայեղն է, մերժեց բոլոր ծրագիրները, ընդունելով հանդերձ թէ մերժումի դիրքերը ցարդ ոչ մէկ տեղ տարած են: Հապաշ չեշտած է, այս առթիւ.- «Թեկնը ծրագիրը ո՛չ կ'ըսէ պաղեստինեան պետութեան մը եւ ո՛չ ՊԱԿ-ին: Ուրեմն, մենք ալ պէտք է ո՛չ ըսենք Ռեկընի ծրագրին եւ ո՛չ որեւէ բանի որ կ'ուրանայ մեր ազգային նպատակները: Նոյն դիրքը բռնեց ուրիշ պարագլուխ մը՝ Նայէֆ Հաւաթմէհ, որ Հապաշէն ետք կրկնած է.- «Ո՛չ կ'ըսենք եւ հազար հատ ո՛չ Ռեկընի ծրագրին: Ո՛չ կ'ըսենք որեւէ յորդանան - պաղեստինեան պատուիրակութեան եւ հազար հատ ո՛չ կ'ըսենք Ցորդանանի կամ ոեւէ մէկուն՝ մեր անունով խօսելու իրաւունքին»:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ համայնավար կուսակցութեան նախագահը՝ Նիքոլա Շաուի սրտի տաղնապէ մը մեռած է առջի օր: 71 տարեկան էր:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ հիւսիս - արեւելեան Ասամ նահանգին մէջ, ընտրութիւնները արիթ տուած են չատ բուռն բախումներու, որոնց բնոյթին եւ զրպարտաճառներուն մասին յստակ բան մը կարելի չէ իմանալ, տրուած ըլլալով որ օտար լրագրողներուն արգիլուած է Ասամ մտնել: Հրացանաճգութիւններ, պայթումներ եւ հրդեհներ չատ ծանր մթնոլորտ մը ըստեղծած են, տասնեակներով մեռեալներ կան, եթէ ոչ հարիւրաւոր: Կացութիւնը աւելի ծանրացած է, երբ տեղացի ոստիկանները սպաննած են ղրկուած զինեալ ուժերէն չորս անդամներ:

ՇԷՈՆ, որ քանի մը օրէ Մոսկուա կը գտնուի պաշտօնական այցելութեան, երկուշաբթի օր պիտի տեսնուի Անդրոբովի հետ: Ցստակ է, ամէն պարագայի մէջ, թէ Ֆրանսա միշտ նոյն դիրքին վրայ է, այսինքն ոչ մէկ զիջում կ'ընէ արտաքին քաղաքականութեան իր սկզբունքներէն.- Մարդկային իրաւանց յարգանք, ժողովուրդներու իրաւունք՝ ինքնորոշման (ինչ որ ի զօրու է Պաղեստինցիներու ու նաեւ՝ Աֆղաններու համար), խորացում հիւսիս - հարաւ զրոյցին, հուսկ՝ խաղաղութեան պահպանում: Գրոմիկո, իր կարգին, պարզած է խորհրդային քաղաքականութիւնը եւ խիստ կերպով յարձակած Միացեալ - Նահանգներու վրայ, ամբաստանելով Ռաչինկթընը, որ «աշխարհա - կալ ախորժակներ ունի եւ միջազգային չափանիշի վրայ յափշտակութեան ձեռնարկած է»:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ գլխաւոր եւ ազատական նկատուած «Ճումհուրիյէթ» օրաթերթը արտօնութիւն ստացաւ կրկին լոյս տեսնելու, 24 օրուան արգիլումէ ետք:

ԱԻՍՏՐԱԼԻՈՅ հարաւը հսկայ հրդեհներ, զորս սաստիկ հովերը հրահրած են աւեր գործած են, ութ հարիւր քիլոմեթրի վրայ կրակի պատ մը բարձրացընելով: Մելպուրնի եւ Ատելայիտի շրջանները են որ զոհ են այս հրդեհներուն: Դեռ վերջնական հաշուեկշիռ չկայ, բայց արդէն 80 մեռեալի, հազարաւոր վիրաւորներու եւ չատ աւելի ալ անապատանների մասին կը խօսուէր:

ՊԱՌՋԵԼՈՆԱՅի (Սպանիա) մէջ եօթը զինուորեալներ ձերբակալուած են, որոնց մասին կասկածներ կան թէ կրնան կապեր ունենալ Կոպերնիկ փողոցի եւ Պոլոնիէի (Իտալիա) կայարանի եղեռնափորձերուն հետ: Ոչինչ կայ յստակ այս մասին, բայց լրագրողներուն առիթ է հին տեսրակներ քրքրել կրկին, ինչպէս «Լիպերասիոն», (այս չաբթու քիչ մը շատ կը զբաղի արդէն Հայերով, անհամ հիմարով որմէ իրմէ զատ համ առնող ալ չի կրնար դտնուիլ) որ կրկին կը յիշէ Ա.ՍԱԼԱ-ն Կոպերնիկի առընչութեամբ:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ չատ բուռն յարձակման անցած է Ֆրանսայի մշակութային քաղաքականութեան դէմ, Սորպոնի վերջին ֆլոռիճն առթիւ: Ամերիկացիք, այս ձեւով, տեսակ մը վրէժ կը լուծեն ժաք Լանկէ, որ Մեքսիքոյի մէջ, հակամերիկեան ելոյթ մը ունեցած էր: Ամերիկացիք կ'ըսեն թէ քանի տարի է Ֆրանսա զրական ոչ մէկ արժէք հրապարակ հանած է եւ ոչ մէկ վիպագիր, բացի Միշէլ Թուռնիէէ: Այս վերջինը կը դրէ «Մաթէնի» մէջ, այս առթիւ, թէ Ուղ Սթրիք Ճըրնըլի ըսածը այնքան լուրջ է, որքան Նափոլէոնի սա խօսքը.- «Ֆրանսայի մէջ զրականութիւն չկայ, Ներքին նախարարին յանցանքն է»: Կը կարծէ որ հարիւր տարի ետք միայն կրնայ դատուիլ Ֆրանսական ժամանակակից զրականութիւնը, ոչ՝ հիմա: «Փրուսթի ժամանակ, կ'ըսէ, մեծ վիպասանը՝ Փօլ Պուռժէն էր: Թերեւս ես ալ այսօրուան Փօլ Պուռժէն եմ և կայ Փրուսթ մը՝ անծանօթ»: Ամէն պարագայի մէջ, Ամերիկացիք չատ կատղեցուցած են Ֆրանսացի մտաւորականները, որոնք Ուրբաթ օր սիւնակներ կը լեցնէին մամուլին մէջ:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՓԵՏ. 1/11)

ՀԻՆ ԽԱՂԵՐՈՒ ՎԵՐԱԿԵՆԴԱՆԱՑՈՒՄ

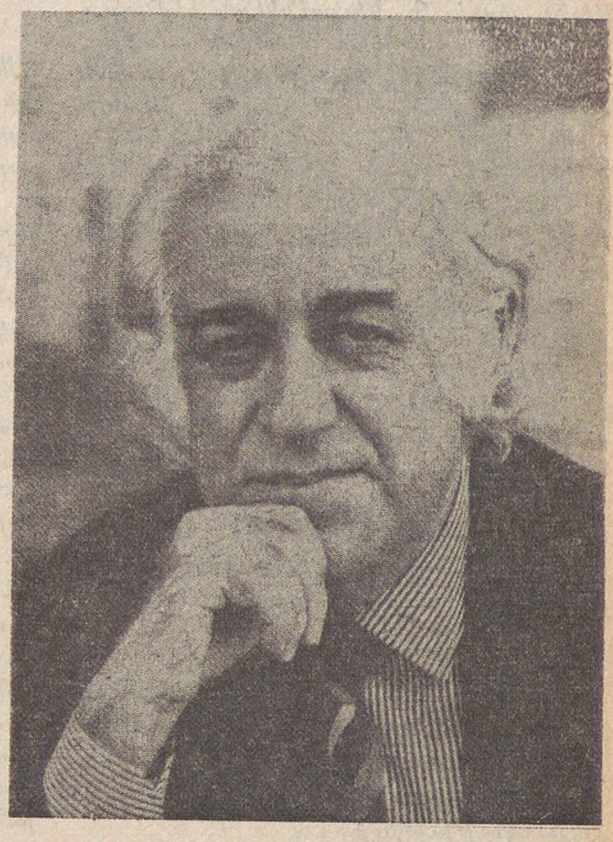
Ազգագրագէտ Վարդ Բդոյեան Հայաստանի զանազան շրջանները այցելելով նիւթեր կը հաւաքէ ժողովրդական խաղերու մասին: Ան հանդիպումներ ունենալով տարեցներու հետ, անոնցմէ՝ ինչպէս նաեւ պատմիչներու երկերէն եւ դասական հեղինակներու գործերէն քաղած է աւելի քան 500 ժողովրդական խաղեր, որոնք քնորոշ են Հայաստանի պատմական տարբեր զարաշրջաններուն եւ մարզերուն: Ժողովրդական չատ մը խաղերու մասին տեղեկութիւններ կան հեռաւոր անցեալէն: Այսպէս, Մովսէս Խորենացի իր աշխատութիւններուն մէջ կը նկարագրէ չարժուն խաղերու տեսակ մը, որ կը յիշեցնէ մականախաղը: Մինչեւ անցեալ դար զոյութիւն ունէր «չատրանկ» խաղը՝ ճատրակի տեսակներէն մէկը: «Զիլիկ դաստա» հին խաղը, որ պէյզպոլի կը նմանի, մինչեւ այսօր ալ Հայաստանի մէջ տարածուած է մանուկներու շրջանակին ներս: Վարդ Բդոյեանի կարծիքով, հին խաղերու հետազօտութիւնը ունի նաեւ գործնական նշանակութիւն: Կարգ մը խաղեր կրնան մուտք գործել ֆիզիքական դաստիրակութեան պլրոցական ծրագիրներու մէջ:

×

ՄՀԵՐ ԱՒԵՂԵԱՆԻ ՊԱՏԿԵՐԱԳԻՐՔԸ

Երեւանի մէջ լոյս տեսած է Մհեր Աւետեղեանի հարթաքանդակներու պատկերագիրքը՝ «Խաղաղութիւն եւ պատերազմ» խորագրով: Գիրքին մէջ տեղ գտած են գծագրութիւններ, որոնց մէջ մասնաւոր ուշադրութիւն կը գրաւեն՝ «Երջանկութիւն», «Սէր», «Մայրութիւն», «Ազատ - նիով աղջիկը», «Հանդիպում» եւ այլ գործեր:

ՄՈՌԵԼՈՅ



Ժամադրուեցանք: Զատիկին Լիզպոնն պիտի երթայի: Ամէն անգամ, հրաժեշտի պահուն Վահրամի վերջին խօսքը չէր փոխուեր.- «Լիզպոնն, ե՞րբ պիտի գաս»

Այդպէս եղաւ նաեւ մեր վերջին հանդիպումին, Շաբաթ, Յունուար 8-ին իրիկուան դէմ, երբ միասնաբար կը վայելէինք խմբագրատունը, քանի մը ժամ համով - հոտով խօսակցելէ ետք:

Լիզպոնն պիտի չերթամ Զատիկին, բայց կարեւորը՝ այդ չէ: Կարեւորն այն է, որ այլեւս երբեք, երբեք Վահրամը փարիզ պիտի չգայ, ոչ ալ Լոնտոն պիտի երթայ, ոչ ալ Պոլիս, ոչ ալ Երեւան: Ու այդ բոլոր քաղաքներուն մէջ, ուր Հայու բեկորներ կան, ու ամէն տեղ, ուր Հայ կայ, բան մը պիտի պակսի: Պարզապէս՝ մարդ մը՝ Վահրամը:

Նախորդ իրիկուն, Յունուար 7-ին, ժամանած էր Պէյրութէն ու հազիւ ժամ մը ետք հաւաքուած էինք, Ռոժէ Ջրբաչեանի բնակարանը, խումբ մը բարեկամներով: Ամէնքան զուարթ էր, այնքան չէն ու կեանքոտ: Ամէն անգամ, ճամբորդութենէ մը վերադարձին, հետը կը բերէր բուռ մը պատմութիւն ու կը պատմէր, ինչպէս՝ լինք միայն դիտէր պատմել: Օրուան հերոսները՝ Լենինականցիները էին, երեք Օննիկները: Ամէն մէկ պատմելուն, կարծես լինք ալ առաջին անգամ կը լսէր ու կուշտ ու կուռ կը խնդար:

×

«Երիտասարդ, պատրաստուած, զօրաւոր խառնուածքի տէր, շէն, վայելքը սիրող ու կեանքին փիլիսոփայօրէն նայող բանաստեղծն էր ան: Մեր հանդիպումէն հազիւ երեք ամիս ետք իր անակնկալ ու կանխահաս մահուան լուրը խորապէս տրտմեցնելէ ետք՝ նաեւ ընդվզեցուցած էր զիս: Անգութ էր մահը եւ անողոքելի. կը զարնէր այնտեղ՝ ուր պէտք չէ...»:

Վահրամ Մաշեանի այս տողերը, իր «Անկախ օրագիր»ին մէջ, կ'ոգեկոչեն պարսկահայ բանաստեղծ մը: Ճակատագրական ի՛նչ հեգնանք:

... Մեր հանդիպումէն հազիւ երեք օր ետք իր անակնկալ ու կանխահաս մահուան լուրը խորապէս տրտմեցնելէ ետք՝ նաեւ ընդվզեցուցած էր զիս: Անգութ է մահը եւ անողոքելի. կը զարնէ այնտեղ՝ ուր պէտք չէ:

Սփիւռքի հարազատ դրող՝ անկասկած, Կիլիկիոյ Հիմնարկութեան հայկաբաժնի ձեռնհաս վարիչ, անաչառ ու շըրջահայեաց՝ անկասկած, սուր դիտողութեան տէր, որու աչքէն բան չէր փախեր, ոչ սփիւռքեան մամուլի «համով» վրիպակները, ոչ ալ հայկ. Սովետական Հանրապետութեան «անհամ» վրիպակները՝ անկասկած: Բայց մանաւանդ՝ հայ մարդ մը, այնքան անհրաժեշտ, օրէ օր ամայացող սփիւռքեան մեր կեանքին մէջ:

×

Այդ իրիկունը, մեր բարեկամին սեղանին շուրջ, տանտէրը, պահ մը մտահոգ, հաշուեց սեղանակիցները ու սիրտը հանդարտած ըսաւ «Չէ՛, ճիշդ տասներկու հոգի ենք, ոչ 13...», ուրիշ մը աւելցուց.- «12 Առաքեալներու ճաշն է» ու չեմ դիտեր ինչո՞ւ, չարունակեցի, խըն - դալով, «պայմանաւ որ վերջին ընթրիքը չըլլայ...»:

Մեր վերջին ընթրիքը եղաւ՝ Վահրամին հետ:

Շատ աղուոր ժամեր անցուցինք: Լաւ որ չանդրադարձանք, թէ այդ օր՝ Մեռելոց էր:

ԱՐՓԻԿ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԱՅ ԳՐԱԳԷՏՆԵՐԷՆ

ՎԱՀՐԱՄ ՄԱՎԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

(ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻՆ ԱՌԹԻԻ)

———×———

«Ծառայ» Յունուար 14-ի թիւով դու - ժեց մահը Վահրամ Մավեանի: Երկար դրութեամբ մը ո՛չ միայն ներկայացուց անոր կենսագրութիւնն ու գործունէու - թիւնը, իբրեւ Գ. Կիւլպէնկեան Հիմնար - կութեան հայկական բաժինի վարիչ, այլեւ մատնանշեց ողբացեալին գրական գործունէութիւնը. - Յամեցող վերա - դարձ, 1956, Երուսաղէմ, բանաստեղ - ծութիւններ. Հայու բեկորներ՝ 1965 եւ Բ. տպագրութիւն 1967. Անկապ օրագիր, 1968. Մխացող հոգիներ, 1977 եւ Ամէն տեղ Հայ կայ, նոյնպէս 1977 :

Ապա աւելցուց չատ իրաւամբ, թէ Վահ - րամ Մավեան Սփիւռքի վաւերական գրա - գէտներէն մէկն է եղած, սահուն եւ դիւ - րահաղորդ ոճով օժտուած եւ դիտելու սուր կարողութեան տէր: Մատնանշեց ա - նոր գրական առեղծագործութիւններուն գլխաւոր յատկանիշներէն խումբը ընդ - գծելով միաժամանակ, թէ գրադիտը պարզած է Սփիւռքի Հայուն կեանքն ու տագնապը, հարազատ պատկերներով:

×

Այս կարճ, խտացած հատատումները, ապահովաբար, կազմեցին Վահրամ Մավ - եանի կեանքին եւ գրչին սեղմ, այլ սա - կայն հիմնական գիծերը: Անոր առանձ - նայատկութիւնները:

Գրագէտը, - հո՛ս կը կեդրոնանայ մեր տողերուն նպատակը, - իր երկար գեղե - ցումներուն ընթացքին, ամէնուր փնտռեց եւ գտաւ Հայը, Հայութիւնը՝ հատատա - ւած կամ տարտղնուած ծագէ - ծագ: Եւ ան տիպարներու պատկերացումներով փորձեց առանձնացնել զանոնք իրենց միջավայրէն: Ըսինք՝ առանձնացնել եւ ոչ թէ անջատել, քանի այդ օտար եւ խորթ շրջնակներն ու մթնոլորտները իրենց անխուսափելի կնիքը դրոշմած էին արդէն Հայուն եւ Հայութեան վրայ: Ա - սոնք՝ ուխտազեան ձկան նման յաջողած էին մատամբ կամ արմատապէս խեղթել, առնուազն չնչահեղձ դարձնել հայ մար - դուն ինքնութիւնը: Հոսկէ նաեւ երկրէն դաղթած կամ տեղահանուած, հայահոծ շրջաններէն համայնակուլ գօտիները տե - ղափոխուած Հայուն տառապանքները՝ հոգեկան իմաստով, անդոհանքները՝ ի տես իր մերձաւորներուն այլասերումի եւ բեւեխթներուն եւ, վերջապէս, ձեւով մը անոր հասկնալի եւ ըմբռնելի ընդվզում - ները:

Գրագէտին գրչի զեղումներուն խորա - դիրներն ալ մնացին այլապէս պատկերա - լից, - Հայու բեկորներ, Ամէն տեղ Հայ կայ, Մխացող հոգիներ:

Հրապարակախօսական չեչտը տեղ չգը - տաւ անոր գրչին մէջ: Ինչպէս նաեւ ըն - թացիկ հայրենասիրական խօսքերն ու բարձրաղաղակ կոչերը: Որովհետեւ գը - րագէտին համար պարզ եղաւ Հայ մար - դուն հայօրէն դիտակցող եւ մտածող, խորհրդածող մտածումը: Այս վերջնոյն մտատեւեռումը: Ան, այսինքն՝ տարտղ - նըւած եւ օտար հովերուն յանձնուած Հայը զգաց եւ ըմբռնեց՝ դիտակցական թէ ենթագիտակցական ամուր լարերով, թէ ինք անհարազատ միջավայրի մը մէջ գտնուելով, իր ինքնութեան պահպանու - մին համար կը պայքարի: Բայց անոր յա - ջորդնե՞րը, անոր չառաւիղնե՞րը, ժա - ռանգորդնե՞րը: Ուրեմն, ոչ միայն տա - մը տարանջատումին, - հող, հայրենիք, այլ խօսքով երկիր, - այլեւ՝ ֆու հայու - թիւնդ երկիրը մնաց, տէտէ մռոցիր ալ...:

Եւ այս չէ՞ մէթէ ամէնէն ողբերգականը մէկու մը համար, որ նոյնիսկ օտար հո - րիզոններու տակ իր ինքնութեան պահ - պանումին նախանձախնդիր մնացած է:

Գրագէտը, առանց հոգեբան ըլլալու կամ փորձելու, իր սուր հայեացքները սեւեռեց տարագիր Հայերու վրայ՝ ձըգ - տելով արտայայտել, ուրեմն բնորոշել Հայու բեկորներուն այլազան նկարագիրն ու հոգեխառնութիւնները: Եւ ասոնց հի - ման վրայ աշխատեցաւ տահմանել իր դի - տած - տեսած մարդոց մտաւոր եւ հոգե - ւոր տահմանները, ասոնց տարողութիւն - ները հայկականութեան հանդէպ: Ա՛սկէ նաեւ այս վերջիններուն խուլ եւ, երբեմն խռովայոյզ արտաքին - ներքին բանա - վէճերը, - կա՛մ ընդունիլ արեան սըր - տակցութիւնը եւ, հետեւաբար, կապը իր

ՎԱՀՐԱՄ ՄԱՎԵԱՆ

1926 - 1983

Գրեց՝ *ԱՐԱ ԳԱԼԱՅՃԵԱՆ*

———×———

«Այսօր «գնեցի» հողի պզտիկ շերտը ուր մայրիկս թաղուած է:
Երկրի վրայ ունեցած առաջին «կալուածս» գերեզման մը եղաւ»:

Անկապ օրագիր, էջ 199 :

Անցեալ շաբաթ, իր առաջին եւ վեր - ջին «կալուածի»ն մէջ թաղուեցաւ Վահ - րամ Մավեան, անակնկալ իր մեկնումին ցաւը ձգելով մեզի՝ իր բարեկամներուն եւ իր անձն ու գրականութիւնը սիրող - ներուն:

Բոլոր անոնք որոնք Մավեանը ճանչ - ցան իր մտերմութեան մէջ, որոնք բա - րեկամութեան ամուր կապերով միացան անոր հետ, անփոխարինելի կորուստ մը ունին իրենց սիրտերէն ներս: Եւ երբ կը նստիմ քանի մը տող գրելու, կը վե - րածուիմ տարիներ առաջ՝ աշակերտա - կան գրասեղանի առջեւ նստած պատա - նիին՝ որ ի զո՛ւր կը ճգնի էջ մը «չա - րագրութիւն» գրել: Ի՞նչ կրնամ գրել հի - մա, ի՞նչ կրնամ ըսել, ի՞նչ կրնամ ընել՝ որպէսզի արտայայտեմ ներս եռացող վիշտը, աւազանքը, եւ ցասումը: Այո՛, դիտեմ, բազմաթիւ յօդուածներ պիտի գրուին, ներբողներ պիտի կարդացուին. սակայն ես կ'ուզեմ խօսիլ այն բարեկա - մութեան մասին որ մերը եղաւ - իբր եւ իմս, - որ վճիտ էր, մաքուր, եւ ամուր, որ ուսուցիչ - աշակերտի յարաբերութե - նէ մը փոխակերպուած՝ չուտով վերած - ուեր էր հիանալի մտերմութեան մը, ան - բեկանելի կապի մը, քառորդ դարու վր - րայ երկարող անկրկնելի փորձառու - թեան մը:

Եւ կը նայիմ եռիս:

Տասներեք տարեկան ամչկոտ տղան եմ, որ իր՝ Մավեանին յորդորներով - եւ հակառակ ծնողքիս կամքին - երջանիկ օր մը ոտք կը դնեմ Մելգոնեան Կրթա - կան Հաստատութենէն ներս: Ի՛նքն է հոն, «հերթապահ»ը, որ մեզ, «նորեկներ»ս կ'ընդունի, կարգադրութիւններ կ'ընէ, կը հոգայ, կը նեղուի: Նիհար, գրեթէ բարձրահասակ, շրթունքին փակած պե - խով, եւ ... փափիյոնով: Երուսաղէմի

մայր երակին հետ, առանց պայմանի, եւ կա՛մ ալ մերժել զայն այլազան պատճա - ռաբանութիւններով:

Սփիւռքեան տառա՞մ: Անկասկած: Ցա - մենայղեպս Վահրամ Մավեանի տիպար - ները ընդհանրապէս, ինչպէս Սփիւռքը իր ամբողջութեանը մէջ յատկապէս, - ի՛նչ ասոխճաններու վրայ ալ գտնուին ասոնք՝ առաւեւտրական թէ պարզ աշխա - տաւոր, փարթամ ապարանքներու մէջ ապրող թէ հացը օրը օրին ապահովող մարդիկ՝ Հայեր, ի՛նչ տարիքի եւ չըր - ջապատի մէջ ալ պարփակուած մնան, այս կամ այն ձեւով եւ աստիճանով կ'ապ - րին իրենց ազգային ցաւերով, եթէ նոյն - իսկ ոմանք անդիտակցաբար: Եւ իրենց վիշտը՝ կոտտացող վէրքի մը նման փո - խանցեցին իրենց դիմացինին, - այս պա - րագային՝ գրագէտին:

Եւ այս վերջինը, վրձինի արագ, հպան - ցիկ գիծերով իւրաքանչիւրին իւրայա - տուկ հոգեվիճակը պատկերացուց, առանց սակայն փիլիսոփայելու: Զէ՞ որ ինք դի - տող - զննող մը մնաց՝ լաւ դիտնալով առաքին գրդապատճառները: Այս ըսել չէ սակայն, որ ան անտարբեր մէկին ե - ղաւ, չունեցաւ իր տեսակէտներն ու կար - ծիքները: Իր հակումները, - հողին փըր - կարար գերը: Այլ սակայն ան փորձեց մնալ ձեւով մը առարկայական՝ տալով պատմութիւնները իր հերոսներուն:

Վահրամ Մավեանի գրիչը չարժեցաւ օրագրութեան եւ ակնարկին միջեւ, սեռ մը իւրայատուկ ըլլալով հանդերձ, գրժ - ւար նաեւ՝ պարզել չահեկանութիւն:

Իւմուռը, նոյնիսկ եղերական պահերու ընթացքին, դիտցաւ գործածել ըստ տե - ղին եւ պայմանին, յաճախ հազիւ նկա - տելի կերպով: Տեղ - տեղ հեղնանքն ալ անպակաս չմնաց անոր մօտ:

Վահրամ Մավեանի անհետացումով, Սփիւռքի հայ գրականութիւնը կորսնցուց իր արժէքաւոր գրիչներէն մէկը:

Ա՛յս ալ ազգային ցաւերէն մէկը:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

մեր «Պարոն Վահրամ»ն է, որ Մելգո - նեանի մէջ վերածուած է «Պարոն Մավ - եան»ի:

Եւ յետոյ, չատ չուտով, կը տեսնեմ տարբեր անձ մը, կօշիկի, հագուստ - կապուտակ, անկողինի եւ ճաշի կար - գադրութիւններ ընողէն բոլորովին տար - բեր մէկը՝ որ հանդիսասրահն է յաճախ, գրական - գեղարուեստական երեկոներու կազմակերպողը, ներկայացումներ մէկ - տեղ բերողը. մէկ խօսքով՝ սիրտը Հաս - տատութեան:

Եւ հոն, այդ հանդիսասրահին ու այդ բեմին վրայ է որ կը ճանչնանք կեանքը, կը դանենք մեր հայութիւնը, կ'առնենք ճաշակը արուեստին. հոն, եւ ոչ թէ դա - սարաններէն ներս:

Նոյն այդ դասարաններէն մէկուն մէջ է որ օր մը, թերեւս առաջին կամ երկ - րորդ շաբաթը Մելգոնեան հասնելէս ե տ ք , կ'ենթարկուիմ խայտարակու - թեան մը: Դասէ կը մտնէ ան, ձեռքին՝ շարադրութեան մեր տետրակները: Կը բաժնէ զանոնք, իւրաքանչիւրին մասին իր դիտողութիւնները կատարելով: Իմ դրածս, ճիշդ մէկ էջ եւ տողընդմէջ, ար - ժանացած է նուազագոյն «նիչ»ին, եւ կարմիր մելանով իր ըրած սրբագրու - թիւնները ծածկած են էջը:

Կը խորհիմ որ ա՛յդ օրէն սկսաւ մեր կապը: Կապ՝ որ հետզհետէ ամեցաւ իր հիւանդութեան օրերուն, ապա՝ երբ կը դտնուէր Ազունիէի բուժարան, եւ Մել - գոնեան իր վերադարձէն ետք մտնա - ւանդ:

Յետոյ, այդ բարեկամութիւնը ամեցաւ քանի մը տարիներու վրայ երկարող նա - մակագրութեամբ մը, երբ Մավեան իր - լանտայի Պեդֆասթ քաղաքը կը դտնուէր համալսարանի իր ուսանող, որովհե - տեւ տիտղոսի մը պէտք ունէր դասատան - դելու եւ համապատասխան նիւթական դնահատանքը առանալու համար...:

Երբ այդ տիտղոսը ուսը առած դարձ - եալ վերադարձաւ Մելգոնեան, ա՛լ դրե - թէ իրարու հետ էինք. ես շրջանաւարտ՝ բայց Նիկոսիա կը մնայի, եւ երեկոները, քանի մը բարեկամներով շրջանակ մը կազմած, կը հաւաքուէինք քաղաքին յու - նական ճաշարաններէն մէկուն մէջ, ուր մինչեւ ուշ ատեն կը խօսէինք եւ կը վի - ճէինք գրականութեան, արուեստներու եւ ազգային այժմէական հարցերու շուրջ: Ցաճախ, դարձեալ երեկոները, Մելգոնեան կ'երթայի, ուր իր սենեակին մտերմութեան մէջ, ծերացած մօր հետ կ'ընթրէինք ու ապա կը խօսէինք: Այդ դիշերներուն էր որ կը կարդար առաջին սեւագրութիւնները այն պատմուածքնե - րուն՝ որոնք յետագային պիտի կազմէին «Հայու բեկորներ» հատորը. սկսած էր նաեւ գրել զանազան պատկերներ, որոնք պիտի ըլլային «Անկապ օրագիր»ը:

1963-ի Յունիսին մեր ճամբաները բաժ - նուեցան: Երկուքս ալ - ինչպէս նաեւ ուրիշներ - ձգեցինք մեր պաշտօնները եւ անցանք Պէյրութ: Անկէ՝ Երուսաղէմ, ուրկէ ինք գնաց հաստատուիլ Լիզպոն, Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան մօտ պաշ - տօնի կոչուած ըլլալով: Եւ վերսկսաւ մեր նամակագրութիւնը: Պարբերաբար իրարու կը հանդիպէինք Երուսաղէմի կամ Պէյրութի մէջ:

Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքարանին մէջ գործի անցնելէս ետք առաջին գոր - ծը զոր տպեցի՝ Մավեանի «Հայու բե - կորներ»ը եղաւ, 1965-ին: Յաջորդը՝ «Անկապ օրագիր», տպեցի 1968-ին, իսկ վերջինը՝ «Ամէն տեղ Հայ կայ», 1977-ին:

×

Պիտի խոստափիմ Մավեանի դրակա - նութեան մասին դրելէ, որովհետեւ դի - տեմ որ անաչառ ու անկողմնակալ պիտի չկարենամ ըլլալ: Միայն մէկ կէտ կ'ու - զեմ յիշել. Օսկըր Ուայլտի մասին ըս - ած է թէ իր գրած հէքեաթները չատ ա - ւելի գեղեցիկ եւ հիանալի էին՝ երբ զա - նոնք կը պատմէր իր շուրջ հաւաքուած աքանչացողներու: Նոյնը կարելի է ըսել Մավեանի մասին, որ, ի դէպ, Ուայլտի հիացողներէն էր, եւ որուն արձակ քեր - թուածներէն ոմանք ուսանողուհիի մը թարգմանել տալով Մելգոնեանի «Այդ» ուսանողական պարբերաթերթին մէջ հը - րատարակած էր: Պատմելու ձիրք ունէր Մավեան. եւ դիտեմ որ հաճոյք կ'առնէր ինք իր ձայնը լսելով եւ ուշադրութեամբ իրեն հետեւող լուռ ունկնդիրները դիտե - լով: Անմեղ փառասիրութիւն մը: Իր յատկանշական գիծերէն մին էր, միեւ - նոյն պատմութիւնը չատ կրկնել, ա - մէն անգամ սակայն բան մը աւելցնելով, չպատելով կամ փոխելով: Օր մը, իր բարեկամուհիներէն մին, չեմ դիտեր քա - նիերորդ անգամ միեւնոյն այլ չարափո - փոխ պատմութիւնը մտիկ ընելէ ետք դոչած էր.

- Բայց Վահրամ, առաջին անգամ պատմածդ այսօրուանին գրեթէ չի նը - մանիր:

Որուն պատասխանած էր.

- Դուն ինծի սա ըսէ. այս վերջին պատ - մածս աւելի գեղեցիկ չէ՞ր:

Եւ այս «աւելի գեղեցիկ»ն էր որ կը փնտռէր Մավեան ամէն բանի մէջ - գրականութեան, կեանքին, մարդոց, յա - րաբերութիւններուն:

Իր սերունդէն չատ - չատերուն նման, Մավեան եւս աղքատ մանկութեան մը կոտտացող ցաւը - եւ ընդվզումը - ունէր իր մէջ: Գրեթէ իբրեւ որը անցուցած կը իր մանկական տարիները: Հանդարտ եւ կենսուրախ իր բնաւորութիւնը չանկար - ծական փոփոխութիւն կը կրէր ամէն ան - գամ որ տխրութիւնը անդրադառնալ իր մանկութեան: Ցաւով կը յիշէր թէ հին - պէս ընտանիքին բարեկամները իրեն պէս - րել տուած էին խնդրագիր մը՝ երուսա - ղէմի Պատրիարք Թորգոմ Արքեպիսկ. Գուշակեանին «մատուցանելու», որպէս - զի իր հայրը՝ քահանայ մը, արտօնուէր Հայֆայէն Երուսաղէմ գալ ու հոն պաշ - տօնավարել եւ ընտանիքին հետ ըլլալ: Այդ բարեկամները կարդադրեր էին որ Մավեան, խնդրագիրը ձեռքին, ընդուն - ուէր Պատրիարքին կողմէ, որպէսզի իր անմեղ դէմքով - ու նախընտրարար՝ աչ - քերէն հոսող մանկական արցունքով. գութը չարժէր Պատրիարքին:

Խնդրանքը մերժուած էր:

Մանկական եւ պատանեկան օրերու զրկանքները ամէն օր իր հետ էին: Նոյնիսկ երբ իբրեւ Կիւլպէնկեան Հիմ - նարկութեան կարեւոր պաշտօնեաներէն մին իր շուրջ ունէր - ուր որ ալ երթար - խնկարկուներու ամբոխ մը, նոյնիսկ երբ հայկական թերթեր - որոնք զինք անդո - տացած էին իր հիւանդութեան ամեցող օրերուն ու անկէ ետք - իր ժամանակի ու մեկնումը կը ծանուցանէին առաջին էջերու վրայ, նոյնիսկ երբ ի պաշտօն իր կատարած ճամբորդութիւններուն ըն - թացքին իրեն ի պատիւ տրուած հաւա - քոյթներն ու հացկերոյթները զիրար կը հրմշտկէին, նոյնիսկ երբ Հայաստանի մէջ պատիներու կ'արժանանար եւ իր պատմուածքներու հատորները կը հրա - տարակուէին, - Մավեան որը մըն էր ու այդպէս ալ մնաց: Ան պիտէր արժէքը բոլոր գովեստներուն եւ չողոքորթ դնա - հատանքներուն: Ան ժպիտներուն եւ ձեռքսեղմումներուն մէջ կը տեսնէր - հայելիի մը մէջէն կարծէք - իրական զգացումներն ու մտածումները զինք չողոմողներուն:

Գիտէր, կը տեսնէր, կը զգար, սակայն ունէր հոգեկան ազնուութիւնը լուռ մը - նալու: Ուրացուած էր չատերէ՝ երբ «վարժապետ» էր. յետոյ, երբ ա՛լ «մար - դու կարգ» անցած էր, այդ ուրացումին կը պատասխանէր ազնիւ արարքներով եւ ժպիտով ու կեանք ստեղծող իր լայ - նահագաղ խնդուքով:

Որը մըն էր: Եւ առանձին:

Իր նամակներէն մէկուն մէջ կը գրէր «Կը գանգատիս վերջին ամիսներու մե - կուսացումէդ: Ե՞ս ինչ ըսեմ հապա, երբ չաբաթներով, ամիսներով չուրջս մէկ հատիկ մարդ չեմ ունենար խօսելու, ներ - կայութիւնը վայելելու, առանձնութիւնը լեցնելու համար: Գործէս դուրս առան - ձին եմ պարզապէս, բառին տառացի իմաստով: Մին մինակ՝ մէկ մէկին բը - նակէութիւն ունեցող հակայ այս քաղա - քին մէջ: Քեզի, ինծի, մեզի պէսներուն համար առանձնութիւնը հոգեկան ընդ - նուր մթնոլորտի, խառնուածքի հարց է առաւելաբար եւ անպայման կապ չունի ֆիզիքական ներկայութիւններուն հետ: Այլ խօսքով, դժուար է անկէ վերջնա - կանապէս ձերբազատիլը: Մեր կեան - քէն, օրերէն, գանազան չրջաններու ներ - մանողներ՝ չա՛տ - չատ կարճ ժամանակ մը միայն պիտի կարենան լեցնել զայն, վերջը՝ մենք մեզի հետ ենք նորէն, մի - նակ»:

Առանձնութիւնը կը վախցնէր զինք իր զուարթախոհութեան, կատակներուն, սրամտութիւններուն, հաւաքոյթ վազվզուքներուն եւին կար սա - փեցնող մինակութենէն փախուստ տա - լու տպշտակը: Գոռոզ եւ մեծամիտ, ինք - նահաւան եւ սուիեսա կը թուէր չատե - րու. սակայն այդ դիմակը կը ծածկէր տպշտապահար եւ անվստահ հոգի մը, որ կը հեղնէր՝ երբ պիտի տեղչար սիրտ - ըլլար, որ կը յուսահատէր՝ երբ պիտի ու - զէր խանդաղատիլ, որ կը քրքջար՝ երբ իրականութեան մէջ կուլար:

Երբ կը գրեմ այս տողերը, կը յիշեմ մեր հոգիներուն եղբայրութիւնը. անդա -

Անկապ օրագիր

Թեհրան, Մարտ 10 ·

. Այս գիշեր քանի մը դրոշներով ընթրիքի պիտի երթանք բարեկամի մը տունը· հրաւիրուած ես նաեւ դուն: Գիշերդ ըստ այնմ ազատ ձգէ ուրեմն: Երեկոյեան ժամը ութին կը հանդիպինք պանդոկ քեզ առնելու:

Բարեկամ մըն էր հեռախօսողը: Զըսաւ թէ ուր պիտի երթայինք ընթրիքի կամ թէ ո՛վ էր հրաւիրողը: Շատ ալ կարեւոր չէ ատիկա, մտածեցի, ծանօթ կամ բարեկամ դրոշներ են բոլորն ալ եւ իրի կունը անկասկած հաճելի կ'անցնի:

Երեկոյեան, երբ տղաքը պանդոկ եկան զիս առնելու, յայտնի եղաւ թէ կ'երթայինք տարիուկէս առաջ մահացած իրենց բանաստեղծ մէկ ընկերոջ տունը: Զինք անձամբ ճանչցած էն նախորդ Թեհրան այցելութեանս՝ նոյն այս տղոց խումբին մէջ: Երիտասարդ, պատրաստուած, զօրաւոր խառնուածքի տէր, չէն, վայելքը սիրող ու կեանքին փիլիսոփայօրէն նայող բանաստեղծն էր ան: Մեր հանդիպումէն հազիւ երեք ամիս ետք իր անակընկալ ու կանխահաս մահուան լուրը խորապէս տրտմեցնելէ ետք՝ նաեւ ընկերզեցուցած էր զիս: Անզութ էր մահը եւ անողոքելի· կը զարնէր այնտեղ՝ ուր պէտք չէ: Անդին միլիոնաւոր մարդիկ՝ զուրկ կեանքին դեղեցկութիւններուն անդրադառնալու, զանոնք վայելել կարենալու նուազագոյն չնորհքէն անգամ, կը չարունակէին իրենց անիմաստ գոյութիւնները պղտոցնել, քաշքշել աղին անդին, յաւիտենական սա արեւին տակ, երբ ուրիշ տեղ մը կը խեղդուէր, կէս կը մնար բանաստեղծի մը ե ր գ ը, չունէր:

Մահացած բանաստեղծին ծննդեան տարեդարձն էր այսօր, ու զայն տօնելու համար պիշերը ընթրիքի զացինք իրենց՝ ճիշդ այնպէս ինչպէս իրենք, ընկերնե րը, հաւաքուած էին անցեալին, ամէն տարի նոյն առիթով: Պատճառ չկար որ չտօնէին այսօր ալ, նոյնիսկ երբ չկար այլեւս բանաստեղծը ինք:

Վերջին հաշուով բանաստեղծներուն ծնո՛ւնդն է կարեւորը: Մահը՝ փիլիսական բացակայութիւն մըն է միայն:

Այս տրամադրութիւնը ինչպէս պիտի տեսնէի աւելի եաք անձամբ, կը հաս տատուէր հաւաքոյթին ընդհանուր մթնոլորտով, ուր տխրահնչ ոչինչ ըլլար կարծես, հակառակ բանաստեղծին սե ւազգեստ, չնորհալի այրիին ու անչափահաս զաւակներուն լուռ ու խոցուած ներկայութեան: Հասկնալի էր ատիկա դու ցէ· գրչի ընկերներուն համար ան բա նաստե՛ղծն էր առաւելաբար· կնոջ ու զաւակներուն համար՝ նաեւ, բայց մանաւանդ ամուսինն ու հայրը:

Բացակայ բանաստեղծը այնտեղ մեղի հետ էր ամբողջ գիշերը, ընթրիքի ձոխ սեղանին չուրջ, ուր բաժակներ պարպը ւեցան իր յիշատակին, ու աւելի ետք՝ երբ խօսուեցաւ իր այնքան սիրած կեանքէն, իր կեանքէն, բանաստեղծութենէն, երդէն: Ցետոյ, ներկաներէն մէկը իր «Մի ոտքի վրայ» քերթուածը կարդաց·

Գանգիս մշուշոտ եղեգնուտի մէջ
Մի յիշողութիւն կանգնել է այսօր
Ցկնկուլի պէս,
Մի ոտքի վրայ,
Կտուցը սեղմած իր ներսակ
կրծքին :
Եւ երբ ես մատով հպեցի նրան -
Հառաչեց :
Բացեց թեւերը հսկայ
Ու դանդաղօրէն
Կուշտ յօրանջի պէս -
Օդը մահակեց մի բանի անգամ :
Ցետոյ՝ կտուցի ուղղութիւնն բռնած
Սահեց ճահճուտի փակուղու մէջ
գորշ :
Մինչ ապա, երկար, երկա՞ր մի
րոպէ
Եղեգնուտի մէջ ապրեց թռիչքի
Շրշիւնը մարող :

Երբ աւարտեցաւ ընթերցումը, «երկար մի րոպէ», սենեակին մէջ ու ներկանե րուն, իջաւ այս անգամ ու ապրեց ի՛ր, բանաստեղծին «թռիչքին շրշիւնը» աղ ւոր :

Աւելի եաք, տղոցմէ ուրիշ մը, երգեց մահացած բանաստեղծին սիրած երգե րէն երկուքը՝ կեանքի, սիրոյ, մեկ նումներու, կարօտի անիմանալի խոր հուրդներով թաթաւուն:

Ու այնքան, այնքա՛ն բնական ձեւով եղան այս բոլորը, որ ինծի թուեցաւ թէ դիմացս, պատէն կախուած մեծադիր իր նկարին շրջանակէն դուրս եկած, այնտեղ մեր մէջ էր նաեւ ինք, բանաստեղծը, փիլիսական իր ներկայութիւնով ու մեղի հետ կը խնդար բարձրաձայն՝ կեանքով արբեցած, կեանքի՛ն վրայ:

Ամբողջ գիշերը ներկաներէն ոչ ոք ակնարկութիւն ըրաւ բանաստեղծին մահ ւան, բացակայութե՛ան: Չէ՞ որ ան կ'ապրէր հիմա բաշխուած՝ մեզմէ իւ րաքանչիւրին եւ բազմաթիւ ծանօթ, անծանօթ հոգիներուն մէջ:

Ո՛չ, բանաստեղծները չե՛ն մեռնիր . . .

×

Լենինական, Սեպտեմբեր 26 ·

Երէկ երեւանի մէջ տեղի ունեցաւ Զարեհոյի ծննդեան եօթանասունամեակի զբաղաւոր հանդիսութիւնը՝ որուն ներկայ եղան յատկապէս այդ առթիւ արտասահմանէն եկած սփիւռքահայ՝ ինչպէս նաեւ սովետական միւս Հանրապետութիւն ներէն ներկայացնող բազմաթիւ գրող ներ:

Այս գիշեր նման հանդիսութիւններ տեղի ունեցան Լենինականի եւ Կիրովականի մէջ եւս: Հիւրերն ու երեւանաբնակ հայրենի գրողներէն խումբ մը երկուքի բաժնուած՝ մասնակցեցան այս երեկոնե րուն: Ես մաս կը կազմէի Լենինականցիներու խումբին:

Կէսօրուընէ ի վեր այստեղ եմ ուրեմն, Պոլոզ Մկուչին քաղաքը: Տեղացիներու մասնաւոր զուրգուրանքին, ուշադրու թեան առարկայ կ'ըլլանք մանաւանդ սփիւռքահայ քանի մը գրողներս: Ջերմու թիւնը որով չրջապատեցին մեզ առաջին մէկ վայրկեանէն, ստեղծեց այն տպաւորութիւնը՝ թէ ծանօթներ, հին բարեկամներ էինք, երբարու եկած երկար տարի ներու բաժանումէ մը ետք: Սիրա են ամբողջ, հարազատ, անկեղծ եւ . . . սր բամիտ:

Այս երիկուան հանդէսին՝ քաղաքին չքեղ թատերասրահը լեցուն էր բերնէ բերան: Բացման խօսքին մէջ օրուան նախագահը յիշեց, այլ հիւրերու կարգին, նաեւ սփիւռքահայ գրողները, իմ պա րագային՝ «Հեռաւոր Փորթուգալիա յից»:

Արտասահմանի մէջ ալ նման հաւաքոյթներուն սրահը լեցնողները Հայեր կ'ըլլան բոլոր· այնտեղ սակայն տար բեր է դիմագիծը արտաքնապէս ճիշդ ասոր նման՝ Հայերէն բազկացած բազմութիւններուն: Մինչ հոն դուրս ելլելէ ան միջապէս վերջ օտար միջավայրի մը հրապոյր ծովուն մէջ նետուած, ծփացող բեկորներու կը վերածուինք դարձեալ, այստեղ, հայրենի հողին վրայ, ամբողջական, նոյն հայ հաւաքականութիւնը կը մնան ասոնք՝ նոյնիսկ երբ կը ցրուին, կը բաժնուին իրարմէ: Զիրենք իրարու կապող հողը ունին որովհետեւ իրենց ոտքերուն տակ, օդը, ջուրը, լեզուն, պատմութիւնն ու հին ատաւածները բոլոր: Ինծի այնպէս թուած էր միշտ թէ հայրենի հողին վրայ, նման պահերու, պիտի մոռնայի պանդուխտի հանգամանքս, բարդոյթս, զոնէ առժամաբար : Ճիշդ հակառակն էր որ կը պատահէր սակայն հիմա:

Շփոթ այս հոգեվիճակն էր իմս՝ երբ, հազիւ տասնըեօթը - տասնըութ տարեկան երեք երիտասարդներ, որոնք դաղարին պահ մը սրահէն դուրս գալէս ի վեր իմ կողմս ուղղուած «կասկածելի» նայ ւածքներով կը խօսակցէին իրարու հետ, վարանոտ քայլերով մօտեցան ի վերջոյ : Երեքէն ամէնէն համարձակը՝ որ փոքրիկ յուշատետր մըն ալ ունէր ձեռքին մէջ , անցաւ աւելի առաջ, բայց երեւի ուզեց վստահ ըլլալ նախ թէ ե՛ս եմ Փորթուկալէն եկած հայ գրողը·

- Փորթուգալիա՞ . . .

- Հը՛հը՛ . . . փոխադարձեցի ես առանց բերանս բանալու, կացութեան առջեւ քիչ մը չարացած:

Ինչպէս դուշակած էի իրենց տատամսումներէն, վստահ չէին թէ ինչ լեզուով պէտք էր խօսիլ, մտածենալ: Փորթուկալէն եկած գրող մը - որ կ'ենթադրուէր անշուշտ թէ պէտք էր հոն ալ ծնած ու մեծցած ըլլար - նոյնիսկ հայ ըլլալու պարագային, հաւանական, տրամաբանական էր որ խօսէր, գրէր, ստեղծագործէր օտար լեզուներով միայն: Ի՞նչ գործ ունէր հայերէնը . . . «հեռաւոր Փորթուգալիայից» :

Ստուգելէ ետք թէ ե՛ս էի փնտռուած անձը, «յամր» խօսակիցս, առանց տակաւին բառ մը արտասանելու, ինծի երկրեց ձեռքի պզտիկ յուշատետրը, ու անոր պարապ էջերէն մէկուն վերեւ խաղցնելով մատներուն միջեւ դոնուող պատրաստ գրիչը, լռելեայն բացատրել փորձեց թէ կը փափաքէին «օթօկրաֆ» մը ունենալ:

Ճիշդ պիտի չըլլար ազուոր, խանգաւառ այս տղաքը անորոչութեան մէջ չարչարել աւելի·

- Ի՞նչ է տղաք, կ'ուզէք որ ստորագրե՞մ· ըսի՝ ինծի երկարած յուշատետրն ու գրիչը առնելով:

- Ցօսում ա, հայեր՛էն խօսում ա· ըսաւ տետրակին տէրը ընկերներուն դառնալով, մեծ գիւտ մը ընողի հրճուանքը աչքերուն:

Ստորագրեցի, պզտիկ մաղթանք մըն ալ աւելցնելով վրան: Իրենք՝ տետրակին վրայ ծռած, հետեւեցան գրչին ճգած հետքերուն .

- Էլի հայերէն գրո՛ւմ էլ ա, աւելցուց երկրորդը քովինին ականջին, հազիւ լսելի ձայնով մը:

Հանդիսութեան երկրորդ մասը պիտի սկսէր չուտով: Տղաքը առին տետրակն ու խառնուեցան դէպի սրահ յառաջացող բազմութեան:

Վերջին մտնողը եղայ ես՝ կարծես քիչ մը աւելի պանդխտացած հիմա:

ՎԱՀՐԱՄ ՄԱՎԵԱՆ

նի մը չուրջ եւ կամ հաւաքոյթի մը ընթացքին, դէպքի մը, խօսքի մը կամ անձի մը մեր հակազդեցութիւնը կ'երեւէր մեր նայուածքին մէջ· կը հասկնայինք զիրար՝ առանց բառ մը փոխանակելու, կ'ըսէինք բաներ՝ որոնք անլսելի կը մնային մեր չուրջիններէն : Այնքան պա՛րզօրէն եւ դիւրութեամբ:

Եւ հիմա, տառապանքով կը դրեմ : Կը չարչարուիմ այս բառերուն եւ տողերուն համար, անոնք ոչինչ կ'արտայայտեն մղկտացող ցաւէն որ կը կրծէ զիս : Հիմա, առաջին անգամ ըլլալով չարաթէ մը ի վեր, կը զգամ կորուստիս ծանրութիւնը :

Փլատակի մը պէս եմ :

Ինձմէ բան մըն է որ առ յաւէտ կորսըւած է : Բան մը մեռած է իմ մէջս :

Որը կը զգամ ինքզինքս : Եւ առանձին :

«Պայքար», Յունուար 22

ԵՐՈՒԽԱՆ

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՑԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Ա·

ՄԱՑՐ ԵՒ ՈՐԴԻ

Ջիչ եաքը, ժամկոչ ախպարը, իր կապոյտ շալվարին յետոյքը երերցնելէն, նամակը ձեռքը, կ'երթար Հ· · · գիւղի փողոցներէն, քթիը բերանը գժդըմ նաց · · ·

- Փախե՛ր եմ նամակիդ ալ վերան, քո ալ վերան, կը մոլտաւ բիբերը կատաղօրէն զարձնելով իր կլոր ակնակապիճներուն մէջ· իսմպլ հէ՞, ինծի՞, վա՛յ քո · · · վա՛յ քո · · ·

ժամկոչ ախպարը ազատ ասպարէզ կուտար իր զայրոյթին՝ նախշուն ածականներու տարափի մը տակ ծածկելով Մերկերեան Թադէոս աղան, արարատեան գաւառաբարբառին ամէնէն նկարագեղ որակականները զատելով :

Վերջապէս հասաւ ամիրային տան առջեւ, եւ դուռը զարկաւ: Բայց ան, ինչ պէս քիչ մը առաջ, չուտով մը չբացուեցաւ: Ժամկոչ ախպարը, որ արդէն սըրտմըտած էր, մէյ մըն ալ զարկաւ ուռնակը, աւելի ամուր: Պատասխան չկայ :

- Վա՛յ քո ամիրային · · · վա՛յ հանըմին · · · վա՛յ քո նամակին · · ·

Մարդուկը երրորդ անգամ զարկաւ, կաս - կարմիր, գաւառական յիշոցներու ընկերակցութեամբ :

Վերջապէս, խորհրդապահօրէն, դուռը չարժեցաւ, ու անոր բացուածքին մէջ նորէն երեւցաւ պառաւ խոհարարուհիին թուլմաչկ դիմագծութիւնը, զորշ աչերուներուն թաց ու նուաղկոտ արտայայտութեամբը լուսաւորուած :

- Ի՞նչ է ան, հարցուց պառաւը իր յուսահատ չեշտովը :

- Աղան նամակ մը տուաւ հանըմին համար, պատասխանեց գաւառացին , թուղթը դրան ճեղքէն ներս երկնցնելով :

Պառաւը, միշտ զգուշաւոր ու վախկոտ, չէր համարձակեր մատը դպցնել նամակին մը որ օտար էր եւ դուրսէն կուդար :

- Հանըմին նամա՞կ մի· ի՞նչ նամակ, մոլտաց թուղթին վրայ նայելով զրեթէ խրտչած :

- Պէ՛ ճանըմ, պոռաց ժամկոչը անհամբերութենէն կարմրած, ես ի՞նչ դիտեմ, նամա՛կ · · ·

Եւ, ա՛լ չհանդուրժելով, ձգեց զայն գետինը՝ ապշահար պառաւին աչքին առջեւ ու առաւ քալեց, չարունակելով իր զայրոյթը զովացնել նկարագեղ յիշոցներով :

- Ծօ՛ ես խերն եմ անիծեր քո նամակին ալ · · · քո հանըմին ալ · · · փոխե՛ր եմ քո · · · թքեր եմ քո · · · :

Մարմարով յատակուած ընդարձակ քառակուսի բակին մէջ, որուն ցուրտ մերկութիւնը ձեղունէն կախուած ստեղնաւոր ջահով մը միայն կը խանդարուէր, պառաւը կեցած, նամակին վրայ կը նայէր ու ինքնիրեն կը հարցնէր·

- Ո՞ր տղան հանըմին նամակ կը ղրկէ · · · հանըմին հետ ի՞նչ զործ ունի աղան · · · աս մարդիկը չհասկնա՞ն որ հանըմը ա՛լ մէկուն հետ զործ ունենալ չուզեր · · · Հապա եթէ բարկանա՞յ նամակը առնելուս · · · :

Խեղճ կինը, վարանած, հանըմը բարկացնելու վախով համակ, կը մնար հոն, կիսաստուեր բակին մէջ, որուն բարձր ամէն բանի որ օտար էր եւ դուրսէն կուդար :

- Հանըմին նամա՞կ մի· ի՞նչ նամակ, մոլտաց թուղթին վրայ նայելով զրեթէ խրտչած :

- Պէ՛ ճանըմ, պոռաց ժամկոչը անհամբերութենէն կարմրած, ես ի՞նչ դիտեմ, նամա՛կ · · ·

Եւ, ա՛լ չհանդուրժելով, ձգեց զայն գետինը՝ ապշահար պառաւին աչքին առջեւ ու առաւ քալեց, չարունակելով իր զայրոյթը զովացնել նկարագեղ յիշոցներով :

- Ծօ՛ ես խերն եմ անիծեր քո նամակին ալ · · · քո հանըմին ալ · · · փոխե՛ր եմ քո · · · թքեր եմ քո · · · :

Մարմարով յատակուած ընդարձակ քառակուսի բակին մէջ, որուն ցուրտ մերկութիւնը ձեղունէն կախուած ստեղնաւոր ջահով մը միայն կը խանդարուէր, պառաւը կեցած, նամակին վրայ կը նայէր ու ինքնիրեն կը հարցնէր·

- Ո՞ր տղան հանըմին նամակ կը ղրկէ · · · հանըմին հետ ի՞նչ զործ ունի աղան · · · աս մարդիկը չհասկնա՞ն որ հանըմը ա՛լ մէկուն հետ զործ ունենալ չուզեր · · · Հապա եթէ բարկանա՞յ նամակը առնելուս · · · :

Խեղճ կինը, վարանած, հանըմը բարկացնելու վախով համակ, կը մնար հոն, կիսաստուեր բակին մէջ, որուն բարձր ամէն բանի որ օտար էր եւ դուրսէն կուդար :

ու վանդակապատ պատուհանները՝ դեղին սթորներուն տակ՝ տկար լոյս մը միայն թողլ կուտային ներս թափանցել : Սեւ եաղմային ներքեւ, որ անոր հերթաթափ դանկը կը պարտկէր, պառաւին վշտահար, հիւծած, տժգոյն դէմքը՝ չէնփանզիի մը դէմքին կազմը ստացեր էր, արտակառաւ ցուկովը ու ճակտին մէջ թաղուած մանր աչուըներովը : Վտիտ ուսերուն վրայ գլուխը կարծես մաչկով մը միայն փակած էր, ծոծրակը ներս քաչուած, ճղճիմ, ողբալի : Ցաւագարութիւն մը այդ կինը, քայքայուած ամբողջութեամբ, վերահաս տարրալուծութեան մը վտանգին տակ : Սեւ չփակին եւ մոխրագոյն չըղջեսաին տակ մարմինը ծայրեր, անկիւններ, ծռութիւններ ունէր : Իր նողկալի ու արդահատելի պառաւութեան մէջ անիկա իր պատկանած սեռին մէկ հերքումն էր : Էգը յիշեցնող բան մը չէր մնացած վրան :

Ու դեռ իր վարանումին մէջ կը չարունակէր մնալ հոդ, մարմարին վրայ, երբ աջ կողմէն դուռ մը բացուելով, ձայն մը կոչ մը լսուեցաւ·

- Նեկտա՛ր, ո՞վ էր ան · · · ի՞նչ է նորբէն · · ·

Պառաւը սասանեցաւ, յանցանքի վրայ մէկէն ի մէկ բռնուող տղու մը պէս :

(Շար· 3)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Լուիզ Ֆօվ - Յովհաննէսեան 300 Ֆ. կը նուիրէ Աղբատախնամին (ստանալ «Յառաջ»էն) Տիկին Միհրանոյշ Մեսրոպեանի յիշատակին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տիկին Միհրանոյշ Մեսրոպեանի մահուան տխուր առիթով, Ս. Յովհ. - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը չը - նորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները. վան եկեղեցւոյ պայծառութեան եւ փոխան ծաղկեպսակի. - Սթելքօ հաստատութիւն (Զբւիցերիա) 650, Տէր եւ Տիկին Բարգէն Տէր - Սարգիսեան, Տէր եւ Տիկին Համազասպ Մոմճեան, Տէր եւ Տիկին Սուրէն Գործունեան 500-ական, Արմինէ, Արաքսի եւ Երուան Փափազեան 400 Ֆ., Օրիորդ Արուսեակ Որբերեան եւ Տիկին Մարիան Ճերմակեան 300 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Վահրամ Մոսոիչեան 250 Ֆ., Պ. Սեփոն Հանըմեան, Տիկին Առլէթ Մանավազ, Կիւմիւկերտանեան եւ Զոպանեան ընտանիքներէ, Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Սվաճեան 200-ական Ֆ., Օրիորդ Տաիսի Փափազեան 100 Ֆ։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Գրական եւ Գեղարուեստական Յե - րեկոյթ՝

նուիրուած՝

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿԻ

կիրակի, փետրուար 27, ժամը 16-ին։

Բարեգործականի Ալեք Մանուկեան Մշակութային Կեդրոն
118, Գուրսէլ փողոց, 75017 Փարիզ։

կը նախագահէ՝

ԱՒԵՏԻՍ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ

Բանախօս՝

ԿԱՐԻԿ ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ

«Անլռելի Զանգակատան» համապատասխան երաժշտութեան ընկերակցութեան

կ'արտասանէ՝

Մարիէթթա Մանուկեան

Երեւանի Կոմիտաս երաժշտանոցէն շըրջանաւարտ։

Մուտքը ազատ է։

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏ. 27, ԺԱՄԸ 15-ԻՆ

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԵԼԻՔՆԵՐԸ

(Օպէրէթ)

կը ներկայացուի Պօմոնի Եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ՝ Կապոյտ Խաչի տեղւոյն մասնաճիւղին ղեկավարութեամբ՝ դերասան Թրազոչի։

Տոմսերու համար դիմել՝ վարչութեան անդամուհիներուն։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Անկէտ - Պուա - Քօլոմպ մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկեր - ընկերուհիները, Փետրուար 21-ին, ժամը 20·30։

CENTRE CULTUREL
rue Robert Lavergne, 92600 Asnières

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

52-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ

Մասնակցութեամբ փարիզեան, Ալֆորվիլի եւ Լիոնի չրջաններուն Գայլիկ, Թեւիկ, Սկաուտ, Արեւոյշ եւ Երէց խումբերուն։

Կիրակի Մարտ 6, կէսօրէ վերջ ժամը 14·30-ին։

SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, rue Saint-Dominique, Paris 7e (métro Invalides)

Նուիրուած սկաուտական չարժման հիմնարկութեան 75-րդ տարեդարձի տարիին վերջաւորութեան, ներկայութեամբ Փարիզի Փրանսական սկաուտական միութեանց պետերուն եւ խումբերուն։

Հայկական եւ սկաուտական խնամուած յայտագիր, հայերէն ներկայացում, հայկական պարեր, զուեչտներ, խմբային ներկայացումներ, երգախառն պատկերներ եւ սկաուտական խաղեր, եւ նուագ։

Պիւֆէ։

Մուտք 35 Ֆ.։

Երախաներուն մուտքը ձրի է։

PROMOTION EXCEPTIONNELLE

ALLER 26 mars

PARIS
ATHENES
PARIS

RETOUR 2 avril

VOL SPECIAL

1300 FF

INSCRIPTIONS:

ANITA TACHDJIAN ARPI BODURYAN
au 296 37 70

*

POUR TOUT AUTRE RENSEIGNEMENT ET SEJOUR EN GRECE
DEMANDEZ NOTRE BROCHURE « LA GRECE A LA CARTE »
AUPRES DE : VOYAGES VACANCES AU SOLEIL
5, PLACE ANDRE MALRAUX
75001 PARIS
TEL. 296-37-70
Lic. 1539

OPTIMA Tours

Printemps en Arménie

— PAQUES du 26 Mars au 6 Avril
Prix Paris / Paris 4 800 F tout compris
— Cérémonies du 24 AVRIL en ARMENIE
du 20 au 30 Avril
accompagné par Sonia COUMRYANTZ
— Du 20 Avril au 4 Mai
— Du 8 au 15 Mai
— Du 11 au 23 Mai
— Du 11 au 23 Juin

demandez nos programmes détaillés.
Possibilités de départ de LYON et de MARSEILLE.

Renseignements et Inscriptions:
SONIA COUMRYANTZ
OPTIMA Tours
12, RUE VIGNON - 75009 PARIS
TÉL.: 742. 10. 35

LES ATELIERS
DU CENTRE CULTUREL
N. FRINGHIAN

Eveiller à la culture et développer les dons d'expression que chacun possède. Prendre conscience de ses racines, de leur originalité par rapport au monde qui nous entoure et les mettre en valeur avec les mots de notre temps.

Tels sont les buts des ateliers du centre culturel
Trois ateliers vont fonctionner à partir du 18 février :
1 — Atelier de dessin et d'expression plastique
pour les adultes, nombre de palces limité à 12
animateur Raffy SARKISSIAN
tous les jeudis de 20 h. 30 à 22 h.30
2 — Atelier de contes arméniens
pour les enfants de 10 à 13 ans, nombre de places limité à 9
animatrice Nadège KEVORKIAN
tous les samedis de 14 h. à 16 h.
3 — Atelier de musique traditionelle
pour tous les âges, jours et heures à fixer avec les participants

Les animateurs ont été choisis pour leur compétence dans leur domaine respectif, et leur qualité pédagogique confirmée.
La participation aux frais est fixé à 15 F par séance et par personne

Inscriptions et renseignements :
au secrétariat de l'église d'Issy-les-Moulineaux
6, avenue Bourgain tél. 644-28-52

ԱՊՐԻԼ 24
24 AVRIL
en Arménie

DU 16 AU 29 AVRIL
14 JOURS

DU 21 AU 29 AVRIL
8 JOURS

accompagné par Varoujan Sarkissian

Renseignements et Inscriptions:

Départ de Paris
LEVON BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
tél. 261-51-13
Mo Pyramides

Départ de Lyon
VAROUJAN SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66

Départ de Marseille
JACQUES CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 — Marseille
Té.: (91) 95. 90. 12

Org. Lic. A 1037

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
22
MARDI
22 FÉVRIER
1983

LE NUMERO: 2.50 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ: 180 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 400 Ֆ. - Հատը: 2,50 Ֆ.

58ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.376 | Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN | 58e ANNÉE — No 15.376

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՓԻՍՏԱՆԻ մէջ հակաֆրանսական չորս եղեռնափորձեր տեղի ունեցան, որոնք միայն նիւթական վնասներ պատճառեցին, բայց ոմանք բաւական կարեւոր, ինչպէս Խ. Ֆրանսի գրասենեակը: Ջերթակալուած են կասկածելիներ, որոնց մէջ հինգ անդամ իրանցի իսլամական ուսանողական միութեան:

ԱՄԱՄԻ մէջ Ջարդը կը շարունակուի եւ ըստ կարգ մը լուրերու, կացինով, մեծ դանակներով և խարազանով հազար զաղթածներ սպաննուած են: Հնդկաստանի հիւսիս - արեւելեան այս նահանգը ապրող քան միլիոն բնակչութեան ութ միլիոնը բնիկ չէ, եւ օրէ - օր օտարատեացութիւնը աճած է: Այս զաղթականները բոլորն ալ Պանկլա - Տաչէն եկած են:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ լեռներու մէջ ձիւնը բաւական մեծ ազէտներ ստեղծած է եւ առիթ տուած անսովոր գործակցութեան մը: Արդարեւ սուրիական, իսրայէլեան եւ լիբանանեան ուժերը միասնաբար աշխատած են օգնութեան փութալու համար հիւրիւրէ աւելի կառքերուն, որոնք ձիւնամրրիկի պատճառով ճամբան մնացած էին: 35 մեռեալ կայ:

ՎԱՏԻՔԱՆԻ ՌՈՇԻ թաղուեցաւ Փեւ - Լաչէզ, ուր Ֆէտեռէլներու Պահին դիմաց յատուկ «քառակուսի» մը կայ, ուր կը հանգչին համայնավար մեծ պարագլուխներ: Թաղումէն առաջ, յարդանքի վերջին արարողութիւն մը կատարուած էր կուսակցութեան կեդրոնատեղին՝ Քոլոնել Ֆապիէնի հրապարակը, ուր յաջորդաբար խօսք առած էին զեկավար դէմքեր:

ՄԱՐՍԷՅԻ քաղաքապետարանին մէջ գտնուած փոքրիկ պայթուցիկը, որ չատ իրար անցուցած էր Ներքին նախարարը, «Յուլիս 14-ի Թրջած խաղալիք - պայթուցիկ» որակուեցաւ Ժ. Ֆ. Կօտէնի կողմէ, մինչ Ժ. Շիրաք յայտարարեց. - «Պայտնի է որ Պ. Տէֆէռ հանգիստի պէտք ունի: Պէտք է Մարսէյլցիք այնպէս ընեն, որ կարենայ հանգստանալ:

ՄԱԿ-ի մարդկային իրաւանց յանձնախումբին յանձնուած տեղեկագրի մը համաձայն, քենիացի իրաւագէտի մը կողմէ, տասնեւհինգ տարուան ընթացքին, նուազագոյն երկու միլիոն հոգիի դէմ մահավճիռներ գործադրուած են, յաճախ առանց դատավարութեան, վճիռէ մը ետք: 39 երկիր կը թուէ Քենիացին, որոնց մէջ միայն մէկ հատ եւրոպական՝ Թուրքիա: Կը պարզուի որ քննիչը ոչ մէկ տեղեկութիւն կրցած է ձեռք ձգել Խորհ. Միութեան եւ արեւելեան Եւրոպայի երկիրներուն մասին:

ԼԻԲԱՆԱՆի կառավարութիւնը զինուորական պարտաւէչ ծառայութիւն հաստատեց 18-էն 20 տարեկան բոլոր երիտասարդներուն համար: Այլ պայմաններ կանուսանողներուն համար:

ՄԻԼԱՆՈՑի մէջ ձերբակալուած է հրատարակիչ՝ Անճելօ Ռիծծոլի, որ ամէնէն մեծ հրատարակչականներէն մէկուն անօրէն - նախագահն է եւ ի մէջ այլոց հրատարակիչը Միլանոյի հանրածանօթ օրաթերթ՝ Քոռիէռէ տէլլա Սեռայի: Թրըսքը շուրջ 300 միլիառ լիռ պարտք ունի եւ տէրն ալ կեղծ անանկութիւններու համար կ'ամբաստանուի:

ՔՈՐԻԻՂը երթալով կ'աժանայ եւ Մեծն - Բրիտանիա եւ Նորվեկիա արդէն իսկ իջեցուցած են տակառին գիները: Նոյնը կ'ընէ Նիժերիա, բայց այդ ընելով կը խախտէ ՕՓԷՓ-ի համաձայնութիւնը, ինչ որ «ներքին պատերազմ»ի մը ծայր կուտայ: Ֆրանսայի ամէնէն մեծ հայթայթիչն է Սաուտի - Արաբիա:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԵԶՈՒԻՆ, ՈՐ ԵԹԷ ՉԸԼԼԱՑ

—×—

Գ.

Ամբաղդատան մէջ երիտասարդ կին մը նստած էր դիմացս: Եկած էր հօրը համար հոգեհանգստեան պաշտօնի մը ծանուցում մը հրատարակելու համար: Տրուած անունէն իսկոյն յայտնի դարձաւ, որ մեր երբեմնի բանաստեղծ մը - տաւորական ընկերներէն մէկուն աղջիկն էր:

- Ես ձեր հայրը չատ լաւ կը ճանչնայի, ըսի:

Նոյն վայրկեանին երեւակայութեանս մէջ իր ամբողջ դիծերով վերակենդանացաւ անհետացած ընկերոջս պատկերը: Մեր զրականութեան սիրահար տղայ մը եղած էր: Նախանձելի զրադարան մը կազմած էր իր վտիտ քսակով: Կը դողար իր զիրքերուն վրայ: Բանաստեղծութիւն ալ կը զրէր ու կը հրատարակէր հոս ու հոն: Ինչ մեղք որ երիտասարդ հասակի մէջ մեզմէ բաժնուած էր կանխահաս մահով:

- Իր զրադարանին քանի մը զիրքերը այսօր իմ զրադարանիս մէջ կը հանդիպէին, չարունակեցի: Հրատարակած է նաեւ բանաստեղծութեան երկու զրքոյկներ: Ձեր հայրը բանաստեղծ էր:

- Այո՛, պատասխանեց երիտասարդ կինը ակներեւ զոհունակութիւն մը զգալով հօրը հանդիպած յոյժ արուած զուրգուրանքէն:

Ցետոյ աւելցուց.

- Իր թոռնուհին ալ հիմա իր ճամբէն կը քալէ:

- Իր թոռնուհի՞ն: Ձեր աղջի՞կը այսինքն:

- Այո:

Ուրախացայ:

- Որքան լաւ, ըսի: Ո՛ր դպրոցը կ'երթայ ձեր աղջիկը:

- Սէն Փիւլշէրի. պատասխանեց: Ճը - րանաբերէն չատ աղուոր բանաստեղծու - թիւններ կը զրէ: Անցեալ օր Մա Մէռը զնահատական նամակ մը զրած էր ինծի:

Գլխով անձայն այո մը ըսի եւ մեր խոսակցութիւնը ճիշդ հոն աւարտեցաւ: Ան վճարեց իր ծանուցումին փոխարժէքը ու մեկնեցաւ զնաց հօրը հանդէպ պարտականութիւն մը կատարած ըլլալու վստահութեամբ:

×

Երբեմն առաւօտներ, դէպի խմբագրատուն ճամբուս վրայ օթօպուս մը կը ըսպասեմ մեր դիմացի կայանը, յուսահատօրէն խճողեալ փոխադրամիջոցները կ'անցնին կ'երթան առջեւէս: Անկարելի է ոտք դնել անոնցմէ ներս: Բերնէ - բերան լեցուն են անոնք եւ ներսինները տեսակ մը հեղնանքով կը նային մեզի՝ դուրսը սպասողներուս: Մէկ մըն ալ կը տեսնեմ որ կուգայ դէպի հակառակ ուղղութիւն դացող բոլորովին դատարկ օթօպուս մը: Հազիւ երկու կամ երեք ուղեւորներ կը յօրանջեն օթօպուսին ամայութեան մէջ: Այն ատեն ես ինծի կ'ըսեմ.

- Ի՛նչ կայ որ, եկուր սա օթօպուսը առ: Հոգ չէ, ան թող բոլորովին հակառակ ուղղութեան մը տանի քեզ: Փոխառնակ երթալու, հեռացիր: Փոխառնակ աշխատելու, պտըտէ: Փոխառնակ արդելափակուելու, ազատ արձակուէ:

Քանի քանի անդամներ այսպէս ըսած եմ ես ինծի, բայց մէկ անդամ կրցած եմ ընել: Ո՛չ:

Մենք ամէն օր նոյն ճամբուն ուղեւորներն ենք...: Պիտի նայինք դէպի հակառակ կողմ դացող հանգստաւէտ օթօպուսներուն, երբեմն մեր մէջ զղջումի նմանող դառնութիւն մըն ալ պիտի զգանք անտարակոյս, բայց միշտ հաւատարիմ պիտի մնանք մեր ամենօրեայ ճամբուն...: Ցետոյ պիտի նայինք այն միւսներուն, որոնք դիմացէն եկող օթօպուսէն ձեռք պիտի չարժեն մեզի եւ տխմար ուրախութեամբ մը պիտի պոռան, որ «դէպի նոյն տեղը կ'երթանք»:

Ռ. Հ.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

—×—

ԿՈՓԱՄԱՐՏ

Լենինականի մէջ տեղի ունեցած են Հայաստանի սպարտակիադի կոփամարտի մրցումները: Խմբային դասաւորման մէջ առաջին հանդիսացած են «Սպարտակ», երկրորդ՝ «Բուրեվեստնիկ», եւ երրորդ՝ «Աչխատանք» մարզական ընկերութիւններու խումբերը:

×

Խարկով տեղի ունեցած պատանի կըռւիմարտիկներու ախոյեանութեան մրցաշարքին երեք հայ մարզիկներ մեռալներ չահած են: Այսպէս, 48 քիլօ ծանրութեան դասակարգին մէջ առաջին հանդիսացած է Լեռնիկ Պապեան (Կիրովական), իսկ լենինականցի Մեխակ Զաքարեան ոսկէ մեռալի արժանացած է 54 քիլօ ծանրութեան դասակարգին մէջ: Միւս կողմէ, Երեւանէն Մերուժան Գարսեւանեան (81 քիլօ) պրոնզէ մեռալ չահած է:

ՄԱՐՄՆԱՄԱՐԶՈՒԹԻՒՆ

Եարոսլաւ տեղի ունեցած «Սպարտակ» մարզական ընկերութեան մարմնամարզութեան ախոյեանութեան մրցաշարքին (1966 - 1969 թուականներուն ծնածներ), Հայաստանի մարզիկներէն լաւագոյն արդիւնքները ձեռք ձգած է Արմէն Իսկոյեան: Առանձին վարժութիւններու մէջ առաջին հանդիսացած են նաեւ Ա. Մարութիրոսեան եւ Ա. Դեմիրճեան:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՑՈՒՅՑ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓրԷՍ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 11)

ՌՈՒԲԻԷՆ ԱԴԱԼԵԱՆԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Երեւանի մէջ բացուած է Ռուբէն Ադալեանի անհատական ցուցահանդէսը, ուր ներկայացուած են գծագրութիւններ, ջրաներկեր, քանդակներ: Ցիսնամեայ նկարիչը քննադատներու կողմէ համարուած է Հայաստանի կերպարուեստի լաւագոյն վարպետներէն մէկը: Իր գործերը ցուցադրուած են Խորհ. Միութիւն, Եւրոպա, Ասիա եւ Ամերիկա տեղի ունեցած ցուցահանդէսներու մէջ:

×

ԶԱՐԵՆՑԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԱՍՄՈՒՆՔԻ ԵՐԿՈՑԹ

Թիֆլիսի մէջ տեղի ունեցած է ասմունքի երեկոյթ մը, որուն յայտագիրը ամբողջովին կազմուած է եղիչէ Զարենցի բանաստեղծութիւններէն, զորս արտասանած է Գերասիմ Լիսիցեան, Մոսկուայի Օփերայի նախկին մենակատար Պաւել Լիսիցեանի որդին: Ասմունքութենէն սիրած է ասմունքը: Պատանեկան տարիներուն հանդէս եկած է նաեւ չարժանկարի մէջ, ստանձնելով «Լալվարի որսկանը» ժապաւէնի գլխաւոր հերոս՝ Կարոյի դերը:

ՕՍԵԿՈՉՈՒԻՄ ԽՈՐԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

ՓԱՐԻԶ..

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, փետրուար 20-ին, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ երանաչնորհ Խորէն Ա. Կաթողիկոսի յիշատակին:

Կաթ. - Պատուիրակ՝ Սերովբէ Արք. ոգեկոչեց Խորէն Ա.ը, յիշելով նախ թէ իր վախճանումով Աթոռը թափուր չմնաց, քանի տարիներէ ի վեր նշանակուած էր աթոռակից մը, որ ինքնաբերաբար կաթողիկոս է այսօր, ապա անցաւ երանաչնորհ կաթողիկոսին կենսագրական դիծերուն, յիշելով թէ ան ճանչցած էր Սահակ, Բարգէն եւ Գարեգին կաթողիկոսները, ու մեծցած անոնց չունչին տակ եւ արդէն իսկ ցոյց տուած իր ճարտարագիտութիւնն ու վարչագիտութիւնը: Գարեգին կաթողիկոսէն ետք, աչխատած էր տարաբախտ Զարեհ կաթողիկոսին հետ, չանալով Կիլիկիոյ կաթողիկոսարանը վերածել մշակութային կեդրոնի մը: Անկասկած, չեչտեց, Սերովբէ Արք., Խորէն Ա. իր կնիքը կը դնէ ժամանակի կրօնական եւ ազգային գործերուն վրայ: Մահուան միջոցին միայն յարգանք, սէր եւ աղօթք կայ, պատմութիւնն է միայն, որ պիտի դատէ առաջնորդներու գործունէութիւնը: Ամէն պարագայի մէջ մեծ բախտաւորութիւն էր, որ Գարեգին Եպիսկ. Սարգիսեանը ընտրեց տեղին, որպէս աթոռակից, այսինքն՝ յաջորդ: Եզրակացնելով, Սերովբէ Արք. ըսաւ. - կը մաղթենք որ Գարեգին Բ.ի օրով, իբրեւ դիտակից, խորաթափանց միտք մեր եկեղեցական եւ ազգային հարցերուն, չատ աւելի սիրալիր յարաբերութիւններ պիտի ստեղծուին Մայր Աթոռ Էջմիածնայ եւ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան միջեւ, կը յուսանք եւ կը մաղթենք, որ անյարիր թիւրիմացութիւնները պիտի վերնան եւ մեր նուիրապետական Աթոռները ալ աւելի եւս պիտի գործակցին բարւոք ապագայի մը համար:

ՄԱՐՍԷՅԼ..

Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, պատարագը մատոյց Հմայեակ քհնյ. Համբարձումեան եւ Ցակոբ Եպիսկ. Վարդանեան ոգեկոչեց Խորէն Կաթողիկոսը, յիշեց անոր կենսագրական դիծերը եւ անդրադարձաւ այն տպաւորիչ թափօրին, որ Ս. Նշանէն Անթիլիաս կը հետեւէր Խորէն Կաթողիկոսի դագաղին ու եզրակացուց թէ երկու Աթոռները մէկը միւսին լրացուցիչներն են:

ԼԻՈՆ..

Ս. Ցակոբ Եկեղեցւոյ մէջ, հոգեհանգստեան արարողութենէն առաջ, երանաչնորհ Խորէն Կաթողիկոսը ոգեկոչեց Նորվան Եպիսկ., վեր առնելով գլխաւորաբար անոր մէջ չինարար ոգին, որ դինք վերածեց չինարար կաթողիկոսի մը:

×

ԽՈՐԷՆ Ա. ԵՒ «ՀԻՒՐՐԻՑՔԸ»...

Թէեւ նիւթ չի թոյլատրեր, բայց եւ այնպէս «զուարճալի» նշմարով մը պարտինք վերջացնել, զոր մեզի կը հրամցնէ Թուրք մամուլը:

Արդարեւ, «Հիւրրիյէթ», Փետր. 12-ին, Աթէնքի իր թղթակիցին տուած լուրին վրայ հիմնուելով, կը հաղորդէ Խորէն Ա.ի վախճանումը, զայն ներկայացնելով ոչ թէ որպէս՝ կաթողիկոսը Մեծի Տանն Կիլիկիոյ, այլ՝ ... «հիմնադիրն ու ուղղղը ԱՍԱԼԱ-ի» մինչեւ իսկ դնելով. - «ԱՍԱԼԱ-ի առաջնորդներէն՝ Բարոյեան քահանայ մեռաւ» որպէս խորագիր: «Հիւրրիյէթ» կ'աւելցնէ. - «ԱՍԱԼԱ-ի առաջնորդին համար հայկական բոլոր կազմակերպութիւններուն եւ եկեղեցիներուն կոչ եղած է, որպէսզի ազգային սուգ հռչակուի»:

Պարզ է, որ մեզի ըսելիք բան չի մնար...:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ 1982ԻՒՆ

Հ ա յ ա ս տ ա ն ի կեդրոնական Վիճակագրական վարչութեան պաշտօնական *վ ի ճ ա կ ա գ ր ո ւ թ ի ւ ն ը* 1982-ի տնտեսութեան արդիւնքներուն մասին, լոյս տեսաւ Սով. Հայաստան օրաթերթին Ցունուար 30-ի թիւով:

Արդիւնաբերութեան արտադրութեան աճը ծրագիրէն, այսինքն՝ 3,2 տոկոս, քիչ մը աւելի է, ներկայացնելով 3,8 տոկոս: Ասոր «Ա.» ճիւղինը՝ ծանր ճարտարարուեստ, շատ աննշան յաւելում մը կ'ապահովէ՝ ծրագիրին 3,1-ին տեղ 3,3: «Բ.» ճիւղինը՝ թեթեւ ճարտարարուեստ, շատ աւելի, քանի ծրագիրին 3,3-ին տեղ կ'արձանագրէ 4,4 տոկոս: Այսուհանդերձ, աճերը նախանցեալ տարուան համեմատութեամբ եւ, մանաւանդ, 11-րդ Հնգամեակին առաջադրութիւններուն կապակցութեամբ կը մնան նուազ: Միւս կողմէ սակայն, առաւել բարձր ցուցանիշեր կ'ապահովեն Խորհ. Միութեան միջինին նկատմամբ, այս վերջնոյնը ըլլալով համապատասխան կարգով 2,8, նոյնպէս 2,8 եւ 2,9 տոկոս:

Հայաստանի արդիւնաբերութեան գլխաւոր ճիւղերուն արդիւնքներն են. - ելեկտրուժ՝ արտադրութեան տարողութեան տոկոսը նախանցեալ տարուան համեմատութեամբ՝ 0,97: Սեւ եւ գունաւոր մետաղագործութիւն՝ 0,08 տոկոս: Քիմիական եւ քարիւղաքիմիական արդիւնաբերութիւն՝ 0,99: Մեքենաշինութիւն եւ մետաղամշակում՝ 10: Անտառային, փայտամշակումի եւ խորշանիւթ թուղթի արդիւնաբերութիւն՝ 4: Շինանիւթերու արդիւնաբերութիւն՝ 1: Թեթեւ արդիւնաբերութիւն՝ 2: Կենցաղի եւ տնտեսական գործածութեան ապրանքներու արտադրութիւն՝ 3 տոկոս:

Կարգ մը տուեալներ: Ելեկտրուժի արտադրութիւնը իր 13,5 միլիառ քիլովատ - ժամով 1981-էն նուազ եղած է: (Նախանցեալ տարուան արտադրութիւնն էր 14,3 միլիառ քիլովատ - ժամ): Բացի սընդարբերութենէն, որուն արտադրութեան աճը 1981-ի համեմատութեամբ կազմած է 3 տոկոս, մնացեալ բոլոր ճիւղերը նուազ արձանագրած են:

Այս ուղղութեամբ անհրաժեշտ է նախ ունենալ հետեւեալ կէտերը: Առաջին այն, որ Խորհ. Միութեան 11-րդ Հնգամեակին առաջին տարուան արդիւնքները նկատի առնելով եւ երկրորդ տարուան արդիւնքներուն նախատեսութիւնները աչքի տակ ունենալով, Պետպլանը Հնգամեակին ծրագիրներուն մէջ նուազումներ նախատեսած էր, իբրեւ հատնական կարելիութիւններ: Այս շրջապիծին մէջ կը մտնէր նաեւ Հայաստան: Երկրորդ այն, որ Հայաստանի տնտեսութեան ճիւղին համար կրնային աւելի բարձր ըլլալ: Արդարեւ, վարչապետ Ֆ. Սարգսեան, Խորհ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդի 1981 Նոյեմբերի նստաշրջանին, առաջարկած էր վերաքննութեան ենթարկել Հայաստանի 1982ի տնտեսութեան ծրագիրները, զանոնք առաւել բարձր աստիճանի հասցնելու ուղղութեամբ: Ըստակ ըսած էր.- Մենք ՍՍՀՄ Պետպլանին կը խրնդրէինք մէկ անգամ եւս ճնուութեան առնել տուեալ հարցը եւ հնարաւորութիւնները գտնել արդիւնաբերութեան արտադրութեան ծաւալի տեմպերը համապատասխանացնելու Հանրապետութեան ռեալ հնարաւորութիւններին: Այլ խօսքով փոխանցած էր, որ Հայաստանի համար առաւել բարձր ցուցանիշներ սահմանուէին, - նիւթական յատկացումներու միջոցով, - քանի ասոնց իրագործումները ակներեւ կը մնային:

Գիւղատնտեսական համախառն, այսինքն՝ բոլոր տեսակի արտադրութիւններուն համար ան սահմանուած էր 3,7 տոկոս, 1,6-ով աւելի նախանցեալ տարուան բաղդատմամբ: Վիճակագրութեան մէջ գրուած է միայն գիւղատնտեսական արտադրանք, - ոչ համախառն, - չուրջ 0,98, նախանցեալ տարուան 9,7-ի տեղ: Չէ մատնանշուած հացահատիկի արտադրութեան քանակը, որ ներկայ Հընգամեակին ծրագիրով պէտք է ըլլար 310·000 թոն: Չէ մատնանշուած նաեւ ծխախոտինը, ինչ որ մտածել կուտայ, թէ երկու պարագաներուն ալ արտադրութիւնները սահմանուած առաջադրութիւններէն նուազ եղած են:

Արձանագրուած արդիւնքները: 167·000 թոն չաքարի ճակնդեղ, 309·000 թոն գետնախնձոր, 471·000 թոն բանջարեղէն եւ 459·000 թոն պտուղ եւ խաղող:

Նախանցեալ տարուան բաղդատմամբ յաւելումներ կը կրեն չաքարի ճակնդեղը՝ չուրջ 15·000 թոն, գետնախնձորը՝ 66 հազար թոն, բանջարեղէնը հազար թոն: Գալով պտուղ եւ խաղողին, վիճակագրութիւնները առանձին բաժիններով կը ներկայացնէին: Այս անգամ երկուքը միասին կ'արձանագրուին, ինչ որ կը նշանակէ, թէ ասոնցմէ մէկն ու մէկը, արտադրութեան քանակին սահմանումով, շատ նուազ եղած է (1981-ին խաղողի բերքը եղած է 360 հազար թոնէն քիչ մը աւելի):

1982 Ցունուար մէկէն մինչեւ 1983-ի վերջ, բացի ոչխարներուն եւ այծերուն (միասին ներկայացուած) ընդհ. թիւին արձանագրած նուազումներէն, միւս մըթերատու անասուններուն թիւը, - կովեր եւ խոզեր, - աւելցած են: Աճիւն կը վերաբերի բոլոր կարգի տնտեսութիւններուն: Այս ուղղութեամբ անհրաժեշտ է ճշդել, թէ պատկան մարմիններուն որոշումով ոչխարներուն թիւը կը կրճատուի: (Պատճառները բացատրած ենք առանձին յօդուածներով):

Միսին սպանդանոցի հաշուով արտադրութիւնը՝ չուրջ 96,5 հազար թոն, նախանցեալ տարիէն 3·000 թոն աւելի է: Կը շարունակէ անբաւարար մնալ ժողովուրդին պահանջներուն: Կաթին, հաւկիթին եւ բուրդին արտադրութիւնները 1981-էն առաւել են:

Կառուցուած են 963·000 քառ. մեթր ընդհ. տարածութեամբ 15·300 նոր բնակարանները. այս թիւին 180·000 քառ. մեթրը գիւղական վայրերու մէջ: Բարելաւուած են 98·000 հոգիի բնակարանները: Շինուած վերանորոգուած կամ ընդլայնուած են 15·400 յաւելեալ նստարաններով նախակրթարանները, - 8·600-ը գիւղական վայրերու մէջ: - Նոյնպէս մօտաւորապէս 5·000 նոր նստարաններով նախադպրոցական հիմնարկութիւններ, այսինքն՝ մանկապարտէզ: Առաւել՝ հարիւր մահճակալով հիւանդանոցներ:

Բացի դպրոցներէն, մնացեալ բոլոր ճիւղերուն մէջ չինարարութիւնը չէ իրագործած ծրագիրները: Կը բաւէ յիշատակել, թէ անցեալ տարի չեն իրականացուած 119·000 քառ. մեթր ընդհ. տարածութեամբ բնակելի տուներ, 1·330 նստարաններով մանկական - նախադպրոցական հիմնարկութիւններ, 370 տեղով հիւանդանոցներ եւայլն: Դիտել տանք, թէ դպրոց ըսելով կը հասկցուի նախակրթարան - միջնակարգը, իսկ նախադպրոցական հիմնարկութիւնը կը նկատուի մսուր - մանկապարտէզը, իսկ նախադպրոցական դասարանը՝ վեց տարեկաններուն համար:

Բնակչութեան անձ - գլուխ բաժին ինկող ռեալ եկամուտները աւելցած են 1,5 տոկոսով, նախանցեալ տարուան համեմատութեամբ: Ծրագիրով պէտք է ըլլար 2 տոկոս: Բանուորներուն եւ պաշտօնեաներուն միջին աշխատավարձի յաւելումը, ծրագիրով սահմանուած 1,6-ի տեղ աւելցած է 1,8 տոկոսով: Կոլտնտեսականներուն մէկ տոկոսէն նուազ, ինչ որ քիչ է:

1982-ին բանուորներուն եւ պաշտօնեաներուն թիւը աւելցած է, տարեկան միջին հաշուով, 22·300, ներկայացնելով 1·255·000 հոգի: Կոլտնտեսականներունը, նախանցեալ տարուան բաղդատմամբ փոքր նուազումով մը պարզած է 75·000:

Կրթական բոլոր մարզերուն մէջ, նախանցեալ տարուան 1·203·000-ին փոխարէն, տեղ գրաւած են աւելի քան 1·272·000 աշակերտներ եւ ուսանողներ: Ասոնց մէջ նախակրթարաններ եւ միջնակարգի բաժիններ յաճախողներուն թիւը եղած է 591·500 հոգի, փրոֆէսիոնել-թեքնիք ուսումնարաններունը՝ չուրջ 51·000, միջնակարգ - մասնագիտարաններունը՝ 48·000-էն քիչ աւելի, բարձրագոյն ուսումնարաններունը՝ 59·000-էն նոյնպէս քիչ առաւել: Նախադպրոցական հիմնարկութիւնները յաճախած են 142·000-էն աւելի երախաներ:

Անցեալ տարի տնտեսութեան մէջ աշխատանքներ ապահովուած են 13·000 մասնագէտներ, որոնցմէ եօթը հազարը բարձրագոյն կրթութեան եւ վեց հազարը միջնակարգ - մասնագիտութեան տէր չրջանաւարտներ: Իրենց արհեստներուն մէջ

ԿԻԼԻԿԻՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ

ԱԶԳ. ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Ազգ. Ընդհ. Ժողովը գումարուած է Ցունուար 26 - 30, Կաթողիկոսարանի վեհարանի դահլիճին մէջ, մասնակցութեամբ 11 եկեղեցական եւ 34 աշխարհական պատգամաւորներու, նախագահութեամբ զոյգ Հայրապետներու, որոնց ողջոյնի խօսքերով բացուած է Ժողովը: Ցաջորդական 9 նիստերու ընթացքին Ժողովը սպառիչ կերպով զբաղած է օրակարգի հարցերով եւ անոնց առած է համապատասխան լուծումներ:

Առաջին երկու նիստերու ընթացքին ներկայացուած են նախորդ Ազգ. կեդր. Վարչութեան Կրօնական եւ Քաղաքական Ժողովներու քառամեայ գործունէութեան ընդարձակ տեղեկագիրները, որոնց մէջ լայն տեղ գտած է նաեւ թեմերու գործունէութիւնը:

Կրօնական Ժողովի տեղեկագրին մէջ ներկայացուած են քրիստոնէական դաստիարակութեան, Դպրեվանքի, կիրակնօրեայ վարժարաններու, քահանայից պատրաստութեան, Հայց. Եկեղեցւոյ խորհուրդներու բարեփոխման, Հայ համալսարանական երիտասարդութեան ընծայած ծառայութեան չրջագիծերուն մէջ ինկող բոլոր գործունէութիւնները, ինչպէս նաեւ մէջ - եկեղեցական յարաբերութիւնները եւ բոլոր թեմերուն մէջ տարուած կրօնական գործունէութեան ամփոփ դեկուցումները:

Քաղաքական Ժողովի տեղեկագրին մէջ առաւելաբար ներկայացուած են Լիբանանի տաղնապին անդրադարձները Կաթողիկոսարանի գործունէութեան եւ ժողովական կեանքին վրայ, Լիբանանի վերականգնումի համար Կաթողիկոսութեան ընձեռած լայն աջակցութիւնը Լիբանանի Վերականգնումի Կեդրոնական Մարմինին եւ այլ միջոցներով, թեմերուն հետ պահուած կապերը, ինչպէս նաեւ Հայց. Եկեղեցւոյ Նուիրապետական Աթոռներուն, Հայ Կաթողիկէ եւ Աւետարանական համայնքներու եւ պետական ու դիւանագիտական չրջանակներու հետ մշակուած յարաբերութիւնները:

Ընդհ. Ժողովը գնահատելի բանաձեւով հաստատելէ ետք զոյգ Ժողովներու գործունէութիւնը, կատարած է կարգ մը թելադրութիւններ: Այսպէս, թելադրած է յաջորդ Կրօնական Ժողովին պատրաստել աշխատանքի ընդհանուր ուղեգիծ մը՝ ուղղութիւն տալու համար թեմերու Կրօնական Ժողովներուն, հիմնել կրօնական դաստիարակութեան կեդրոնական դրասենեակ մը, որուն պարտակատնութիւնը պէտք է ըլլայ քրիստուէական հաւատքը վառ պահել հայ կեանքին մէջ, ազգային - կրօնական աւանդութեանց պահպանումով եւ տարածումով: Իսկ Ազգ. Կեդր. Վարչութեան յանձնարարած է աւելի եւս սերտ կապեր պահել թեմերուն հետ եւ անհրաժեշտ ուղղութիւնը տալ անոնց՝ կանոնագրութեանց տրամադրութեանց չրջագիծին մէջ: Ժողովը ուշադրութեամբ հետեւած է Էջմիածնայ Աթոռին հետ յարաբերութեանց հարցին եւ դրական քայլ նկատած է սկսած բանակցութիւնները: 1978-ին ընտրուած Յանձնախումբը ներկայացուցած է Կաթողիկոսութեան կանոնագրութեան վերամշակման աշխատանքներու զեկուցումը: Նկատի ունենալով որ կանոնագրութեան փոփոխութեան համար հարկ եղած մեծամասնութիւնը չէ գոյացած, ժողովը որոշած է հարցը յետաձգել յաջորդ Ազգ. Ընդհ. Ժողովին:

Ինչ կը վերաբերի կրօնական եւ հայեցի դաստիարակութեան հարցերուն, որոնք Ազգ. Ընդհ. Ժողովի կարեւոր օրակարգերը հանդիսացած են, որոշուած է.-

Ա) Զարկ տալ ազգային վարժարաններու մէջ կրօնական դաստիարակութեան եւ բացառիկ աշխատանք տանիլ ժողովուրդի առօրեայ կեանքին մէջ գործող հոգեւորականներու պատրաստութեան համար:

Բ) Վիճակագրական պատկեր մը կազմել թեմերու հայկական վարժարաններու ուսուցչական կազմերու, դասատուութեանց պահերու եւ նիւթերու, դասագիրքերու, աշակերտութեան թիւի եւ յարակից այլ հարցերու մասին, յստակ պատկերացումը ունենալու համար գոյութիւն ունեցող կարիքներուն:

Գ) Ծրագրել եւ կազմակերպել ուսուցչական համագումարներ:

Դ) Աշխատանք տանիլ նոր դասագիրքերու պատրաստութեան կամ գոյութիւն ունեցող դասագիրքերու ներդաշնակումի եւ արդիականացման համար:

Ե) Զբաղիլ ոչ - հայկական վարժարաններ յաճախող հայ աշակերտներու հայեցի դաստիարակութեան հարցով:

Զ) Կազմակերպել հայագէտներու հանդիպումներ եւ աշխատանք տանիլ հայրէնագէտ, հայկաբան մասնագէտներու պատրաստութեան համար:

Է) Իրագործել Կաթողիկոսարանի թանգարանի ծրագիրը:

Նկատի ունենալով, որ այս բոլորը կարելի չէ իրականացնել կիսամիջոցներով, մասնակի տնօրինութիւններով եւ անկանոն գործունէութեամբ, որոշուած է հիմնել կեդրոնական դրասենեակ մը՝ գործադրութեան դնելու համար համահայկական բնոյթ եւ տարողութիւն ունեցող առաջադրանքները:

Հայ ժողովուրդի իրաւունքներու հետապնդման հարցը կարեւորութեամբ քննուած է Ազգ. Ընդհ. Ժողովին կողմէ եւ որոշուած է.-

Ա) Սերտ կապ հաստատել միջազգային կազմակերպութեանց հետ, մասնագէտներու օժանդակութեամբ:

Բ) Փոխ - այցելութեանց, միջազգային ժողովներու կամ հրատարակչական մարզերու մէջ, կարելի բոլոր միջոցները օգտագործել հայ ժողովուրդի իրաւունքները հետապնդելու համար, այժմէական եւ իմաստալից յուշագիրներ ներկայացնելով, դասախօսութիւններու կամ քննարկման նիստերու մասնակցելով եւ պարբեր ու պատճառաբանեալ մօտեցումով հակազդելով պատմական ճշմարտութեանց խեղաթիւրումին որեւէ փորձի դէմ:

Գ) Ուսումնասիրել կարելիութիւնը Կաթողիկոսութեան հովանաւորութեամբ կազմակերպելու միջազգային եկեղեցական հանդիպում մը հայկական ցեղասպանութեան մասին:

Ժողովի Թ. եւ վերջին նիստին տեղի ունեցած է Ազգ. Կեդր. Վարչութեան

մասնագիտացած են 34·000 երիտասարդ բանուորներ:

Բանուորներուն եւ պաշտօնեաներուն միջին ամսականը հասած է 169,3 ռուբլիի: Կոլտնտեսականներուն աշխատավարձը բարձրացած է 163 ռուբլիի:

Հրատարակուած դիրքերուն եւ դրքոյկներուն ընդհ. տպաքանակը, նախանցեալ տարուան նման եղած է 10 միլիոն:

Շարժանկարի սրահները՝ եօթը յաւելումով, 855-ի հասած են: Տարուան ընթացքին հանդիսատեսներուն թիւը եղած է մօտ 29,5 միլիոն:

Բժիշկներու թիւը, փոքր յաւելումով, ներկայացուցած է 11·300:

Հայաստանի բնակչութեան թիւը՝ 1983 Յունուար 1-ին, արձանագրած է 3·222·300:

Մէկ տարուան մէջ 55·700-ի յաւելում: Նախանցեալ տարիէն առաւել աճ:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԳՈՅՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՐԳ ԵՒ ՊԱՐ

—×—

ՄԱՐՍԷՅԼ («Ցառագ») .- Կիրակի, Փետրուար 6-ին, Մարսէյլի նորակառոյց եւ արդիական ոճով յղացուած Ազգային թատրոնը «լա Ֆոռիէ» Ծայրէ - Ծայր լե - ցուն էր խանդավառ բազմութեամբ մը : Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը կը ներկայացնէր գեղարուեստական յայտագիր մը բաղկացած հայկական պարերէ եւ ժողովրդական երգերէ, մասնակցութեամբ՝ երգչուհի Անժէլ Կարապետեանի, դաշնակի ընկերակցութեամբ՝ Ժիւլիէթ Եղմազեանի, երգիչ Վիդէնի իր կլթա - կիտներով՝ Սիմոն, Վարուժ եւ Ֆիլիփ, եւ Մշակոյթի Տան «Անի» պարախումբի : Հայրենի հողին, ժողովուրդին բարքերը ցոլացնող պարերէն, հայրենասիրական, յեղափոխական երգերէն արդիականացած ոճով եւ եղանակաւորումով, հայկական բուն մեղեդիները, ժողովրդական երգերը իրենց հարազատ եւ դասական մշակումին մէջ, այլ խօսքով յայտագիր մը բոլոր ճաշակներու համար :

Յայտագրի առաջին մասը սկսաւ «Անի» պարախումբով որ ներկայացուց տասը պարերու շարք մը «Հօյ նազան լիմ», խառն պարէն, «Հովիւներու պարը» որ կը յատնաբերէ հովիւներու ուրախ, չէն խառնուածքը, կամ՝ «Հիւսուածքներու» պարէն, ուր հայ կիները կը սանտրեն լրբենց հիւսուած մազերը որպէս զարդարանք, «Սարտարապատ» ռազմական պարը որ կ'ոգեկոչէ հերոսամարտը : Քանի մը վայրկեանի միջնարաբէ մը յետոյ զոր երգիչ Վիդէն լեցուց երեք երգերով, պարախումբը վերջացուց առաջին մասի իր ելոյթը «Զէյթուն» եւ «Զիւտրներու» պարերով, որոնք կը ճեւացնեն Զէյթունի մարտիկներու քաջագործ արարքները եւ հայ ձիւտրներու ճկունութիւնը : «Անի» պարախումբը հիմնուած է 1977-ին : Ճակնութիւնը չունի անշուշտ մրցելու եւ բաղդատութեան մէջ մտնելու արուեստավարժ եւ տասնեակ տարիներու փոր - ձառութիւն և վարժութիւն ունեցող խումբերու հետ, այլ ջանասիրութեամբ, լրջութեամբ, յարատեւ ճիգերով եւ հայկական պարերու ու երաժշտութեան սիրովը ոգեւորուած հարազատօրէն ներկայացնել մեր ազգ· պարերը համաձայն մեր աւանդութեան եւ բարքերուն, արժեւորելով անոնց բովանդակութիւնը եւ պարերգական ձեւերը : Եւ այս ուղղութեամբ գնահատելի են ջանքերը, քանի խումբը արդէն ունի իր իւրայատուկ ոճը որ ժամանակին հետ կրնայ առաւել շեշտուիլ կարդ մը թերութիւններու եւ պակասներու սրբագրութեամբ եւ նաեւ իր անդամներու թիւին բարձրացումով : Խումբը բաղկացած է երիտասարդ եւ խանդավառ տարրերէ, հետեւաբար կատարելագործելի : Ներկայ բազմութիւնը իր ծափահարութիւններով եւ պիսերով յայտնեց իր գնահատանքը եւ քաջալերեց կատարուած լուրջ աշխատանքը : Պէտք է ըսել որ մասնաւորապէս աչքի կը զարնէին զգեստները իրենց անոյշ եւ ներդաշնակ գոյներով եւ զարդարանքներով : Զգեստներու յօրինումը եւ պատրաստութիւնը գործն է տիկիններ՝ Ասղիկ Պօղոսեանի եւ Տանի Ճառայեանի :

Ապա, բեմ եկաւ Վիդէն իրեն ընկերացող կլթառիստներով : Երգեց տասնեակ մը ազգ·, յեղափոխական, ժողովրդական երգեր ինչպէս՝ «Անոյշ հայրենիք», «Տըլէ Եաման», «Զարթիր Որդեակ», «Վերքերով լի», կամ՝ «Զարթիր Լաօ», որոնք արժանացան ջերմ ծափահարութիւններու : Իր երգացանկը յարմար է իր ձայնին : Վիդէնի մեկնաբանութիւններուն մէջ կայ ազդային ոգի, զգացում, եւ իր հաղորդական ձայնով կը ջանայ մասնակից դարձնել ունկնդիրները : Համակրելի երգիչ մը իր ընտրած սեռին մէջ :

Յայտագրի երկրորդ մասը սկսաւ երգչուհի Անժէլ Կարապետեանի ելոյթով : Անժէլ Կարապետեան յաճախած է Լիոնի ազգ Ցիւրիխի երաժշտանոցները : Սոփրանոյի իր ձայնը կատարելագործած է Վիէննայի (Աւստրիա) երաժշտանոցներուն մէջ : Ներկայիս, ան կը չորձէ որպէս փրոֆէսէօր, Միւլուզի «Էքոլ Նորմալ տը Միւզիէ»ի մէջ : Քնարական սոփրանօ, օժտուած վճիտ եւ թաւշեայ ձայներանգներով, Անժէլ Կարապետեան հարազատօրէն կը մեկնաբանէ հայկ· մեղեդիները եւ ժողովրդական դասական երգերը : Հանդէս եկաւ Կոմիտասի, Կանաչեանի եւ Ալէմշահի ստեղծագործութիւններով որոնք եւ մանաւանդ իր երգած «Կռունկ»ը արժանացան երաժշտասէր հասարակութեան կողմէ անվերապահ գնահատանքներու : Երգչուհիին ճշդրտութեամբ եւ նրբութեամբ ընկերացաւ դաշնակի վրայ Ժիւլիէթ Եղմազեան, որ Պոլսէն Տորթմունտ (Արեւմտեան - Գերմանիա) կատարած է փայլուն ուսումներ ստանալով դաշնակի վիրթիւոզիթէի վկայականը : Ոչ մէկ տեղ երգչուհիին բաժնին վրայ տիրապետեց, այլ մնաց իր ընկերացողի դերին մէջ, ինչ որ կը նշանակէ թէ Ժիւլիէթ Եղմազեան կը տիրապետէ իր արուեստին : Յայտագիրը վերջացուց «Անի» պարախումբը ներկայացնելով վեց պարերու շարք մը, որոնք դարձեալ ողջունուեցան բուռն ծափահարութիւններով :

Յայտագիրը ներկայացուց՝ Օրիորդ Մարթին Տիրիպլեան :

×

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան գեղարուեստական այս ձեռնարկը «Գոյներ Հայաստանի» գաւառ ժողովրդական մեծ յաջողութիւն : Թէպէտ յայտագրին մէջ եղան որոշ թերիներ, ինչ որ անխուսափելի է, բայց եւ այնպէս ներկայ ժողովուրդը ակնհայտ ուրախ տրամադրութիւններով եւ գնահատեց թափուած ճիգերը :

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

—×—

ՎԱԼԱՆՍ· - Այս տարի նոյն, յարգելով աւանդութիւնը, Վալանսի մէջ նշուեցաւ Վարդանանց տօնը :

Փետրուար 9-ին, Շաբաթ առաւօտ «Դաւիթեան» դպրոցի 130 աշակերտները հաւաքուեցան Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցին եւ հաղորդուեցան : Նարեկ խաչակիր քհնյ· Վարդանեան մատչելի լեզուով մը մանուկներուն բացատրեց Վարդանանց հաւատամարտի պատճառները, կրօնքի եւ հայրենիքի համար զոհուած մեր նահատակներու ոգին, թելադրելով նոր սերունդին հաւատարիմ մնալ պապենական աւանդին :

Ցաւարտ արարողութեան, քաղաքապետարանի տրամադրած հանրակառքերով աշակերտները փոխադրուեցան Հ· Բ· Ը· Մ·ի «Հիւսիսեան» սրահը, ուր Բարեգործականի Տիկնանց Միութիւնը ճաշ մը պատրաստած էր, որուն մասնակցեցան նաեւ Աւետարանական համայնքի դպրոցի 20 աշակերտները : Հաճելի եւ ուրախ մթնոլորտ մը ստեղծուեցաւ սրահին մէջ, ուր կը տիրէր հայաշունչ ոգին եւ կը հնչէին մեր ազգային եւ տոհմիկ երգերը :

ԼԵՒՈՆ ՏԻՐ - ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ԳՂՁՈՒԹԷ ԳՂՁՈՒԹ

ԳԱՀԻՐԷի Հայ Գեղարուեստի Միութեան «Թէքէեան» սրահին մէջ, Յունուար 13-ին, տեղի ունեցած է բացումը Ճոն Փափազեանի նկարչական ցուցահանդէսին, որուն ներկայ եղած են Թեմին Առաջնորդը, հայ մամուլի խմբագիրներ եւ Ֆրանսատառ թերթերու քննադատներ : Երեք օր տեւած ցուցահանդէսին ներկայացուած են 32 գործեր, առաւելաբար ներշնչուած Արարատէն եւ եկեղեցիէն :

×

ԼՈՍ ԱՆՃԼԷՍԻ քաղաքապետարանի սրահին մէջ, Յունուար 14-ին, Ռոպըրթ Փիլիպոսեան երգման արարողութեամբ մը ստանձնած է Լոս Անճըլըս 37-րդ շրջանի դատախազի իր պաշտօնը, մօտ 950 քաղաքացիներու ներկայութեամբ : Ապա, Միւզիք Սէնթըրի մէջ տեղի ունեցած է հիւրասիրութիւն մը, ուր ներկայ եղած է նաեւ Քալիֆորնիոյ կառավարիչը՝ Ճորճ Տէօքմէճեան :

×

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ Քառասնից Մանկանց վարժարանի սրահին մէջ, Յունուար 27-ին, տեղի ունեցած է դասախոսութիւն մը, կազմակերպութեամբ Լ· Օ· Խաչէ Վարչութեան Դաստիարակչական Յանձնախումբին : Դասախօսած է Ս.րաքսի Շահինեան՝ «Տնտեսագիտութիւն եւ տան տնտեսում» նիւթին շուրջ :

×

ՓՐԱԿՍ տեղի ունեցած ջուխտահարներու, դաշնակահարներու եւ թաւջութախահարներու 17-րդ միջազգային մրցումներուն (մինչեւ 15 տարեկան), որոնց մասնակցած են 11 երկիրներէ 45 թեկնածուներ, մեծ առաւելութեամբ առաջին հանդիսացած է Ջուխտահարուհի Վարդուհի Մանուէլեան : 15-ամեայ դափնեկիրը կը յաճախէ Պլովդիւի երաժշտական միջնակարգ դպրոցը :

×

ԼՈՍ ԱՆՃԼԷՍԻ Հ· Բ· Ը· Մ·ի սրահին մէջ, Յունուար 16-ին, դասախօսութիւն մը տուած է Տոքթ· Արա Աւագեան՝ «Հայաստան - անցեալն ու ներկան» նիւթին շուրջ : Դասախօսը լուսապատկերներու ցուցադրութեամբ ներկայացուցած է Պոլիսը՝ մեր ազգային հաստատութիւններով, Խարբերդն ու Մեզրէն, Մալաթիան, Տիգրանակերտն ու Վասպուրականն աշխարհը տեղ - տեղ աւերակ, ամայի ու լքուած վիճակի մէջ, ապա նաեւ Հայաստանը՝ պատմական իր կոթողներով ու յուշարձաններով :

ԵՐՈՒԽԱՆ

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՒԱԶԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Ա·

ՄԱՅՐ ԵՒ ՈՐԴԻ

- Նամակ մը, կակազեց, կաղնիկաղ ուղղուելով դէպի բացուող դուռը, որուն չրջանակին մէջ սեւերով փաթթուած կլոր նոկ մը սիլուէթը ծրագրուած էր :

Հանրմն էր, տիկին Երմոնէ Մարկոսեանը :

Արհամարհական չարժումով մը առաւ նամակը, վրան նայեցաւ, ուժգնօրէն պատռեց պահարանը, որուն մէջէն դուրս ելաւ Թաղէոս աղային աղերսագիրը :

- Օ՛հ, սա ցնդածն ալ ինչ ի՞նչ կ'ուզէ չիյտեմ :

Վեր ելաւ սանդուխին գորգապատ աստիճաններէն և ձուռաձև ընդարձակ սրահի մը վրայ նայող դռներէն մէկը բանալով մտաւ փոքր խուց մը, ցած թիկնաթոռներով զարդարուած :

Հսկայ հայելի մը, մահոկենիէ պարզ չրջանակի մը մէջ, մէկ պատը գրեթէ կը ծածկէր՝ ամբողջ խուցը իր մէջ ցոլացնելով :

Հանդիպակաց պատին վրայ կախուած էր մեծադիր պատկեր մը սեւ չղարչով ծածկուած· էրիկ մարդու կենդանագիր մըն էր ան, ոտքի կայնած, մէկ ձեռքը բազրիքի մը կռթնցուցած, միւսը տատիտին գրպանը : Քօղին մթութեան մէջ չէն անոր տխրանուշ դիմագծութիւնը կենդանի արտայայտութիւն մը կ'առնէր՝ քաղցր խորունկ ակնարկին տակ, թեթեւ ժպիտէ մը լուսաւորուելով :

Գաբրիէլ էֆէնտի Մարկոսեանն էր, հանրմին ամուսինը, որ տարի մը առաջ մեռած էր դեռ գրեթէ երիտասարդ, սուգի մէջ թաղելով այդ ամիրայական ապարանքը :

Պատուհանին մօտ, թիկնաթոռի մը ծայրը նստած տիկինը կը կարդար պատարժան զանճապահին նամակը, հետզհետէ ծաղրանքի, արհամարհանքի եւ բարկութեան նչաններ ցոյց տալով դէմքին վրայ : Երբ աւարտեց, իր բարակ չբդուտ մատներուն մէջ ճմրթկեց զայն, պլորեց, կծիկ մը ըրաւ, տեսակ մը մոլեգնութեամբ խածաւ խածխծեց եւ յետոյ պատուհանին մէկ փեղկը բանալով ուժգնօրէն հեռուն նետեց :

- Կեղծաւո՛ր, կը մրմնջէր, կեղծաւո՛ր ... ցնդած դուն ալ :

Ցետոյ, բարկութեամբ :

- Չէ՛, պիտի չդայ տունս, մարդու երես տեսնել չեմ ուզեր· ամէնքդ ալ դէտինը անցնիք ... չէ՛, ի՛նչ ալ ընէք, ներս պիտի չառնեմ ձեզի :

«Հը՛, կը շարունակէր քալելով, բըռունցքը դոցած, վրէ՛ժս պիտի առնեմ՝ արհամարհելով ձեզ ամէնքդ ալ ... ի՛նչ, իմ անուշ, իմ չդտնուած, իմ սիրական ամուսինս մահէն ետքը՝ էրիկ մարդու երե՛ս նայիմ ... արդեօք ան չի՞ բողոքեր վերէն, արդեօք չանիծե՞ր դիս՝ երբ որ իր յիշատակը այդպէս անարգեմ ... Չէ՛, չէ՛, չէ՛, կը հեծէր՝ կենդանագիրին առջեւ կեցած, արցունքոտ աչքերն անոր վրայ յառելով պաղատագին ու կսկիծոտ ... պիտի չվրդովեմ այս տան խաղաղութիւնը, ուր դուն կաս միշտ, ուր յիշատակդ, ատուերդ կը չրջի միշտ, իմ քաղցր, իմ անմոռանալի ամուսինս ... :

Ցետոյ նորէն սկսելով քալել·

- Հը՛, դիս մխիթարել, ցաւս փարատե՛լ ... ո՞վ կրնայ ըսել թէ ունի այդ կարողութիւնը, այդ զօրութիւնը, մխիթարուի՛մ, ե՛ս, չէ՛, ըլլալիք բան չէ ... սուգս է իմ մխիթարութիւնս, մինակութիւնս է իմ սփոփանքս, մարդոցմէ հեռու ապրիլն է իմ ցաւերուս զարմանքը ... Թաղէոս աղան իմ վիշտս պիտի թեթեւցընէ եղեր, Աստուա՛ծ իմ, ի՛նչ ապուշներ կան ... ուրեմն այս մարդիկը դեռ չհասկցան թէ զիրենք կ'ատեմ այլեւս, այդ ատելութեանը մէջ կը փնտռեմ իմ զոհունակութիւնս, իմ մխիթարանքս ...

Այդ վայրկեանին սենեակին դուռը բացուեցաւ եւ մանչ մը վազելով ներս մտաւ, հազիւ տասներկու - տասներեք տարու, խարտեաշ գոռուզ մազերով, կապոյտ աչուըներով, ճերմակ, աչխոյժ եւ մուտ : Կարճ տաբատէն վար բոմբերը կ'երեւային՝ կլոր ու ճիպ :

- Մամա՛ :

- Զաւա՛կս :

Կենդանագիրին առջեւ, մայր ու որդի իրարու պլլուեցան, խանդաղատագին ողջագուրանքի մը մէջ·

- Մամա՛ս, աղուորիկ մամա՛ս, նորէն ի՞նչ ունիս, ինչո՛ւ աչքերդ արցունքով լեցուն են ... :

(Շար· 4)

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

ՆԻՄ - Տէր եւ Տիկին Գեղամ Յոսրովեան 100 Ֆ. կը նուիրեն «Ծառաջ»ին Արմենուհի Միսաէեանի յիշատակին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Անիէռ - Պուա- Քօլօմպի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 100 Ֆ. Տէր եւ Տիկին Ժ. Գրիգորեանէ (Նիս) :

×

Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. - Ոմն (Մօ) 5000 Ֆ., Կապ. Խաչի Պանեէօ - Քաշանի մասնաճիւղ 1500, Մարտիկ Տակառեան 1000, Տիկին Ազատուհի Հաճիպօղոսեան իր հօր՝ Միհրան Հաճիպօղոսեանի յիշատակին 1000 Ֆ. :

×

Մարսէյլի Սահակ - Մեսրոպ Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ վարչութիւնը Դեկտեմբեր ամսուան ընթացքին ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները. - Տիկին Ա.Ա.Է. Կարապետեան 200 : Հանգուցեալ՝ Մարտիրոս Միքակեանի մահուան առթիւ. - Տէր եւ Տիկին Հապէշեան 200, Մի Ոմն 150, Մնացականեան ընտանիք 100, Այրի Տիկին Ա.Եսեան 50, Պ. Վարդան Ա.Եսեան 50, Պ. Յակոբ Յակոբեան Կապ. Խաչին 50: Հանգուցեալ՝ Միհրան Պօղոսեանի մահուան Ա. տարելիցի հոգեհանգիստին՝ Օր. Էլիզապէթ Պօղոսեան եկեղեցւոյ նորոգութեան 300, Այրի Տիկին Մելինէ Պօղոսեան 350 երգչախումբին, Հանգուցեալ՝ Սիրանոյշ Տէր-Խորէնեանի մահուան քառասունքի հոգեհանգիստին՝ Տիկին Զուարթ Վարպետեան 100 Ֆ., 100 Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին, 100 Դպրոցին, Հանգուցեալ՝ Ազատի Պուճէի (Ծնեալ Գոճապաշեան) մահուան առթիւ. - Տիկին Շաքէ Կրիկորեան 200, Տէր եւ Տիկին Յաչիկ Յաչիկեան 200 Ֆ., 200 ԺԱՖ-ին, Տէր եւ Տիկին Ժ. Թերզիպաշեան 300 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ժ. Գէորգեան 200, Տիկին Սոֆի Անդրանեան 200, Տէր եւ Տիկին Պաղէ 200, Տէր եւ Տիկին Զուլֆեան 100, Պաղտասար - եան 100 Ֆ. :

(Շար.)

CENTRE CULTUREL
ST. MESROB
10 bis, Rue Thouin — 75005 Paris
Jeudi 24 Février à 20 h. 45
CONFERENCE
Mme BERNADETTE MARTIN-IZARD :
Les Arméniens et les Arabes
du 7ème au 10ème siècle.
Un repas est prévu à 19 h. 30

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

— ՄԵԾ ՃԱՇ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ —

DANS LES SALONS DE L'HOTEL MERIDIEN
81, boulevard Gouvion St. Cyr, Paris 17e
ՇԱԲԱԹ ՄԱՐՏ 12, ԺԱՄԸ 20·30-ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՒԱՀՕՏ

soirée animée par :

l'orchestre ARMENIAN-SUNSHINE, dirigé par Robert PAPAZIAN

Paul TOSCANO, violoniste de chez Raspoutine et son ensemble

CELINHO BARROS et son orchestre « RYTHMES DU BRESIL »
et des surprises

Սեղանները ապահովել, հեռաձայնելով՝
Մանուկեան - 381 80 82 *Ալէքսանեան* - 236 96 43 *Մառան* - 535 85 26

LA JEUNESSE DU PARTI HENTCHAK «NAZARPEK»
organise une
— *Soirée Dansante* —
à l'occasion de «VARTANANK»
DIMANCHE 27 FEVRIER à partir de 18 h. 30
à la discothèque
ELDORADO
4, boulevard de Strasbourg, mo Strasbourg - St.-Denis
BUFFET FROID **BAR** **Entrée : 50 F**
RESERVATIONS : 874 - 24 - 65 — 770 - 38 - 63

DÉPART POUR L'ARMÉNIE
cérémonies du 24 avril et du Ier mai

organisé par les Anciens Combattants d'Origine Arménienne des Hauts-de-Seine

départ le 19 avril
retour le 5 mai

— EXCURSIONS — RÉCEPTIONS —
BANQUET OFFERT PAR LES ANCIENS COMBATTANTS
EN PRÉSENCE DE HAUTES PERSONNALITÉS ARMÉNIENNES D'EREVAN

Inscriptions : M. KEHIAYAN
124, avenue Henri-Barbusse, 92140 Clamart — tél. 642 - 73 - 10
MARSEILLE — M. CHEHIRIAN Ed.
119, av. de St. Jérôme, 13013 Marseille tél. (91) 66 - 24 - 25

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ԳԵՂԵՑԻԿ ՆՈՒԷՐ ՄԸ՝

ՀԱՅԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

ՎՐՋԻՆՈՎ ԵՒ ԳՐԻՉՈՎ

Զարեհ Մուրատեան

Շքեղ հատոր մը, 24 հայերէն յօդուածներով եւ իրենց թարգմանութիւնով. 82 նկարներ, 72-ը գունաւոր

CHANT D'ARMENIE
Z. Mutafian

×

200 F.
LIBRAIRIE SAMUELIAN
51, Rue Monsieur Le Prince — 75006 Paris
Librairie Palouyan 9, ruue de Trévise, Paris 9

MUNICIPALES :
UNION POUR PARIS
DU 2ème ARRONDISSEMENT

LETTRE AUX FRANÇAIS D'ORIGINE ARMENIENNE

NDLR.— M. Alain Dumait nous prie de faire connaître à nos lecteurs le candidat d'origine arménienne de sa liste : Armand Yagmourian.

Paris, le 10 février 1983

Madame, Mademoiselle, Monsieur,

Le Maire de Paris, Jacques Chirac, m'a investi pour être candidat Union Pour Paris, à la tête d'une liste de large union, comprenant des représentants de toutes les tendances de l'opposition nationale (RPR, UDF, CNI...), ainsi que des représentants d'associations et d'intérêts locaux. Afin que nouus soyons toujours, après les élections du 6 mars prochain, la majorité municipale de Paris.

Cette liste comprend des hommes et des femmes qui tous, d'une façon ou d'une autre sont concernés par les problèmes de notre 2ème arrondissement. Compte tenu des responsabilités qu'ils auront demain à exercer, nous avons fait le choix de présenter des personnalités compétentes, dynamiques et entreprenantes.

Armand Yagmourian, 53 ans, cadre supérieur d'une grande banque, travaille dans l'arrondissement. C'est un spécialiste des questions d'organisation et de communication. C'est aussi un conférencier de renom international. Il figure en bonne place sur notre liste. Jacques Chirac et moi-même comptons sur lui pour participer activement, dès le mois prochain, à l'animation et à la vie du secteur.

Comme certains d'entre vous, Armand Yagmourian est né en France, dans la région parisienne, de parents d'origine arménienne. Son père, homme de lettres et journaliste (notamment à «Haratch») est mort à l'âge de 35 ans. Sa mère appartient à l'illustre famille des Dadian qui font remonter leur origine à la Dynastie des Ardzrouni (XIème Siècle), qui a donné au cours des siècles à la Nation arménienne des hommes d'Etat, des penseurs et de grands bienfaiteurs. Ce choix, cette présence, témoigne non seulement de la qualité de ce candidat mais aussi de l'intérêt que je porte aux problèmes propres à la communauté arménienne (j'ai d'ailleurs eu l'occasion de m'expliquer sur ce point au cours d'une intervention sur «radio-Ask»).

Le 6 mars prochain, date fixée pour le premier tour des élections municipales, chaque voix sera déterminente. Armand Yagmourian et moi-même, nous nous engageons à être tout spécialement à l'écoute de vos problèmes comme de ceux qui sont propres à votre communauté.

Alain DUMAIT

P.S. : Armand Yagmourian est en mesure de vous apporter toutes les précisions que vous souhaitez, soit sur l'organisation de notre campagne, soit sur notre programme, soit sur les modalités des opérations électorales, ou sur tout autre sujet sur lequel vous souhaitez obtenir la moindre précision.

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏ. 27, ԺԱՄԸ 15-ԻՆ

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԵԼԻՔՆԵՐԸ

(Օփէրէթ)

Կը ներկայացուի Պօմոնի եկեղեցւոյ վիւ սրահին մէջ, նախաճեռնութեամբ՝ Կապոյտ Խաչի տեղւոյն մասնաճիւղին ղեկավարութեամբ՝ դերասան Թրադոյի :

Տոմսերու համար դիմել՝ վարչութեան անդամուհիներուն :

ՄԻՒՌՈՆՕՐՀՆԷՔԻ
ԱՌԹԻՒ

ԲԱՑԱՌԻԿ ՁԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԷՋՄԻԱԾԻՆ

voyages spéciaux à
ETCHMIADZINE

SEPTEMBRE 83
du 16 au 29 du 17 au 30 du 22 au 30

Possibilités de départ de Lyon et de Marseille

Renseignements et Inscriptions:

Départ de Paris
LEVON BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
tél. 261 - 51 - 13
Mo Pyramides

Départ de Lyon
VAROUJAN SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66

Départ de Marseille
JACQUES CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 — Marseille
Té.: (91) 95. 90. 12

Org. Lic. A 1037

LA CAPPADOCE
RESTAURANT ARMÉNIEN

OUVERT TOUS LES SOIRS DE 20h30 A L'AUBE
SAUF LUNDI

*

ORCHESTRE et CHANTEUR
tous les soirs

AUTOROUTE A 4 — 1ère SORTIE — PONT DE CHARENTON
BORD DE SEINE
67bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140
RESERVATION
tél. 375.05.30

ՀԱՅՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՀԱՅՐԱՏ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

ՀԱՅՐԱՏ

ՀԱՅՐԱՏ

ՀԱՅՐԱՏ

ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՄԲ. - «Պատմա - Բանասիրական Հանդէս»ի 1982 Գ. թիւին մէջ, Մ. Մուրադեան՝ ընդարձակ ուսումնասիրութեամբ մը, ներկայացուցած է արեւմտահայ երաժշտութեան համառօտ պատկերը, ելեւէջներ եւ կարգ մը դիւանագիտական վրայ հիմնուելով: Կուտաճէ շահեկան աշխատութեան հիմնական մասերը, արեւմտահայերէն:

Ա.

Հայկական երաժշտական ազգագրութեան մարգին մէջ առաջին լուրջ աշխատանքները տարուած են ԺԹ. դարու վերջին տասնամեակին, թէեւ անկէ առաջ հայկական ժողովրդական, գուսանական, ազգային - հայրենասիրական եւ հոգեւոր երգերու նմոյշներու հաւաքման ուղղութեամբ որոշ քայլեր առնուած էին: Երաժշտական ազգագրութեան իսկական հիմնադիրը հայ իրականութեան մէջ Կոմիտասն էր: Տակաւին Էջմիածնի Գէորգեան ճեմարանը ուսանելու տարիներուն ան ձեռնարկեց այդ գործին: Ժողովրդական երգերու իր անդրանիկ հաւաքածոն (1891) կը պարունակէ 37 երգ (նոյն չըրջանին պատրաստուած է Ա. Բրուտեանի «Հայ ժողովրդական երգեր, պարերգներ եւ պարեղանակներ» հաւաքածոն (1895), որ մինչեւ այսօր անտիպ մնացած է): Անոր հետեւեցան «Ակնայ երգերի շարք» (լոյս տեսած Բ. Ճանիկեանի «Հնութիւնք Ակնայ» 1895-ին Թիֆլիս հրատարակուած հաւաքածոյի իրրեւ յաւելուած), 1901, 1904 եւ յետագայ տարիներու կազմուած հաւաքածոները, որոնք մնացած էին ձեռագիր վիճակին մէջ: Առնոց վերջապէս պէտք է աւելցնել Տիգրան Զիլոյեանի ձայնագրած Վանի ժողովրդական երգերը, իր հայրենի Քէօթահիոյ մէջ ձայնագրած հայատառ Թրքերէն երգերը եւ այլ ձայնագրութիւններ:

Կոմիտասի երաժշտական ազգագրական ժառանգութեան վերաբերեալ մասնաւոր մէջ պահպանուած են տեղեկութիւններ, յայտնուած անուանի դէմքերու կողմէ, ինչպէս Մ. Աբեղեան եւ Վ. Ղորղանեան, որոնք մօտէն ծանօթ եղած են անոր կատարած գործին: Ըստ այդ տեղեկութիւններուն Կոմիտաս հաւաքած ու ձայնագրած է շուրջ 4000 ժողովրդական երգեր: Դժբախտաբար անոր ձայնագրութիւններուն մեծ մասը կորսուած է: Երեւանի գրականութեան եւ արուեստի Թանգարանի կոմիտասեան գիւանին մէջ հաւաքած ձայնագրութիւններու թիւը ներկայիս կը հասնի 1200-ի եւ որոնք լոյս կը տեսնեն վարպետի երկերու հաւաքածոյի համապատասխան հատորներու մէջ: Այդ ձայնագրութիւնները կը բաւեն, որպէսզի հայկական երաժշտական ազգագրութեան մէջ Կոմիտասի յատկացուի հիմնադրի տեղը, քանի որ ան ոչ միայն ձայնագրած եւ կորսուած փրկած է հայկական ժողովրդական, գուսանա - աշուղական, ազգային - հայրենասիրական եւ հոգեւոր երաժշտութեան թանկագին բազմաթիւ նմոյշներ, այլեւ մշակած է սկզբունքներ, որոնցմով առաջնորդուած են իր աշակերտներն ու հետեւորդները երաժշտական ազգագրութեան յետագայ զարգացման ընթացքին:

Կոմիտասի գործունէութեան տարիներուն հանդէս եկաւ իր երէց աշակերտներէն Սպիրիդոն Մելիքեան, որ կարեւոր աշխատանք տարաւ հայ երաժշտութեան մարգին մէջ: Ծանօթ է, որ 1914-ի ամառը Ս. Մելիքեան եւ Անուշաւան Տէր-Ղեւոնդեան միասին դիտական արշաւ մը ըրին Շիրակի գաւառը եւ հայ ազգաբնութեան պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով գործածեցին ձայնագրող մեքենայ (փոնոկրաֆ)՝ իրենց ձայնագրութիւնները կատարելով մոմէ գլաններու վրայ: Երեք տարի ետք Ս. Մելիքեան հաւաքած երգերը վերծանեց, նոթագրեց եւ պատրաստեց տպագրութեան: Ցառաջաբանին մէջ ան կը գրէ. «Այս ժողովածուն թէ՛ բառերի եւ թէ՛ մանաւանդ եղանակների տեսակէտից մի որոշ, յատուկ ոճ ու կնիք չունի համապատասխան որեւէ դարաշրջանի կամ տեղի: Պատճառները պարզ են: Նախ՝ այս դիւղերի բնակիչները ռուս - տաճկական պատերազմնե - րի ժամանակ դաղթած Տաճկահայերը են. Մահմուդճուղցիք իրենց Ալաշկերտցի են համարում, Ուղունքիլիսեցիք՝ Մշեցի, Թոմարտաչցիք՝ Կարսի շրջանից, Արթիկցիք՝ Էրզրումցի եւ Կարսեցի, չատ ուրիշ դիւղացիներ էլ գտում են, որ դաղթականներ են, բայց մոռացել են, թէ որտեղից են դաղթել: Հետեւաբար հէնց սկզբից կարելի է ասել, որ այս երգերի մի խոշոր մասը ժողովրդի հետ տեղափոխուած տաճկահայ երգեր են: Երկրորդ՝ սրբանք ապրելով մի երկու սերունդ իրենց նոր հայրենիքում, իւրացրել են նաեւ չատ երգեր իրենց հարեւան գաւառների երգերից, եւ իւրացրել են Ախարանցինեների միջոցով, որոնք թերեւս հէնց այդ պատճառով նաեւ երգի մեծ վարպետների համբաւ են վայելում այս դիւղերում: Դժբախտաբար այդ հարեւան գաւառների երգերի մասին էլ միայն կլկտուր եւ հարեւանցի տեղեկութիւններ ունենք, ուստի եւ դժուար է այժմեանից հաստատապէս պնդել, թէ որ երգերը որ գաւառներից են մուտք գործել»:

... Սպիրիդոն Մելիքեան հայկական ժողովրդական երաժշտութեան նմոյշնե - րու հաւաքման ուղղութեամբ կարեւոր գործ կատարեց ոչ միայն Ա. Ախարհամարի տարիներուն, այլեւ յետոյ, ընդհուպ մինչեւ 30-ական թուականներու կիսկիզբը: Հաւաքելով ու ձայնագրելով շուրջ 1500 երգ, Մելիքեան մեծ նպաստ բերաւ թէ՛ արեւելահայ եւ թէ՛ արեւմտահայ երաժշտութեան նմոյշները կորսուտէ փրկելու եւ ընդհանրապէս հայ երաժշտութեան զարգացման գործին:

Արեւմտահայ ժողովրդական երաժշտութեան հաւաքման մէջ կարեւոր դեր ունի Ս. Մելիքեանի եւ Գ. Գարդաշեանի «Վանայ ժողովրդական երգեր» ազգագրական հաւաքածոն, որ լոյս տեսած է 1927 - 1928 թուականներուն՝ երկու պրակով, իւրաքանչիւրը 50-ական երգ բովանդակող: Այդ երգերը անոնք հաւաքած են 1917 - 1918 թուականներուն, Թիֆլիս ապաստան գտած գաղթական Վանեցիներէն:

... Ազգագրական տեսակէտէ «Վանայ ժողովրդական երգեր» հաւաքածոն կարեւոր է անով, որ Կոմիտասի Ակնայ ժողովրդական երգերու նման կը ներկայացնէ նոյն վայրի, տուեալ պարագային՝ Վանի եւ անոր շրջակայ դիւղերու երգերը:

Սպիրիդոն Մելիքեանէն եռք չատեր զբաղած են երաժշտական նիւթերու հաւաքումով: Անոնցմէ յատկապէս յիշենք՝ Ք. Քուչնարեան, Ա. Քոչարեան, Մ. Ա-ղայեան, Վ. Սամուէլեան, Ռ. Աթայեան, Մ. Մուրադեան, Ա. Մանուկեան, Մ. Բրուտեան և ուրիշներ, որոնք հաւաքած ու ձայնագրած են քանի մը հազար նմոյշներ: Անոնց մէջ, անկասկած, կան նաեւ արեւմտահայ ժողովրդական երգեր, բայց մեր նկատմամբ համեմատաբար հետաքրքրութիւն կը ներկայացնեն Կոմիտասի աշակերտ Յակոբ Յարութիւնեանի «Մանեակ» հաւաքածոն, ժողովրդական երգիչ Հայրիկ Մուրադեանի երգածէն Ալինա Փահլեւանեանի ձայնագրած «Հայրենի երգեր» հաւաքածոն եւ յատկապէս Կոմիտասի Պոլսոյ հինգ տաներէն Միհրան Թումաճանի «Հայրենի երգ ու բան» հաւաքածոն, որոնք գրեթէ ամբողջութեամբ կը վերաբերին Արեւմտեան Հայաստանի:

Ցիշեալ հաւաքածոներէն առաջինը լոյս տեսած է 1958-ին: Ցառաջաբանին մէջ Յակոբ Յարութիւնեան կը տեղեկացնէ. «Դեռեւս Էջմիածնի Գէորգեան ճեմարանում աշակերտ եղած ժամանակ արձակուրդներին Կոմիտասի յանձնարարու-

Ինչո՞ւ երբ անոնց մասին կը մտածեմ, կը յիշեմ առակի գորտը, որ այնքան ուռեցաւ, ուռեցաւ որ պայթեցաւ ... առանց կարենալ խակ երգելու:

Անոնք իրենց առաջին երեւումը կատարեցին Պէյրութի մէջ: Երաժշտական պատրաստութիւն չունէին, ճիշդ երգել դեռ չէին գիտեր, նոյնիսկ իրենց հայերէնը նախնական էր, սակայն հայերէն կ'երգէին ժամանակակից հայ հեղինակներու եւ երգահաններու յօրինումները, տարածելով հայ երգը ժողովրդային լայն խաւերէ ներս, ուր Թրքերէն երգերը տակաւ իրենց տեղը կը զիջէին արարերէնին՝ հայերէնի կողքին: Օգտակար էր, դրական արդիւնք ունէր այդ ամէնքը, եւ հետեւաբար երեւոյթը կը քաջալերուէր նոյնիսկ անոնց կողմէ՝ որոնց նուրբ ականջները չատախ կը ճանկռտուէին այդ երգ- պռոչտաքներէն, ինչպէս նաեւ միւսներուն կողմէ՝ որոնք դիտէին թէ որքա՜ն սկրթուած կը ստանային հայերէնը եւ հարազատ առոգանութիւնը: Անոնք կ'երգէին .

Մտամոլոր ձեր դռներով ես անցայ...

Կը յիշեմ «նշանաւոր» երգիչի մը մէկ հարցումը, երբ օր մը այլեւս կ'որոշէ իր երգացանկին բոլոր երգերուն բառերը հասկնալ.

- Ի՞նչ ըսել է «մտամոլոր», ակա՛ ...

Ծափահարութիւնները, մամուլի մէջ չարունակուող հիասքանչ տողերը, նիւթական վարձատրութիւնները պատճառ եղան որ մեր «էստրատային» կոչուած երգիչները սկսին համարում ունենալ իրենց անձին հանդէպ: Եւ ինչո՞ւ չդիմուէնային ընդհանրապէս այդ համեստ, երբեմն խեղճ տղաքը, քանի իրենք «տաղանդաւոր» էին: Մէկ օրէն միւսը դարձան նաեւ «սիրուած երգիչ», «փնտռըւած արուեստագէտ», «հանրածանօթ մեկնաբան», հուսկ՝ ... «միջազգային երգիչ»...: Ու մեր մէջ աճեցաւ, բազմացաւ «տաղանդաւոր եւ միջազգային սիրուած» երգիչներու չարքը:

Շրջան մը կը թուէր թէ անոնք դարձած էին բանակ մը՝ իրենց զօրագունդերով, - Հալէպ, Թեհրան ու ապա՝ Լիբանանան պատերազմին հետեւանքով Միացեալ - Նահանգները: Ֆրանսան կը թուէր ըլլալ կարճատեւ կայան մը: Իսկապէս «համաժողովրդական դէմք»եր էին անոնք, քանի մեր մամուլը, որ զղջայ է իր չհայլանքներուն մէջ խնդրոյ առարկայ անձին ... գոյնը չճչղած, անվերապահօրէն չարունակեց իր սիւնակները լայն բանալ այս աւերիչ յորձանքին դիմաց, որ հասաւ մինչեւ Հայաստան: Ա՛յո՛: Չէ՞ որ հայրենիքը «քաղաքերում եւ նաեւ սփիւռքահայ արուեստագէտներին»: Ո՞ւր էր հայրենիք եւ հայրենի երաժշտական հասարակութիւն, որ Հայաստանի սերոյն կը չնայէ կուլ տալ նաեւ սփիւռքահայ այս երաժշտական ... մղձաւը, զայն հրաւիրելով իր մէջ: Իսկ Սփիւռքը կը դրաւուէր, տառացիօրէն, մեր «տաղանդաւորներուն» լուսանկարներով: Կը տեսնուէին անոնք մօրուքաւոր եւ պեխաւոր, կամ մօրուքաւոր առանց պեխի, կամ ոչ - մօրուքով ոչ - պեխով, այլ՝ երկար մազերով: Կը տեսնուէին խնդումերես իրենց կարիչ ակռաներով, մինչեւ իսկ չնաւատամներով, կամ ժպտուն, եւ կամ ոչ այս, ոչ այն, այլ՝ երազուն, նայուածքին հորիզոններէն անդին: Կը տեսնուէին գունատիպ, սեւ ճերմակ, մեծ, պզտիկ: Պատերէն սողոսկելով վար, ապակեփեղկերէն դուրս ելլելով, անոնք կը մտնէին նաեւ մինչեւ մեր տուները թերթերու սիւնակներէն, երգարաններու կողքերէն: Եւ ոչ մէկ հականեխիչ զօրու էր անոնց այս արշաւանքին դէմ:

×

Վերջին տարիները մենք զգեզ կը զգանենք ի դիմաց նոր երեւոյթի մը, որ չաւելի չփոթեցնող, ախտասալի է քան զայն նախորդող երեւոյթը: Ամբողջովին ծիծաղաշարժ պիտի դտնէինք զայն, եթէ տգիտութիւնը եւ տգիտեստութիւնը չվերածուէր երգասպանակի, ու ասիկա ճայնալիքներով մուտք չգործէր մեր բնակարաններէն ներս, եւ դեռ՝ մասամբ

թեամբ չըլլում էի դիւղերը և ժողովրդական երգեր ձայնագրում: Երգերի մի մասը հէնց այդ չրջանից են: Դրանցից մի քանիսի գրաւոր հետքերը հին թղթերիս մէջ էին պահպանուել, մի քանիսն էլ յիշողութեամբ եմ վերարտադրել եւ նոյն երգերը դիտցող դիւղացիների միջոցով ստուգել: Մնացած մեծ մասը ձայնագրել եմ վերջին 10 - 15 տարւայ ընթացքում դէպի Ալաշկերտ, Էջմիածին եւ Հայաստանի այլ չրջանները կատարած ուղեւորութիւնների ժամանակ»: Բայց երգերու մեծ մասը Ալաշկերտի, Կարսի, Մշոյ, Բասենի, Սուրմալուի, Վանի, Շատախի, Ալարանի, Արարատեան դաշտի եւ այլ չրջաններու երգեր են:

... «Մանեակ» հաւաքածոն (141 երգ) աչքի կը զարնէ երգերու ծաւալուն մեղեդիներով, բովանդակութեան հարստութեամբ (հոս կան օտարութեան, դիմուորակերպութեան, կատակի եւ այլ երգեր), զգացումներու զանազանութեամբ եւ քնարականութեամբ: Մասնաւոր արժէք կը ներկայացնեն հարսանեկան երգերը, որոնք ունին խոր հնութիւն եւ աշխատանքի երգերը:

«Հայրենի երգեր» հաւաքածոն ամէնէն առաջ հետաքրքրական է անով, որ կը պարունակէ պատմական Հայաստանի կեդրոնական նահանգներէն մէկուն մէջ ստեղծուած ու տարածուած 123 երգեր, որոնք կը կրեն խոր հնութեան կնիքը: Երգերուն մեծ մասը Վասպուրականէն, մանաւանդ Շատախէն են, բայց կան նաեւ Մոկսի եւ Տարօնի մէջ յօրինուած ու տարածուած երգեր:

Հաւաքածոն բաժնուած է երկու մասերու: Առաջինը հայկական դեղջուկ երգերու բաժինն է, ուր խմբաւորուած են ըստ սեռերու՝ վիպական, պանդխտութեան ու սիրոյ, աշխատանքի, ծիսական երգեր, պարերգեր ու կատակերգեր, շուրջպարեր ու ռազմական պարեր: Երկրորդ բաժնին մէջ ամփոփուած են ազգային - հայրենասիրական այն երգերը, որոնք լայնօրէն տարածուած էին պատմական Հայաստանի արեւմտեան գաւառներու մէջ: Անոնց տարածումը պայմանաւորուած էր ԺԹ. դարու վերջաւորութեան եւ Ի. դարու սկիզբը ծնունդ առած արդային - ազատագրական չարժման ծաւալումով: Հոն տեղ գտած ազգային - հայրենասիրական երգերու մէկ մասը յօրինուած է հայ բանաստեղծներու, յատկապէս Ռափայէլ Պատկանեանի (Գամառ - Քաթիպա) բառերով, իսկ միւս մասի բառերու հեղինակները մնացած են անծանօթ, որովհետեւ խուսափած են իրենց մականունները յիշատակելէ՝ թրքական կառավարութեան հետապնդումներէն զերծ մնալու նկատումներով: Ինչ կը վերաբերի ազգային - հայրենասիրական երգերու եղանակներուն, անոնց մեծ մասի հեղինակներն ալ նոյնպէս մնացած են անծանօթ: Այս տեսակէտէն իր դերը ունեցած է ոչ միայն վերոյիշեալ քաղաքական նկատառումը, այլեւ ԺԹ. դարուն եւ Ի. դարու սկիզբը հրատարակուած բազմաթիւ երգարաններուն մէջ պահպանուող աւանդութիւնը, որուն համաձայն երգերու մեղեդիները ընդհանրապէս չէին յիշատակուիր:

Մ. ՄՈՒՐԱԴԵԱՆ

(Շար. 1)

ՏՈՄՍԱԿ

ՄԵՐ «ԷՍՏՐԱՏԱՅԻՆ» ԵՐԳԻՉՆԵՐԸ

Գրեց՝ ԳՐԻԳՈՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ

տեղ չգրաւէր երգարաններուն մէջ, մաս չկազմէր երգահանդէսներու, ուր մեր հասարակութիւնը խուռներամ կը խուժէ խանդավառելու համար «հայ» երգով : Մնաւան այժմ «տաղանդաւոր» երգիչ ըլլալը չէ, այլ՝ «միջազգային հեղինակ - յօրինող մեկնաբան» : Ամէն նորաբոյս կամ արդէն «սիրուած» երգիչ իր մէջ կը զգայ կարողութիւնը դառնալու նոր ... Շարլ Ազնաւուր մը : Ու կը «դաչնաւորւին» երգեր՝ որոնց ճապաղութիւնը կը հաւասարի «հեղինակ - յօրինող - մեկնաբան»ին կոկոզավիզ ինքնաբաւութեան : կը պատահի նաեւ որ «յօրինողը» դառնայ պարզապէս բանաստող մը, ինչպէս հանրածանօթ երգիչի մը պարագային, որուն յօրինումը մեր ժողովրդային երգերու մէկ ընդօրինակումն է : Ամէն պարագայի, մեր նորելուկ երաժիշտները անձեր են, որոնք ընդհանրապէս զուրկ են երաժշտագիտական ուսումէ :

Իսկ բառե՛րը : Ներողութիւն, ըսել կ'ուզէի բանաստեղծութիւնը : Մեր դարաշրջանի գուսանները կը գրեն ... արեւելահայերէն : Բայց ինչո՞ւ. «Արեւելահայերէնով միայն կը ... ներշնչուին», ըսաւ, անոնցմէ մէկը : կը թուի թէ մուսաները աւելի դիւրին կ'այցելեն այդ միջոցով : Ան ինձի հպարտութեամբ ցոյց տուաւ նաեւ իր յօրինած երգերուն բառերը : Մէկը սիրային էր, իսկ միւսը. «Մայրս պատմութիւնը կը պատմէ ու ես զայն բանաստեղծութեան կը վերածեմ», աւելցուց դոհունակութեամբ : Ահա «սիրային»ին առաջին տունը :

Շրջում եմ մոլար
Աչքերուդ սիրահար
Ախ իմ սիրուն հար
Ինձմէ մի հեռանար :

եւ նաեւ երկրորդը՝ մօրը հետ միացեալ հեղինակութեամբ .

Թաղիս աղջիկները սիրասուն
Այտերով կարմրատուն
Ապրում էին ժպտուն
Ամէնքը հայրենի տուն :

Ընթերցողները թող ներեն ինծի, , եթէ այս բոլորէն ետք յանկարծ ես ալ զգամ մուսաներու այցելութիւնը եւ ներշնչուած՝ գրեմ կեանքիս առաջին ոտանաւորը (մեղա՛յ), ու ան ալ՝ ... արեւելահայերէնով (մեղա՛յ մեղա՛յ) : Կ'արտագրեմ առաջին հատուածը.

երբ լսում եմ մեր երգիչների
ձիչերը եւ կանչերը էստրատային,
կամ իրենց ողբերը աշուղական
եւ գոռոցը յեղափոխական,
Զգում եմ իմ հանդարտ ջղերի
ճաքիւնը եւ ճարճատիւնը ամեհի :

ԳՐԻԳՈՐ ՔԼՕՍԼԵԱՆ

«Պայքար»

ԻՔՈՄ

ՀԱՑԿ· ԲԱԺՆԻ ԾՐԱԳԻՐՆԵՐԸ

———×———

ԱՐԱՐԱՏ·

- ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ ՀԱՑ ԱՐԴԻ ԱՐՈՒԵՍՏԷՆ -

Հինգշաբթի փետրուար 17 - Մարտ 3, Պերկամօ, Իտալիա, Մշակութային կեդրոն Ս· Բարդողիմէոս - Պողոտա Պէլոթթի - թիւ 1 :

Հովանաւորութեամբ Իտալիոյ Պերկամօ քաղաքին քաղաքապետարանի եւ Լոմբարտիոյ նահանգապետարանին մշակութային բաժիններու :

Նախաձեռնութեամբ՝ Ի/ՔՈՄ-ի հայկական բաժնի :

ԾՐԱԳԻՐ

Դասախօսութիւն՝ Դոկտ· Ցակոբիկ Մանուկեանի· ընկերաբան· -

ՀԱՑԵՐԸ ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷՋ

Հինգշաբթի, փետրուար 17, ժամը 6-ին (տեղի ունեցած) :

Ցուցահանդէս՝ Դոկտ· ճարտ· Հերման Վահրամեանի :

Բացում·- Հինգշաբթի, փետրուար 17, ժամը 5-ին :

Երաժշտական երեկոյթ, Իրմինգարդ Ցէման՝ թաւջութակ՝ Պախ - Հինդէմիթ - Բազիլ :

Շորեքշաբթի, փետրուար 23, երեկոյեան ժամը 9-ին :

Դասախօսութիւն՝ Պրոֆ· ճարտ· Մարքօ Պրամպիլլա :

Ձեռարուեստի աւանդութիւնը հայկական նկարչութեան մէջ·

Ուրբաթ, փետրուար 25, երեկոյեան ժամը 6-ին : Երաժշտական երեկոյթ, Մուզիքամ քառեակ :

Սօնիկ Զաքերեան (ջութակ), Լուդվիկ Բազիլ (ջութակ), Իրմինգարդ Ցէման (թաւջութակ), Ձէչիլիա Վալլինի (սըրինգ), Սոնիա Կարապետ - Պրամպիլլա (երգ) :

Ներկայացում երաժշտական կտորներ Փականինի, Բազիլ եւ Մոցարթ :

LIVRES REÇUS

ERMAKOV
ARMENIA 1910

Edité par Herman Vahramian, textes de Mario Verdone, photos de D.I. Ermakov, poèmes de Daniel Varoujan (Le chant du Pain), traductions de Odile Deniel, Vahé Godel, Robert Miller.
Imp. TLA, Isola San Lazzaro, Venezia.

×

LE FRUIT DE LA PATIENCE
(mémoires nostalgiques d'un Arménien d'ici et d'ailleurs, fils de Gaïdzag le Zazouratagne, petit fils de Haïgaz dit le Baron, enfant de Vartan, Sauveur d'Arménie)
par Pascal Manoukian
Ed. Le Centurion, Paris 1983

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ԼՈՍ ԱՆՃԼԼԸՍԻ «Ուիլշըր Իվէնթ» սրահին մէջ, Յունուար 30-ին, տօնուած է Հ· Ց· Դ·ի 92-րդ տարեդարձը· կազմակերպութեամբ Արեւմտեան Ամերիկայի կեդրոն· Կոմիտէի: Բացումը կատարած է ընկ· Վազգէն Մատինեան: Հ· Ե· Դ·ի կողմէ խօսք առած է ընկ· Միւրօ Ծան - դաղեան: Բանախօսած են ընկ· Ռապըրթ Ասատուրեան (անդլերէն) եւ ընկ· Ժի - րայր Լիպարիտեան (հայերէն): Գեղարուեստական յայտագրին մասնակցած են Համազգայինի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Սրա Մանաչի, երգիչները Սրա Կիրակոսեան եւ ընկ· Գառնիկ Սարդիսեան :

×

ԼՈՍ ԱՆՃԼԼԸՍԻ «Ֆերահեան» վարժարանի «Ալեսիսեան» սրահին մէջ, Յունուար 22-ին, տօնուած է Հ· Օ· Մ·ի «Անահիտ» մասնաճիւղին 25-ամեակը: Ներկայ եղած են շուրջ 400 հոգի: Ողջոյնի խօսք արտասանած է Մխիթեան տաճենապետուհին՝ Մատլէն Սարգիսեան: Հանդիսութիւնը վարած է Մարօ Մկրտիչեան : Բանախօսած է Բիւզանդ Կոմանեան: Գեղարուեստական բաժնին մասնակցած է երգչուհի Շաքէ Գազանճեան: Ձեռնարկը շարունակուած է խրախճանական մըթնոլորտի մը մէջ, «Հայ Սթարզ» նուագախումբի մասնակցութեամբ :

×

ՊԼՐՕՒԹԻ Ամերիկեան Համալսարանի Էսէմմպլի Հոլի մէջ, Յունուար 30-ին, տեղի ունեցած է Թէքէլեան երաժշտական դպրոցի աշակերտներուն նուագահանդէսը: Ջութակով, դաշնակով եւ կիթառով հանդէս եկած են շուրջ երեք տասնեակ աշակերտներ :

×

ՖԻՐՕՒ-ի «Լեւոն եւ Սոֆիա Ցակոբեան» վարժարանի սրահին մէջ, Յունուար 29-ին, տեղի ունեցած է Հ· Կ· Միութի եւ Հ· Մ· Ը· Մ·ի կազմակերպած ճաշը, Ամանորի առթիւ: Սեղանը վարած է Կ· Ասլանեան: Գեղարդ քհնյ· Պապոլեան վեր առած է զոյգ կազմակերպութեանց դերը գաղութին մէջ: «Շիրակ» նուագախումբը ստեղծած է խանդավառ մըթնոլորտ մը :

×

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ Քառասնից Մանկանց վարժարանի սրահին մէջ, Յունուար 30-ին, տեղի ունեցած է Մ· Իշխանի «Թատերախաղեր» դիրքին ներկայացումը, կազմակերպութեամբ Համազգայինի տեղւոյն մասնաճիւղին: Դասախօսը՝ Տօքթ· Բարգէն Փափազեան, ընդհանուր գիծերով ներկայացնելէ ետք հատորի թատերական երկերը, խօսած է բանաստեղծ, արձակագիր եւ թատերագիր Մ· Իշխանի մասին, հուսկ՝ վերլուծած է «Ծուցափեղկին աղջիկը» թատերախաղը :

×

ԼՈՍ ԱՆՃԼԼԸՍԻ Ս· Նահատակաց Եկեղեցւոյ մէջ, Յունուար 14-ին, տեղի ունեցած է կրօնական - երաժշտական երեկոյթ մը, կրօնական ժողովի կազմակերպած ձեռնարկներու շրջագիծին մէջ: Բացումը կատարած է Վարդան քհնյ· Առաքելեան: Ցայտագրի առաջին բաժնին Սրբուհի Փեհլիվանեան մեկնաբանած է պատարագէն հատուածներ: Ապա, Վաչէ Ա· քհնյ· Նազդաչեան դասախօսութիւն մը տուած է, ներկայացնելով Ցովհաննէս Մկրտիչի կեանքն ու դործը: Երկրորդ բաժնին Արփինէ Փեհլիվանեան եւ Ստեփան Պայրամեան ներկայացուցած են փունջ մը Միջնադարեան տաղեր: Մեկնաբանութիւններուն երդեհնով ընկերացած է Էլիզապէթ Փեհլիվանեան: Փակման իր խօսքին մէջ Թեմին առաջնորդը՝ Եփրեմ Եպիսկ· Թապագեան, գնահատած է երեկոյթը կազմակերպող Վարդան քահանայի եւ Մուշեղ վրդ· Մարտիրոսեանի տարած աշխատանքը եւ վեր առած մը - նայուն արժէքներու կառչելու եւ զանոնք յարդելու անհրաժեշտութիւնը :

×

ՖԻՐՕՒ-ի «Լեւոն եւ Սոֆիա Ցակոբեան» վարժարանի սրահին մէջ, Յունուար 24-ին, տեղի ունեցած է Հ· Մ· Ը· Մ·ի միջ - անդամական հաւաքոյթը, որուն ներկայ եղած են մասնաճիւղի մարզիկները, ծնողքներ եւ բարեկամներ: Բացումը կատարած են Յ· Ալապաչեան (հայերէն) եւ Ց· Եթիմեան (յունարէն) անդրադառնալով Ա.Բ.Ը.Մ·Ը·Մ·ի գործունէութեան եւ դերին: Խօսք առած են յոյն մարզիչներ եւ պատուոյ նախագահ եղբ· Լ· Գայեան: Ապա մեռաղներով պարգեւատրուած են կարգ մը մարզիկներ :

×

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ «Ցակոբ Տէր - Մելքոնեան» սրահին մէջ, Բեմադիր Զօհրապ Եադուպեան ներկայացուցած է ուկրանացի թատերագիր Իղոտոր Շեվոկի «Ազատագային կատակերգութիւնը» թատերախաղը, մասնակցութեամբ Համազգայինի «Լեւոն Շանթ» եւ «Փորձառական թատրոն» միացեալ թատերախումբին: Հեղինակը օգտագործած է արարչագործութեան տուեալներ՝ ըստ Աստուածաշունչի պատկերացումին, պարզելու համար դինք տագնապեցնող հարցերը, որոնք բոնատիրական կարգերուն գործադրած ճնշումներն են՝ ժողովուրդին համար, նոյն այդ ժողովուրդը մեքենայի վերածելու, սարկացնելու համար :

ԵՐՈՒԽԱՆ

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՑԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Ա·

ՄԱՑՐ ԵՒ ՈՐԴԻ

- Իմ մխիթարուհի՛ն, իմ երջանկութի՛ն, աչխա՛րհս, հոգի՛ս... :

Ու մայրը չէր կշտանար դգուելէ, հոտըռնալէ այդ խարտեաշ աղուոր գլուխը որ իր կուրծքին վրայ կ'իյնար այնքան մխիթար, այնքան համբուրելի լքումով մը, ու կը փաթթուէր այդ քնքուշ էակին, կը սիրէր, կը պագնէր զայն, պահ մը կը հեռացնէր՝ բռնած անոր քունքերէն, անոր աչուըներուն կապոյտին մէջ թաղելով իր մայրական անպարագիծ գորովը, անոր մատղաշ էութեանը մէջ լուալով, զովացընելով իր վիշտը, իր վէրքը, ու դարձեալ իրեն քաշելով, աւելի բուռն, աւելի խենթ, աւելի խանդակաթ :

- Ջաւա՛կս, կեա՛նքս, լո՛յսս... :

Վերջն, Գարբիէլ էֆէնտի Մարկոսեան, սեւ քօղին տակէն կանգուն, իր ժպտուն աչուըներովը կը դիտէր այդ աղապատանւոյ դիրկընդխառնումը, ու կարծես երջանկութեան, կարօտի սարսուռ մը կը կայծկլտար իր խաժ բիրերուն խորը :

Հուսկ ուրեմն, տղան ինքզինքը ազատեց մօրը բազուկներէն, թօթուըվեցաւ, վրան գլուխը չտկեց, մազերուն խոպոպները յարդարեց եւ չփացած տղու մը ամբողջ ոգեքիչ բայց տիրական չեչտովը ըսաւ·

- Մամա՛, ինծի ալ պիտի ղրկե՞ս Պ· Կոստանեանին դպրոցը ... դեղին է՛ն հարուստ տղաքը հոն կ'երթան կոր ... Շատ աղէկ վարժապետ է եղեր· ամէն մարդ կը գովէ կոր· Համ՞, մամա՛, ինծի հոն ղրկէ, ես հոն երթալ կ'ուզեմ... այո՛, կ'ուզե՛մ, կ'ուզե՛մ, վերջացուց չաքար ուզող տղեկի մը պէս թղկլալով :

Մայրը տղուն այս լալկան պահանջին վրայ, մէկէնիմէկ լուրջ եւ խոհուն եղած էր, դէմքին նիհար ու ձգտուած դիծերը որ պահ մը ընդլայներ ու կակղացեր էին, նորէն իրենց բնական ուղղութիւնը դտան, տխուր, խոժոռ, ցաւագին :

Ջպատասխանեց :

Բայց տղան մօրը հոդեբանութեանը անծանօթ եւ անտարբեր՝ չարունակեց աւելի պահանջկոտ, աւելի աղմկալի ըլլալ :

- Այո՛, մամա, ես ան դպրոցը պիտի երթամ· Պ· Կոստանեանը մինակ խելացի տղաքը կ'առնէ եղեր· որովհետեւ կը հասկնայ եղեր թէ ո՛ր տղան խելացի է, ո՛րը անխելք... :

Եւ քծինքով մօտենալով մօրը, ու փաղաքշական :

- Մամա, ինծի անոր տար ցուցուր անդամ մը, տեսնենք խելացի՞ եմ :

Մայրը իր երազէն արթնցած, ու քաղցր·

- Ջաւակս, քու խելացութիւնդ քննութեան կարօտ չէ·ատ աչքերը ունեցողը, ատ ճակատը ունեցողը անխելք կ'ըլլա՞յ... :

- Ջէ՛, մամա, չէ՛· տար ինծի ան մարդուն ցուցուր անդամ մը· չատ կ'աղաչեմ ... մամա՛ս, անուշ մամաս... :

Պաղատանքը այնքան անդիմադրելի էր որ մայրը չկրցաւ իր մերժման մէջ յամառիլ·

- Շատ աղէկ, տանիմ, զաւակս, տանիմ ... Ըսէ՛ տեսնեմ, Ռոպէնսոնը լմընցուցի՞ր, Արշակ, հարցուց մաման տրամական երկերը, խօսած է բանաստեղծ, արձակագիր եւ թատերագիր Մ· Իշխանի մասին, հուսկ՝ վերլուծած է «Ծուցափեղկին աղջիկը» թատերախաղը :

×

ԼՈՍ ԱՆՃԼԼԸՍԻ Ս· Նահատակաց Եկեղեցւոյ մէջ, Յունուար 14-ին, տեղի ունեցած է կրօնական - երաժշտական երեկոյթ մը, կրօնական ժողովի կազմակերպած ձեռնարկներու շրջագիծին մէջ: Բացումը կատարած է Վարդան քհնյ· Առաքելեան: Ցայտագրի առաջին բաժնին Սրբուհի Փեհլիվանեան եւ Ստեփան Պայրամեան ներկայացուցած են փունջ մը Միջնադարեան տաղեր: Մեկնաբանութիւններուն երդեհնով ընկերացած է Էլիզապէթ Փեհլիվանեան: Փակման իր խօսքին մէջ Թեմին առաջնորդը՝ Եփրեմ Եպիսկ· Թապագեան, գնահատած է երեկոյթը կազմակերպող Վարդան քահանայի եւ Մուշեղ վրդ· Մարտիրոսեանի տարած աշխատանքը եւ վեր առած մը - նայուն արժէքներու կառչելու եւ զանոնք յարդելու անհրաժեշտութիւնը :

×

ՖԻՐՕՒ-ի «Լեւոն եւ Սոֆիա Ցակոբեան» վարժարանի սրահին մէջ, Յունուար 24-ին, տեղի ունեցած է Հ· Մ· Ը· Մ·ի միջ - անդամական հաւաքոյթը, որուն ներկայ եղած են մասնաճիւղի մարզիկները, ծնողքներ եւ բարեկամներ: Բացումը կատարած են Յ· Ալապաչեան (հայերէն) եւ Ց· Եթիմեան (յունարէն) անդրադառնալով Ա.Բ.Ը.Մ·Ը·Մ·ի գործունէութեան եւ դերին: Խօսք առած են յոյն մարզիչներ եւ պատուոյ նախագահ եղբ· Լ· Գայեան: Ապա մեռաղներով պարգեւատրուած են կարգ մը մարզիկներ :

×

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ «Ցակոբ Տէր - Մելքոնեան» սրահին մէջ, Բեմադիր Զօհրապ Եադուպեան ներկայացուցած է ուկրանացի թատերագիր Իղոտոր Շեվոկի «Ազատագային կատակերգութիւնը» թատերախաղը, մասնակցութեամբ Համազգայինի «Լեւոն Շանթ» եւ «Փորձառական թատրոն» միացեալ թատերախումբին: Հեղինակը օգտագործած է արարչագործութեան տուեալներ՝ ըստ Աստուածաշունչի պատկերացումին, պարզելու համար դինք տագնապեցնող հարցերը, որոնք բռնատիրական կարգերուն գործադրած ճնշումներն են՝ ժողովուրդին համար, նոյն այդ ժողովուրդը մեքենայի վերածելու, սարկացնելու համար :

ղուն ուշադրութիւնը ուրիշ նիւթի վրայ դարձնել ուզելով :

- Ա՛խ, մամա՛, բացագանչեց Արշակ աչքերը մէկէնիմէկ խանդավառ, դէմքը զմայլական· Ռոպէնսոնը ի՛նչ քաջ մարդ է· Ուրբաթ գերիին հետ վայրենիներուն դէմ կռուեցաւ եւ փախցուց զանոնք՝ գերիները ազատելով· ա՛հ, ի՛նչ սքանչելի բան է, մամա ... որքան կ'ուզէի Ռոպէնսոն մը ըլլալ· խոշոր չոգենաւ մը նստէի, մեծ ծովերուն մէջ փոթորիկի բռնուելով ընկղմէինք, մինակ ես ազատէի, ամայի կղզի մը ելլայի, հոն լամաներ գտնէի, մորթէի հագուստներ հագնէի, մանուկ մը ունենայի ինծի ընկեր, եւքը մարդակերները գային, հրացանը ձեռքս անոնց վրայ յարձակէի, պո՛մ, պոմ ... ամէնքն ալ փախչէին, Ուրբաթ գերին ազատէի ... Ուրբաթ գերի՛ն, քա՛հ, քա՛հ, քա՛հ...

Ու տղան սկսաւ բարձր քրքիջներ արձակել, պահ մը դադրեցնելով իր շարժումները զրս ըրած էր անմահ մենակեացին կեանքին դրուագները յիշելու եւ զանոնք բաղձալու միջոցին :

- Ուրբաթ գերին, ա՛խ, մամա, ան ի՛նչ թօհաֆ մարդ է, չարունակեց տղան խընդալով ու չարժակելով ձեռքերը խաչած ջուրին մէջ խորթեց ... վա՛յ, վա՛յ, վա՛յ... :

(Շար· 5)

Տէր եւ Տիկին Օհաննէս Եաղճեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Եաղճեան, Տէր եւ Տիկին Մխիթ Շըվալիէ ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր եւ մեծ - հօր՝

ՄԱՏԹԷՈՍ ԵԱՂՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Փետր. 20-ին, 80 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի Փետր. 24, ժամը 15·30ին Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին եւ մարմինը կը փոխադրուի Իսիի պերճպ մանատունը (rue du Général Leclerc)*:*

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷԼ. - Այրի Տիկին Վիքթորիա Մկրեան, Քրէտերիք Տալաքիւբէեան, Այրի Տիկին Շաքէ Գրիգորեան եւ աղջիկը Տէր եւ Տիկին Ժաք Գրիգորեան չնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, դրւոր, Ծաղկեպատկով եւ փոխան Ծաղկեպատկի նուիրատուութիւններով մասնակից եղան իրենց խոր սուգին իրենց սիրեցեալ աղջկան, մօր, քրոջ, մօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ԱԼԻՍ ՄԿՐԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

Նաեւ այս առթիւ կը ծանուցանեն թէ քառասունքի հոգեհանգստեան պաշտօնը կը կատարուի Փետրուար 27, Կիրակի, Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին:

Ի գիտութիւն իր յիշատակը յարգողներուն:

Այս տխուր առթիւ Տիկին Վիքթորիա Մկրեան 200 Ֆ. կը նուիրէ իր սիրելի «Ցառաջ»ին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ՄԱՋի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները ընդհանուր ժողովի, Զորեքշաբթի, Փետրուար 23, ժամը 15-ին Մչակոյթի Տան մէջ:

Շատ կարեւոր օրակարգ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Մաչի Անիէռ - Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է ընկերուհի Պուրմայեանէ 100 Ֆ. իր ամուսինին մահուան տարեդարձին առթիւ:

×

Մարսէյլի Սահակ - Մեսրոպ Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը Դեկտեմբեր ամսուան ընթացքին ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները. -

Վռամ Կրիկորեանի մահուան Ա. տարելիցի հոգեհանգստին. - Այրի Տիկին Շաքէ Կրիկորեան 500 Ֆ., 500 Հ. Բ. Ը. Մ.եան, 500 Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին, Տիկին Վիքթորեան 200, Ժագ Կրիկորեան 500 Ֆ.: Եղիազար Գիզիրեանի մահուան առթիւ՝ Տէտէեան եւ Գիզիրեան ընտանիքներ Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին 200 Ֆ.: Հանգուցեալ՝ Ալեանաֆեանի հոգեհանգիստին իր ամուսինը Գլօռ Գուրթուա 1000 Ֆ.: Վաղամեռիկ՝ Փոքրիկն՝ Անի Աշըգեանի մահուան Ա. տարելիցի հոգեհանգիստին՝ Տիկին Միչել Եավէր Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին 100, Տիկին Ն. Կիւլլիւտէրէ 50, Զիլիեան 100 Ֆ.:

(Շար.)

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՄԱՐՍԷԼ. - Տէր եւ Տիկին Պ. Վարժապետեան մէկ տարեկան «Ցառաջ» կը նուիրեն Տէր եւ Տիկին Լեւոն Փաշապէզեանի (Ռիյէօ - լա - Փափ) իրենց ամուսնութեան առթիւ:

CENTRE CULTUREL

ST. MESROB

10 bis, Rue Thouin — 75005 Paris

Jeudi 24 Février à 20 h. 45

CONFERENCE

Mme BERNADETTE MARTIN-HISARD :
Les Arméniens et les Arabes du 7ème au 10ème siècle.

Un repas est prévu à 19 h. 30

ՔԱՀԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ Մանկապարտէզի առաջին քահին օրհնութեան արարողութիւնը՝ Փետրուար 27-ին, ժամը 12·30-ին:

22-24-26, rue de l'Egalité, Issy-les-Moulineaux

Բարձր հովանաւորութեամբ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Եւ Իսիի քաղաքապետ Անդրէ Սանթինիի ներկայութեամբ:

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏ. 27, ԺԱՄԸ 15-ԻՆ

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԵԼԻՔՆԵՐԸ

(Օփէրէք)

Կը ներկայացուի Պօմոնի եկեղեցւոյ վից սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ՝ կապոյտ Մաչի տեղւոյն մասնաճիւղին վարչութեամբ՝ դերասան Թրադոյի:

Տոմսերու համար դիմել՝ վարչութեան անդամուհիներուն:

COMMUNIQUÉ

Madame Béatrice Kasbarian-Bricout prie les souscripteurs à «l'Arméno-Cilicie, le Royaume Oublié» de bien vouloir la contacter au 45, allée Nicolas-Carnot, 93340 Le Raincy

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Գրական եւ Գեղարուեստական Յեղափոխ՝

Նուիրուած՝

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵԻԱԿԻ

Կիրակի, Փետրուար 27, ժամը 16-ին:

Բարեգործականի Ալէք Մանուկեան Մշակութային Կեդրոն
118, Գուրսէլ փողոց, 75017 Փարիզ:

Կը նախագահէ՝
ԱՒԵՏԻՍ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ

Բանախօս՝
ԿԱՐԻԿ ՊԱՄՄԱՃԵԱՆ

«Անդրանիկ Զանգակատուն» համապատասխան երաժշտութեան ընկերակցութեան կ'արտասանէ՝
Մարիէթթա Մանուկեան

Երեւանի Կոմիտաս երաժշտանոցէն հրաւիրուած:

Մուտքը ազատ է:

Patrick ALECIAN
PSYCHANALYSTE

titulaire d'un diplôme d'Etat de docteur en médecine, annonce l'ouverture de son cabinet de consultation en psychothérapie **sur rendez-vous — soit en entretien individuel, soit en entretien familial.**

64, AVENUE FELIX FAURE
TEL. 554 - 79 - 30 75015 PARIS

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour sa colonie de vacances de JUILLET et AOUT 1983

Infirmière ou étudiant en médecine (4ème année), cuisinier, aide - cuisinier, moniteurs(trices), coursier

Ecrire : **Croix Bleue des Arméniens de France 17, rue Bleue, 75009 Paris**

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

9. Rue de Madrid — 94140 Alfortville

RENCONTRE avec Jean-Pierre RICHARDOT à l'occasion de la sortie de son livre :

« ARMENIENS QUOI QU'IL EN COUTE »

vendredi 25 février à 20 h. 45

LE YAN'S CLUB
présente
—=—
Le Yan's Club
aura le plaisir de vous recevoir
à l'exposition des œuvres
du peintre

MUTAFIAN

ainsi qu'à la présentation
de son livre réalisé
par le fils de l'artiste
Claude MUTAFIAN

le vendredi 25 février
à partir de 20 heures

Dîner à 22 heures sur réservation
5, avenue Reille, 75014 Paris
tél. 589 - 20 - 48

LA JEUNESSE DU PARTI HENTCHAK «NAZARPEK»

organise une

— *Soirée Dansante* —

à l'occasion de **«VARTANANK»**

DIMANCHE 27 FEVRIER à partir de 18 h. 30
à la discothèque
ELDORADO
4, boulevard de Strasbourg, m° Strasbourg - St.-Denis

BUFFET FROID **BAR** **Entrée : 50 F**
RESERVATIONS : 874 - 24 - 65 — 770 - 38 - 63

52-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՑ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ

Մասնակցութեամբ փարիզեան, Ալֆորվիլի եւ Լիոնի չրջաններուն Գայլիկ, Թեւիկ, Սկաուտ, Արենոյշ եւ Երէց խումբերուն:

Կիրակի Մարտ 6, կէսօրէ վերջ ժամը 14·30-ին:

SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, rue Saint-Dominique, Paris 7e (métro Invalides)

Նուիրուած սկաուտական չարժման հիմնարկութեան 75-րդ տարեդարձի տարիին վերջաւորութեան, ներկայութեամբ Փարիզի Ֆրանսական սկաուտական միութեանց պետերուն եւ խումբերուն:

Հայկական եւ սկաուտական խնամուած յայտագիր, հայերէն ներկայացում, հայկական պարեր, զուեչտներ, խմբային ներկայացումներ, երգախառն պատկերներ եւ սկաուտական խաղեր, եւ նուագ:

Պիւֆէ:

Մուտք 35 Ֆ.:

Երախաներուն մուտքը ձրի է:

PROMOTION EXCEPTIONNELLE

ALLER **26 mars**

PARIS
ATHENES
PARIS

RETOUR **2 avril**

VOL SPECIAL

1300 FF

INSCRIPTIONS :

ANITA TACHDJIAN **ARPI BODURYAN**
au 296 37 70

*

POUR TOUT AUTRE RENSEIGNEMENT ET SEJOUR EN GRECE
DEMANDEZ NOTRE BROCHURE **« LA GRECE A LA CARTE »**
AUPRES DE : **VOYAGES VACANCES AU SOLEIL**
5, PLACE ANDRE MALRAUX
75001 PARIS
TEL. 296 - 37 - 70

Lic. 1539

ՅՈՒՆԱԿԱՆ ՋԱՏԻԿԸ ԱԹԷՆՔԻ ՄԷՋ
ԱՊՐԻԼ 29ԷՆ 8 ՄԱՅԻՍ

Fêtes Pascales grecques à Athènes

DU 29 AVRIL AU 8 MAI

VOYAGE ORGANISE PAR LA CROIX BLEUE, SECTION LYON

Aller retour par avion — Séjouur de 9 jours dont 6 en demi-pension
Visites guidées des iles et monuments — 3 soirées folkloriques typiques
PRIX : 3100 F

Pour renseignements et inscriptions, téléphoner :
dans la journée : 888 - 92 - 51 — 233 - 72 - 45
après 20 heurs 30 : 854 - 22 - 93

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
24
JEUDI
24 FÉVRIER
1983

LE NUMERO: 2.50 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ: 180 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 400 Ֆ. - Հատը: 2,50 Ֆ.

58ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.378 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 58e ANNÉE — No 15.378

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԱՖԱԹ ՊԱԿԻ նախագահ վերընտրուեցաւ, անգամ մը եւս հաստատելով իր դիրքը պաղեստինեան չարժումներու որպէս միակ պատգաւոր: Ասիկա կը նշանակէ նաեւ, որ չափաւոր գիծը յաղթած է եւ բանաձեւ մը քուէարկուած, որու համար «իրատես» որակումը տրուած է: Բանաձեւը, ի հարկէ, կը մերժէ Ռեկըն ծրագիրը նկատել որպէս ընդունելի հիմ պաղեստինեան հարցի արդար եւ տեւական կարգադրութեան, բայց բաւական ճկուն դարձուածք է քանի «անընդունելի» չէ նկատուած: Պաղեստինցիք կ'ընդունին նաեւ չրջանի բոլոր պետութեանց դոյութեան իրաւունքը, այլ խօսքով՝ նաեւ Իսրայէլի:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ զինուորական իշխանութիւնները կարգի հրաւիրեցին քաղաքական նախկին դէմքեր եւ լրագրողներ, որոնք հակում ունին քաղաքական գործունէութիւն մը կրկին մէջտեղ բերելու: Հրահանգ տուած են զինուորական օրէնքին գործադրութեան պատասխանատուներուն, որ իրենց ունեցած բոլոր միջոցները ի գործ դնեն արգելք հանդիսանալու համար քաղաքական որեւէ գործունէութեան, յորչափ «կուսակցութեանց վերաբերեալ օրէնքը» չէ քուէարկուած սահմանադրական ժողովին կողմէ եւ վաւերացուած «Ապահովութեան Ազգային Խորհուրդին»: Կարգի այս հրաւէրը հետեւանք է կարգ մը թերթերու, ի շարս որոնց «Թէրճիւման»ի (աջ) յօդուածներուն այդ օրինագիծին մասին եւ նախկին վարչապետ Սիւլէյման Տէմիրէլի մէկ անպաշտօն յայտարարութեան, ըստ որուն տրամադիր է համախմբումի մը մասնակցելու զինուորականներուն դէմ պայքարելու համար:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ելմտական նախարարը՝ ժաք Տըլոր յայտնեց թէ Ֆրանսայի պարտքը 1982-ին 8,8 միլիառ տոլար էր, ինչ որ, նախարարապետէն եառ, հետքումն է այն չչուկներուն, ըստ որոնց 20-էն 25 միլիառ էր:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ձիւնէն կառքերու մէջ մեռածներու թիւը 49 էր, առջի օր, բայց վերջնական բնոյթ չունէր, քանի դեռ բազմաթիւ կառքեր կան ձիւներու մէջ թաղուած եւ կրնայ ըլլալ նաեւ որ մարդ ըլլայ մէջը: «Մոնտ» կը խորագրէր, այս առթիւ, «Նոյնիսկ ձիւնամրրիկները քաղաքական են», քանի որ մեղադրուած Լիբանանեան ուժերը (որ չեն նախատեսած ազէտը եւ ճամբաները գոցած) կ'ամբարիշտ թէ այդ ճամբան իրենց հակակշռին տակ չէ: Ճիշդ է որ Դամասկոս-Պէյրութ կառուցին սուրիական-պաղեստինեան ուժերու ձեռքն է՝ արեւելեան կողմը եւ իսրայէլեան ուժերու՝ արեւմտեան: Մնաց որ, ինչպէս գրեցինք արդէն, Սուրիացիք ալ մերժած են բազմազեան ուժերուն օգնութեան փութալ, անոնց արգիլելով իրենց գօտին մտնել, նոյնիսկ առանց զէնքի: Օռիան-լը-ժուս դառնութեամբ կը խորհրդածէ «այս բնական աղէտը, որ կը թաղէ, կը կղզիացնէ եւ կը մեռցնէ, կը վերածուի մեր խոր թշուառութեանց յայտնաբերողի, վարչութեան մը աննախատեսութեան կը միանայ անհանդուրժելի բաժանում մը, որ խորհրդանչական քաղաքականութեան նախապատուութիւն կուտայ մարդասիրական ամէնէն բացայայտ նկատումներուն վրայ: Ցանուն «ներկայութեան այդ հաստատումին» ուղղուած Լիբանանեան էութեան դէմ իսկ, սուրիացի զինուորներ արգիլեցին արեւմտեան զինուորականներուն, որ ձիւնին մէջ, հոգեվարք Լիբանանցիներու օգնութեան հասնին, մինչ իսրայէլացի զօրավար մը - Էյթան - միայն քաղաքականօրէն չահագործելու մասին մտածեց, Լիբանանը հարուածող նոր դժբախտութիւնը»:

ԱՆԳԱՐԱՑԻՆ հասած լուրերու համաձայն հինգ օրուան մէջ 9 հոգի մեռած է ձիւն-ձմեռէն:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՓԵՏՐ. 14 - 17)

ԱԼԵՈՇԱ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ ԼԱՒԱԳՈՑՆ ԲԵՐԴԱՊԱՀՆԵՐԷՆ

«Ֆութպոլ - Հոքէյ» չաբաթաթերթը ամէն տարի կը հրատարակէ ցանկը այն մարզիկներուն, որոնք առնուազն 100 կոլ նչանակած են Խորհ. Միութեան ախոյեանութեան, բաժակի, եւրոպական բաժակի մրցաշարքերուն, ինչպէս նաեւ այն բերդապահներուն՝ որոնք առնուազն 100 խաղ աւարտած են առանց կոլ ձգելու: Այս վերջին տեսակի ցանկը կը գլխաւորէ Լեւ Եաշին, որ 326 հանդիպումներէ 160 անդամ դաշտէն հեռացած է առանց կոլ ձգելու իր բերդէն ներս: Եւգենի Ռուդակով, որ տարիներ բերդապահը եղած է Կիեւի «Դինամօ» խումբին, 258 խաղերէ 143-ը աւարտած է առանց կոլի, Անճոր Կավազաչվիլի, որ բերդապահը եղած է Թիֆլիսի «Դինամօ»ի, Մոսկուայի «ԸՍՊարտակ»ի եւ «Տորպեդօ»ի, 274 անգամ մանակցած է մրցումներու, որոնց 129-ի ընթացքին իր բերդը անառիկ պահած է: Վորոշիլովգրադի «Զարիա»ի բերդապահ Ալեքսանդր Տկաչենկօ 328 խաղերէն 118-ը աւարտած է առանց կոլի: Այս ցանկի հինգերորդ տեղը կը գրաւէ Ալեոշա Աբրահամեան, որ 1971 - 1975 թուականներուն լաւագոյնս կը պաշտպանէր «Արարատ»ի բերդը: Ծանօթ է, որ Ալեոշա Աբրահամեան «Արարատ»ի հետ դարձած է Խորհ. Միութեան ախոյեան: Ան երկու անգամ չահած է խորհրդային բաժակը: Ըստ վիճակագրութեան, Ալեոշա Աբրահամեան 276 խաղերէն 116-ը աւարտած է առանց կոլի: Ներկայիս 33 տարեկան Ա. Աբրահամեան մարզիչ է ոտնակնդակի մանկապատանեկան դպրոցը: Կը զբաղի նաեւ իրաւարարութեամբ:

×

ՅԱԿՈԲ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍԸ ՎԻԼՆԻՒՍԻ ՄԷՋ

Վիլնիւսի մէջ բացուած է Յակոբ Յակոբեանի նկարներու ցուցահանդէսը, ուր ներկայացուած են 60 կտաւներ՝ բնանկար, ջրանկար, նաթիւ-մոռթ եւայլն: Բացումին ներկայ եղած են Լիթուանիոյ Նկարիչներու Միութեան նախագահը՝ Կոնստանտինաս Բոգդանաս, դիմանկարչի վարպետ Վիտաուտաս Յիւպլիյաուսկաս եւ բանաստեղծ Էդուարդաս Մեժելայտիս, որոնք խօսք առնելով դրուատած են Հայաստանի ծանօթ նկարիչներէն Յակոբ Յակոբեանի արուեստը: Երեւանի Մարտիրոս Սարեան թանգարանի տնօրէն Շահէն Խաչատրեան, որ ներկայ եղած է բացման, լուսապատկերներու ցուցադրութեամբ խօսած է Հայաստանի հին ու արդի արուեստին մասին:

×

ՆՈՐ ԳԻՐՔ ՄԸ՝ ՀԱՑ - ՎՐԱՑԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ԿԱՊԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Հայաստանի «Գիտելիք» ընկերութիւնը լոյս ընծայած է Գէորգ Մադոյեանի «Հայ եւ վրաց ժողովուրդների բարեկամութեան մարմնաւորումը գրականութեան մէջ» գրքոյկը, որ արդիւնքն է բանասիրական պրպտումներու: Տարիներ աշխատելով Երեւանի Չարենց թանգարանը, հեղինակը կարելիութիւն ունեցած է օգտըւելու անուանի գրողներու անձնական դիւաններէն, պարբերական մամուլէ եւ փաստագրական բազմաթիւ նիւթերէ: Գէորգ Մադոյեան կը նչէ, թէ ԺԹ. դարու ծանօթ դէմքերէն ըմիչկ Գէորգ Հախվերդեան, որ առաջին յայտնաբերողը եղած է Սայաթ Նովայի «Դաւթար»ի, ժամանակին լրջօրէն զբաղած է հայ-վրացական բանասիրական կապերով: Անոր անտիպ աշխատութեան մէջ, որ կը կոչուի «Նիւթեր Վրաստանի պատմութեան համար», ամփոփուած են հայ պատմիչներու վկայութիւնները հայ-վրացական պատմական ու մշակութային փոխ-յարաբերութիւններու մասին:

×

ՍՈՒՐԷՆ ԱՂԱԲԱԲԵԱՆԻ «ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑ» ԳԻՐՔԸ ՌՈՒՍԵՐԷՆ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ

Մոսկուայի «Սովետսկի Պիսատել» («Սովետական Գրող») հրատարակչական-ը լոյս ընծայած է փրոֆ. Սուրէն Աղաբաբեանի «Եղիշէ Չարենց» երկհատոր մենագրութեան համառօտուած դիրքը, ռուսերէն: Հեղինակը իր մենագրութիւնը չարադրած է Չարենցի երկերու մանրամասն ուսումնասիրութեան հիման վրայ: Չարենցի վաղ շրջանի գործերը վերլուծելու առեն հեղինակը կուտայ նաեւ Տէրեանի ու Մեծարենցի գործերուն մեկնութիւնը, իբրեւ կարեւոր ու հիմնական աղբիւր:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՆՑԵԱԼԻ ՀԵՏՔԵՐՈՒՆ ՎՐԱՑ

×

Աչքս բացած օրէս ի վեր կը լսեմ զայն: Լսեցի երբ երախայ էի, լսեցի երբ պատանի դարձայ, լսեցի երբ չափահաս եղայ: Անխուսափելի է: Ամէն անգամ որ խօսակցութեան մը վրայէն օրուան դէպքերուն եւ անփառունակութեան առուները պիտի անցնի, պիտի պտնուի մէկը որ ձեռքերը երկինք պիտի բարձրացնէ եւ յուսահատօրէն պիտի արտասանէ զայն.

- Ի՛նչ օրերու մնացինք:

Եթէ խորհիք, զարմանալի է: Մարդկային ընկերութիւնը ամէն օր քիչ մը եւս կը յառաջդիմէ, քաղաքակրթութիւնը հսկայաքայլ կը տարածուի ամէն կողմ, դիւութիւնը խելքի պտոյտ պատճառող խոյանքներ կ'ընէ, մեր բնակարանները կը լեցուին նորանոր գիւտերով եւ հանգըստաւէտութիւնով, մարդոց կեանքը կ'երկարաձգուի, հաճոյքի ժամերը կ'ընդարձակուին, աչխատանքը կը թեթեւնայ, հանդստեան թոչակները կը ստացուին, ընկերային առողջապահութեան դրութիւններ կը կիրարկուին, տարեկան արձակուրդներ կը չահուին, եւ այս բոլորէն վերջ, դիմացս ելլող առաջին անձը յուսահատօրէն վեր կը բարձրացնէ թեւերը եւ կը մրմնջէ.

- Ի՛նչ օրերու մնացինք:

Այո՛, մանկութեանս օրերէն ի վեր կը լսեմ զայն: Եւ քանի տարիքս կ'առնեմ այնքան աւելի յաճախ կը լսեմ զայն, կը տեսնեմ նաեւ որ ոչ ոք առարկութիւն ունի այդ նախադասութիւնը արտասանողին դէմ: Ընդհակառակն, կը բաւէ որ մէկը գլուխը ալ ու ձախ չարժելով ըսէ.

- Վա՛խ վախ, վախ, ի՛նչ օրերու մնացինք:

Դիմացինը անմիջապէս կը կրկնէ.

- Այո՛, ի՛նչ օրերու մնացինք:

×

Անտարակոյս ես չեմ որ համակարծիք պիտի չըլլամ այսպիսի հաստատումի մը: Հեռո՛ւ ինձմէ: Թէեւ չեմ կրնար ըսել, որ աւելի լաւ պիտի ըլլար ասկէ երկու հարիւր, երեք հարիւր տարի առաջ ապրած ըլլալ, կամ պնդել՝ թէ 1700-ական կամ 1800-ական թուականներու մարդիկը ամէն օր փառք կուտային իրենց ապրած օրերուն, բայց գոնէ կրնամ անվարան հաստատել թէ «այսօր»ը փնտռել կուտայ «երէկ»ը: Հին արուեստագէտները, հին վարպետները, հին աչխատաւորները, հին արհեստաւորները որքա՜ն չարքաչ էին, հին ճարտարապետները որքան զարդ ու արուեստ կը դնէին իրենց շինութիւններուն մէջ, հին կահագործները որքան որակաւոր եւ որքան դիմացկուն կարասի կը չինէին, հին տպարանները իրենց հազար անգամ աւելի նախնական մեքենաներով որքան գեղեցիկ տպագրութիւն կ'ընէին, հին գրչի մարդիկը որքան դանդաղ ու բծախնդիր աչխատանք կը տանէին, որքան խորունկ կը քննէին իրենց նիւթերը հրատարակելէ առաջ: Հին գործիքներն ու խաղալիքները որքան դիմացկուն էին: Այսօր մնացա՞ծ են այդ վարպետները, արհեստաւորներն ու աչխատաւորները, հակառակ որ մեր օրերու վարպետներն ու արհեստաւորները իրենք զիրենք հազար անգամ աւելի բարձր կը տեսնեն եւ հազար անգամ աւելի լաւ կը վարձատրուին, հազար անգամ աւելի վատորակ եւ դիւրաբեկ ծառայութիւն մը բերելու համար:

Գալով մեր փոքր ածուին...: Գիր, գրականութիւն, մչակոյթ, լեզու, մամուլ...: Որքան զօրաւոր ջիղ ունենալու ենք մեր օրերու անփառունակ կացութիւնը բաղդատել յանդգնելու համար քանի, երեսուն, քառասուն տարի առաջուան պատկերին հետ:

×

Անցեալ օր մեր եկեղեցիներէն մէկուն բանկալին մէջ կրկին կը խօսէինք մեր ցաւերուն եւ նահանջներուն մասին: Հոն էր նաեւ հանրային գործիչի յաւակնութիւններով մէջտեղ ինկած խեղճ մը, որ ոչ երեք բառ կրնայ քով-քովի բերել, ոչ ալ երկու բառ կրնայ անսխալ գրել: Երկար մտիկ ըրաւ սրտցաւ խօսակիցներուն ըսածը եւ ի վերջոյ միջամտեց.

- Մ՛հ. ըսաւ ինչ օրերու մնացինք:

Չկրցայ զսպել խնդուքս:

- Ինչ օրերու մնացինք իսկապէս որ դուն անգամ կը յանդգնիս «ինչ օրերու մնացինք» ըսել, մտածեցի անոր նայելով:

Ռ. Հ.

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԱԶՆԻԻ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

×

1981 Հոկտեմբերէն ի վեր *«Յառաջ»* անփոփոխ պահեց բաժանորդագրութեան թէ հատավճառութեան իր սակերը հակառակ այն յարաճուն յաւելումներուն զոր կրեց, մանաւանդ վերջին 6 ամիսներու ընթացքին՝ թուղթի, թերթի առաքման, աշխատավարձի, ընկերային տուրքերու, մելանի, ելեկտրականութեան եւայլն, եւայլն, 20-էն 25 առ հարիւր հատմեմատութեամբ: Դժբախտաբար վարչութիւնը անկարելիութեան մէջ է շարունակելու թերթիս կանոնաւոր հրատարակութիւնը նոյն պայմաններու մէջ: Տեղական օրաթերթերը, նոյն ժամանակաչրջանին մէկէ աւելի յաւելումներ կատարեցին արդէն:

Մարտ 1-էն սկսեալ *«Յառաջ»*ի հատավճառի գինն է 3 Ֆ.: Բաժանորդագրութեան սակը պիտի ջանանք անփոփոխ պահել, առաւելագոյն մինչեւ Մայիս 1:

Մեր բաժանորդներէն ջերմապէս կը խնդրենք դիւրացնել վարչութեան գործը կանոնաւոր վճարումներով, օգտուելով ներկայ սակերէն:

Շնորհակալութեամբ

Վարչութիւն *«ՅԱՌԱՋ»*ի

ԱՐԵՄՏԱՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Բ.

Արեւմտահայ ժողովրդական երգի ամէնէն հարուստ գանձարանն է Մ իհրան Թումաճանի «Հայրենի երգ ու բան» հատորը:

Ա. Աշխարհամարտէն ետք Կոմիտասի աներեւոյթ ստուերը կը սաւառնէր Պոլսոյ հայ գրական շրջանակներուն վրայ, ոգեշնչելով երիտասարդ գրագէտներ, որոնք կ'ուզէին ներկայացնել հայ ժողովուրդի կեանքը, անոր հոգեբանութիւնը, անոր ցաւերն ու երազները: Ասոնցմէ մէկն ալ Մ իհրան Թումաճանն էր, որ 1919-ին կը հրատարակէր իր առաջին գործերը՝ «Ցաւագին գիրեր» եւ «Ցաւագին պատմութիւններ»:

Մ. Թումաճանի հատորը կը պարունակէ 40 երգ ու բան, որոնք ժողովրդական երգիչներու բերնէ ուղղակի գրի առնուած են: Ասոնցմէ 15-ը Կարսի կողմերէն են, 15-ը՝ Վասպուրականէն, 10-ը՝ Տարօնէն:

Ինչպէս կը տեսնուի, Թումաճան ամէնէն աւելի ուշադրութիւն դարձուցած է Կարսի կողմերուն, որ ամէնէն հարուստ շրջանն է հայկական երգի տեսակէտէ: Ասոր պատճառը այն է, որ Կարսի շրջանը ամէնէն աւելի ապահով եղած է հայկական երգերու պահպանման տեսակէտէ: Ուրիշ շրջաններու մէջ, ինչպէս Վասպուրականի մէջ, ուր հայ ժողովուրդը ամէնէն աւելի ենթարկուած է կոտորածներու եւ տեղահանութիւններու, հայկական երգերը մեծ մասամբ կորսուած են:

Մ. Թումաճանի հատորի մէջ կան որոշ քանակութեամբ թրքերէն խառն կամ զուտ թրքերէն լեզուով երկեր, որոնք արդիւնք են Թուրքիոյ բռնապետական վարչակարգի ի գործ դրած ազգային քաղաքականութեան, երբ թրքերէնը պարտադրուած է հայերուն եւ Թուրքիա բնակող օտար ժողովուրդներուն: Սակայն այդ երգերը իրենց բովանդակութեամբ կը ցոլացնեն հայկական բարքերն ու կենցաղը եւ անոնց ազգային պատկանելիութիւնը որեւէ կասկածի տեղի չի տար: Նոյնիսկ զուտ թրքերէն երգուած այդ երգերու բովանդակութիւնը կը ներկայացնէ հայկական կեանքն ու բարքերը՝ մկրտութիւն, թաղում, ուխտագնացութիւն, հայկական զանազան ծիսեր, յատկապէս հարսանեկան աւանդական ծէսեր:

... Մ իհրան Թումաճանի «Հայրենի երգ ու բան» հատորի այս առաջին մասը կը պարունակէ զուտ ժողովրդական երգեր եւ բաժնուած է հինգ հատորի: Անոնցմէ առաջինը արդէն լոյս տեսած է, իսկ միւս հատորները հեղինակի մահէն ետք կը պատրաստուին տպագրութեան: Երկրորդ մասին մէջ պիտի առնուին ազգային - հայրենասիրական այն երգերը, որոնք յօրինուած են ազգային զարթօնքի աւելի քան հարիւր տարուան ընթացքին եւ կը ցոլացնեն հայ ժողովուրդի կեանքին մէջ տեղի ունեցած քաղաքական դէպքերը: Այդ երգերը յօրինուած են Արեւելեան եւ Արեւմտեան Հայաստան, ինչպէս նաեւ հայկական մօտ ու հեռաւոր գաղութներու մէջ: Անոնք արտայայտած են ժողովուրդին ըղձերն ու զգացումները եւ նպաստած ազգային ազատագրութեան գաղափարներու տարածման: Մեծ մասամբ անոնք յօրինուած են հայ բանաստեղծներու լաւագոյն գործերուն հիման վրայ, որոնք ծառայած են ժողովուրդի ազգային ինքնագիտակցութեան արթնացման եւ եղանակաւորելէ ետք աւելի մեծ ազդեցութիւն գործած են ժողովրդական զանգուածներու վրայ՝ զանոնք մղելով պայքարի, ընդդէմ բռնատիրութեան: Այդ մարզին մէջ մեծ դեր կատարած են Մ. Պէշիկթաշլեան, Մրմեան Հայրիկ, Գարեգին Եպիսկ. Սրուանձտեան, Աբովեան, Նալբանդեան եւ մանաւանդ Րաֆայէլ Պատկանեան (Գամառ - Քաթիպա):

... Արեւմտահայ ժողովրդական երաժշտութիւնը բաղդատաբար ուշ դարձած է ձայնագրութեան եւ ուսումնասիրութեան առարկայ, որովհետեւ պատմական Հայաստանի ընիկ գաւառներու մէջ գոյութիւն չեն ունեցած ձեռնհաս երաժշտական ուժեր: Ասով պէտք է բացատրել այն փաստը, որ արեւմտահայ երաժշտական միջավայրի մէջ հանդէս եկած անուանի ուժերը հեռու մնացին ժողովրդական երգերէ եւ զանոնք չօգտագործեցին իրենց գործերուն մէջ: Անոնք կ'աշխատէին ոչ թէ պատմական Հայաստանի գաւառները, այլ առաւելաբար Կ. Պոլիս, որ սերտ կապեր չունէր ժողովրդական զանգուածներու հետ: Հայ երաժիշտները, որոնք կ'աշխատէին Պոլիս, ուր կ'ապրէին ու կը գործէին հայկական գաւառներէ եկած տասնեակ հազարաւոր պանդուխտներ, չփում չունեցան անոնց հետ, չհետաքրքրեցան անոնց բերած ժողովրդական երգերու ձայնագրութեան անհրաժեշտութեան: Ասով պէտք է բացատրել նաեւ այն իրողութիւնը, որ մենք չունինք պոլսաբնակ պանդուխտներու ժողովրդական երգերու որեւէ հատոր: Պոլսոյ միջավայրին մէջ տիրող մտայնութեան հետեւանքով ժողովրդական երգը արհամարհուած էր, կը համարուէր ստորին խաւի ստեղծագործութիւն, որովհետեւ ամէն ոք կը ձգտէր «Ալաֆրանկա»ի, կ'իւրացնէր եւրոպական երկիրներէ ներմուծուած երգերն ու երաժշտութիւնը: Պոլսոյ Հայութիւնը գաղափար չունէր բուն հայկական ժողովրդական երաժշտութեան մասին: Երբ Կոմիտաս Պոլիս փոխադրուեցաւ եւ սկսաւ դասախօսութիւններու եւ համերգներու չարքը, իր բերած ժողովրդական երաժշտութիւնը հնչեց իբրեւ յայտնութիւն: Անկէ ետք էր, որ Կոմիտասի դաստիարակած սաները պիտի ցրուէին ամբողջ երկիրը եւ իրենց մանկավարժական ու համերգային գործունէութեան զուգահեռ պիտի զբաղէին նաեւ ժողովրդական երաժշտութեան ձայնագրութեամբ, բայց համաշխարհային պատերազմը եւ Հայերու զանգուածային ցեղասպանութիւնը փոխեցին դէպքերու բնական ընթացքը, Արեւմտահայերը ցրուեցան աշխարհով մէկ եւ պատմական Հայաստան մնաց առանց Հայերու:

Արեւմտահայ ժողովրդական երգերու ձայնագրութիւնները, որպէս կանոն, կատարուած են հայկական գաւառներու ըրնական պայմաններէ դուրս, Արեւելեան Հայաստան եւ զանազան գաղութներ պատահած Արեւմտահայերու կողմէ: Երեւոյթ մը՝ որ այս կամ այն չափով, կրնար խախտել այդ երգերու ճշգական անաղարտութիւնը: Անհրաժեշտ է նշել նաեւ այն, որ արեւմտահայ ժողովրդական երգերու մեծամասնութեան ձայնագրութիւնը կատարուած է Ի. դարու քսանական թուականներէն ետք, երբ փոխուած էին արեւմտահայ կեանքի պայմանները եւ արեւմտահայ երաժշտութեան փոխարէն երեւան եկած էր Սփիւռքի հայ երաժշտութիւնը, որ նոր հանդրուան մըն էր հայկական երաժշտութեան պատմութեան մէջ:

Վերոյիշեալ երեւոյթներէն կը պարզուի, որ արեւմտեան ժողովրդական երաժշտութեան ամբողջական ուսումնասիրութիւնը առայժմ կարելի չէ, որովհետեւ դոյութիւն ունեցող նիւթերը թերի են եւ ցիրուցան: Բացի այդ, Թուրքիոյ զանազան նահանգներու մէջ ցրուած հայ բնակչութիւնը, քաղաքական պայմաններու թելադրանքով զարձած էր թրքախօս: Անոր հետեւանքով ալ կարեւոր թիւ կը կազմեն հայատառ թրքերէն երգերը, որոնց ուսումնասիրութիւնը կապուած է դժուարութիւններու հետ: Հետեւաբար մենք կրնանք միայն համառօտ ակնարկ մը նետել արեւմտահայ ժողովրդական երաժշտութեան վրայ:

Բուն արեւմտեան Հայաստանի վեց վիլայէթներ (նահանգներ) կազմած են խիտ հայկական բնակչութիւն ունեցող այն շրջանները, որոնք դարեր շարունակ հանդիսացած են հայկական բանահիւսութեան եւ հայկական ժողովրդական երգի զլխաւոր օրրաններէն մէկը: Վանի, Պիթլիսի, Իրզրումի (կամ Կարինի), Խարբերդի, Սեբաստիոյ եւ Տիարպէքիրի նահանգները եղան պատմական Հայաստանի այն շրջանները, որոնք թատերաբեմ հանդիսացան ռուս - թրքական եւ ռուս - պարսկական պատերազմներու ընթացքին եւ յաճախ ձեռքէ ձեռք անցան, քանդուեցան ու զարձեալ վերականգնեցան:

Հայկական բարձրաւանդակը իր բնական հրաշալիքներով բանաստեղծական այն միջավայրն էր, ուր դարեր շարունակ զարգացած են հայ ժողովուրդի ըստեղծագործական ունակութիւնները: Այդ մասին կը վկայեն ճարտարապետական հին յուշարձանները, վիմական արձանագրութիւնները, բերդերն ու եկեղեցիները, կիւրառական արուեստի բազմաթիւ ու բազմատեսակ առարկաները: Այդ մասին կը վկայեն նաեւ ժողովրդական երաժշտութեան այն նմոյշները, որոնք փոխանցուած են սերունդէ սերունդ եւ անյիշելի ժամանակներէ հասած են մեր օրերը: Հոս կան հին առասպելներու եւ դիւցազներգութիւններու երգուող հատուածները, որոնք ասանդուած են վիպասաններու, դողթան երգիչներու, դուսաններու եւ վարձակներու միջոցով: Անոնցմէ յիշենք՝ Ծամթելի, Վահագնի ծնունդի, Նանէ Դիցուհիի, Աստղիկի, Արտաշէսի ու Արտաւազդի առասպելներու հետ կապուած երգերը: Աւելի ուշ հանդէս եկան Սասունցի Դաւիթ (աւելի ճիշդ Սասնայ ծռերու), Մոկաց Մհրդէի, Կարոս Խաչի, Ալէքսիանոսի հետ կապուած դիւցազնական զրոյցներն ու երգերը, որոնք նոր շրջան մը կը բանային հայկական անդիր բանահիւսութեան պատմութեան մէջ: Յատկապէս Տարօնն ու Վասպուրականը մեր ժողովուրդին պարգեւած են անդիր բանահիւսութեան ու ժողովրդական երաժշտութեան բազմաթիւ գոհարներ: Դժուար է նախապատուութիւն տալ այս կամ այն երգին, բայց մենք պարտաւոր ենք ընտրութիւն կատարելու:

«Սասունցի Դաւիթ»ի երգուող հատուածները առաւելաբար ներկայացուած են բերանացի, որովհետեւ բանահաւաքները ձայնագրելու կարելիութենէ զուրկ եղած են: Ի. դարուն սկիզբը, երբ հանդէս եկան ըստ ամենայնի պատրաստուած երաժիշտներ, հայ իրականութիւն մուտք գործեցին ձայնագրող թէքնիք միջոցները, արձանագրուեցան նաեւ այդ երգուող հատուածներու եղանակները: Առաջինը ըլլալով մէկը եղաւ Կոմիտաս, որ հայկական ձայնանիշերով գրի առաւ «Սասունցի Դաւիթ»ի երգուող հատուածները: Իր գործը շարունակեցին Ս. Մելիքեան, Ա. Քոչարեան եւ ուրիշներ: Այդ երգուող հատուածներէն աչքի կը զարնեն «Օղորմի»ները, որոնցմով կը սկսին դիւցազնավիպական բոլոր ճիւղերը:

«Սասունցի Դաւիթ»ի հատուածներէն «Ներսիսոս խրոխպէր»ը եւ «Մեզար ափսոս»ը երգած է Հայրիկ Մուրադեան, որ սորված է հայկական դիւցազնավիպական հնամենի պատմող չատախցի Շահէն Բալիկեանէ (մեռած՝ 1924): Բացառիկ արժէք կը ներկայացնէ «Մոկաց Մհրդէն», որ մեզի հասած է Կոմիտասի մեկնաբանութեամբ, արձանագրուած սալի վրայ: Իրական հմայք ունեցող այս պատմութիւնը անկասկած, երաժշտական մարմնաւորումի զատած է անանուն Գուսանի որ ծին մէջ, ապա փոխանցուած յետագայ սերունդներուն:

... Մոկսի ժողովրդական բանահիւսութեան զոգորիկ նմոյշներէն է նաեւ «Կարոս խաչ» ընդարձակ վիպերգը, որ չատ տարածուած է Վասպուրականի մէջ, մասնաւորաբար գուսաններու մեկնաբանութեամբ: Տպուած են Արխատակէս Սպրակեանի, Գ. Շերենցի, Գարեգին Կաթողիկեանի, Ա. Ծովսէփեանի եւ Կոմիտասի ու Մ. Աբեղեանի տարբերակները: Վերջիններս ստեղծուած է նաեւ հին մաղրութեամբ, որ գրի առնուած է 1913-ին Վանի մէջ, ուրմիացի կղերական Պետրոսէն, որ աշակերտած է գուսան Պետրոսին, որ աշակերտած է Վասպուրականի մէջ հռչակ ունեցող Ջուղ Տալիպի եւ անկէ ալ սորված է վիպերգը:

... Գուսանները «Կարոս խաչը» երգած են հանդիսաւոր կերպով: Անոնք նստած են մէկ ծեղ, շրջապատուած ունկնդիրներով, որոնք խանդավառութեամբ ականջ տուած են գուսաններու: Իսկ երբ վիպերգը երգած է «Ծառայ կ'էլնեմ Կարոս խաչին, մեռնեմ ուր չատիկ խրաչքին» բառերով կրկներգը, ինք եւ իր ունկնդիրները երեսները խաչակնքած են, նայելով դէպի երկինք: Յատկապէս մեծ հաճոյքով այդ վիպերգը երգած են կանայք: «Կարոս խաչ»ի եղանակը ճայնագրած եւ մշակած է Արամ Քոչարեան:

Մ. ՄՈՒՐԱԴԵԱՆ

(Շար. 2)

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԻՐԱՆ ԵՒ ԻՐԱՔ

Իմամ Խոմէյնի, երբ իշխանութիւնը ձեռք ձգեց, խոստացաւ տապալել «երեք սատանաները», - Շահը, Միացեալ - Նահանգներու օրուան նախագահը Քարթըր եւ Իրաքի Սատտամ Հիւսէյնը: Այդ խոստումէն չորս տարի ետք, դեռ կը չարունակէ հետապնդել իր նպատակին երրորդ կէսը՝ Իրաքի նախագահին անկումը: Արդէն Իմամին յամառ դիրքորոշումին հետեւանքով է, որ մինչեւ հիմա կարելի չեղաւ հաշտութեան դաշնագիր մը կնքել Թեհրանի եւ Պաղտատի միջեւ:

Իմամին «ոխը» Հիւսէյնի դէմ, բաղմաթիւ պատճառներ ունի: Արդարեւ, պինդզլուխ եւ ոխակալ Իմամը ցայսօր չի ուզած հաշտուիլ այն իրողութեան հետ, որ Հիւսէյն 1978, Հոկտեմբերին դիմեց Նաճաֆի, - Իրաք, - ապաստանին հետ, որու հետեւանքով ան հարկադրուեցաւ Փարիզ հաստատուիլ: Չէ մոռցած նաեւ Իրաքի 1980 Սեպտեմբերի յարձակումը Պարսկաստանի վրայ՝ նպատակ ունենալով տապալել Թեհրան հաստատուած ծայրայեղ մահմետական վարչակարգը: Եւ ասիկա այնպիսի ժամանակաշրջանի մը մէջ, երբ Իրան ներքին եւ արտաքին զանազան դժուարութիւններու դէմ յանդիման կը գտնուէր: Վերջապէս, Իմամը, որ ինքզինք լուսաւոր առաջնորդը կը նկատէ Շիի ազանդին, չի հրաժարած իր վաղեմի երազին, այն է՝ ջնջել դրացի երկիրի մը

են: Ի. դարուն սկիզբը, երբ հանդէս եկան ըստ ամենայնի պատրաստուած երաժիշտներ, հայ իրականութիւն մուտք գործեցին ձայնագրող թէքնիք միջոցները, արձանագրուեցան նաեւ այդ երգուող հատուածներու եղանակները: Առաջինը մէկը եղաւ Կոմիտաս, որ հայկական ձայնանիշերով գրի առաւ «Սասունցի Դաւիթ»ի երգուող հատուածները: Իր գործը չարունակեցին Ս. Մելիքեան, Ա. Քոչարեան եւ ուրիշներ: Այդ երգուող հատուածներէն աչքի կը զարնեն «Օղորմի»ները, որոնցմով կը սկսին դիւցազնավիպական բոլոր ճիւղերը:

«Սասունցի Դաւիթ»ի հատուածներէն «Ներսիսոս խրոխպէր»ը եւ «Մեզար ափսոս»ը երգած է Հայրիկ Մուրադեան, որ սորված է հայկական դիւցազնավիպական հնամենի պատմող չատախցի Շահէն Բալիկեանէ (մեռած՝ 1924): Բացառիկ արժէք կը ներկայացնէ «Մոկաց Մհրդէն», որ մեզի հասած է Կոմիտասի մեկնաբանութեամբ, արձանագրուած սալի վրայ: Իրական հմայք ունեցող այս պատմութիւնը անկասկած, երաժշտական մարմնաւորումի զատած է անանուն Գուսանի որ ծին մէջ, ապա փոխանցուած յետագայ սերունդներուն:

... Մոկսի ժողովրդական բանահիւսութեան զոգորիկ նմոյշներէն է նաեւ «Կարոս խաչ» ընդարձակ վիպերգը, որ չատ տարածուած է Վասպուրականի մէջ, մասնաւորաբար գուսաններու մեկնաբանութեամբ: Տպուած են Արխատակէս Սպրակեանի, Գ. Շերենցի, Գարեգին Կաթողիկեանի, Ա. Ծովսէփեանի եւ Կոմիտասի ու Մ. Աբեղեանի տարբերակները: Վերջիններս ստեղծուած է նաեւ հին մաղրութեամբ, որ գրի առնուած է 1913-ին Վանի մէջ, ուրմիացի կղերական Պետրոսէն, որ աշակերտած է գուսան Պետրոսին, որ աշակերտած է Վասպուրականի մէջ հռչակ ունեցող Ջուղ Տալիպի եւ անկէ ալ սորված է վիպերգը:

... Գուսանները «Կարոս խաչը» երգած են հանդիսաւոր կերպով: Անոնք նստած են մէկ ծեղ, շրջապատուած ունկնդիրներով, որոնք խանդավառութեամբ ականջ տուած են գուսաններու: Իսկ երբ վիպերգը երգած է «Ծառայ կ'էլնեմ Կարոս խաչին, մեռնեմ ուր չատիկ խրաչքին» բառերով կրկներգը, ինք եւ իր ունկնդիրները երեսները խաչակնքած են, նայելով դէպի երկինք: Յատկապէս մեծ հաճոյքով այդ վիպերգը երգած են կանայք: «Կարոս խաչ»ի եղանակը ճայնագրած եւ մշակած է Արամ Քոչարեան:

Մ. ՄՈՒՐԱԴԵԱՆ

(Շար. 2)

«անկրօն և հերետիկոս» վարչակարգը: Իմամ Խոմէյնի՝ մահմետական եւ Շիի ամէնէն առաջ, կրօնքն ու քաղաքական նուիրումը համահաւասար աստիճանով կը դիտէ: Այլ խօսքով՝ մէկն ու միւսը չանցաներ իրարմէ: Երբ կ'ըսէ, թէ իրաքեան յարձակումը պէտք է պատժուի, պարզ կերպով կը հետեւի Շիի սկզբունքին, - ոչ մէկ համաձայնութիւն «յարձակողին» հետ, ցորչափ այս վերջինը իր արժանի պատիժը կրած չէ:

Հետեւաբար, Սատտամի հեռացումը իրաքեան իշխանութեան գլուխէն, հիմնական պայմանը կը նկատէ հաշտութեան կնքումին ուղղութեամբ: Թեհրանի նոյնիսկ պահանջած 150 միլիառ տոլարի վճռատուց հատուցումը, երկրորդական դիծի վրայ կը մնայ, քանի Թեհրան դիտել կուտայ, թէ այս հարցը կարելի է կարգադրել երկուստեք կնքուած համաձայնագիրով մը: Պայմանը, ուրեմն, կը մնայ «սատանաներէն մէկուն»՝ Հիւսէյնի անկումը եւ Իրաքի մէջ պարսկական օրինակով ծայրայեղ մահմետական վարչակարգի մը հաստատումը:

Իրանցիները կը թուին համոզուած ըլլալ, թէ վճռական յաղթանակ մը չեն կրնար ապահովել: Այնքան աւելն, որ յարձակողները Իրաքցիներն էին, Իրանցիք աննահանջ կռիւներ կը մղէին՝ պաշտպանելով իրենց հողը: Բայց ներկայիս, դիրքերը փոխուած են, քանի Իրաքցիներն են, որ իրենց հայրենիքը կը պաշտպանեն օտար նուաճողներուն դէմ: Ռազմագիտական դետնին վրայ ալ Իրանցիք կը հանդիպին նախկին յարձակողներուն դժուարութիւններուն, - պարենաւորումի երկար ճամբայ, հաղորդակցական միջոցներու անկայունութիւն եւայլն:

Թեհրանի մահմետական զեկավարները այժմ կը խօսին «նոր ռազմագիտութեան» մը մասին: Իրաքի սահմանագլուխին վրայ զրաւել կարեւոր կէտեր, առիպելով, որ Պաղտատ իր գլխաւոր ուժերը կեդրոնացնէ այդ վայրերուն մէջ: Մնայուն հարուածներ հասցնել թշնամի ուժերուն դէմ՝ վերջին հաշուով ականահարելու համար վարչակարգին դոյութեան հիմերը, - բանակը: Ռազմաճակատը ներկայիս կը տարածուի Պասրայէն Խանաքի, աւելի քան 500 քիլոմեթր երկարութեան վրայ: Թեհրանի համար այս ռազմավարութիւնը կը հետապնդէ մէկ նպատակ, - չարունակել թշնամին «մաշեցնելու» ձգտող պատերազմը, արիւնաքամ ընելով Իրաքի բանակը:

Բայց ռազմավարութիւնը երկսայրի սուր մըն է այն իմաստով, որ թշնամի բանակին հիւծումին հետ, կը ծիւրի նաեւ պարսկական բանակը: «Օրհնուած պատերազմի» նշանախօսքը՝ հրապարակ դըրուած Իրաքի յարձակումին առթիւ, կամաց - կամաց կը չքանայ: Թեհրանի մէջ օր աւուր առաւել չեչտուած տրամադրութիւններ ի յայտ կուգան, անչուշտ, ոչ հրապարակային ձեւով, վերջ տալու պատերազմին: Շատեր կ'ըսեն, թէ այս հիւծումի պատերազմը կը նպաստէ «մեծ սատանային», այսինքն ամերիկեան շահերուն:

Ցամենայն դէպս, Իմամը կը չարունակէ պնդել, թէ պատերազմը առիթ մըն է, որպէսզի Իրաքի բնակչութիւնը՝ մեծամասնութեամբ Շիի աղանդին պատկանողները, գլուխ բարձրացնէ Պաղտատի իշխանութեան դէմ: Այս վերջինը, սակայն, ամուր դիրքերու վրայ կը գտնուի եւ Շիի աղանդին պատկանողները մինչեւ այսօր ոչ մէկ չարժում հրապարակ դրած են Պաղտատի կառավարութեան դէմ: Շիիները տարբեր են Պարսկաստանի իրենց համախոհներէն: Ոչ մէկ կասկած, թէ ասոնք նախ և առաջ իրենք զիրենք Իրաքի կը նկատեն եւ, հետեւաբար, կը մերժեն հետեւիլ Պարսկաստանի օրինակին:

Մխիթամանակ ճիշդ է, որ ասոնց մօտ կը գտնուին խմբակցութիւններ՝ համակիր Իմամին: Այլ սակայն այս վերջինները փոքր թիւ կը ներկայացնեն եւ առաջադրութիւններու ուղղութեամբ այլազան դիրքերու վրայ կը գտնուին: Մինչ որ իշխանութիւնը խիստ հալածանքի կ'ենթարկէ զանոնք, որպէսզի երբեք դլուխ չբարձրացնեն:

Հետեւաբար, Թեհրան մեծ յոյսեր չի կրնար դնել ասոնց վրայ:

Կը հետեւի, ուրեմն, թէ Իրաք - Իրան պատերազմը կրնայ չատ երկար տեւել:

Խոմէյնի այնքան իմաստուն է, ըմբռնելու համար, թէ իր եւ արաբական աշխարհին միջեւ կրօնական հարցերէն զատ դոյութիւն ունին նաեւ ազգային զգացումներ, ձգտումներ:

Բայց ըսուեցաւ, թէ Իմամը յամառ նկարագիրի տէր մէկն է: Ուստի ան պիտի չարունակէ փորձեր կատարել «արտածելու» համար իր ըմբռնումները: Գլխաւոր հարցականը կը մնայ նոյնը, - Արաբ աշխարհը պիտի ուզէ՞ հետեւիլ իրեն:

Մօտաւոր ապագան իր «պատասխանը» կրնայ տալ այս հարցին կապակցութեամբ:

Թ. Ա. Թ.

ՀԱՑԱՍՏԱՆ

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱԳԻՏԱՐԱՆԻ 8-ՐԴ ՀԱՏՈՐԸ ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԾ Է

Երեւանի մէջ լոյս տեսած է Հայկական Սովետական Հանրագիտարանի 8-րդ հատորը, որ կը պարունակէ 3·145 յօդուած, աւելի քան հազար նկար, քարտէս եւ տախտակ: Հանրագիտարանին մէջ, որ կ'ընդգրկէ Մ - Զ տառերով սկսող բառեր եւ անուններ, ներկայացուցած են հայ թէ միջազգային գրականութիւնն ու արուեստները: Ցօդուածներ կան՝ Մուրացանի, Ստեփանոս Նազարեանի, Միքայէլ Նալբանդեանի, Նար - Դոսի, Հրաչեայ Ներսիսեանի, Իսակար Շահինի, Աբմենակ Շահմուրատեանի, Գուսան Շերամի, Ցովհաննէս Շիրազի, Շիրվանզադէի, Արուս Ոսկանեանի, Եղիշէ Չարենցի, Կիմ ալ Մօփասանի, Մոցարթի, Մուսորսկիի, Նեկրասովի, Փասլօ Ներուտայի, Շալիապինի, Շէյքսփիրի, Շիլլէռի, Շոփէնի, Պեռնար Շոյի, Շոս-Թաքովիչի, Շուպերթի, Չեխովի եւ այլոց մասին: Ցօդուածներ նուիրուած են Մովսէս Խորենացիի, Ներսէս Շնորհալիի, Մովսէս Կաղանկատուացիի, Հ. Միքայէլ վրդ. Չամչեանի եւ այլոց: Նկարագրուած են Մուշի, Մուսա Լերան, Շապին Գարահիսարի եւ Շատախի հերոսամարտերը:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԾԻԾԱՂ

ազգային, միջազգային

Գրեց՝ ԹՈՒՐԻԿ, գծեց՝ ՏԻՐԱՆ

Պէյրութ, 1983

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԼԵՍԻ «Ուիլշըր Իվէլ» թաւերասարահին մէջ, Յունուար 23-ին, տեղի ունեցած է երաժշտական երեկոյթ մը, նուիրուած «Անոյշ» օփերայի եւ Սայաթ Նովայի: Յայտագրի առաջին բաժինին «Անոյշ»էն հատուածներ ներկայացուցած են Աննա Նշանեան (Անոյշ) եւ Լեւոն Գաթըրճեան (Սարօ): Նուագախումբի երաժշտութիւնը դաշնակով մեկնաբանած է Կլորիա Միքայէլեան, իսկ ներկայացուած հատուածներու միջեւ դէպքերու նկարագրութիւնները կատարած է Շաքէ Թուխմանեան: Երկրորդ բաժնին մէջ, նուագախումբի մը ընկերակցութեամբ, Լեւոն Գաթըրճեան մեկնաբանած է Սայաթ Նովայէն քանի մը երգեր: Աչուղի դործերէն արտասանած են Շաքէ Թուխմանեան եւ Յարութիւն Ֆուտուլեան:

×

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ Քառասնից Մանկանց վարժարանի սրահին մէջ, Փետրուար 3-ին դասախօսութիւն մը տուած է Մարի Նաքքուր, նիւթ ունենալով «Միութիւն եւ առողջութիւն»: Անգլիա եւ Ճափոն մանրազնիւացած դասախօսը բացատրած է, թէ ի՞նչ է առողջութիւնը, խօսած է ուտելու մէջ ժուժկալ ըլլալու, դեղերը դործածելու սովորութեան եւ առողջապահական այլ հարցերու մասին:

×

ՖԻՔՍԻ (Աթէնք) Ս. Կարապետ նորակառոյց եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Փետր. 2-ին, տեղի ունեցած է հաւաքոյթ մը, հրաւէրով Թաղական Խորհուրդին եւ Տիկնանց Մարմնի մը կազմութեան նպատակով: Շրջանի հոդեւոր հովիւը պարզած է հաւաքոյթին նպատակը, այն է՝ Տիկնանց Մարմնի մը կազմութիւնը, որուն պարտականութիւնը պիտի ըլլայ եկեղեցւոյ բարեզարդումը եւ անմիջական կարիքներու հոգածութիւնը, ինչպէս նաեւ կրօնական դաստիարակութեանց կազմակերպումը: Հաւաքոյթի աւարտին կատարուած է Մարմնի ընտրութիւնը:

×

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Ս. Ցակոբ ամէնօրեայ վարժարանին մէջ, Յունուար 19-ին, տեղի ունեցած է նոր գրադարանի մը բացումը: Վարժարանը գրադարանով օժտուած է չնորհիւ Հ. Օ. Մ.ի տեղւոյն մասնաճիւղի 10 հազար տոլար յատկացումին: Բացման իր խօսքին մէջ վարժարանի տնօրէնուհին՝ Տիկին Աղաւնի Էլոյեան, չեչտած է դպրոցական գրադարաններու կարեւորութիւնը: Խօսք առած են Տոքթ. Ժան Առաքելեան, Վանուհի Իսաճանեան եւ Ցակոբ Փիլիկեան:

×

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ Համազգայինի Գրական Ցանձնախումբի կազմակերպութեամբ, Յունուար 23-ին, տեղի ունեցած է դասախօսութիւն - զրոյց մը «Բազին» ամսաթերթի չուրջ: Բացումը կատարած է Ցակոբ Մանուկեան: Զրոյցի բնոյթ տալով իր նիւթին, դասախօսը Պօղոս Սնապեան, ներկայացուցած է «Բազին»ի հրատարակութեան, դոյութեան եւ չարունակութեան պատճառները, անդրադարձած Ա. Աչխարհամարտէն ետք ըմփիւռքի զանազան գաղութներու մէջ մըշակուած գրականութեան եւ Լիբանանի հայկական գրական - մշակութային կեանքին:

×

ՍԱՆ ՖՐԱՆՍԻՍԿՈՅԻ մէջ մեռած է Զաւէն Զօրպաճեան: Ողբացեալը ծանօթ էր Սուրիոյ եւ Լիբանանի Հայութեան իբրեւ Հ. Մ. Ը. Մ.ական եւ ոտնագնդակի անուանի մարզիկ: Ծնած էր 1916-ին՝ Այնթապ: Նախակրթութիւնը ստացած է Հալէպի «Հայկազեան» վարժարանը, իսկ երկրորդականը՝ Ֆրանսական քոլէժը: Եղած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի գործունեայ անդամներէն եւ պատանի տարիքէն մաս կազմած ոտնագնդակի Ա. խումբին, որ 1930-ական թուականներուն բազմաթիւ յաղթանակներ տարած է սուրիական, լիբանանեան, հրէական, եւ - րոպական զօրաւոր խումբերու դէմ: Ա-պա փոխադրուած է Պէյրութ, հոն եւս մաս կազմելով Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբին: 1976-ին անցած է Սան Ֆրանսիսքօ, ուր եւս կարեւոր աշխատանք տարած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի մէջ:

ԵՐՈՒԽԱՆ

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՑԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Ա.

ՄԱՑՐ ԵՒ ՈՐԴԻ

Ու տղան ձեռքերը օդին մէջ վեր - վեր կը հանէր ցաւի խեղկատակ ծամածռումներով՝ երբ թէ ինքն ալ այդ միեւնոյն անհաճոյ արկածին ենթարկուած ըլլար:

Սակայն զաւկին բոլոր այս միմոսական սիրուն պատմուածքին պահուն մամային դէմքը խորունկ վշտի մը արտայայտութիւնը կ'առնէր, հեռուհեռ աւելի չեչտելով, աւելի ակներեւ:

Արշակ չարունակեց.

- Հապա եռքէն սպաննուած մարդկերը ուտել ուզեց նէ՛, վա՛յ անպիտան, ի՞նչ դէշ սովորութիւն. բայց Ռոպէնսոն թող չտուաւ ... Ա՛հ, Ռոպէնսո՛ն, որչափ կ'ուզէի Ռոպէնսոն մը ըլլալ, հէ՞, մամա, դուն ալ չե՞ս փափաքիր որ ես ալ Ռոպէնսոն մը ըլլամ ու դիրքերու մէջ խմին ալ պատմութիւնս գրուի այսպէս ... Ջե՞ս ուզեր, հէ՞, մամա՛ ...

Տղան իր ըղձանքներուն զգլխիչ այս յորդման թափին մէջ մէկէնիմիկ կանդ առաւ սակայն՝ տեսնելով մայրը որ թիկնաթոռին մէջ հեռուհեռ դէպի ետեւ իյնալով վերջապէս սկսեր էր հեկեկալ, ձեռքովը աչքերը ծոցած:

Արշակ մօրը վրայ վազեց, ափիրերան, աղաղակելով, անոր ճիտը բնկած:

- Մամա, ի՞նչ կայ, ի՞նչ եղաւ, հի՛ւանդ ես ... չըսե՞ս:

Ու մայրը իր հեկեկանքներուն մէջէն.

- Արշակ, մամադ պիտի ձգես երթա՞ս ... մամադ առանձի՞ն պիտի թողուս ... չե՞ս դիտեր որ մամադ առանց քեզի չապրիր ... Ռոպէնսոնին մայրը ի՞նչ եղաւ. չե՞ս դիտեր ...

Մօրը այս խօսքերը զրգիռի նոր տագնապի մը ենթարկեցին տղան, որ մամային երեսները փայփայելով.

- Բայց, աղուոր մամա, ես Ռոպէնսոնին պէս չեմ ըներ, քենէ հրաման կ'առնեմ, եթէ տաս՝ կ'երթամ, եթէ չի տաս՝ չեմ երթար ... կամ թէքեզի ալ հետս կը տանիմ, չըլա՞ր, մամա ...

- Չէ, զաւակս, պատասխանեց մայրը, քիչ մը հանդարտած ու նորէն տղուն փաթթուելով, չէ՛, ո՛չ, դուն գնա, ո՛չ գիս հետդ տար ... Դուն կը դիմանա՞սատ չարչարանքներուն, իմ փափուկ հրեշտակս ... Չէ՛, դուն յաւիտեան պիտի չբաժնուիս մամայէդ, համ մի, հոդիս ...

- Չեմ երթար, մամա, քենէ չեմ բաժնուիր ...

Ու իր յուռթի կարմիր շրթները մօրը վտիտ, ժժգոյն այտին կպցուց Արշակ՝ իրրեւ երաչխիք անյեղլի արտայայտութիւն՝ Ռոպէնսոնի օրինակին չհետեւելու իր խոստմանը:

- Ըսել է չի՞ պիտի երթաս, հարցուց մայրը նորէն, դեռ կասկածոտ:

- Ո՛չ, մամա, չի պիտի երթամ ... խե՞նթ եմ,ատ ծովերուն մէջ,ատ վըտանգաւոր տեղուանքը ուր մարդ կ'ուտեն ... սուտ ըսի, չէ՛, չէ՛, չեմ ուզեր երթալ ... հանդիստ եղիր:

Եւ տղան վազելով դուրս ելաւ սենեակէն՝ ըսելէ յետոյ.

- Երթամ տեսնեմ եռքը ի՞նչ եղաւ Ռոպէնսոն ...:

Հանդիսը, մինակ մնալով, յուզուած, դունատ, չշարժեցաւ թիկնաթոռէն, իր ամուսնին կենդանագրին դէմքը, որ քովի մթնութեան մէջէն միշտ կը նայէր իր կապոյտ բիբերուն տխրանուշ սեւեռանքովը, անթարթ ու խորունկ:

Գոց պահարաններէն անդին, հեռուն, կը տարածուէր բազմերանգ դիւղանկարը, ամառ իրիկուններու անգայտ, նուրբ մշուշի մը մարմաջով մը պարուրուած, մարը մտնելու մօտ արեւին հուսկ ողջունող չառայլներէն լուսերանգուած: Այլ կողմը, բլուրն ի վեր, հողին ելեւէջներուն համեմատ. ցած, սեւ հին տուներու տրամական, ծամածուռ, խառն ի խուռն տողանցումը, եւ բլուրին ստորոտը եկեղեցիին վիթխարի իրանը, մեծավայելուչ եւ ամբակուռ հսկայ՝ խեղ ու խարխուլ գաճաճներու այդ խռնումին մէջտեղ: Աւելի հեռուն Ոսկեղջիւրի խաղաղ փռուածքը, անկանոն, զիկզակ եզերքներով, չոգենաւերու եւ նաւակներու փրփրոտ հետքերովն ակօսուած:

Գիւղանկարին յետին սահմանին վրայ. էյուպի բարձունքը, իր անհուն մութ նոճիներուն յաւերժական խորհուրդին քով՝ կանանչ. թաւ պարտէզներու ակնապարար զուարթութեամբը:

(Շար. 6)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

«ԽՈՐԻՆ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՅՈՒՆՏ»ԻՆ

Տիկին Շ. Առանալեան 1000 Ֆ.:
Տիկին Վ. Յովհաննոյշ Պատմաճեան 500 Ֆ.:
Տիկին Ա. Գեւոնեան 100 Ֆ.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Սահակ - Մեսրոպ Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ վարչու - թիւնը Դեկտեմբեր ամսուան ընթացքին ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւն - ները. -

Պետրոսեանի *մահուան քառասունքին հոգեհանգիստին՝ Դանիէլ Շամլեան* 200, Ենովքեանի *հոգեհանգիստին Պ. Պարսիկ - պանեան* 100, *Տիկին Զիլիեան* 100 Ֆ., Սիրանոյշ Տէր - Խորէնեանի *մահուան քառասունքի հոգեհանգիստին՝ Տիկին Ոս - ան նա Գալուստեան* 50, *Դաւիթ Խաչիկ - եան* 200, *Տէր եւ Տիկին Միշէլ Վարդ - ապետեան Սահակ - Մեսրոպ Երկչախում - բին* 100, Յակոբ Փափազեանի *հոգեհան - գիստին Փափազեան եղբայրներ* 1000 Ֆ., *Տիկին Եավէր եւ զաւակները* 100: *Տէր եւ Տիկին Լեւոն Էքէր* 100 Ֆ., *Տէր եւ Տի - կին Հրաչ Խէչ* 100 Ֆ., *Տէր եւ Տիկին Մ. Շեւռեան* 500 Ֆ., *Տիկին Աբա - պաճեան եկեղեցւոյ նորոգութեան* 500 Ֆ.: (Շար.)

×

Կապոյտ Խաչի Իսիլ մասնաճիւղը չնոր - հակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տի - կին Աւետիս Սրապեանէ 100, *եւ* 100 *Տի - կին Մարիամ Գուլումճեան Տէրտէրեանէ* Արշալոյս Կիրեչեանի *մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի:*

×

Կապոյտ Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը, չնորհակալութեամբ ստացած է.- Ընդ - հան ուծնին առթիւ Այրի Տիկին Մանու - չակ Տէր - Սահակեանէ իր ամուսնոյն յի - շատակին (Դալրոցին) 100 Ֆ., Պ. Դրիդոր *Պապիկեանէ իր կնոջ* Գայեանէ Պապիկ - եանի *յիշատակին* 100, *Տէր եւ Տիկին Գեղամ Տապաղեանէ, Այրի Տիկին* Սա - թենիկ Համբարձումեանի *յուղարկաւո - րութեան առթիւ* 100 *փոխան ծաղկեպը - սակի, ինչպէս նաեւ Տէր եւ Տիկին Պօղոս Տէր Պօղոսեանէ Այրի Տիկին* Սաթենիկ Համբարձումեանի *մահուան առթիւ* 50 Ֆր.:

×

Պուլվար - Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղե - ցւոյ թաղականութիւնը ստացած է հե - տեւեալ նուէրները. - Ե. Մայրիկ Միհրա - եանի *մահուան քառասունքի առթիւ Տէր եւ Տիկին Ծերուկեան* 300, *Տէր եւ Տիկին Ոսկեան Աւետեան (Փարիզէն)* 250, *եւ* 250 *Դալրոցին եւ չորս աշտանակ, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Պօղոսեան* 200 Ֆ.:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Վասպուրականի Յաղթական Հերոսա - մարտի 68-րդ տարեդարձի տօնակատա - րութիւն եւ Վասպուրականի Հայր. Միու - թեան հիմնադրութեան 60-ամեակը՝ Ապրիլ 17, կիրակի, ժամը 13-ին ճաշով մը, Մարսէյլի Մշակոյթի Տան Վասպու - րական սրահին մէջ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՄԱՐՍԻԳԼ. -Պ. Քենաէրեան 60 Ֆ.:
ԼԻՈՆ.- Կէրկէրեան ընտանիք 50 Ֆ.:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Նիս .-Տէր եւ Տիկին Յակոբ Գաբրիէլ - եան եւ ընտանիքը 100 Ֆ. *կը նուիրեն «Յառաջ»ին Արմենուհի Միսաճեանի յի - շատակին:*

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
D'ALFORTVILLE
9. Rue de Madrid — 94140 Alfortville

RENCONTRE avec Jean-Pierre RICHARDOT
à l'occasion de la sortie de son livre :
« ARMENIENS QUOI QU'IL EN COUTE »
vendredi 25 février à 20 h. 45

SEJOUR A BELLEFONTAINE

Le Comité Central de la Croix Bleue des Arméniens de France et ses sections organisent **un séjour dans ses bâtiments de Bellefontaine du 2 au 9 avril inclus**

s'adresser aux sections ou écrire :
17, rue Bleue, 75009 Paris
ou tél : 16 - 3 - 969 - 71 - 72
16 - 3 - 987 - 08 - 73

Հ Ա Ց
ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԵՐ
Անտիլիի, Մոնմորանսիի
եւ Սէն – Ռաֆայէլի մէջ:

Երրորդ Տարիքի Անձերու Համար:
Հանգստաւէտ պայմաններու մէջ,
Ընտանեկան հարազատ մթնոլորտ,
Բժշկական տեւական հսկողութիւն եւ խնամք: Քաղաքներու ժխորէն եւ ապա - կանած օդէն հեռու՝ բնութեան ծոցին մէջ, հանգիստ եւ մաքուր միջավայր:

=——✠——=

ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE
Maisons de Retraite
à Andilly, Montmorency et St. Raphaël
Pour les Personnes du Troisième-Age
Confort moderne, Ambiance familiale, Surveillance et soins médicaux permanents, Cadre paisible, dans la nature, loin de la pollution et des bruits de la ville.
S'adresser à l'A.A.A.S
77, Rue La Fayette — 75009 Paris
Tél.: 878. 02. 99 et 281. 17. 80

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

Pose de la 1ère PIERRE

La Pose de la 1ère Pierre de la future
ECOLE MATERNELLE ARMENIENNE
d'Issy-les-Moulineaux
aura lieu le 27 février à 12 h. 30, aux
22-24-26, rue de l'Egalité, Issy-les-Moulineaux
sous le haut patronage de
Monseigneur S. MANOUKIAN
et la présidence de
Monsieur A. SANTINI.

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Գրական եւ Գեղարուեստական Յե - րեկոյթ՝

Նուիրուած՝

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿԻ

Կիրակի, Փետրուար 27, ժամը 16-ին:
Բարեգործականի Ալեք Մանուկեան Մշակութային Կեդրոն
118, Գուրսէլ փողոց, 75017 Փարիզ:

Կը նախագահէ՝
ԱՒԵՏԻՍ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ

Բանախօս՝
ԿԱՐԻԿ ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ

«Անդրեւի Ջանդակատան» համապատաս - խան երաժշտութեան ընկերակցութեան կ'արտասանէ՝
Մարիէթթա Մաճուկեան

Երեւանի Կոմիտաս երաժշտանոցէն շըր - ջանաւարտ:

Մուտքը ազատ է:

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏ. 27, ԺԱՄԸ 15-ԻՆ

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԵԼԻՔՆԵՐԸ
(Օփէրէթ)

Կը ներկայացուի Պօմոնի Եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, նախաճեռնութեամբ՝ Կապոյտ Խաչի տեղւոյն մասնաճիւղին դերասան Թրադոյի:

Տոմսերու համար դիմել՝ վարչութեան անդամուհիներուն:

Offre d'emploi

Recherche secrétaire - dactylo, expérimentée tourisme, anglais nécessaire, notions de comptabilité et arménien souhaitable
s'adresser :
Jacques Chelelekian
Wasteels
87, La Canebière, 13001 Marseille
tél. (91) 95 - 90 - 12

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour sa colonie de vacances de JUILLET et AOUT 1983
Infirmière ou étudiant en médecine (4ème année), cuisinier, aide - cuisinier, moniteurs(trices), coursier

Ecrire : Croix Bleue des Arméniens de France
17, rue Bleue, 75009 Paris

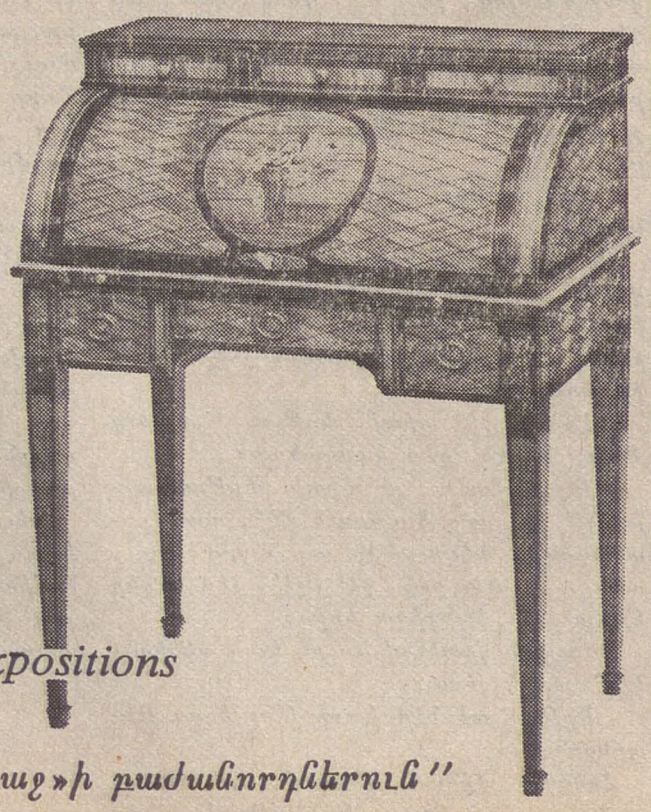
COMMUNIQUÉ

Madame Béatrice Kasbarian-Bricout prie les souscripteurs à «l'Arméno-Cilicie, le Royaume Oublié» de bien vouloir la contacter au 45, allée Nicolas-Carnot, 93340 Le Raincy

LE YAN'S CLUB
présente
—=—
Le Yan's Club
aura le plaisir de vous recevoir
à l'exposition des œuvres
du peintre
MUTAFIAN
ainsi qu'à la présentation
de son livre réalisé
par le fils de l'artiste
Claude MUTAFIAN
le vendredi 25 février
à partir de 20 heures
Dîner à 22 heures sur réservation
5, avenue Reille, 75014 Paris
tél. 589 - 20 - 48

LA JEUNESSE DU PARTI HENTCHAK «NAZARPEK»
organise une
— *Soirée Dansante* —
à l'occasion de «VARTANANK»
DIMANCHE 27 FEVRIER à partir de 18 h. 30
à la discothèque
ELDORADO
4, boulevard de Strasbourg, m° Strasbourg - St.-Denis
BUFFET FROID BAR Entrée : 50 F
RESERVATIONS : 874 - 24 - 65 — 770 - 38 - 63

Meubles
Ghazarian
4.000 m² de mobiliers
présentés en ambiance
Z. I. Vitrolles
à 20km de Marseille
tél. (42) 89.27.47
ouvert le dimanche après-midi



visitez
une des plus belles expositions
de France
"Բացառիկ գեղջ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

ԱՊՐԻԼ 24
24 AVRIL
en Arménie

DU 16 AU 29 AVRIL
14 JOURS
DU 21 AU 29 AVRIL
8 JOURS
accompagné par Varoujan Sarkissian

Renseignements et Inscriptions:

Départ de Paris
LEVON BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
tél. 261 - 51 - 13
M° Pyramides

Départ de Lyon
VAROUJAN SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66

Départ de Marseille
JACQUES CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 — Marseille
Té.: (91) 95. 90. 12

Org. Lic. A 1037

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
25
VENDREDI
25 FÉVRIER
1983

LE NUMERO: 2.50 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ: 180 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 400 Ֆ. - Հատը: 2,50 Ֆ.

58ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.379 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 58e ANNÉE — No 15.379

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ - ԱՐԵՒԵԼՔ

ԻՆՉ ԼՈՒԾՈՒՄ

———×———

Արաֆաթ վրկեց իր չարժումին միաս - նականութիւնը, գոնէ երեւութապէս : Եթէ դաւառները չբացաւ Ռեկըն ծրագրին, բոլորովին ալ չզոցեց, ինչ որ ըսել կու - տար «Մոնտ»ին «ՊԱԿ-ի կիսաբաց դռ - ները» :

Ինը օր տեւած է պաղեստինեան ազգ. Խորհուրդին 16-րդ նստաշրջանը, ուր բուռն վէճեր եղան ծայրայեղներու եւ չափաւորներու միջեւ: Բայց եւ այնպէս, բոլոր ծրագիրները (Ֆէսի, Ռեկընի, Մոս - կուայի) ցարդ բանի մը չեն յանգած : Ռեկըն միշտ հրաւէր կը կարդայ Յորդա - նանի թագաւորին որ Ուաշինկթըն երթայ բանակցելու «Այսթրտրդանանի, Կազայի եւ երուսադէմի ապագային շուրջ» : Արա - ֆաթ, այս մասին է, որ որոշում պէտք է տայ Հիւսէյնի հետ, Ամմանի մէջ:

Բոլոր դէպերու տեսակէտը նոյնն է, ինչ կը վերաբերի Ալժէրի Ժողովին, այն որ Արաֆաթ լիազօրուած է այլեւս որեւէ կարգադրութեան չուրջ համաձայնելու համար :

Իսրայէլի Արտաքին նախարարը, սա - կայն, ոչ մէկ նորութիւն կը գտնէ այս ժողովին մէջ: Շամիր յայտարարեց. - «Պաղեստինեան Ազգ. Խորհուրդի Ալժէրի բանաձեւերը ոչ մէկ նոր կէտ կը պարու - նակէ ՊԱԿ-ի յայտարարուած քաղաքակա - նութեան բաղդատմամբ, ինչ կը վերա - բերի Իսրայէլի բնաջնջման: Եթէ, կը չա - րունակէ նախարարը, Պաղեստինցիք կը կարծեն երուսադէմ վերադառնալ պահ - պելով Յորդանանի թագաւորին դիւա - նագիտական ճիգերուն ներքեւ, սխալ մը կը գործեն, որ կրնայ ասոր նստիլ ի: րենց»:

Երբ դիրքերը չեն փոխուիր, կարելի չէ որեւէ ակնկալութիւն ունենալ անմիջա - կան լուծումի մը: Մինչ այդ, սակայն, ժողովուրդները կը շարունակեն տառա - պիլ, մեռնիլ ու տեղեկագիրներու առիթ տալ, ինչպէս Լիբանանէն հասած զեկոյց մը, որ կ'ըսէ թէ «սարսափի մթնոլոր - տի մը ստեղծում կայ պաղեստինցի գաղթականներուն դէմ Հարաւ - Լիբա - նանի մէջ»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՕՂՈՎ

ԽՈՐՀՐԴԱՑԻՆ Նախարարապետին՝ Տիխոնովի Աթէնք այցելութիւնը վերջ դաւ տնտեսական համաձայնագրի մը առթագրութեամբ: Ռուսին եւ Յոյնին տեսակցութիւնը որակուած է «ոչ միայն բարեկամական, այլեւ՝ արդիւնաւոր» : Տիխոնով «բոլորովին դոհ եմ» յայտա - րարած է եւ հրաւիրած Փափանդրէուն, որ Մոսկուա այցելէ :

ՊԱՌՊիի դատավարութեան ընթացքին ժան Մուլէնի մահը պիտի չոգեկոչուի, քանի, ինչպէս բացատրեց դատախազը, միայն անժամանցելի ոճիրներու համար կրնայ դատուիլ: Անժամանցելի են մի - այն մարդկութեան դէմ ոճիրները, բայց ոչ՝ պատերազմի: Անդին ուժ կէտերէ բաղկացած ամբաստանագիր մը կայ :

ՀԱՄԲԻԿ ՍԱՍՈՒՆԵԱՆԻ ԴԱՏԸ ՑԵՏԱՋԳՈՒԱԾ

ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ ԹՈՒԱԿԱՆԸ ՊԻՏԻ ՃՇԴՈՒԻ ՄԱՑԻՍ 3-ԻՆ

———×———

«Ասպարէզ» Փետրուար 16-ի իր թիւով հետեւեալ մանրամասնութիւնները կու - տայ Համբիկ Սասունեանի դատավարու - թեան յետագգման մասին :

Երկուշաբթի, Փետրուար 14, Լոս Ան - ճըլըսի ոճրային դատարանի չէնքին մէջ, ըստ նախապէս որոշման, տեղի ունեցաւ Համբիկ Սասունեանի դատավա - րութիւնը :

Դատավարութիւնը, որ սկսաւ ժամը 10·30-ին, հազիւ 10 վայրկեան տեւեց :

Դատաւորն էր Հենրի Նելսըն, դատա - խաղները՝ Տէնիս Զոթ եւ Լորը Ռուպըն : Պաշտպան փաստաբաններն էին՝ Փոլ Կի - րակոս, Լեւոն Կիրակոսեան եւ Ուիլիըմ Փափարեան :

Ժամը 10·30-ին Համբիկ Սասունեան առաջնորդուեցաւ սրահ, թէեւ զգալի էր անոր նիհարցած ըլլալը, սակայն տրա - մադրութիւնը բարձր էր եւ կը ժպտէր :

Պաշտպան փաստաբան Փոլ Կիրակոս դատաւորին տեղեկացուց, որ ինք Լոս - Անճըլըսի երկու ոստիկաններու ոպանու - թեան գծով դատավարութիւն մը ունի, որ նախապէս կը կարծէր 4 - 5 շաբթուան ընթացքին կ'ամբողջանայ, սակայն Յուն - ւար 4-ին յայտնի դարձաւ, որ պիտի տեւէ ամիսներ, եւ նկատի ունենալով որ այդ դատավարութիւնը քաղաքական - թեան վերաբերեալ հարց մըն է, եւ անոր յետաձգումը անկարելի է, առ այդ կ'ա - ռաջադրէ, որ Համբիկ Սասունեանի դա - տավարութիւնը յետաձգուի :

Դատաւոր Հենրի Նելսըն համաձայնե - ցաւ առաջարկին, եւ յաջորդ նիստի թը - ւական որոշեց Մայիս 3, 1983-ը: Այդ օր վերջնականապէս պիտի ճշդուի Համբիկի դատավարութեան թուականը :

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓրԷՍ ՓԵՏՐ· 14 - 17)

«ՍՊԱՐՏԱԿ»Ի ՆՈՐ ԲԵՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Երեւանի Օփերային մէջ սկսած է ներ - կայացուիլ Արամ Խաչատրեանի «Սպար - տակ» բեմապարը, Վիլէն Գալստեանի նոր բեմադրութեամբ եւ պարադրու - թեամբ: Նուագախումբի ղեկավարն է Ա - րամ Ֆաթթանեան, ձեւաւորողը՝ ռուս նը - կարիչ Բորիս Մեսերէր: Այս առթիւ Վի - լէն Գալստեան ըսած է· «1961-ին երբ Ե· Զանգա մեր թատրոնին մէջ բեմադրեց Ա· Խաչատրեանի «Սպարտակ» բեմապա - րը, մեր խումբը անհամեմատ փոքր էր : Այդ ներկայացման պարագրութիւնն ու ձեւաւորումը, ինչպէս նաեւ զգեստները ժամանակի ընթացքին հինցան: Բայց, քանի որ «Սպարտակ»ը արուեստասէր հասարակութեան եւ մեր խումբի սիրած ներկայացումներէն մէկն է, 1977-ին նո - րէն անդրադարձանք անոր եւ Ե· Զանգան կրկին հրաւիրեցինք՝ վերականգնելու եւ կատարելագործելու համար իր բեմադ - րութիւնը: Ցետագային, արդի պարար - ւեստի պահանջները դարձեալ մէջտեղ դը - րին «Սպարտակ»ի նոր բեմադրութեան հարցը, որ յանձնուեցաւ ինծի»: Զանգա - զան թատրոններու մէջ արդէն իսկ եղած բեմադրութիւնները ծանր պատասխա - նատուութեան առջեւ դրած են Վիլէն Գալստեանը, որուն նպատակը եղած է բոլորովին ինքնատիպ եւ հարուստ բո - վանդակութիւն մը տալ նոր բեմադրու - թեան: Արամ Խաչատրեանի փափաքով եւ յանձնարարութեամբ Վիլէն Գալստա - եան եւ Արամ Ֆաթթանեան պատրաստած են բեմապարի նոր խմբագրութիւնը :

×

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

———

ՁԱՏՐԱԿ

Խորհրդային երկու կրոսմայստէրներ՝ պաքուցի Գարիկ Կասպարովի (Հայ) եւ լվովցի Ալեքսանդր Բելեաւսկիի խա - ղով, որ տեղի կ'ունենայ Փետրուար 26-ին՝ Մոսկուա, կը սկսին 1984-ին աշ - խարհի ախոյեան Անատոլի Կարպովի հետ խաղալու իրաւունքի յաւակնորդներու քառորդ աւարտականի մրցումները :

×

ԸՄԲՇԱՄԱՐՏ

Եռչկար - Օլա տեղի ունեցած «Սպար - տակ» մարզական ընկերութեան դասական ըմբշամարտի խորհրդային երիտասար - դական ախոյենութեան մրցումներուն Լենինականցիներ նուաճած են երեք ոս - կի, մէկական արծաթէ եւ պրոնզէ մե - տալներ: 16-ամեայ ըմբիշ Ցարութիւն Ռուբէնեան (52 քիլօ), Միքայէլ Մանուկ - եան (62 քիլօ) եւ Լեւոն Զուլֆալաքեան (68 քիլօ) առաջին հանդիսացած են, իսկ Թելման Սարգսեան (62 քիլօ) արծաթէ եւ Ռուբէն Գրիգորեան (68 քիլօ) պրոնզէ մետալ շահած են :

×

ՖՈՒԹՊՈԼ

«Արարատ»ի մարզիկները Սեւ ծովու ափին կատարած վարժութիւններու եւ կարգ մը մարզանքներու չրջանին, Սոչիի մէջ հանդիպում մը ունեցած են Խարկովի «Մետալիստ»ի հետ, որմէ պարտուած են 0-ի դէմ 2 կէտով :

×

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՏՕՆԱԽՄԲՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԼԵՌՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Կիրովականի մէջ տեղի ունեցած է դա - հուկարշաւ, որուն մասնակցած են Հա - յաստանի զանազան քաղաքներէ եկած հա - զարաւոր մարզիկներ, ուսանողներ եւ արդիւնաբերական ձեռնարկութիւններու բանուորներ : Նման տօնախմբութիւններ տեղի ունեցած են նաեւ Երեւան եւ Լե - նինական : Փետրուարի վերջաւորութեան մարզական հանդիսութիւններ տեղի կ'ու - նենան Ծովու մակերեսէն 2000 մեթր բարձրութեան վրայ փռուած Ծաղկաձո - րի մէջ, ուր կան պանդոկներ, ճաշա - րաններ, մարզական կեդրոններ, դէպի Թեղենիս լեռը երկարող բազմաստիճան ճոպանուղիներ :

ՏԽՐՈՒՆԻ

ՏԻԿԻՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

Խոր ցաւով իմացանք Տիկին Հրանտ Սամուէլեանի մահը, որ պատահած է Զորեքշաբթի, Փետրուար 23-ին, ժամը 16-ին, Քլամարի իր բնակարանին մէջ, յետ երկարատեւ հիւանդութեան :

Ողբացեալը այրին էր «Յառաջ»ի խմբ - բագիր՝ Հրանտ Սամուէլի: Ծնած Ա.Կն, 1897-ին, փոքր տարիքէն, 1906-ին, իր ընտանիքին հետ կը փոխադրուէր Խոտ - լիա: Փատովայի մէջ, ուր հաստատուած էր Խերեան ընտանիքը, փոքրիկն Աչխէն յատուկ ուսուցիչներով կը դաստիարակ - ուէր եւ կը վայելէր նաեւ մերձաւոր Ս· Ղազարի Մխիթարեան Հայրերու հայա - չունչ ազդեցութիւնը: Հաստատուն զար - դացման տէր, նաեւ սահուն խօսքերէն կը խօսէր : Զանազան ճամբորդութիւններէ ետք, 1925-ին վերջնապէս կը հաստատ - ուէր Փարիզ եւ յաջորդ տարին կ'ամուս - նանար Հրանտ - Սամուէլի հետ, այն ա - տեն խմբագիր նորածին «Յառաջ»ի, Շաւարշի կողքին :

1930-ին, իր ամուսնոյն հետ կը հիմնէր ռիւ Մոնսիէօ լը Փրէնսի «Արեւելեան գը - րատունը», դեռ փոքրիկ եւ խճողուած խանութ մը, ուր օրն ի բուն այր ու կին աքնաղան աշխատանք կը տանէին: Տիկին Աչխէն Սամուէլեան հին դիրքեր կազմե - լով, դասաւորելով, իր ընտանեկան հո - գերուն տուընթեր, մեծ վաստակ ունի այդ գրատան զարգացման ու բարգաւաճման մէջ, իր երկար տարիներուն գործակ - ցութեամբ: Հանրային կեանքին ալ, ող - բացեալը, բերած է իր գործօն մասնակ - ցութիւնը, առաջին օրերէն անդամակ - ցելով Ֆր· Կապոյտ Խաչի, որպէս անդամ Փարիզի մասնաճիւղին, հուսկ՝ ատենա - պետուհի Շրջ· Վարչութեան :

Վերջին վերապրողներէն վերջալոյսի սերունդի մը, Տիկին Աչխէն Սամուէլեան մէկն էր անոնցմէ, որոնք կեանք ու դի - մագիծ տուին Փարիզի հայ գաղութի ազգ· կեանքին, չխնայելով ո՛չ իրենց ժամանակին, ո՛չ իրենց աշխատանքին :

Հրանտ Սամուէլի մահէն ետք (1977, Յունիս 7), Տիկին Հրանտ Սամուէլեանի առողջութիւնը հետզհետէ աւելի կը քայ - քայուէր : Արեան գերճնշումին կ'աւելնա - յին այլ բարդութիւններ, որոնք վերջին ա - միսները բոլորովին անտանելի պիտի դարձնէին իր տառապալից կեանքը :

Այս տխուր առթիւ մեր ցաւակցութիւն - ները ողբացեալին զաւակներուն՝ Տէր եւ Տիկին Էմիլ Ալանեանի եւ Տէր եւ Տիկին Արմէն Սամուէլեանի :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երկուշաբթի, ժամը 10·30-ին Փարիզի Ս· Յովհ·- Մկրտիչ Եկեղեցին :

ԵՐԵՒԱՆԻ ՕՊԵՐԱՅԻՆ ՄԷՋ ՆՈՐ ԲԱԼԵՏ

Երեւանի Օփերային մէջ սկսած է ներ - կայացուիլ Արամ Խաչատրեանի «Սպար - տակ» բեմապարը, Վիլէն Գալստեանի նոր բեմադրութեամբ եւ պարադրու - թեամբ: Նուագախումբի ղեկավարն է Ա - րամ Ֆաթթանեան, ձեւաւորողը՝ ռուս նը - կարիչ Բորիս Մեսերէր: Այս առթիւ Վի - լէն Գալստեան ըսած է· «1961-ին երբ Ե· Զանգա մեր թատրոնին մէջ բեմադրեց Ա· Խաչատրեանի «Սպարտակ» բեմապա - րը, մեր խումբը անհամեմատ փոքր էր : Այդ ներկայացման պարագրութիւնն ու ձեւաւորումը, ինչպէս նաեւ զգեստները ժամանակի ընթացքին հինցան: Բայց, քանի որ «Սպարտակ»ը արուեստասէր հասարակութեան եւ մեր խումբի սիրած հասարակութեան եւ մեր խումբի սիրած ներկայացումներէն մէկն է, 1977-ին նո - րէն անդրադարձանք անոր եւ Ե· Զանգան կրկին հրաւիրեցինք՝ վերականգնելու եւ կատարելագործելու համար իր բեմադ - րութիւնը: Ցետագային, արդի պարար - ւեստի պահանջները դարձեալ մէջտեղ դը - րին «Սպարտակ»ի նոր բեմադրութեան հարցը, որ յանձնուեցաւ ինծի»: Զանգա - զան թատրոններու մէջ արդէն իսկ եղած բեմադրութիւնները ծանր պատասխա - նատուութեան առջեւ դրած են Վիլէն Գալստեանը, որուն նպատակը եղած է բոլորովին ինքնատիպ եւ հարուստ բո - վանդակութիւն մը տալ նոր բեմադրու - թեան: Արամ Խաչատրեանի փափաքով եւ յանձնարարութեամբ Վիլէն Գալստա - եան եւ Արամ Ֆաթթանեան պատրաստած են բեմապարի նոր խմբագրութիւնը :

×

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՏՕՆԱԽՄԲՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԼԵՌՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Կիրովականի մէջ տեղի ունեցած է դա - հուկարշաւ, որուն մասնակցած են Հա - յաստանի զանազան քաղաքներէ եկած հա - զարաւոր մարզիկներ, ուսանողներ եւ արդիւնաբերական ձեռնարկութիւններու բանուորներ : Նման տօնախմբութիւններ տեղի ունեցած են նաեւ Երեւան եւ Լե - նինական : Փետրուարի վերջաւորութեան մարզական հանդիսութիւններ տեղի կ'ու - նենան Ծովու մակերեսէն 2000 մեթր բարձրութեան վրայ փռուած Ծաղկաձո - րի մէջ, ուր կան պանդոկներ, ճաշա - րաններ, մարզական կեդրոններ, դէպի Թեղենիս լեռը երկարող բազմաստիճան ճոպանուղիներ :

×

ՓԻՆԿ ՓՈՆԿ

Երեւանի «Դինամօ» մարզասրահին մէջ տեղի ունեցած են փինկ փոնկի Հայաս - տանի խմբային եւ անհատական ախոյե - նութեան մրցումները, որոնց մասնակ - ցած են 14 տղոց եւ 14 աղջկանց (1965 - 1967 թուականներուն ծնած) խումբեր : Աղջկանց խմբային աւարտականը տեղի ունեցած է Լենին եւ Շահումեան չրջան - ներու միջեւ եւ վերջ գտած առաջիններու յաղթանակով, իսկ տղոց խմբային աւար - տականը՝ «Դինամօ»ի եւ Լենին չրջանի միջեւ՝ Դինամոյականներու յաղթանա - կով: Անհատական խաղերուն ախոյեան հանդիսացած են Անուա Պօղոսեան եւ Սա - մուէլ Վարդանեան :

ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Բոլոր նահանգներու եւ ընդհանրապէս Հայութեամբ բնակուած բոլոր շրջաններ - ու մէջ չատ տարածուած է հարսանեկան ծէսը եւ անոր հետ կապուած աւանդական երաժշտութիւնը: Հարսանեկան երգերէն չատերու բառերը արձանագրուած են ժթ. դարու ընթացքին եւ յատկապէս դարու վերջին քառորդին լոյս տեսած բանահիւսական հաւաքածոներու մէջ: Ինչ կը վերաբերի երաժշտութեան, պէտք է ըսել որ հարսանեկան երգերու եղանակներու արձանագրումը սկսած է աւելի ուշ: Ի միտս առաջիններէն մէկը եղաւ, որ մասնաւոր ուշադրութիւն դարձուց հարսանեկան երգերու հաւաքման եւ մեկնաբանութեան: Իր հաւաքած երգերը կը գտնենք հարսանեկան ծէսի կարեւոր դէպքերուն, որոնց կարգին՝ հարսի ու փեսայի (թագուհիի եւ թագաւորի), անոնց հայրերու եւ մայրերու, քոյրերու եւ եղբայրներու զոյգը, հարսին հրաժեշտը, հարսնեւորներու եւ յատկապէս դիւղի հռչակաւոր մարդոց ծաղրը եւայլն: Մեծ թիւ կը կազմեն ծաղկոց երգերը, թագուհիի եւ թագաւորի հանդերձանքի զոյգը եւ զանոնք հագցնելու հետ կապուած երգերը, որոնք կ'երգուէին հարսանիքի նախորդ դիչերուան ընթացքին: Անոնցմէ ընտրուած են Կոմիտասի «Հարսանեկան երգեր»ու երկու չարքերը, որոնք կը գտնենք հարսանեկան սրբագործուած ծէսի չատ կարեւոր հատուածներ:

Բացի Կոմիտասէ, հարսանեկան երգեր ձայնագրած են Ս. Մելիքեան, Մ. Թումանեան եւ չատ ուրիչներ: Մասնաւորապէս պէտք է նշել նաեւ բանահաւաք Յովհաննէս Ա.Էմինեանի եւ երաժիշտ Աւետիս Մեսումենցի միասնաբար տարած աշխատանքը Զմշկածագի երգերու (յատկապէս հարսանեկան երգերու) հաւաքման ուղղութեամբ: Աշխատութիւնը հրատարակուած է Փարիզ, 1955-ին «Հարսնաճղայ» վերնագրով: Այս հաւաքածոյի ազգագրական արժէքը չատ աւելի բարձր կ'ըլլար, եթէ ձայնագրողը հարազատ մնար երգուածին, մինչդեռ ան կը գրէ. «Ընդհանուր առմամբ գրի առինք բոլորը, կոկեցինք եղանակները, հաբեցինք ուղղագրական որոշ սխալները, լրացուցինք պակսող վանկերը՝ նոյնիսկ տողերը»: Մնակ բանը, ուր ան ճիշդ վերաբերում ունեցած է՝ այն որ...«կարգ մը գաւառիկ ուղղագրական ձեւեր ալ անփոփոխ պահեցինք, նկատի ունենալով անոնց տեղական արժէքը բնորոշող հանգամանքը»: Տրուած են հարսանեկան եօթը երգեր՝ «Աղջիկ մ'ըլլ կը տանեն», «Տեսէք, չնորհքը» (փեսապովանք), «Եկէք տեսէք» (փեսապովանք), «Մարիկ, գուն հալալ ըլէ» (փեսային չնորհակալութիւնը), «Ձկիր, ձկիր, խնամի» (աղջիկ ուղելու երգ), «Խնամի, տունդ չէն մնայ», «Աղուոր քեզ ո՞ր» (հարսի գովասանք):

Վասպուրականի, Տարօնի, Մոկսի, Շատախի եւ այլ վայրերու հարսանեկան երգերը գլխաւորապէս կ'արտայայտեն նոյն երեւոյթները, բայց իւրաքանչիւրը իր բարբառով: Ամէնուրեք տարածուած - ներն են՝ «Մեր թագուորին ծաղիկ պէտէր», «Թագուոր բարով, հազար բարով», «Մեր թագուորն էր քալի», «Էդ դիւցան, բէսբէտ դիւցան», «Օրհնեալ բարեբար Աստուած», «Շեմքիկ, մի ժամա», «Թագուորի մեր գուս արի», «Գացէք, բերէք պատուորի հէր», «Հարսի հրաժեշտը» եւայլ երգեր:

Շատ տարածուած են նաեւ օրօրերգերը, որոնք յօրինուած ու երգուած են դեղկուհիներու կողմէ: Օրօրերգերու մէջ յատուկ խորութեամբ արտայայտուած են իրենց երախաները օրօրող դեղկուհիներու լաւագոյն իղձերն ու զգացումները, ինչպէս նաեւ ընկերային կեանքի զրկանքներն ու անարդարութիւնները, օտարութիւն մեկնած հարազատներու հետ կապուած յոյզերն ու ապրումները: Բազմաթիւ ու բազմատեսակ են այդ օրօրերգերը, որոնց մէջ կը հանդիպինք պարզ ձայնարկութիւններէ հիւսուած երգերու, որոնց նպատակն է հանդրստացնել երախան ու քնացնել: Բայց անոնց կողքին կայ նաեւ Շատախի «Հայրուր»ի նման տրամաթախիծ օրօրերգը՝ «Առնուն էր մղլեր, խոնաւ էր գալու» (երգած է Հայրիկ Մուրադեան): Իր լռվանդակութեամբ անոր չատ կը նմանի Մոկաց օրօրերգը.

Աշուն էր, երկինք ամպեր էր, խոնաւ էր գետլաւ,
Մը լեա, մօր տուն, մը լեա...
Աչեան ամպիրն են բարձրացած,
Քիւ խոր ճամբեներն են գառնացած:
Քիւ մօր դարդերն են շատնացած:
Անցկուն էեզ տ'օրօրեմ, չիւր ճիւչանաո,
Ըլնես էրթաս խետ բանձրիկ սարերաց,
Քեաղիս աճոյշ խուտ ծաղիկ,
Բիրիս տաս աղջկներաց:
Մը լեա մօր տուն, մը լեա...

Նոյնիսկ հարազատ միջավայրէ գրկուած եւ նոր պայմաններու մէջ ապրող մայրերը չարունակած են յօրինել օրօրներ, որոնց մէջ ցայտուն կերպով արտայայտուած են ընկերային - քաղաքական մոթիֆներ: Իրրեւ օրինակ կարելի է մէջբերել Ս. Մելիքեանի ու Ա. Տէր-Ղեւոնդեանի «Շիրակի երգեր» հաւաքածոյէն հետեւեալ օրօրերգը («Նանա բալիկ»).

Նանա բալիկըս, նանա,
Զուր չըբնես, չեմ խանայ,
Լուրիկ, լուրիկ, լուրիկ, լուրիկ:
Փախեր, եկեր եմ վանայ,
Տանկու ձեռէն դիւանայ,
Լուրիկ, լուրիկ, լուրիկ, լուրիկ,
Բալաս, լուրիկ, լուրիկ:

... Պարերգներն ու պարեղանակները մեծ մասամբ կը մեկնաբանուին չուրջպարերու ընթացքին եւ կ'երգուին պարողներու կողմէ, որոնք կը բաժնուին երկու խումբի. առաջինը կ'երգէ, իսկ երկրորդը կը պատասխանէ: Կան պարերգներ, ինչպէս՝ Թամզարա, Լորկէ, Փափուռի, Քոչարի, Հոյ նարէ, Սէյրանի, Սրընջանէ, Շատախի պար (կէօհառ), Գորանի, Թեխաղ. Եար խուշտա, Քեռծի եւայլն, որոնք ոչ միայն կ'երգուին, այլեւ կը նուագուին երաժշտական նուագախումբերով՝ զուռնա, դուդուկ, դհոլ եւայլն:

Մինչ տնային աշխատանքի վերաբերեալ ժողովրդական երգերը յօրինողներն ու մեկնաբանողները կիներ են, գաշտային աշխատանքներու՝ վարի, ցանքի, կալոցու եւ այլ ժողովրդական երգերը կը յօրինեն ու կը մեկնաբանեն այր մարդիկ: Այդ երգերու մէջ կեդրոնական տեղ կը գրաւէ «Գութանի երգը», որուն մէջ խոստացած է աշխատասէր գիւղացիի փորձառութիւնը:

... Գիւղական աշխատանքի երգերու հիանալի նմոյշներ հաւաքած է ու մշակած Կոմիտաս: Անոնց մէկ մասը, անկասկած, արեւմտահայ երգեր են: Սակայն հարցն այն է, որ գիւղական աշխատանքի երգերը, տեղական յատկանիշներ ունենալով հանդերձ, ընդհանուր են նաեւ ամբողջ հայ իրականութեան համար: Պատմական Հայաստանի մէջ երկրագործութեան հետ համահաւասար կարեւոր տեղ կը գրաւէր նաեւ անասնապահութիւնը: Այս մարզին մէջ զարգացած են ոչխարատու եւ կանանց աշխատանքի ցանագան տեսակները եւ անոնց հետ կապուած երգ - երաժշտութիւնը: Մինչ հովիւները դիմած են երաժշտական նուագարաններու օգտագործման եւ ստեղծած հովուական նուագներ, կանայք ստեղծած են կթուորներու, բերուորներու, կարագ հանելու եւ այլ երգեր:

Նոյնը կարելի է ըսել նաեւ ժողովրդական երգի այլ տեսերու, յատկապէս պալքաններու մէջ, Պուլկարիոյ ներկայի տարածութեան վրայ, Զ. գարէն ընկերական, արտադրիչ եւ բիւզանդական կայսրերու կազմակերպած բռնադրութիւններու հետեւանքով յառաջացան հայկական առաջին գաղութները, որոնք յետագային, երբ կազմուեցաւ Ասպարուհի պետութիւնը (681-ին), կարեւոր դեր խաղացին բիւզանդական կայսրութեան եւ պուլկար պետութեան տնտեսական, քաղաքական եւ մշակութային կեանքին մէջ: Ը. գարու սկիզբէն հայ ժողովուրդի նոր գաղթի հետեւանքով պալքաններու մէջ ստեղծուեցան աւելի մեծ գաղութներ: Պուլկարահայ գաղութի պատմութիւնը, անոր զարգացման ամբողջ ընթացքը կապուած է պուլկար ժողովուրդի պատմութեան հետ:

Պուլկարահայ գաղութի ծագման, զարգացման եւ մշակութային - տնտեսական կեանքին անդրադարձած են հայ, եւ պուլկար պատմաբաններ, բանասէրներ քաղաքական դէմքեր:

«Պատմա - Բանասիրական Հանդէսի» 1982-ի 4-րդ թիւին մէջ Զ. Մ. Ղասաբեան ընդարձակ յօդուածով մը անդրադարձած է հայ եւ պուլկար ժողովուրդներու պատմութեան մէջ գոյութիւն ունեցող ընդհանրութիւններուն, հիմնուելով ազբիւրներու վրայ:

Յօդուածագիրը նշած է, թէ Մովսէս Խորենացի, Սեբէոս, Անանիա Շիրակացի, Արիստակէս Լաստիվերտցի, Ստեփանոս Տարօնցի, Մխիթար Այրիվանեցի, Կիրակոս Գանձակեցի եւ այլ պատմիչներ հայ ժողովուրդի պատմութիւնը գրած տեն, թանկագին տեղեկութիւններ հաղորդած են նաեւ ուրիշ ժողովուրդներու այդ կարգին Սլաւներու, հին Պուլկարներու եւ դրացի երկիրներու պետական կառոյցի, ապրելակերպի ու սովորութիւններու, տեղափոխութիւններու եւ պատերազմներու մասին:

Հայ պատմիչներու հաղորդումները լուրջ ազբիւրներ են բոլոր այն ժողովուրդներու պատմութեան համար, որոնք

սերային - քնարական, պանդխտութեան, վարդավառի, վիճակի եւ այլ երգերու մասին, ուր յաճախ կը թափանցեն մոթիֆները եւ դիւրութեամբ կը տարածուին զանազան չրջաններու մէջ: Իրրեւ օրինակ առնենք «Մեր տան յիսուս» պարերգը, որ ունի Շատախի, Վանի, Խնուսի եւ այլ տարբերակներ: Անոնցմէ առաջին երկուքը երգած է Հայրիկ Մուրատեան եւ ձայնագրուած են Ա. Փահլեւանեանի կողմէ: Առնենք «կարգէ գիս» երգը, որուն մէկ տարբերակը Շատախի մէջ կ'երգեն «կակօ, մարէ, կարգէ գիս», (Հայրիկ Մուրադեան), Խնուսի մէջ՝ «Ափկօ, կքօ, կարգէ գիս», Վանի մէջ՝ «Անօ, բարօ, կարքեա գիս» («Վանայ ժողովրդական երգեր») եւ այլ տարբերակներով:

Ժողովրդական երգերու թեման բազմազան է: Սիրային - քնարական երգերէն յիշենք «Տըլէ եաման», «Սիրական» («Վարդն է բացուէ»), «Հօյ Նազան», «Գոլէ», «Շուշօ», «Կաքըններ», «Եկաօ ջան», «Հայ Նուպար», «Գորանի» («Կորանի») եւ բազմաթիւ այլ երգեր, որոնք մեծ մասամբ պարերգներ են եւ որոնց մէջ պատկերաւոր կերպով արտայայտուած են երիտասարդներու սիրային զգացումները: Անոնց կողքին կան նաեւ «Վաճառ մէջ», «Տէրտէր», «Ձողրի երգ», «Ելէք տեսէք վոմն ի կերէ մեր ուլ», «Ազուէս» եւ այլ երգեր, որոնց մէջ ցայտուն կերպով արտայայտուած են ժողովրդական հիմարն ու զուարթ տրամադրութիւնը:

Արեւմտահայ ժողովրդական երգերու մէջ մասնաւոր տեղ կը գրաւէ պանդխտութեան մոթիֆը: Այս տեսակի երգերէն է «Երգ պանդխտին», իսկ անոնց դասական օրինակը՝ «Անուշիկ»:

Բացառիկ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնէ Կոմիտասի «Անուշիկ» եւ անոր Շատախի տարբերակ «Սիրտս Նժան էր...» երգի բազդատութիւնը: Երկրորդ տարբերակը երգած է Հայրիկ Մուրատեան, իսկ բառերը տպագրուած են Հայկ Ասէմեանի «Մատենիկ»ին մէջ վանի հայ ժողովրդական երգերէն» գիրքին մէջ: Բառերը աւելցուած կը համապատասխանեն, միայն այն տարբերութեամբ, որ առաջինը գրական խմբագրութեան ենթարկուած է Կոմիտասի ու Մ. Աբեղեանի կողմէ, իսկ երկրորդը արուած է Շատախի գաւառաբարբառով: Ինչ կը վերաբերի եղանակին, երկուքին միջեւ գոյութիւն ունի երգի Ընդմասին մէջ: Երբ Հայաստանի Աբուհասի Հիմնարկին մէջ ձայնագրուած այս տարբերակը լսեց փրոֆ. Ռ. Քուչնարեան, եզրակացուց թէ դժուար է անոնցմէ մէկուն նախապատուութիւն տալ: Երկուքն ալ բացառիկ իրենց երաժշտական գործեր են:

... Հայրենիքի կարօտի զգացումը կը տիրապետէ «Ողբ Վասպուրականի» («Ախ, Վասպուրական, տխուր Հայաստան»), «Ծրիմեան Հայրիկ» («Հայրիկ, հայրիկ, քո հայրենիք», որուն հեղինակն է Հայրապետ Ճանիկեան), «Վանի կոտորած» եւ այլ երգերու մէջ:

Օսմանեան կայսրութեան դէմ ժթ. դարու կէսերէն զօրացող հայ ազգային - գաւառգրական չարժումները Թուրքիոյ մասնաւորաբար պատմական Հայաստանի մէջ իրենց արտայայտութիւնը կը գտնեն ազգային - հայրենասիրական երգերու մէջ: Կը յօրինուին ու արագօրէն կը տարածուին բազմաթիւ երգեր՝ «Գողթնի քնարք», «Տեսէք ազատնին», «Ով որ քէն է, ինչ կը սպասէ», «Թիւրի բորան մոլի դիչերին», «Մազաղ դաշտի որդիք, լեռները էլնենք», «Հայրենիք սիրելի», «Զարդիր, որդեակ, ուշ բեր, վեր կաց», «Զարթիր լաւ» եւայլն: Այս երգերու չարքին յատուկ տեղ կը գրաւեն Չէյթունի հերոսամարտերուն նուիրուած երգերը՝ «Անուանիկ Չէյթուն», «Չէյթունցի ենք մենք», «Չէյթուն» (Տ. Զուհրաբեանի), եւայլն, ինչպէս նաեւ հայ բանաստեղծներու բառերով յօրինուած երգերը՝ Պէշիկթաշլեանի «Եղբայր ենք մենք», Պատկանեանի «Իմ երգը», «Իմ սոխակին», «Արի իմ սոխակ», «Ցոյս», «Վանցի մօր երգը», Աւետիք Իսահակեանի «Մայրիկիս», «Հէյ ջան, հայրենիք», «Մահկալ ես» եւ բազմաթիւ այլ երգեր:

Այս երգերու չնորհիւ հայկական երաժշտութեան մէջ արմատաւորուեցաւ մարտական ընոյթի նոր հնչերանգներ, տպաւորիչ ու ոգեւորող մեղեդիներ, որոնց չնորհիւ ալ այդ երգերը կը տարածուէին ամէնուրեք եւ կը մտնէին ժողովուրդի երաժշտական կեանքին մէջ: Զանոնք յօրինողները, սովորաբար կասկած, եղած են երաժշտականութիւն անուանի դէմքեր: Իւրաքանչիւր բերան տարածելու ընթացքին այդ երգերու հեղինակները մոռցուած են այնպէս, ինչպէս սովորաբար հայ գուսանական երգերու հեղինակները, որոնք սովորութիւն չեն ունեցած բառերու եզրափակիչ քառեակներուն մէջ յիչատակելու իրենց անունները: Անոնց մասին կենսագրական տեղեկութիւններ չեն պահպանուած: Տարբեր առիթներով արդէն յիչեցինք Ծերենց Կոյր գուսան Պետրոսը, Աչուղ Տալիկը (Վասպուրական), Մոկացի գուսան Գրիգորը: Պէտք է աւելցնել Մոկացի Թորքոմ եւ չատախցի Շահէն Բաղանիս վանեցի կարճ Գրիգորը, դպրապետ Մարգարը եւ ուրիչներ, որոնք ապրած են ԺԹ. եւ Ի. դարերուն: Իսկ աւելի հին դարերուն ապրած գուսաններու մասին չի չատակութիւններ չեն պահպանուած: Բազմաթիւ են նաեւ անանուն յօրինողները, որոնք իրենց երաժշտական ընդունակութիւններուն համեմատ, չատախ տաղեր ստեղծած են զանազան բնոյթի երգեր, որոնք հնչած են ուխտատեղիներու, հարսանիքներու, ժողովրդական տօներու նախմբութիւններու ընթացքին եւ տարածուած են բերնէ բերան: Ժողովրդական երգերը ստեղծուած են ըստ անհրաժեչտութեան ու զոհացում տուած ժողովուրդի ամէնէն կենսական պահանջներուն: Անկարելի է պատկերացնել ժողովուրդը առանց իր երգին, որովհետեւ անիկա կապուած է անոր կեանքին անբաժան մասը:

Մ. ՄՈՒՐԱԴԵԱՆ

ԷՋԵՐ ՀԱՅ-ՊՈՒԼԿԱՐԱԿԱՆ ԿԱՊԵՐՈՒ ՊԱՏՄՈՒԹԵՆԷՆ

դարերու ընթացքին հայ ժողովուրդին հետ պայքարեցան բիւզանդական, սել - ճուքեան, մոնկոլական եւ օսմանեան բռնակալներու դէմ:

Հին Պուլկարներու Պետութիւնը, Դոնի եւ Վոլգայի միջեւ գտնուող ընդարձակ տարածութիւններուն մէջ, Կուբրատի ժամանակ կը հասնի իր հզօրութեան՝ պատիւը: Սակայն անոր մահէն ետք՝ հինգ որդիները, չկարենալով դիմադրել Խազարներու եւ Թրքական ցեղերու արշաւանքներուն, կը լքեն իրենց նախահայրենիքը եւ կը չարժին տարբեր ուղղութիւններով: Կուբրատի զաւակներէն Ասպարուհ եւ Կորէր կ'երթան դէպի արեւմուտք: Անցնելով Դոն ու Դանուբ գետերը, անոնք կը հաստատուին Վերին Միզիա եւ Դանուբի գետաբերանի կղզիները: Ցետագային Ասպարուհ հոս կը հիմնէ պուլկար - սլաւ Պետութիւնը (է. դարու վերջաւորութեան):

Խօսելով այդ շրջաններուն մէջ հայկական գաղութներու գոյութեան մասին, Զ. Ղազարեան դիտել կուտայ, թէ սլաւ - պուլկար Պետութեան կազմաւորման նախօրեակին Պալքաններու մէջ արդէն գոյութիւն ունէին հայկական գաղութներ, որոնք յառաջացած էին բիւզանդական կայսր Մորիկի (582 - 602) կազմակերպած բռնագաղթերու հետեւանքով: Ան կրցած էր Հայկական լեռնաշխարհէն տեղահան ընել Հայեր՝ դէպի Պալքաններ, նաեւ վարձելով հայկական բանակի առանձին զօրաբաժիններ կայսրութեան հիւսիսային սահմանը պաշտպանելու համար Սլաւներու, Հոններու, Արարներու եւ Պուլկարներու յարձակումներէն:

Արեւմտեան Հայաստանի Մելիտինէի (Մալաթիա) եւ Թէոդոսուպոլսոյ (Էրզրում) շրջաններէն մեծ թիւով Պաւղիկեաններ գաղթեցին Պուլկարիա եւ հատուածաբար Փիլիպպուպոլիս (Պլովդիւ) քաղաքը եւ շրջակայքը: Գաղթը չարունակուեցաւ Ժ. ԺԱ. դարերուն, երբ բիւզանդական կայսրերու օգնութեամբ Գրիգոր Մագիստրոս ճնշեց ապանդաւորական չարժումները Հայաստանի մէջ:

ԺԱ. - ԺԲ. դարերուն Պուլկարիա կորսնցուց պետական իր անկախութիւնը: Բիւզանդիոնի տիրապետութիւնը Պուլկարիոյ վրայ ծանր անդրադարձ ունեցաւ, ընդհատելով անոր հանրային - պետական զարգացման ընթացքը: Բիւզանդիոնի կայսրերը բռնի գաղթերու միջոցով Պալքաններէն Պուլկարները կը վերաբնակեցնէին կայսրութեան արեւելեան շրջանները: Հայերը եւ Պուլկարները միասին կը պայքարէին բիւզանդական կայսրերու ոտնձգութիւններուն դէմ:

Նման պայքար մղեցին Հայերն ու Պուլկարները, երբ սելճուքեան հորդաները կ'ասպատակէին Հայաստանը: Արիստակէս Լաստիվերտցի կը հաղորդէ, որ սելճուք - թուրքերու դէմ բիւզանդական բանակի կռիւներուն կը մասնակցէին Հայերն ու Պուլկարները իրենց զօրավար - ներով: Հայ պատմիչը չերմ խօսքերով կը գովէ Ահարոն Պուլկարը եւ անոր զուգին Թոդորոսի հերոսական կռիւները ու վերջնոյս մահը Անիի եւ Տարօնի պաշտպանութեան համար մղուած պայքարին մէջ:

Սելճուքները, կ'ըսէ յոդուածագիրը, խորտակեցին բիւզանդական կայսրութեան, տնտեսական - քաղաքական գերիշխանութիւնը եւ ընդհատեցին կայսրութեան սահմաններուն մէջ ապրող ժողովուրդներու ընկերային - տնտեսական զարգացման ընթացքը: Ցետագային, երբ օսմանեան Թուրքերը նուաճեցին Հայկական լեռնաշխարհը եւ Պալքանները, օսմանեան կայսրութեան սահմաններուն մէջ ապրող քրիստոնեայ ժողովուրդներու համագործակցութիւնը նոր ընթացք մը ստացաւ: Անոնք միասին պայքարեցան Թուրք բռնակալութեան դէմ: Դարերու տառապանքը նոյն լուծի տակ, ազատագրական պայքարի նոյն տենչն ու թափը, զանազան ճամբաներով համագործակցութիւնը միացուցած էին օսմանեան տիրապետութեան տակ հեծեծող եւ ազգային զարթօնք ապրող յոյն, պուլկար, սերպ, չերնոգորցի, մակեդոնացի, հայ եւ այլ ժողովուրդները: Թուրք կառավարութեան վայրագ մեթոդը, ազգային ճնշումներն ու կրօնական խորութիւնը, տնտեսական կողոպուտն ու հարստահարութիւնները, փաշաներու կամայականութիւնները կատարեալ իրաւազրկումի հասցուցած էին հայ եւ պուլկար ժողովուրդները: Ֆիզիտարեալ իրաւազրկումի հասցուցած էին երկու ժողովուրդները, որոնց պատմական ճակատագիրը կը նմանէր իրար:

ԺԹ. դարու 60 - 70-ական թուականներուն օսմանեան կայսրութիւնը ցնցուեցաւ կարգ մը ապստամբութիւններէ: 1862-ի Զէյթունի, 1875-ի Պոսնիայի եւ Հերցեկովինայի, 1876-ի պուլկարական ապստամբութիւնները իրենց վրայ սեւեռեցին Եւրոպայի բազմաթիւ երկիրներու ուշադրութիւնը եւ զայրոյթը՝ արիւնալի կոտորածներու դէմ:

Այնուհետեւ, անդրադառնալէ հատ - ուկ - Թրքական պատերազմին եւ ռուսական բանակներու կողքին հայկական կամաւորական խումբերու մասնակցութեան, Զ. Ղազարեան կը չեշտէ, թէ կովկասեան ռազմաճակատի հրամանատարութիւնը մեծ մասամբ բաղկացած էր հայ զօրավարներէ:

1912-ին պալքանեան առաջին պատերազմի ժամանակ պուլկար բանակին մէջ կային բազմաթիւ պուլկարահայեր: Կազմուած էր Մակեդոնիոյ - Ադրիանուպոլսոյ բանակը 16·840 կամաւորներով: Անոնց մէջ էր Անդրանիկի դիմաւորութեամբ 275 հայ երիտասարդներէ բաղկացած կամաւորական դումարտակը, զօրավար Գենեւի զօրաբաժնի չարքին, որ մասնակցեցաւ Ֆերայի մօտ Եավէր փաշայի բանակը գերի վերցնելու գործողութիւններուն: Այդ պատերազմի զոհերու յիշատակին յոյն-պուլկարական սահմանին վրայ այսօր բարձրացած է յուշարձան մը, որուն պատուանդանին փորագրուած են բազմաթիւ Հայերու անուններ:

Պալքանեան պատերազմներէն ետք, կ'ըսէ յոդուածագիրը, Ա. Ազխարհամարտի տարիներուն Երիտասարդ Թուրքերու կառավարութիւնը կազմակերպեց առաջին ցեղասպանութիւնը հայ ժողովուրդի դէմ: Հայ ժողովուրդի եղեռնը զայրոյթ յառաջացուց մարդկութեան մէջ:

Այդ առթիւ բողոքի մեծ ցոյցեր կազմակերպուեցան Պուլկարիա: 1915-ին հայահոծ բոլոր քաղաքներու մէջ՝ Սլիվէն, Շումէն, Ռուսէ, Պլովդիւ, Վառնա, Սատրա, Զագորա եւ այլուր Պուլկարներ եւ Հայեր հաւաքոյթներ կազմակերպեցին, բողոքի բանաձեւեր խմբագրելով Թուրքիոյ մէջ կատարուող ոճիրի դէմ: Այդպիսի ժողովի մը ընթացքին, որ գումարուած է Ռուսէի հայկական գաղութի պետկավարութեան հրաւէրով, հետեւեալ դիմումը ղրկուած է Պուլկարիոյ վարչապետ Ռոդոսլաւովի. «Ահա տարի մըն է, որ հայ ժողովուրդը ենթակայ է բնաջնջման Թուրք կառավարութեան կողմէ: Հակառակ մեր ժողովուրդի օրինական ընթացքին Թուրք Պետութեան հանդէպ, կառավարութիւնը սոսկալի հալածանքով, բռնութիւններով ու ջարդերով կ'ոչնչացնէ ցընդէ խաղաղ հայ ազգաբնակչութիւնը: Յատուկ պատրաստուած ծրագրով ան սիստեմատիկ կերպով կը հանէ ամբողջ շրջաններու Հայերը եւ կ'աքսորէ Փոքր Ասիոյ ամենախուլ անկիւնները, իսկ հայ օճախները կը ղրկէ մահմետականներ ու քրտական խումբեր, պարպելու համար հայկ. գաւառները հայ տարրերէն: Վազուան զարհուրելի ալէտի նախօրեակին մենք, Ռուսէի Հայերս, հաւաքուելով այսօր ազալու համար մեր թանկագին նահատակները, կը դիմենք, որ ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ Պուլկարիոյ կառավարութիւնը միջամտէ Թուրք կառավարութեան մօտ, դադրեցնելու համար հալածանքները ընդդէմ խաղաղ հայ ժողովուրդին՝ Թուրք կայսրութեան սահմաններուն մէջ» («Հայաստան». Պլովդիւ, 1915 Յունիս 15):

Հայ ժողովուրդի ողբերգութիւնը, կոտորածներն ու գաղթերը, անոր հերոսական պայքարի պատմութիւնը ցոլացուց պուլկար բանաստեղծ Պէյո Կրաչոլով Եավորով՝ իր «Հայերը» քերթուածին մէջ, որ բազմիցս թարգմանուած է հայերէն:

Զ. Ղազարեան, ակնարկ մը նետելէ ետք յետ - պատերազմեան ժամանակաշրջանի դէպքերուն վրայ, կը նշէ թէ 1922-ին Թուրքիոյ մէջ՝ Զմիւռնիոյ, Նիկոմիդիոյ, Բիւթանիոյ, Արեւելեան Թրակիոյ եւ Կ. Պոլսոյ շրջանները, 1915-ի ապանդէն ազատած Հայութեան բեկորները քեմալականներու հալածանքներու հետեւանքով արտագաղթեցին Եւրոպայի, դաշտան երկիրները, այդ կարգին՝ Պուլկարիա: Ալեքսանդր Ստամպոլիյսկիի կառավարութեան որոշումով մօտ 25 հազար Հայեր ապաստանեցան Պուլկարիա: Այդ առթիւ, Թոդոր Թոդորով ջերմօրէն պաշտպանեց տարեգրուած Հայերուն Պուլկարիոյ մէջ ապաստան տալու որոշումը, ըսելով. «քաղաքական տարագիրներու ապաստան տալը պատուաւոր աւանդութիւն դարձած է պուլկար կառավարութեան համար: Ցիշեցէք 1896 թուականը, երբ Թուրքիոյ մէջ 25 հազար Հայեր ջարդուեցան (Այս թիւը ճիշդ չէ - Զ. Ղ.) եւ նոյնքան ալ, խուսափելով Թրքական սուիններէն, արտագաղթեցին եւ ապաստանեցան Պուլկարիա: Այդ ժամանակ մեր չհերն ու յարաբերութիւնները կը պահանջէին սուլթանական Թուրքիոյ հետ լաւ ըլլալ, քանի որ Թուրքիա կ'ապրէին մօտ մէկ միլիոն Պուլկարներ: Սուլթանը պահանջեց ապաստան չտալ հայ գաղթականներուն: Պուլկար կառավարութիւնը մերժեց եւ սուլթանին պատասխանեց, որ մենք ազատ ենք չնորհիւ այն բանին, որ դտնուեցան մարդիկ՝ որոնք մեկնելով մարդասիրական սկզբունքներէ, բաժնեցին մեր տառապանքները, հետեւաբար մենք չենք կրնար մերժել եւ ապաստան չտալ այդ մարդոց, որոնք խուսափելով ձեր սուիններէն եւ կոտորածներէն ապաստան կը փնտռեն մեր մօտ: Մենք՝ որպէս ժողովուրդ, մեր մարդասիրական ու երախտապարտութեան պարտականութիւնը կը համարինք նոյնիսկ գաղթականին ապաստան տալը»:

47 - 50 հազարի հասնող պուլկարահայ գաղութը մասնակցեցաւ պուլկար ժողովուրդի հանրային - քաղաքական կեանքին եւ երկրի տնտեսական ու մշակութային նուաճումներուն:

1945 Յունուար 21-ին, Սոֆիայի Հայ հասարակութեան առջեւ իր արտասանած ճառին մէջ Հայրենական Ճակատի Ազգային Խորհուրդի նախագահ Ցոլա Դրագոյչեւա ըսած է. «Մենք երբեք չենք մոռնար, որ եղբայր հայ ժողովուրդի պատմութիւնն ու ճակատագիրը չաղկապուած է պուլկար ժողովուրդի պատմութեան ու ճակատագրին հետ: Հայ եղբայրները մեզի հետ էին պայքարի բոլոր դիրքերուն վրայ: Անոնք դէն ի ձեռին կեանքի գնով մեր կողքին մարտնչեցան թշնամիին դէմ»:

ՔԱՂՀԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՄՈՆԹԵՊԵԼԼՈՑԻ Հայ կեդրոնի սրահին մէջ, Յունուար 8-ին, տեղի ունեցած է ամուսնքի երեկոյթ մը, որու ընթացքին Յամիկ Տէյիրմէնճեան, Դաւիթ Ղուկասեան եւ Սալըի Շրիդեան ներկայացուցած են հայ բանաստեղծութենէն ծաղկաքաղ մը: Երեք արտասանողները, որոնցմէ երկուքը Ամերիկա ծնած, չրջանաւարտ են Մոնթեպելլոյի Մեսրոպեան Ազգ. Վարժարանէն, ուր արտասանելու արուեստը սորված են իրենց ուսուցիչէն՝ Խաչիկ Արարատեանէ, որ հայ բանաստեղծութեան սէրը ներշնչած է իր աշակերտներուն: Ցայտադրին մաս կազմած են Թումանեան, Կապուտիկեան, Սիամանթօ, Պարոյր Սեւակ, Թէքէեան, Վարուժան, Դուրեան, Համաստեղ, Աբչաւիր Դարբնի եւ Նչան Պէչիկթաչլեան՝ իրենց քերթուածներով եւ առակներով: Ցայտադրի աւարտին, ներկաներու փափաքով, Խաչիկ Արարատեան արտասանած է Սայաթ Նովայի «Աբի ինձ անկամ կալ»ը:

քիոյ հետ լաւ ըլլալ, քանի որ Թուրքիա կ'ապրէին մօտ մէկ միլիոն Պուլկարներ: Սուլթանը պահանջեց ապաստան չտալ հայ գաղթականներուն: Պուլկար կառավարութիւնը մերժեց եւ սուլթանին պատասխանեց, որ մենք ազատ ենք չնորհիւ այն բանին, որ դտնուեցան մարդիկ՝ որոնք մեկնելով մարդասիրական սկզբունքներէ, բաժնեցին մեր տառապանքները, հետեւաբար մենք չենք կրնար մերժել եւ ապաստան չտալ այդ մարդոց, որոնք խուսափելով ձեր սուիններէն եւ կոտորածներէն ապաստան կը փնտռեն մեր մօտ: Մենք՝ որպէս ժողովուրդ, մեր մարդասիրական ու երախտապարտութեան պարտականութիւնը կը համարինք նոյնիսկ գաղթականին ապաստան տալը»:

47 - 50 հազարի հասնող պուլկարահայ գաղութը մասնակցեցաւ պուլկար ժողովուրդի հանրային - քաղաքական կեանքին եւ երկրի տնտեսական ու մշակութային նուաճումներուն:

1945 Յունուար 21-ին, Սոֆիայի Հայ հասարակութեան առջեւ իր արտասանած ճառին մէջ Հայրենական Ճակատի Ազգային Խորհուրդի նախագահ Ցոլա Դրագոյչեւա ըսած է. «Մենք երբեք չենք մոռնար, որ եղբայր հայ ժողովուրդի պատմութիւնն ու ճակատագիրը չաղկապուած է պուլկար ժողովուրդի պատմութեան ու ճակատագրին հետ: Հայ եղբայրները մեզի հետ էին պայքարի բոլոր դիրքերուն վրայ: Անոնք դէն ի ձեռին կեանքի գնով մեր կողքին մարտնչեցան թշնամիին դէմ»:

ՔԱՂՀԱՆ

ԵՐՈՒԽԱՆ

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՑԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Ա.

ՄԱՑՐ ԵՒ ՈՐԴԻ

Բնութեան այս անդորը, անոյշ հեռապակերին առջեւ, զոր ամբողջութեամբը իր նայուածքին մէջ կ'ամփոփէր իր նըստած տեղէն, տիկին Երմոնէ Մարկոսեան վերյիշումը ունեցաւ իր կեանքին չքեղ եւ տրամալի դրուագներուն, որոնք հիմա հանդարտօրէն կարգաւ իր առջեւէն կ'անցնէին՝ ճիշդ իր դէմը պարզուող սա բազմատարը գիւղանկարին երանգներուն պէս, մերթ մռայլ, մերթ լուսաւոր:

Կը յիշէր իր մանկութիւնն ու երիտասարդութիւնը ամիրայական ապարանքին մեծազդեցիկ փարթամութեանը մէջ անցուած, խոլ, զուարթ ապերասան կեանքով մը:

Մարկոս ամիրային մէկ հատիկ աղջիկը երեք մանչ զաւակներու մէջ, առողջ, դեղեցիկ, չէնչող, ամբողջ Հ ... գիւղին զմայլումին ու մսխանքին առարկայ հայկատեաններու եւ չողմարարներու կուռ լեգէոնի մը կեզծ ու երկրպագու պաշտանքին թիրախը, ան կեանքը ապրած էր շլացման մը պէս: Մանկութեանը՝ մարգարիտներ ու ադամանդներ եղած էին իր խաղալիքները, անոնք, յետոյ իր պըճըրոտ եւ զարդամոլ աղջիկի խարտեաշ պեդեղեցիկ գլուխը ու սպիտակ լանջքը զարդարած էին հոյակապօրէն: Եւ ինքզինքը կրցած էր արժանի ցոյց տալ բոլոր այդ ճոխութեան եւ այդ չքեղութեան: Ոչ ոք իրեն չափ վայելչօրէն պիտի կարենար պտոռտ, հարուստ այդ ցուցադրանքին արժանաւոր դերասանը հանդիսանալ: Սխրալի ու պերճաշուք կերտուածք մը ունէր, նուրբ, թափանցիկ մորթի, խարտեաշ մետաքսաւէտ մազի. կապոյտ աչքերու այն խաժ աղուորութիւնը, որ նըրբութիւնէ ծաղկի մը կը նմանի, որքան հըմայքոտ, այնքան ալ դիւրաբեկ է, խորհրդաւոր առաջին ալիք մը կրնայ անոր ամբողջ թերթիկները կծկել ու խամրեցը - նել:

Մայրը չուտով գերեզման իջած էր, համեստ ու աշխուժական կին մը, գթոտ ու աղքատասէր, տեսակ մը արհամարհոտ վերաբերումով դէպի իրեն վիճակուած այդ փարթամ կեանքը: Իր բարերար ազդեցութիւնը պակսած էր աղջկանը. որ փայփայանքներու, կեղծ զովասանքներու, ապուշ զմայլանքներու տարափին տակ, երկրպագող, բուրվառող այդ մըթնոլորտին մէջ զոռոզ, արհամարհոտ, բարձրահայեաց եղած էր:

Հայրը, Մարկոս ամիրան, ամիրայի տօվորական տիպար, կառավարական հասոյթներու, թուրք փաշաներու նենգամիտ ու անկուշտ կողոպտիչ, չուայտ, հաճոյքի ու տռփանքի զերի, թողած էր որ իր աղջիկը - զոր կը պաշտէր - մեծնար ինչպէս որ նեխուտ, ապականաճոտ այդ մթնոլորտը թոյլ տար անոր մեծնալ, սանձարձակ ու անպաշտպան: Եղբայրները, հօրենական բարքերու հաւատարիմ ժառանգորդներ, անհաչիւ մսխողներ եղած էին, հազիւ նչմարելով իրենց քրոջ գոյութիւնը, երբեք չհետաքրքրուելով անով:

Սակայն, իրերը իրենց երջանիկ, անոյշ տեւողութիւնը չէին պահած. ճակատագրային աղէտ մը ամէն բան տապալած տակնուվրայ ըրած էր: Անակնկալ չնորհազրկում մը, - հետեւանք անվերապահ ու յանդուգն կողոպտումին, որուն են - թարկուած էր կառավարութիւնը տարի - ներէ ի վեր, - եկած էր վերջապէս անախորժ իրականութիւնը զգացնել Մարկոս ամիրային:

Բարձրագոյն հրամանով, ձերբակալուած ու բանտարկուած էր ամիրան, եւ կալուածներուն, հարստութեան մեծագոյն մասը արգելադրուած: Սարսափը, լքումը չանկարծօրէն տիրած էր չընդալից ապարանքին մէջ. սուգ եւ լռութիւն ամէն կողմ: Հացկատակներու լեգէոնը մէկէնիմէկ ցիրուցան եղած էր ազգականներու տարմի մը պէս, որոնք մեծակառոյց խոյա կուտան երբ գայլերու ջոլիր մը հանի իրենց դիշատած գիակին վրայ: Աղէտին սաստկութեանը տակ ամբողջ Հ ... գիւղը սարսած էր. մեծ ապարանքին վրայ իջնող կայծակէն կարծես ամէն մարդ քիչ շատ հարուածուած էր. ամիրան, մեծազօր ամիրան բանտարկո՞ւած. ի՞նչ դայթակղութիւն:

(Շար. 7)

Տէր եւ Տիկին Էմիլ Այտընեան եւ իրենց զաւակները Սոֆի եւ Ալեքսանդր,

Տէր եւ Տիկին Արմէն Սամուէլեան եւ իրենց զաւակները՝ Կրեկուար եւ Նիքոլա,

Ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պատգաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ մեծ - մօր՝

ԱՑՐԻ ՏԻԿԻՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆԻ

(ծնեալ՝ Աշխէն Խերեան)

մահը, որ պատահեցաւ Փետր. 23-ին, Քլամարի իր բնակարանը:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի երկուշաբթի, Փետր. 28, ժամը 10.30-ին Փարիզի Ս. Յովհ. - Մկրտիչ Եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Քլամարի Քոմիւնալ գերեզմանատունը Ավընիւ տիւ Պուա Թաուտիէօ, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Եղսանոյշ Պառաւեանի, իր մօր Այրի Տիկին՝ Սաթենիկ Համբարձումեանի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի 200 նուիրած է Ֆրանս-Արմէնի թերթին: Ցաւակցութիւնները կը յայտնէ նաեւ Տէսինի Կապոյտ Խաչի նախագահուհին՝ Արաքսի Փափազեանի իր եղբօր՝ Վաչէ Գաբրիէլեանի մահուան (Պէյրութ) առթիւ եւ կը նուիրէ 200 նոյն նպատակին, նաեւ իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Այրի Տիկին Ռեբեկա Ասատուրեանի, իր քեռայրին՝ Սիմոն Պաղպուտարեանի մահուան առթիւ (Արժանթին) եւ կը նուիրէ 200 Ֆ. նոյն նպատակին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Սահակ - Մեսրոպ Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ վարչութիւնը Դեկտեմբեր ամսուան ընթացքին ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները. -

Ժագլիճ Քուրքուայի (ծնեալ՝ Ալեա - ճաբեան) հոգեհանգիստին առթիւ.- Տիկին Վ. Ալեանաքեան 100, Տէր եւ Տիկին Քասթանս 50 Ֆ.: Նոյեմզար Վարդերեսեանի մահուան քառասունքի հոգեհանգիստին Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Վարդերեսեան 100, Տէր եւ Տիկին Դ. Դաւիթեան 100: Մկրտիչ Աթոյեանի մահուան քառասունքին առթիւ.- Տէր եւ Տիկին Թորոս Աթոյեան 1000, Տէր և Տիկին Մարի - Մանուէլ Տէյիրմէնճեան 500, Դարբինեան ընտանիք 500 Ֆ. Տիկին Ե. Քասքասեան 400, Տիկին Մաուլէն Իօքսիւզեան 200, Պ. Հ. Արկոյեան (Ամերիկա) 150 տոլար, Տէր եւ Տիկին Զաքարեան 100, Տէր եւ Տիկին Քասքասեան 100: Յակոբ Առաբելեանի մահուան քառասունքին առթիւ. - Օրդ. Առաքելեան 800, Տէր եւ Տիկին Զ. Ալիքսանեան 500, Տիկին Վ. Նորհատեան 100: Յակոբ Սահաք-ճեանի մահուան քառասունքին առթիւ.- Տէր եւ Տիկին Մ. Սահաթճեան 200, Տէր եւ Տիկին Կիւրիւնեան 80 Ֆ.: (Շար.)

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Արմենուհի Միսաքեանի *մահուան առթիւ եւ Շաւարշ Միսաքեանի յիշատակին վիճնէն Պ. Բ. Ճիհանչահեան 100 Ֆ. կը նուիրէ «Ցառաջ»ին:*

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Սարոյեան իրենց սիրեցեալ ազգականին՝ Մարիամ կամկամեանի (ծնեալ՝ Թագուրեան) մահուան առթիւ 200 Ֆ. կը նուիրեն Դպրոցասէրին, 100 Ֆ. Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցւոյ (ստանալ «Ցառաջ»էն) եւ 50 Ֆ. «Ցառաջ»ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Լուի Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը ստացած է հետեւեալ նուէրները՝ Տիգրան Հորոյեանի Թաղման առթիւ. - Այրի Տիկին Սառա Հորոյեան եւ զաւակները 400, Օհանեան ընտանիք Ա. Մերաքեան, Անդրանիկ Թորոսեան, Եղսա Ծառուկեան, Թորոսեան ընտանիք, Մուրատեան Թոնի 100-ական Ֆ., Ծառուկեան Թագուհի, Ամատեան, Սիրանոյշ Մանուկեան, Կարպիս Կարապետեան, Ճառայեան եղբայրները, Կարօ Յովսէփեան, Անտրէ Գորգոյեան, Ժաք Կարպինօ, Սուքիասեան, Հայկ Սեմերճեան 50-ական Ֆ., Կարպիս Լեւոնեան 30, Էլիան Քայոն, Բիւզանդ Թիրէքեան, Մարիամ Մուրոյեան, Պայծառ Տիրանեան 20-ական Ֆ.:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի Մայր Եկեղեցւոյ կազմակերպութեամբ՝ «Հայ Եկեղեցւոյ նկարներու ցուցադրութիւն» ՄԱՐՏ 17-ին՝ Սահակ - Մեսրոպ Մշակութային Տան մէջ: Նուագահանդէս՝ ՄԱՐՏ 26-ին, Սէն - Վիքթոր Եկեղեցւոյ մէջ: Սահակ - Մեսրոպ երդչախումբի 5-րդ տարեդարձին առթիւ՝ պատարագ եւ ճաշ՝ ՄԱՐՏ 27-ին:

×

Կապոյտ Խաչի Պանեէօ - Քաշանի մասնաճիւղի պատյոը, օթօքառով, Կիրակի, Մայիս 15, Փրովէնն եւ շրջակայքը:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

Pose de la 1ère PIERRE

La Pose de la 1ère Pierre de la future ECOLE MATERNELLE ARMENIENNE d'Issy-les-Moulineaux

aura lieu le 27 février à 12 h. 30, aux 22-24-26, rue de l'Egalité, Issy-les-Moulineaux

sous le haut patronage de Monseigneur S. MANOUKIAN

et la présidence de Monsieur A. SANTINI.

LE YAN'S CLUB
présente
—=—
Le Yan's Club
aura le plaisir de vous recevoir
à l'exposition des œuvres
du peintre
MUTAFIAN
ainsi qu'à la présentation
de son livre réalisé
par le fils de l'artiste
Claude MUTAFIAN
le vendredi 25 février
à partir de 20 heures
Dîner à 22 heures sur réservation
5, avenue Reille, 75014 Paris
tél. 589 - 20 - 48

Offre d'emploi

Recherche secrétaire - dactylo, expérimentée tourisme, anglais nécessaire, notions de comptabilité et arménien souhaitable
s'adresser :
Jacques Chelelekian
Wasteels
87, La Canebière, 13001 Marseille
tél. (91) 95 - 90 - 12

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour sa colonie de vacances de JUILLET et AOUT 1983
Infirmière ou étudiant en médecine (4ème année), cuisinier, aide - cuisinier, moniteurs(trices), coursier
Ecrire : Croix Bleue des Arméniens de France
17, rue Bleue, 75009 Paris

Cabinet TERZIYAN
(TOUTES ASSURANCES)
21, rue Lamartine, 75009 Paris
tél. 282 01 41
20 ANNÉES D'EXPÉRIENCE A VOTRE SERVICE
POUR TOUS VOS PROBLÈMES D'ASSURANCES
n'hésitez pas à nous consulter
ՁԵՐ ՏՈՒՆԸ, ԿԱՌՔԸ, ԳՈՐԾԱՏՈՒՆԸ, ԳՈՀԱՐԵՂԷՆՆԵՐԸ,
ՄՈՒՇՏԱԿԸ, ԿԵԱՆՔԸ ՑԱՐՄԱՐԱԳՈՑՆ
ԵՒ ԼԱՒԱԳՈՑՆ ՊԱՑՄԱՆՆԵՐՈՎ
ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԵԼ Կ'ՈՒԶԷՔ
ՄԻ ՎԱՐԱՆԻՔ ԴԻՄԵԼՈՒ
ԹԷՐՋԵԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԻՆ

SEJOUR A BELLEFONTAINE

Le Comité Central de la Croix Bleue des Arméniens de France et ses sections organisent **un séjour dans ses bâtiments de Bellefontaine du 2 au 9 avril inclus**
s'adresser aux sections ou écrire :
17, rue Bleue, 75009 Paris
ou tél : 16 - 3 - 969 - 71 - 72
16 - 3 - 987 - 08 - 73

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Գրական եւ Գեղարուեստական Յեւրեկոյթ՝

Նուիրուած՝

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿԻ

Կիրակի, Փետրուար 27, ժամը 16-ին:

Բարեգործականի Ալեք Մանուկեան Մշակութային Կեդրոն
118, Գուրսէլ փողոց, 75017 Փարիզ:

Կը նախագահէ՝
ԱՒԵՏԻՍ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ

Բանախօս՝
ԿԱՐԻԿ ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ

«Անդրեւի Զանգակատան» համապատասխան երաժշտութեան ընկերակցութեամբ կ'արտասանէ՝
Մարիէթթա Մանուկեան

Երեւանի Կոմիտաս երաժշտանոցէն շրջանաւարտ:

Մուտքը ազատ է:

52-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ

Մասնակցութեամբ փարիզեան, Ալֆորվիլի եւ Լիոնի շրջաններուն Գայլիկ, Թեւիկ, Սկաուտ, Արենոյշ եւ Երէց խումբերուն:

Կիրակի Մարտ 6, կէսօրէ վերջ ժամը 14.30-ին:

SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, rue Saint-Dominique, Paris 7e (métro Invalides)

Նուիրուած ակաուտական չարժման հիմնարկութեան 75-րդ տարեդարձի տարիին վերջաւորութեան, ներկայութեամբ Փարիզի Ֆրանսական ակաուտական միութեանց պետերուն եւ խումբերուն:

Հայկական եւ ակաուտական խնամուած յայտագիր, հայերէն ներկայացում, հայկական պարեր, զաւեշտներ, խմբային ներկայացումներ, երգախառն պատկերներ եւ ակաուտական խաղեր, եւ նուագ:

Գիւղէ:

Մուտք 35 Ֆ.:

Երեխաներուն մուտքը ձրի է:

Direction : M & Mme Bédikian
RESTAURANT SEVAN
SPÉCIALITÉS ORIENTALES et ARMENIENNES
TOUS LES VENDREDIS ET SAMEDIS SOIRS
ambiance avec
BEDIK
ԱՐԵԻԵԼԵԱՆ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՄԵՂ ԵՒ ՃՈԽ ՃԱՇԱՑՈՒՑԱԿ
ՊԵՏԻԿ Կ'ԵՐԳԷ
ՈՒՐԲԱԹ ԵՒ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆՆԵՐԸ
1, bd. Carnot — 17, quai J.-B. Clément, 94140 ALFORTVILLE
tél. 376 32 19 *Fermé le lundi*

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
— ՄԵԾ ՃԱՇ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ —
DANS LES SALONS DE L'HOTEL MERIDIEN
81, boulevard Gouvion St. Cyr, Paris 17e
ՇԱԲԱԹ ՄԱՐՏ 12, ԺԱՄԸ 20.30-ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՌԱՒՕՏ
soirée animée par :
l'orchestre ARMENIAN-SUNSHINE, dirigé par Robert PAPAZIAN
Paul TOSCANO, violoniste de chez Raspoutine et son ensemble
CELINHO BARROS et son orchestre « RYTHMES DU BRESIL »
et des surprises
Սեղանները ապահովել, հեռաձայնելով՝
Մանուկեան - 381 80 82 *Ալեքսանեան* - 236 96 43 *Մառան* - 535 85 26

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
26-27
SAMEDI-DIMANCHE
26-27 FÉVRIER
1983

LE NUMERO: 2.50 F.

ՀԱՐԱՉ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ: 180 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 400 Ֆ. - Հատը: 2,50 Ֆ.

58ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.380 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 58e ANNÉE No 15.380

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱՆ, երրորդ անգամ ըլլալով, չկրցաւ մէկը ընտրել Լեվի-Միրպիւա դուքսին աթոռին, հակառակ (կամ ճիշդ այդ պատճառաւ) մասը թեկնածուներու, որոնց մէջ՝ Շառլ Թրնիէ, որ առաջին չրջանին 4 ձայն ըստացաւ, ապա՝ 2, հուսկ՝ 0: Միւս թեկնածուներուն մէջ գլխաւորներն էին՝ Միշել Մոռ, Միշել տը Սէն - Փիէռ: Շատ թաթիներէ ի վեր Շառլ Թրնիէի ընտրութեան չուրջ չատ ազմուկ կար եւ խորքին մէջ չընտրուիլը այնքան զարմանալի չէ, որքան թեկնածուիլը դնելը: Ինչպէս, առմսակով մը, Սերժ Ժիւլի կ'արտայայտուի Լիպերասիոնի մէջ, զարմանալով որ Ակադեմիան դեռ փորձութեան կ'ենթարկէ ոմանք: Անցեալին Ակադեմիան մերժած է Նեռվալը, Պօտլէռը, Վեռլէնը, Սէն - Ժոն - Փերսը, բայց ընդունած է Ամիէլ կամ Ամիէլը անունով գրագէտներ, որոնք հետք մ'իսկ չեն ձգած: Ինչ որ ըսել չէ, անշուշտ, թէ Թրնիէ Վէռլէնն մըն է, բայց դոնէ կրնայ մխիթարուիլ...:

ՔԻԻՐՏԵՐԸ հիմնարկութիւն մը (Էնսթիթիւ) ստեղծեցին Փարիզի մէջ, նախաձեռնութեամբ քանի մը գրագէտներու եւ արուեստագէտներու: Այս հաստատութեան նպատակն է թոյլ տալ քիւրտ հայրենիքին որ կենդանի պահէ 20 միլիոնի հասնող ժողովուրդի մը մշակոյթը: Մշակութային այս ձեռնարկին պիւտճէին մէկ մասը պիտի ապահովէ Ֆրանսական կառավարութիւնը: Ֆրանսայի մէջ 30 հազար Քիւրտ կայ:

ԷՐՈՒԱԿԱՆ, Միլլի Սելամէթի (ազգ. փրկութիւն, ծայրայեղ աջ) նախկին պետը, չորս տարի բանտարկութեան դատապարտուած է. «հակա - աշխարհական» գործունէութեան համար: Ըստ ամբաստանագրին էրպաքան կ'ուզէր պետական կարգը հիմնել կրօնական սկզբունքներու վրայ: Ձերբակալուած էր 1980 Սեպտեմբերին, Միլլի Սելամէթի 33 պատասխանատու անդամներու հետ, որոնք ազատ արձակուեցան 1981-ի գարնան, դատավարութեան սկիզբն իսկ: Թուրքիոյ երրորդ կուսակցութիւնն էր եւ 1979-ի ընտրութիւններուն ձայներու 5%-ը ստացած էր, 22 աթոռով 450-ի վրայ: Միւս կողմէ քիւտ (դաշտնի) աշխատանքի կուսակցութեան դեկավարը՝ Ապտիւլ Օճալան ձերբակալուած է Մարմարայի մէջ:

ԻՍՐԱՑԻԼ առաջարկած է ութ հարիւր պաղեստինցի դերիներ փոխանակել ութ իսրայելացի դերիի հետ, Ժընեւի կարմիր Խաչին միջոցաւ: Պաղեստինցիք 800ի տեղ 1000-ի փոխանակումը կ'ուզեն: Աւստրիոյ վարչապետը՝ Քրայսքի, որ, ծագումով Հրեայ, պաղեստինեան դատի պաշտպանն մըն է սակայն, հաւանութիւնը տուած է Վիէննա կատարելու համար փոխանակումը:

ՍՊԱՆԻՈՑ ընկերվարական կառավարութիւնը մեծ իրարանցում մը ստեղծեց երկրին մէջ, ազգայնացնելով Ռումազա ընկերութիւնը, որ 18 դրամատուն եւ քանի մը հարիւր ճարտարարուեստ ունի իր հսկայական ներքին: Սպանիոյ մեծագոյն ընկերութիւններէն մէկն է, հիմնուած 1961-ին անճանօթ գինեպանի մը կողմէ՝ Յոսէ Մառիա Ռուիզ Մաթէոս եւ տարիներու ընթացքին ելմտական «հսկայ» մը դարձած է: Մաթէոս յայտարարած է թէ իր կայսրութիւնը Սպանիոյ եկամուտին 1,8 առ հարիւրը կը ներկայացնէ:

ՌՈՆՕ-ի անօրէնութիւնը անդրդուելի մնաց կատարուած պաշտօնազրկումներուն մասին եւ Սէ - էֆ - Տէ - Թէ-ն դարձեալ նոր հրահանգ տուաւ, Ուրբաթ օր: Սէ - ժէ - Թէ-ն չմիացաւ չարժումին:

ՅՈՐՀՐԴԱՑԻՆ մամուլը սենթիքանեռու թերթին միջոցաւ, առաջին անգամ ըլլալով արձագանգ կը հանդիսանայ խորհրդային ըսպայի մը սպանութեան, Աֆղանիստան «ազատակիներու» կողմէ:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ մէջ եկամուտներու յայտարարութեան պայմանաժամը 24 ժամով երկարաձգուեցաւ, այլ խօսքով մինչեւ Մարտ 1, կէս գիշեր:

ԱՆԳԱՐԱՑԻ հաւաստի աղբիւրներուն համաձայն, զօր. Էվրէն Հարկ եղած հրահանգները տուած է, որպէսզի ընդհ. ընտրութիւններ ըլլան Հոկտ. 16-ին: Ազգ. Ժողովի ընտրութիւններու կանոնագրութեան օրէնքը պիտի ենթարկուի խորհրդարանական Ժողովին, կուսակցութեանց վերաբերեալ օրէնքին քուէարկութենէն ետք է, որ Ժողովը ընտրութիւններու օրէնքով պիտի զբաղի:

ՀՌՈՄԻ մէջ խորհրդային երկրորդ պաշտօնատար մըն ալ ձերբակալուած է լրտեսութեան համար: Այս անգամ Նաֆթա - Իթալիա ընկերութեան փոխ - տնօրէնն է:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԵՍԻԼ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓրԷՍ ՓԵՏՐ. 14 - 17)

«ԵՐԿԻՐ ՆԱՅԻՐԻ»Ն ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ ԼԱՏՎԻՈՑ ՄԷՋ

Լատվիոյ մէջ, տեղի ունեցած խորհըրդային հեռատեսիլի ներկայացումներու փառատօնին, եղիչէ Չարենցի «Երկիր Նայիրի» բեմադրութիւնը արժանացած է գլխաւոր երեք մրցանակներէն մէկուն: Երեւանի հեռատեսիլի իրականացուցած բեմադրութեան գլխաւոր դերը մարմնաւորած է Ազատ Գասպարեան: Բեմադիրն է Կառլէն Վարժապետեան: Մօտ ատենէն «Երկիր Նայիրի»ն ցոյց կը տրուի Մոսկուայի հեռատեսիլէն:

×

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՆՈՒԱԳԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՎԱՐՊԵՏ ՄԱՐՏԻՆ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆԻ 60-ԱՄԵԱԿԸ

Երեւանի մէջ նշուած է երգահան եւ կոմիտաս երաժշտանոցի դասախօս Մարտին Խաչատրեանի ծննդեան 60-ամեակը: Արուեստագէտը չորս տասնամեակ է, որ կը զբաղի նաեւ հայկական ժողովրդական նուագարաններու ստեղծումով: Իր բնակարանը դարձած է իսկական թանգարան մը, ուր խնամքով չարուած են իր պատրաստած նուագարանները՝ ուդ, դուդուկ, չվի, դհոլ եւայլն, որոնցմէ իւրաքանչիւրը վարպետի աքնաջան աշխատանքի պտուղն է: Պէտք է կարենալ հոմքը թրջել ջուրի մէջ, երկար չպահել չոգիի մէջ, որպէսզի ան դիւրութեամբ ծռի եւ առաձգականօրէն նստի կաղապարին վրայ եւ ճիշդ վերարտադրուի ապագայ նուագարանին ձեւը: Իսկ երաժշտական բացառիկ լսողութիւնը կ'օգնէ իրեն զանազանելու փայտի տարբեր տեսակներու ձայները եւ նուագարանի այս կամ այն մասի համար ընտրելու անհրաժեշտ փայտը: «Թառը եւ քամանչան պէտք է ոչ միայն լաւ հնչեն, այլեւ դեղագիտական հաճոյք պատճառեն ունկնդիրներուն», կը նշէ Մարտին Խաչատրեան ու կ'աւելցնէ. «Ուստի ես ինքս կը զարդարեմ զանոնք սատափով, կարմիր փայտի կտորներով, ոսկորի չերտերով»:

Մ. Խաչատրեան իր սեփական գծագրութիւններով կը վերահաստատէ չատոնց մոռցուած բամբիռը, որուն մասին իր աշխատութիւններուն մէջ կը յիշատակէ Մովսէս Խորենացի: Այդ նուագարանը ներկայիս կը գործածուի Հայաստանի երկու խումբերու մէջ՝ «Թաթուլ Ալթունեան» երգի - պարի համոյթ եւ «Մերանդիլեան» ժողովրդական նուագախումբերու համոյթ: Մ. Խաչատրեան վերակենդանացուցած է նաեւ Սայաթ - Նովայի ներբողած սանթուրը, որ կը գործածուի բանաւորական եւ դիւզական ակումբներու համոյթներուն մէջ: Վարպետը մասնաւոր սիրով կապուած է քամանչայի, որ կը նկատուի նուագարաններու «թագուհի»ն: Ան ոչ միայն կատարելագործած է զայն, աւելի մատչելի դարձնելով մեկնաբանողներու համար, այլեւ դրած է սկանակ քամանչահարներու համար դասագիրք մը: Իր պատրաստած նուագարանները կը ցուցադրուին ոչ միայն Հայաստանի, այլեւ Խորհ. Միութեան չատ մը քաղաքներու թանգարաններուն մէջ:

×

ՀՆԴԿԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Երեւանի մէջ լոյս տեսած է Ռաբինդրանաթ Թագորի գործերու հայերէն հաւաքածոն՝ «Ցաւերժական ձամբորդը» խորագրով: Հատորին մէջ տեղ գտած են հնդիկ գրողի բազմաթիւ գիրքերէն քաղուած բանաստեղծութիւններ: Սակէ առաջ ալ Ցովհաննէս Թումանեան ձեռնարկած էր Թագորի երկերու թարգմանութեան, որուն հետեւած էին այլ գրողներ եւս: Հետաքրքրական է նշել, որ 1925-ին Թագոր այցելած է Վենետիկի Մխիթարեաններու վանքը եւ հետաքրքրուած հայ ժողովուրդի պատմութեամբ ու մշակոյթով եւ Հայերը յիշատակած իր գործերուն մէջ: Վերջին քանի մը տարուան ընթացքին Հայաստանի հրատարակչականները քանի մը անգամ անդրադարձած են Հնդկաստանի գրականութեան: Հայերէն հրատարակուած են «Հնդիկ գրողներու պատմուածքներ» եւ «Հին Հնդկաստանի պոէզիան» ծաղկաքաղները, Թագորի, Ֆրիչնա Ջանդարի, Նարայանայի եւ Քարոի վէպերն ու վիպակները, ինչպէս նաեւ թերթերու մէջ լոյս ընծայուած են հատուածներ հնդկական դիւցազնավէպէն եւ վեհաներէն:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԲՈԼՈՐՍ ԱԼ ԿԸ ՍՏԵՆՔ

×

Աշխարհի վրայ չկայ մարդ մը, նոյնիսկ ամենասուրբ մարդ մը, որ ստած չըլլայ կեանքին մէջ: Ո՛մանք կը պնդեն թէ սուտը չեն սիրեր, չեն յիշեր երբեք ստած ըլլալ: Անոնք պարկեշտ ու պատուաւոր մարդիկ կրնան ըլլալ, դիտենք: Բայց առանց դիտնալու ահաւասիկ կը ստեն երբ այսպէս կը պնդեն թէ իրենց կեանքին մէջ երբեք չեն ստած: Սուտը անխուսափելի է մարդուս կեանքին մէջ: Եւ պէտք չէ խրտչինք այսպիսի հաստատումէ մը, որովհետեւ սուտին կան նաեւ անմեղ ու անվնաս, անդիտակից ու անխուսափելի տեսակները: Այսպիսի սուտերու հեղինակները մեղադրելի չեն, յանցանք ալ գործած չեն ըլլար երբ կը ստեն: Բայց, սուտը սուտ է:

×

Բարեկամի մը կը հանդիպիք: Կը հարցընէ ձեզի.

- Ի՞նչպէս ես:

- Լաւ եմ:

Ահաւասիկ ստեցիք արդէն: Պատասխանը նեղի մը նման թռաւ ձեր բերնէն: Իրականութեան մէջ քնաւ լաւ չէք: Մէկէկ աւելի հոգերու տակ ընկճուած էք: Դործի դժուարութիւններ, ապրուստի սղութիւն, զաւակի մը հետ տարակարծութիւններ, գլխու ցաւ մը, դեռ չեմ դիտեր ինչեր առաւօտէն ի վեր խանգարած են ձեր տրամադրութիւնը: Բայց երբ ձեր որպիսութիւնը կը հարցուի, «լաւ եմ» կ'ըսէք:

×

Բարեկամ մը կը հեռաձայնէ.

- Այս իրիկուն ձեզի այցելել կը փափաքինք, կ'ըսէ: Անհանգիստ կ'ընե՞նք արդեօք:

- Այդ ի՞նչ ըսել է, կը պատասխանէք: Հրամեցէք, անպայման կը սպասենք:

Դարձեալ ստեցիք ահաւասիկ: Գանի մը օրէ ի վեր քնատ էք, եւ յոգնած: Որոշած էիք այս դիշեր քիչ մը հանգըստանալ, կանուխէն անկողին մտնել: Այս այցելութիւնը պիտի խանգարէ ձեր տրամադրութիւնը: Բայց չկրցաք ճշմարտութիւնը ըսել: Կա՛մ անկիրթ պիտի ըլլայիք, կամ սառաւօս: Ցանուն քաղաքավարութեան, սուտը նախընտրեցիք:

×

Մենք մեր աչքերը բացինք ու մեծցանք մեր մեծերէն լսելով միշտ նոյն խրատականը.

- Զըլլա՛յ որ սուտ խօսիս: Սուտը աշխարհի ամէնէն դէշ բանն է:

Տարիներու ընթացքին համոզուեցանք իրաւ ալ որ սուտը աշխարհի ամէնէն դէշ բանն է: Նայեցանք իսկական ստախօսներուն, անոնց՝ որոնք աչքերուդ մէջ անշեղ նայելով ամէնէն անգութ սուտերը կը խօսին իրենց ի նպաստ բան մը կորզելու համար քեզմէ: Նայեցանք անոնց՝ որոնք այնքան դիւրութեամբ կ'ուրանային ինչ որ ըսած էին երկու ժամ, երկու օր առաջ: Նայեցանք անոնց՝ որոնք անիրական չար լուրեր կը դարբնէին այս կամ այն մարդուն համար: Զայրացանք անոնց, սակայն չատ անգամ երբ իրենց խօսք ուղղել ստիպուեցանք, չկրցանք «դուն ստախօս ես» ըսել, ինչպէս չէինք կրնար դողին «դուն դող ես, աւազակ ես» ըսել: Գոհացանք ստելով սուտն ու ստախօսը:

×

Բայց օր մը, հաւաքոյթի մը ընթացքին տեսայ որ ներկաներէն մէկը տարեդարձի նուէր մը կուտար իր մէկ բարեկամին: Նուէր ստացողին դէմքը կը չողչողար ուրախութեան մէկ, երբ զրաղած էր ծրարը բանալով: Սակայն բանալէն վերջ սուտեր մը ինկաւ դէմքին ուրախութեան վրայ: Չէր սիրած նուէրը, յայտնի էր: Հաւանարար ուրիշ բան մը կ'ակնկալէր ան:

- Ա՛հ, ըսի միտքս ստուեր մի թողուր դէմքիդ վրայ, չարունակէ ժպտիլ: Դուհունակութիւն ցոյց տուր, քանի մը սուտ խօսք ըրէ, նուիրատուին ճաշակը գովէ...:

Այդ վայրկեանին կ'անդրադառնա՞յի որ սուտը երբեմն օրհնութիւն կը դառնայ, կամ սուտին բացակայութիւնը դժոխք մը կը ստեղծէ, մարդիկը իրարու դէմ կը հանէ:

×

Անախորժ մէկու մը դիմաց եթէ չկարենանք քիչ մը ժպտիլ՝ իր ներկայութենէն ախորժիլ ձեւացնելով, անճաշակ մանրավէպ մը պատմողին դիմաց եթէ չկարենանք քիչ մը խնդալ՝ իր պատմածը ծիծաղաշարժ գտած ըլլալ ձեւացնելով, եթէ հրամցուած անյաջող կերակուր մը չկարենանք ախորժակով ուտել մը ձեւացընել, ճշմարտախօս կ'ըլլանք, թէ անբարեկիրթ: Մեզմէ քիչեր, բարեբախտաբար չատ քիչեր յանձն կ'առնեն այդպիսի անբարեկրթութիւն մը ու կը դիմեն այն քիչ մը սուտին, որ անմեղ է:

Այո՛, աշխարհի վրայ չկայ մէկը որ սուտի դիմած չըլլայ կեանքին մէջ:

Երա՞նի սակայն ա՛նոր, որ սուտ մը բերնէն կը հանէ դիմացինին օգնելու համար:

Ռ. Հ.

ՆՈՐ ԳԻՒՂԱՊԵՏԸ

———×———

Մինչ ուղեղիս մէջ անդադար կը զլո - րին ռիկէօր եւ օսքերիթէ ամէն երկվայր - կեան յեղյեղուղ բառերը, կը յիշեմ տա - րիներ առաջ կարդացած մէկ առակ :

Առօրեայ դժուարութիւններուն մասին վնտռտուքի մը ձեռնարկելով, գիւղացի մը կը դիմէ գիւղապետին :

- Քանի՞ զաւակ ունիս - հարց կուտայ գիւղապետը :

- Վեց, - կը պատասխանէ գիւղացին :

- Բոլորդ ալ նոյն սենեակին մէ՞ջ կը քնանաք :

- Արդէն մէկ սենեակ ունինք...

- Կով ունի՞ս :

- Մէկ հատ :

- Հո՞րթ :

- Հատ մըն ալ հորթ ունիմ :

- Ե՞զ :

- Մէկ հատ :

- Ոչխա՞ր :

- Վեց հատ ոչխար ունէի, երկուքը սատկեցան :

Գիւղապետը գլուխը կը քերէ, կը մը - տածէ պահ մը ու կ'ըսէ .

- Կովն ալ ձեր հետ նոյն սենեակին մէջ պէտք է դիշերէ :

- Բայց, բայց լ՞ինչպէս, արդէն...

- Ըրէ՛ ըսածիս պէս :

Զարմանոց դժգոհ՝ գիւղացին կը վե - րադառնայ տուն ու կը կատարէ թելադ - րանքը :

Շաբաթ մը ետք կը վերադառնայ յայտ - նելու, թէ կացութիւնը՝ բարելաւուելու փոխարէն՝ վատթարացած է :

- Կարեւոր չէ : Ներս կ'առնես նաեւ եզը, - կը խօսի գիւղապետը լրջու - թեամբ :

Գիւղացին կ'ուզէ բողոքել, կ'ուզէ բա - ցատրել, թէ...

- Մի՛ դիմադարձեր : Ըրէ ինչ որ կ'ը - սեմ :

Գլխիկոր, գիւղացին ներս կ'առնէ նաեւ եզը ու վիճակը տակաւ կը դառնայ ան - տանելի :

Երրորդ այցելութենէն վերադարձին, գործազրելով պատուէրը, գիւղացին սեն - եակ կը մտցնէ ոչխարներն ալ ու կը դի - մանան հազիւ երկու օր :

Գիւղապետը անտեսելով զանգատները, կը ստիպէ գիւղացին սենեակ առնել նաեւ հորթը :

- Բայց...

- Այդ «բայց»դ վերջին ձգէ... : Քովս կուգաս ուղիղ չարաթ մը եաք...

Գիւղացին կը յարգէ ժամադրութիւնը ու երբ կ'ուզէ առաջին խօսողը ըլլալ , կ'ուզէ ըսել, որ այլեւս անկարելի է, այլ - եւս, ... գիւղապետը ձեռքով չարժում մը կ'ընէ որ լռէ ու, հանդիսաւոր չեչ - տով մը, կը յարէ .

- Տո՛ւն վերադարձիր , սենեակէն դո՛ւրս հանէ կովը : Տասը օր վերջ նորէն կուգաս ու կը պատմես...

Գիւղացին կատարուածէն ոչինչ կը հասկնայ : Կը կատարէ հրահանգը ու երբ կը ներկայանայ գիւղապետին, տարտամ ժպիտ մը կայ դէմքին :

- Ի՞նչպէս էք հիմա :

- Ի՜հ, աւելի լաւ, քիչ մը աւելի լաւ...

- Հիմա վերադարձիր ու դուրս հանէ նաեւ հորթը : Շաբաթ մը վերջ կուգաս ու ...

Այսպէս, որոշ ժամանակուան ընդմի - ջումով, դուրս կուգան եզը, ապա ոչ - խարները, բայց գիւղացին չի յարդեր վերջին ժամադրութիւնը : Երբ գիւղատա - ծով պազարին մէջ իրարու կը հանդիպին երկուքը, գիւղապետը կը մօտենայ ու կը փսփսայ գիւղացիին ականջին .

- Ինչպէ՞ս էք հիմա...

- Փառք Աստուծոյ, չատ լաւ ենք : Շատ չնորհակալ ենք քեզի : Հիմա չատ հան - դիստ ենք, ահագին տեղ բացուեցաւ, - կը պատասխանէ գիւղացին ու կ'աճապա - րէ դէպի տուն :

Որո՞ւ կարելի է պատմել այս առակը, երբ մարդիկ կը վազեն, կը վազեն ամէն բանի եռեւէն, չարժող ու անչարժ բոլոր առարկաներուն եռեւէն ու ժամանակ չունին չունչ առնելու, ականջ տալու արամաբանութեան ձայնին, որուն մէջ՝ անդամի մը համար՝ անպայման որ կը լսուի հոգեի բարախումը :

Մէկ բան որոշ է. հոգեկան ու նիւթա - կան զարգացումները չատոնց զատրած են զուգընթաց ընթանալէ : Մինչ գիտու - թիւնը քառամբակ կ'արշաւէ, ամէն օր դիտական սկզբունքները նոր կիրարկում - ներու կ'ենթարկուին, յառաջդիմութեան պիտակին տակ նոր արտադրութիւններ կը պարտադրուին, իսկ հոգին կը մնայ նոյն տեղը, տեղ քայլ կ'ընէ ու կը յայտ - նաբերէ լճացումի բացայայտ ախտանը - շանները :

«Զարգացումը կարելի չէ կասեցնել» կը պատասխանեն ինքնավստահները ու կը չարունակեն իրենց գրոհը դէպի նոր նուաճումներ : Արդէն ծանուցումներ կան հանդէսներու մէջ, թէ չենչին, համեմա - տաբար չա՞տ չենչին դումարով կարելի է ունենալ սեփական օրտինաթէօռը : Մանչէ - թոսթովիր արդէն վերածուած է հասարակ տեղիքի, իսկ պատանիները մեծերէն լաւ գիտեն էլեկտրոնիկ խաղալիքները դոր - ծածելու կերպը :

Շօշափելի յառաջդիմութիւնը կը սու - րայ ու այլեւս չենք յիշեր, թէ ո՛ր թը - ւականին կատարուեցաւ առաջին մար - դուն լուսին էջքը : Կարծես դար անցած է, այնքա՞ն հեռաւոր կը թուի :

Հապա մնացեա՞լը, հապա մարդկային գիտութիւննե՞րը, ընկերաբանութի՞ւնը, հոգեբանութի՞ւնը : Հապա բանաստեղ - ծութի՞ւնը...

Կայ «թոնաւոր նուէր» բացատրութիւ - նը ու բոլորս ալ այդ նուէրի ծրարներէն կը ստանանք տասնեակներով, ամէն քայլափոխի, ամէն անկիւն, երբ փո - ղոց կ'իջնենք, երբ կը բանանք մեր լը - րագիրը, երբ կը նայինք մեր նամակա - տուփին մէջ :

Հապա հոգի՞ն...

Քաղաքական մարդոց բերնէն յաճախ կը լսենք բացատրութիւնը, թէ ծրագիր մը իրականացնելու համար նախ պէտք է ապահովել միջոցները :

- Ես ալ թենիս կ'ուզեմ խաղալ, - կ'ը - սէր սովորական բանուոր մը, տարի մը առաջ :

Կ'ուզէ՛, անշո՛ւշտ որ կ'ուզէ : Թենիսէն վերջ պիտի ուզէ, պիտի ուզէ, ի՞նչ պիտի ուզէ, ... մարդուն երեւակայութիւնը անչափ է, անքննելի :

Աչխարհէն մէկ անդամ անցնելու առի - թին դիտակցութիւնը արթուն է բոլորին մէջ ու վրիժառութեամբ մը յղացած, ա - մէն ոք կ'ուզէ առաւելագոյն առատու - թեամբ նիւթ ապառել, ծամել - թափել, նորը ծամել, կրկին թափել, պարզապէս վճռացնել :

Զգնելու պարագայի՞ն, ... բողոքել, ցոյց ընել, գործադուլ, ապառնալ դոր - ծատուն քանդել, ցանկապատ վար առ - նել, տնօրէններ արգելափակել : Զո՛հ պահանջել :

Ու կրկին գիւղապետը :

Աչխարհի նախագահներուն, դիտնա - կաններուն, իմաստուն մարդոց մէջ չկա՞յ մէկը որ կարենայ բարդ հարցերուն պարզ լուծում մը գտնել, առաջարկել, համո - զել :

Ո՞ր ժամանակուան համար է ... նոր Գիւղապետին գալուստը :

Մ. ՊԶՄՔՃԵԱՆ

Փետրուար 19

ԱԽԱՐՏԱՃԱՌ ՄԸ ՀԱՅՈՑ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

1982 Նոյեմբերին Արեւելեան լեզուներու հայկական բաժնի պատմութեան դասա - խօս Սեդա - Գլէտ Մուրատեան ներկա - յացուց տոքթորայի իր աւարտաճառը . «Սովետական Հայաստանը՝ Սթալինի մա - հէն ետք» նիւթով : Աչխատութիւնը կա - տարուած էր Ռոժէ Փորթալի դեկավա - րութեամբ, Ecole des hautes études en sciences socialesի ծիրին մէջ :

Հինգ հոգինոց դատակազմը լսելէ ետք Ս. Մուրատեանի աւարտաճառին համա - ռօտ մէկ ներկայացումը, ուղղեց զանա - զան հարցումներ, որոնց պատասխանե - րէն վերջ, յայտնեց թէ միաձայնու - թեամբ «չատ լաւ» որակումով դնահատ - ուած էր իր աչխատանքը :

Ս. Մուրատեան իր ներկայացումը կը սկսէր յայտնելով թէ այս աւարտաճառը ձեռնարկ մըն է նկարագրելու եւ ուսում - նասիրելու խորհրդային Հայաստանի պատմութիւնը, Սթալինի մահէն (1953) մինչեւ մեր օրերը, զանազան երեսակնե - րով. բնակչութիւն, ընկերա - անտեսա - կան, քաղաքական, մչակութային կա - ցութիւններ :

Ան կ'աւելցնէր անմիջապէս թէ կրկնա - կի պատճառներ գինք մղած են այս նիւթը ընտրելու. նախ՝ մասնագիտական հե - տաքրքրութիւն մը անշուչտ, ու յետոյ, որպէս 1915-ի ցեղասպանութեան հետե - ւանք ստեղծուած հայկական Սփիւռքին մէջ ծնած ու ապրող մէկը, ուր ամէն օր խօսքի նիւթ է ազգային գոյատեւումի հարցը, կը մղուի ուսումնասիրութեան առարկայ դարձնելու Հայաստանը եւ Հա - յութիւնը, մասնաւորապէս իրենց մօտիկ անցեալով :

Ունինք ներկայ մը, կ'ըսէ ան, մեծ մա - սով սփիւռքացած, քանի որ Հայութեան կէսէն աւելին այսօր կ'ապրի իր հայրե - նիքէն դուրս, մինչդեռ Խորհ. Միութեան սահմաններուն մէջ խորհրդային Հայաս - տանը որ ունի 1/4-ը միայն Հայերու կող - մէ պահանջուած հողերուն, իրեն 1920-ին պարտադրուած վարչաձեւով խորհրդային ճառերու մէջ կը յիշուի որպէս միակ կա - րելի հայրենիքը ամբողջ Հայութեան եւ միակ օճախը ազգապահպանումի :

Եւ տակաւին ներկայի այս պայման - ներուն մէջ Հայերը ունին ծրագիր մըն ալ, ազգային հարցին լուծումը, որ կը ներկայացուի սակայն .

- Ցեղասպանութեան ճանաչումը .
- Հողային ամբողջականացումը .
- Համախմբում ազգային Պետութեան մը չուրջ :

Վերջերս 1970էն ի վեր ահաբեկչական չարժումներ միջազգային հանրային կար - ծիքին, յայտնեցին հայկական հարցի մը գոյութիւնը, սակայն ահաբեկչութիւնը որպէս ընտրուած միջոց, դէնքը տկարնե - րու եւ յուսահատներու, յայտնաբերեց տարբեր իրականութիւն մըն ալ. թէ Հա - յերը քաղաքական դեռնի վրայ ուրիչ ը - նելիք չունին, իրենք չեն այլեւս իրենց ճակատագիրը վարող. արդիւնք այն իրողութեան թէ ներկան ուսումնասիրե - լու, քննելու միջոցները չունին :

Իրաւ ալ հակառակ անոր որ լայն աչ - խատասիրութիւններ կատարուած են Հա - յերու հին չրջանի ու միջնադարեան պատմութեան մասին, ժամանակակից պատմութիւնը քիչ ուսումնասիրուած է ու քիչ ծանօթ : 1960-էն ետքն է միայն որ քանի մը ուսումնասիրութիւններ կա - տարուած են այս մարգին մէջ :

Այս աչխատանքը կը մեկնի հետեւեալ հարցումներէն .

Ա.- Հայաստանը խորհրդային վարչա - ձեւով իրապէս կ'իրականացնէ՞ ազգա - պահպանումը :

Բ.- Որպէս հայրենիք եւ Պետական կազ - մակերպութիւն, կարո՞ղ է լուծելու ազ - գային եւ սփիւռքեան հարցերը :

Գ.- Իր գոյութիւնը եւ ներկայ զար - գացումը կ'արդարացնե՞ն զանցառումը քաղաքական անկախութեան եւ ազատու - թեան գաղափարին՝ հայկական ճառե - րու մէջ, որոնք կը զրաղին միայն ազ - գային հարցին հողային մասով ու հա - կաթուրք վէճերով :

Ս. Մուրատեան կը քննէ, կը պրպտէ որպէս ազբիւր՝ ընդհանուր Խորհ. Միու - թեան եւ Հայաստանի մասին զրուած րը - նագիրերը, յօդուածներ, օրաթերթ, պար - բերաթերթ, մենագրութիւններ, փաս - տաթուղթեր, ճամբորդական նոթեր, վը - կայութիւններ, զրական գործեր : Ու հե - տեւեալ ենթարաժանումներով կը նե - կայացնէ իր աւարտաճառը, - առաւ - հատոր մը, մօտ 500 էջ - նախաբան, ժա - մանակագրութիւն, Ա. մաս՝ ընդհանուր չրջանակը - երկիրը, ժողովուրդը, ըն - կերվարական տնտեսութիւնը : - Բ. մաս՝ Ազգերու քաղաքականութիւնը եւ ազ - գային հարցը . - Անցեալին ծանրութիւնը, տահմանադրական չրջանակը, իչխանու - թեան մանակցութիւն, ազգային «տա - տյահալ»ի չրջան (1953 - 1965), «իրական ընկերվարութիւն» եւ «հայկական հար - ց»ը (1965 - 1982), Ցարաբերութիւններ Սփիւռքի հետ, Հայաստանի մէջ եկե - ղեցին :

Ու իր պրպտումները, ուսումնասիրու - թիւնները կը յանգին հետեւեալ եզրա - կացութիւններուն .

Սթալինի մահը Խորհ. Միութեան ու Հա - յաստանի պատմութեան մէջ անհերքե - լիօրէն կը նչէ նոր չրջան մը որ կը կոչ - ւի «տատցահալ»ի չրջան . աւելի հանդարտ ու նուազ արիւնալի : Չրջան մը ուր Հա - յաստանի բնակչութիւնը վերջապէս ար - ձանագրեց զգալի աճ մը :

Նոյն չրջանին երկիրը, մանաւանդ 1960-էն ետք, որոշ զարգացում ունեցաւ ճարտարարուեստի, քաղաքաչինութեան, արդիականացումի մարգերուն մէջ, կեանքի մակարդակը բարձրացաւ :

Սակայն այս արդիւնքը կրնա՞յ հակա - կչիռ մը ըլլալ ինքնավարութեան ու ան - կախութեան բացակայութեան : Տնտեսա - կան այս զարգացումը արդիւնքն է մի - միութենական փոխադարձ կախումնաւոր դիրքի մը, ծնունդներու նուազումին, ազբեյակերպի միօրինակութեան, երկ - լեզուութեան տարածումին եւ մչակու - թային ճուլումի :

Քաղաքական ու մչակութային տեսա - կէտէ ալ չփոթ է կացութիւնը, որուն վարչաձեւը աւելի մարդկային զարճան է Ի. համադումարէն ի վեր, սակայն ոչ այնքան ժողովրդավար զարճած եւ ի գործ դրուած ճնչումը անխտիր բոլոր ընդդիմադիրներուն վրայ, ցոյց կուտայ թէ իչխանութիւնը կը մնայ միչտ կու - սակցութեան որպէս մենաչնորհը :

Թէ ի՛նչ կը վերաբերի վարչական դէմ - քերու, տեղացի սատրապներ, ի յառա - ջադունէ ծրագրուած մչակութային զա - նազան արտայայտութիւններ եւ ընդդի - մութեան փորձեր վարչաձեւին դէմ. ին - որ կարելի է զրել Հայաստանի մասին, կրնայ զրուիլ նաեւ որեւէ ուրիչ Հանրա - պետութեան մը մասին :

Աւելին՝ , Հայաստան ունի իւրայատուկ դիրք մը իր ազգային հարցով ու սփիւռ - քով. կէտեր՝ որոնք կը չահագործուին Միութեան արտաքին քաղաքականու - թեան մէջ :

Ամէն պարագայի մէջ, կարելի է հաս - տատել թէ Խորհ. Միութեան մէջ գոյու - թիւն ունի հայ ազգ մը, աւելի քան երբ - եք անլուծելի, որուն յառաջացումին, զարգացումին կը նպաստէ վարչաձեւը կերպով մը :

Սակայն ազգային հարցին լուծումի մարգին մէջ չի թուիր այնքան զարգա - ցում արձանագրուած ըլլալ :

Նկատելի է թէ ազգային հարցը ուրէ որեւէ մտահոգութենէ աւելի լայն տեղ կը զրաւէ ու յամառօրէն ներկայ է ա - մէնուր, ամէն խօսքի, ամէն ճառի մէջ, անտեսագէտէն զաղափարաբանին, մչա - կոյթի զործիչէն մինչեւ Սփիւռքի հա - յուն ու եկեղեցականին մօտ :

Սկսած իրենց հողային պահանջներու զոհացումէն Հայերը Խորհ. Միութենէն ներս թէ դուրս հաւասարապէս, կը սպա - սեն իրենց բոլոր խնդիրներու լուծու - մին :

Սակայն հայկական հարցը՝ ներկայաց - ած այնքան յամառօրէն, հեռու կ'երեչ անմիջական կերպով լուծումի մը յանգե - լու հաւանականութենէն, խորհրդային ք - աղաքականութեան ներկայ պայմաններուն, Թուրքիոյ եւ արեւմուտքի չահերուն միջեւ :

Ազգային հարցին ծանրութիւնը կ'ար - դիլէ քաղաքական անդրադարձումը, հայրենասիրութիւնը կը զոյատեւէ, սա - կայն անկարող ելքի կէտ մը ունենալու, չի յանգիր անկախութեան իրական ձգտ - ումի մը. ան կը նպաստէ Հայը աւելի եւս մեկուսացնելու եւ փակելու պղպ - ինքն իր մէջ : Հազուադէպօրէն իրենց մա - չակութային արտայայտութիւն մը կը հասնի համաչխարհային մակարդակի :

Հայաստան թերեւս ազգային օճախն է, մայր հայրենիքը բոլոր Հայերուն, սա - կայն չերջանկացներ զանոնք :

Մչտակայ արտագաղթը, հակառակ բոլոր հայրենասիրական ճառերու, կը մնայ մասնէ զոյութիւնը մեծ զժգոհութեան մը :

ՈՒՆԿՆԴԻՒ

ՊԷՅՐՈՒԹ

ՇԱՀՆՈՒՐԵԱՆ ՇԱԲԱԹ

———×———

ԽՄԲ. - Փետրուար 12/13-ի մեր թի - ւով, տուած էինք առաջին թղթակցու - թիւն մը Շահնուրեան Շաբաթի մասին, որ տեղի ունեցաւ Պէյրութ, Յունուար 30-էն Փետրուար 5, նախաձեռնութեամբ Թէքէեան Մշակութային Միութեան : Շահնուրեան գրադարանի բացման հան - դիսութեան յաջորդած էր դասախօսու - թիւններու շարք մը : Ստորեւ ամբողջա - կան պատկերը զոր կ'արտատպենք «Կանչ»էն (Փետրուար 13) :

×

1983 տարին ծննդեան ութսունամեակն է մեր «Փոքր Ասիա» մեծագոյն մշակ - ներէն մէկուն՝ Շահան Շահնուրի, որուն «Նահանջը Առանց Երգի»ն եւ «Ցարալէզ - ներու Դաւաճանութիւնը» կը դասուին ոչ միայն Սփիւռքի, այլեւ ամբողջ Արեւմը - տահայ Գրականութեան կարեւորագոյն ստեղծագործութիւններու, ուելին՝ նուա - ճումներու չարքին, վէպի եւ պատմուածք կալուածէն ներս եւ կը մնան ալ այս - պիսին, իրենց ծնունդէն կիսադար մը ետք :

Տարաբախտ՝ գրպէտին անձնական գրադարանի մէկ մասը, Փարիզի «Ցա - ռաջ»ի խմբագիր եւ Շահան Շահնուրի թոռնի կատակարար Արփիկ Մխաքեանի կողմէ օրին ուղարկուած էր Պէյրութ, Թէքէեան Մշակութային Միութեան, որ տարիներէ ի վեր, լիբանանեան ողբեր - գութեան մակընթացութեան եւ տեղա - շուութեան զանազան փուլերուն պատ - ճառով - յարմարագոյն առիթին կը սպա - սէր անոր պաշտօնական բացումը կատա - րելու համար :

Ուրիշ ի՞նչ լաւագոյն առիթ կրնար ներկայանալ, քան նոյնինքն Շահան Շահ - նուրի ծննդեան ութսունամեակը : Ահա այսպէ՛ս է որ Թէքէեան Մշակութային Միութեան վարչութիւնը կը կազմակեր - պէր, Յունուար 30-էն մինչեւ Փետր. 5, գրական - ուսումնասիրական - գեղար - ւեստական «Շահնուրեան Շաբաթ» մը, որուն ընթացքին քննութեան առարկայ պիտի դառնային մեծատաղանդ գրողին ստեղծագործական վաստակին այլազան երեսները :

«Շահնուրեան Շաբաթ»ին բացումը կա - տարուեցաւ ընդունելութեամբ մը, որուն ընթացքին լիբանահայ մտաւորական - գրաէր հասարակութեան մը ներկայու - թեան, Թէքէեան Մշակութային Միու - թեան առենապետ, բազմամեայ դաս - տիարակ Ցովհաննէս Թասլաճեան վեր ա - ռաւ կարեւորութիւնը նման ձեռնարկի մը, յատկապէս այս ըրջանին, երբ լիբա - նահայութիւնը, դաժան եւ ծանր տագ - նապէ մը ետք, ահա վերստին ցոյց կու - տար, թէ համայն Սփիւռքի մէջ ինք հին - նական դեր ունի կատարելիք հայապահ - պանման գոյամարտին մէջ, որուն յա - ռաջապահներէն մէկը նոյնինքն Շահան Շահնուրն էր, երբ կը հնչեցնէր, դեռ յինանամեակ մը առաջ, «Նահանջ»ին ահա - զանգը :

Այս առիթով Ցովհաննէս Թասլաճեան, յայտնեց թէ ստեղծելով իր յարկին տակ «Շահնուրեան Գրադարան» մը, Թ. Մ. Մ.ը կը նպատակադրէր նոյն տեսն յառաջ բերել այնտեղ, ժամանակի ընթացքին, Շահնուրագիտութեան կեդրոն մը եւ Շա - հան Շահնուրի չունչով յագեցած ան - կիւն մը՝ ուր լիբանահայ գրողն ու դը - րաչէրը պիտի կարենան գալ քով - քովի, Հայ Գեղեցիկ Դպրութեան սիրով ներ - չնչուած :

Այս առիթով, ան կոչ ըրաւ, որ Շահ - նուրեան Գրադարանին մէջ, ուր կը գըտ - նըւին արդէն մեծանուն դրագէտին գր - ուիչը, ակնոցն ու ձեռնափայտը, հաւաք - ւին նաեւ «Նահան»ի հեղինակին պատ - կանող ամէն նչխարհ, նամակներու լու - սապատճէններ, յօդուածներու կարօններ, անոր գործերու հրատարակութիւններէն եւ վերահրատարակութիւններէն նմոյշ - ներ, անոր նուիրուած ուսումնասիրու - թիւններէն օրինակներ :

«Շահնուրեան Շաբաթ»ի առաջին դա - սախօսն էր գրականագէտ - քննադատ, Շահան Շահնուրին նուիրուած մենագր - րութիւններու հեղինակ Գրիգոր Շահին - եանը, որուն նիւթն էր «Օտարումը Շահ - նուրի դրականութեան մէջ» : Գրիգոր Շա - հինեան վեր առաւ յատկապէս անոր եր - կու հիմնական ստեղծագործութիւննե - րուն մէջ ապրող եւ գործող տիպարնե - րուն, եւ անոնց ընդմէջէն, նոյնինքն Շա - հան Շահնուրի ապրած օտարումը, հոգե - կան - ֆիզիքական պառակտումը, որ կը բիսի իրենց արմատախիլ Հայու եւ տա - րագիր մարդ ըլլալու պարտադրանքէն իսկ :

Երկրորդ դասախօսն էր արձակագիր Արմէն Դարեան, որուն նիւթն էր «Շահ - նուր ըմբոստը» : Արմէն Դարեան անդ - րադարձաւ Շահան Շահնուրի դրական - քննադատական - հրապարակագրական էջերուն, հայերէն եւ ֆրանսերէն ստեղ - ծագործութիւններուն, որոնց ընդմէջէն կը ցայտէր ըմբոստ գրողը եւ ըմբոստու - թեան մղող մտաւորականը, ե՛ւ իբրեւ հայ ե՛ւ իբրեւ մարդ :

Այս առիթով, Թ. Մ. Մ.ի լոյս ընծա - յած գեղատիպ յայտագիրը - ծրագիրը կը նախատեսէր դասախօսութիւն մը, այլա - պէս հետաքրքրական, որուն նիւթն էր՝ «Շահնուր մտերմութեան մէջ», այդ պարտականութիւնը վստահելով «Թերթիս կիրակնօրեայ թիւ»ին հեղինակին մօտէն Ծանօթ Գրիգոր Քէօսէեանին : Սակայն այս վերջինին անակնկալ բացակայու - թեան պատճառով, Ծանօթ բանաստեղծ - պատմաբան Լեւոն Վարդան ներկայա - ցուց պատմական եւ ազգային ա՛յն պատ - ճառները, որոնք ծնունդ տուին Շահան Շահնուր գրագէտին եւ անոր հիմնական երկին՝ «Նահանջ»ին :

«Շահնուրեան Շաբաթ»ին վերջին նիւթն էր «Նահանջը այսօր» - զայն ներկայա - ցուց երիտասարդ մտաւորական Ժիրայր Դանիէլեան, որ հանգամանօրէն բնու - թագրեց «Նահանջ»ին ծննդոցը, ենթահո - ղը, անոր այժմէականութիւնը եւ անդ - րադարձը՝ սերունդէ - սերունդ՝ աւելի քան կիսադարէ մը ի վեր :

Բնական է, որ լիբանանեան ներքին կա - ցութեան առաւել նպաստաւոր պայման - ներու տակ, աւելի քան հետաքրքրական, չըսելու համար անհրաժեշտ պիտի ըլ - լար, որ «Շահնուրեան Շաբաթ»ը ընդ - գըրկէր նոյն տեսն անոր ֆրանսագիր ըս - տեղծագործութիւնը եւ եզրափակիչ հան - դիսութիւնը կատարուէր աւելի լայն տարողութեամբ : Ամենայն դէպս՝ պէտք է արտագին չնորհաւորել Թէքէեան Մը - շակութային Միութիւնը, որ գիտցաւ յաջողութեամբ գլուխ հանել նման ձեռ - նարկ մը, արժանի՛ Հայ Գիրի այն մեծա - տաղանդ ապաստարկուին որ Շահան Շահ - նուրն է :

Հանդիսութիւններու պեղարուեստա - կան բաժինին մէջ նկատի առնուած էր ունկնդրութիւնը Շահան Շահնուրի եր - կու պատմուածքներու («Դերձակ մը, իր երկու հիւրերը եւ ուրիշ բաներ» եւ «Պճեղ մը Անոյշ Սիրտ») ռատիօ - բեմա - կանացումներուն՝ պատրաստուած երե - ւանի մէջ :

Իսկ եզրափակիչ հանդիպումը վերջ դտաւ երաժշտական բացառիկ համերգով մը, որուն իրենց բաժինը բերին՝ ար - ւեստագէտներ՝ Ցակոբ եւ Պելլա Խմէր - եան (ջութակ եւ դաշնակ), ինչպէս նաեւ Կարօ Զատրեան եւ Արփի Եագուպեան (մեներգ եւ դաշնակի ընկերակցու - թիւն) :

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՓՐԵԶՆՈՑԻ Ս. Երրորդութիւն եկեղեց - ւոյ սրահին մէջ, Փետր. 5-ին, տեղի ու - նեցած է ճաշ մը, ի պատիւ փրոֆ. Ռի - չըրտ Ցովհաննէսեանի, կազմակերպու - թեամբ Համազգայինի : Ներկայ եղած են 500 հոգի : Հանդիսութիւնը վարած է Մհեր Շնորհեան : Ցօսք առնելով Հայ Կրթական Հիմնարկութեան վարիչ - քար - տուղարը՝ Հրանդ Սիմոնեան, դնահատած է փրոֆ. Ցովհաննէսեանի տարած աշ - խատանքը, իր՝ «Հայաստանի Հանրապե - տութիւն» ուսումնասիրութեան Բ. հա - տորի հրատարակութեան առթիւ : Գե - ղարուեստական բաժնին մասնակցած է Համազգայինի երգչախումբը, ղեկավա - րութեամբ Վարուժան Ասատուրեանի : Դաշնակով ընկերացած է ղեկավարին աղ - ջիկը՝ Լիզա Ասատուրեան : Ցօսք առած են Տիգրան Ոսկունի եւ Նշան Ցովսէփ - եան : Յուցադրուած են փրոֆ. Ցովհան - նէսեանի կեանքն ու գործը ներկայացնող լուսապատկերներ :

———×———

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱ. - Միու - թիւն, իրաւունք եւ ազատութիւն :

ՊԵԼՃԻԱ. - Միութիւնը ուժ է :

ՍՊԱՆԻԱ. - Մէկ, մեծ, ազատ :

ՄԵԾՆ - ԲՐԻՏԱՆԻԱ. - Ազատած եւ իրաւունքա :

ՑՈՒՆԱՍՏԱՆ. - Ուժս՝ ժողովուրդիս սէրն է : Ազատութիւն եւ մահ :

ՄՈՆԱՔՕ. - Ազատածոյ օդնութեամբ (իշխաններու նշանախօսք) :

ՀՈԼԱՆՏԱ. - Պետք մնամ հաստա - տակամ :

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼ. - Ազգին բարիքը :

ՋՈՒԻՑԵՐԻԱ. - Մէկը ամէնուն հա - մար, ամէնքը՝ մէկուն :

ՊՐԱԶԻԼ. - Կարգ եւ յառաջդիմութիւն :

ՔԱՆԱՏԱ. - Մէկ ովկիանոսէն՝ միւսը :

ՄԻԱՑԵԱԼ - ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ. - Մեր վըս - տահութիւնը Ասուածոյ հանդէպ :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ. - Պրոլետարներ բոլոր երկիրներու, միացէ՛ք :

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԼԵՌԸ ԵՒ ՏՈՒՆԸ
Պատմուածքներ

Հեղինակ՝ Արմէն Դարեան

Հրատ. Գէորգ Մելիտինեցի գրական մրցանակի, տպ. Կաթողիկոսութիւն Մեծի Տանն Կիլիկիոյ, Անթիլիաս, Լիբա - նան, 1982 :

×

ՊԱՑԹՈՒՄ ԼՌԱՆ ԹՆԴԱՆՕԹՆԵՐՈՒ

Հեղինակ՝ ՊՕՂՈՍ ԳՈՒԲԵԼԵԱՆ

Լոս Անճըլըս, 1982 :

×

ՈԳԵԼԷՆ ՀԱՑ

Հրատարակութիւն՝ ԴՊՐԵՎԱՆՈՒՑ

Կաթողիկոսութեան Մեծի Տանն Կիլի - կիոյ, Անթիլիաս, 1982 :

ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ ԽՈՐՀՐԴԱՆՇԱՆՆԵՐԸ

———×———

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱ. - Միու - թիւն, իրաւունք եւ ազատութիւն :

ՊԵԼՃԻԱ. - Միութիւնը ուժ է :

ՍՊԱՆԻԱ. - Մէկ, մեծ, ազատ :

ՄԵԾՆ - ԲՐԻՏԱՆԻԱ. - Ազատած եւ իրաւունքա :

ՑՈՒՆԱՍՏԱՆ. - Ուժս՝ ժողովուրդիս սէրն է : Ազատութիւն եւ մահ :

ՄՈՆԱՔՕ. - Ազատածոյ օգնութեամբ (իշխաններու նշանախօսք) :

ՀՈԼԱՆՏԱ. - Պետք մնամ հաստա - տակամ :

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼ. - Ազգին բարիքը :

ՋՈՒԻՑԵՐԻԱ. - Մէկը ամէնուն հա - մար, ամէնքը՝ մէկուն :

ՊՐԱԶԻԼ. - Կարգ եւ յառաջդիմութիւն :

ՔԱՆԱՏԱ. - Մէկ ովկիանոսէն՝ միւսը :

ՄԻԱՑԵԱԼ - ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ. - Մեր վըս - տահութիւնը Ասուածոյ հանդէպ :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ. - Պրոլետարներ բոլոր երկիրներու, միացէ՛ք :

ԵՐՈՒԽԱՆ

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՑԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Ա.

ՄԱՑՐ ԵՒ ՈՐԴԻ

Իր պերճանքին իրտխտ կատարէն այս պահավէժ թաւալումը նախ ահեղապէս ցնցած էր ամիրային աղջիկը : Շուրջը նայած էր՝ ապաւէն մը փնտռելու հա - մար, ու պարապութիւն գտած էր. եղ - բայրներէն երկուքը խոյս տուած էին Պոլ - սէն. երրորդը՝ խենթենալով՝ հիւանդա - նոց փոխադրուած էր : Եւ սպասաւորնե - րու, պատուհիներու չուարած, սարսա - փած խումբի մը դէմը գտեր էր ինքզինք. ո՛ւր էին անձնազոհ, անձնուրաց իշխ - կարկունները. ո՞ւր էին մեծարանքի, զո - հաբերութեան փութկոտ ասպետները : Ամայութի՛ւն :

Մանկամարդ աղջիկը այս ընդհանուր լքումին հանդէպ պահ մը ահաբեկ, չու - տով սակայն անակնկալ արիւթիւն մը, կորովի մը կրակը նշմարեց իր մէջ : Ծա - ռաներուն մեծագոյն մասը ճամբեց. յա - րաբերութիւնները սահմանափակեց, եւ իր հայրը այդ դժնդակ կացութենէն փըր - կելու համար, անխոնջ դիմումներու ըս - կըսաւ : Փաշաներու, նախարարներու ներկայացաւ, իր հօր դատը պաշտպա - նեց, եւ ի վերջոյ չնորհ խնդրեց : Իր ճար - տար, եռանդուռ խօսուածքը, համակրելի ու գրաւիչ ժեսթերը, վէս եւ թովիչ նայ - ուածքը՝ թոյլ չիզերով այդ մարդոց վրայ վերջապէս կրցան որեւէ ազդեցութիւն մը ունենալ, եւ ազատ արձակեցին ամի - րան, առանց սակայն իրեն վերադարձը - նելու ահադին հարստութիւնը, զոր դը - րաւած էին. տուին անոր ինչ որ պէտք էր անօթի չմեռնելու համար, քանի մը կտոր կալուած, ու իր ապարանքը, առանց բան մը պակսեցնելու անոր պարունակու - թենէն :

Ամառնան քառասուն - յիսուն ոսկի ե - կամուտը ի՛նչ ողորմելի դումար մըն էր հիմակ այն մարդուն համար որ հարիւր հազարաւոր ոսկիներ ափով նետած էր աջ եւ ահեակ :

Ամիրան, զնտաններու խորը փճանալու վտանգէն ազատած, իր աղջկան անձնը - ւիրութեանը չնորհիւ, քաշուեցաւ յիշա - տակներով լեցուն իր ապարանքին մէկ անկիւնը, տխուր, թախծոտ, հոգիով ու մարմինով ջախջախուած :

Քիչ - քիչ, սակայն, տանը հաւատարիմ - ները, ամսեղուկ քայլերով, ներս սպըր - դած էին նորէն, այլեւս վայելելու հա - մար ոչ թէ մեծ կերուխումները, չուայ - տութեան հեշտալի տեսարանները, այլ թէ՛ երախտիքի ուշ մնացած արտայայ - տութիւն մը մատուցանելու անկեղծ ամի - րայի մը եւ թէ մանաւանդ, անոր երբեմ - նի հացալից սեղաններուն փշրանքները լկելու համար վերջապէս : Ի՛նչ ալ ըլլար, այդ փշրանքները դեռ չատ իւղոտ էին : Ամիրան, իր այլեւս ինքնամփոփ կեան - քին մէջ, ամէն ներկայացող մարդու ա - կանջ չկախեց. երկու - երեք հատ ընտ - րեց անոնց մէջէն, ու մէկալներու երթալ բարովը դրաւ : Այս մէկ քանի հատին մէջ ալ նախամեծարութիւնը կուտար Մերկերեան Թադէոս աղային, Ս. Սահ - փանոս եկեղեցիին յաւիտենական դան - ձապահը, որ յաջողած էր լայն տեղ ըզ - բաւել ամիրային համակրութեանը մէջ :

Իր այս տրամալից կենցաղին մէջ, ամիրային միակ ուրախ վայրկեանն եղած էր «Նահանջը այսօր» - զայն ներկայա - ցուց երիտասարդ մտաւորական Ժիրայր Դանիէլեան, որ հանգամանօրէն բնու - թագրեց «Նահանջ»ին ծննդոցը, ենթահո - ղը, անոր այժմէականութիւնը եւ անդ - րադարձը՝ սերունդէ - սերունդ՝ աւելի քան կիսադարէ մը ի վեր :

Բնական է, որ լիբանանեան ներքին կա - ցութեան առաւել նպաստաւոր պայման - ներու տակ, աւելի քան հետաքրքրական, չըսելու համար անհրաժեշտ պիտի ըլ - լար, որ «Շահնուրեան Շաբաթ»ը ընդ - գըրկէր նոյն տեսն անոր ֆրանսագիր ըս - տեղծագործութիւնը եւ եզրափակիչ հան - դիսութիւնը կատարուէր աւելի լայն տարողութեամբ : Ամենայն դէպս՝ պէտք է արտագին չնորհաւորել Թէքէեան Մը - շակութային Միութիւնը, որ գիտցաւ յաջողութեամբ գլուխ հանել նման ձեռ - նարկ մը, արժանի՛ Հայ Գիրի այն մեծա - տաղանդ ապաստարկուին որ Շահան Շահ - նուրն է :

Հանդիսութիւններու պեղարուեստա - կան բաժինին մէջ նկատի առնուած էր ունկնդրութիւնը Շահան Շահնուրի եր - կու պատմուածքներու («Դերձակ մը, իր երկու հիւրերը եւ ուրիշ բաներ» եւ «Պճեղ մը Անոյշ Սիրտ») ռատիօ - բեմա - կանացումներուն՝ պատրաստուած երե - ւանի մէջ :

Իսկ եզրափակիչ հանդիպումը վերջ դտաւ երաժշտական բացառիկ համերգով մը, որուն իրենց բաժինը բերին՝ ար - ւեստագէտներ՝ Ցակոբ եւ Պելլա Խմէր - եան (ջութակ եւ դաշնակ), ինչպէս նաեւ Կարօ Զատրեան եւ Արփի Եագուպեան (մեներգ եւ դաշնակի ընկերակցու - թիւն) :

(Շար. 8)

Տէր և Տիկին Յակոբ Աչճեան և զաւակները, Տէր և Տիկին Տիգրան Թորոսեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Թորոսեան եւ զաւակը՝ Ասյա կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ մեծ - մօր՝

ՏԻԿԻՆ ԱՆՆԻԿ ԱՇՃԵԱՆԻ
(Տրապիզոնցի)

մահը, որ պատահեցաւ Փետր. 23-ին, Նիս, 83 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի երեքշաբթի, Մարտ 1, ժամը 9.45-ին Նիսի Հայոց Եկեղեցին:

Տէր եւ Տիկին Էմիլ Ասլանեան եւ իրենց զաւակները Սոֆի եւ Ալեքսանդր,

Տէր եւ Տիկին Արմէն Սամուէլեան եւ իրենց զաւակները՝ Կրեկուար եւ Նիքոլա,

Ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պատանները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ մեծ - մօր՝

ԱՑՐԻ ՏԻԿԻՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆԻ
(ծնեալ՝ Աշխէն Խերեան)

մահը, որ պատահեցաւ Փետր. 23-ին, Քլամարի իր բնակարանը:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի երկուշաբթի, Փետր. 28, ժամը 10.30-ին Փարիզի Ս. Յովհ. - Մկրտիչ Եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Քլամարի Քոմիւնալ գերեզմանատունը Ավրնիւ տիւ Պուա Թուտիէօ, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Տօրք Տէր - Յակոբեան փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Հրանտ Սամուէլեանի մահուան առթիւ, 1000 Ֆ. կը նուիրեն «Ծառաջ»ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Սահակ - Մեսրոպ Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ վարչութիւնը Դեկտեմբեր ամսուան ընթացքին ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները. -

Տիկին Ռ. Տէր - Պօղոսեան 200, Տիկին Մ. Աւիկեան 100 երջանկահիշատակ, 20 Պոլսոյ որբերուն, Պէթայիի ընտանիք 100, Պ. Քինոսեան 50: Ռուբէն Տէր - Խաչատուրեանի մահուան առթիւ. - Ռոժէ Գուլումճեան 500, Պ. Ժիլպէր Հոլոբիկեան 500, Պ. Ասատուր Հոլոբիկեան 500, Տէր եւ Տիկին Գուրգէն Մանեփանեան 50 Ֆ., 50 Հ. Բ. Ը. Մ., 50 Դպրոցին, Փափազեան ընտանիք 200 Ֆ. երջանկահիշատակ, Ս. Թադէոս Եկեղեցւոյ վարչութիւն 200 երջանկահիշատակ, Այրի Տիկին Ալիս Շահում խղաճին 100, Տէր եւ Տիկին Կարապետեան 200 Ֆ.: Էօժէնի Ալթունեանի մահուան առթիւ. Տէր եւ Տիկին Սեդրակ Սամուէլեան 200 Ֆ.: Վահան Տէր - Վարդանեանի մահուան առթիւ. - (Ավինյոն) Պ. Շիրինեան 200, Պ. Առաքելեան 200, Պ. Թախթալեան 200 Ֆ.: Եկեղեցւոյ պայծառութեան եւ նորոգութեան՝ եղած են նաեւ հետեւեալ նուիրները. - Տէր եւ Տիկին Ալթունեան (Լիոն) 20, Տիկին Ալիս Շահում 3000 Ֆ.:

Pose de la 1ère PIERRE

La Pose de la 1ère Pierre de la future
ECOLE MATERNELLE ARMENIENNE
d'Issy-les-Moulineaux

aura lieu le 27 février à 12 h. 30, aux
22-24-26, rue de l'Egalité, Issy-les-Moulineaux

sous le haut patronage de
Monseigneur S. MANOUKIAN

et la présidence de
Monsieur A. SANTINI.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէսինի Եկեղեցւոյ վարչութիւնը Սուրբ Ծննդեան տօնին առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. - Տէր եւ Տիկին Գասպար Պաղտասարեան 1000, Տէր եւ Տիկին Ճէյպրայել Պահատուրեան 500, Այրի Տիկին Աբշալոյս Մալճեան 200, Այրի Տիկին Լուսին Սէտէֆեան 100, Այրի Տիկին Տիրուհի Փարիզէն իր եղբօր յիշատակին 100, Այրի Տիկին Մանուշակ Տէր - Սահակեան 100, Պ. Գրիգոր Պապիկեան իր կնոջ՝ Գայեանէի յիշատակին 100, Այրի Տիկին Ազդանոյշ Տէյիրմէնճեան 50 Ֆ., փոխան ծաղկեպսակի Տէր եւ Տիկին Կարօ Ժամկոչեան, Պ. Հրանտ Գարագիւլահեանի մահուան առթիւ 200, Տիկին Աշխէն Պոյաճեանի մահուան առթիւ 100, Պատասեան եւ Համբարձումեան ընտանիքներ Տիկին Սաթենիկ Համբարձումեանի մահուան առթիւ 200 Ֆ.:

Հ Ա Յ
ԱՂՔԱՏԱՀԱՆԱՄ ՔՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԵՐ

Անտիլիի, Մոնմորանսիի
եւ Սէն - Ռաֆայէլի մէջ:

Երբոր դ Տարիճի Ա.ճձերու Համար:
Հանգստաւէտ պայմաններու մէջ,
Ընտանեկան հարազատ մթնոլորտ,
Բժշկական տեւական հսկողութիւն եւ խնամք: Քաղաքներու ժխորէն եւ ապականած օդէն հեռու՝ բնութեան ծոցին մէջ, հանգիստի եւ մաքուր միջավայր:

ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE

Maisons de Retraite

à Andilly, Montmorency et St. Raphaël

Pour les Personnes du Troisième-Age

Confort moderne, Ambiance familiale, Surveillance et soins médicaux permanents, Cadre paisible, dans la nature, loin de la pollution et des bruits de la ville.

S'adresser à l'A.A.A.S
77, Rue La Fayette — 75009 Paris
Tél.: 878. 02. 99 et 281. 17. 80

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

Offre d'emploi

Recherche secrétaire - dactylo, expérimentée tourisme, anglais nécessaire, notions de comptabilité et arménien souhaitable

s'adresser :
Jacques Chelelekian
Wasteels
87, La Canebière, 13001 Marseille
tél. (91) 95 - 90 - 12

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour sa colonie de vacances de JUILLET et AOUT 1983
Infirmière ou étudiant en médecine (4ème année), cuisinier, aide - cuisinier, moniteurs(trices), coursier

Ecrire : Croix Bleue des Arméniens de France
17, rue Bleue, 75009 Paris

MAISONS - ALFORT

APPARTEMENTS A VENDRE

— 2 piéces - surface 49m2 + balcon + terrasse - 335 000 F
— 3 pièces - surface 64m2 double living - 1 chambre + balcon - 380 000 F
— 5 pièces - surface 96m2 + balcon + terrasse - 635 000 F

Les TROIS derniers appartements d'une petite résidence de TROIS étages, avec ascenseur, balcon, terrasse entourée de pelouses. Calme et ensoleillée.

*

MILAN
Conseil Immobilier

tél. 261 02 65
visite sur rendez-vous
60. RUE SAINT-HONORE PARIS 1er

« ARMÉNIE: sous les feux du Désir et de la Révolution »

(Poésies en arménien, en français et animation audio-visuelle simultanée)

Vendredi 4 Mars à 21 h.
à la Mutualité, salle G
24, rue St. Victor, 75005 Paris
métro Maubert - Mutualité

Billets en vente aux librairies :

Librairie Orientale H. Samuelian
51, rue Monsieuur le Prince, 75006 Paris
Palouyan, 9, rue de Trévise, 75009 Paris
Les Mille et Un Livres,
2, rue St. Victor, 75005 Paris
et sur place.

(organisée par
« Pour la Culture Arménienne »)

A VENDRE

Un projecteur EIKI 16mm, RT1, lecture optique, état neuf, bobine 600m., objectif 50mm, lampes de rechange, housse de transport. Année 78-79
4400 francs

En option: objectif de 38mm 900 F, zoom adaptable 750 F, table de projection 250 F.

Pr. YEREMIAN 8, rue du Groupe Manoukian
94140 Alfortville tél. (1) 375 - 11 - 25

EXPOSITION

MINIATURES et KHATCHKAR

organisée par

le Club UNESCO des Arméniens
et le Centre d'Etudes, de Documentations et d'Informations Arméniennes

du 11 février au 7 mars
au Palais Saint - Jean
4, avenue Adolphe - Max
69005 LYON

une exposition d'art arménien «Miniatures et Khatchkar» ; sous la présidence d'honneur de M. Francisque COLLOMB, Sénateur et Maire de Lyon, et de M. NAHOUM, Directeur de l'Ecole Nationale des Beaux-Arts de Lyon.

Pendant l'exposition, conférence le samedi 5 mars à 20 h. 30, Salle des conférences, 9, place Lazare - Goujon à VILLEURBANNE: « Les Khatchkars » par M. Alberto PENSA, professeur à la Faculté d'Archéologie de l'Ecole Polytechnique de Milan.

SEJOUR A BELLEFONTAINE

Le Comité Central de la Croix Bleue des Arméniens de France et ses sections organisent **un séjour dans ses bâtiments de Bellefontaine du 2 au 9 avril inclus**

s'adresser aux sections ou écrire :
17, rue Bleue, 75009 Paris
ou tél : 16 - 3 - 969 - 71 - 72
16 - 3 - 987 - 08 - 73

OPTIMA Tours

Printemps en Arménie

— PAQUES du 26 Mars au 6 Avril
Prix Paris / Paris 4 800 F tout compris
— Cérémonies du 24 AVRIL en ARMENIE
du 20 au 30 Avril
accompagné par Sonia COUMRYANTZ
— Du 20 Avril au 4 Mai
— Du 8 au 15 Mai
— Du 11 au 23 Mai
— Du 11 au 23 Juin

demandez nos programmes détaillés.
Possibilités de départ de LYON et de MARSEILLE.

Renseignements et Inscriptions:
SONIA COUMRYANTZ
OPTIMA Tours
12, RUE VIGNON - 75009 PARIS
TÉL.: 742. 10. 35

LA CAPPADOCE

RESTAURANT ARMÉNIEN

OUVERT TOUS LES SOIRS DE 20h30 A L'AUBE
SAUF LUNDI

*

ORCHESTRE et CHANTEUR
tous les soirs

AUTOROUTE A 4 — 1ère SORTIE — PONT DE CHARENTON
BORD DE SEINE
67bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140
RESERVATION
tél. 375.05.30